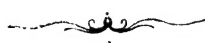

౧౧. కల్యాణదాసుబ్రహ్మ
 ౨౦. కల్యాణదాసుబ్రహ్మ
 ౨౩. సూర్ దాసుభరిత్రము.
 ౨౪. సూర్ దాసు భగవంత్
 ౨౪. గోపికలుకృష్ణవిశ్వేశ్వర
 విన్నవించుట.
 ౨౬. సూర్ దాసుచేసిన
 ౨౮. నేనానావిచరిత్రము
 ౨౮. నేనానావిచేయు
 ౩౦. సాత్వికరాజు
 ౩౪. కర్నాటా
 ౩౪. జగన్
 ౩౭.

౧౯. కల్యాణదాసుబ్రహ్మచారికిచేయుహితోపదేశము
౨౦. కల్యాణదాసుబ్రహ్మచారికి గృహస్థధర్మమునుపదేశించుట.
౨౩. సూర్దాసుచరిత్రము.
౨౪. సూర్దాసు భగవంతునిస్తుతించుట.
౨౪. గోపికలుకృష్ణవిశ్లేషాసహిష్ణువులై శోకించిసవిధమును సూర్దాసుభగవంతునిస్తుతించుట.
౨౬. సూర్దాసుచేసినభగవత్కీర్తనవైభవము.
౨౭. నేనానావిచరిత్రము.
౨౮. నేనానావిచేయు మానసికారాధనము.
౩౦. సాత్వికరాజుచరిత్రము.
౩౪. కర్మాబాయిచరిత్రము.
౩౪. జగన్నాథయాత్రవచ్చినభాగవతులు కర్మాబాయికి పరిమార్ద్రోపదేశము.
౩౭. దశావంతునిచరిత్రము.
౩౮. దశావంతుడురాజునకు ఆత్మహితమునుగరపుట.
౪౦. దశావంతుఁడీశ్వరమహిమనువర్ణించుట.
౪౧. మనమోహనగురదాసునిచరిత్రము.
౪౧. రసికమురారిచరిత్రము.
౪౧. రసికమురారితనశిష్యునికి శ్రీపాదత్రిశ్లాంగీకారత్రయమునుపదేశించుట.
౪౧. మీరాబాయిచరిత్రము.
౪౧. మీరాబాయితనతండ్రికి భగవద్వైభవమునుబోధింపుట.
౪౪. కాసాబాత్రిచరిత్రము.
౪౪. కాసాబాత్రితనతల్లికి సంసారమునిస్సారమనినిరూపించుట.
౪౭. పండరియాత్రచేయుభాగవతులు కాసాబాత్రికి శ్రీపాండురంగనిమహిమచెప్పట.
౬౧. దామాజిపండితునిచరిత్రము.
౬౩. బ్రహ్మపారస్తుతిచేదామాజిపండితుడు పండరినాధునిస్తుతించుట.
౬౪. తలవరియైనపండరినాధుఁడుబెదరి పురరాజునకునిజస్వరూపమునుబోధింపుట.
౬౬. శాంతపమనిరాజుచరిత్రము.
౬౭. బసుగునుపదేశముచే శాంతపమనిరాజువిరక్తుడై సర్వసంగపరిత్యాగముచేయుట.
౬౮. మృత్యుంజయుఁడుభవరాయజంగమునకు తత్వోపదేశముచేయుట.
౭౦. భానుదాసునిచరిత్రము.
౭౧. సూర్యనారాయణుఁడు భానుదాసుననుగ్రహించి భగవద్దానమునుబోధింపుట.
౭౩. భానుదాసుఁడువస్త్రమునుకొనవచ్చినవారికి తత్వోపదేశముచేయుట.

౯౦. రామ రాజాభాగవత్తై భవమును ప్రసంగించుట.
౯౧. భయరమభట్టుచరిత్రము.
౯౨. భయరమభట్టువచించిన గుఱాడితము.
౯౩. నాగనాథుఁడుభయరమభట్టునకు పదాత్మ స్వరూపమునుపదేశించుట.
౯౪. ఏకనాథస్వామిచరిత్రము.
౯౫. ఏకనాథస్వామి జనార్దనవండితునియొద్దకుఁజోయి యరిపఁజ్వర్గమువలని బాధను విన్నవించిశరణాగతుఁడగుట.
౯౬. ఏకనాథస్వామి శిష్యాచార్యక్రమముసూహించుట.
౯౭. ఏకనాథస్వామియింట పండిరినాథుఁడుపరిచారకుఁడై యుండినచరిత్రము.
౯౮. ద్వారకకునుండివచ్చిన బ్రాహ్మణుఁడుపరిచారకుఁడగుభగవంతునియలుపఱచుట.
౯౯. ఏకనాథస్వామిభార్య అపృశ్యుఁడైనభగవంతునిచేతలంగుడించివిలపించుట.
౧౦౦. సమర్థరామదాసుచరిత్రము.
౧౦౧. సమర్థరామదాసు నిజమసారభసీద్ధికై యాంబనైయునిబ్రాధించుట.
౧౦౨. సమర్థరామదాసు శ్రీపండిరినాథునిరూపమునువర్ణించి నిష్ఠురములాడుట.
౧౦౩. తుక్కారాంస్వామిచరిత్రము.
౧౦౪. తుక్కారాంస్వామితన్నముతించువారలపైనసహ్యపడి నిందించువారలయందు ఉపకారప్రతిచేయుట.
౧౦౫. తుక్కారాంస్వామి శివాజిరాజితనకు సమర్పించినభనమునుపేయించి యతనికి వైరాగ్యమునుపదేశించుట.
౧౦౬. తుక్కారాంస్వామిభార్య సర్వస్వదానముచేయుచరిత్రము.
౧౦౭. తుక్కారాంస్వామితనయొక్కయు తనతల్లిపండులయొక్కయు స్వరూపమును నిజభార్యచేప్పట.
౧౦౮. తుక్కారాంస్వామి నిజభార్యకుతత్వోపదేశముచేయుట.
౧౦౯. తనకాళ్లను రాతిచేసలఁగొట్టుటవచ్చు తుక్కారాంస్వామి భార్యనుజూచి శ్రీపండిరినాథుఁడుభయఁడడుట.
౧౧౦. తుక్కారాంస్వామిశ్రీపండిరినాథునికి విన్నవపత్రికపంపుచరిత్రము.
౧౧౧. { సీంచపంటియందుతుక్కారాంస్వామి శ్రీపండిరినాథగణపతులతోడసహపక్షి
భోజనముచేయుట.
౧౧౨. తుక్కారాంస్వామిపండిరినాథునికి జాబువ్రాయుట.
౧౧౩. శ్రీపండిరినాథుఁడుగరుడారాధుఁడయి తుక్కారాంస్వామికి నేపయ్యసంగినచరిత్రము.
౧౧౪. భగవంతుఁడుతుక్కారాంస్వామికొకశ్రీముఖమువ్రాసిగరుడునిచేతికిచ్చిపంపుట.
౧౧౫. నింబరానిచరిత్రము.
౧౧౬. తుక్కారాంస్వామినిజశరీరముతోడ పరమపదమునకుఁజోయినచరిత్రము.
౧౧౭. శ్రీపండిరినాథుఁడుతుక్కారాంస్వామియింటభుజించుట.
౧౧౮. లోహనగరవాసీయగువర్తకుని కతనిభార్య ఆత్మహితమునుస్వర్గింపించుట.
౧౧౯. బోసలబావాచరిత్రము.

పుట.	ప్ర. సం.	తపస్వ.	విషయ.	పుట.	ప్ర. సం.	తపస్వ.	విషయ.
67	12	త్రైలోక	త్రైలోక	119	10	కార్త	కార్త
67	28	వెంబడించి	వెంబడించినట్లు దనని వారి తో.	126	25	తనయాస్థాన మున	అస్థానము
67	31	నంకరించి	తనగిరముచే న ంకరించి	131	10	యందును	యందున పులక మరొక యం.
70	16	స్వీకరించెను	స్వీకరించి				
70	30	ఇట్లుండ	ఇట్లుండ	132	19	యా	యా
73	21	అగ్రీమని	అగ్రీమని	140	19	అగ్రీ	అగ్రీ
			మలై	142	19	విషయమున	విషయము
74	8	పచ్చమండిరి	అంబును ప చ్చమండిరి	149	8	చేయుదురు	చేరుదురు
				155	15	జేయించునా	జేయించ నా
77	35	పుట్టి	పుట్టి				
86	8	కాధింపపు	నిన్నుకాధింపపు	170	10	కాదునది	నదీ
86	11	నగు	నగు	173	20	వస్తువులలో	వస్తువుల
89	29	ఎక	ఎక	176	35	బంతువయి	బంతువు
95	27	గాయని	గాయని	177	7	బంతువయి	బంతువు
96	10	భక్తిని	భక్తిని	179	21	నరము	నరము
103	11	నిచట	నిచట	180	14	అగ్రీ	అగ్రీ
104	24	మరల	మరల	182	17	కించిత్రము	కించిత్ర
117	6	విషయ	విషయ	183	14	యాము	యాము

- శ్లో॥ (౧) అన్వివిచిత్రంవస్తుబ్రహ్మభ్యంభక్తవిజయసచ్చాన్ద్రే ।
తవవేక్ష్యభక్తవర్జ్య । భనాంకులజాతచేవరాజసుఖే ॥
- (౨) మృద్యాన్వీయగీరాతత్ । సంవిరచయప్రకృష్టవర్ణాశ్చ ।
మితయాంధ్రభాషయాభువిచకారవిశదంసతాంక్రీత్యై ॥
- (౩) వితవభిలంబిలోక్య । ద్రావిడరామానుజార్చితసుహామ ।
శ్రీరాజమన్నార్కుడివాసీ । హేయచోలిభామిమిరమ్ ॥
- (౪) భువిబహుభేదంతాన్త్రమ్ । విస్మయవనకంఠభాషినచ్చరతైః ।
సద్దేయైస్త్రీత్రస్తస్సత్సంతోషార్థమరచయిత్వాన్మమ్ ॥
- (౫) అన్యద్రావిణసంస్కృత । కామసుమ్మిత సుతాన్త్రీభోధవణ ।
అనువహశమచమగుణగణనిలయస్తుప్తీకరీదీపం గుంఫితమ్ ॥
- (౬) జగత్తతలేప్రకాశితమవిముద్రాముద్రిలంబుక్రీత్యై ।
విత్తతేజ్యసత్సంప్రేక్ష్యకృత్తమర్పరాస్పరసామ్ ॥
- (౭) లేపాంజ్యవయే స్ఫురలప్రభల్లవత్కృతసుసమసూనమమ్ ।
జ్ఞానమన్నార్కుడివాసీ । తామరలేపాన్యసామియాచార్య ॥
- (౮) తద్భువిలోకేప్రభులముద్రణకరణాయబోధయామిముదా ।
ఇవమాచంద్రాదిత్యం । భువిబుధప్యాయేషుభానలంశుభవమ్ ॥

భక్తవిజయగ్రంథ అవతారకాయాం కోయిల్ భనాల-చేవరామదానవర్ణణ సదా
చార్యకృపాంబుజానేన సకలజనానాం అద్యేషాభిముఖ్యతయాతత్త్వేనతా గురుకుంత్రా
నుసంధానేన కృతార్థతాంకర్తం పరమవ్యక్తమసోపానభూతాయాం సకలవేదవేదాంతస్మృ
తిపురాణేతి హాసానాం అవిరోధత్యేనస్థితే సంకయాభావేన ఆనీరుహిమావలాంతర్వర్తి
సకలార్య పరిగృహీతత్వాద్విష్టవ్యజ్ఞానాజ్ఞానకరత్యేపి పురోభాగివసంగతమకవిజన నిందితయా
సదోషవదాభాసత్యేపిసారాసార వివేకచరురై ధీరగీరవిభాగవణమరాశప్రాయైః సు
జ్ఞైస్సర్వజ్ఞైర్వత్సత్తమైః అత్యావరణభూతేన పరిగృహీతాయాం సత్యాంపరబ్రహ్మణి ॥ నీవా
రశూకవత్తగ్వీపితాభాస్యత్యణూపహా, తస్యాశ్శిఖాయా మధ్యేపరమత్త్వావ్యవస్థితే । సబ్ర
హ్మసభవసహసినేంద్రసోత్తరఃపరమస్వరాట్ ఓంతచ్ఛ్రీహ్మ, ఓంతద్వాయమ్, ఓంతదా
త్తా, ఓంతత్సత్యం, ఓంతత్సర్వం, ఓంతత్సర్వోర్నమః, అంతత్సరతిభూతేషు । గుహాయాం
విశ్వమూర్తిషు ! త్వంయజ్ఞైస్త్యంపమటూర్ స్రవమింద్రస్త్యగ్గోమద్రస్త్యంవిష్ణుస్త్యంబ్రహ్మ
త్వంప్రజాపతిః ॥ నమోస్త్యనంతాయసహస్రమూర్తయే, సహస్రపాదాక్షి శిరోరుదాహవే ।
సహస్రనామ్నే పురుషాయశాశ్వతే । హస్రకోటియుగధారిణేనమః ॥ ఇత్యాదిప్రమాణశతైః
నామరూపానేకసత్యేపి తత్తదహాసకానంతత్తన్నామరూపేషుయధారుచ్యా ఉపానీతుం
యోగ్యతాసిద్ధ్యతిత్యేతస్యాంముఖ్యాభిప్రాయః ॥ అప్రీక్ష్యగ్ధే త్రియగోదాపరీసామిష్య
వర్తి - కొరుట్టాఖ్యగ్రామనివాసీనాం కలకుంట్ల - నృసింహచార్యాణాంసక్తుతః.

OPINIONS.

TRICHINOPOLY HERALD,

The lives of the devotees contained in the Baktavijayam are noteworthy and at the same time interesting and lively to the readers. An Avathrika (*i. e.* Introduction) is published along with the book by the author, Kovil Devaraja Daser, of Madras, now residing at Streerungum. In this paper are embodied all the objects and reasons and genuine authorities relating to uniting the various opinions cherished by those believing in the existence of God. Many religious teachers spoke much of their own opinions and condemned those of others. As every disciple has acted up to the advice of his Guru it appears to be the fashion of the modern theists to speak ill of each other. Consequently the fraternal feelings relating to man appear to have been naturally forgotten. The endeavour that has from time to time been made generally, having failed to discover the communing principle of all, even some of those who understand this matter, were obliged to keep quiet. Others expressed their views only to a few of confidential character. But the author has deemed it proper to express his views publicly in the form of a pamphlet "containing Much in little." So the learned are expected to set aside their private quarrels about the religious principles discussed here. They will, we believe, have no doubt to pronounce the sentiments thus expressed to be nothing but truth.

We have to draw the attention of the rich and the educated gentlemen of the country to freely make known their opinions on the pamphlet by holding public meetings and by widely circulating their views through the public press, and, if possible to arrange for translating the same in some other language or languages such as the English, the Hindustani, the Persian, the Chinese &c., with the view of proving themselves highly useful to the world at large. As for the style of the author, it may be mentioned that it is neat, elegant, simple, and

at the same time being pregnant with deep meanings. We wish that the treatise may prosper keeping up the name of the author together with those already written and published by him.

Bakthavijayam appears to be a remarkable book. The accounts given in it regarding those who aimed at the saint's path, bear relationship to the great laws of occult philosophy and illustrate each and every one of the hidden truths throwing light upon the fundamental doctrine of Universal Brotherhood, based upon the comprehensive subject of Jeevakaruniam (Love of all souls) in which Rishis of old appeared to take great interest. The Avatharikai by Davarajadaser of Srirangam is to be viewed as a valuable ornament prefaced to the work. Its peculiar character seems to be forming a sort of key to understand the mystic expressions of Paratvam ascribed to Vishnu and Siva in Puranic and other treatises. Occultists will feel great pleasure in reading the Avatharikai agreeing with what the sages have said that Vedic truths will never contradict each other.

H. M. WINFRED,

TRICHINOPOLY.

Dy. Inspector of Girls' Schools,

Central Range.

It is excellent. It represents my views and contains more which escaped my perception. I am writing a pamphlet in Tamil prose which must be taken as a continuation of Sreeman Devaraja Daser's. He handles the subject decently and liberally as he is more advanced in Spirituality. In support of Sri Devaraja Daser's views, I want to point out some quotations from *சுருஷ்யம் தொழி* &c., (Sacred Hymns) and to discuss the subject in my own way to satisfy the mass and the educated Vishnuvites in my pamphlet.

ODDY.

PUNDIT, T. VENKATARAMA IYENGAR,

The book is very instructive and interesting reading and will, it is hoped, do much towards the amelioration of the people who have not had a thought on their future. To those who

have no faith in the other world, the book will serve, at least, as a spiritual novel. The Avatharikai is a most fitting preface to the book and a very able production tending to promote toleration of religion. The matter is very admirably discussed and the reasons adduced are so cogent that the conclusions arrived at cannot but be accepted by all religionists. Its birth is a happy incident in the order of the day, and there is reason to believe that the pamphlet will, in the end, be found a strong auxiliary to the efforts already made towards the unity of the Indian Nation. Considering its importance I would interchange the prices of the two.

S. PANCHAPAGESA AIYAR, B. A.,

STREERUNGUM.

*Manager, District Board Office,
Trichinopoly.*

The publication of Baktha Vijayam marks an epoch in the literature. The selection of pieces has been very judiciously made and well adapted to enliven the minds of all Hindus.

In the Avatharikai which forms a valuable preface to the work, a very noble effort is made by the learned author to disabuse the Hindu mind of sectarian views and inculcate the doctrine of *Universal Brotherhood*. It behoves, therefore, every intelligent and right thinking patriot of India, especially in this age of religious revival, to encourage the publication and dissemination of the work.

D. J. WINFRED, B. A.,

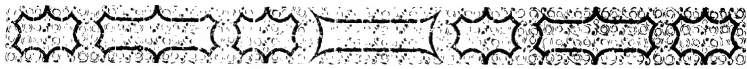
Asst. Lecturer, College, Kumbakonam.

The Avatharikai is a neatly got up Pamphlet expressing the solution of a grand subject in a small space. The author has put an interpretation well based where all sectarians can meet and shake hands without prejudices. It will stand a monument of the real knowledge possessed by its worthy author and an effective antide (అవిద్యోగవసంహరణము) for the ignorant blind.

A. K. PATTABHIRAMA CHETTY,

TIRUPATHI.

Sub-Registrar.

ప్రేమలేరామానుజుడోయనము.

న త్య ప్ర కా శి క.

శ్రురాణసముద్యమం.

శ్లో॥ అనిత్యాపి వతుర్వ్యం . సర్వతాస్త్రాగ్రాసర్వం॥

బ్రహ్మతత్త్వంనదోనాతి . కష్టపాక రసంయథా॥

నాలుగువేదములను అభ్యసించునముదేసినవాడైనను సమస్తతాస్త్రములను సమగ్రముగ చదివినవాడైనను, పాక సాగనముయ్యను పాకరసమునెటులగనియుచుకలతెవరబ్రహ్మయూ ధార్మ్యమునెటులగలదు-అనగా వరబ్రహ్మయూ ధార్మ్యజ్ఞానము భగవత్ప్రసాద సాగన మేకాని వేదాభ్యయన తాస్త్రాగ్రాసములవే సాభ్యములవని రాత్పర్యము.

ప్రభావస్థిరామూల-ప్రభావనామవ.

శ్లో॥ కుసుమవ్యూంసహస్రిమః . కష్టవ్యతం నిర్భయే॥

యమరామవిసిద్ధానాం . కష్టస్త్వంవేదతత్త్వం॥

వేపురుమనుష్యులలో సుకాసుకంబు ప్లవనస్థితై యిన్నియు చేయుచున్నాడను. అట్లయిన్నిం చేసినవారలలో సుకాసుకంబు నన్నునిడుముగ నెటులనుచున్నాడను. అనిత్రీ కృష్ణుడను చెప్పెను.

ప్రేమశ్రురాణప్రజ్ఞానం.

బ్రహ్మత్వస్థితేసర్వం . స్థితాపయతేపునః॥

రుద్రరావీయకల్పాలే . నమస్తుభ్యంప్రణామైః॥

సర్వమును బ్రహ్మరూపముచే న్యబంధితులగు స్థితాపయన పాలించికల్పాలతమున రుద్రరావీయములందు ప్రణామైస్తరూ పుండగు స్థితాప నమస్కరించెదను. అనిప్రజ్ఞానుడను భగవంతుని సుతించెను.

ప్రేమశ్రురాణ-అక్షరం.

బ్రహ్మవిష్ణుశివాభ్యుక్తి . కల్పనాభిరుచీరత॥

అనాభ్యయస్వరూపాత్మ . స్వనాభ్యయప్రయోజన॥

అనాభ్యయాభిదానంత్యాం . సతోస్త్రిపరమేశ్వర॥

నయత్రసాధవిద్యతై . సామజాత్యాదికల్పనా॥

తత్త్వజ్ఞావరమనిత్య . మవితాతభవానతి॥

బ్రహ్మవిష్ణుశివాభ్యుక్తలవనచే చెప్పబడితది. వచింపనలవిగాని స్వభావముతోఁగూ డినవారంపు. వచింపనలవిగాని ప్రయోజనముతోఁగూడినవారంపు. ఓపరమేశ్వరా! వచిం పనలవిగాని నామముతోఁగూడినన్నిన్ను గూర్చినమస్కరించెద. (అనగా అనామియు అనంతనామియనని భావము.) ఏమస్తువునందు నామజాత్యాదికల్పనలు లేవో యట్టినిపు బ్రహ్మమై, పరమమై, నిత్యమై, యవితారమై యజుడైయున్నాడపు. అనియట్రారుడను భగవంతుని సుతించెను.

ప్రముఖమైనది-చతుర్థాశ్క-౦-గో-అమ్రో.

స్వేదా దోష్ట్యేనాస్త్రితంయేషావిభజ్యమాన్ | త్వాయానుతై రనుయగంవిగృహీతచేపకః |

ప్రతిష్ఠా విధునికా ప్రాంత స్వప్రపంచ : స్వభావ వివరణ నాన్వ ఇహిమపహా

మీ ముఖ్యమంత్రిగారివారి నియంత్రణలోనే, ఏదైతే కృత ప్రయత్నం నాయకత్వం నుండి ఉంటుంది.

అత్రాః తా మేనుభ్య తాంఽమనన్త్రో విహారాః । బ్యాతప్రసీదతమపాణిహవిస్త్వయోమే॥

[illegible]

అంబేద్కర్ సాహిత్య గ్రంథం.

१। अक्षरानुसारेण चतुर्णां प्रमाणैः त्रिभिः न संशयम् ।

ಸಂಪದಸುಖಮುಕ್ತಃ || ಅಮೃತಸುಖಮುಕ್ತಃ ||

సీతలమ్మమ్మను విన్నవాడేమిటమొదలగునది. సత్యవ్రతమును వగునీచేధాన్యనింపజేసిన
బుధశ్రీధరాధ్యక్షులగునది. ముప్పైరైదొంకొనైనది. ఆనీ ప్రమాదులు అప్రమేషులకి సమాధా
నము చేసినది.

Journal of Management Education

6. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{3} = \frac{1}{6}$ $\frac{1}{2} \times \frac{1}{4} = \frac{1}{8}$

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

[illegible]

గర్భావస్థ.

ఓయిస్ వట్టి ఓయిస్ సరి ముక్తయివ్వ యవనవత్ ।

పాపములను పుణ్యముల మునునఁజేయవలెనని

అయితే ఇంకా ముగియలేదు. ఇంకా ఎంతో దానిని తెలుసుకోవాలి.

తయ్యరము పురిరతి గోక్రమ్యన్ మనన్॥

అవరూర్ రమణుని పట్టపట్టి పగ్గ పగ్గె.

అవరణ రహితమున రెసవడి యుద్ధే పరగల్గె.

అనంతరం రైతుయోజనం పునఃవిలంబితమైంది.

అవరహ్ విధివల్ల యదై యస్మి ననరే॥

శురరణి వరునిలై విన్నాచర్ ముక్రపదం
 వరకమున లాయనై ముక్రపదం వరవరక
 శురమొరు మూడైటి త్తమరర్కు మఱివియన్తు
 అర నయ నెనడల గళితై మై త్తళనే॥

వలవలవే యాభరణం పేరుం వలవలవే
 వలవలవే శోది వడివు వణ్బణ్బిర్
 వలవల కండుండు కేట్టుమలమ నిన్నం
 వలవలవే ఇనానముం పొంబనై మే లొక్కయో॥

ఆణల్లై పెణ్ణల్లై అల్ల అలియుమల్లై
 కాణలు మాగా నుళనల్ల నిత్తయల్లై
 పేణుంకార్ పేణు మురువాగు మల్లనుమం
 కొడై పెరిదుడై తై పెమ్మనై కూరువలై॥

ఒళిమణివణ్ణ నెన్దొ ఒరువ నెన్దొ త్తనిన్దొ
 నళిమదిచ్చడై యనెన్దొ నాన్దుభక్కుడవుళేన్దొ
 అళిమగిక్కిన్దులగమెల్లాం వడై త్తవైయే త్తనిన్దొ
 కళిమలక్కుళననెన్దొ కణ్ణనై మాయనైయే॥

యానైయు మెవరుంతానా యవరవర్ సమయలతోట
 తోనువిలక శురనైందుర్కుం లొలప్పడా నులర్విం మోత్రి
 ఆవిళే రుయిరినుల్లా లాడుమోర్ వణ్బిళియో
 పావనై యవనై కూడి లవనైయుం పావనోమే॥

మూవరాగియ మూర్తయై మురర్ మూర్కుం మురర్ వక లైన్దొ
 శావమళ్ళన నీర్కువానై త్తవంకమిర్ కెయదాకలైన్దొ
 దేవదేవనై తెన్నిలంనైయెరియెళుచ్చెమ్మిలియై
 పావనాళనై పంగయ త్తవం కణ్ణనై ప్పరవుమిసూ॥

తిరుమార్ నాన్దుభక్ శంశడైయా నెన్దివర్ గెం
 పెరుమా త్తనైయై యారాళిగిల్వార్ పేళియై

ఒరుమా ముదల్వా ఊళిప్పిరా నెన్దొ యాళడై
 కరుమా పేనియ నెకబ నెక కావర్ కలక్కవే॥

యానుంతానా యెళిందానై యాదుం యవర్కుం మున్నునై
 తానుం శివనుం పిరమనుమాగి వడై త్త తనిమువలై
 తేనుం పాలుం కన్నలు మముమమాగి తిత్తిత్తై
 ఊని లుయిరి లుణర్వినిర్ నిన్దొ ఒన్దై యుణర్దొనే॥

ముడివివళ తనక్కొన్రణిగి రేనెన్నుం మూవులగాళయేయెన్నుం
 కడికమక్కుకొన్దైచ్చడైయనెన్నుం నాన్దుభక్కుడవుళేయెన్నుం
 వడివుడైవాసూర్ తలై వనేయెన్నుం వణ్ తిరువరంగనేయెన్నుం
 అడియడైయాదాళో పాలివళణుగి యడైందనళో ముగిర్ వణ్ణనడియే॥

మునియే నాన్తుని నే ముక్కణ్ణ ప్పాయెన్ పొల్లా |
 క్కనివాయ్తామరై క్కణ్ కరుమాణిక్కమేయెన్ కళ్వా |
 తనియే నారుయిరేయెన్ తలైమిత్తై యాయవంది |
 ట్టినినాన్ పోగలొట్టేన్ ఒన్ఱుంఱాయం శయ్యై లెన్దైయే ||
 అవావళిచ్చు ప్పరియై యయనై యరనై యసమ్మి |
 అవావళిచ్చు వీడు ప్పెమ్మి కురుగూక్ శరకోవన్ శన్న్ |
 అవావి లందాదిగళా లివై యాయరము ముడించ |
 అవావి లందాది యిప్పై త్తతీందార్ పిఱందా నుయర్న్ ||

తిరుమంనై యాత్తవార్.

పొరురువిరీనీరెరికార్ విశుంబుమాగి | పల్వేణుశమయముమామవరందున్ |
 పిరురువిరీ మూవరుమేయెనన్ | యిమైయవర్ శంతిరుపురువే త్తెణ్ణంబోడు |
 పిరురువంపొన్నురువమ్మెన్ శెంటి | పొన్రమాకళలురువమ్మెన్ |
 మూపురువుంకండ పోదొన్రాం శోది | ముగిలురువమ్మెన్ గళురువందానే ||

పొయ్నై యాత్తవార్.

అరన్ నారణన్ నామమ్ ఆన్విడై పుళ్ళార్ది |
 పురై నూల్ మత్తై యుత్తైయుంకోయిల్ . . . పరై నీర్ |
 కరుమకుత్తిప్పొవ్వు త్రైయదువేల్ నేమి |
 ఉరువ మెరికార్నేనియున్ ||

తమరుగంపడెప్పురువమపురువంతానే |
 తమరుగంపడెప్పేర్ ముమ్మప్పేర్ . . . తమరుగంప |
 దెవ్వణ్ణంశిందిత్తిమైయాదిరుప్పే |
 అవ్వణ్ణమాత్రియానామ్ ||

పిమ్మన్ పుళ్ళార్దాన్ నెయిలెరిత్తాన్ మార్ విడన్దాన్ |
 నీమ్మన్ నీమ్మల్ మణివణ్ణత్తాన్ . . . కూమ్మన్ పురుపాల్ |
 మంనై యాన్ పూమగళాన్ వార్ శడై యాన్ నీన్బుడియాన్ |
 గంనై యాన్ నీళ్ కళలాన్ కాప్పన్ ||

పేయాత్తవార్.

తాత్తశడైయుం నీన్బుడియు మొణ్ణుక్రపుంశక్కరముం |
 శుక్రపుంపొన్నాణుం తోన్ఱుమాల్ . . . శుక్రము |
 తిరండరువిపాయుం తిరుమలై మేలెందై క్కుం |
 ఇరండురువు మొన్దై యిన్దైన్ ||

అనంత నామరూపాయనమః.

శ్రీమతే రామాయనజానమః.

సారసంగ్రహము.

భక్తవిజయావతారికయందు సారాంశమేమనఁగా:—

౧. భగత్కారణవస్తువును పరమాత్మయొకటే.
౨. పరమాత్మ రూపాదిరిహితమైనది.
౩. చేతనునికి కర్తానుగుణముగ శరీరపరిగ్రహము కలిగినట్లు పరమాత్మకు ఇచ్చచే దివ్యశరీర పరిగ్రహముకలిగియున్నది.
౪. పరమాత్మకు నామరూపము లనంతములై యున్నవి.
౫. పరమాత్మ పరిగృహీతమగు నామరూపములలో వారివారికిష్టమగు నామరూపములచే పరమాత్మనుపాసింపఁదగును.

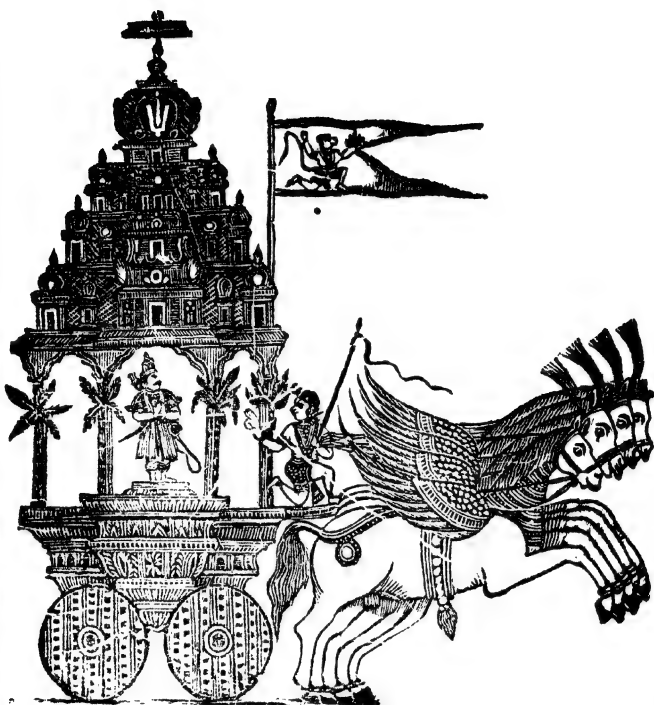
భక్తవిజయావతారికయందు జగదీశుఁడు నాకంతర్యామియై స్ఫురింపఁజేసిన యర్థమును వ్రాసితినేగాని ఖ్యాతిలాభపూజలనపేక్షించి మత్సరగ్రస్తుండనై వ్రాసినవాఁడనుగాను. (ఏకస్వాదునభుంజీత) అనురీతిని భగవంతుని పరమకృపచే నాబుద్ధికిఁగోచరించినయర్థమునెల్లరు ననుభవించి యానందింపవలయునని యిట్టిప్రారంభముచేసితిని. భక్తవిజయమునఁ బ్రస్తావింపఁబడియుండుభక్తులు ఈశాననుసరించినవారుగాన నాకీయవతారిక వ్రాయవలసిననిర్బంధమును బ్రసక్తిచెను. సారాసారివివేకచతురులగు సాధుజనులు ఈయవతారికను ఆమూలాగ్రముగను, సావధానముగను అవలోకించి యీ సారసంగ్రహమున వ్యక్తమైయుండు అయిదు అంశములే అవతారికయందలి ముఖ్యాంశములనియు దీనికుఁగోద్యలముగఁ దక్కినయంశములు వ్రాయఁబడియున్నవనియు గ్రహించి యీయైదు అంశము లుచితములగునేని సంతోషించి నాయధ్యవసాయము వ్యవసాయాత్మికమై పరిపక్వమగునట్లు మంగళాశాసనము చేయవలయుననియు ఈయైదంశములలో నెద్దియైనను అసంగతమైయుండనేని అట్టిదానిని సవరించి నాకు సుబోధముగ ననుగ్రహింపవలయును సవినయముగఁ బ్రార్థించెదను.

ఇట్లు,

పరమసాధుజనుల శ్రీపాదరేణువై

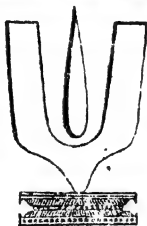
తత్త్వైకపాత్రుకు

కొయిల్ - ధనాల - దేవరాజదాసుఁడు

అగ్రేకృత్వాకమపిచరణంజానునై కేనతిప్తమ్ ।
 పశ్చాత్స్వార్థంవివలినజుషాచక్షుషాప్రేక్ష్యమాణః ।
 సవ్యేతోత్రంకరసరసిజేడక్షిణేజ్ఞానముద్రాం ।
 ఆబిభ్రాణోరథమధివసత్పాతునస్సూతవేషః ॥

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

శ్రీ పాండురంగవరబ్రహ్మణే నమః.

భక్తవిజయము.

అవతారిక.

శ్లో॥ అచింత్యావ్యక్తరూపాయ | నిర్గుణాయగుణాత్మనే |
సమస్తజగదాధార | మూర్తయే బ్రహ్మణే నమః॥

ఉయర్ వజ్రపుయర్ నలముడైయవ్ వయవనవ్

మయర్ వజ్రమదిసలమరుళిన్ వయవనవ్

అయర్ వజ్రమమర్ కళభిపతియవనవ్

తుయరతుశుడరడితొడైత్తుననే॥

నిత్యనూరులతో సమమగు ప్రాప్తితమకుసుగలిగియుండ దానిసేతుంగక ఆనాదికాలముగ దేహమే ఆత్మయనియు, శబ్దాదివిషయములే భోగ్యములనియు ఆపేక్షించి తిరుగుచుండు బద్ధసంసారులగుకొండటికి శ్రీయశవతియైన సర్వేశ్వరుడు నిర్జేతుక కటాక్షముచేత తనస్వరూపరూపగుణవిభూతులకు వాచకమగునామప్రభావమును చూపంగా చూచినభక్తులు తాము అనుభవించి అనుభవాపేక్షులను అనుభవించింప సమర్థులై శ్రీవల్లభుని సంతోషించింపెదమ.

విహికమున పుణ్యపాపరూపములగుకర్తములనార్జించియు ఆముష్మికమున స్వర్గగరకములయందు తత్ఫలముననుభవించియు ఇట్లు గతాగతముచేసి తిరుగువారలు సంసారిలనబెడుదురు.

పుణ్యపాపరూపములగుకర్తములను స్వర్గగరకములయందనుభవించి కర్తకేషముతోడ భూమియందు గర్భవాసముచేయుటకు వచ్చుమార్గమున ఈయార్త అనుభవించుడుభిము. వేదాంతమున పంచాగ్నివిద్యయనుప్రదేశమునందు చెప్పబడియున్నది.

యాతనాశరీరమతో నగరానుభవముచేసి ఆశరీరమును అచటవిడిచి ఆనంతరము శరీరమును పరిగ్రహించి స్వర్గానుభవముచేసి ఆశరీరమును అచటవిడిచి నూత్నశరీర

మతోడ ఆకాశమున నెత్తించును. గూర్వండు తనకేగణములచే బలాక్ష్మణముచేయునపుడు ఆకాశముననుండేయీయాత్మను ఆకర్షించి మేళమున ప్రవేశింపించును. అజలము వద్ద సూపమై పరిణమించువర్యంతము అచటనుండి వన్నధారలతోడ భూమియందుఁబడును. ఆవన్నజలము సస్యమునకు ధారకమగునపుడు తద్వారా సస్యమునందు ప్రవేశించును. ఆసస్యము పరివక్త్యమై అన్నరూపముగ పరిణమించువఱకు అచటనుండి అన్నము పురుషశరీరమునందు ప్రవేశించి శుక్లమై పరిణమించువఱకు అచటవనియించి (స్త్రిపురుషసంయోగముచే శుక్లముద్వారా స్త్రీశరీరమునందు ప్రవేశించి గర్భమై పరిణమించును. గర్భవాసము చేయునపుడు (ఆత్మాత్ముకిటుతీట్టోష్ఠలవక్షైర్మాతృభోజనైః । అతితాపిభిరత్యర్థం । వర్ణమానాతివేదనః) అనురీతిని మాతృభోజనమున అంతర్భూతములగుక్రూరపదార్థములచే వేదననుజేంది తపించుచుండును. ఇట్టిక్షేణములతోడ జరాయువునందు కట్టువడి అవయవములను కదలింపశక్తిరేక (క్షేతాన్నిప్రాంతిమాప్నోతి । జకరాన్తాతురాతురః) అనురీతిని క్షేణముతోడ జనించి బాల్యవశయందు అశుచిప్రవచములయందుఁబడియుండి (కంఠాయానేపి చాశక్తః । పరినిర్రేప్యనీశ్వరః । స్నానపానాని చాపర । మవాప్నోతి పరేచ్ఛయా) అనురీతిని నవకలిగిన గీఱుకొనుటకును, కలుచు జంతువులను తోలికొనుటకును శక్తిరేక ధారకాదులు పరాధీనములై యిట్లుక్షేణముతోడ ఆతిదైశవకాలమును కడపి తానేయొక కార్యముచేయుటకు శక్తుడై సంతట (తస్మాద్భార్యేవివేకాల్లా । యతేత్రక్రేయసేసదా) అనురీతిని భగత్ప్రపంచండు కాదగియుండ అల్లుచేయుక (బార్యేక్షీదనతాసక్తః) అనురీతిని లీలతోడ కాలమును పోగొట్టి యావనావశయందు సరికపాతువులగువిషయాంతరములతోడ కాలముపుచ్చి వాగ్ధక్యమునుజేంది అశక్తితోడ కాలముగడపి అచింతముగ మరణము ప్రాప్తమైనంతట (క్షేతాదుత్ప్రాంతిమాప్నోతి । యామ్యకింకరపీఠితః; అనురీతిని ఉత్త్రమణదశయందు క్షేణముననుభవించి ఆనంతరము మృత్యుపరవశుఁడగును.

ఇట్టిసంసారులయనర్థపరంపరలనుజూచి (సుహృదంసర్వ భూతానాం) అనురీతిని పరమసుహృత్తునసర్వేశ్వరుండు వీనియుజ్జీవనార్థము (మానంప్రదీపమవకాయణికోదదాతి) అనురీతిని కాస్త్రప్రదానముచేసెను. ఎట్లనిన వేదమున చిదచిదీశ్వరతత్త్వములను విభజించి చూపి అంతర్భూమిబ్రాహ్మణముచే అంధునికి దృష్టియిచ్చినట్లును చీకటియింట దీపమునుంచికట్లును చేతనాచేతనములకును ఈశ్వరునికిని గలశరీరశరీరసూబంధమును జూపి చేతనునికి అచిత్సంబంధము కన్దోపాధికమనిచెప్పి జౌపాధికమగు అచిత్సంస్కర్మమును విడిచి నిత్యవిభూతియందు నిత్యమూరిభోగ్యమగుభోగముననుభవించుట స్వరూపానురూపమగుపురుషాఢ్మనిచెప్పి ఇట్లేశ్వరుండుపకరించును పాపప్రాచుర్యముచే చేతనులీయుపదేశమునంగీకరింపక వేదబాహ్యులై కొందఱును, వేదమార్గమునఁబ్రవేశించి (తత్త్రైవకేపి చపలాశ్వలభీధంతి) అనురీతిని దీపమున శలభముఁబశించునట్లు వేదతాత్పర్యములనెఱుంగక నశించువారు కొందఱునై, తానుజేసినవేదప్రదానము వ్యర్థమైనందున ఆజ్ఞచెల్లనిచోట నండైత్తురాజులవలె సుసారి సజాతీయుండైయవతరింపగా శిశుపాలాదులవలె నిందించి కొందఱును, రావణాదులవలె నేదిరించి కొందఱును నశించి అవతారమును కార్యకరముకాక పోయినను ఈశ్వరుఁడగుతాను నిజగనమగునాత్మకొటిని విఘ్నఁజూలని చాపల్య

ముచే వీరలయానుకూల్యమును నిరీక్షించుచుండ చేతనులయందు యాచ్యచ్చికనుకృతము గలుగ అదియెవ్యాజ్యముగా విశేషకటాక్షముచేసి ఆద్యేషాభిముఖ్యములను గలిగించి య సుతరము శాస్త్రవాసనచేతను, ఆచార్యోపదేశముచేతను ఈశ్వరుడు నిరపాధిక శేషి యనియు, ఈయాత్మవానికి అనన్యార్థ శేషమనియు, యధాజ్ఞానము జనియించి అనంతరము స్వరూపానురూపమగుపృథుషాగమున రుచిగలుగునట్లు విశేషకటాక్షముచే స్థిరీకరించిపునః పృథ్విలాభమునకు ఉపాయమేదియోయని అపేక్షకలిగినంతట శాస్త్రస్థిమను కర్తయో గాద్యుపాయములను జూపి ఇవి గుమ్యరములనియు, విలంబ్యుఫలప్రదములనియు, వీనిచే ప్రమాదసంభావన కలదనియు ఇందుబ్రవేశించి శంకించువారలకు వేదాంతమున ఈశ్వరుడే ఉపాయపుని చెప్పియుండుటను చూపగా కర్తజ్ఞానధర్మయోగములయొక్క దుష్కర్మ నలైప్రపత్తినిష్ఠాపేతుషగుమహావిశ్వాసము సయితము కొందఱికిదుష్కభము. కానఇందును ప్రవేశింపశంకించినవారలకు సర్వాధికారమగుభగవన్నామసంకీర్తనమే చేతనులపాపములను బోగొట్టి సుకృతానుకూలమగు కర్తయోగాయలయందు ప్రవేశించుటనును, ప్రపత్తియందు ప్రవేశింపించుటనును, విరోధినిబోగొట్టి ప్రాప్త్యునిద్యుటనును, నిర్వాహకమగు వైభవము లోగొనూడినదిని భగవంతుడగు గ్రహించినందున భక్తులందఱును భగవన్నామ సంకీర్తన పరులైయుండిరి.

ఈభక్తులు భగవన్నామసంకీర్తనపరులగుటకు కారణము శ్రీవిష్ణుభక్తులు. ఆగ్రంథ ముకలిగిన విధమెట్టిదనిన—పాండవవంశమున అర్జునపాత్రుడగు శ్రీపరిశ్రీత్యయొక్క ప్రధ మపుత్రుడగుజనమేజయునిసమారుండగుశతానీమండనురాజు పరమయోగియగుయాజ్ఞవల్క్యు లవలన పేదమును, కృపాచార్యులవలన భనుర్వేదమును జెంది క్రూరములగుశబ్దాదివిష యములయందు విగ్రహుడై అభిషిక్తుడైనదిమొదలు బలవంతులచే దుర్బలులను బాధ లేక లోకములను రక్షించి ఆముష్మికపేతువుగ ఈప్రజలకునేజేయఁదగిన సహాయమేది యనిచింతించి శ్రీశౌనకులచెంతఁజేరి దేహపోషణపరులై మహద్గవర్తులగుసంసారులకు ఉజ్జీవనోపాయముననుగ్రహింపవలయునని ప్రార్థింప శ్రీశౌనకులు శతానీమనిజూచి కాల ముకలి కాలముగానున్నది. పాపప్రాచుర్యముచే వేటొకటి కధికారులలేరు. సర్వాధికాగ మగు భగవన్నామసంకీర్తనమే ఆత్మలకు ఉజ్జీవనోపాయమై యున్నదని ఆనతిచ్చిరి. ఇట్టి నామసంకీర్తనవైభవము శ్రీమత్పాండవరాజు పాదపద్మప్రవణైకచిత్తులగుపరమభక్తులచేప్రక టింపఁబడెను.

ఈభక్తివిజయమున ప్రస్తావింపఁబడియుండు భక్తులవిష్ణుభక్తులైనను కొన్నిస్థలముల యందు శివభజనమును జేసియున్నారు. ఈతీరుననే వసిష్ఠవ్యాససారదాది మహర్షులు వారి భక్తిచేసిరిని వైష్ణవపురాణములయందును, శివభక్తిచేసిరిని శైవపురాణములయందును చెప్పఁబడియున్నది.

వైష్ణవసిద్ధాంతమున విష్ణుపుపరమాత్మయనియు, బ్రహ్మశివేంద్రాదిదేవతలు జీవాత్మల నియు, వీరలుపూర్వజన్మములయందు విష్ణువును ఉపాసించి తమతమపదములను జెంది ర్గియు ఇచ్చటికిని విష్ణుభక్తులైతదుపాసనము చేయుచున్నారనియు, అంతమున విష్ణుకటా

पद.	पृष्ठांक.	पद.	पृष्ठांक.
जो मैं हरी न शस्त्र गहाऊं	२३३	जाके विलोकत लोकप होत	४०२
जो मैं पारथ नाम कहाऊं	२३३	जातिके सुजातिके	४०८
जोई कल्लु देखिये सो सकल विनाशवंत ३००		जागिये न सोइये	४०९
जो दशवीस पचास भये	३०३	जागे योगी जंगम	४११
जो मन नारीकी ओर निहारत	३०५	जाय सो सुभट समर्थ	४१२
जौन हाथ बामन हो	१८८	जाते जरे सब लोक विलोक	४१९
जन्मे श्रीकृष्ण मुरारि भक्तहित कारने ३५५		जाके गति है हनुमानकी ...	४२३
जलकी न घट भरै	३५७	जानकी जीवनकी बलिजैहौं	४३८
जब कान्ह भये वश बाँसुरीके ...	३६३	जाल जराभी	४४८
जलको गये लक्ष्मण हैं लरिका	३९२	ज्वाद जिकर भरु	४४१
जलज नैन जलजानन	३९३	जिनि मग रोको नंदकिशोर	३७१
जनम्यो जिहिं येनि अनेक क्रिया....	४०३	जिनको पुनीत वारि ...	३९२
जबै यमराज रजायसु तें ...	४०५	जिहिं मरने ते सब जग त्रासा	४५८
जहां यम जातन घोर नदी	४०५	जिहिं तनु ना हारि भजन कियो	४५९
जहां हित स्वामि न संग सखा ...	४०५	जिमि जीवणा भला	४३९
जप योग विराग महामख साधन....	४०५	जीवजंत सब तिसके काये	४७९
जप की न तप खप	४०८	जीवन सार बिसारा क्यों मन	४६४
जगत्में झूठी देखी प्रीति	४१४	जे जावणा आवणा	४४०
जब नैनन प्रीति गई ठग श्यामसों ४१७		जेठ माया दा मान न करिये	४४५
जहां वाल्मीकि भये...	४१८	जैसे खग बालकको	३५३
जहां वन पावनो सुहावने विहंग	४१९	जय जानकी नाथा जै श्रीरघुनाथा....	३५६
जगत सब गैर है लोको	४५०	जय ताडका सुबाहु	४१२
जप जाप मन हरि नामका	४५२	जय जय जग जननि देवि	४२१
जबलग मेरी मेरी करै	४५७	जयति जय सुरसरी जगदखिल पावनी ४२१	
जलवए हक जहां	४७०	जैसे भूखे प्रीति अनाज	४६०
जा दिन ते निरख्यो नैदंनंदन	३५८	जो रसना रस ना बिलसै	३८७
जा दिन ते मुसतान चुभी	३५९	जोय जुदा नहीं	४४१
जात हुती यमुना जलको	३६९	जत्त पहारा	४७३
जाहि लगन लगी घनश्यामकी	३७३	जब हम एको एक कर जाना	४८१
जानतहौं न कछु हम ह्यां	३८४	जम ते उलट भये है राम	४८३
जानैं कहा हम सबै	३८४	जबलग तेल ,....	४९२

నియు, మనస్సునకచిత్త్యనియు, వికారరహితమనియు, భగవద్గీతయందుఁ జెప్పఁబడియున్నది. జీవాత్మకేనామరూపములు లేవనిన పరమాత్మకెట్లుకలుగును. కర్తృసంబంధముచే జీవాత్మకు శరీరపరిగ్రహము కలిగి తద్వారా నామరూపములు గలిగినట్లు పరమాత్మకు స్వేచ్ఛచే దివ్యశరీరపరిగ్రహముగలిగి తద్వారా నామరూపములుగలిగెను. (బహునిమేవ్యతీతాని । జనానితవచార్జున) అనురీతిని ఓయర్జునా నామసునీకును ఇదివఱక నేకజన్మము లైనవనియు, (అజోపిసన్నవ్యయాత్మా । భూతానామిశ్వరోపిసకౌ । ప్రకృతింస్యామధిష్ఠాయ । సంభవామ్యుత్పమాయయా) అనఁగానేను జన్మములేనివాఁడను. వికారరహితుఁడను. సమస్తప్రాణులకీశ్వరుఁడను. అయినచ సృషీయమగు సృష్టి ననలంబించి నామాయచేసవతరించుచున్నాను. అనియు భగవద్గీతయందు భగవంతుఁడుతానే వక్కాణించెను. ఈసమాధానముచేసరమాత్మ మనసంతశరీరపరిగ్రహమైయుండుటవలన నామరూపములసంతములని వేఱుగాఁజెప్పవలసి నదిలేదు.

ఇకను నిత్యవిభూతివిషయమై యోచింపఁగా శ్రీవైకుంఠదివ్యలోకమున శ్రీవైకుంఠదివ్యజనపదమున శ్రీవైకుంఠదివ్యనగరమున శ్రీవైకుంఠదివ్యవిమానమున అనందమంటపమున పర్యంకవిద్యయందుఁజెప్పఁబడియుండు ధ్యానప్రకారము సర్వేశ్వరుఁడు సన్నిధిచేసియున్నాఁడని ప్రమాణములుచెప్పచున్నవి. ఇంచుచే త్రిపాద్విభూతియందు జనపదములును, నగరములును, విమానములును, మంటపములును, అచ్చటచ్చట సన్నిధిచేసియుండుభగవద్వార్తలును, అసంతములనివ్యక్తమగుచున్నదిగదా. నిత్యవిభూతియందు అయోధ్యయును దేశవిశేషముగలదనియు, అందుభగవంతుఁడు రామరూపియైయున్నాఁడనియు, రామతాపనీయమునందును, నిత్యవిభూతియందు గోలోకమును స్థలవిశేషమున్నదనియు, అందుభగవంతుఁడుగోపాలరూపియైయున్నాఁడనియు గోపాలతాపనీయమునందును చెప్పఁబడియున్నది. ఈతీరుననే తైవనీధాంతమున నిత్యవిభూతియందు మహాకైలాసమున్నదనియు, అందుపరమాత్మ ప్రమధగణసేవీతుఁడై శివరూపియైయున్నాఁడనియు చెప్పఁబడియున్నది. శివపరములనుపని మత్తులు అనిధాంతమునకు ప్రమాణములైయున్నవి.

శ్రీవిష్ణుపురాణమున రెండవయంశమున నాలుగవమధ్యాయమున భగవంతుఁడు ప్లక్షుద్వీపమున సోమరూపియై, శాల్మలీద్వీపమున వాయురూపియై, కుశద్వీపమున చతుర్భుజరూపియై, క్రాంచద్వీపమున శివరూపియై, శాకద్వీపమున సూర్యరూపియై, ఆయాద్వీపవాసులచే ఆరాధింపఁబడుచున్నాఁడని చెప్పఁబడియున్నది. శ్రీభాగవతమున పంచమస్కంధమున భగవంతుఁడు శివరూపియై, ఇశావృతవర్ణమునకును, హయగ్రీవరూపియై భద్రాశ్వనిర్జముఖకును, నృసింహరూపియై హరివర్ణమునకును, మన్మథరూపియై కేతుమాలవర్ణమునకును, కూర్మరూపియై హిరణ్మయవర్ణమునకును, రామరూపియై కింపురుషవర్ణమునకును, బదరీహారాఘణరూపియై భారతవర్ణమునకును, అధిపతీయైయున్నాఁడనియు ఆయావర్ణవాసులు తత్తత్సూత్రివిషయముగు మంత్రజపధ్యానాదులచే భగవంతునుపాసించి యైహికాముష్మికఫలములను జెందెదరనియు, చెప్పఁబడియున్నది. తైవపురాణములయందును ఈతీరుననే చెప్పఁబడియున్నది. ఈపురాణములలో పరస్పరము కొంతభేదము కలిగినది కల్పభేదములచే గలిగినభేదమని అంగీకరింపవలయును.

వైష్ణవులకు మఖ్యప్రబంధమగు తిరువాయ్మొళిలో (పలపలవేయాభగణంపేరుం పలపలవే! పలపలవేళోదివడివుపణ్ణెణ్ణిల్) అనగా సర్వేశ్వరునికి నామరూపాదులసంతము లనియు, ముదల్ తిరువందాదిలో (తమరుగందడెవ్వరువ మవ్వరువందానే! తమరుగందడె ప్పేర్ మత్తప్పేర్) అనగా ఆశ్రీతులపేక్షించు నామరూపములతో భగవంతుడు పాశ్చుర్య గుణసనియు చెప్పబడియున్నది. ఈతీరుననే శైవప్రబంధములును జెప్పచున్నవి.

లోకమున నొకశిశువుజనించిన ఆశిశువునకు తల్లిదండ్రులరూపమైన పితామహతత్వ త్నులరూపమైన మాతామహతత్వ త్నులరూపమైన లేక యుభయకులములో కొంతమార ముననుండినవారిరూపమైనకలుగుట వాడుకగానున్నది. కొన్ని శిశువులకు ముక్కు తండ్రిము క్కువలె, కాళ్లుతాతకాళ్లవలె, మరికొన్నియవయవములు మరికొందటియవయవములవలె నున్నవనిచెప్పుదురు. దోహదమున సమర్థులగువారు రెండువిధములగు చెట్లనుజేర్చి మూడవవి ధమగు చెట్లునగుగలగజేయుచున్నారు. అపుడామూడవచెట్లనందు దానికికారణమగు రెండు చెట్లరూపములును కలసియున్నవి. తుదకు కార్యవర్గములగు చేతనాచేతనములకు కారణవర్గ ములరూపములగులగుచున్నవి. ఇందుసర్వమునకు ప్రధమకారణమగు సర్వేశ్వరునికి బ్రహ్మ దిపివీరికాంతమగు కార్యవర్గములయొక్క సమస్తరూపములును గలవనియు అందుచేతనే కార్యవర్గములకు ఆరూపములు గలిగెననియు చెప్పటయొప్పుపన్నమైయున్నది. ఒక్కొక్కరూ పమును ఒక్కొక్కనామముతోఁ గూడియేయుండును. అట్లు ఒక్కొక్కనామమును ఒక్కొక్క రూపముతోఁ గూడియేయుండును. శశవిషాణము, (కుందేటికిమ్మ) అనునామమున్నది, దీనికి రూపముగలదాని యాక్షేపముగలుగునేని శశముఅనియు, విషాణముఅనియు రెండు పదములుచేరి యేకపదమయ్యెను. శశమునుపదమునకును, విషాణముఅనుపదమునకును ప్రత్యే కముగ రూపములగులవుకదా. ఈరెండుపదములనుజేర్చినట్లు కుందేటికి కొమ్మనతికించి రెం డురూపములనుజేర్చిన శశవిషాణమునుపదార్థము సిద్ధించుచున్నది. కేశవాది ద్వాదశనామ ములకు ద్వాదశరూపములగులవుకదా. అట్లు సహస్రనామములకు సహస్రరూపములుగ లవు. విష్ణుసహస్రనామమున (సర్వేశ్వర్యశ్శివస్థాణః) అని శివనామములు చెప్పబడియు న్నవి. (సహస్త్వసంతాయ సహస్రమూర్తయే సహస్రపాదాక్షిశిరోరుభాహవే! సహస్రనా మ్మేపురుషామశాశ్వతే! సహస్రకోటియుగధారిణేనమః) అనగా భగవంతునికి సహస్ర రూపములును సహస్రనామములునుగలవని బ్రహ్మస్తుతియుండున్నది. (అనంతరూపోనంత్రీః) అనగా భగవంతుడు అనంతరూపగుణములు గలవాడనియు (ఏకోనైకః) అనగాభగవం తుడు ఒక్కఁడైఒక్కఁడై యుండుననియు విష్ణుసహస్రనామ మేచెప్పుచున్నది. ఈరీతిని శైవసిద్ధాంతమునందును జూచుకొనవలయును. ఇట్లుండ సర్వేశ్వరుని నామరూపములకు పరిమితికలదనియు సర్వవిస్తీకరతయులే పాపాసింపబడు సమస్తనామరూపములు పర బ్రహ్మమునకు లేవనియు వాదించువారలవాదముపక్షపాతవాదమేకాని సత్యవాదముకాదు. అసత్యముపలుకఁగూడదని వేదముపలుకుచున్నది గదా. కావున బుద్ధివంతులు పక్షపాతవా దమునుమాని సత్యమును ఊనియుండుటయొచితము.

ఈసమాధానములచే నిత్యవిభూతియందును లీలావిభూతియందును స్థలవిశేషములును ఆయాస్థలములయందలి భగవన్నూర్తివిశేషములును ఆయామూర్తులయొక్క నామరూపాదు

లను ఆసంతములని యేర్పడుచున్నది. కావున బహువిధనామరూపములతో బహుసిద్ధాంతములయందు బహుజనులచే ఆరాధింపబడు పరమాత్మ ఒకటియైయున్నది.

ఇట్లుండ వైష్ణవగ్రంథములయందు శివుడు జీవాత్మయనియు శైవగ్రంథములయందు విష్ణువు జీవాత్మయనియు చెప్పబడియుండుటకు కారణమేమనగా—వైష్ణవసిద్ధాంతప్రకారము విష్ణురూపియగుపరమాత్మచే సృజింపబడినజీవకోటిలో శివుడు ఒకజీవుడనియు, ఇతరుడు విష్ణుకటాక్షముచే శివపదమునుజెందెననియు ఆవిష్ణుకటాక్షముచేతనేయింకను మోక్షముచెందుననియు ఈశివునికి మోక్షప్రదానమున శక్తిలేదనియు చెప్పబడియున్నది. శైవసిద్ధాంతప్రకారము శివరూపియగుపరమాత్మచే సృజింపబడినజీవకోటిలో విష్ణువాకయాత్మయనియు ఇతరుడు శివకటాక్షముచే విష్ణుపదమును జెందెననియు ఆశివకటాక్షముచేతనేయింకను మోక్షముచెందుననియు ఈవిష్ణువునకు మోక్షప్రదానమున శక్తిలేదనియు చెప్పబడియున్నది. శైవసిద్ధాంతమున విష్ణువు శివునిసహస్రకమలములచే సహస్రనామార్చనముచేయుచు సోకపుష్పముతక్కువపడినందున తనకంటినిపెట్టికి అర్పించెననియు, శివుడగ్ని స్తంభమై నభుడు విష్ణువువరాహమై అతనిపాదమును వెదకెననియు, శివుడు నాట్యమాడినపుడు విష్ణువుమచ్చలను వాయిచెననియు, బ్రహ్మహత్యదోషశాంతికై రాముడు లింగార్చనముచేసెననియు, మణియు పెక్కుచోట్ల విష్ణువు శివునిచే పెక్కుపరిభవములను జెందెననియు చెప్పబడియున్నదని వైష్ణవులు అసూయపడుటయు ఆగ్రంథములను దూషించుటయు ఈకథలబద్ధములగుటయు న్యాయముకాదు. ఆకథలన్నియు సత్యములే. శివునిచేసృజింపబడినయొక జీవాత్మవిష్ణువు ఇట్లుంతయుచేసెనని శైవపురాణములు చెప్పుచున్నవేకాని వైష్ణవులారాధించుపరమాత్మవిష్ణువునుగుఱించి శైవగ్రంథములేమియు చెప్పలేదు. ఈతీరుననే శివునికివిష్ణువుచేబహువిధపరిభవములు కలిగినట్లు వైష్ణవగ్రంథములుచెప్పుటకు శైవులుఅనూయాక్రాంతులై వైష్ణవగ్రంథములను నిందింపబనిలేదు. వైష్ణవగ్రంథములు చెప్పనదియు సత్యమే. విష్ణువుచే సృజింపబడిన యొకజీవాత్మశివుడు విష్ణువుచేపరిభవముచెందెనని వైష్ణవగ్రంథములు చెప్పుచున్నవేగాని శైవులారాధించుపరమాత్మశివునిగుఱించి వైష్ణవగ్రంథములేమియు చెప్పలేదు.

ఇందుకొకనిదర్శనము వక్కాణించెదను.—ఒకయింట దేవదత్తుడు యజమానుడై యజ్ఞదత్తుడు సేవకుడైయున్నాడు. మరియొకయింటయజ్ఞదత్తుడుయజమానుడై దేవదత్తుడు సేవకుడైయున్నాడు. ఈయజ్ఞదత్త దేవదత్తులు మనుపటియింటి సేవకుయజమానులుకారు. ఇట్లుండ దేవదత్తునియింట సేవకుడగుయజ్ఞదత్తుడు శిక్షింపబడినయెడల యజ్ఞదత్తునియింటివారికి పరిభవములేదు. అదేరీతిని యజ్ఞదత్తునియింట దేవదత్తుడనుసేవకుడు శిక్షింపబడిన దేవదత్తునియింటివారికి ఆపమానములేదు. ఈచందమున పరమాత్మశివుని విషయమగు శైవగ్రంథములయందలి జీవాత్మవిష్ణుపరిభవమునకు వైష్ణవులు శోకింపబనిలేదు. పరమాత్మవిష్ణువిషయమగు వైష్ణవగ్రంథములయందలిజీవాత్మశివపరిభవమునకు శైవులుశోకింపబనిలేదు. ఇకేకస్వరంగహించిచెప్పెదను. సర్వసిద్ధాంతములయందును ముముక్షుజనులు బహువిధనామరూపములచే ఆరాధించు పరమాత్మయొకటియై ఆయాసిద్ధాంతములయందు నికర్షముగఁ జెప్పబడియుండుదేవతలు జీవాత్మలేయున్నారు. కాన బుద్ధిముఠులు నామరూపవిషయమున అంతగా యోగముఁడవలసినది లేదు. వారివారిశిక్షనును నామరూపములతో పరమాత్మను

अक्षरोंके क्रमसे पदोंका सूचीपत्र ।

(१७)

पद.	पृष्ठांक.	पद.	पृष्ठांक.
तिल तेल्के संग लेह दुखको	... ६०९	देखी कहुँ गलिनमें मो प्राण जीवनी...	६१
मुझहि सुझता कछु नहि ५४५	देखोरी या मुकुट की लटकन ७४
मुम ठाकुर ५५७	देजा गुजरिये दधि माखन	... ९७
मू न भयो अपना रे लोभ मन ६३०	देखत का मुख ऊजरी गूजरी ९९
मू घट घट ४७५	देख युगल छवि सावन लाज १०६
मू मेरा पिता तूही मेरी माता ५३२	देखोरी यह नंदका छोरा बरछीमारजाताहै	१३७
मेरी खातर श्यामां बे मे	... ६०३	देखियत गुणन गरूर... १६२
मैं नर क्या पुराण सुन कोना	... ५४८	देखरी आज नव नागरी वेप धर ८७
मेरी खाक फकीरी दिल से चाह न...	६३५	दपति दर्पण हाथ लिये १४७
मुम सुनिये हो बलि राजा ६३७	दर्मादे ठाढे दर्बार	... २०८
(थ)		दशरथ राज छवीलो छैलहोरी २७५
पारे करुंगी कपोलन लालजी ११९	द्वारे मेरे बंसी कौन बजावे २३०
पार घर बैसो हरिजनप्यांग ४७९	दाताऊ महाप मान्धाताऊ दिलीप...	३२०
पार संतन सुहाग मरै नजयहे ४९१	दास अनन्य मेरो निज रूप २१९
(द)		दीनबंधु दीनानाथ १८२
दर्श तो दिखाजा छैला दर्श तो दिखाजा	१३	दीनानाथ दयासिंधु १८७
दधिके मतवारे कान्ह खोलो प्यारे पलकैं	१६	दीनदयालु सुने जबते....	१८८
दर्शन देना प्राणप्यारे १२२	दीनन दुख हरण देव संतन हितकारी	१९१
दधि पीगयो री माई आज ३१	दीन हित बिरद पुराणन गायो २६७
पारके द्वारिया पौरिके पौरिया ७६	दीनको दयालु दानि दूसरो न कोई	२७८
पार पौरियाको रूप राधे को बनाय लाई	१००	दीनभयो गजराज १९६
दिल लेगयो हमारो नँदलाल हँसते २	१३०	दीजै दरश मोहि २०९
दिलदार यार प्यारे गलियों में मेरे आजा	१४०	दीपमें पतंग परे ३०९
दीनहूँ के बंधु द्याल मोचो दुःख तत्काल	२८	दुर्जन दुशासन दुकूल गद्यो १९८
देखोरे अद्भुत अविगतिकी गति ७	दुनियाके परपंचोमें ६०१
देखोरी यह कैसो बालक रानी यशोमति	९	दूर खेलन जिन जाहु ललन मेरे २४०
देख चरित मोहि अचरज आवै ३३	देखा देखी रसिक न होइहै २६२
देखोरी मथनियां कैसे फोरी नँदलालने	३८	देख सखी शिरपाग रामके २५९
देखन दे मोरी बैरन पलकैं	... ४४	देखोरी छवि राम बदनकी २५९
देखो माई बादरकी बरियाई ४९	देखोरी यह नैनन भर भर २६३

యత్నముచేయుచున్నాడు. అనిభగవంతుడు భగవద్గీతయందు జెప్పియుండురీతిని భవ
 గోగవైద్యుడగుభగవంతుడు ఈభవగోగపీడితుల పూర్వజన్మవాక్యమునాడిని పరీక్షించి
 అనుపానపథ్యములనువిధించెను. అందువైష్ణవునికి ఈశ్వరోపాసనమును నౌషధమును విష్ణునా
 మరూపములను అనుపానముతోఁజేర్చి స్వీకరింపవలయుననియు, దీనికిపథ్యముఊర్ధ్వపుండ్ర
 శంఖచక్రధారణాదులనియు, అపథ్యము త్రిపుండ్రరుద్రాక్షధారణాదులనియు విధించెను.
 వైష్ణునికిఈశ్వరోపాసనమును నౌషధమును శివనామరూపములను అనుపానముతోఁజేర్చి స్వీక
 రింపవలెననియు, ఇందుకుపథ్యము త్రిపుండ్రరుద్రాక్షధారణాదులనియు అపథ్యము ఊర్ధ్వపుం
 ద్రతప్తవక్రకాంకనాదులనియు విధించెను. కాన విష్ణుభక్తులకు వైష్ణవచిహ్నములుపాదేయ
 ములనియు, శైవచిహ్నములు త్యాజ్యములనియు, శివభక్తులకు శైవచిహ్నములుపాదేయము
 లనియు వైష్ణవచిహ్నములుత్యాజ్యములనియు నిర్ణీతమయ్యెను.

అఖండజ్ఞానవంతులు పరబ్రహ్మమును నానాభావములచేనుపాసించును. ఆయాయు
 పాసనకుఁదగినవిహ్నములను ఉపాసనకాలములయందు పరిగ్రహించురు. మఱికొందఱు
 వీతరాగాదిఆంతరవేషములనే గౌరవించి బాహ్యచిహ్నములు లేకయునుండురు. (వైష్ణవంబ్వి
 విధంప్రొక్తం! బాహ్యమాభ్యంతరేంతథా | బాహ్యంతశంఖచక్రరానివ్యాంతరకావీతరాగతా)
 అనఁగా ఆంతరమనియు బాహ్యమనియు వైష్ణవముద్వివిధము. ఇందు శంఖచక్రాదిధారణము
 బాహ్యవైష్ణవము, వైరాగ్యము ఆంతరవైష్ణవము. ఈరెంటియందు ఆంతరవైష్ణవమే ము
 ఖ్యము. దీనినే సర్వేశ్వరుఁడును సాగువులును మిగులగౌరవించును. శ్రీవిష్ణుపురాణమున య
 మకింకరసంవాదమున వైష్ణవైత్రీవారనియడిగిన యమకింకరులకు యముఁడు ఆంతరవేషము
 నే విస్తరించిచెప్పెను గాని బాహ్యవేషము నొకటివైనను జెప్పలేదు. ఇతరసిద్ధాంతములయం
 దును ఇదేరీతిని ఆంతరవేషమే మిగుల గౌరవింపఁబడియున్నది. (చక్రాదిధారణంపుంసాం
 సరసంబంధవేదనం | పతిప్రతానిమీత్తంహి | వలయాదివిభూషణం) అనురీతిని పతివ్రతకువల
 యాదిబాహ్యవేషమువలె వైష్ణవునికి చక్రాదిధారణము విష్ణుసంబంధప్రకాశక మాత్రమేకాని
 ఆంతరవేషమువలె ముఖ్యముగాదు. (నబాతిభేదంసకలం | సలింగంసగుణక్రియాః | సదేశకా
 తానావస్థాం | యోగోహ్యయమపేక్షితే) అనఁగా ప్రపత్తియోగము బాతిభేదమును, కులము
 ను, చిహ్నమును, గుణక్రియలను, దేశకాలావస్థలను అపేక్షింపదని భారద్వాజసంహితయం
 దుఁ జెప్పఁబడియున్నది. కొన్నిస్థలములయందు బాహ్యవేషములు కొనియాడఁబడియుండి
 నను అదిప్రశంసాపరమని బుద్ధిమంతులూహింపవలయును. పరాశరస్మృతియందు (అగ్నిత
 ప్రేచక్రేణ | బాహుమూలేతులాంభితాః | తేయాంతిపరమంస్థానం | పునరావర్తివర్జితం)
 అనఁగా బాహుమూలమున తప్తవక్రకాంకనముగలవారు పునరావర్తిరహితమగు పరమపద
 ఘ్నులుజెందుదురని చెప్పియున్నది. ఈరీతిని మరొన్నిస్థలములయందు శంఖచక్రోర్ధ్వపుండ్ర
 తులసీసర్వలింగామాలాధారణములను మిగుల గౌరవించిచెప్పియున్నది. శైవసిద్ధాంతమునందు
 ను బాహ్యచిహ్నములను గౌరవించి కొన్నిస్థలములయందుఁజెప్పియున్నది. ఈవచనముల
 ను ప్రశంసాపరమనియంగీకరింపకనిజమనిచెప్పిన బహుప్రమాదములకు అప్పుదమగుచున్నది.
 ఎట్లనిన బాహ్యచిహ్నములను గౌరవించి కొన్నిప్రమాణములును అవిముఖ్యములుకావని
 కొన్నిప్రమాణములును చెప్పటచే ఈవాక్యములకు పరస్పరవిరోధములేకయర్థము నిర్వహింప

पद.	पृष्ठांक.	पद.	पृष्ठांक.
रहो रघुवीर खरे मम ५८७	धूप दीप घृत साज आरती ५०६
देवा पाहन तारीयले ४८९	धूत कहो अवधूत कहो ६०१
हीजिये दर्शन मुझे बंशीके बजानेवाले	५८१	धूल जैमो धन जाके ६१६
देखो आली ठाढे कदमका छैयां ५७२	धोरे मोहन धोरे सोहन ६२३
देखके जाना फाग मोहन ५७२		
देह सों ममत्व पुनि ६१५		
देखैं तो विचारकर ६१६		
देखो देखो ब्रजवासिनके भाग ६२६		
देखो वृन्दावनके कैसे भाग ६२६		
देखो री यां वेनां गंधी नंदके कुमार...	६२७		
दीलत पाय न काजिये ६०५		

(ध.)

वन मेरे भागकी शुभधरी ९२	नट नागर चित चोर गेंद तक मारी	
बबल महल चढ रत्न बंगला ...	१०८	समलिया	२६
भरे भरे अंग खेलत मोहन १८	नहिं विसरत सखी श्यामकी सुरतिथां	१३४
बलुके चैरया प्यारे मैया बलभद्रजूके	२७	न्यारी करो प्रभु अपनी गैयां ४२
बनि धनि श्रीवृन्दावन धाम १८५	नाचत छल छलीलो नंदका कुमाग्रहै....	७४
बनि यह राधिकाके चरण २२०	नारी हूँ न जानैं बँदा निपट अनारी रे	१२३
बेमणि मीन मर्यादमणि रामचन्द्र...	२३९	निशि काहेको बन उठघाई ६७
बनि धनि धनि मात गंग २५०	नितंत गोपाल सग राधिका बनी ७३
रे टेढी पाग टेढी चन्द्रिका २४६	निरखत सखी चार चन्द इक ठौर....	१४७
र धीर कहै चल देखिये जाय ३९४	नींद तोहिं वेचूंगी आली जो कोई गाहक	
रुम को सेतु जग ४१५	होय	९३
रु भरे अति शोभित श्यामजू ३५८	नीको लगे राधावर प्यारो १४६
रुन धन्य रामवेणु बाजै ५२४	नेक मेरे वारे कान्ह छाडि दे मथनियां	२५
रुनवता होय कर गर्वावे ५५९	नैनोकी मारी कटारी मेरे ४०
रुग धृग नर नारी नाम बिना ५७९	नैनन चकोर मुख चन्द्रहूको वारिडारों	७२
रु ईश दियो जग भीतर जो ६११	नैननका चंचलता कहा कीने ७८
रुन्य भई तिनकी जननी ६१९	नैनोरे चितचोर बताओ १३४
रायो रे मन दुहुँ दिशि धायो ५०७	नैननकी कोरैं को लेहै १४५
		नैना मान अपमान सह्यो १३७
		नंदनंदन वृन्दावनचन्द १७
		नंदभुवनको भूषण माई २०
		नंद बुलावत हैं गोपाल २२
		नंदलाल निठुर होय बैठ रहे ९४
		नमो नमो वृन्दावनचन्द १८६
		नव कुँवर चक्रचूडा नृपति २२२
		नई बहार आई मममाई २२८

చేశించి వీనియభీష్టమును నెఱవేర్చెను. కానపరమాత్మ భావముచే ఏపదార్థమును ఆశ్రయించినను సర్వజ్ఞత్వ సర్వశక్తిత్వవిశిష్టుడగుజగన్నాథుడు వీనిభావమునెఱిగి వీరడాశ్రయించిన వస్తువునందావేశించి వీనిమనోరథమును నెఱవేర్చుటకు సుదేహములేదు.

మఱియు అండమునందుగలయన్నియు పిండమునందునుగలవనియు మనుష్యశరీరమున అనంతాత్మలున్నవనియు ఈమనుష్యశరీరమున శరీరస్పృశత్యలోకమనియు, నాభిప్రదేశము భూలోకమనియు, పాదములు పాతాళలోకమనియు, వీనిమధ్య తక్కినలోకములున్నవనియు ఈసమాధానముచే మనుష్యశరీరము ఒకచతుర్దశభుజనాత్మకమగుఅండముననియు, బ్రహ్మాండముననుండుదేవతలందఱు ఈపిండాండంబునమన్నారనియు, గరుడపురాణమున భగవంతుడుచెప్పియున్నాడు. భగవద్గీతయందు (యథాకాశస్థితోనిత్యం । వాయుస్సర్వత్రగోమహాః । తథాసర్వాజీభూతాని । మథ్ధానీత్యుపధారయ) అనగా అంతటనువ్యాపించియుండువాయువు ఆకాశముననణిగియుండునట్లు సమస్తభూతప్రపంచములు నాయందణిగియున్నవి. అని భగవంతుడు చెప్పియున్నాడు. కాన ఒక్కొక్కపదార్థమునందును తత్త్వత్రయము మిశ్రమైయున్నది. ఉనికికాయయందలి పులునుచేవాయువును, వగరుచే శ్లేష్మమును, మధురముచే పిత్తమును నశించునుగాన ఈమూడు విధములగు నారోగ్యములనుగోరువారు ఆయునికకాయను పరిగ్రహించునట్లు తత్త్వత్రయమిశ్రమగునొక్కొక్కపదార్థమునందును వారివారికిరికప్రకారము పితృత్వమువైన గౌరవింపవచ్చును. ఎట్లనిన విష్ణవాయుమునందలి విష్ణుబింబమును వైష్ణవుడు పరమాత్మయనియు, శైవుడు జీవాత్మయనియు, పరబ్రహ్మమునామరూపరహితమైనదనునభిప్రాయముగలవాడు అచిత్తనియు అధ్యవసించెదరు. శివాయుమునందలి శివబింబమును శైవుడు పరమాత్మయనియు, వైష్ణవుడు జీవాత్మయనియు నామరూపరహితపరమాత్మోపాసకుడు అచిత్తనియు అధ్యవసించెదరు. సర్వపదార్థములు తత్త్వత్రయాత్మకమగుటచే ఒక్కొక్కరియధ్యవసాయమును ఉచితమైయున్నది. ఒకపురుషుడు తనతాతకునుమండ్రై, తండ్రికినుమారుండ్రై, అన్నకుండ్రుండ్రై, తమ్మునికి అన్నయై, భార్యకుభర్తయై, కుమారునికితండ్రియై, మనుమనికితాతయై, యజమానునికి సేవకుండ్రై, సేవకునికియజమానుండ్రై, మిత్రునికిమిత్రుండ్రై, శత్రువునకుశత్రువై, దాతకుపరిగృహీతయై, పరిగృహీతకు దాతయైయున్నాడు. ఇన్నిధర్మములొకనియందుండుటచే ఒకడేయందజకునన్నివిధములనున్నాడు. తత్త్వమునువిచారించిన ఆపురుషునికి వారివారియధ్యవసాయానుగుణముగ ఆయాపేరుతగియున్నదేగాని మనమడు, కుమారుడు, తమ్ముడు, అన్నభర్త, తండ్రి, తాత, సేవకుడు, యజమానుడు, మిత్రుడు, శత్రువు, పరిగృహీత, దాత అనునీపేర్లలో నొకటియైనను ఆపురుషునికి రూఢినామముకాదు. అట్లు ఒక్కొక్కపదార్థమునందును తత్త్వత్రయము కలసియుండుటచే ఈమూడుతత్త్వములయొక్క ధర్మములతోఁగూడియుండు నొకపదార్థమును వారివారియధ్యవసాయప్రకారము ఆయాపేరేవ్యవహరించుటయచితము. తుదకు ఆపదార్థము కేవలపరమాత్మయు కేవలజీవాత్మయు కేవలము అచిత్తునుగాదు. మూటియొక్కమిశ్రమగుటచే వారివారికి వారివారిచే అధ్యవసంపఁబడు తత్త్వధర్మము ఆపదార్థమున ప్రకాశించుచుండును. అఖండజ్ఞానపరిపూర్ణులు అంరేట అన్నియుగలవని అధ్యవసించెదరు.

पद.	पृष्ठांक.	पद.	पृष्ठांक.
मीकी कीरी मेंकल राखै	५६१	पूत सपूत जन्यो यशुदा १०
मीर बिन मीन दुखी....	६११	पौढे श्याम जननि गुणगावत ४९
मीर भरे नैन ६४०	परम पवित्र तुम मित्रहो हमारे ऊधो	१६९
मेह जुरखो नंद नंदनसो ६३०	पतित पावन हरिनाम तिहारो २०२
मैनों नीर बहै तनु क्षीना ५०४	परम पुनीत प्रीति नंदनंदन	२१७
मैनों की नोकें बुरी.... ६०६	पगिया शिर लाल हरी कँलगी	२५१
(प)		प्रथमें गुरुजीके चरण वंदों	२१
प्रथम सनेह दोउअन मन मान्यो....	५१	पति राखो मोरी श्याम विहारी	१९७
धन राधानाम आधार	६८	परिपूरण पापके कारणते	३२१
तो देखो आय मानिनीकी....		परिवारके सनेहको	३०८
शोभा लाल	९०	प्रतिकानन विरछनते मन बाछत...	३१२
मेरो दान चुका री	९८	प्यारीजी मोतन हूँ टुक हरो	१८३
प्रभु ऊंच नीच नहिं कोई	१५३	पाती मोरी द्वारका लेजाय	२०१
पढि भोग न लागन पावै	२१	प्यारीजी तेरे अंगमें फूलनकी बहारहै....	२२७
प्यारे जिन मेरी बांह गहो	३५	प्यारी तुम कौन होरी फुलवा बिननहारी२२९	
प्यारीको श्रृंगार करत नँदलाला....	५९	प्यारी मैतो तिहारी मालिनियां	२३०
प्यारी मै ऐसे देखे श्याम	६६	प्रात समय रघुवीर जगावे ...	२५३
प्यारे तेरे जीयाकी न जानी जात		प्रात समय उठ जनकनंदिनी	२७०
बातरे....	७६	पारब्रह्म परमेश्वर	२४३
प्यारे मेरे गरवामें जिन डारो बैयां....	७९	पांच बरसके भये कुमरजी	२३५
प्यारीजी तिहारे बिन कल ना परत है	७९	पांडेजी मैं नहिं रखता प्यार	२३६
प्यारी प्रीतमके संग झूलें रंग हिंडोरना	१११	प्यारेजी गिनती कई हजार पढे	२३६
प्यारे तेरे बिन अमीरस बारे	१३५	प्यारेजी फूलोंकीसी सेज	२३६
प्यारी नैना लगाय छिपजामदा	१४९	पाती सखि मधुवन से आई	१७०
प्यारी इक मालिन पौर तिहारी....	१५७	पिया बिन नागिन कालडी रात....	१७८
प्यारो पिये केवल प्रेममें	१५४	पिया तोरी नजरिया जादूभरी	२६०
प्यारी पिया दोउ खेलत होरी	११८	प्रीतम नूपुर मति न उतारो	२२५
प्रीतम तुम मो दृगन वसतहौ	६०	प्रीतिकी रीति रंगीछोई जानै	२२५
प्रीतम रहे प्रिया मनलीये प्रियारहे		पांडेजी मोहिं रामनाम लिखदेह	२३६
मन पीको	६९	प्रीतिकी रीति रघुनाथ जानै	२८३

(నాహంవిప్రోనచనరపతిర్నాపితైశ్శోనకూడిః । నోవానర్జీనచగృహపతిశ్చోనవనస్థోయతి
 ర్వా ॥ కింతుశ్రీమద్భువనభవనస్థితృపాయైకహేతోః । లక్ష్మీభర్తృర్నరచారిత్వోద్ధానదాసస్య
 దాసః) అనఁగా నేనుబ్రాహ్మణత్వమువైశ్యకూద్రులలోను, బ్రహ్మచారి, గృహస్థ, వాన
 ప్రస్థ, సన్న్యాసులలోను ఒకఁడునుగాను. సకలభవనస్పృహకీర్తిసంహారహేతువై లక్ష్మీభ
 ర్తయై సృనింహయాపియగు భగవంతుని దాసదాసదాసుఁడను. అని భగవదంతరంగ భక్తుఁ
 ఁడగు ప్రహ్లాదుఁడు చెప్పెను. ఈమూడుశ్లోకములచే దేవతిర్యజ్ఞముప్యస్థావరములు, గ్రా
 మ్మాణ, త్పత్రియ, వైశ్య, కూద్రులు, బ్రహ్మచారి, గృహస్థ, వానప్రస్థ, సన్న్యాసులు అను భేదములు
 జీవాత్మలకు కర్మానుగుణముగఁగలిగియుండుకవచహుపశరీరములకేగాని ఆత్మకులేవనియు, ఈ
 యాత్మజ్ఞానానంద స్వరూపమై సత్వాదినుగుణసంపత్తిని భగవద్భాగవత శేషత్వమును ముఖ్య
 నిరూపకములుగఁగలిగియుండునని తాత్పర్యము. శ్రీవిదురుని నిర్యాణకాలమున అతనిశరీర
 మునకగ్నిసంస్కారముచేయనుద్యుక్తుఁడగు ధర్మపుత్రునుద్దేశించి ఆశరీయుగు భగవంతుఁడు
 (భోభోరాజన్దగ్ధవ్యం । ఏతద్విదురసంజ్ఞికం । కశీబరమిహైతత్తే । నైషగర్తస్సనాతనః ।
 తోకవైలక్షణోనామ । భవిష్యత్స్యపార్థివ । యతిధర్మమవాప్తోసా । సశోచభరతృష్ణభ) ఓ
 రాజా ఈవిదురునిశరీరమును దహింపకుము. యతిధర్మముతోఁగూడియుండిన యితినివిషయ
 మున లోకవిలక్షణముగ ఒరుపవలయును. ఇట్టిపరమహంసయొక్క శరీరమును దహింపట
 సనాతనధర్మముకాదు. శోకింపకుము అనిచెప్పెను. (కశ్చిద్విజాతిప్రవరో । వేదాధ్యాయితపో
 ధనః । తపస్విధర్మకీలశ్చ । కాశికోనామభారత । సాంగోపనిషదాఽవేదాఽ । అహితేద్విజ
 సత్రమః) అనురీతిని బ్రాహ్మణకేష్ఠుఁడై వేదాధ్యాయయై తపోధనుఁడై, తపస్వియై ధర్మశీ
 లుఁడై సాంగమగునుపనిషత్తులను అధ్యయనముచేసినవాఁడైయుండినకాశినుఁడను ఋషి
 ధర్మవ్యాధుఁడనుకీరాతుననువర్తించి ధర్మసందేహములను దీర్చుకొనెనని శ్రీమహాభారతమున
 ఆరణ్యపర్వమున చెప్పఁబడియున్నది. నైమిశారణ్యవాసులగు మహర్షులు తాముచేయుదీర్ఘసత్ర
 యాగమున ప్రతిరోమజాతుఁడగు రోమహర్షణునికి బ్రహ్మససమునిచ్చిరిని శ్రీభాగవత దశమ
 స్కంధమునఁ జెప్పఁబడియున్నది. పంచమయోనిజాతుఁడగు నొకభాగవతోత్తముఁడు బ్రాహ్మ
 ణునికి యాగమున క్రియాలోపముగలిగి శూలదోషముచేసిధించిన బ్రహ్మరత్నప్రయమును తాను
 భగవంతుని స్తుతించిన తైశికమనుగీతఫలమునిచ్చి నివర్తించెనని వరాహపురాణమున భగ
 వంతుఁడు భూదేవికఁజెప్పెను. శ్రీమహాభారతమున (మద్భుక్తంకూద్రసామాన్య । దవమన్యన్తి
 యేనరాః । ఫరకేవ్యవత్సంతి । వర్షకోటీర్నరాధమాః । చండాలమపిమద్భుక్తం । నావమన్యే
 తబుద్ధిమాః । అవమానాత్పత్యేన । రారవేనరకేచసః) అనఁగానాభక్తుని కూద్రసామాన్య
 ముగఁదలంచి యవమానించు సరాధములు కోటివన్నములు సరకమునఁబడి యుండురనియు,
 నాభక్తుఁడు చండాలుఁడైనను వానినిబుద్ధిమంతుఁడు అవమానింపఁగూడదు. అట్లవమానించు
 వాఁడు రారవసరకమునఁబడును అనియు (సకూద్రాభగవద్భుక్తా । విప్రాభాగవతాస్తస్మి
 తాః । సర్వవర్ణమతేకూద్రా) (యేహ్యభక్తాజనార్దనే) అనఁగా భగవద్భుక్తుఁడు కూద్రుఁడు
 కాఁడనియు వానినివిప్రిగను బ్రాహ్మణునిగను తలఁపవలయుననియు, సర్వజాతులయం
 దును భగవద్భుక్తులుకానివారు కూద్రులనియు (భక్తిరష్టవిధాహ్యసా । యస్మిన్క్షుచ్చేపిప
 ర్తతే । సవిశ్రేండ్రోమునిశ్శ్రీమాః । సయతిస్సుచపండితః । తస్మదేయంతతోగ్రాహ్యం । సచ

पद.	पृष्ठांक.	पद.	पृष्ठांक.
पिया प्रेम नगरमें १८८	बडो ढोटा खोटा नंदको आली ...	३६
पिया ते मै क्यों कीनो गान ६३६	ब्रजवासिन पटतर कोउ नार्ही	४३
पित वसन कुंद दशन ११४	बन ते आये बनवारी	४३
पति की रीति कछू नहि राखत ६१७	वृषभानु कुँवरि जब देग्यों	६१
पिरो कुंडल पीरो नूपुर ६२३	वनत बनाऊँ कछु बन नहि आवे	९१
पि गुरु का सुन उपदेश १६३	ब्रज पर नीकी आज घटा ...	१००
पुल पूछ वदन ६०९	बलिबलि जादियां झूलनपर	११
पूरी न परत प्रह्लादकी ६२२	बटतर मांवरो ठाढो	१३३
प्रेम लियो परमेश्वरसों ६१०	बसे मेरे नैननमें नंदलाल	१४४
प्रहित जन माते पढ पुराण १४४	बसे मेरे नैननमें दोउ वार ...	१४५
प्रज मेरे वीर प्यारे नाउ पंजादालेया ६१३ ६१३	बंसुरिया त्रिपभरी बाजी	१४
(फ)		बांसुरी बजे तो ब्रज हम न बसेगी वीर १५	१५
फूल गये गोप गृह गोपिकन भूलगये ११ ११	बाधा दे राधा कित गई	६२
फूलनके खंभा पाट पटरी सुफूलनकी ११३ ११३	बाजी घर आई बाजी देखेको धाई ६६	६६
फूलनकी चन्द्रकला शीशफूल फूलनको ११३ ११३	बांसुरी बजाई आज रंगसों मुरारी	६६
फूलन चंदोआ तने फूलन फरस बिछे ११४ ११४	बांकी छविसों झूलत प्यारी	११६
फूलनके बंगलेमें राजें पिया प्यारीहो ११३ ११३	बिलम्ब तज माखन दे री माई	२४
राम सियातन हेरत २६६ २६६	बिनती कुँवरि किशोरी मेरी मान	८०
फूलन पकडयो ४४६	बिन देखे मन मान न मेरो	१३४
फूल फूलनके ३६७	झूलत श्यामकौन तू गोरी	११
गिया ४४२	बेनी गूथ कहा कोइ जानै	१८
जद नंद जूका मन बीच भामदा १९४ १९४	बेसर कौनकी अति नीकी ...	१९
जली बनराई बेलरियां ६४६	बेदरदी तोहिं दरद न आवे ...	१३४
(ब)		बोलता क्यों नहीं रे मिजाजी	१३
बलि जाऊँ मधुर सुर गावो १७	बंदों श्रीहरिपद सुखदाई	७
बलि जाऊँ छबीले लालके १७	बसीवारे तू मेरी गली आजा रे	२७
बल्लूके ध्यानमें न आवैं कभू एक क्षण २८ २८	बंदों मै चरण सरोज तिहारे	४७
बल्लूकी अहीरनीके भाग्य भले देखो मैया २९ २९	बँसुरी तू कौन गुमान भरी	१११
बल्ले री महरि मोहनको ३३	बंसी मेरी प्यारी दीजे प्रान प्रान प्रान १७	१७
बल्लो नहि मानत बार बार ३६	बंसी यमुना पै बाज रही	६१

తోగూడి కాలమునుగడపుచు అట్టిసహవాసము నీధింపనియపుడు విజనస్థలమున వసించి భగవద్భాసముచేయుచు అముముక్షువులకు మోక్షకారణముగజ్ఞానమునుపదేశించుచు ఆచార హీనులకు తమయుపదేశానుష్ఠానములచే అన్యశంస్యాదిసదాచారములను కలుగఁజేయుచు ఘరింపనియెడల అనుతాపయుక్తులై భగవంతునిని ప్రార్థించుచు సర్వప్రాణులకును సాధ్యమైనవఱకు మేలుచేయుచు తమకుఁగీడుచేయువారిని ద్వేషింపక మనకర్మానుగుణముగ భగవంతుఁడు వీరలచేసిట్లు చేయించెనని తలచుచు శాంతచిత్తులై జితేంద్రియులై మితాహులై యథాలాభసంతుష్టులై వర్తింతురేని భగవంతునికి అత్యంతాభిమతవిషయమగుదురు.

. ఈభక్తవిజయమునందు ప్రస్తావించబడియుండు భక్తులు ఇట్టినిష్ఠతోగూడి భక్తిక్రీతుఁడగు శ్రీపాండురంగని తమకుస్వాధీనునిగ చేసికొనివానితోఁగలసి పరమానందము ననుభవించి తమజ్ఞానానుష్ఠానములచే పెక్కుండ్రను తమవలె జీవన్ముక్తులనుజేసిరి. కావున అట్టిపరమభక్తుల చరిత్రమును భక్తియుక్తులవలెనువారివిషయమున శ్రీపాండురంగనాథుఁడు పరమకృపాశుఁడై దూడనుబోఁగొట్టుకొన్న ధేనువు ఆదూడచర్మముచే మూయఁబడినయాకారమునుజూచి తనదూడనున్నరించుకొని పాలిచ్చునట్లు జయదేవ, జ్ఞానదేవ, నామదేవాదులవంటి పూర్ణభక్తులులేనియీకాలమున వారిచరిత్రమునుప్రేమతోడఁబఠించువారినిజూచినంతట ఆభక్తులనున్నరించి వారికిచేసినకటాక్షమును వీరలయందును జేయుననుటకు సందియములేదు.

ఆవరవర్ తమతమదఱివఱివకై వక్త ।
ఆవరవర్తైయవరెనపడియడైవర్ కల్ ।
అవరవర్తైయవర్ వృత్తైవిలర్తైయవర్ ।
అవరవర్ విధివక్తియడైయనిష్ఠనరే ॥

కం॥ తమతమనేర్చువిధంబులఁ ।
దమతమకిష్టమగుదేవతలఁగొల్పెడఁగా ।
యమలులకన్నవిధంబులఁ ।
సమరనుపాస్యఁడయియాశుఁడభినందించుకొ॥

గీ॥ ఎందఁతొన్ని విధంబులనీశుఁగొల్తు ।
రందఱికినన్ని విధములనధిపుఁడుండు ।
దేనిఁగోరినవారికిదానినొసగు ।
నెదియుఁగోరనినుజ్ఞానికిచ్చుముక్తి॥

అవతారికసంపూర్ణము.

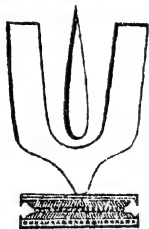
శ్రీ పాండురంగపరబ్రహ్మణేనమః॥

अक्षरोंके क्रमसे पदोंका सूचीपत्र ।

(२५)

पद	पृष्ठांक	पद	पृष्ठांक
बदन पुराण गान	४०६	बाँको छैल गुमानी मेया तेरा	६३०
बन्ध आँखी	४३८	बिन सत सती होय कैसे नारि	४८३
बरिन तैं बरजी न रहै	३६५	बिषया व्याप्या सकल संसार	"
बदकी औषध खात कट्ट न	३८५	बिसरत नाहि मनते हरि	५२९
बक विलोकन है दुखमोचन	३५९	बिरथी शाकतकी आरजा	५५८
बली बजावत आन कट्यो री	३६६	बीतरागको संसारकी लोड क्या	६५
बसीवट यमुना तट निरतत बनवारी	३८१	बिरथा कहों कौनसों मनकी	४५
बडे २ जो दीसहि लोग	४७९	बिना बिचारे जो करै	६०६
बहो गंध किया नहि जाना	४८०	बीतजैहै बीतजैहै जन्म अकाज रे	५५३
बहु प्रपच कर परधन त्यावे	५०२	बीता ताहि बिसारदे	६०६
बडे बडे राजन अरु	५०४	बीर यह पीर न जाने री	६४२
बदो क्यों न होड मायो मोसों	५४८	बुरे कामको	५१०
बजवासी कन्हैयालाल	५६८	बेटाबेटी भार्या भाई सुत संसार	६०८
बजरजके सखि	५८३	बेद विरुद्ध महामुनि सिद्ध	६४०
बसोजी म्हारे नयननमें सियराम	५८४	बैठे हरि राधासग	६३४
बबियां नाकर गाफिल	५८९	बैठिये ना जहाँ तहाँ ...	५८४
बजमोहन आयो रे	५९६		
बकौन मँगो तुमसे हरिजी	६१०	(भ)	
बलि बासव	६२७	भ्रुकुटी तनीको नकवेसर बनीको	७०
बल तुम कहत सब	६३१	भक्त हेतु अवतार धरौं मैं	१०३
बडे तो नेकी करना	६३४	भला रे रंगीले छैला तैं जादू मोपै डारा	१३१
बलीगर जैसे बाजी पाई	५१०	भयो जयकार जन्मे मुरारी ..	७
बोहरसी तप करे उलट तीर्थ मरे	५२३	भवनते निकसे नंदकुमार ..	१२८
बक साँवरियाने घेरी मोहि आनके	५६८	भाग्यवान वृषभानुसुतासी को .	७०
बकीयां पग्गां ते	५७४	भीगत कब देखूं इन नयना ..	११७
बलीनी तूं वग्न सवेले	६४४	भीगत कुंजनमे दोड आवत .	"
बागों नाजारे तेरी कायामें	५८४	भूषण अपने ले री मेया	६३
बाणी बहुत प्रकारहै	६११	भोर भये उठ आयो मोहन	७८
बादल दौरे जातेहैं	६२०	भजन भावना हियना परसी	२३२
		भरत कपिसे उक्कण हम नाहीं	२७८

శ్రీ

అస్తద్గురుభ్యోనమః.
శ్రీమతే రామానుజాయనమః.
శ్రీపాండురంగపరబ్రహ్మణేనమః.

భక్తవిజయము.

మొదటిభాగము.

మొదటియధ్యాయము.

- ॥ శ్లో ॥ శ్రీవత్సవంశాంబుధిపూర్ణచంద్రం ।
శ్రీవేంకటాచార్యసుతం మమేశం ।
వాత్సల్యసౌశీల్యగఙ్గాంబురాశిం ।
శ్రీమన్నృసింహార్యమహానమామి ॥
- ॥ శ్లో ॥ సమామితం వేంకటతాతదేశికం ।
సమామిరామానుజయోగిపుంగవం ।
సమామిరంగేశ్వరవల్లభాంతాం ।
సమామిరంగేశయమస్తదీశమ్ ॥
- ॥ శ్లో ॥ శ్రీదేవరాజపతిపూర్ణకృపైకపాత్రం ।
శ్రీరంగనాథమహానీయగుణార్ణవాభిం ।
శ్రీమత్సమస్తగుణాకరమార్యభోగ్యం ।
శ్రీవేంకటాద్రిగురుపుంగవమాశ్రయామః ॥
- ॥ శ్లో ॥ విష్వక్సేనమలాద్భూతం ।
దేవేశానందవర్ధనం ।
యతిరాజప్రియం వందే ।
మద్గురుంభక్తవత్సలం ॥
- ॥ గీ ॥ తల్లిదండ్రులసిరియమాధవుఁడుననుచు ।
భువిఁచంచలభక్తినిబూజచేసి ।

భక్తవిజయము.

వాసుదేవునుపేక్షించినన్నెకక్కె. |

నాయనోనిధిపుండరీకాక్షుండలంతు. ||

|| గీ || అవనిసతిధులహరిరూపమునుచునసమ. |

భక్తిఁబూజించికాశ్వతపదముఁగనిన. |

రంతిదేవునుదర్శనుసంతతంబు. |

వినుతిఁజేసెదఁగుతుకితవేవిధముల. ||

|| గీ || అన్యమెఱుఁగకగురువులయంఘ్రియుఁగముఁ |

గరమునర్పించితన్నియోగమునదాశ. |

రథకినాతిధ్యమొనరించియుధులవలన. |

వినుతిఁగాంచిసశబరినివినుతిసేతు. ||

|| గీ || దైవతములనిభక్తులధరణిఁగొలిచి. |

యశముఁగాంచిసయససూయసలయరుంధ. |

తినిఁబలివ్రతనాశాయనినిదలంచి. |

సుతియొనర్చుచసావిత్రీసతులభక్తి. ||

|| సీ || కర్మయోగముచేతఁగమలాక్షుఁగొల్పినజనకాదులనుభక్తివినుతిచేసి. |

జ్ఞానయోగముచేతఁజక్రినిఁజేరినభరతాదియోగులభక్తిఁగొలిచి. |

భక్తియోగముచేతభక్తవత్సలుఁగన్నప్రహ్లాదముఖులసద్భక్తిఁదలంచి. |

శుద్ధప్రపన్నులైయిద్దరవేదమార్గప్రవర్తకులైనఘనలమునుల. |

సలవసిష్ఠునినారదుయాభ్యువల్య. |

శక్తిహారీతుకుకుంబరాశరునిగార్హ్య. |

సత్యవతిసూనుశౌనకుసంతతంబు. |

సుతియొనర్చుచునలగొనిసతియొనర్చు. ||

|| గీ || విష్ణుభక్తికినిధులనివినుతిగనిన. |

ఎవశభూషణముఖయోగివరులబుధుల. |

నాధయానుసమునియతినాధగురుల. |

సతులభక్తినిఁబూజించిసుతియొనర్చు. ||

|| కం || శ్రీపాండురంగనాధుని. | శ్రీపాదాబ్జములకెఱిగించెందినవేడ్క. |

శ్రీపతికరుణలిఖించెదఁ. | బాపాటవికగ్నియొనభక్తవిజయము. ||

|| కం || వనజద్యయమైమఱియును. | వనజద్యయమైమనోజ్ఞవామనవిభుండై. |

తనరగరామత్రయమై. | మనుపవెమహిఁగృష్ణకల్పిమంజులవేష. ||

|| కం || ధరధగవద్గీతనుసుర. | నరులకుమోక్షైకసాధనంబనికుంతీ. |

పరసుతునిశాసతిచ్చిన. | పరమదయాసింహుడైనపండరినాథ. ||

అవధరింపుము.

శ్రీయఃపతియై, అఖిలహేయప్రత్యనీకుండై, సమస్తకల్యాణగుణాత్మకుండైన సర్వేశ్వరుఁడు భూభారావతరణవ్యాజముచే శ్రీకృష్ణుండైయవతరించి సకలమనుజులయన విషయభూ

తుండై పండితసామరసాధారణముగ నెల్లరును స్వవిషయమున నాసక్తులు కాఁదగిన గుణచేష్ట తములను బ్రకటించి పూతసాశకటయమశార్దునారిష్టభేనుకకాలియకేశకువలయాపీడ చాణూ రకంసాదిదుష్టలనిగ్రహించి అనవధికదయాసాహర్దానురాగ గర్భముగునవలోకనాలాహమ్మ తముచే విశ్వమునురక్షించి నిరతిశయసౌందర్య సౌశిల్యాదిగుణగణముచే అత్రురమాలాకారా దులను పరమభాగవతులుగఁజేసి యర్జునునికీ యుద్ధప్రోత్సాహమును కలుగఁజేయు వ్యాజ ముచే సర్వోపనిషత్తులను గోవులుగను అర్జునునివత్సముగనుజేసి గోపాలనందనుఁడగు తాను దోగ్ధయై భోక్తలగుసానువులకు గీతామృతమగుదుగ్ధమునొసఁగి తద్వారాపరమపురుషార్థలక్షణమోక్షసాధనముగ వేదాంతోక్తంబగు కర్తజ్ఞానాంగకభక్తియోగమును ప్రకటించి నిజలోకమునుజేందినపిదప లోకము కలికలుషాంధకారాన్వితమయ్యెను.

ఇట్టికూరకాలమున వర్ణాశ్రమచారములనడువడివివరితమయ్యెను. అదిలేనందునవే దోక్తములగు యాగాదిసత్త్రియలు లేవయ్యెను. ధర్మమైన వివాహములు జరుగవయ్యెను. గురుశిష్యక్రమముతప్పిపోయె. దంపతులనడువడియొప్పదయ్యె. దేవయజ్ఞాదులునులోపించె. బలస్థతుండే కులపంతుండై జననాథుఁడయ్యె. శీలవిద్యలు నిష్ప్రయోజనములై ధనపంతుండే కన్యాదానార్హుఁడయ్యె. బ్రాహ్మణులయందు శాస్త్రోక్తవిధిదీక్షలులేవయ్యె. శాస్త్రోక్తప్రాయశ్చిత్తములు అసంగీతారములయ్యె. ప్రియవచనములెల్ల శాస్త్రవచనములయ్యె. సర్వాశ్రమంబులును సర్వాధికారమయ్యె. స్వల్పద్రవ్యముచేతనే (ఈశ్వరోహమహంభోగీ) అను దురభిమానము జనించెను. స్త్రీలు ధనహీనులగు స్వధర్మలనుపేషించి ధనపంతులను పరపురుషుల యందనురాగయుక్తరైరి. అత్తజ్ఞానము నలక్ష్యముచేసి ధనార్జనమునే జనులు బుద్ధిపలముగాకై కొనిరి. యాగాదులనుపేషించి అద్రవ్యమును గృహనిర్మాణాదులకుపయోగించిరి. అగృహదులను అతిఘోరుకుపయోగింపక స్వభోగమునకేయుపయోగించిరి. పురుషులన్యాయముగధనార్జనముచేయువారలయందు అత్యంతప్రీతియుక్తులైయుండిరి. కాలమున వర్తములేక తుద్యయముచే మనుజులుఅకాశమండేదృష్టిగలవారైరి. అగ్నిపూజ, దేవపూజ, అతిథిపూజ, పిండోదకదానయాప పితృపూజ వీనినివర్జించి స్నానముచేయకయే భుజించి మనుజులు కాలముకడవువారైరి. స్త్రీలు అత్యాశయు, హాస్యదేహమునుగలవారై యధికముగభుజించుచు పెక్కుండ్రు విడ్డలనుగని ద్రవ్యహీనలై కష్టపడువారైరి. మఱియురెండుతేతులతో తలనుగోకి కొనుచు భర్త, మామమొదలగువారియాజ్ఞను మిగులనాదరముతోడ తిరస్కరించుచు దేహశుద్ధిలేకహీనమగు తలపుగలవారై కఠినాక్షరములుగ అసత్యమాడసాగిరి. కులస్త్రీలుదురాచారవతులై యట్టివారలతో స్నేహించి స్వధర్మలకు బహువిధములను చెడుగులను జేయువారైరి. బ్రహ్మచారులు వ్రతానుష్ఠానరహితులై వేదాధ్యయనముచేయువారైరి. గృహస్థులు కొంచెమైనను హోమాదులనుజేయక ఉచితవిషయమున ధనప్రయమును జేయనివారైరి. వానప్రస్థులు గ్రామ్యవస్తువులను భుజించువారైరి. సన్న్యాసులు దారాపుత్రాదులయందు ప్రీతియుక్తులైరి. రాజులుజనపరిపాలనముముఖ్యధర్మమనియెంచక యధికముగపన్నులు విధించికాపులద్రవ్యము నవహరించువారైరి. ఇట్లు వర్ణాశ్రమధర్మములు నశించి వేదమార్గము అదృశ్యమై జనులు అధర్మప్రవర్తకులైనందున ఆయువుక్షీణించె. స్త్రీలు అతిబాల్యముననే పుత్రవతులైరి. పురుషులు బాల్యానన్ధయందే పుత్రోత్పాదనమునకు శక్తులైరి. జనులు అస్పృశియులైరి.

విప్రులు పేదవిక్రయులైరి. గురువులు హిలోపదేశమునుమాని శిష్యులైవహారులైరి ఇట్లు శకలజనులును కలిచే వీడికులై దుఃఖసాగరమన్నులైయుండుటను శ్రీమన్నారాయణుడు కటాక్షించి సహితససాదసేవసేయుచు అన్యవిముఖులైయుండు సంతరంగ భక్తులను బిలిచి నేతరము కృష్ణాద్యవతారములుచేసి లోకమును రక్షించినట్లుమీరు శ్రీపండరిపురము మొదలగు పుణ్యక్షేత్రములయందు జనించిభగవన్నానుసంక్రీర్ణపరులై లోకులనుజ్జీవింపజేయుండు. నేను మీయందావేశించి మీపూనికను నిష్కన్నముగఁగొనసాగించెదననియునుగపింపఁగా ఆభక్తులందఱు దేవదేవునిదివ్యాజ్ఞను శిరసావహించి శ్రీపండరిపురము మొదలగు దివ్యక్షేత్రములయందవతరించి తమజ్ఞానానుష్ఠానములచే సంసారులకు భగవద్విషయమున భక్తిని, సంసారమున విరక్తినిగలుగఁజేసియుజ్జీవింపించిరి.

శ్రీకృష్ణాయపరబ్రహ్మణేనమః.

రెండవయధ్యాయము.

శ్రీ జయ దేవ చ రి త్ర ము.

శ్రీభగవదాజ్ఞచే శ్రీజగన్నాథక్షేత్రమునకు సమీపముననుండు తిందుబిల్వమునగ్రామమున శ్రీకృష్ణదైగపాయనాంశముచే శ్రీజయదేవులు బ్రాహ్మణకులముననవతరించిరి. తల్లిదండ్రులు వీరికుసుమనాదులనుజేసి విద్యాభ్యాసముచేయింపకయుండఁగా భగవత్ప్రకాశముచేత తనంతలసకలరాస్త్రిములను నధికరించి నక్షత్రములలోచంద్రునివలె ప్రకాశించిరి. పూర్వము పేదవ్యాసులు శ్రీకృష్ణగుణచేష్టితములందు మిగులనీచుపడినచందమున వ్యాసాంశజులగు నీజయదేవులును శ్రీకృష్ణగుణానుభవపరులై గీతగోవిందమునొక ప్రబంధమునుజేసి సకలలోకులకును జ్ఞానమార్గమును కల్పించిరి. అపుడు శ్రీజగన్నాథక్షేత్రవాసియునుసాత్త్వికునురాజు శ్రీజయదేవులగ్రంధమువలె తానునునొకగ్రంధమునుజేసి ఇదిదానివలె ప్రకాశింపవలయునను నతేక్షచే సకలజనులును దీనినిపఠింపవలయుననియాజ్ఞాపించెను. అపుడు సకలబిద్వజ్ఞులును గూడి రాజునాజ్ఞసహదరించి యోరాజు నీగ్రంధము శ్రీజయదేవులగ్రంధమునకు సాటియగునే. సప్తజ్ఞానికై న ఆత్మపశంసహృదయ. (ఆత్మపశంసామరణంపరనిందాచతర్తమః) అనునా క్యమునువినియెఱుఁగవే. నీగ్రంధము సర్వేశ్వరునికిని తదీయులకును అంగీకారముకానేరదు. శ్రీజయదేవులగ్రంధముమాత్రమే మాకు శ్రవణపఠనముననయోగ్యమగును. అనిసవినిరాజిల్లనియె. ఈరెండుగ్రంధములను శ్రీజగన్నాథునిసన్నిధానముననునిచి యిందెది భగవదంగీకారమగునో చూతముఅనిన రాజుమాలకుల విద్వాసులును, భగవద్భక్తులును సమ్యగిది యొకరాత్రియారెండుగ్రంధములను శ్రీజగన్నాథునియగ్రభాగముననునిచి సన్నిధితులుపులను ముద్రించి బీగమును రాజుచేతికిచ్చి మఱునాదందఱునురాజును పురస్కరించుకొనిసన్నిధితులుపులను తెలిచి భగవద్దండరిమునఁ బ్రవేశించిపరిక్షించునపుడు శ్రీజయదేవులగ్రంధము భగవత్సామీప్యముననుండి ను. రాజుగ్రంధముసన్నిధికి వెలుపల పాఠశాలయడియుండెను. ఈయాశ్రయమును జూచిన యల్లరును ఆమందాసందమునజెరిదిరి. రాజుమాత్రముసిగ్గుపడి తలంచుకొనియుండెను. అప్పుడందఱును శ్రీజయదేవులగ్రంధమునకు రాజుగ్రంధము ఏకదేశముచేతను సమమాత్మానం

దున శ్రీజగన్నాథుడు నిరాకరించెనని చెప్పిరి. రాజమిగులభిన్నుడై భగవత్సన్నిధినినిలచి సాష్టాంగమున బహువిధములనుతించి సర్వసముదవగు నీవు ఒకని నిగ్రహించి మతియొకని ననుగ్రహించుట న్యాయముకాదు. తల్లిదండ్రులు బిడ్డలకందటికిని సములై యుండునట్లు నీవును ఆశ్రమలకందటికిని సముండైయుండవలసిన మర్యాదనువిడిచి శ్రీజయదేవులగ్రంథమునుమాత్రమంగీకరించినాగ్రంథమును నిగ్రహించుటమిగుల అనీతియైయున్నది. నీచే అవమానింపఁబడిన సేను నాశిరమును నీపాదములయందే యర్పించెదను. అని నిఘరములాడు రాజునుజూచి కృపాజలధియగుశ్రీమన్నారాయణుడు ప్రసన్నుడై రాజుగ్రంథమునుండి యిరువదినాలుగు స్లోకములను శ్రీజయదేవులగ్రంథమునజేర్చి రాజును అనందింపించి యంతర్ధానమయ్యెను.

ఆకాలమున శ్రీజగన్నాథక్షేత్రమున మిగులధనవంతుడగునొక బ్రాహ్మణునికి (స్త్రీసంతానముగలిగెను. ఆశిశువుయొక్కకన్నులసాగసునుజూచి తల్లిదండ్రులు పద్మావతీయనిఅన్యర్థనామముననిచిపెంచుచు లావణ్యవతియైన యాకన్యకకు శ్రీమన్నారాయణుడైనయందుకావలయునని మనోరధించుచుండిరి. ఈకన్యకను ఆపేక్షించు బంధువులకు తమపుత్రిక శ్రీకృష్ణార్చనమయ్యెననిచెప్పసాగిరి. ఇట్లాకన్యక దినదినప్రవర్ధమానయగుచుండ ఒకనాఁడు శ్రీజగన్నాథుఁడా బ్రాహ్మణునిస్వప్నమునందుఁబ్రత్యక్షమై విప్రోతమా సేనుతనునాకుదత్తముచేసితివిగదా. నాయభిప్రాయానుసారముగ ఈకన్యకను మదంతభూతుఁడగు శ్రీజయదేవునికిచ్చి పాణిగ్రహణము చేయింపుము. ఇందుచేనాతానందమువర్ధిల్లును అనియనుగ్రహించి లోకనాయకుండంతర్ధానమయ్యెను. బ్రాహ్మణుడు మేల్కని స్వప్నమును జింతించి ఆనందాంబుధినున్నుండై యప్పుడే శ్రీజయదేవులను బ్రార్థించి తోడితెచ్చి వివాహమంటవలంకరించి నుముమాద్రమున భగవన్నియునునానుసారముగసాలంకృతకన్యాదానముచేసి (ఆద్యమేఘలంజననుప్రభాతాచమేనితా) అని తనభాగ్యమును తానేనియాడుచుండెను. శ్రీజయదేవులకు భగవద్విషయమున పరమభక్తి దినదినప్రవర్ధమానమగుచుండెను.

అట్టిసమయమున పరదారపరిగ్రహ, పరద్రవ్యాపహర, అసత్వకధన, అధర్మ భక్షణ, అపేయసానాదిదురాచారరహితుండును భూతదయ, పశ్చాత్తాప, శాస్త్రవిశ్వాస, దేవబ్రాహ్మణశ్రమాదిసద్గుణవంతుఁడగునొక దేశాంతరవణిజుఁడు ఉజ్జీవనేచ్చచే శ్రీజయదేవస్వామినాశ్రయించెను. శ్రీజయదేవులు వానిని భగవద్భక్తియోగసమైక్యమునగ్రహించిరి. పదపనావర్తకుఁడు సదానుభవయోగ్యులగు శ్రీజయదేవులనుజూచి మీరునారాయణికివేంచేసి నాయుగటనిత్యవాసముచేయవలెనని ప్రార్థింపకృపానిఘలగు శ్రీజయదేవులట్లుచేసి యెవతెగక యావర్తకునికి హితోపదేశముచేయుచుండిరి.

ఇట్లు శ్రీజయదేవులవార్తకుఁడుచేయునట్టి శుభక్రియలకు సంతోషించుచునొక మాసము చటవసియించి మరలజగన్నాథమునకు పోవలయునని వర్తకునితోఁజెప్పఁగా ఆవర్తకుఁడు విశిష్టకల్యాణచారములుచేసి సాష్టాంగదండప్రణామంబాచరించి యొకరథమునుసిద్ధపఱచి శ్రీజయదేవులు నిరవేతులుగానవారికెఱుక చేయక యారథమున అర్హురత్నాది బహుద్రవ్యములను గుప్తపఱచి యిద్దరు సేవకులనుబిలచి మీరీద్రవ్యమును నాపందనపూర్వకముగ శ్రీజయదేవులభార్యకు సమర్పింపవలయునని దిట్టముచేసి శ్రీజయదేవులకు రథమెక్కించి సేవకులను గూర్చిపంపెను. మార్గమధ్యమున వంచకులగునా సేవకులిరువురిలోనొకఁడు తనభార్యగర్భిణి

గాన తన్ను ఇంటికిపనుపవలయుననియు, మఱియొకఁడు తనకు నిర్బంధమగుకార్యముండుట చే తనకనుజ్ఞయిచ్చిపనుపవలయుననియు, పార్థివించి శ్రీజయదేవులనుమతినిజెంది యిండ్లకుఁబోవువారివలె నటించిపొంచియుండి మార్గమధ్యమున శ్రీజయదేవులనుఅడ్డగించి రథమున నున్న సర్వధనమునునపహరించి తమచార్యమును శ్రీజయదేవులు బయలుపఱుతురని శంకించిభీతులై వారికాళ్లుచేతులను ఛేదించి యొకపాడునూతిలో వారిని బడవైచిపోయిరి.

అప్పుడు శ్రీజయదేవులు మైమఱచినిరంతరభగవదనుభవముచేయుచు ఆనందపరవశులై యుండిరి. అట్టిసమయమున వింధ్యదేశాధీశుఁడు యాదృచ్ఛికముగనచటికివచ్చి యారాత్రి ఆవనమునవసించియుండఁగా ఈపాడునూతియందొకప్రకాశమగుపడిన ఆశ్చర్యమునుజెంది వచ్చియూచి ధ్యానయోగపరులై శ్రీభగవన్నామసంగీర్తనముచేయుచున్న శ్రీజయదేవులను జూచినూతినుండి బయటికి వెడలఁదీసియప్పటి వారిదుర్దశకంఠయు ననుతపించిదేవరవారికిట్టి యవస్థగలిగినందునకు కారణమేమనియుడుగఁగా శ్రీజయదేవులు ఏకాక్షి ప్రభృతిరాక్షస శ్రీరైదోషమును శ్రీరామునికలుకచేయకుండిన జనకకులకుందరివలె తన్ను బాధించిన సేవకులదోషమును బయలుపఱుపక తనకు జననమాదిగ కరచరణములు స్పృశనముగానే యున్న వియనిచెప్పిరి. రాజుఅదివిని వీరస్వరోమహానుభావులు, పరమభక్తులు, ఇంతయాపదయందును పరానర్థమును సహింపక తనకుఁగీడుచేసినవారిదోషములను సహితముమఱుంగుచేసెదరు. అని చింతించివారిని ప్రార్థించియొకపల్లకిలోనుంచుకొని తనపట్టణమునకుఁ దీసికొనిపోయి యుచితస్థానముననుచియేఁబదిపరిచారకులనునియమించి సర్వోపచారములను జేయించుచుండెను. అపరిచారకులు ఇట్టిపరమభాగవత శుశ్రూష తమకు కొరకయేసిద్ధించినందున జన్మసాఫల్యమయ్యెనని యానందించి జాగరూకులై శుశ్రూషచేయుచుండిరి. రాజుప్రతిదిగనమునువచ్చి శ్రీజయదేవులను సేవించి పోవుచుండును. ఒకనాఁడు మోక్షోపాయమగు సులభసాధనమొకటి ననుగ్రహింపవలయునని రాజుప్రార్థింప శ్రీజయదేవులు సాధువులగు తదీయులనా రాధించుటకంటె గొప్పధర్మమలేదు. (నిద్ధిర్భవతివానేతి | సంశయోమృతసేవినాం | నసంశయోస్తీతద్భక్త | పరిచర్యారతాత్మనాం) అనఁగా అమృతమనారాధించువారికి మోక్షసిద్ధివిషయమున సంశయముగలదు. తదీయులనుపరిచర్యచేయువారికి నిస్సంశయముగ మోక్షము లభించును. తదీయులనునానురూపములే ముఖ్యములుగావు. వైరాగాగ్నద్యాంతరవేషముచే తదీయులనిశ్చయింపవలయును. అట్టియాంతరవేషమునెఱుంగుట మిగులసాధ్యము. ఉపదేశాదులకు ఆంతరవేషమును బరీక్షించియెఱుంగవలయునేకాని సత్కారమునకంత నిర్బంధములేదు. భగవద్విభూతియగు చేతనులనైల్లనుతదీయులనిభావించిసత్కరింపుము. రాజపుత్రుఁడు గ్రత్తుండై స్వస్వరూపమును, జనసేవకులస్వరూపమును మఱచియుండినను లోకులువానిని రాజపుత్రుఁడని గౌరవించునట్లు ఈశ్వరసంతానమగుచేతనులలోఁ గొందఱుస్వస్వరూపమును ఈశ్వరస్వరూపమునుమఱచి జడపొయ్యివలెనర్పించినను నీవువారలను అగౌరవింపక తదీయభావముచేసిసత్కరింపుము. ఇట్టిగంభీరభావముచే ఈశ్వరుఁడునిశువశవర్తియై యుండునుగాఢ నిత్యమతదీయారాధనపరుండవై యుండుటయుచితమనినియమింప మహాభాగ్యమని వారియా జ్ఞసుశిరసావహించి యన్నవస్త్రాదులచే దేశాంతరాగతులగు: తదీయులను శ్రద్ధాభక్తిసహస్సితుండై యారాధించుచువచ్చెను.

ఇట్లుండ శ్రీజయదేవులను హింసించినవారి సేవకులు రాజు తదీయా రాధనపరుడై యుండుటను విని సాధువేషములను ధరించి రాజమందిరమునఁ బ్రవేశించి యచట ఆచింతితముగ శ్రీజయదేవులను జూచి భయపడి వడవడవణకసాగిరి. పరమశాంతులై పరదోషానభిజ్ఞులగు శ్రీజయదేవులు వీరలను సమ్మనించి యాలింగనము చేసికొని సమీపవర్తులగు పరిచారకులను జూచి వీరరువును పరమభాగవతులు. ఇదివఱకేటువంటియు తమలిచ్చటికివచ్చినదిలేదు. కానవీరలను రాజువద్దకుఁగొనిపోయి మిగులసమ్మనించునట్లుల చెప్పఁడనినియమించిరి. ఆపరిచారకులును మహాభాగ్యుమని శ్రీజయదేవాజ్ఞను రాజునకెఱుకఁచేయ రాజు ఈకపటవేషధారులకు అభ్యుత్థాసనమహ్మూరములచేసి నానావిధపూజలొనర్చి వారలయష్టానుగుణముగ ద్రవ్యరాసులనానఁగి కొన్నినాళ్లు తనయింటవసించి తన్నుఁగృతార్థునిజేయవలయునని పొద్దింపెను. వారుకపటచిత్తులు కాన శ్రీజయదేవతాససముచే తమకట్టిదండనగు నోయనిశంకించి దినేదినేకృశించుచుండిరి. శ్రీజయదేవులు వీరలశరీరకార్యవృత్తులను రాజువలన విని నరేంద్రా వీరలు పరమభాగవతులు. శబ్దాదివిషయములందత్యంతవీరత్వులు. కానవీరలకు శరీరకార్యవృత్తి దినదిన ప్రవర్ధమానమగుచున్నది. ఇట్టిమహాత్ములు తుణకాలమొకచోట నిలుకడగవసంపరు. నీభాగ్యవశముచే ఇన్నాల్లిచటవసించిరి. కాననికనువారలను నిర్బంధముచేయక స్వేచ్ఛగాపనుపుము. అనినవిని రాజువారలకు వందనముచేసి మహాత్ములారా ఇన్నార్లునానిర్బంధముచే నిచటవసించితిరి. ఇకనుమీరు స్వేచ్ఛగఁబోవచ్చునని సవినయముగఁ బ్రార్థించి వారియిచ్చానుగుణముగ రెండురథములను సిద్ధపఱచి యందవరిమితరత్నాభరణధనరాసులను నిచి వారలను రథములెక్కించి కొంతసేనలను గూర్చిపంపెను. ఆకపటభాగవతులు శ్రీజయదేవులను సమస్మరించి వారియనుమతిని జెందిబయదేరి యరణ్యమధ్యమునఁబోవుచుండఁగా తోడువచ్చినవైస్యములొక గొందఱు రాజభటులు ఈవంచకులను జూచి పరమభాగవతోత్తములారా మారాజుగృహమునకు అనేకకోటి భాగవతులువచ్చెదరు. అందెనకిని శ్రీజయదేవులింతసమస్తముచేయించినదిలేదు. మీవిషయమున వారికిఁగలిగియుండిన విశ్వాసము మిగుల నాశ్చర్యకారియైయున్నది. ఇందుకు కారణమును దెలుపవలయునని వందనపూర్వకముగఁ బ్రార్థింపఁగా ఆకుటిలచిత్తులిట్లనిరి. అవంతిదేశపురాజువద్ద ఈశ్రీజయదేవులు ప్రధానులై మేము సేవకులమైయుంటిమి. ఒకదినమున శ్రీజయదేవులు మహాపరాధముచేసినందున రాజుకోపించి శ్రీజయదేవులను చంపిరండనిమాకునియమించెను. మేము వీరినికట్టి నిర్జనారణ్యమునకుఁగొనిపోయి యానృశంస్యముచేచంపక కరచరణములనుమాత్రముఁ చేదించి యొకపాడుసూతిలో వీరినింబడవైచి రాజజీవనదండించుననివెఱచి యదిమొదలంగ విరక్తులమై దేశాటనముచేయుచు నిచటికివచ్చితిమి. వచ్చినచోట తన్నురక్షించినమహిమ కారకులనియు పకారస్త్వతిచే శ్రీజయదేవులుమాకంత సమ్మానముచేయించిరనిచెప్పిరి. ఈయనృతమును సహించఁజాలక భూమిరెండుచీలికలుకాఁగా ఆవంచకులరథములతోడపాపగుర్జలలో దిగఁబడిభూయమైపోయిరి. ఈయాశ్చర్యమును జూచినరాజభటులు పరుగెత్తివచ్చి జరిగినవృత్తాంతమును రాజునకును, శ్రీజయదేవులకును విన్నవించిరి. అదివిని శ్రీజయదేవులు అతిదుఃఖితులై సర్వేశ్వరుని బహువిధములఁబ్రార్థించి జగదీశానీకుకీడుచేసిన పూర్వకంఠశకుపాలాదులకు పరమవ్రథముకొనఁగిరక్షించినట్లు నాకువిరోధముచేసినయావంచకులెరువుని రక్షింపవలయునని ప్రార్థింపఁగా శ్రీధర్మక్షిణికాంతుఁడు ప్రత్యక్షమై శ్రీజయదేవులకు కరచరణంబులొసంగి తిరోహితుఁడయ్యె. ఈయదృశ్యమును విని రాజుభయభక్తులతోడ శ్రీజయదేవులకు ప్రణామమునర్పించెను.

अक्षरोंके क्रमसे पदोंका सूचीपत्र ।

(३३)

पद.	पृष्ठांक.	पद.	पृष्ठांक.
आवर खेलत होरी ६०२	लजा मोरी राखो श्याम हरी १८७
ॐ क्यों न राजा ६४०	लटकत आवत कुंज भवनते २२५
खडी ना खाइयो स्वामी ५६४	ललित लवंग लता परिशीलन २२८
मन जन्म अकारथ जात ६५३	लाज न लागत दास कहावत २७९
जीव निलज लाज तोहि नाहीं ४८५	लाल गुलाल जिन डारो २७६
नर यह सांची जिय धार ५००	लाज मूल न आइया नाम धरायो फकीर ३२५
मन कौन गति होय है तेरी ५५३	लेहुरी लोचननको लाहू २५७
मन ओट लेहु हारे नामा ५२१	लेह्यहुरी लोचन भर लाहू २६२
जिह्वा करों शतखंड ५३८	लोहको ज्यों पारस २९९
मन मूरख जन्म गँवायो ५९१	लगन नहीं छूटे एरी वीर ३७६
मिली रघुवरकी होरी ५८७	लाडली लाल लसै लखिये अलि ३६८
मन समझ ऐसी बात ३३२	लाजके लेप चढायकै अंग ३८४
मा तेरा तब मिटै ६०९	लाम लग आखे ४४३
कृष्ण रस रसिक ६५५	लीला अगाध ब्रजवासिनके ३५३

(ल)

लटक चलत चाल मोहन आवे	४४	लोको कि लाज तजी तबहीं ३५८
लटकत चलत युवति सुखदानी ४५	लोग कहै ब्रजके रसखान ३८३
ललित राधा नेक मनायदे ८४	लोचनाभिराम घन ३८९
लाहै इश्क तुमसेती निवाहोगे १४७	लोक कहे अरु हौं हूँ कहौं ४०६
ललित छवि निरख अघात न नयन	१३७	लख चौरासी जीव योनिमें ४८८
लाजको नाचन शिखवत प्यारी ७३	लाज मरे जो नाम न लेवे ५३३
लाज न भरेही आये आज सुहावनी रात	७५	ल्यावो मैया मोहिं चन्द्र खिलौना ५६४
लाज तुम कहाँसे आये जगे ७९	लाहन प्यारो झूलत बट संकेत ५६७
लागाई तब लाज कहारी १२५	लाय समाधि रहे ब्रह्मादिक ५९०
लागी रे लगनियां मोहनासों १२५	लाजको जहाज डूब्यो ६०१
लाज तेरे चपल नयन अनियारे १३५	लाहली लालके ६२३
लाज फिरत सँग सँग सखियनको ४१	लाडली प्यारी दर्शन देहु ६२४
लाज न भये श्यामके चरे १३७	लाल तोहिं हौंही आज मनाऊं ६३६
लाज मोको गारियां देदे जारी ३८	लीजिये करुणानिधान... ६३८
लाज मोरी गागर फोर गयो ४०	लकासा कोट समुद्रसी खाई ४९३
		लाल तेरे जादू भरे दोउ नैन ३७५

రాజభార్య కపటముగ నేడువసాగను. ఈవృత్తాంతము చెవులసోకినంతట పతివ్రతాలికమగు పద్మావతి భర్తను స్మరించుచు, అవశయైభూమిమీదఁబడి మృత్యుచెందెను. అపుడురాజభార్య ఈయావత్సముద్రము నేవిధమున నీదవచ్చునని భయపడుచుండ తత్త్వణమునరాజు శ్రీజయదేవులతోడ పట్టణమునకువచ్చెను. తోడనేజరిగినవృత్తాంతమును రాజువినిప్రధానినిరప్పించి యానుభూతముగ సమస్తమును దెలిసికొని యిట్టియనగ్ధమునకు హేతుభూతయగు స్వస్త్రినిఁ జంపిన స్త్రిహత్యగఁగునుగాన తానేపాణములను విడుచుటమేలనితలచి నిజపుత్రుని రప్పించి యుచితమగుబుద్ధిమతులుచెప్పియన్నిని ప్రజ్వలించఁజేసి యాయన్నికి ప్రదక్షిణముచేసి యందుఁబ్రవేశించుటకు మునుపు శ్రీజయదేవులయమునమును జెందవలయునని తలచి తత్పన్నిధికివచ్చిసాష్టాంగప్రణామమాచరించి యోగురువుంగవా నేనుమహాపాపినిగానదేవరవారి ధర్మపత్నికి శరీరవియోగము సంభవించెను. ఇందుకుమూలభూతుండగునాకు అగ్నిప్రవేశము తప్పవేను ప్రాయశ్చిత్తములేదు. దేవరవారికి అచిద్వృత్తరతంత్రముగు నీయాత్మకు యమదశ్యత మానిభగవద్విషయాకారముకలుగునట్లు అనుగ్రహింపవలయుననివేడఁగా శ్రీజయదేవులు సమీపవర్తులవల్ల గతవృత్తాంతమునువిని రాజుచేతిని బట్టుకొని యోరాజు నీవుశరీరత్యాగము చేసికొనవలదని పలుదెఱఁగుల నాదరవచనములను జెప్పమ పద్మావతినిర్యాణమైనస్థానమునకువచ్చి శ్రీవారినిధ్యానించి యిరువదినాలుగు అష్టపదులనుబాడి యానందపరవశులై నృత్యముచేసి సహస్రనామములనుచచ్చరించుచు శ్రీజగన్నాథా అబుద్ధిపూర్వకముగ సిద్ధించినయపవాదమునుండి యీరాజును రక్షింపవలయునని ప్రార్థింపభక్తవత్సలుండఁడు ప్రత్యక్షమై శ్రీజయదేవులను ఆలింగనముచేసికొని ఓసాధుజనాగ్రసరా నీస్తోత్రమునకు పరవశుడనైతిని. నీవుపాడినయష్టపదిని భక్తితోడఁబఱించువాఁడలచెంతనేను లక్ష్మీసహితుడనైవర్తింతును అనియనుగ్రహించి పద్మావతిని బ్రతికించి యంతర్ధానమయ్యెను. పద్మావతి నిజభర్తకు ప్రదక్షిణసమస్కారములాచరించి యంజలిపాస్తయైలుచుండ దేవతలు పుష్పవర్షమువర్షించిరి. రాజుసకుటుంబముగ శ్రీజయదేవులను శరణుఁజెంది జాగరూకుడై శుశ్రూషచేయుచుండెను. అపర్వకుండఁడు ఈవృత్తాంతమునంతయు వినియాశ్చర్యానందములనుజెంది శ్రీజయదేవస్మిధికివచ్చి భయభక్తులతోడ శుశ్రూషాపర్యుడై యుండెను. లోకులెల్లరు శ్రీజయదేవులమాహాత్మ్యమును గొనియాడుచు శ్రీగీతగోవిందమును భక్తియుక్తులై సదాగానముచేయుచుండిరి.

శ్రీజగన్నాథాయనమః.

మూడవయధ్యాయము.

తులసిదాసులచరిత్రము.

హస్తినాపురిమున బ్రాహ్మణకులమునందు ఆత్మరాముండనువానికి వాల్మీకాంశముచే నొక పుత్రుఁడుజన్మించెను. అపుత్రునికి పండ్రెండవదినమున తులసిదాసులని నామకరణముచేయఁబడియెను. అపుడాదేశమునకు ధార్మికుడైన అగ్బర్ పాచ్చాఅనునాతఁడురాజై యుండెను. ఆరాజు ఆత్మరామునినిప్రీతితోడకాపాడుచు తులసిదాసులయందును అభిమానముతోనుండెను. తులసిదాసులకుపండ్రెండవయేట మాతాదేవియనుకన్యకను పాటిగ్రహణముచేయించిరి. ఆయు

अक्षरोंके क्रमसे पदोंका सूचीपत्र ।

(३५)

पद,	पृष्ठांक,	पद,	पृष्ठांक,
कृष्णजीके कमल नेत्र	२१४	सखीरी मैं हूँ नंदकिशोर	६४
राधे देडारो ना बँसुरी ...	२४८	सखी नंदलाल आवन नहिं पावें....	७६
चि बनके निवासी....	३११	सखी मोहिं मोहन लाल मिलावे....	९२
चि गंग तरंगकी	३१२	सखी कैसे करूं मैं हाय न कछु बश	
म शत संवत	३१४	मेरो	१३४
र चारिक चार बनायकसे	३९५	सखी राधावर कैसा सजीला	१४७
राम दृगनकी चोट बुरीरी ...	३७६	सबसे ऊँची प्रेमसगाई	१५१
राम बलराम गुण सदा गाऊं	४३४	सफल जन्म मेरो आज भयो	२१
राम शुवा नहीं	४४१	सांवरे शरणागत तेरी....	४९
राम जटा उर बाहु विशाल ...	३९४	सानू मुड घर बजन कयो वे द्यामा	६७
राम महेश गणेश दिनेश	३५७	सारी सम्हारी है	६९
राम समुद्र निमज्जन काटि	३९९	सांची कहो रंगिले लाल	७७
कृष्णचन्द्र महाराजने	५६६	सांची कहो किधौं हाँसी करोजी	८०
कृष्णदाबनवास दीजिये	५७१	सांची कहो कि प्यारी हाँसी	८२
रामचन्द्र दशरथसुतनंदन	५८२	सांवरे सों ध्यान मेरो निशि दिनारी	
राधे नामकी बलिहारी	६२५	माई	१३२
राधे राधे हो श्रीराधे राधे	६२५	सांवरे दी भालन माये सानू प्रेमदी	
रामकी बंसी ना देउँगी	५७९	कटारियां	१३९
रामा तेरी वंशी सितम करेंदी	५९६	साख मुनि जन भरें...	९
रामकी ऊधो जुदाई अब सही जाती		सांवरे की जिन निरखी मुसकान....	१५१
नहीं....	५९२	सीखिहो छल बल नटनागर	७९
रामा सदन बदन दोड देखे	६४२	सुन सुत एक कथा कहौं प्यारी	२२
धरे धरणी शिरमें	६१४	सुनिये यशोदारानी छोड़ें ये ब्रज तिहागे	३२
शिला तल सेज करे	६१९	सुनो यशोदारानी तेरे गिरिधारीने....	३७
कपीचर पार परे यहि भांति....	६५२	सुनरी गुण कान्ह कुँवरके	३७
(ष)		सुनले यशोदारानी तू लालकी बडाई	४०
कर्म	५३१	सुनिये यशोदा कानदे अरजी यही	
(स)		हमारी	४१
सखी मोहिं हरि दर्शनको .चाव	२६	सुन धुन मुरली धैनबाजे हरिरासरन्यो	६८
सखी याकी वंशी लीजै चोर	५६	सुंदर सुजान कान्हसुन्दरहीं पगियाशीश	७१
सखा तुम बोलो न बात विचारी....	६४		

ట్టుకొని గోడయొక్కదుమికి గృహములోపలఁ బ్రవేశించితిరి. ఇదిశిలవంతులనడువడికాదు. అస
ర్పముకటిచియుండిన ఈయాపదను, అపవాదమును నివర్తింపవారెవ్వరు (సంసారేశింసారం)
అనురీతిని సంసారము అసారమైనది. శరీరమునీటిబుగ్గవంటిది. భోగములు శాశ్వతములుకావు.
దేవరవారికి నాయందుఁగలిగియుండునసరాగమున సహస్రాంశము భగవద్విషయమునఁగలిగిన
పునరావర్తిరహితశాశ్వతగతినిజెందవచ్చును. (అంగారసదృశీనారీఘ్రతమంభసమఃపుమాః)
అనువచనము దేవరవారివిషయమున అనుభవసిద్ధమయ్యెను. పూర్వము కామాంధులైకృత్యావృత్తి
వివేకవర్జితులై మెలగినవారలలో అహల్యకై ఇంద్రుఁడును, తిలోత్తమకై నుంగోపసుందులు
ను, మేధకకై విశ్వామిత్రుఁడును, మాంధాతపుత్రులకై సౌబరియును, ప్రహ్లాదనకై కంఠుమ
హర్షియు, శర్మిష్ఠకై మయాతియు, రత్నదేవికై శంబరుఁడును, తారకకై చంద్రుఁడును, శచీదేవి
కై న హుఘుఁడును, రంభకై రావణుఁడును, మతనాభపుత్రులకై వాయుదేవుఁడును, ద్రౌపదికై
నైంధన కీచకులును, దమయంతికై దిక్పాలక కలికిరాల్కులును, సత్యవతికై యుగ్రాయుధుఁ
డును, ఉర్వశికై పురూరవుఁడును, కైకేయుకై దిశరగుఁడును, సునీతికై యుత్రానపాదుఁడు
ను, ఋషిపత్నులకై యగ్నిదేవుఁడును, చిత్రాంగికై రాజగాజనరేంద్రుఁడును, కైబ్యకై బ్యా
మఘుఁడును, మత్రియు పెక్కువనితలకై పెక్కుఁడును కామరూగపీడితులై పరిభవమును జెం
దుటనుమనమువినియెఱుంగ మే. (తమోద్వారంయోషితాంసంగిసంగః) అనురీతిని స్త్రీసంగము
తమోద్వారమని శ్రీఋషభదేవులువక్కాఁడించిరిగద. (విచిత్రాదేశసంపత్తి. రీశ్వరాయనపేది
తుం) అనురీతిని భగవంతుని స్తోత్రుకృత్యపచే మోక్షసాధనభగవత్ప్రేంకర్యపయోగముగలబద్ధమ
గుకరణకళీబరములను ఉచితోపయోగముచేయకవృథాచరించువారుత్పరలోయమనుసాషుం
లౌనాదమును వివరలనినవారగుదురు. (నరకేపచ్యమానస్తయమేనపరిభాషితః। కింత్యయానా
ర్పితోదేవః। కేశవశ్లేశనాశసః) అనురీతిని ఆమృతారాధనవిముఖులై యుండినందుకు కారణమ
డుగుమునునికి ప్రత్యుత్తరమేమని చెప్పవచ్చును. అనేకులు పుత్రదారగృహక్షేత్రధనదాన్యా
దులనుతమప్రాణములకంటె గొప్పగఁదలఁచి స్వరూపావితమై మోక్షసాధనమైన భగవత్ స్మర
ణనుబోత్తిగమఱచి జననమరణములయందుఁజిక్కిగతాగతముచేసెదరు. ఇదివఱకు పెక్కుజన్మ
ములెలితిమి. సమద్రతీరమునందలిసన్న సుటినుకనైనలెక్కింపవచ్చును. దానికడచినమనజన్మ
ములెక్కింపనలవిగాదు. భగవద్భజనవైముఖ్యమును, శబ్దాదిభోగ విషయదుచియు ఈయన
ర్థమునకుముఖ్యకారణములగును. ఇంద్రియకింకరునికి భగవత్ప్రేంకర్యమెట్లురుచించును. సర్వ
దష్టానికిచేదు తీచైనెట్లు సంసారవిషసర్వదష్టానికి నరకహేతువులను కూరవిషయములుభో
గ్యములైయుండును. ఏప్రాణనాథాఇక నైన హేయవిషయాసక్తినివిడిచి శ్రేయఃప్రాప్తికియత్న
ముచేయుదావనివృత్తిరింపించెదను. (స్త్రీహావృబహుమానాన్చ। స్థారయేత్వాంశశిత్కయే) అనురీతి
నిదేవరవారికి స్మరించుదాననేగాని శిక్షించుదాననుగాను. చిత్తముకొలది నవధరింపుఁడు.
అనివిన్నవించిభయకంపితగాత్రయై బద్ధాంజలియైమానముద్రనువహించినిలుచుండెను. కౌమో
తోత్తులనువిన్నవించుటచే తులసిదానులకు జ్ఞానోదయమై రమణీనిహితోపదేశముచే కృతా
ర్థుఁడనైతిని. మహాపాతకీయగునాకు భగవంతునిస్తోత్రుకృత్యపచే నీమూలముగలబద్ధవిద్యులభిర
చెను. నాతలముఖంపించెనుఅనిశెప్పిమాతాదేవిని పరమగురువుగాదలఁచి సాష్టాంగదండ
ణామహాచరించి (విచిత్రదేశసేవిత్య। మరతిర్జనసంపది) అనుశీభగవద్గీతావచనప్రకార
గవర్ణితోదైరాశీనయనువైహృదయమిడిజన తాత్పర్యబుధిగెను.

అప్పుడు తులసిదాసులు అచింతితముగ మాతాదేవియొక్కయుపదేశవ్యాజముచే తన కులభించినతత్వవిచేకభక్తివిరక్తలకు ఆనందించికందమూలములను భుజించుచు శ్రీరామచంద్ర చరణసలిసధ్యానపరుడైయుండెను. ప్రతిదినము ప్రాతఃకాలమున శౌచాంతమున శేషించిన బలమును ఒకవృక్షమూలమునఁబాఱఁబోసి స్నానానుష్ఠానములను నెఱచేర్చికొంతదూరమున నుండఁగొకగ్రామసమీపమున శ్రీరామచరిత్రమును పఠనముచేసి సాయంకాలమున స్వస్థాన మునకు వచ్చిచేరుచుండును. ఒకనాఁడువాడుకప్రకారము శౌచశేషజలమును వృక్షమూలమునఁ బాఱఁబోయుచుండ నొకబ్రహ్మరత్నస్సు ఘోరరూపముతోడ వీరికడురనిలచి యౌహవోత్తా నీవిషయమునసంతోషించితిని. నీయభీష్టమునడుగుమిచ్చెదననిన తులసిదాసులు నీవేవ్వఁడవు. నాయభీష్టమునిచ్చుటకు కారణమేమనిన బ్రహ్మరత్నస్సిట్టియె. నేనుబహుదినములనుండి యిచటజనించు బ్రహ్మరత్ననుండెను. నదీసదతటాకములయందలిజలములనుస్వర్పించుటకు నాకధికారములేదు. పాపమునకుజలములేక మిగులశ్రమపడుచుంటిని. గతిఁచినపండ్లందు నతస్సరములుగ ఈవృక్షమూలమున నీవు పాఱఁబోయుచువచ్చిన శౌచశేషజలమును ద్రా వినాదాహమును దీర్చుకొనుచువచ్చితిని. నేఁడునీవిషయముననాకుసంతోషమై నీయభీష్టప్రదానముచేయఁజేక్షించినచ్చితిని. కావునశంకింపక నీకోర్కెనడుగుమనినబ్రహ్మరత్నస్సుపాటల నువిని తులసిదాసులు ఇదియేమివిత. అమృతమునఁజేక్షించినవానికివిషములభించినట్లు శ్రీరా మచంద్రదర్శనమునఁజేక్షించునట్టివాకు బ్రహ్మరాక్షసదర్శనములభించెను. అనికొంతచింతించి బ్రహ్మరత్నస్సునుజూచి శ్రీరామచంద్ర సందర్శనమునాకభీష్టము. అంతకుశక్తుండవేని ఆవరమొ సఁగనుమనిన బ్రహ్మరత్నస్సు తులసిదాసులనుజూచి యిదిగాక సాధ్యమైనకార్యము. అయినను శ్రీరామచంద్రసందర్శనాపేక్షగలనీకుతత్వాప్తికొకసదుపాయముచేప్పెదను నీవుప్రతిదినము శ్రీరఘునాథసంకీర్తనముచేయుచుండుచోటనొకవృద్ధబ్రాహ్మణబ్రహ్మచారి జీర్ణవస్త్రమునుధరించినయగ్రభాగమునకృతమస్తకాంజలియై బాష్పవారిఁచిపూర్ణలోచనమండ్రకూర్పుండి శ్రీరామాయణకథాశ్రవణము చేయుచుండును. ఆమహాత్మునిని రాక్షసాంతకుండగు మారుతియనియెఱుఁగుము. నీవు ఆశ్రీరామభక్తుని నాశ్రయించితద్వారా నీయభీష్టనీర్ధనిజెందుమనిచెప్పి బ్రహ్మరత్నము అంతర్ధానమయ్యెను. తులసిదాసులు అమందానందమునుజెందిస్నానానుష్ఠానములనుదీర్చుకొని శ్రీమద్రామాయణపారాయణానంతరమున బ్రహ్మరత్నస్సుచేప్పిన యానవాలుచొప్పున అంజనానందముని దర్శించిసాష్టాంగదిండప్రణామంబులాలచరించి బద్ధాంజలియై పలు తెఱఁగులస్తుతించిశ్రీరామభక్తరత్నమూ శ్రీరామచంద్రసందర్శనముచే నన్నగృతార్థునిఁజేయవలయునని ప్రార్థింపనట్లుచేయుదుననియనుగ్రహించి యంజనీనందనుఁడు తులసిదాసుల మనోరథప్రాప్తి కైనిజనాఘండగు శ్రీజానకీనాథుని ప్రార్థింప దళరధాత్మజాడంగీకరించితోడనే తురుమ్మదూప మునుపరిగ్రహించి తదగుగుణమగునైన్యములతోడతులసిదాసులయాశ్రమప్రదేశమునకురాఁగాఁ జూచి యెవ్వఁడోతురుమ్మరాజుసైన్యముగవచ్చుచున్నాడని తలఁచియభ్యుత్థానపందనాదులనుజేయకతులసిదాసులారకుండిరి - భగవంతుండంతర్థానుండయ్యె - అప్పుడాంజనేయులు వచ్చితులసిదాసులనుజూచియౌహవోత్తా శ్రీజానకీనాథునియాశ్రమమునకు విజయంచేసినతనని విలసేవింపకపోయితివి. అనియడిగినతులసిదాసులు వెఱగండి యౌహరుతీశ్రీరామస్వామీలల ను నేనెఱుఁగక మోసపోయితిని-ఎవ్వఁడోతురుమ్మండనియఁజేక్షించితిని- ధనుష్పాణియైసీతా

లక్షణసమేతుడైనాడు సేవయొసగునటుల పురుషకారము చేయవలయునని పెక్కువిధముల చెడఁగా శ్రీరామభక్తినిజేపమగు పవమానసందనుడు తులసిదాసుల విషయమునఁ గరుణించి వారియభీష్టప్రదానంబునకై శ్రీరామభద్రునిఁ బ్రార్థించి కాసల్యానందవర్ధనుఁడుతత్ప్రార్థనంగీ కరించితులసిదాసులకు శ్రీసీతాలక్షణసమేతముగఁ బ్రత్యక్షమైతనపాదపద్మములచేసరియు త ముంగమునలంకరించి యమృతస్వందినియగు నిజపాదకమలయుగళమును అతనిహృద్దేశంబున నే లకొల్పి పరిమభక్తియుక్తునిజేసితిరోహితుఁడయ్యె. అప్పుడాం జనేయుఁడు తులసిదాసులను చూచివిప్రోత్తమా (కేసోపాయేనలఘునా | విస్తోర్నామసహస్రకం | పత్యతేపండితైర్నిత్యం | శ్లోతుమిచ్ఛామహంసభో) అనియడిగినపార్వతికి (శ్రీరామరామరామేతి | రమేరామేమనో రమే | సహస్రనామతత్త్వం | రామనామవరాననే) అనియాశ్వరుఁడానతిచ్చెనుగాన శ్రీరామ నామానుసంధానముచే సహస్రనామపారాయణ ఫలమునిద్దించును. మఱియుశ్రీతారకనామము అనుసంధాతలకు సులభముగ భక్తిముక్తులనిచ్చును. కానచిత్తశుద్ధికరమగు నీమహామంత్రమును సునారలకుపదేశించివారలకు విషయవైరాగ్యమొత్పన్నమగుగలుగఁజేసి శ్రీరామచంద్రుని పరిపూర్ణకృపకు లక్ష్యభూతుఁడవగుమనియుపదేశించి యంతర్ధానమయ్యెను. తులసిదాసులు ముక్తిప్రదత్తేతమగు కాశీత్తేతమునకరియచట శ్రీరామచంద్రునియనంతకల్యాణగుణగణము లను సంగీర్తనముచేయుచుండెను. అచ్చటవారందఱును తులసిదాసులను బరివేష్టించిదిసదిసప్ర పథమాన శ్రీరామచంద్రభక్తియుక్తులై సదాతారకమంత్రజపశీలులైయుండిరి. తులసిదాసులను తమన ప్రతిదిసములెక్కలేనిరామభక్తులుబుజించుచు ఎడతెగకభగవన్నామసంగీర్తనముచేయు చుండిరి. తులసిదాసులకు శ్రీరామనామామృతముతప్ప తక్కినవానియందురుచిమృగ్యమయ్యె. పీరు శ్రీరామనామ సంగీర్తనముచేయనారంభించినంతలతచ్ఛవణముచే నెల్లరునుమైమఱచిచి త్రప్రతిమలయట్లుండుదురు. దివారాత్రివిభాగములేకమతమునసదా శ్రీరామభజనము జరు గుచుండును. బహుప్రజలెడతెగక శ్రవణశ్రవణములైనవచ్చుచుదురు. కొందఱుశ్రీమంతుల చేసమన్వీంపఁబడినస్వర్గరజతపాత్రాదిపూజోపకరణములు మతముననిండియుండె. తులసిదా సులు సమలోష్ఠాశ్చ కాంచనులు కాననొకపదార్థమునైన గమనింపకయుండిరి.

ఇట్లుండనిరువురుచోరులు మతమునందుఁ బ్రవేశించియెవ్వరు నెఱుంగకుండ దేవతా గృహమునందలి పూజోపకరణములనవహరించుకొనిపోవుచు వాకిటగనగ్ధరులై జాగరూకులై యుండినయిరువురుమహాపురుషులనుజూచివీరెవ్వగోమునుపించటలేరు. ఇప్పుడువచ్చియున్నా రనిమఱియొకద్వారమునఁదరఁలి పోవజూచినచటను ఆమహాపురుషులుండిరి. చోరులు భయపడితామచటనవహరించినపదార్థములను యధాస్థానమునందుఁబడవైచిపాటిపోవుచుండ అద్వారపాలకులు వీరలనుబోసీకయడ్డగించిరి. ఇంతలో అరుణోదయమైనందున తులసిదాసు లు స్నానార్థము మతద్వారమును నిగ్గమించుచుండ చోరులుశరణాగతులై గతవృత్తాంతముల నుదన్వదించిమమ్మరక్షింపవలయుననిప్రార్థించిరి. తులసిదాసులు చోరులనడ్డగించిన మహాపు రుషులు భక్తికీతులగుశ్రీరామలక్షణులనియెఱిగి బహువిధసంగీర్తనములుచేసి చోరులనుజూచి మీరు మహాభాగ్యుండుతులభగాన మీకునులభముగ భగవత్సేవలభించెను. (నాహంవేదైర్నర పసానదానైసచేజ్యయా | శక్యఏవేవంభిరోద్రష్టుం | దృష్టవాససిహంయథా) అనుభగవద్వాక్యప్రకారము వేదాధ్యయనతపోదాసయజ్ఞనిష్ఠులకు అశక్యమగుభగవత్సేవరూపము మీకుదృష్టగో

చరమయ్యెను. మీపుణ్యంబులీడేరెను అనియన గ్రహించెను. అంతట వారుభాగవతకటాక్ష ముచేసత్సంగనిష్ఠులై తులసిదాసులకు పదచ్ఛాయయై భగవద్గుణానుభవనిష్ఠులై యుండిరి.

పిదపనొకనాఁడు తులసిదాసులు తమమతమునందు తదీయులననేకుల భుజింపించునపు డు ఆగోష్ఠీయందలివారలెల్లరును తులసిదాసులనుచూచిభాగవతోత్తమా మహాపాతకీయొకఁ డు ఈగోష్ఠీయందన్వయించియుండుటచే వానితోఁగూడ మేముభుజింపమనిరి. తులసిదాసులు వారినిజూచి భగవద్భక్తులారా శ్రీతారకనామోచ్చారణముచే బ్రహ్మహత్యాది పాతకములు త త్క్షణమున నశించును. (దురాచారోపిసర్వాశీకృతఘ్నానా స్తికీపురాసమాశ్రయేదాదిదేవం | శ్రద్ధయాశరణంయది | నిర్దోషంవిద్ధితంజంతుం | ప్రజ్ఞానాత్మరమాత్మనః) అనురీతిని భగవత్సేవాశ్రమిని పూర్వవృత్తమును స్మరింపఁగూడదు. కానాత్మీవారిసహప జ్ఞినిభుజించుటదోషముకాదు. అనిచెప్పినతులసిదాసులహితవచనములనంగీరింపక భాగవతోత్తమా నీవచనములునుకువివరించింపవు. భగవన్నామసంకీర్తన ప్రభావముచే మహాపాపములు నశించుననుటకు ఏదియైనొక ప్రత్యక్షదృష్టాంతమును జూపినమాటలను విశ్వసించుమనిరి. అప్పుడుతులసిదాసులు ఆకాశీక్షేత్రమున విశ్వనాథునియగ్రభాగమునఁ గూర్చుండియుండిన నందికేశ్వరుని యెదుటకొంతయన్నమునునిచి విశ్వనాథునిజూచియోగంగాధారా శ్రీరామనామోచ్చారణముచే బ్రహ్మహత్యాదిపాతకములునశించునను ప్రమాణములు నిజమేననిదికేశ్వరుండు లేచియీయన్నమును భుజింపవలయునని విన్నవించెను. తోడనే శ్రీవిశ్వనాథునియనుమతిని ప్రమధగణా గ్రగణ్యుఁడగునందికేశ్వరుండులేచి ఆయన్నమును నిశ్చేషముగభుజించి యెప్పటియట్లుకూర్చుండెను. ఈయాశ్చర్యమును ఎల్లరునుజూచియానందపరవశులై శ్రీరామనామయనిఘోషించితులసిదాసులకు సాష్టాంగపండ్లములూచరించితారకనామజపశీలరలో నీవగ్రేసరుండవు. నిన్ను సాక్షాత్ శ్రీరామభక్తుఁడగు మారుతియోలేక శ్రీతారకనామోచ్చారణపరుఁడగు పార్వతీపతియాయనిశంకించెదను. అని కొనియాడి తమచేనిగ్రహింపఁబడిన భగవత్సేవాశ్రమిని పూర్వవృత్తమునుస్మరింపక యందఱునుసాదరముగసహప జ్ఞినిడుకొనిభుజించిరి.

పిమ్మట ఆవారణాశిపట్టణమున నొకవర్తకుఁడు శరీరవియోగమునుజెందఁగావానిభార్య సహగమనముచేయనిశ్చయించుకొని ప్రేతమునువెంటడించుదారినిపోవుచు తులసిదాసులకుతమ వాకిటికివచ్చి ఈమహానుభావునిసేవించి యితనియనుమతిని జెందిపోయెదనని మనోరధించితులసిదాసులకు వందనమాచరింపవారు ఆమెనుకటాక్షించి నీవుదీర్ఘ సుమంగలివై యొనిమిదిగురు పుత్రులనగని సుఖివై యుండుమని యాశీర్వదించిరి. ఆశ్రీ తులసిదాసులనుజూచి నాభర్త కరీరవియోగమునుజెందినందుననేను సహగమనమునకై భర్తృకశీబరమును వెంటడించిపోవుచు పరమభాగవతోత్తములరిగు దేవరవారినిసేవించి దేవదయనుగ్రహమును జెందనిచ్చయించియిచటికివచ్చితిని. ఈసమయమున దేవరవారియాశీర్వాదము వేలువిధముగనున్నది. అనిన విని తులసిదాసులు మదంతర్యామియగు శ్రీరామచంద్రుఁడు సత్యవ్రతుఁడు. (రామోద్భవోభిభాషతే) అనురీతిని ఆతఁడసత్యమును వచింపుఁడు. తదధీనముగజ్ఞానాకు- ఒకప్పుడును తన్ను. ఆప్రేతమునిచటికి తెండనిచెప్పి తప్పించి (కాసత్యముప్రజాతామ | దోర్భి) అని చెప్పినంతట ఆప్రేతము ప్రేతత్వమునుమార్చి లేచినిలుచుండి సువినయముగతులసిదాసులకు

దనములుచేసెను. తులసిదాసులు దంపతులనాశీర్వాదించి స్వస్థానమునకుఁబరివిరి. ఈయద్భుతమును కనివినియెల్లరును శ్రీతులసిదాసులమాహాత్మ్యమును పెక్కు తెఱఁగులఁ గొనియాడసాగిరి.

పిదప రాజైనయగ్బరుపాచ్చా ఈయద్భుతములనువిని యాశ్చర్యపడి పరీక్షింపవలయుననితలంచి తులసిదాసులను పిలుచుకొనిరమ్మని తనమంత్రిని కాశీకిఁబంపఁగా అతఁడువచ్చితులసిదాసులను సేవించి యోస్వామిమాపాచ్చా గారు దేవరవారినిదర్శింపనఁపేక్షించి తోడ్పొందిరమ్మని రిఆనివిన్నవించు తులసిదాసులు సమీపించి ఆమంత్రిని వెంబడించి శ్రీరామనామస్తరణతోడ హాసినాపురసమావమున వచ్చునపుడు డిల్లీప్రభుఁడెదుర్కొని సభినయముగఁడోడ్పొనిపోయియు చిత్రాసనమునఁగూర్చుండఁబెట్టియోసాధుజనాగ్రేసరా దేవరవారు ఇటీవల పెక్కువిచిత్రములను కాశీపట్టణమునఁజూపితిరఁట. అదియెవరిసామర్థ్యమనియడిగినతులసిదాసులు ఓయిరాజామన్నాధుఁడయిన శ్రీరామభద్రునిదివ్యనామసామర్థ్యమనిమందలింపెను. అదివినిరాజు ఇరినిజముగు నేనిఆయద్భుతనామమునకువాచ్యుండగుజానకీరమణునిఁజూపుము. చూపవేని నిన్నడుగుదాటికదలనియ్యననిచెప్పి తులసిదాసులను కావలియందుంచెను. అప్పుడుతులసిదాసులు ఆంజనేయులను స్మరింప ఆరామభక్తాగ్రేసరుఁడు తత్త్వణమునఁబ్రసన్నుఁడై తులసిదాసులవందనాద్యుపచారములనంగీకరించి అతనికి రాజాచేఁగలిగిననిర్బంధమునువిని స్మరించినమాత్రముననే పదివేలవాసరవీరులనురక్షించి యోవనచరవీరులారామారుముహూర్తమాత్రముమీస్వభావచేష్టలను ఈరాజానకుఁజూపుఁడని నియమించినంతట ఆకపివీరులు శరములవలె ఆకాశమున నెగిరి పట్టణవాసులగుజనులను ఒకరిమీదనొకరినివైచి వృక్షములను సమూలముగ పెఱికిగోపురప్రాకారగృహములను నేలతోఁగలిపి లోభులగుననికులబొక్కసములను పరులపాలుచేసి భగవద్విముఖులను బాధపెట్టియిట్లు నానావిధమైనయుపద్రవములచేపట్టణమునహాహాకారము గలుగఁజేయరాజు చూచిదిగులుచెందిదినికి కారణమేమని విచారింపఁగావివేకియగుమంత్రి ఓరాజారామభక్తాగ్రేసరులగుతులసిదాసులను కావలియందుంచిననిర్బంధించినందున (అపూజ్యాయత్రపూజ్యంతే! పూజ్యాయత్రావమానితాః) తత్రత్రయంభవిష్యంతి! వ్యాధిదుర్భిక్షతస్కరాః) అనురీతిమనరాప్రప్రమునకిట్టియనర్థముగలిగెను. కానపూజ్యార్థులగు తులసిదాసులను శరణుచెంది అనుతాపయుక్తుడవై యపరాధక్షాపణము చేసికొంటివేని నిమను. నీరాప్రమునకును మేలగుననిచెప్పినవిని మంత్రిమాటలునిజమనియంగీకరించి తులసిదాసులనన్నిధికివచ్చి దండవత్ప్రణామముచేసి తేచినిలుచుండి మస్తకస్యస్థాంజలియై శ్రీరామభక్తోత్తమా నాయపరాధమును త్తమించినన్నును నాదేశమును రక్షింపవలయునని ప్రార్థించు తులసిదాసులు మందస్థితముచేసియోరాజా శ్రీరామచంద్రునిని నీకుఁజూపవలయునంటివిగదా. సూర్యోదయమునకుముందు అరుణోదయమువలె నాబీ విలేశ్వరుఁడగు శ్రీరఘునాథుని యగ్రభాగమున వారికంతరంగులగు వాసరవీరులేగుమందురు. మాస్వామికి డెబ్బదిరెండు వెల్లువలవాసరనైనయగులదు. అందుపదివేలవాసరవీరులు ముందుగ వచ్చిరి. వీరిని వెంబడించి తక్కిననైనయగులువచ్చును. ఆవెనుక శ్రీరామచంద్రుండు వేంచేయును అనినవిని దీర్ఘతపిధయకంపితగాత్రుడై స్వామిపదివేలవాసరవీరులచే పట్టణముల్లోలఁల్లోలమయ్యెను. తక్కినవాసరనైనయగులువచ్చిననేమిగతియగునో తెలియదు. దేవరవారిదర్శనమే మాకుఁజూలును. శ్రీరామభద్రదసందర్శనమింతకంటె గొప్పదిగాదు! ఈవనచరవీరులచే పట్టణముల్లోలపోవునట్లు అనుగ్రహింపవలయునుననిప్రార్థింప తులసిదాసులకు కరుణగలిగి భక్తితోడ అరుణతో

యులను స్మరించి వానరులను అంతర్ధానముచేయించెను. తులసిదాసులకు దుష్టతచరిత్రమును ప్రత్యక్షసిద్ధముగఁజూచినరాజు ఆనందపరవశుండై వారిపాదపద్మములకు వందనములుచేసి ధేవరవారుకొన్నాల్లిచట వసించినన్ను గృతార్థనిజేయవలయునని ప్రార్థించునంగీకరించి తులసిదాసులొక యేడవటవాసముచేసి యాదేశవాసులనెల్ల శ్రీరామనామసంకీర్తనచరులనుగాఁజేసి మఱియుగృతార్థులనుజేసెను.

తదనంతరము తులసిదాసులు రాజానుమతినిజేందియిచ్చుటవిడిచి ముక్తిప్రదత్తేత్రమై భగవత్సన్నిధియుక్తమై శ్రీవామనతపోభూమియై శ్రీశత్రుఘ్ననిర్మితమై శ్రీకృష్ణజన్మస్థలమగు మధురానగరమునకేతెంచి గోకులబృందావన గోవర్ధనములనుదర్శించి పావనయగుయుమున యందుఁగ్రుంకియచ్చటనొక మాసమువసించి పెక్కుండ్రను శ్రీరామభక్తులంజేసి భగవద్భక్తులతోఁ గూడియానందించుచుండెను. అప్పుడచటప్రియదాసుండను నొక బ్రాహ్మణోత్తముఁడు భగవద్భక్తాగ్రేసరుండైయుజ్జ్వలించుచుండెను. కలియుగమున లోకోజ్జీవనార్థము భగవన్నియమనము చేసేవతరించిన ప్రీజయదేవాది భక్తజనులదివ్యచరిత్రము ఆభాగవతోత్తమునిచేసంస్మృతభావ యందు వ్రాయఁబడియుండుటనువిని తులసిదాసులు ప్రియదాసులయొద్దకువచ్చి నీవువ్రాసిన భక్తచరిత్రమును నేనువిసనపేక్షించెదను. నాకోరికను ఫలముచేయుమని ప్రార్థించినప్రియదాసులు కరుణించి ఈతులసిదాసులయవతారమునకు పూర్వోత్తరకాలములయందవతరించినభగవద్భక్తులచరిత్రములు భగవంతునికటాక్షముచే సాక్షాత్కరింప వానిని విశదతమముగ వర్ణించివ్రాసితిని. మహానీయగుణగరిష్టులగునీతులసిదాసులచరిత్రమును మాత్రమువ్రాయక బుద్ధిమాంద్యముచే మోసపోయితినిభేదించివిసను నాచేవ్రాయఁబడిన భక్తచరిత్రమును ఈమహాత్మునినియమనానుసారముగ చదివివినిపించెదనని ప్రారంభించి చదువుచుండ ప్రియదాసులకు తెలియకుండ శ్రీతారకబ్రహ్మము తులసిదాసులచరిత్రమును ఆగ్రంథమున వ్రాసియుంచెను. ప్రియదాసులుక్రమముగ భగవద్భక్తుల చరిత్రములనుజదువుచు తనకుతెలియకయే తనపుత్రకమున వ్రాయఁబడియుండు తులసిదాసుల చరిత్రమునుజూచి యందలి యక్షరవిన్యాస, శబ్దసౌకుశూల్య, గంభీరార్థపూర్వులకు అద్భుతమందియచటనుండినసకలభాగవతులసమక్షమునకర్ణామృతముగఁజదివివినిపించెను. అప్పుడచటనుండిన భాగవతులందఱు శ్రీరామచంద్రస్వహస్త లిఖితమగు తులసిదాసవైభవగ్రంథమును శిరసావహించి చరిత్రమాండభరితులై ప్రియదాసు, తులసిదాసులను పలుకెఱుగులస్తుతియించి స్వస్థానములకుఁబోయిరి.

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః.

నాలుగవయధ్యాయము.

శ్రీనామదేవచరిత్రము.

క్రీమత్పండితురమున దామాజియనునొక భాగవతోత్తముఁడునిరంతర శ్రీకృష్ణపూజాపరుండై నిత్యవాసము చేయుచుండెను. అతనియిల్లాలుగుజాబాయియనుపతివ్రతాశిరోమణి యొకతెగక భర్తృకుశ్రూసాపరయైయుండెను. ఈదంపతులిరువురును ప్రతిదినము శ్రీకృ

తాపాండురంగనిని సర్వోపచారములతోడ నారాధించుచు తన్ని పేదతానమును భుజించుచు భగవన్నామసంకీర్తనముచేయుచు ఆనందపరవశులై కాలముగడపుచుండిరి.

ఒకనాడుగుణాబాయి తనభర్తముజూచి మన్నాభావనకు సంతతిలేనందున ముత్తులలాభమునకై శ్రీపాండురంగని బ్రాధ్వింతమనిన ఆమాటలనువిని దామాజియోమగువా ఆహ్లానముచేసి ట్లుపలుకుచున్నావు. మనవాక్యకృదశయందుమనకుసంతానమెట్లుగలుగును. పాండురంగండు షణ్కకేవిధమున సంతతియొసంగును. అనినగుణాబాయి ట్లునియె. ఓపాణనాథా! ఏలయుట్లునా చింతెదవు. సర్వశక్తియు క్షయమగునన పాండురంగనిక సాధ్యమొకటిగిలినదే. శ్రీరామావతారకాలమున వానరులచేతాశ్వును నీటండేల్చులేదా. తాతినినాతిగఁజేయులేదా. మృత్యుండైన బ్రాహ్మణుని త్రునిబ్రతికించలేదా. శ్రీకృష్ణావతారమునందత్యంత శక్తి వానధనుండు పూతనాశకట, తృణావర్తాదులను సహరింపలేదా. దావాగ్నినిమింగిగో, గోవు, గోపికలనురక్షింపలేదా. బ్రహ్మగోవత్సగోసాలబాలకులను దాచియుంచినపుడు తానన్ని గూఁపములును బరిగ్రహించి మెలఁగమండలేదా. అనియును గాక మృత్యుండైనగురువుత్రుని బ్రదికించునరుదక్షిణానాసంగలేదా. నవ్వుపువ్వులనువైదికునికిననుగ్రహింపలేదా. మఱియును శ్రీవిష్ణునామనియమానుచుచరిత్రములను లెక్కింపచతుర్దశాక్షులకైనను తరనుగనా. ఇట్టిసర్వశక్తుఁడు మనకొకపుత్రదానముచేయుటరుదా. అనినభార్యమాటలనువిని దామాజికింతచింతించిసంతసించి నీమాటలనిక్కమనివించి భగవత్సన్నిహితబ్రహ్మచారిశ్రీపాండురంగనికి అనంతదండములుసమర్పించియోపుండరీకవనిదా నాభార్య నీయనుగ్రహముచే నొకపుత్రనింపడమనలయుననియాశపడుచున్నది. దేవరవారు కటాక్షింపవలయునని ప్రార్థించియాలయముభుమంటపమునందువరుండినిదిం చెను. అప్పుడతనిస్వప్నమున శ్రీమత్పుండరీకాధుఁడు ప్రత్యక్షమై నీకునాయుట్టినుపు. తునిచ్చితిని. శోకంపశుము. పేకువనుభీమనదికిస్నానమునకుపాము. అచటనొకముత్యపుచిప్ప నీటండేలుచునీయొద్దకువచ్చును. అందనీకొకపురుషశిశువుదొరకును. నాయనుగ్రహాలభిమగునాశిశువునాయందు మిగులభక్తిగలిగి నాకుపరమప్రీతి విషయమైయుండును. ఆపుత్రుఁడుపరమభాగవతుఁడునుద్ధవునియంశమున లోకులకు భగవత్పక్షినిగలగఁజేయుటకై మన్నియమనముచే జనించినవాఁడు అనిచెప్పియదృశ్యుడయ్యెను. తోడనే దామాజి మేల్కొని స్వామికసంతదండములుసమర్పించిపలు దెఱంగులస్తుతియించి స్వగృహమునకువచ్చిస్వప్నవృత్తాంతమునంతయు భార్యకుచెప్పియామెకు అమందానందముగలగఁజేసియురువురును శ్రీపాండురంగసంకీర్తనముచేయుచు రాత్రిగడపిరి. ప్రాతఃకాలమునదామాజి భీమనదికిపోయి యందుభగవన్నామోచ్చరణతోడ స్నానముచేసి నిత్యకృత్యములను నెఱవేర్చిపుత్రాగమనమునునిరీక్షించుచుండ శ్రీపాండురంగనికృపచే ప్రవాహవశముననొకముత్యపుచిప్ప నీటండేలుచువచ్చుచుండెను. దామాజియప్పుడానందపరవశుడై (కృష్ణానందముకుందమురాచి) వామనమాధవగోవింద! ప్రీధరకేశవరాఘవవిష్ణు! లక్ష్మీనాయకసరసింహ) అని భగవంతునిస్తుతించుచుఅమత్యపుచిప్పనైతిక్కిని యందుపదిలముగనున్న శిశువునుస్వగృహమునకుఁగొని పోయితే భార్యచేతికిచ్చియాశిశువునకుపాలిచ్చిపోషింపచువారెవరు. నేనుదరి దుండనగుటచే గోక్షీరముచే నైన శిశుసరక్షణముచేయుటకుశక్తిలేనుండనైయున్నాను. అనిచింతించుచుండశ్రీపాండురంగనిసంకల్పముచే గుణాబాయికిసాలిండ్లమందివ్యాధిగ పాలుప్రసరించెను. అప్పుడీయద్భుతమునుజూచిదంపతులిద్దఱును ఆశ్చర్యపడియిదిభక్తవత్సలానిలీలయని నిశ్చయించి యాశ్రితపరతం

త్రుండగు శ్రీపాంచజన్యధరునిస్తుతించి యాబిడ్డనికి నామ దేవుడని నామకరణముచేసి శ్రీమతోడ
 పెంచుచువచ్చిరి. అపుత్రతన్నము శైశవావస్థనుగడచి జ్ఞానానుష్ఠానసంపత్తుడై శరీరముతోడ
 భగవద్భక్తియును దినదిన ప్రవర్ధమానమగుచుండ నొకనాడు ధామాజి సమీప గ్రామమునకు పోవ
 లసిన కార్యముతటస్థించినందున శ్రీనిలలిచినపు నేటికీ పూజాద్రవ్యములను మననామ దేవునిచేతి
 కిచ్చి శ్రీపాండురంగనిపూజించి రత్ననియమింపుము. నేనొక కార్యార్థము సమీప గ్రామమునకుబో
 యి రేపటికివచ్చెదనని చెప్పి యతఁడు బయలు దేరిపోయెను. గుఱాబాయి భర్తనియమనానుసార
 ముగ పూజాద్రవ్యములను నామ దేవునిచేతికిచ్చి శ్రీపాండురంగనిసన్నిధికిఁబంపెను. నామ దేవుఁడు
 సగోచరములతోడ భయభక్తిపూర్వకముగ శ్రీమత్పాండురంగనిఁబూజించి సుపక్వమయిన
 పరిశుభాన్నమును స్వామికెమరనునిచి శ్రీపాండురంగభుక్త్యుభుక్త్యుభిరప్రాధింపెను ఇట్లు
 ప్రాధించియు భగవంతుఁడు భుజింపనందున భిన్నుడై యోశ్యామీ నేనునివేదించినయన్నమును
 నీవేలభుజింపవు. నీయంతరంగదాసుఁడగుదామాజి గ్రామాంతరమునకుఁబోవును నీయారాధనము
 నను నన్నునియమించెను. నీవారగింపక యూరకుండిన స్వామికి నీవేమియపరాధము చేసితివని మా
 యవ్వనన్ను గొట్టను. మాయయ్యదీనినఁదిట్టును అని చెప్పి వెక్కి-వెక్కియేడ్చుచు జగన్నాథాభు
 జింపుము. నేనేమితప్పుచేసితిని. నిన్నారాధించుక్రమము నామ తెలియదు. అయినను నన్నుఁగరు
 డించి శిక్షుముగవచ్చి భుజింపుము. నన్నాకలిదప్పలు బాధించుచున్నవి. నేనేమిచేయుదును.
 అని పలు చెఱుగులబతియించు నేడ్చుచున్న యాబాలునిఁజూచి కృపాజలధియగు భగవంతుఁడు
 నిజరూపముతోడ ప్రసన్నుడై నామ దేవునిని అలింగనముచేసికొని శిరంబుమార్కొని చుయి
 కింబుపుడికి చెక్కిలిముద్దుకొని కన్నీరుతుడిచియుపలాలించి యతఁడునివేదించినయన్నమును
 నిశ్చేషముగ భుజించి యోవత్సా ఈవృత్తాంతమును నీవెవరికిఁజెప్పుము. ఇంటికిపొమ్ము అనిబుజ్జ
 గించితోహేతుండయ్యెను. పిదపనామ దేవుఁడు శ్రీవాసు దేవునికి ప్రణామముచేసి బహువిధము
 లస్తుత్యించి యానందవరపకుడై యింటికివచ్చెను. గుఱాబాయిపుత్రునిజూచి వైవేద్యమును
 నీవేమిచేసితివనియడిగిన నామ దేవుఁడు ఓయవ్వా నేనెవ్వరికిఁజెప్పులేదు. మనపాండురంగఁడుచ
 క్కఁగభుజించెననిచెప్పెను. అగుఱాబాయిబాలునిముద్దుపలుకులువిని యాశ్చర్యపడిమఱునాఁ
 డురేనభర్తవచ్చినతోడనే యాయతిశయమును అతనితో తిన్నగమండలించెను. దామాజిమగుల
 నాశ్చర్యపడి యోనామ దేవానిపుగొనిపోయినయన్నమును మనపాండురంగఁడెట్లుభుజించెనో
 యది నేను మాడవలయును. నేటికిని నీవే భగవంతుని నారాధింపుము. నేనునునిన్ను వెంబడించినచే
 దననిపూజాద్రవ్యములను గైకొనియరుపురును భగవంతునిరమునకుఁబోయిరి. నామ దేవుఁడు
 దేవాదిదేవునికి భయభక్తియుక్తుడై యథావిధిగపూజచేసి భుజింపుననివేడెను. అపుడు జగ
 దీశుఁడు దామాజికంటికిగోచరింపక నామ దేవునికి మాత్రము ప్రసన్నుడై యోవత్సానితండ్రనిన్ను
 వెంబడించినవచ్చినందున నేనునిన్ను తివలభుజింపను. అతనికి నాదర్శనమునొసంగెను. అనిననామ
 దేవుఁడు ఓ స్వామీ సర్వసముండవగునీకు పక్షపాతముతగునా. నాతండ్రనినిగ్రహించి నామమా
 త్రము ప్రత్యక్షమైననేను నిన్నూరకవిడువను. నేనుమాత్రము నీశేమలంచమచ్చితిని. ఎల్లరచే
 ముత్యమానుడవగు నీవు ఏలనిందకొడిగట్టెదవు. (తుల్యమిత్రానిపక్షయోః) అనిపరోపదేశము
 చేసి స్వానుష్ఠానసమయమున నొప్పనినడువడిహాడునా. నీవిట్టియక్రమముచేసిన నిన్నుదిద్దుటకు
 పడుదేవ, నందగోప, నాఁదీవులన్నవారే. యుక్తియుక్తవచనమును బాలునిచేతైననుగ్ర

హింసవలయునుగదాయని విన్నవించిననామదేవుని ముద్దుపలుకులకుకరుణించి శ్రీరక్షణీకాంతుడుదామాజి, నామదేవులకిరువురినిదృగ్గోచరుడై నామదేవుడనివేదిగించిన పాపమును శస్త్రమునుభుజించియదృశ్యుండయ్యె. అపుడుదామాజి నామదేవునిజూచి (నతుమాంశత్య సేద్రస్తుం । అనేనైవస్వమతుమ) అనురీతిని ప్రాకృతచతుర్గోచరముగాని శ్రీధగవంతునిసేవ సేవలననాకుసిద్ధించెను. నీవుపుత్రుడవుకావు. నాకులదైవమని కొనియాడి శిరముమూర్ఖుని యాలింగనముచేసికొని స్వగృహముచేరి జరిగినపుత్రాంతమునంతయు భార్యకఱిగించి యిరువురును పుత్రునిలాలనముచేయుచుండిరి. అసంతరిముతల్లిదండ్రులు తమబంధువద్ద ములను విచారించి రాధాబాయియనుకన్యకామణినిదచ్చి నామదేవులకు పాణిగ్రహణముచేయించిరి.కొంతకాలమునకుపిమ్మట రాధాబాయిగర్భవతియైయొకపురుషశిశువునుప్రసవించెను. అపుడు నామదేవులతల్లిదండ్రులు పండ్రెండవదిినముననామకరణమునకుయత్నించిశ్రీమహ్మండరి నాధునివిందుభోజనమునకుపిలిచిరి. భగవంతుడుకనువునప్రేమపురస్కరముగవరుసదచ్చెను. గుణాబాయి హృషీకేతునిజూచి యోస్వామీనామదేవునిశిశువునకు ఏమిపేరుపెట్టవచ్చుననియ డ్గి శ్రీవాసుదేవుననుమతించే నారాయణుడని నామకరణముచేసిరి. జగదీశ్వరుడాశిశువునకు అభరణములను రాధాబాయికివస్త్రాదులనొసంగి నిజాలయమునకరిగెను. దామాజియు, గుణాబాయియు అత్యంతవాగ్ధక్యమునుజెంది దారిప్రవీషితులైయుండిరి. గుణాబాయిపుత్రునిజూచి ఓనామదేవా నీవుదివారాత్రివిభాగములేక సదాభగవద్భక్తి సాగరమగుండవైయుండిన సంసారకార్యములెల్లుజరుగును. నీయట్టిభగవద్భక్తుల నేకులులొకక వైదికకార్యముల చంట్టుసమగ్ధులై యుండలేదా. నీస్థితిమాత్రము వేటొకవిధముగనున్నది. ఇంటిలోనన్నవస్త్రములకు లేక(స్త్రీ)లును శిశువులును పడుకట్టములనుజూచి యెల్లుసహింపవచ్చును. అనిచెప్పినతల్లిమాటలనువిని నామదేవులు పాండురంగనిసన్నిధికిపోయి భగవంతునికి ప్రదక్షిణనమస్కారములుచేసి శ్రీరక్షణీకాంతానన్నైలదుఃఖగూఢసంసారసాగరమున ముంచితివి. ఈమహాదుఃఖమునెల్లు సహింతును. అనిననామదేవులదిలాపములనువిని శ్రీమహ్మండరినాధుడను ఓపత్నీనేడు నిన్నైవ్యరుబాధపెట్టిరి. అనియడిగి కన్నీరుతుడిచిమంచిచూటలుచెప్పుచుండ నామదేవులు దేవాదిదేవా నాతల్లిసంసారవిషయమగుకొంతెలను కెప్పినానుమిగులమనోవ్యాకులమునుగోతుగఁజేయుచున్నది నీదివ్యపాదారవిందములనుఆ శ్రయించిగత్యంతరకూన్యుండ నైయుండునన్ను ఈభేదమునుమాన్విరక్షింపుము. అనివిన్నవించిన పుండరీకవరదుడు మందస్థితముచేసి వత్సానీపునాచెతనండిన యెడలరజోగుణసముద్భవములగు కామక్రోధములు నిన్నుబాధింపవు. నానిజదానుడవగు నీకునునాకును భేదములేదు. అట్లుండనివేలొకించెదవు. అనినవినినామదేవులు ఓజగన్నివా సానాకింతయొపచారము చెప్పఁబనిలేరు. నీనామమునాహృదయమునసదా పారుకొనియున్నది. ఈసంసారమునాకులత్యముకాదు. నామనన్నునీరూపమునంగు లయించియున్నది. నూర్వనికదురసంధ కారము. తలచూపనట్లు నీనిజభక్తులచెంత సంసారతాపముతలచూపను. (స్వత్య మాత్ర నిసంజాతం । స్వామిత్యంబ్రహ్మణిస్థితం) అనురీతిని నేమనీసాత్తుగునును, నీవునాస్వామివి. సాత్తువిషయమయిన విచారముస్వామికేగాని సాత్తునకుఁగలదా (ముకుందమూర్త్యాప్రణిపత్య యాచే, భవంత మే కాంతమియంతమర్థం । అవిస్మృతి స్వచ్ఛరణాభివందే । భిషేభవే మేముభవ త్వ సాదాత్) ఓమకుందానేనెన్ని జన్మములైతి నను అన్నిటియంగును నీచరణారవిధిదములను

వఱుకచింతించుచుండవలయును. నీకుశలసావంద్యము చేసియాచించెదను. ఇందుకు అన్యముగ మోక్షమును సహితము నేనొల్లను. అనిననామదేవులమాటలు భగవంతుడు విని నుండ మాశ్రమచేసి యాలింగనముచేసికొని శ్రీరుక్మిణీదేవినిజూచియొరమణి వీరివృద్ధులను సరిపాకమును కనుగొంటివేయని చెప్పి యొత్తులాడుచుండెను.

ఇట్లుండ నామదేవులభాగ్యులును రాధాబాయి తనయత్తనుజూచి నీకుమారుడెందులకెంతరించెనో తెలియదు. నేనును నావీరువును అన్ననామ్రములు లేక కష్టపడియెదము. ఇతనిదాస్యవృత్తిని ప్రీతిగ సంగీకరించునట్టిరుక్మిణీకాంతుడు మనకుఁబడునకు ఈమరవృక్షగలుగఁజేసెననితోచుచున్నది. ఆతత్వలనుగుమనమేమిచేయవచ్చును. సుసారదుఃఖమునకు దరిగానము అనివిచారపడుచుండే ఈశ్వరులసాధనంబునగు శ్రీమత్స్వాంతుంగని చెవిసోకెను. కృపానిధియైనయదేవుఁడనామదేవులను తెలియవఱుకక కేశవపెట్టియనునొకవర్తకునియాపమునుధరించి గిరుత్తింతునినొకయెద్దుగఁజేసిదానిమీఁద వరాలమాటలు వేసికొని నామదేవులయింటిని విచారించుకొనుచువచ్చునపుడు అవీధియందువాగు నామదేవులయింట అన్నమునున్నము. నూచులుఁగోపము. ఆజ్యముభూజ్యము. ఇట్లుండ ఈవర్తకుడన్నార్థియై విందుకువచ్చునట్లు తోచుచున్నది. ఇతఁడు అనుటికేలపోయెనునని తమలోగుఱగుసలాడుచుండిరి. మఱికొందఱు ఆత్మోనిమనకేలయని వర్తకునినామదేవులయింటినిజూపిరి. వర్తకుడాయింటిచెంతకువచ్చి నామదేవులభాగ్యులజూచియోతల్లీ మీయింటికినేను విందచైవచ్చితినియె. అదివిని రాధాబాయి ఇంటునుజమానుడయితేడు. అనిచెప్పి పొరుగింటివారిలో మాయంటికి భాగవతులనేకులు చాలాయముగవచ్చుచున్నారు. మాయజమానులు ఇంటినితినివిచారింపక వచ్చువారలకు భోజనముపెట్టునుని మాత్రముచెప్పుచున్నారు. నేనేమిచేయుచును. ఈదారిద్ర్యమునెట్లుసహింతును. అనిభేదముతోడఁజెప్పుచుండినమాటలనువిని యావణిగ్రోవుధారి రాధాబాయినిజూచి అమృతదనంబు గూర్చుండుటనుమాత్రము కొంతస్థలమిచ్చునియడిగెను. ఆమెవాకిటికడ్డముగా నిలుచుండి నీవెన్నఁడవు. వచ్చినకార్యమేమి. నీనామధేయమెయ్యది. అనియడిగినవర్తకుడు నాపేరుకేశవపెట్టి. నామదేవులు నాకత్వంబుననేమితులుగాననారినిజూడవచ్చితిని. నాప్రాణసఖులైన నామదేవులు మిగులవారిద్ర్యవీడితులైయున్నారుని కొంతద్రవ్యమును దెచ్చితిని. అనినవర్తకుని మాటలనువిని రాధాబాయియరని కుపచారముచేసి యింటిలోనికి పిలుచుకొనిపోయి యాసనమిచ్చిగూర్చుండఁబెట్టినవర్తకుడు రాధాబాయినిజూచి యోతల్లీనాప్రియమిత్రులగునామదేవులగు కుటుంబపోషణవిషయమున బాధింపకుము. ఈధనమునుంచుకొని కుటుంబభారమునిర్వహింపుము. నేనువచ్చినసంగతిని నీభర్తకుఁడెలుపుము. అనిచెప్పి తానుదెచ్చినధనమును ఆమెకుఅప్పగించి యచ్చోటువిడిచి నెడలిపోయెను. రాధాబాయిమిగుల సంతోషించి నాభర్తచేయుసేవనుమఱుగుండి భగవంతుఁడే యీద్రవ్యమునిచ్చెనని నిశ్చయించి వరాలమాటను భద్రపఱచి అంగుండికొంతపైకము నెత్తుకొని యంగడిపీధికిఁబోయియొగ్గుండగునొకవర్తకుని చేతికిచ్చి వారిద్వారాతనయింటికి కానలసినసమస్తవదార్థములను రప్పించుకొనెను. నామదేవులతల్లియగు నుణాబాయి కేశవపెట్టినచ్చిన కాలముననింటియందులేనందున ఆమెకీవృత్తాంతము తెలియదు.

గుణాబాయి యెచ్చటికోపోయి కొంతతండులములు సేకరించుకొని యింటికివచ్చునపుడునామదేవులమీఁదికోపముతోడపండిరి నాగునిసన్నిధిలో ప్రవేశించిధగవంతునికదురనిలు

చుండినవనీతహా రాజ్యములనుమాకుక్ష్మములనిచ్చితివి. నీవుకృపారహితుడవు. ఇతనుమాకు నీ దాక్షిణ్యముతోనేమిప్రయోజనము. మేముపడరానిపాట్లుపడి పెనిచినబిడ్డకు మాయంబునిరా శనుగలుగఁజేసి నీదాసునిగఁజేసికొంటివి. ఇదిసీతియగునే. సాధువులనిన్ను దారుడని చెప్పె దరు. అదినిజము కాదు. కుచేలునియటుకులనుభుజించి యతనికై శ్రవ్యములనిచ్చితివి (అభ్యా హిమమత త్వేన । రాక్షసానాంబలాబలం) అని విభీషణునడిగి రాక్షసులమర్త్యమును దెలిసికొని యతనికిలంకారాజ్యమునిచ్చితివి. ధృవ, గజేంద్ర, ప్రహ్లాద, ద్రౌపదిప్రముఖులవిషయమున వా రెలకుఁగల దృఢాధ్యవసాయము నిన్ను పరతంత్రునిగఁజేసి వారలగత్యమునంద్రపేరించెను. రక్షకుఁడనునామమాత్రమునునివునహించితివి. నినునమ్మిసోపికలను పెక్కు పాట్లుపట్టితివి. మఱి యుపరదారగమనము, పరద్రవ్యాపహరణము, అసత్యకథనము, (శ్రీ)గోహత్యలు, కంబుదలగు నీదుర్గుణములను ఎన్నతరము కాదు. అనిబహునిష్ఠుగోక్షులనుబలుకుగుణాబాయినిచూచి భగవంతుఁ డు మందస్థితముచేసి యోతల్లికిఁపింపకుము. నన్నేలవ్యర్థము గాయారెదవు. నీబిడ్డకునీయంగు ప్రీతిగలిగినదోజ్ఞానిసామ్యునిజముపల్కిదను-చినుము. నామదేవుఁడునాబిడ్డఁడేకాని నీబిడ్డఁ డుకాఁడు. నాయందలిభక్తిపారవశ్యముచే వీడులోకులకు ఉన్నత్తునివలెనగుపడుచున్నాఁడు. తనంతలవండినపండు వృక్షమునసంబనినందమున నాహృదయముచే పండినహృదయముగల నామదేవునికి సంసారమునతనంతల ఆశవీడెను. నాకునునామదేవునకునుగల సంబంధము అ నాదియై, నిగుపాధికమైయున్నది. మీకువానితోడిసంబంధముకాదాచిత్కమై, సోపాధిక మైయున్నది. ఇట్లుండమీరేలవానికై యనుతపించెదరు. అనిసగినిగుణాబాయి ఆహ్వానంచిరూ టలుచెప్పితివి. క్రూరుఁడగురాజు కాపులసర్వస్వము నపహరించి వారియన్నవస్త్రములకేమి యునొసఁగకకష్టపఱచునట్లుమేము కనిపెంచినబిడ్డనుమాకుప్రయోగములేకనీదాసునిగఁజేసికొం టివి. వాచాలకుఁడవుగాననీతప్పులను ఒప్పులనిసాధించెదవు. ఈయనీతినికుమాత్రమే నీతియై యున్నది. నేనుకష్టపడిపెంచినబిడ్డకు నీవుయజమానుఁడవుఅని యెవరుసన్మతింతురు. తల్లిదండ్రులమగుమేముదిక్కులేకనడిచిదియందల్లాడుచుండ మాబిడ్డనిమిదిబిడ్డయనికనిపెంచినవానివలెసి గ్గులేకబహుజల్పముచేసెదవు. అనిసగుణాబాయినిష్ఠురవాక్యములనువిని భగవంతుఁడు ఈయమ్మ కు ఈశమయమున మంచురూటలనుచెప్పుకున్న మనకపకీర్తిసంభవించునని నిశ్చయించి యోభా గ్యవతీ నీవుమహాపుణ్యవతివి. నీమనస్సునిర్మలమైనదిగాన నామపరమప్రీతివిషయమగు నామ దేవునీకు పుత్రునిగానిచ్చితిని. లోకోజ్జీవనార్థము బ్రహ్మపుత్రుఁడైయవతరించిన నారదునివ లెనామదేవుఁడు నీపుత్రుఁడైయవతరించెను. నామదేవునికి పాలిచ్చిపెంచిననీపుణ్యగౌరవమును గొనియాడనెవరికితరము. అని యభిలాంషకోటి బ్రహ్మాండనాయకులు చెప్పినమూటలువినిగుణా బాయి భగవంతునిజూచి నీవెల్లుపలికినను చెల్లుబడియగును. అనిచెప్పి శ్రీరుక్మిణీదేవి సన్నిధికిపోయి సమస్తకల్యాణగుణాత్మకుఁడనిసుప్రసిద్ధుఁడగుభగవంతుఁడు నాపుత్రునిట్లు చేయుటనితీకాదని విన్నవించి మఱివివత్తలనాగునిసన్నిధికివచ్చి తనకొడుకునుజూచి యోనామ దేవానివేలయినటనున్నావు. ఈకృష్ణుఁడంద్రజాలమునకుశలఁడు. దుర్యోధనకులనాశకుఁడు. గోపికాచిత్తవోరుఁడు. జగన్మోహనుఁడు. కటిహస్తుఁడైయిటికెఱాతిపైనిలుచుండిదయాద్రవ్య దయలచి త్రములనపహరించుచున్నాఁడు. పుండరీకుఁడువీనికిచోటిచ్చినందునగదాయుంతయున గ్గుమునకు హేతువయ్యెనుఅనిపలికెన్నామనిచూచిపాండురంగలనాగులను మఱపైనికేలకరుణ

రాదు. నీమనస్సుతాయోలేక యినుమోతెలియదు. అనినవినిదయాసింధువగు నిదపాధికబంధువు ఓగుణాబాయిగనన్న నిష్ఠురములాడకుము. నీనామదేవునితో ద్వానిపాప్తుని యతనిచేతని బట్టి గుణాబాయిచేతికి అప్పగించెను. గుణాబాయి నామదేవునినిచేతబట్టుకొని యింటికిఁబోవుచు ఓవుత్రనీవు ఈప్రపంచస్వభావమునువిడిచి పండరినాధునిని గట్టిగపట్టుకొనియుండిన మేమేమిచేయుదుమనిన అతఁడుతల్లికిప్రత్యుత్తరముచెప్పక నిరంతర భగవద్గుణానుభవపరుఁడై యానందభావస్థులను విడుచుచున్నట్లుచేరెను.

అచటసకలపదార్థములను సమృద్ధిగఁగండుటకును, తనకోడలగురాధాబాయి బహువిధభక్త్యములతోడ దివ్యాన్నమును పాకముచేయుచుండుటనుమాచి జగన్నాధుఁడుకరుణించెనని గుణాబాయి స. తనించెను. నామదేవులువీరినిజూచి మనమునకలంకముచెంది యీసంపదయెట్లుసిద్ధించెననితల్లినిఅడిగిన ఆమె తనకేమియు తెలియదనిన రాధాబాయిభక్తసమస్కరించి యధ్యపాద్యాగ్ర్యుపచారములనుజేసిభుజింపరండు అనిపిలిచిననామదేవులాశ్చర్యపడి యిదియేమివంత. ఈ(స్త్రీ)యిన్ని దినములవలెనిష్ఠురములాడక నేఁడుసవినయముగ మాటలాడుచున్నది. ఈసంపదనుజూచినసంతోషముకాఁబోలు. (సర్వగుణాః కాంచనమాశ్రయంతి) అనువాక్యమునిజమైయున్నది అనితనలోచించితించి యీసంపదయెట్లుసిద్ధించెననిభార్యను అడుగఁగా ఆమెనిజముచెప్పిననితఁడు సర్వస్వదానముచేయునని భయపడిమానముగానుండెను. అపుడు పరిచారికయుగుణాబాయి పండరినాధుఁడు కేశవపెట్టియైవచ్చి ద్రవ్యమిచ్చిపోయిన వృత్తాంతమును సవిస్తారముగఁజెప్పెను. అమాటలనువినినామదేవులు (దయాసింధోబంధోనివరధికవాత్సల్యజలధిఁ) అనిస్తుతించి నపుంసకుసకున్యాయదానమును, అంధునికీడిపదానమును చేసినట్లుని స్మృహుండగునాకేలద్రవ్యదానముచేసితివిఅనిచెప్పి యాయారిలోనుండుబీదలకుతనయింటనుండు సర్వస్వమును దానముచేసిపరిశుభ్రహృదయుండై శ్రీపాండురంగనిసన్నిధానమునఁజేరి భగవద్ధానముచేయుచు పరమానందభరితుండైయుండెను.

శ్రీమత్పాండురంగపరబ్రహ్మణేనమః.

విగవయధ్యాయము.

కపీర్ దాసులచరితము.

గంగాతీరమున తమలోమోఖీం అనునొకతరుమృగండు గుడ్డలునేసిజీవించుచుండెను. ఇతఁడు నూలకడుగుట్టకై గంగకుపోయి నీటఁదేలుచు ప్రవాహవశమున తనయొద్దకువచ్చిన ముత్యపుచిప్పనుఎత్తిఅందుక్రిమికాంశముచే ప్రకాశించుచుండినశిశువునుజూచి యానందపరవకుండై యింటికిఁదీసికొనిపోయి భార్యచేతికిచ్చి ఆపుత్రకులగుమనకు ఈశిశువు భగవత్కటాక్షముచే లబ్ధమాయెననిచెప్పునుండ ఆశ్చర్యకరముగ ఆమెకుహస్తములయందు పాలుచేపెసె. తల్లిదండ్రులు ఆశిశువునకు కపీర్ అని నామకణముచేసిరి. అబిడ్డఁడు మాటలాడనేర్చినంతట సదారామనామోచ్చరణము చేయుచుండిన నందఱునుజూచి యాశ్చర్యపడి యీశిశువుగారిని సాక్షాద్భగవద్దాసుఁడు జన్మించెనని స్తోత్రముచేయసాగిరి. తల్లిదండ్రులు కపీర్గునకుయొక

కాలమునందు వివాహముచేసిరి. కపిర్ ప్రపంచవ్యాపారములయందు మనసు లేక సమస్తచేత నములయందును సమభావముచేయుచు శబ్దాదివిషయముఖములనువర్జించి శ్రీరామనామధజనము చేయుచుండెను. ఇట్టిసడతనజూచి లోకులందఱుఇతఁడుపిచ్చివాఁడనిచెప్పినవృత్తముండిరి. తల్లి దండ్రులుమాత్రము ప్రీతితోడ పెంచుచుండువారగుటచే పుత్రునిలాల్పచేయుచుండిరి. ఇట్లుండ కపిరునకు తానేకుటుంబ నెఱవహముచేయఁదగినవయసువచ్చెను. జలాగ్నులవలె, విషమృత ములవలె, అందకారదీపములవలె ప్రపంచచింతకును పారమార్థిక చింతకును పరస్పరవిరోధము కాన కపిర్ ప్రపంచచింతనుమాని పరమార్థచింతతోఁగూడి బీదచందముననుండెను. ఇదిచూచి తల్లిపుత్రునినిబలచి వత్సానీవిట్లు ప్రపంచవ్యవహారమున మనసులేక తిరిగినసంసారకృత్యము లెట్లుజరుగును అనిబహువిధములుగఁజెప్పిగుడ్డలు నేయుమనినిర్బంధించెను. కపిర్ గుడ్డలునేయుటకుప్రారంభించి యప్పడప్పుడురామచంద్రులనుధ్యానించుచు మైమఱచియుండును. తల్లి చూచి చేయితట్టిపుత్రుని హెచ్చరించి పనిచేయుమనిచెప్పిపోవును. కపిర్ కొంతనేసి మరలధ్యాన పరుండెయుండును. ఇట్టిస్థితిని జగన్నివానుండగు శ్రీరామచంద్రుఁడు చూచి ధ్యానపరుండె యుండు కపిర్ చెంతకువచ్చి కూర్చుండి తానేగుడ్డలు నేయసాగెను. మహాయోగులకుదుర్లభుండ గ శ్రీజాకీరమణుఁడు నేయుచుండఁగా కపిర్ జాగ్రదవస్థనుజెంది కొంచెమునేయును. అపుడు దాశరథిమణుఁగువడియుండును. మఱల వెంటనే కపిర్ ధ్యానపరుండెయుండును. ఎప్పటియట్లు రఘునాథుఁడునేయసాగును. ఇట్టిరువురుగనేసిముగించిన వస్త్రమును కపిర్ మడిచి తల్లి చేతికిచ్చి న ఆయావస్త్ర యంగడికిపోయి విక్రయించిరమ్మని పుత్రుని నియమించెను. కపిర్ అంగడికిపోయి వస్త్రమునెరుటనుంచుకొని కూర్చుండి హృదయమున శ్రీరామధ్యానముచేయుచు వాక్కుచే శ్రీరామనామమునుజపించుచు తానువచ్చిన కార్యమునుమఱచియుండెను. మార్గమున వచ్చు చుపోవుచునుండు జనులు ఈవస్త్రమునుజూచియిదియమూల్యము దీనినివెలయిచ్చి కొనుట కు మనముఅశక్తులము అనిచెప్పచు వస్త్రమువెలయెంతయనిగాని యడుగఁజేయిపోవుచుండిరి. మఱికొందఱు చెంతకువచ్చి చక్కఁగఁజూచుటకును శంకించిరి. ఒక్కఁడొకని వారివారిశక్తి కిమిఱినపదార్థమనితోచెను. కాన నొకరును వస్త్రమునుగొనలేరి. ఇంతలో నూర్పుండస్త మించినందున అంగళ్లుమూయఁబడియె. కపిర్ కన్నులు తెఱచిచూచి యందఱునిండ్లకుఁబోయిరి. మనవస్త్రము విక్రయింపఁబడదయ్యెను. ఇంటికిఁబోయినదల్లికొట్టునుగదాయనివెఱచి సమాప ముననుండినయొక పాడుగుడిసెలో ప్రవేశించి శ్రీరామనామస్తవరముచేయుచుండెను. ఇట్లుండ జగదీశుఁడు వీరియచంచలనిష్ఠుల మాడన పేక్షించియొకవృద్ధబ్రాహ్మణుండై యతిజీర్ణమైన వస్త్రమునుధరించి వడవడవణముచు నచటికివచ్చి నేనుదీనుఁడను. వస్త్రములేక చలిచే బాధ పడుచున్నాను. కాన నాకొకవస్త్రము నిమ్మని వేడిన కపిర్ తనచేతినూతనవస్త్రముచెఱి సగముబించియిచ్చి యెప్పటియట్లు ధ్యానపరుండెయుండెను. వృద్ధబ్రాహ్మణుండైవచ్చిన సీతా పతి యారూపమునువిడిచియొక ఫణిరువేషమునువేసికొని మఱల కపిరునకెదురనిలచి సర్వేశ్వ రుండనూపియైయుండ నీవేలసరూపధ్యానముచేయుచుండెదపు అనియడుగఁగాకపిర్ అపకీరును జూచి యోయిసాధూ జగదీశునికి ఆరూపసరూపములు సమమైయుండును. (సతేరూపంపచా త్కారం । నాయుధానినచాస్పదం । తథాపిపురుషాకాఠో । భక్తానాంత్యంప్రకాశసే) అనునీ తిని ఆరూపమైన భగవంతుఁడు భక్తులకై సూపియైయుండును. భగవంతునిదిశ్చాత్తస్య

पावैं ॥ गुण अनंत अविगतिहिं जनावैं । यश अपार श्रुति पार
पावैं ॥ चरणकमल नित रमा पलोवैं । चाहत नेक नयन भर
पावैं ॥ अगम अगोचर लीला धारी । सो राधावश कुंजबि-
हारी ॥ जो रस ब्रह्मादिक नहिं पायो । सो रस गोकुल गलिन
हायो ॥ बड़भागी यह सब ब्रजवासी । जिनके संग खेलें
बिनाशी ॥ सूर सुयश कहि कहा बखानै । गोविंद गति
गोविंद जानै ॥ ४ ॥

साख मुनिजन भैं देव अस्तुति करें स्मृति पुराण गुण वेद
पावैं । तुम प्रभु एक अनेक हैं रमि रहे अमित जगजंतु नहिं
अंत पावैं ॥ शेष मदेश गंधर्व किवर थके व्यास ब्रह्मादि नहिं
पार पावैं । चरण पाताल औ शीश आकाशमें चंद्र सूरज दोउ
सुहावैं ॥ यही परतीत तेरी चहुँ युगनमें भक्तके हेतु धरि
देखि धावैं । कहत मिहरदास निवास लियो नंदगृह कान्ह
सुत जान यशुमति खिलावैं ॥ ५ ॥

राग रामकली ।

हैं इक नई बात सुनि आई ॥ महारि यशोदा ढोटा जायो
रघु बर बजत बधाई । द्वारे भीर गोप गोपिनकी महिमा वरणि
जाई । अति आनंद होत गोकुलमें रत्न भूमि निधि छाई ।
आचत तरुण वृद्ध अरु बालक गोरस कीच मचाई । सूरदास
वामी सुखसागर सुंदर श्याम कन्हाई ॥ ६ ॥

राग भैरव ।

देखो री यह कैसो बालक रानी यशोमति जायाहै । सुंदर वरण
कमलदललोचन देखत चंद्र लजाया है ॥ पूरण ब्रह्म अलख
अविनाशी प्रगट नन्दघर आया है । मोर मुकुट पीतांबर सोहै

జముచే నీకు నాసేవకుటించెను. ఇదిమొదలునీవును మధ్యజనముచేయుచుండుమనికరుణించి యదృశ్యుడయ్యెను. కపీరులతల్లి యానందభరితయై పుత్రునిని అలింగనముచేసికొని శిరముమూర్కొని తనయానీనిమి త్తముగ అభిలాంఛనాయకుడగు శ్రీరామచంద్రునిదర్శనమునాకులభించెను. బ్రహ్మగులకలభ్యనుగునిట్టిమహాఫలమునాకునీడ్చించినందున నాయట్టిభాగ్యవతి లోకమునందరులేను అనిచెప్పియనందపరవశయైపుత్రునిఁదోడ్కొనినిజమందిరమును జేరెను.

శ్రీసీతాలక్ష్మణహనుమత్సమేతః శ్రీరామచంద్రస్వామిసేనమః॥

ఆజవయధ్యాయము

క పీరుదాసుచరిత్రము.

భగవంతుడగు శ్రీరామభద్రుఁడు ప్రత్యక్షమై శ్రీరామభజనముచేయుచుండుమని కపీరుని తల్లికినియమించినదిమొదలు ఆయమ భగవన్నియమనానుసారముగ సదా శ్రీరామభజనముచేయుచు మునుపటివలెకనూరునిని బాధింపక భగవద్భక్తుడగుపుత్రుని గారవింపుచు చిత్తశాంతి లోఁగూడియుండెను. కపీరుభార్య అననూయాదేవికి సమానురాలగుమహాపతివ్రత కానస్వభర్తయొక్క ఉదానువర్తయైయుండెను. ఇట్లు ఈమువ్వురును జ్ఞానవైరాగ్యసంపన్నులై కాలమునుగడపుచుండ కపీరుభార్యగర్భవతియైయొకపుత్రునిగ నెను. వానికి పండ్రెండవదిసమునకమాల్ అని నామకరణముచేసిరి. ఆయర్భకుఁడు దినదినప్రవర్ధమానుడై జ్ఞానవైరాగ్య సంపన్నుడై తండ్రితోడ శ్రీరామనామస్తరణచేయుచుండెను. ఆజవయేట కమాల్ తనతండ్రికివందనముచేసియోతండ్రినామ తీర్థయాత్రచేయవలయుననియపేక్షకలిగియున్నది. ఉచితమగుసేని దేవరవారునియమింపవలయుననివేడఁగా కపీరుతనపుత్రునియభ్యవసాయమునకుమిగులసంతసించిపోయిరమ్మనియనుమతించేసి దీవించిపంపెను. కమాల్ జనకాజ్ఞనుశిరసావహించి గృహమునుండిబయలుదేరి శ్రీరామనామస్తరణచేయుచు పోవుచుండ మార్గమునతినిజాచుభగవద్భక్తులందఱు తమతమచోట్లకుతోడ్కొనిపోయి యుపచరించి పువుచుండిరి. ఇతఁడు అహోరాత్రము నారదులవలె శ్రీరామనామస్తరణచేయుచు శ్రీద్వారకకుపోయి భగవద్భక్తిచేయుచు నచ్చట నాలుగుమాసములువసించియిచ్చోటువిడిచి పెక్కుతీర్థములందుగ్రంథకుచు భీమనదీతీరమునకువచ్చి త్రికోటితీర్థమునన్నానముచేసియచ్చటివిష్ణుభక్తులతోడఁగూడియానందించుచుండ విష్ణుదాసుఁడనునొకవర్తకుఁడుకమాలను తనగృహంబునకుఁదోడ్కొనిపోయి పూజించి వారిభక్తికిసంతోషించి నిరపేక్షుడగునితనికి మనమేమిసమర్పింపవచ్చునయోచించి తనవూక్కుసమునందలియొకయమూల్యరత్నమును దెచ్చి వారిపాదములయందు సమర్పించి యోస్వామియారత్నములలోకి త్తరము. చీకటిస్థలములయందుచేఱుదీపమునపేక్షింపకయే యిదిప్రకాశించుచుండును. ఈరత్నమునుఅంగీకరింపవలయుననిపార్థింపకమాల్ వర్తకునిజూచి నేనుఈరత్నమునుకొనిపోయినవైరాగ్యుఁడగునాజనకుఁడుకొనింపును. మఱియుమృగాతురులకన్న

छू इतनो जो दियो घनश्याम कुबेरहुकी मति बौरी ॥ देखत
गोहि लुटाव दियो न बची बछिया छछिया न पिछौरी ॥ १० ॥

घनाक्षरी ।

फूल गये गोप गृह गोपिकन भूल गये, हुलसी मचाई माने प्रेम
हरसाईमें । कीच मची दधिकी अधिक गैल गैलन में । कन
सबै पगे आनँद बधाईमें ॥ छोटी सुठि चोटी है कछोटी कटी
गोटी भई, फैलगई थौन बड़े स्वेदकी अवाईमें । राजी दिल
गोदन विनोदन विहँसि नन्द, नाचे आज आँगन कन्हाईकी
धाईमें ॥ ११ ॥

राग प्रभाती ।

गिरिधर लोरी लै मथुराके वासी ॥ चिरजीवो वसुदेवके नंदन
बलि बलि माता घोरी । भूपर भार भयो अतिभारी सुर समूह सब
जाय पुकारी । जगतपिता जगनायक स्वामी धर्म कथा जगथोरी ॥
गगन गिरासों यों हरि भाषो असुर मार संतन पतिराखो आदि
गुरुष तेरो अंत न पायो धरहु भक्त हित खोरी । वसुदेव देवकी अति-
दर्शने पूरणब्रह्म जान सन्माने स्तुति करत बहोर बहोरी कंसके
पय चित चोरी ॥ नंद यशोदा हर्ष निरख मन पायो निर्धन मनहुँ
परमधन आदि युगादि धरणिधर माधवलखि न जात गति तोरी ।
ब्रजवधुआं मिल नँदगृह आई भाग भले हरि दर्शन पाई हिल
मिल पलना देत झुलाई हाथ गहे पट डोरी ॥ दैत्यानी इक कंस
पठाई कर छल विष स्तन पर लाई बनि वरांगना अति छबि
सुंदर ब्रज वधुआं चित चोरी । पलनासों हरि जाय उठाये चूमि
वदन स्तन मुख लाये ऐसी चूस करी मेरे ललजा लीने प्राण

జరిగినవృత్తాంతమును చెప్పెను. ఆపత్రివతతనపుత్రునినుగుణసంపత్తిని పురించి కన్నీరువిడిచి యోవత్సాసాధువులకై నిజశరీరమును పేక్షించితివిగదా. నీవేభాగ్యశాలివి. ఉభయకులవిశుద్ధుల డవు. అప్రతిమప్రభావుడవు, అనిచెప్పికన్నీరుతుడుమకొని మనస్సును భైరవయుక్తముచేసిచి త్రశాంతిలోడ పాకముచేయుటకుయత్నించెను.

• మున్నుజటాయువుభగదదర్శమైశరీరమును పేక్షించెను. ఇపుడుకమాల్ భాగవతార్థమైశరీరమును పేక్షించెను. కాన ఈకమాల్ దాసునియగ్ర్యవసాయమత్యంతముశ్లాఖనీయమైయున్నెను. పిదపకపీరుభార్యసావనత్వభాగ్యత్వములతోడపాకముచేసి దివ్యాస్త్రిమును భగవంతునికనిసే దించిభాగవతులనుభుజింపఁజేసెను. భాగవతులందఱునుభుజించినవిషముగని, దించిప్రాతఃకాలమునలుక దేరిపోవునపుడుదారి విడిచినప్పుటకైకపీరువారలను వెంబడించెను. పుత్రునిశివము సుకపీరుఁడేదించుకొనినచ్చినపిదపఅవర్తకుఁడు ఆమొండెమును రాజనకుమాపించిగతవృత్తాంతమునువిన్నవించఁగారాజగూర్గమునకుచంత నందఱును మామనట్లు ఆమొండెమును కూలమున గ్రుచ్చియుంచుడనిభటులకునియమించెను. కపీరుదాసులుభాగవతులతోడమార్గమునపోవుచుండ ఆమొండెముఆభాగవతులకంజలిచేసెను. దీనినిమాచియాసాధువులుఆశ్చర్యపడి యీమొండెముమనకంజలిచేయుచుండుటమిగులవంతయైయున్నదనిరి. కపీరుభాగవతులనుజూచిసాధువులారాయిదివంతకాగు - శ్రీభీష్టులశరత్కల్పంబునబడియుండియునుత్రరాయణమును నిరీక్షించుచుశరీరమునప్రాణమునునిర్మియుండలేదా - జటాయువురావణఖడ్గముచే ఛేదంపఁబడివుడమిచ్చిడియు శ్రీరామదర్శనాపేక్షచేప్రాణమంతుఁడైయుండలేదా. అట్లుఈవైష్ణవోత్తముఁడువీకారణముచేతనోశిరమునుబోగొట్టుకొనియునుపరమభాగవతులగుదేవరవారినిసేవించుటకై ప్రాణములొగొడియున్నవాఁడుకాఁబోలును. ఇప్పుడువానిమనోరథమీ డేర్పరున ఈయాత్మకు పరమపదంబుబుటకుసందియంబులేదు. అనినకపీరుమాటలనువినిసాధుజనులుజరిగినదానినిజముగఁజెప్పుమనినిర్బంధింప కపీరుసంగోపచిత్తుఁడైజరిగినగ్రంథమును నిజముగవిన్నవించెను. అపుడుసాధువులుమిగులకరుణించి కపీరుభార్యను కమాల్ శిరస్సుతోడ గప్పించియామొండెమునుకూలాగ్రముననుండి క్రిందిదించిదానితోడ ఈశిరమును అతికించితమ హస్తములచేస్పర్శించి భగవంతునిధ్యానించికృపానిధియగు జగదీశునికృపచే ఈయర్భకుఁడు జీవించుగాక యనినతోడనే కమాల్ నిద్రించిలేచినవానివలె లేచిసాధువులకును, జననిజనకులకును ప్రదక్షిణనమస్కారములుచేసెను. ఈయద్భుతమునుజూచి వారణాసియందలివారుఅచాలవృద్ధముగఅసందృఢపరమకులై కపీరుదాసతత్పుత్రులభాగవతార్థాధనవై భవంబును వేవిధములఁగొనియాడసాగిరి - సాధువులు కపీరునుసమ్మానించి భార్యపుత్రులతోడ వారిగృహంబులకనిచి తాముతీర్థయాత్రకుపోయిరి.

శ్రీహరిదాసేభ్యోనమః.

భక్తవిజయము.

పరమయథాయము.

క పీ రు దా ను చ రి త్ర ము

ఒకనాడుకపీరుదానులు రామనామ స్మరణచేయుచు అంగడివీధినిపోవుచుండనొక స్త్రీ
తొంగిటిలోపిండివిసెనుచుండుటను చూచి కొంతసేపుచింతాపపడెయ్యుండెగట్టిగ వీడ్చుసాగెను -
అచ్చటివారందఱునుఅయ్యానినేలయేడ్చెదవు.నివ్వససమునకుకరణమేమి-నిన్నెవరేమనిరి-అని
యడిగినకపీరుదానువీరలకు నాదుఃఖమునుగరిహతింపఁదగినసామర్థ్యముకలదా-ఒకఁడుతనదుః
ఖమునతనవలెనేదుఃఖించువానితో చెప్పినఁగుననేమిప్రయోజనము. చకోరమునకుకలిగినతాప
ముచంద్రోదయముచేతిఱునట్లునాదుఃఖమునచూర్త దర్శనముచేతిఱవలయునుగానినేతొకటఁ
దోడు. అనితలఁచినిగుత్తరుండైయుండెను-అప్పుడునిరంజనుండనుభగవద్భక్తుఁడొకఁడచ్చటికివ
చ్చికపీరుదానుచాయోమహాత్మాయేలయేడ్చెనని యడిగినకపీరుదానుకన్నీరుతుడుచుకొనియా
తనిజూచిచంద్రదర్శనముచే సమద్రుమప్పొంగునట్లుకనఁదమనుజేసి యిట్లనియె. భాగవతో
త్తమానేను ఇచ్చట వచ్చుచుండ ఒక స్త్రీతిరగటిలో పిండివిసెనుచుండెను - అదిచూచినతల
సాధువులువచ్చిచూచితిని సంస్కృతవక్రస్థలైస్సకర్త ములచేభౌమ్యహంబులనుచు దక్షిణములై
నడీవులుస్వస్థితపాపానునణముగ యమయాతనలననుభవించుచుండునట్లు నాబుద్ధికిగోచరించె
ను.తిరగటిపొడితాయిఆకాశమనియు క్రిందితాయిభూమియనియు ఆరెంటికినడుమచిక్కినతం
డులములుప్రాణులనియు దానినిచుట్టుచుండిన(స్త్రీ)యముండనియునుతలఁచి బుద్ధిపూర్వకముగ
నుఅబుద్ధిపూర్వకముగను అకృత్యకరణ, కృత్యకరణ, భగవదపచార, భాగవతపచార, అస
హ్యోపచారంబులను అనంతములుగఁజేసినమనకును ఇట్టిదుఃఖము సంప్రాప్తమగునుగదాయని
యేడ్చితిని. అనిచెప్పినవిని నిరంజనుండఁడు కపీరుజూచి నీతలంపుమిగులనుచిత మైయున్నది.
అయిననుఅతిరగటినిదుమనుండేడియచ్చసకుచుట్టునుఒకటిరెండంగులములదూరమునకులోపల
నుండుబియ్యము రెండురాళ్లనడుమచిక్కిపిండికాకనురక్షితముగనుండలేదాయనిదానిని కపీరు
దానులకు చూపిభూమ్యంతరీక్షములకు మధ్యనుండు సమస్తప్రాణులను యముండఁగిక్షించు
చుండతిరగటియచ్చునాశ్రయించియుండుధాన్యమువలె భగవన్నామమునవలంబించి (యజ్ఞా
నాంజపయజ్ఞోస్మి)అనిభగవంతుండఁదానేకొనియాడినజపయజ్ఞములయందునిష్ఠులైయుండు జీవ
రాసులొకప్పుడునుభయములేదని సమాధానముచెప్పిన నిరంజనునికిందనంబాచరించి దుఃఖ
మునువిడిచి శ్రీరామనామస్తరణచేయుచుస్వగృహముచేరెను. నిరంజనుండఁడుస్వస్థానమునకుఁ
బోయెను-పిదపకపీరుదా శ్రీరామనామభజనపరుడైలోకజీవనపాతవుగ బహుకీర్తనలు
చేయుచునానందించుచుండియొకనాఁడేకాంతంబుననిట్లనిట్లనించెను. ప్రేమలేనిభగవత్కీర్తన
మునలేభూతదయలేనిజ్ఞానమువలెవై రాగము లేనిసన్నాధ్యమువలెనద్గురుసంబంధములేనిభగవ
ద్భక్తివలెమిలింగదు. కాన జ్ఞానాన్నివలెనైనను నాచార్యునినాశ్రయించి నాజననము
సఫలముచేయవలయును (జ్ఞానహీనంగుండుప్రాప్యకుతోహేతుమవాప్నుయాత్ | నిర్వాణ
నాశ్రయస్తప్రతిష్ఠానామోంకగవృత్తి)అనురీతినిజ్ఞానహీనుండగునరువునుఆశ్రయించుచు

యోజనమాను-జ్ఞానహీనుడంపుప్రాయుడడు. అనుష్ఠానహీనుడనంగుప్రాయుడడు. జ్ఞానానుష్ఠానములు రెండును కలిగిన స్వపరోక్షీవన కారియగును- కాన నేనొక సదాచార్యునాశ్రయించినవ్యుండ నయ్యెదను- అనిబహువిధముల చిరితించి వారణాసియంగు ననించుచుండిన శ్రీరామానందస్వామి యును నన్నాసిని శరణుజెందవలయుననియ పేక్షించి శ్రీసతారక్తి ణులు సమస్తరాజులను పేక్షించి శ్రీరామకృష్ణులను జింతించినట్లుక సీరుదాసు జ్ఞానానుష్ఠానసంపన్నుడైన శ్రీరామానందస్వామిని పరమాచార్యునిగవరింగోరి వారియాశ్రమముచెంతకువచ్చిదూరమున నిలుచుండిసాష్టాంగనమస్కరములు చేసిబిడ్డాంజలియై స్వామిని నన్నుగడగంటగంటాక్షించి జ్ఞానోపదేశముకృప చేయువలయుననిపాల్గించెను. శ్రీరామానందస్వామి క పీరుతురుష్కుండగుటచేతనిక వదలించిన లోకావపాదముకలుగుననిశంకించి మానముగానుండెను- క పీరుదాసు మతమునకు వెలుగులనిలుచుండినేనుఅరింగునడవను- అనన్యగతిని-మీపాదపద్మంబులను శరణముచెందునును- శరణాగతును పేక్షించుట ధర్మము కాను- అనివిన్నవించి మేఘజలము నిరిక్షించుచాతకమువలె ఆచార్యకటాక్షమును నిరిక్షించుచుండెను- శ్రీరామానందస్వామిలోపలనుండి నివుట్లే మృండవు- కాన నేనువదలెదననిపెప్పి మానముగానుండెను. ఆపుడుక పీరుదాసునామనను దేవరపాదపద్మముల నాశ్రయించియున్నది. పూర్వముతన్ను పేక్షించిన ద్రోణాచార్యులనువిడువక భక్తిచేసి నిర్జితైరినియేకలవృత్తినివలె దేవరవాతు పేక్షించినను నేను విడువకభక్తి చేసియెవ్విధినినను దేవరకటాక్షమునకు పాత్రుడనయ్యెదను - అనివిన్నవించి స్వగృహమునకుఁబోయెను. పిదపనొక నాడుక పీరుదాసు శ్రీరామానందస్వామివాక్కుచే శ్రీరామనామమునువిశవలయును. పాదఘాలినాశిరముననొకవలయును. దీనికిసదుపాయమెద్ది అనిచింతించి శ్రీరామానందస్వామిన్నానమునకు పోవుదారి. కుంభభూమిలోనొక పల్లముత్రవిద్వానియందుఁగూర్పుండితలనమాత్రము మీఁదనుంచుకొని మేఘాగమనమును నిరిక్షించుచాతకమువలె శ్రీరామానందస్వామిరాకను నిరిక్షించుచుండ బ్రాహ్మముహూర్తమునరామానందస్వామి గంగాన్నానమునకుబయలుదేరివచ్చుచు క పీరుదాసుతలమీఁద అడుగునుంచి యోహోచీకటి నెఱుంగకయెవరిమీఁదనోకాలునెంచి తినిఆనియనుతాపముతోడ శ్రీరామరామయనియుచ్చరించుచుండెను. క పీరుదాసుతోడనేతచి సాష్టాంగనమస్కరముచేసి (అదృష్టమేసఫలంజన్య । ముప్రభాతాచమేనికా) అని యానందించి యాచార్యాదేవనవారిపాదపద్మములచే దాసభూతునియుత్తమాంగమువల్లంకరించి శ్రీతారకమంత్రముపదేశించితిరి. నాయంతటిభాగ్యకాలిముల్లోకంబులలేడు. నాపుణ్యఫలమునేడుచేకూడెను అనిస్తోత్రముచేసెను. శ్రీరామానందస్వామి శ్రీరామనామస్తరణితేయుచు విష్ణువదియందున్నానముచేసిపూర్వార్వాహ్నాక్రియలను నేజీవేర్చినిజాశ్రమమునకువచ్చి క పీరువంటిముహూర్తావతరునిదివఱకు ఈలోకంబునకి నివినియెఱుంగెను. జ్ఞాఖ్యునుగుస్వర్గమును నిష్కలొనునిచికాచి పరిక్షించునటుల పాన్తియగ్యసాయమును ఇతనుపరిక్షించిచూచెదను అనిచింతించుచుండెను.

ఇట్లుండనొకనాడు క పీరుదాసులు అంగడివిధిలో శ్రీరామనామసంకీర్తనముచేయుచు ఆనందభరితులై మన్నాగుండగు శ్రీరామానందస్వామి నామపరమకృపచే శ్రీతారకనామమునుపదే (గురుంప్రకాశయేద్దీమాక) అనురీతినిఆచార్యుడై శ్రవణము. ప్రకాశంపించుచు నృత్యము పండుకబ్రాహ్మణులుచూచి యనూయాగ్రహదిత్తులయివృత్రంబును శ్రీరామానందస్వామికి విన్నవించిరి. శ్రీరామానందస్వామి క పీరుదాసులవిషయమున ఆత్మంత్రప్రే

మయుక్తులైయుండియుతనభావమును ఇతరులకెఱుకచేయక యాగ్రహగ్రస్తునివలె నటించినో డనే కపీరుదాసునదికివచ్చి తన్ను చూచినంతట భయభక్తియొక్కడై నమస్కరించి బద్ధాంబులైయెనిలచున్న కపీరుదాసునుచూచి యోరీతురుష్కాధమానేను నీకుమంత్రితోపదేశముచేసి తిసనియు, నీవునాకేఘృడవనియు ఏలక్రావ్వియబద్ధములాడెదవు, నేనునీకుపదేశించినందునకు సాక్షియవరు అనిచెప్పిగోపికలుకృష్ణునిగుప్తచేష్టలనుగ్రహించి మొఱియడిసవుడుయశోద మంత్రంగమగువుత్రవాత్సల్యమును బయలుపఱుపకగోపికలత్వప్రర్థిగమై కృష్ణునిశీక్షించినట్లు శ్రీరామానందస్వామియు కపీరుదాసులయందలితనవాత్సల్యమును మఱుగించెని కొండెముచెప్పిన బ్రాహ్మణులనుతత్త్వప్రి పఱుపఘలయుననియు, కపీరుదాసులయధ్వనసాయమును పరీక్షింపవలయుననియుతలంపుగలిగి కోపగ్రస్తునివలెనటించి తనపాదుకచే కపీరుదాసునిశిరమునఁగొట్టెను. అప్పుడు కపీరుదాసునకుపాదుకదెబ్బచే గాయముతగిలిన క్రముప్రసహింపసాగెను. కపీరుదాసులు పరమానందభరితులైన స్నేహకొన్న దేశకోత్తమా దేవరవారుదాసభూతునికి శ్రీతారకనామమునుపదేశించినపుడు చెంతనొకరును సాక్షిలేరైరి. మనలకిష్టాచార్యులగఁగుటింపించిన సర్వసాక్షియగు సర్వేశ్వరుఁడొక్కఁడేసాక్షియైయుండెను. ఆకొఱతతీరనిపుడు దేవరవారు ఆచార్యుద్ధముగచూచుచుండ అచ్చున్ని త్రేపనుగుదేవరవారిపాదుకచే దాసునిశిరంబును కరంబలంకరించితిరి. ఓజసులారాసంసారార్థవమున్నుఁడగునాకు శ్రీతారకనామసోతంబునిచ్చి పరమకృపచేదరిజేర్చినమహానుభావుఁడితఁడే. అంక్షణునుచూచుఁడనిచెప్పి యతివినయముతోడ బద్ధాంబులైయెనిలచుండ శ్రీరామానందస్వామి యధికసంతోషమునుజెంది కపీరుదాసునిశిరమున అభయహస్తముజనిచి సాధుజనాగ్రహరాయెడతెగక శ్రీతారకనామార్చారము చేయుచుండువనియాజ్ఞాపించి మతంబునకేగెను.

కపీరుదాసులనందభరితులై పెక్కువిధరంబుల శ్రీరామచంద్రుని కల్యాణగుణములను కీర్తించుచు వారణాసియందలియెల్లజనులచే కొనియాడఁబడుచుండ కొందఱునుష్టులుదాతనుచూచిలోభియు, పతివ్రతనుచూచి జారిణియు, సదనుష్టానపరునిజూచి అనుష్టానహీనుఁడును, భగవద్భక్తునిజూచి నాస్తికుఁడును, పరమసాత్వికునిజూచికోపియు అనూయపడునట్లు కపీరుదాసుయొక్క సద్గుణగుణములనుకనిగిని సహింపనివారై దుర్యోధనాదిదుష్టచతుష్టయముశ్రీకృష్ణాశ్రయులగు పాండవులకుకీడువెదకి పదివేలశిష్యులతోడ దుర్వాసమహర్షిని పంపినట్లుకపీరుదాసులకుకీడునుజింతించి దేశదేశములయందలిభాగవతులెల్లరు ఒక్కదినమునవారణాశికిరావలయునని కపీరుదాసులుప్రార్థించివానినట్లువిన్నపపత్రికలువ్రాసి కపీరుదాసులవగైచేవాలుచేసిపంపిరి. ఆపత్రికలనుజూచినంతట గోకులము, అయోధ్య, బృందావనము, మధుర, ద్వారక, శ్రీమత్పండరీపురము, శ్రీజగన్నాథముమొదలయిన పుణ్యస్థలములయందుపసిండుభాగవతులెల్లరు నిజముగ కపీరుదాసులప్రార్థనయనినమ్మియేక కాలమున లక్షలకొలదివచ్చి వారణాశియందుచేరిరి. కపలముగనిందఱిని రప్పించినదుష్టులు కపీరుదాసులు ఇందఱిని ఎట్లుసత్కరించినిర్వహించుతోమనముచూడఁజేసెదకుచూచుచుండెరి. భాగవతోత్తములగు యదాసులు వచ్చినభాగవతులనెఱుగ్గొనియాలింగనవందనాదియధార్మసత్కారములను నేఁడు అందితిత్తముగననేక భాగవతులదర్శనము సిద్ధించెననిసంతోషించుచుండెను. యు రాసక్రీడయందు పెక్కురూపములను పరిగ్రహించియొక్కొక్కగోపికకు

ఘోరైయుండినట్లు కపీరు దాసులయొక్కయిష్టదైవమును శ్రీబాసకీరమణుండనంతమగుకపీతురూపములనుపరిగ్రహించి గంగాతీరమునవిడిసియుండుభాగవతులలోనొక్కొక్కరి చెంతకును కపీరుదాసులవలెపోయియుపచరింపసాగెను. ఒకసాధువునుకుశలప్రశ్నముచేసెను. ఒకరికి అధ్యపాద్యంబులనిచ్చెను. ఒకరినిస్నానముచేయించి భోతవస్త్రములచే నలంకరించెను. ఒకరికి పూజాద్రవ్యంబులనిచ్చెను. ఒకరినిపీఠముననునిచి తాళవృంతముచేవిసరెను. కొందఱినిబంతిగఁ గూర్చుండఁబెట్టి పడసోపేతాస్త్రమునువడ్డించెను. కొందఱికిచందనతాంబూలానులచే సం తోషంబునానర్చెను. కొందఱితోడభగవన్నామసంకీర్తనంబు చేయుచుండెను. (బోధయంతః పరిస్పరం) అనురీతినికొందఱికి హితోదేశముచేయుచుండెను. కొందఱినిచేతులనుబట్టు కొని నృత్యముచేయుచుండెను. ఇట్లుమూడహోరాత్రములందఱికినీ నానావిధోపచారము లనుచేసి వారలనుస్వస్థానములకుబంపెను. కపీరుదాసులు అనందభరితులై శ్రీరామనామసంకీర్తనము చేయుచుండిరి. వీరికికడుచేయఁదిలఁచినదృష్టులు తమయత్నమునిష్ఫలమైనందునకు లబ్ధించి కపీరుదాసులన్నిధికివచ్చి సాష్టాంగచందనములచేసి స్వకృతాపరాధంబులను తా నిమిషవలయునని ప్రార్థించి వారియనుగ్రహమునుజెంది కామకోగరహితులై సత్సన్నిధులై తామును శ్రీరామభజనముచేయుచుండిరి.

అనంతరూపాయనము.

౧. ౧౦. *ananta-rupa*

ఎనిమిదవయధ్యాయము.

నిపిర్తిదేవ, భానదేవ, సోపానదేవులు, ముక్తాబాయివీలయుత్పత్తిచరిత్రము.

గంగాతీరమున అప్పపురమున గోవిందపండితుండనునొకవైష్ణవోత్తముఁడుండెను. అతనిభార్య నిరాబాయియను పేరుకలది. వీరిరువురును సంతతిలేకవ్యాకులచిత్తులై సంతానప్రాప్తికై భగవంతునిప్రార్థించుచుండ భగవత్కృతాత్ముచేవారలకు ఒకపుత్రుఁడుజన్మించెను. జన్మించినపండ్రెండవదినమున విశ్వోదాసానినామకరణముచేసి తల్లిదండ్రులు పుత్రునిప్రీతితోడపెంచుచుండిరి. ఎనిమిదవయేటనువనముచేసి సాంగోపాంగముగవేదముల నభ్యసించిరి. ఈవిశ్వోదాతీర్థయాత్ర చేయవలయుననినిశ్చయించి వైరాగ్యమువృద్ధిై తల్లిదండ్రులనియమముచేంది భగవత్సన్నిధిచేయుచు బయలుదేరిపెక్కుశ్రాద్ధాత్మములయందు గురువలెవిడిదివ్యతీత్రములయందు సాన్నిధ్యముచేసియుండు భగవన్నార్థులనుదర్శించి అలకాపురికివచ్చి చక్రతీర్థమునస్నానముచేసి జపముచేయుచుండఁగాచక్రత్రముననుండు సిద్ధపండితుండను బ్రాహ్మణుడచటికి స్నానార్థమువచ్చి బ్రహ్మచారినిప్రసూమాచి సంతసించిననుస్మరించి యోమహాత్మానిదేశమెద్ది. ఇచ్చటికివచ్చిన కార్యమేమి.నీతల్లిదండ్రులు సజీవులైయున్నారా. యశియడిగినవిశ్వోదా నేనుగంగాతీరమున అప్పపురమున వసించువాఁడను. ఆచ్చటనాతీర్థములనున్నారు. నేనుతీర్థయాత్రకుబయలుదేరి ద్వారకాదిదివ్యతీత్రములనుదర్శించి బ్రాహ్మణియులగుండు స్నానముచేయుచు తీర్థచక్రతీర్థమునకువచ్చితినియెను. అదినిసిద్ధపండితుడు సంతోషించి విశ్వోదాసప్రార్థించి తనయింటికిపిలుచుకొనిపోయి నభ్యోపచారములచేసి సాంగోపాంగముగవేదములనుభ్యసించి యాదిత్యమున తనయింటికివచ్చి

యునని ప్రాశ్నించినవితోనా యల్లుచేసెను. ఆరాత్రిసిద్ధపండితునిస్వప్నమున. శ్రీపాండురంగ హానుడు సాక్షాత్కరించి యోసిద్ధపండితం. ఈబ్రహ్మచారికి నీవు త్రికనుసాలకృత కన్యా దానము చేయుమని నియమించియదృశ్యుడయ్యెను. సిద్ధపండితుడు తోడనే మేల్కనియి తాన్ నందమునజేంది స్వప్నవృత్తాంతమునుబ్రహ్మచారికిచెప్పెను. అందుకు ఆబ్రహ్మచారిభగవంతుఁ డు నామనియమించినట్లు చేసివదలయెను. మఱునాండురాత్రివితోనా స్వప్నమున శ్రీపండిత నాధుఁడువచ్చి యోవితోబాసీకునలగుదదిష్టమూర్తులఅవతరింపవలసియుండుటచే నానియమ నానునాండుగు నీసిద్ధపండితునికి న్యకను పెండ్లియాడుమనియాజ్ఞాపించి తోడనేయంతర్ధానము య్యెను. అప్పుడుబ్రహ్మచారి నిద్రచాలించితేచిసంతోషునిత్తుండైతనస్వప్నవృత్తాంతమును సిద్ధపం డితునికిచెప్పెను. అతఁడునుముదమునజేంది యాక్షుణామన బ్రాహ్మణులనురప్పించి మహా త్రినిష్ఠయుముచేసి సకలపదార్థములను సేకరించివివాహమంటపము నలంకరించివహువేదములను శృంగారింపింపిస్తేవచనములనుపఠించిబామాతను సాక్షాద్విష్ణుస్వరూపునిగభావించి సాలంకృతి కన్యాదానముచేసెను. వివాహము హోత్సవమునెఱవేర్చి నాలుగైదుదినములయినపెను. సిద్ధ పండితుఁడు కొమా ర్తనుజల్లునినిపిలుచుకొని భగవద్భక్తివధికమగు శ్రీపండితపురమునకుపోయి శ్రీపాండురంగనిదర్శించియాలింగనముచేసికొనిసర్వోపచారములతోడ సారాధించియుత్సవము నుసేవింపినపద వితోబామామమును సిద్ధపండితునిజూచి నేను సేతుయాత్రపోయి త్వరగావచ్చెదననిచెప్పి యలినినియమనమునచేంది బయలుదేరి పోయెను. సిద్ధపండితుఁడు సంతోసానీస హితముగ అల కాపురమునుజేరెను. వితోబామామమునుమతిని శ్రీమత్పండితనాధునియమనము చెంది యనేకప్రత్యుత్కంఠులయందు గ్రుంతుమనచ్చటనచ్చట దివ్యదేశములయందు పేంచెని యందు భగవంతునిదర్శించునుపోయి సేతుస్నానముచేసి మరలత్యశురగృహమునుజేరెను. అచ్చటనాలుగుదినములయినతర్వాతమామగారినిమాచిఅప్పపురినివసించుముడునాతల్లితండ్రులను దర్శించి నడవీంచెదనుగాన అచ్చటికిపోయివచ్చుటలు అనుమతిచేయవలయుననియడిగిన సిద్ధపండితుఁడు ఇతనికినాకొమార్తనుఇచ్చి వివాహముచేసినదియంతనితల్లిదండ్రులకు తెలియదు. శ్రీమత్పండితనాధుఁడై ఘటపండ్రెయుండి వివాహముననెఱవేర్చెను. కాననేనుసంసారతనహితముగనితనివెంబడించిపోయి యీమహాత్మునితల్లిదండ్రులనుకన్నలారదర్శించివచ్చటయుచితమని సెక్కియించియుల్లనినికొమార్తనుపిలుచుకొనిసకటుంబముగబయలుదేరిఅప్పపురమునకువచ్చిగో విందపండితునిదర్శించి శ్రీపాండురంగనినియమనముచే బరిగిసవృత్తాంతమునువిన్నవించినవతో బాతల్లిదండ్రులఅసందరసాభిమన్యులై తమకుమదనముచేసెనిలుమన్నపుత్రునినిగోడలిగినిమం గభాకాశ్రమమునజేసిసిద్ధపండితునికిని, అతనిభార్యను పెక్కుబహుమానములు చేసెను. సిద్ధపండితుఁ డుఅచటకొనాల్గువదసించితనకొమార్తకుబుద్ధిమతులుచెప్పిగోవిందపండితుని యనుమతిచెడిని బభార్యతోడ అల కాపురముజేరెను. వితోబాభార్యసహితుండై తల్లిదండ్రులకు భయభక్తుల తోడ కుశూహచేయుచుండ కొనాల్గుకుపిదపఅచ్చుడులు శ్రీపాండురంగనికొనచే వరకుపద ముపాపించిరి. వితోబా(సఖుదాఖనుఖస్వప్నస్వప్నలోక్తకాంచనగీతుల్యక్రియాశ్రియోధర) ముఖలితదాత్రసంస్తుతిః । మానావమానయోస్తుల్య । స్తుల్యమిత్రోపక్షయోః । సర్వారణభరణ్యాగిగుణాతీతస్థుచ్యతే । అనురీతిని త్రిగుణాతీతుండైయవ్యధిచారభక్తియోగముచేసెనును నందుచుండెను. ఈవృత్తాంతమును సినపండితుఁడువిని చింతాకాంతుడై మును

టికివచ్చి వైరాగ్యశీలుండగనల్లునిజూచియోమహాత్మా నీవిట్టివిరక్షితుడ సుసారమును నిర్వహించుటకష్టము. కాననాయంటికివచ్చి సుఖివైయుండుమని ప్రార్థించి సప్తతిపతిని కొమార్చి తోడజామాత నుపిల్చుచుకొనియలకాపురము చేరియందఱును నొకగృహముననసించినదా శ్రీమత్పండరివాఘనికీర్తింపచు ఆహాకాండకమాసములయందు శ్రీమత్పండరిపురమునకుఁబోయి మహాత్మనవదర్శనముచేయుచు సుఖించుచుండిరి.

ఇట్లుండ నానాటవితోబాధ వైరాగ్యమతిశయించి భార్యనుజూచి మనకువివాహమై బహుదేశములు కావచ్చెను. ఇదివఱకుమనసగుండానములేదయ్యెను. ఇకనుగలుగుటయుదుర్ఘటమనితోఁచెడిని. కాశీపోయియుచ్చటసన్న్యసిఁపవలయుననునపేక్షనాకుమిక్కుటమైయున్నది. ఇందులకునీయనుమతిని నిరీక్షించెదననియడిగిన భర్తవాక్యములనువిని రుక్మాబాయి మిగులచింతాఁకాంతరాలై భర్తకుప్రత్యుత్తరముసంగక తనజనమనిజూచియోతండ్రి నీయిట్లుండిప్పుడు సన్న్యాసాశ్రమమునీకరింపనిచ్చయించి నాయనమతినిడిగెను. నేనుమానముగానుంటినిచెప్పి వ్యసనపడుచుండుకొమార్తనుజూచినిష్ఠఁడీతుండిట్లనియె. ఓవుత్రినివుకోకింపకుము. సంతానమునుబడసి పితృబుణమును తీర్చుకమునుపుసన్న్యసింపఁదగదనితాన్త్రుము చెప్పుచున్నది. అట్లుండనితఁడెట్లుతాన్త్రుమంగ్య దనుల్లంఘింపవచ్చును. అనుమతినీయక నీవుమానముగానుండుమనిచెప్పెను. మఱికొన్నాళ్లకువెనుక వితోవాతనభార్యనిదురమైకముచే చిత్తస్వస్థమౌతప్పియుండుకాలమున ఓనీసేమగంఁగాయాత్రపోయివచ్చెదననిన రుక్మాబాయియదియేమాయనియోచింపకయట్లుచేయుండనెను. వితోబాగరుకునినోటనుండి తప్పించుకొన్నసర్పమువలె నానందించుచుబయలుదేరి ప్రయాగకుపోయి త్రివేణీసంగమమున స్నానముచేసి పుష్కరమునకుఁబచ్చి స్వయంవ్యక్తివిష్ణుస్వరూపమును నాత్మీగరాజమునఁగ్రుంకియచ్చటివైష్ణవులు శ్రీభగవద్గీతాపారాయణముచేయుచుండ తానచ్చటగూర్చుండివినుచుండెను. ఒకనాఁడుపారాయణముచేయుచుండ హెచ్చున్నాన్యాయోగమునపడు నెనిమిదవయధ్యాయమున (అపక్తమధిస్తర్వత్ర | జితాత్తావిగతస్సుహః | నైష్కర్మస్త్రిసిద్ధింపరమాం | సన్న్యాసేనాధికచ్చతి) అనఁగా ప్రపంచచింతనుమాని మనసునుస్వాధీనముచేసికొని యాశలన్నింటినివర్జించి కర్మఫలత్యాగముచేయువాఁడు తృప్తమైననైష్కర్మస్త్రిసిద్ధిని పొందుచుఅనియు (వివిక్తనేపీలఘ్నాః | యతవాక్కాయమానసః | ధ్యానయోగపరోనిత్యం | వైరాగ్యంసముపాక్రితః | అహంకారంబలందర్పం | కామంక్రోధం శరిగ్రహం | విముచ్యంతమత్కాంతో | బ్రహ్మభూయాయకల్పతే) అనఁగా నేకాంతస్థలమునందువాసముచేయుచు మితముగభుజించుచు మనోవాక్కాయములను నిమమములాలిపి సదాధ్యానయోగాసక్తఁడై వైరాగ్యమునుజెంది యహంకారబలదర్పకామక్రోధపరిగ్రహములను విడిచిమహాకారరహితుఁడై శాంతుఁడైనవాఁడు పరబ్రహ్మప్రాప్తికి సమర్థుండగుననియు చదువఁగాదానినివిని దుర్యాధివ్యాఘ్రుపీడితమై, విషయతుద్రగుల్పాధ్యమై, తృప్తపాదపకాలియై, పుత్రదారిగృహక్షేత్రమృగ తృప్తాంబువుమృలమైనసంసారమరుకాంతారమునందు కృత్యాకృత్యులవేకాంధుఁడై పరిభ్రమించుచుండునను గ్రీతాచార్యునియొకదేశముచొచ్చిన సత్యసంగపరిత్యాగముచేసికొని పరబ్రహ్మనుభవముచే సుఖించెదనని నిశ్చయించి (సుదురవపిగతవ్యథా | యత్రభాగవతాధీతాః) అనులేలినికాశికవచ్చి జ్ఞానానుస్థానసంపన్నుండగుశ్రీరామాక్షండశ్యాదులొక్కమడుపుప్రవేశించి వారినిశరణుఁడైందిస్వామి నాకుసన్న్యాసంబునొసంగిక్యపదే

యవలయునని ప్రార్థించెను. అపుడు శ్రీరామానందస్వామి వితోబానుచూచి నీవుపుత్రునిగలిగిం
చిపితలముఠమునుండి విముక్తుడవైతివా? జననీజనక భార్యపుత్రులకేమిటనుకొంటున్నావో వార
లనుతృప్తులంజేసివారియనుమతినిజేందివచ్చితివా? నీవుప్రపంచవిషయమునందు నిస్పృహుడ
వైయున్నాడనవాయనియడిగి వితోబానిజమునుమఱుంగుచేసి దేవరవారిడిగట్లు సర్వమునునా
కుసంపన్నమైయున్నది. నాతల్లిదండ్రులుపరలోకగతులైరి. అనివిన్నవించిననిజమనిసమి శ్రీ
రామానందస్వామి వితోబాను సన్న్యాసాశ్రమంబునప్రవేశింపజేసెను. ఈవృత్తాంతమును
వీరిభార్యయగురుక్మాబాయివిని మూర్ఖాకాంతురాలై కాంతసేపటికే తెలివినిజేందితన దుఃఖము
నకుచరిగానకి తపించుచుండెను. ఈమెచురవస్థజూచి తల్లిదండ్రులుబహువిధములుగబుజ్జగిం
చినమాధానముచెప్పియు దుఃఖతాంతినిజేందికయింక నేనేమిచేయుదును. అనాధనైతిని. నాప్రా
ణనాథుడు నన్ను మోసపుచ్చి నన్నునించెనుఅనిచెప్పి (అహమశ్వుత్థరూపేణ । పాలయామి
జగత్రయం) (అశ్వత్థస్సర్వవృక్షకాం) అనుభగవద్వ్యక్తప్రకారము సాక్షాద్భగవత్స్వరూపమై
యాశ్రితాభీష్టఫలప్రదాయియై యుండునయ్యశ్వత్థమునకు భయభక్తులతోడ పూజాప్రదక్షిణన
మస్కారములు చేయుచుండెను.

ఈమెయిట్లుచేయుచుండ నశ్వత్థనారాయణునికి కృపకలిగియాయమకోరినకోరిక నిధిం
పందగినపరిపక్వకాలము ఘటించెను. ఎట్లనినతనమగనికాచార్యుడగు శ్రీరామానందస్వామి
సేతుయాత్రచేయబయలుదేరి మార్గవశమున నలకాపురికివచ్చి రుక్మాబాయి యారాధించుచుం
డునశ్వత్థరాజముక్రిందగూర్చుండెను. అపుడశ్వత్థనారాయణునిపూజించి ప్రదక్షిణముచేయు
చుండిన రుక్మాబాయియాయితీపుంగవునికి భయభక్తులతోడ నమస్కరింప నతడునిపునుపు
త్రులనుగని దీర్ఘసుమంగలివై యుండుమనియాశీర్వదించెను. అదివినిరుక్మాబాయి మందస్థిత
ముచేసి న శ్రీరామానందస్వామియొసాధ్వినీపుచిలునవ్వునపుట్టుకు కారణమేమనినరుక్మాబాయి
యిట్లనియెను. దేవాధర్మలేకపుత్రులెట్లుగలుగుదురు, నాధర్మసన్న్యసిం చెనయియెఱుంగకయె
దేవరవారిట్లాశీర్వదించితికాబోలు. భాగ్యహీనయగునానిమి త్తమున మహనీయులగుదేవరవా
రియాశీర్వచనమునకు అన్యధాత్వముప్రాప్తమయ్యెనని నాదౌర్భాగ్యమునున్నరించినవిధిని. అని
నవినిశ్రీరామానందస్వామి పుత్రహీనుడగుసన్న్యసింపందగదనికాస్త్రుమర్యాదకలిగియుండ దీని
కివిరుద్ధముగ సన్న్యసించువాడును, అట్టివానికి సన్న్యాసమునిచ్చువాడును ప్రాయశ్చిత్తార్థుల
గుదురు. అనిచెప్పియామెచే గతవృత్తాంతమును సవిస్తారముగవిని యోహోయిట్టిప్రమాదము
నకునేనేకారణభూతుడనైతిని, వితోబానన్నువంచించినాచేసన్న్యాసమునుపఃగ్రహించెను,
(సంవత్సరంతదర్శనామాసత్రయమధాపివా, పరీక్ష్యవివిధోపాయైః, కృపయానిస్సృహోపదే
త్) అనురీతినితన్నాశ్రయించినశిష్యునిపరీక్షింపకవాసమాటలను విశ్వసించియపరాధార్థుడనై
తిని, అనికాంతవింతించినతల్లిదండ్రులుజీవితమైయున్నారాయనియడిగినరుక్మాబాయి నాకుతల్లి
దండ్రులు మొదలైననమ ప్రబంధువులున్నారు. ఎందఱుండిననేమిఫలము. భర్తనైడవానియున్నా
నుఅనికోకించిన శ్రీరామానందస్వామియామెతండ్రినిరప్పించిననతడుతచ్చిదండకత్పిణామము
చేసియతి శేఖరా దేవరవారెచటనుండియెచటికివెంచేయుచున్నారు. అనియడిగి శ్రీరామానం
దస్వామి నేనుకాకీతేత్రమునననించువాడను. సేతుయాత్రచేపుచు నిచటికివచ్చితిని. నీవు
నచోనీపుత్రకతనపరిత్రమునుజెప్పెను. జరిగినయనర్థమునకునేనేమిబలమైతినిగాన నాకేమి

సవరించుట కైమరల కాళికాపాదేయదను. నీవు నీపుత్రకునుదోడ్కొనినాతోడరమ్మని నియమించి శ్రీరామానందస్వామి కాళికాపాదేయను. సిద్ధపండితుడుసంతోషచిత్తుడై కొమార్తనుదోడ్కొని పారిని వెంటబడించివారణాసినిజేరెను. శ్రీరామానందస్వామి భగవద్దాశ్రమమును జేరినతోడనే వితోబా నుపిలిచి నీవేలయబద్ధములాడినన్ను వంచించితివి. ఇప్పుడైనను నిజమును జెప్పుమని వితోబా భయకంపితగా త్రుండై నిజమును విన్నవించి సన్న్యాసి సాశ్రమపరిగ్రహమందలియత్న పేక్ష చే ననృతమాడితిని. మన్నింపవలయునని ప్రార్థించిన శ్రీరామానందస్వామి నేనునీ భార్యనుతో జొనివచ్చితిని. నీవునీ భార్యతోఁగూడినిస్థానమునుజేరి గృహస్థుఁడవై నుభంపుము. ఇదివిరుద్ధ మనితలఁచకుము. అర్జునుఁడు కాంపిల్యపురమున మత్స్యయంత్రమునుచేడించి ద్రౌపదినిదోడ్కొనికుంతీదేవిచేతకువచ్చి యోజననీనేనొకభిక్ష తెచ్చితినిన న ముఱుంగుననుండిన కుంతీదేవి యోచించక యాభిక్షనుమీరేవురును భుజింపుఁడని చెప్పి వెంటపలవచ్చి మెఱుఘతీరగవలె ప్రకా శించుద్రౌపదినిజూచి నేనువిచారింపక మీరేవురును భుజింపుఁడంటిని. ఇదివఱకునామాట యబ ధ్రమైనదిలేదు. మీరునునామాటబడదాటియెఱుంగరు. ఇందుకేమిచేయవచ్చుననిచింతింప ధర్మపు త్రుఁడుమాతృ నియమనవలంఘ్యమనిచెప్పచుండ శ్రీవేదవ్యాసమహర్షి విచ్చేసియేవురికిని భా ర్యకాందగిని కొన్నినిమిత్రములనుజెప్పికుంతీదేవిమాటసత్యముగపాండవులేవురికిని, ద్రౌపదికిని పాణిగ్రహణముచేయించెను. ఒకపురుషునికి భార్యయెయుండందగిని (స్త్రీ)యేవురికి భార్యయయ్య నుద్రౌపదివతివ్రతాశిరోమణియని ముల్లొకంబులనుగొనియాడఁబడుచున్నది. నాకంతర్యామి యైన శ్రీరామభద్రుఁడిదివఱకునాచేసబద్ధముపరికించినదిలేదు. నుపుత్రులనుగమమని నీ భార్యను దీవించితిని. నన్నెఱుంగక శ్రీరామచంద్రుఁడు నానోటనిట్లుపలికించినందున నేనుబలికినదివ్యర్థము కానేరదు. శ్రీపాండురంగఁడనికున్వృక్షతుండై రుక్మాబాయిని పాణిగ్రహణముచేయుమని నియమించినకాలమున నీవలననలుగురుదివ్యమూర్తులవతారము కావలసియున్నదనియనుగ్రహిం చెనుగదా. ఈసందర్భములనన్నింటినిపర్యలోచనముచేసి నీవుగృహస్థుఁడవై భగవన్నయమ నానుసారముగ పుత్రోత్పాదనమునుజేయుము. దీనీకుదోషముసంభవించదు. హృషీకేశుఁడునొ న్నుగిత్తించునుగాక. అనినియమించి వితోబానురుక్మాబాయితోడఁజేర్చి సిద్ధపండితుఁడుమొ దలగుండువర్గముతోడనలకాపురమునకుఁబంపెను.

ఇట్లుండ కొందఱనూయాగ్రనటలీవితోబాసన్న్యాసియై మరల నెట్లుగృహస్థుఁడుకావ చ్చును. వీనిపూర్వజన్మకృతపాపముమరలసంసారమునకీడ్చెను. వీఁడువిషయలోఁబడు. కాననిట్టి వైపరీత్యముకలిగినని బహువిధములఁగఁజెప్పసాగిరి. వితోబాతనయాచార్యులయాజ్ఞనుశరిసా నహించిచిత్తమునకలంకములేకుండెను. అనూయాపరులగునచటివారు వితోబానుజాతిభిష్టుఁ డనినిగ్రహించిరి. ఇతఁడడవిలోనొకగుడిసెనుగట్టుకొనియుంపున్న త్రిచేయుచు శ్రీరామధ్యాన పరుండైయుండపండ్లండొండొండ్లనుపిచిన రుక్మాబాయిగర్భమున ముగ్గురుకొడుకులును, నొకకూతు రునుజనించిరి. ఇందుప్రథమపుత్రుఁడగునివర్తిదేవుఁడుకలంకముచేతను, మధ్యముఁడగుజ్ఞాన దేవుఁడువిష్ణ్వంశముచేతను, కనిష్ఠుఁడగుసోపానదేవుఁడు చతుర్ముఖాంశముచేతను, నందఱి కినికడగొట్టగుముక్తాబాయియొగమాయాంశముచేతను లోకోక్షణనార్థముగ నవతరించిరి.

శ్రీపాండురంగచరబ్రహ్మణ్యము.

बैठें तेरे पास । करौ दधि मंथान उदयो सूर कमल विकास ॥
पायके सुनि वचन हैंसि उर आय लगे गुपाल । कियो भोजन
दियो अतिसुख रसिक नयनविशाल ॥ ४४ ॥

राग धनाश्री ।

महरानेते पांडे आयो । ब्रज घर घर बूझत नँदगवर पुत्र भयो
सुनिकै उठायो ॥ पहुँच्यो आय नंदके द्वारे यशुमति देखि अनंद
बढायो । पाँव धोय भीतर बैठायो भोजनको निज भवन लिपायो
जो भावै सो भोजन कीजै विप्र मनहि अति हर्ष बढायो । बडी
वैस विधि भयो दाहिनो धनि यशुदा ऐसो सुत जायो ॥ धेनु दुहा-
य दूध लै आई पाँडे रुचिकर खीर चढायो । घृत मिष्टान्न खीर
मिश्रित करि परसि कृष्णहित ध्यान लगायो ॥ नयन उधार विप्र
जो देखे खात कन्हैया देखन पायो । देखो आय यशोदा सुत-
कृत सिद्ध पाक यह आन जुँठायो ॥ महारि विनयकरि
दोउकर जोरयो घृत मधुपय फिर बहुत मँगायो । सूर श्याम कत
करत अचगरी बारम्बार ब्राह्मणहिं खिझायो ॥ ४५ ॥

राग रामकली ।

पांडे भोग न लागन पावै । कर कर पाक जभी अर्पत हैतभी
ताहि छुइ आवै ॥ इच्छाकर मैं ब्राह्मण नोत्यो ताको श्याम खिझा-
वै । वह अपने ठाकुरहिं जिमावत तू तबहीं छुइ आवै ॥ जननी दोष
देत कत मोको विधि विधान कर ध्यावै । नयन मूँदि कर जोर
नाम लै बारंबार बुलावै ॥ यह अंतर नहिं होत भक्त सों क्यों मेरे
मनभावै ॥ सूरदास बलि बलि विलास पर जन्म पाय यश
गावै ॥ ४६ ॥

राग विलावल ।

सफल जन्म मेरो आज भयो । धनि गोकुल धनि नंद यशोदा
जिनके हरि अवतार लियो ॥ प्रगट भयो पुण्य अब सुकृत फल दीन-

శకునునాకును సంచుకయును భేదములేదు. శ్రీధరుడగు పరమాత్మ యొక్క డేవర్వభూతములయందును వ్యాపించియున్నాడు (తే. త్తజ్జంఛాపిమాంవిద్ధి సర్వతే. త్రేమభారత) అనగా సర్వతే. త్రములయందును తే. త్తజ్జాడు నేనే యని తెలిసికొనుము. అని శ్రీభగవంతుడు శ్రీగీతయందు తెప్పియున్నాడు గదా. బహువిధభూషణములయందు స్వర్ణమొకటే వ్యాపించియుండునీతిని సమస్తప్రపంచమునందు విష్ణువొక్కడే వ్యాపించియున్నాడు. అని జ్ఞానదేవులు చెప్పినవిని బ్రాహ్మణులూ తనిజూచి నీయధ్యవసాయమునిజమగు నేనియాయెను మనుగొట్టిన నీశరీరమునందుగాయముకలుగవలయునని చెప్పి తురుమ్మనిచే మహిషమునుగొట్టించిరి. తోడనే జ్ఞానదేవులవీచునగాయముకలిగెను. దీనిజూచి బ్రాహ్మణులు నీకును మహిషమునకును కొంచెమైనను భేదములేనియెడల దీనితోటిచేవేదములను పఠింపుమనిరి. జ్ఞానదేవులు మహిషముచెంతకువచ్చి తమహస్తముచే దానిశిరమును స్పర్శించి నీవువేదములను చ్చరించి యీ బ్రాహ్మణులకు సంతోషమును గలుగఁజేయుమని తోడనే యాయెను ముచేదములను చ్చరింపనాగెను. అపుడందఱును ఈయాశ్చర్యమునుజూచి సంతోషచిత్తులై యిట్టియతిశయమును మేమెన్నడునుకనివినియెఱుంగము అని పరస్పరముచెప్పుకొనిరి. అపుడు నూర్యోదయమునసంధికారము నశించునట్లు ఈ బ్రాహ్మణులకు అభిజననిద్యావృత్తములచేఁగలిగినయహంకారమునశించి మనమువేదశాస్త్రములను నభ్యసించియే ముప్రభావమును లోకులకుచూపితిమి. జ్ఞానదేవులవలె మహిషముచే వేదములను పఠింపనామధ్యముమనకులేదయ్యెను. ఈయద్భుతము బ్రహ్మగుల కగోచరము. వీరుమువ్వురును మూర్తులు కావలయును. వీరిచెలియుయోగమాయ కాఁబోలును. సాక్షాదవతారమూర్తులు కావనన్న వీరలకీటిమహాత్మ్యమెట్లుకలుగును. వీరలపాదస్పర్శముచే తీర్థములను తీర్థత్వమునిధించును. ఇట్టిమహానుభావులకు వేటొకప్రాయశ్చిత్తమేల. వీరలే తిలోకములయందుండు వారికిని పూజ్యులు. వీరలనుగనినతల్లిదండ్రులే ధన్యతములు. వీరేనిజమైన బ్రాహ్మణులు. మనము సంతారాధనముగ్నులమై తృప్తాపీడితులమైయున్నారము. మనము శిష్యులైతాపహరకులగుగురువులమే కాని జ్ఞానానుష్ఠానసంపన్నులగుగురువులగువులము కాము అనిచెప్పుకొనుచుండిరి. జ్ఞానదేవులు వారలనుజూచి భూసురులారా మేమజ్ఞానులము. సర్వజ్ఞులగుదేవరవారికసాధ్యమెద్దియునులేదు. ఇపుడిచటజరగినకార్యము దేవరలప్రభావమేకాని వేఱుకాదు. అనినవినివిపులు వీరలయధ్యవసాయమునకు మిగులనానందించినామహాత్ములను స్వగోష్ఠియందెదుకొనిగౌరవించిరి.

జ్ఞానదేవులు ఆపైట్ని పురముననొకయింట సోదరులతోడవసించి సకలజనులకును దైవభక్తికలుగనట్లు హరినామసంకీర్తనము చేయుచుండిరి. ఒకనాఁడు వీరుకాపురముండెడి యింటియజమానుడును, సాధుసంగమప్రియుఁడునగుసుశీలుఁడను బ్రాహ్మణునియింట పితృశ్రాద్ధమువొచ్చెను. అపుడాసుశీలుఁడాయూరి బ్రాహ్మణులను శ్రాద్ధమునకుఁబిలువఁగొందఱుమూర్ఖులనీయింట సన్నాధిపతి పుత్రులు కాపురముండుటచే మేమునిమంత్రణకురఁజాలమనిచెప్పి తక్కినవారలను రావీకనిర్బంధించిరి. ఇంచుచే నాసుశీలుఁడు దుఃఖాక్రాంతుఁడైయుండ జ్ఞానదేవులు సుశీలునివ్యసనమునకు కారణమునడిగి తెలిసికొని నీవుచింతింపకుము. సంతోషముగపాకముచేయపుము. సాక్షాత్తుగనీపితరులువచ్చి భుజింతురనిచెప్పెను. సుశీలుఁడామాటనునమ్ని పాకముచేయించి జ్ఞానదేవులతోచెప్పెను. అతఁడు మంత్రాక్షతతత్త్విజపించివేయఁగా సుశీలునిపితృదేవ

लटपटी यह गति मंद मराल । सो राजा जो पहिले पहुँचे सूर सो
भवन उताला जो जैह बलराम अगमने तो हँसिहें सब ग्वाल ५० ॥

लावनी ।

रूप रसिक मोहन मनोज मनहरण सकल गुण गरवीले । छैल
छबीले चपल लोचन चकोर चित चटकीले ॥ गन्धजटित शिगमुकट
लटक रहि सिमट श्याम लट बुँधुगरी । बालविहारी क
लाल चतुर तेरी बलिहारी ॥ लोलकमोती कान कपोलन झ
कबनी निर्मल प्यारी । ज्योति उज्यारी हमें हरबार दर्श दे गिरि-
धारी ॥ दंत छटामी विज्जु बटा मुख देख शरद शशि शरमीले ।
छैल ० ॥ मंद हँसन मृदु वचन तोतरे वय किशोर भोली भाली ।
करत चोचले अधर अमोलक पीक रच रही लाली ॥ फूल गुलाब
चिबुक सुंदरता रुचिर कंठछवि वनमाली ॥ करसरोजमें बुन्द मेहँदी
अमन्दहै बहु प्रतिपाली ॥ फूलछरीसी नरम कमर करधनी शब्द
भये तुरसीले ॥ छैल ० ॥ झंगुली झीन जरीपट कछनी श्यामल
गात सुहात भले । चाल निगली चरण कोमल पंकजके पात भले ॥
पग नूपुर झंकार परम उत्तम यशुमतिके तात भले । संग सखनके
निकट यमुना बछगान चगत भले ॥ ब्रज युवतिनके प्रेम भोर भये
घर घर माखन गटकीले ॥ छैल ० ॥ गावैं बाग विलास चरित
हरि शरद रैनि रसराम करें । मुनिजन मोहे कृष्ण कंसादिक खल-
दल नाश करें ॥ गिरिधारी महगज सदा श्रीब्रज वृंदावन बास
करैं । हरिचरित्रको श्रवण सुन सुन कर मन अभिलाष करें ॥ हाथ
जोर कर करैं वीनती नागयण दिल दरदीले ॥ छैल ० ॥ ५१ ॥

దెదరించగా ముక్తాబాయిసింహమునుజూచినయెడలగువలె భయకంపితగాత్రయై క్రోధభ్రాతయమమతిని పండుగునకుభక్త్యములుచేయుటకై నవభాండములగొనుటకుఁగొమ్మరవానియింటికిఁబోయెదననియె. అదినివిసోబాకేశుఁడామెను చెంపమీదఁగొట్టియామెనుముందుగాకుమ్మరవానియింటికిపోయియీశ్రీభాండములను నీవీయవలదు. నీవిచ్చినయెడల నాకునీవచ్చవలసిన ఋణమునంతయునిప్పుడేయియ్యవలసినదని బాధపెట్టుదుననియెను. ఆమాటలువినికుమ్మరవాఁడువ్యసనాత్రాంతుఁడైననావచ్చుబడికిమించి వెచ్చముచేసినందున నీయిడుమనాకుఁజుటిల్లెను. గృహస్థాశ్రమమునదారిద్ర్యమును, వార్ధక్యమునపుత్రశోకమును, దుష్టునిచేసేష్టపుచ్చుకొనుటయు మిగులదుఃఖకరము. నేనీదుష్టునిఋణముపడినందున వినికీభయపడిపరమసాధువులయఁపేక్షను నెఱవేర్చుఁగూడకయున్నది. దౌర్భాగ్యుఁడనుగాన నీపతికునిఋణపడితినినిచింతించిముక్తాబాయికి భాండములనియ్యననియెను. ఆచిన్నదియింటికివచ్చి వ్యసనపడుమండఁగా జ్ఞానదేవులుమాచి కన్నీరుతుడిచిననగుపునకు కారణమేమనియడిగి జరగినపుత్రాంతమునుతెలిసికొని యోచెల్లెలా విసోబాకేశుఁడవమానించెననిశోకింపకుము. వానిస్వభావమునకు మనమేమిచేయవచ్చును. మనకర్తవ్యమునుభవింపకతీజదు. (అవశ్యమునుభోక్తవ్యం | కృతంకర్తశుభాశుభం) అనువచనసుబద్ధముకానేరదు. అనిసమాధానముచెప్పి నీవుచేయవలసినభక్త్యములను నావీపుమీదచేయుమనిచెప్పి తనయోగమహిమచే జతరాగ్నినిప్రజ్వలింపఁజేసి నోటబాల్వాలెగఁయ కన్నులెఱ్ఱునై వీఁపునుకాలినపెనమువలెవేడిచేసెను. ముక్తాబాయి భ్రాతృనియమనానుసారముగ వారివీఁపుమీద భక్త్యములనుచేసివానిని పక్ష్యముగనెత్తి వేర్చియుంచెను. జ్ఞానదేవులు జతరాగ్ని నపొటియట్లు మందముచేసిరి. వెలుపలవాయియున్న నివర్తిదేవ, సోపానదేవులువచ్చినంతట అందఱునుజేరి స్వామభవమునుస్వర్గపాత్రమున పరమభక్తియనుపాటుపోసికాంతినుఖమనుశర్కరనుకలిపిభగవద్గుణానుభవమనుకొట్టెనుజేర్చి యానందమును రుచిననుభవించుచు ఈయనుభవమునకు భోక్తశ్రీవానుదేవుఁడనియధ్యవసించిపదవ ముక్తాబాయిపాకముచేసియుంచినభక్త్యములనుభగవంతునికీనివేదించిపాపనమగుతచ్చేచమునుగోవింద నామస్తరణమతోభుజించుచుండిరి. విసోబాకేశుఁడుపొంచియుండియాయాశ్చర్యమునుజూచి తనయకృత్యమునకనుతపించియాహానేనెంతమాఁడుఁడను. భాగ్యహీనుఁడను. వీరలవతారమూర్తులనియెఱుఁగకపోతిని.మందభాగ్యుఁడురత్నములనురాళ్లనితలఁచినట్లుపుణ్యక్షోకులనుకేవలమానవులనితలఁచి వీరలకుకీడుచేసితిని. ఇట్టినాకెచ్చటికిపోయినను గత్యంతరములేదు. భాగవతాపచారదోషమునుతీమించుటకు భగవంతుఁడునుసమర్థుఁడుకాఁడు. సర్వశక్తుఁడగు సర్వేశ్వరుఁడీవిషయమునమాత్రమశక్తుఁడైయున్నాఁడు. పూర్వముపరమభాగవతుఁడైనయంబరీషు విషయమున నపచారముపడినదుర్వానుఁడు త్రిలోకములను సంచరించినక్షులనుగానక భగవంతునిశరణుఁడెందెన శ్రీమన్నారాయణుఁడోదూర్వాసాభాగవతాపచారపథులను రక్షించుటకు నేనుసమర్థుఁడనుకాను. (తమేవశరణంగచ్ఛనాభాగతనయంమునే) అనఁగానాభాగతనయఁడనుసంబరీషునిశరణుఁడెందుము. అనినియమించిన దుర్వానుఁడట్లుచేసి కృతార్థుఁడయ్యెనుగదా. కాననేనువహత్తులశరణుఁడెందె వీరికృపకుపాత్రుఁడనయ్యెదననిశ్చయించి యింటిలోఁపలప్రవేశించి జ్ఞానదేవులయుచ్చిష్టమును బలాత్కారముగఁగొని స్వీకరించి తక్షణభావముచే అవిద్యనుసమూలముగఁదొంది భగవద్భక్తియు, సంసారవిర్హితయు, భాగవ

తప్రేమయునతిశయించి జ్ఞానదేవులపాదారవిందములకు సామ్రాంగవందనములుచేసియగు
కుండను, శరణాగతుండను, అపరాధసహస్రభాజనమై, భీమభవార్జ్యవోదరపతికుండగున్న
కేవలకృపచేరితీంపవలయునని ప్రార్థింపజ్ఞానదేవులవీనియంతరభావమునెఱిగి వానితలపై
లభయహస్తమునుంచికరుణించెను. అది మొదలుజ్ఞానదేవులపాదముచే నీహోవాకేసుండుపరమ
కాంక్షుండైజ్ఞానదేవులకుఅంతేవాసియైభక్తాగ్రేసరుడనియెల్లరచేంగొనియాడఁబడుచుండెను.

శ్రీహృషీకేశాయనమః.

పదియవయధ్యాయము.

జ్ఞానదేవులనామదేవులతోడతీర్థయాత్రచేయునర్హతము.

జ్ఞానదేవులు పండరిపురమునకువచ్చి నామదేవదర్శనాపేక్షచే వారియింటికిపోగా చా
రదుర్గాని (వైష్ణవంవైష్ణవోద్యుష్టప్రణమేద్దండవచ్చు) అనురీతినిదండవత్ ప్రణామముచే
సిపిలుచుకొనిపోయి సరోవరచారములతోడ పూజించిజ్ఞాననిత్యేపమయిన యోస్వామి సుం
సారసాగరమున్నలగు జీవరాసులనుద్ధరించుటకై యవతరించినదేవవారు పరమకృపచే నీగు
డిపెకుపేం చేసితిరి. నేనుకృతార్థుండనైతిని అనిచెప్పి మరలప్రణామముచేసి లేవకయుండెను.
అప్పుడు జ్ఞానదేవులు నామదేవులనైతి యాలింగనముచేసికొని యోనామదేవా నీభాగ్యము
నకుషరిమితిలేదు. భగవద్భక్తినుఖము నీకేప్రాప్తమైయున్నది. కామక్రోధలోభ మోహమద
మాత్మర్యములను సమూలముగఛేదించి శ్రీరుక్మిణీకాంతునియందు పరమప్రేమయుక్తదుగు
భక్తినిజేయుచున్నాడవు. నీభాగ్యమేభాగ్యము (అస్థాభియంతిపితరః | ప్రసృత్యంతిపిత
వాహః | వైష్ణవోయఃపరేతాః | సనస్సంతారయిష్యతి) అనురీతిని నీపితరులుదుగుకుటుంబము
నవాకవైష్ణవండుజనించెను. మనలనుద్ధరించునశబ్దించుచున్నారు. నీపితామహులపరమానంద
భరితులై సృత్యముచేయుచున్నారు. వారలపుణ్యమునేనేమనవచ్చును. అనిచెప్పి నీతోనామనో
దధమును అంతరంగముగఁజెప్పవలసియుండుటచే నేకాంతస్థగముగకుపాదమురమ్మని అతని
చేతినిబట్టి పిలుచుకొనిపోయివిజనప్రళమనఁగూర్చుండపెట్టుకొని తీర్థయాత్రయుదేవతాదర్శ
నమునునమిరుపురముగచేరి చేయవలయునని యపేక్షించెదను. నీవునామనోదధము నీదేర్పవ
లయుననిమిగులపేడుకొనిరి. నామదేవులమాటనువిని వ్యసనాకాంతచిత్తులై శ్రీపండరినాధునిని
త్యసేవను ఆత్రేయమునందలి నిత్యవాసమునువిడిచి వేటొకటినిఅపేక్షించుటకరస్థమగు జల
మునుపారఁబోసి మేఘజలమును అపేక్షించునట్లున్నది. అనిచింతించి జ్ఞానదేవులనుచూచియో
స్వామి నేనుపండరినాధునికొన్నాధీనము. నేనుపుట్టినదిమొదలు నేటివఱకునాదేవయాత్రయు,
ఆత్మయాత్రయు శ్రీపాండురంగని యధీనమైయున్నది. మనోవాత్కాయములచే అతనికేళ
పమైయున్నాను. ఆదేవునిదర్శనము నెడతెగకచేయుచుండునట్లు కృపచేయవలయునని
ప్రార్థించిన జ్ఞానదేవులనామదేవులను అలింగనముచేసికొని యోనామదేవానీయంతరంగభావ
మునాకుచక్కఁగవిడదమయ్యెను. నీతలంపట్టిరైన శ్రీపండరినాధుని చెంతకుపాదమురమ్మని పోరి
చేతినిపట్టుకొని స్వన్నధినిప్రవేశించి బలిపీఠముచెంతనమస్కరించి లోపలచొచ్చియితికాతి

పైనిలిచియుండు స్వామినినే త్రోవముగ నేవించి విధిప్రకారముపూజించి సోత్రముచేసి జ్ఞానదేవుడుతనమనోరథమును విన్నవించఁగా శ్రీనివాసుఁడాలించిజ్ఞానదేవా శుద్ధస్థితికమువలె కలంకరహితుఁడవగు నీవు మనసువలించితీర్థయాత్రసఁజేయింతుట మార్యుఁడుతేజస్సును, చంద్రుఁడుశీతమును అపేక్షించునట్లున్నది. అనినజ్ఞానదేవుఁడు జగదీశాదేవరవారిశ్రీమైజమైనను జ్ఞానమునకన్న భక్తిమిగులశ్రేష్ఠమైనది. ఈనామదేవులు పరమభక్తినితేజము. ఇతనితోఁగూడి సంచరించిపరమభక్తిరూపమగుసరమానందమును పానముచేయనపేక్షించివిన్నవించితిని. కావున పరమకృపచేనామనోరథమును పూర్తిచేయవలయునని ప్రార్థించెను. అపుడు శ్రీపండ్రినాథుఁడు మందహాసముతోడ నామదేవులనుజూచి యోవత్సాజ్ఞానదేవులను సాక్షాత్పరబ్రహ్మస్వరూపమనియెఱుంగుము. అతఁడునీతోడిమైత్రిని అపేక్షించుచున్నాఁడు. కాననీవతనితోఁగూడ పోయి యతనిహృదయానుసారముగనడచుకొమ్ము. సర్వదేశ, సర్వకాల, సర్వావస్థలయందునన్న భుజువకుము. నాకు ప్రాణపదమగు నీవిశ్లేషము దుష్టహమైయున్నది. శీఘ్రముగమఱిరమ్మ అని చెప్పిజ్ఞానదేవులనుజూచి నీవుశుద్ధసత్యమూర్తివి-సర్వజ్ఞుఁడవు. నిన్నొకటివేడెదను. నాకుచేవుఁడు నాకురుక్మిణికన్న అత్యంతాభిమతవిషయము. అట్టివానినినే దాక్షిణ్యమునకై నీతోడఁబంపెదను. చానినిపరమశ్రీతోడకాపాడి రోడ్దొనిరావలయును అనిచెప్పి నామదేవులచేతిని బట్టిజ్ఞానదేవులచేతికప్పుగించి నామదేవునివిశ్లేషమును సహించకన్నీరునించిజ్ఞానదేవా నా ప్రాణపదమగునామదేవునిని బాగ్రతగాచూచుకొనుమనిచెప్పినమాటను జ్ఞానదేవులువినియానందభరితులై శ్రీపండ్రిశునిసేవించి నామదేవునిచేతినిబట్టుకొని చంద్రభాగమునునడికెచ్చి యిరువురును స్నానముచేసి తీర్థయాత్రకుసంకల్పముచేసికొని తుండరీకవరదునిచరణారవిందములకు సాష్టాంగపదనముచేసి (వృజాచింతయకేశవం) అనునీతిని కేశవనామస్తరణముతోడ బయలుదేరిపోయిరి. శ్రీపండ్రినాథుఁడు కొంతదూరమునుగమించియాయిరువురిని దారివిడిచి నిజమందిరంబునుజేరెను. అపుడురుక్మిణీదేవి స్వామిపాదపద్మములను కడుగుటకుతీర్థమును దెచ్చివారిశ్రేతములయందలి శోకబాష్పములనుజూచి యాశ్చర్యపడి మన్నాధా యీవ్యసనమునకుఁగారణమేమియనియడిగిన భక్తవత్సలుఁడోసభీ నాప్రాణపదమగునామదేవుఁడు పితృమాతృసుతభ్రాతృదారామిత్రాదిసర్వమును నేనేయనియధ్యవసించియుండును. అట్టివానినిజ్ఞానేశ్వరుని పెంటఁబంపితిని. అతఁడితనినెట్లుదోడ్కొని పోవునోయెఱుంగను. అనామదేవుని విశ్లేషమునాకు భేదమునుగలుగజేయుచున్నది. పరమభక్తరత్నమగు నామదేవుఁడొకప్పుడునునన్నుడవానినవాఁడుగాఁడు. అట్టివానినివిడిచియుండుటచే నామనన్నదేనియందునుసంబంధమున్నది. నేనుసకలజగద్రూపవృత్తమునకు మూలమైయున్నాను. నామదేవుఁడావేరునకు ధారకమగుజలమైయున్నాఁడు. అట్టిజలమునుజ్ఞానదేవుఁడను మేఘముకైకొనిపోయెను. అనివ్యాససహదుచుండ రుక్మిణీదేవియొక కైక్రీతా నీవచనములు సత్యమైనను (సర్వస్వభూహంపిృదిసన్నీవిష్టః) అని నీవేచెప్పియున్నాడవుగదా. సర్వజీవహృదయాంబుజవర్తియగునీకునామదేవుని విశ్లేషమెట్లునిచ్చింపను. ఏలయిట్లువ్యాససహదేవవు. అనిచెప్పిక అనంతకల్యాణిగుణానిధియగు భగవంతుఁడు జగత్పాత్రనుజూచినేను అరూపియయ్యను భక్తులయనుభవమునకై శ్రీతైత్తిరతాదిస్థకములయందు సురూపిత్వయ్యున్నాడను. అట్టిదివ్యమంగళజ్యోగచావికఁష్టఁడనగునాకు తత్తద్దేశనామలయన భక్తులుగోచరింపరాకట నేనును ప్రాణపదనితేజమైయుండుము. మూర్ఖునితోడ తత్త్వభగను,

పుష్పముతోడదానిపరిమళమునను నున్న పృథక్పృథక్తనలునాతోడవీరరాగులగునా యందరంగభక్తుల మున్నుపృథక్పృథక్తనలు. అట్టివారలలోనగ్రగణ్యుడయిన నామదేవునివిశ్లేషమును నేనెట్లుసహించును. అనిచెప్పి చింతాక్రాంతుడైయుండెను. శ్రీరుక్మిణీదేవియుననేకభక్తులనుభక్తవత్సలునికి బహువిధములుగ సమాధానముచెప్పి దుఃఖోపశమనముచేయుచుండెను.

ఇచ్చటివృత్తాంతమిట్లుండ నామదేవులును, జ్ఞానదేవులును దారినిపావుమండగా నామదేవులు పదేడదేరిగి మామచునోక్కపాజలధి, ఓజగన్నాథా, ఓపండరినాథా, ఓప్రాణనాథా, (త్వమేవమాతాచమితాత్వమేవ । త్వమేవబంధుశ్చగురుస్త్వమేవ । త్వమేవవిద్యాద్రవిణంత్వమేవ । త్వమేవసర్వంమమదేవదేవ) అనురీతిని నాసర్వస్వమునైనైయుండ నిపుడు నిన్ను విశ్లేషింపవలసినచెప్పని దుఃఖించుచు మూర్ఖిల్లి నేలపైబడుచు తల్లినివిడిచిన స్తనంధయునివలె ప్రలాపించుచుండెను. అతనినిజూచి జ్ఞానదేవులు భక్తశిఖామణీపరిపూర్ణుడై, సర్వాంతర్యామియును శ్రీవిత్తలనాధుడు నీహృదయకమలమునందు వసించి సర్వసాక్షియైయుండ నీవేల వ్యసనాగ్నికి ఆశనమయ్యెదవు. మందభాగ్యుడు వానిపెద్దలు నిశ్చేపించినధనమును కనిపట్టి యనుభవించుటకు వితరణలేక కష్టపడునట్లు సాధుజనులపాలనితేజమనుగోపాలచూడామణి నీహృదయస్థుడైయుండ నతనినవరతముదర్శించుచునానందింపక పొందురంగని నెడవానితననియొలకుండదపు అనిచెప్పిన నామదేవులు ఓస్వామీ ఆయాపమగు సంతర్యామిత్యమునుపాసించుటకు నేను యోగాధుండనుగాను. దివ్యమంగళవిగ్రహవిశిష్టుడై, యనంతకల్యాణగుణనిధియై, యర్థితార్థధరిదానదీక్షితుడై, సనకాదిపరమయోగిసేవ్యమానుడై, శ్రీరుక్మిణీసమేతుడై, నారదవిణానాదవిసోదుడై, పుండరీకవరుడై, జీవన్ముక్తినితేజవమై, భీమనదీతిరమున కటిసానుడై, చేతనులయాభిముఖ్యమునునిరీక్షించియుండు శ్రీపొందురంగనినిదప్పు నామనను వేఱొకటిసంబడు. ఆభగవంతునిదివ్యచరణారవిందములను నేననవరతము దర్శనముచేయుచుండునట్లునుగ్రహింపుము. ఎట్లు కానియెడల నాప్రాణములు నిలువవు. ఆజగదీశునిదర్శనకీర్తనధ్యానములే నామధారక, పోషక, భోగ్యములైయున్నవి. అనియిట్లనవరతముచెప్పచు తనముగ్ధాలాపములచే జ్ఞానదేవులకు పరమానందమును గలుగఁజేయుచుండెను. ఒకనాడు జ్ఞానదేవులు నామదేవులనుజూచి పరమభక్తశిఖామణీ నీవెట్లుహృషీకేశునిని కరతలామలకముగఁజేసికొంటివి. ఎట్లు భజించితివి - ఎట్లుధ్యానించితివి - ఆధ్యాత్మిక, ఆధిభౌతిక, ఆధిదైవికరూపముగు రాపత్రయాగ్నినిజ్ఞార్పి జననమరణప్రవాహమునకుఁదప్పి నరకాంగారకమనియగువామదేవతరుచ్చాయను. ఎట్లు ప్రాపించితివి. అనియడిగిన నామదేవులతనికి నమస్కరించి స్వామీ నేను పామరుడను. మూఁడుండను. శ్రీపండరినాధుడునారత్నమును దేవరవారిస్వాధీనముచేసియుండనజ్ఞులలోనగ్రగణ్యుడనగునన్ను దివ్యజ్ఞానానందమూర్తులగు దేవరవారిట్లడుగుల కామధేనువు పరులను గడ్డియాచించునట్లున్నది. అనిచెప్పి మానముగానుండెను. అపుడు జ్ఞానదేవులు ఓనామదేవా నీహృదయము సముద్రమువలె మిగుల భోజ్యమైయున్నది. నిమద్దుపలుకులు స్వానుభవవానందరసమునకన్న సతికయించినయానందమునుగలుగఁజేయుచున్నవి. అమృతస్థందనియగునీదివ్యనూక్తులననవరతము శ్రవణానందముగ విసంగిరెదడు. నీకు సదృశులగుసంతరంగభక్తులలోకమునందులేరు. ఇట్టియనుభవమునందలి యపేక్షలే సేవకావాసము శ్రీపొందురంగనికృపచే పొందితిని, నీవలెనపారభక్తులునునను

భవించువారీభూలోకమునందురు. (తమాభావ్యాంవిసశ్యత్తు | పావకాదిత్యసన్నిధౌ |
 భావ్యామాభ్యంతరంచైవ | విష్ణుభక్తార్క-సన్నిధౌ) అనురీతిని మార్యాగ్నులసన్నిధిని వెలుప
 లించికటిసశించును. నీవంటివిష్ణుభక్తార్క-సన్నిధిని నాస్తికసహవాసముచేంగలుగువెలుపరి
 చికటియు, కామక్రోధాదులచేంగలుగులోఁజికటియు నశించును. నీవుసంకీచమునుగిడి
 చి నామనీయభవమునుజెప్పి నామనోరథపరిపూర్తిచేయుమనిప్రార్థించిరి. తోడనే నామదే
 వులు సమస్కరించి సవినయముగనోవామి లోకమునుద్ధరించుటకై యవతరించినజగద్గురూ
 రుండి తనబిడ్డనిమ్మదుమధురాలాసములనుప్రీతితోడ విననపేక్షించునట్లు దేవరవారు నావా
 క్కులచే నాస్వానుభవమును విననపేక్షించియిన్నియుపచారములనుజెప్పుచున్నారు. నియమ
 నానుసారముగ దేవరవారిపరమకృపాలబ్ధమగుసనుభవమునువిన్నవించెదను. ప్రథమమున అచం
 చలవైరాగ్యము కలుగవలయు. అదికలిగినపిదప భూతదయవర్ణింతు. అపుడు నీవునేను అను
 వ్యవహారము నశించును. ఇట్టిస్థితియెవనికేఁగలదో వాఁడే శుద్ధభజనమునకధికారియగును.
 ఇట్టిలక్షణములతోఁగూడనిభజనము ఈఁగతోడఘటించినయన్నమునకు సదృశమగును. నాహ్య
 ధయమున జ్ఞానానందస్వరూపియగు శ్రీవిక్రలమూర్తిని సర్వస్వామిగా నధ్యవసించియున్నాఁడు
 ను. అదియనామధ్యానము. ఈజ్ఞానమేనాకానందజనకమైయున్నది. ఇదివాశరహితమైనది.
 అశుణమఅనుపక్షిదేహమునునుజించి నాదమునలయించునట్లు దేహస్తరణమునుమాని భగవద్వి
 షయశ్రవణమునందు లయించవలయును. కృపణుఁడగువాఁడు చిత్తమును నానావిధవ్యవహార
 ములయందుంచినను ద్రవ్యాగ్లనమందుపూనియుండునట్లు శ్రీమన్నారాయణుఁడేవాశరహిత
 ధనమని తద్గతహృదయుఁడైయుండవలయును. చాతకపక్షి యాకాశమున సంచరించుచు. మే
 ఘమునలక్ష్యమించునట్లును, పశువుసర్వతరణ్యభూములయందు మేయుచుతనమాడయఁడుమన
 నునుంచునట్లును సుసారమునవర్తించుచుండియు హృదయమునసర్వభావములచేత్రీసాండురం
 గనిని భావింపవలయును. రాజస, తామస, గుణములనువిడిచి సత్యగుణాలంకై భగవత్ప్రేమయు
 క్తుఁడై నియమముతోడనేకాంతముగఁగూర్చుండి శ్రీహరినిధ్యానింపవలయును. ఇదిపరమసాధ
 నము. తక్కినసాధనములు బహుబంధకములగును. ఇట్లునామనోవాక్కాయములచే చేయునను
 భవమునకు శ్రీమత్కైకాంతుఁడు సాక్షియైనిర్వాహియైయున్నాఁడు. అనిచెప్పిననామదేవులయ
 నుభవవాక్యములనువినిజ్ఞానదేవులు సంలోపించియోనామదేవాత్రికాలములయందలివిష్ణుభక్తు
 లలోనీకు సదృశులరేరు. నీవాగమృతమునామనీధిించినట్లుకాలాంతరములయందు ఒకరికినినీధిం
 పదు. మహాయోగులును, ఋషులును నానావిధయోగాభ్యాసముచేయువారైననువారలలోనియ
 ట్టిపరమభక్తులొకరునులేరు అనిచెప్పిరి. ఇట్లుప్రతిదినమును (మచ్చిత్రామద్గతపాణాః | బోధ
 యంతఃపరస్పరం | కథయంతశ్చమాంసిత్యం | తుష్యంతిచరమంతిచ) అనురీతిని పరమానంద
 ముననుభవించుచు హస్తినాపురమునకువచ్చిరి. నామదేవులు శ్రీహరికల్యాణగుణములను వర్ణిం
 చుచుండెదపరమానందమును అపట్టణవాసులుఎల్లరునుచూచి యాశ్చర్యపడి ధ్రువురుపవి
 భావములేక భగవన్నామసంకీర్తనముచేయుచుమైమఱచి భక్తిపరనకులైయుండిరి.

ఈవృత్తాంతమునుఅవతారికానిని నేనువీరియధ్యవనాయమును పరీక్షించిచూచెదను. కవ
 టమగానుండినవీరికవమానముతప్పకలుగఁజేసెదను. అనినిశ్చయించుకొనినామదేవులుపరమా
 నందధరితులైకీర్తనముచేయుచోటికొకఁగోళమునుదచ్చి వారినికొనియీపశువును నీవుప్రతికిం

చిననీభక్తినిజమని నమ్ముదును. అట్లుచేయునియెడల కేవలసేవధారివగునిన్ను క్షీంతును అనిచెప్పుచుండ నామదేవులతోడ భజనముచేయుచుండినవారెల్లరుచిత్రప్రతిమలయట్లుండిరి. అప్పుడా తురుష్కరాజు నామదేవులనుజూచియింపకువును ఎన్నిదినములలోబ్రతికించెదననిన నాలుగుది నములలోక్రీస్తువ్వరమాత్మయావకువును బ్రతికించునని నామదేవులుచెప్పిరి. అదివిని రాజు కొందఱుభటులను కావలియుంచి నిజమందిరంబునకుఁబోయెను. అపుడునామదేవులు శ్రీహరినిస్మరించి (హేగోపాలక హేకృపాజునిచే హేసింధుకన్యాపతే! హేకంసాంతక హేగజేంద్ర కరుణారోణి హేమాధవ! హేరామానుజ హేజగత్రయగురోహేపుండరీకాక్షమాం! హేగోవీజనాధపాలయవరంజానామిత్యాంవినా) అనిపెక్కువిధములస్తుతించి యాపకువుతల ను తనయొడిపైనుంచుకొని శ్రీపండురినాథా, అనాథనాథా, మన్నాథా, శ్రీఘ్నముగరమ్ము. నేనుపిలుచుచుండనీవాలస్యము చేయుటకు కారణమేమి. శ్రీరుక్మిణీతోసల్లాపమాడుచునన్ను మఱచితివా. భక్తులక్రీడనమునువినిచొక్కిరితివా, యోగులహృదయములఁజిక్కినిలచితివా, అశ్రులస్పంకటములను నివారించుటకై యెచ్చటికైననుబోయితివా. పండరిపురమున నీదర్శనమునకై యెవరైన పరమభక్తులువచ్చిరాయనియారత్నాదయుఁడైపిలువఁగా శ్రీపాండురంగనాథుఁడు ప్రత్యక్షమైన నామదేవులులేచి స్వామిపాదపద్మములనుబట్టుకొనియనాధబంధో, ఆవద్బాంధవా యేలనాలుగు దినములుగాను కేఠించితివి. ఇదిసీకుధర్మమాయనియడిగిన భగవంతుఁడు ఓనామదేవా నామింద తప్పులేదు. ఈపకువునాలుగుదినములలో బ్రతుకుననినీవు చెప్పితివి. కాననేనుతామసించినప్పితిని. తోడనేబ్రతుకునని నీవు చెప్పియుండిన నేనుఅప్పుడేవచ్చిపకువును బ్రతికించియుండును. నాభక్తులనోటవచ్చుకుటలనునిజముచేయుటనాకు ముఖ్యవ్రతము. నేనుఅంతరంగభక్తులకు పరతంత్రుఁడనయియుండువాడను అనిచెప్పిపకువునులేపియదృక్కుండయ్యె. రాజభటులీయాశ్చర్యమును రాజుతోచెప్పినతఁడువచ్చినామదేవులచరణారవిందములకు వందనముచేసినామిదేవరవారేధన్యతములరు. శ్రీహరికిఅంతరంగదాసులరు. దేవరవారిపరమధర్మక్షైభ్రవము దేవతలకు నాచామగోచరము. మూఁడుఁడనగునేను దేవరవారినిపరీక్షింపవచ్చినతప్పును తీమించినన్ను దాసునిగనేలకొని రక్షింపవలయుననిప్రార్థించితానును భగవన్నామపూజచేయుచుండెను. అప్పుడు అచ్చటివారెల్లరును నామదేవులప్రభావములను పలు దెఱఁగుల వర్ణించుచుండిరి.

శ్రీభక్తవత్సలాయనము.

పమనొకండవయధ్యాయము.

జ్ఞానదేవులును, నామదేవులునుకపీరుదాసులయింటికివచ్చుచరిత్రము.

నామదేవులు జ్ఞానేశ్వరులతోడహస్తినాపురమునందుఁ గొన్నాళ్లువసించి యచ్చటివారలను భగవద్భక్తియొక్కలనుజేసియచ్చట విడిచి కాళికివచ్చింగంలాపన్నానముచేసి, యచ్చటిదేవాలయంబులకుఁబోయి, భగవంతునిదర్శనముచేయుచు నాలుగునెలలాత్మత్రముననందిరి. ఒకనాటిరాత్రి యాయురువురును కపీరుదాసులయింటికిఁబోగా కపీరుదాసులు భాగ్యవంతులై యెదుర్కొనియొత్తెవ్వరోత్రములకుసాష్టాంగవందనములుచేసియింటికొప్పటికిఁగొం

మకొనిపోయిరి. అనుశీలునియింటి దారిద్ర్యస్థితి మామటకును, చెప్పటకును సహింపదు. నానాటి యాహారమునకు ఏమియును లేక శిశువులు సహితము పవాసముగ నిద్రించుచుండిరి. ఇట్లుండఁగా వచ్చినయతిభులను ఆదరింపవలయునని కపీరుదాసులు తనభార్యతో చెప్పిన అగుణవతి మంచి దనిచెప్పి చింతాక్రాంతయై యంగడివిధినిబోయెను. అప్పుడు నాత్రికామైనందున సంగళ్లు మూయఁబడియుండెను. ఒకయంగడివాడు మాత్రము మేల్కనియుండఁగా కపీరుదాసులభార్య వానిసమీపమునకుఁబోయి దైన్యముతోఁడ ఒభాగ్యవంతుఁడా తీర్థయాత్రాపరులగు పరమసాధువులు మాయంటికివచ్చియున్నారు. వారికి నాతిధ్యము చేయుటకు నాయంటపదార్థము లెవ్వి యునులేవు. నీవుదయచేసి బియ్యము, పప్పుమొదలగు వస్తుసంభారములనిచ్చినయెడల వానిక్రయమును రేపుప్రాతఃకాలమున నీకు తెచ్చియిచ్చెదను. అనియడిగినకపీరుదాసుభార్యను వర్తకుఁడు మాచియకాలమున నొంటికివచ్చి పదార్థములనడుగునీవెవ్వతననిన ఆయుత్తమురాలు నేను ఈ యూరిలో వాసముచేయు వైష్ణవోత్తములగు కపీరుదాసులభార్యననిచెప్పెను. వర్తకుఁడు కామ పరవశుఁడై యాపతివ్రతనుజూచి నిన్ను జూచినదిమొదలు నేను చెఱకువిల్లునిభాణములచే పీడితుండనగుచున్నాను. నామనోరథమునీ డేర్చిన నీవుకోరినవస్తువు లెల్లనిచ్చెదను. నామమాల్యము పనిలేదనియె. అసాధ్వీయమాటలను విని నేనేమిచేయుదును. సాధువులగునతిభులుపవనించి యున్నారు. ఈవర్తకుఁడుతప్పతక్కినవారలంగళ్లు మమానీకొనియిండ్లకుపోయిరి. భర్తచిత్తవృత్తి నెఱఁగితదనుగుణముగ నడచుట భార్యకు పరిమధర్తము. పూర్వము అతిధికుక్రూపాపరుండగునుదర్శనునిభార్యతనపెనిమిటిమనోభావముననుసరించియతిధియైవచ్చినభర్తవేషతయొక్కయంగసంక్లేషమునకొడంబడియెనుగదా. నేనీవర్తకునియపేక్షకు సమ్యంతించియైనవలసినవస్తువులనుగొనిపోయి భర్తనియమనానుసారముగ భాగవతులనారాధించెదను. కాస్త్రమున ధర్మాధర్మనిరూపణము చేయఁబడియుండినను సమయోచితముగఁగొన్నిధర్మములు అధర్మములై, అధర్మములు ధర్మములగుచున్నవి. అన్యతమాడఁగూడదనివేదము విధించియుండ(వివాహకాలేరతిసంప్రయోగే | ప్రాణాత్యయే సర్వధనావహారే | విప్రస్యచాధేహ్యన్యతం వదేయం | పంచాన్యతాన్యభూతపాతకాని) అనురీతినివివాహదులయందు అబద్ధమాడుటపాతకముగాదనినీశ్వవిధిగలిగెను. వేదమున జీవహింసకూడదని విధించి మరల యాగములయందుఁజేయఁబడు జీవహింసాహింసకూడాదని విధించెను. పతివ్రతయగు (స్త్రీ) భర్తవశవర్తియైతదిచ్చానుగుణముగఁజేయు సర్వకార్యములును పరమధర్మమైయుండును. సర్వప్రకారములచే స్వాతంత్ర్యమునుబిడిచి భర్తవశంగతలుకాని (స్త్రీ)లకు స్వేచ్ఛాచరణము సరకపాతువగునుగాని భర్తకు అనువ్రతయగు నాకు భర్తముఖోల్లాసకరముగఁ జేయుకార్యములు సరకాస్పదములుకావు. అనిబింటించి భజనపెనిమిటికి ఆరాధ్యుండగుశ్రీరామచంద్రునిపాదపద్మంబులను స్మరించి వర్తకునిజూచి నేనడంగినవస్తువులనిమ్ము. నేనింటికిపోయి భర్తనియమనానుసారముగ సాధువులనారాధించి మఱి వచ్చి నీయభీష్టంబు నెఱవేర్చెదను అనినవినివర్తకుఁడు నీమాటలను నేనెట్లునమ్ముదును. నామనోరథమును ముందుచూర్తిచేసి నీకువలసినవస్తువులను యభేష్టముగఁగొనిపోమ్ము. అట్లు చేయుటకు సమ్యంతంపవేని నీవు నీదారినిపొమ్ము. నీవుగోరినపదార్థములనియ్యవనియెను. అతివినియోగ తీవ్రతవర్తకునిజూచినీవునామాటలను విశ్వసించవేని నేనుచేయుచరిత్యమైనవస్తువులను నేగోరినవస్తువులనిమ్ము. లోకము సత్యమాలము. సత్యముచేతనేజగత్తు ప్రతిష్ఠితమైయున్నది. కాన

నేను సత్యమేవచించెదను. నేను మరలరానియెడల సర్వకారణముగ సత్యమును తప్పవారి
 గతిపోయెదను. అత్యనుమాపించుటయు, భర్తవిషయమున దుష్ప్రత్యయగుటయు, పరమాన్న
 మునతరులకీకయొక్కతగభుజించుటయు, వంటచేసితాను మున్ను భుజించుటయు, పనులయె
 డకుటియగుటయు, బొంతులూడుటయు, పుత్రికను వెలకిచ్చుటయు, గుజనలకుడిచేయుట
 యుత్తమనీదుశ్చరితలఫలముననుభవించెదను. అని ప్రతిజ్ఞచేసిన ఆపతివ్రతమాటలను వర్త
 కుఁడు విశ్వసించియామెకోరినవస్తువులనిచ్చెను. అవస్తువులనుదీసికొనియామెతనయింటికివచ్చి
 జరిగినవృత్తాంతములనన్నిటిని భర్తకుఁజెప్పెను. అతఁడు ఈవస్తువులను తనయింటికివచ్చి
 యుండుసాధువులకిచ్చివారిని తృప్తిపఱచి వారు భగవదారాధనముచేసి తచ్చేషమునుభుజించి
 నిందించినవిష్టుట కపీరు తనభార్యనుజూచి తదీయారాధనమునకై యిట్టిసమయమునను
 నకుపకరించినవమాపుణ్యాత్మునికేమిచేసిననుదగును. సాధువులనిమిత్తమై నిజశరీరమును వర్త
 కునికినిచ్చుటకుసన్నతించిన నీవు పుణ్యకాలినివి. ఇప్పుడు అర్ధరాత్రియయ్యెను. దారిబురద
 గానున్నది. అడుసుత్రొక్కినకాళ్లతో నచటికిపోవుటుచితముకారు. అర్ధరాత్రిని (స్త్రీ)
 యొంటిగా వీధినిపోవుటయు అనుచితము. నీవడుసునందు జారిపడితివేని మహాపాపకా
 రియగువర్తకునికి నీవుచేసియుండు వాగ్దత్తము త్యక్తమగును. అనిచెప్పి భార్యను తనవీఁపున
 వహించియావర్తకునియంగడికి సమాపమున తీసికొనిపోయివిడిచి నీవువర్తకునిమనోరథము
 నెఱచేర్చిరమ్మని నియమించి యింటికిపోయెను. అయువతికామాతురుఁడై తనరాకను నిరీక్షిం
 చుచున్న వర్తకుని యంగడిలో ప్రవేశించి నీమనోరథమునునెఱచేర్చుకొనుము అనియెను. అపు
 డు మూర్ఖుడయమునందంధకారమునశించునట్లు వర్తకునికి క్రొమచంద్రునికిటాక్షముచే
 అజ్ఞానమునశించియావతివ్రతకుభయభక్తులతోడ ప్రదక్షిణనమస్కారములుచేసి యోతల్లీనిభర్త
 యగు కపీరుదాసులు క్రొమభక్తినిజేషము. అట్టిమహానుభావులభార్యయగునిన్ను సాక్షా
 ణ్ణాకమాతయనదగును. అట్టివిభవమున తత్సంపదించితిని. నాజనమువర్గమయ్యెను. రెక్క
 లేనిజనములనెత్తియిట్టివిషయవాంఛలచే దుర్గతినిజెందిననేను భగవత్ప్రకటముచేదుర్లభమగు
 మానుషదేహమునుజెందియు మహాపాపివైతిని. నేను పితరులతోడ రారవాదినరకములను జెం
 చుటకు పాత్రుఁడనైతిని. నీకటాక్షామృతమును నామీదవర్షించి నన్ను పుత్రునిగ అభిమానిం
 చినాకభయమిచ్చి నీభర్తసన్నిధినిశరణాగతునిగజేసి నన్నురక్షింపవలయునని బహువిధముల
 ప్రార్థించిన కపీరుదాసులభార్య సంతసించియావర్తకునికి అభయమిచ్చి వానినివెంటఁబెట్టు
 కొని స్వగృహమునకువచ్చి భర్తకువందనములుచేసి వర్తకునిజూపి నడచినవృత్తాంతమును విన్న
 దించి యాయాత్మనుమారుఁబొద్దునిగనంగీకరించిక్రొమభక్తునికి అంగీకారయోగ్యమగునట్లుఅను
 గహింపవలయునని పురుషకారముచేసిన కపీరుదాసులు వానినికటాక్షించి తనపాదములను
 బట్టుకొని భూమిపైఁబడియుండు వానినిత్రియాలోగనముచేసికొని కన్నీరుతుడిచి శోకింపకు
 ము. సుదాక్రొమచంద్రునిధ్యానించుచు, తన్నామములనుచ్చరించుచు, తద్దాసులనారాధించు
 చుండుము. దుర్విషయేచ్ఛను సమూలముగ ఛేదించుము. రాజసభామసంబులనువిడిచి సత్త్వని
 ఘ్నఁడవైయుండుము. ఈపరిత్రయమునువర్తింపుము. (త్యజదుర్జనసంసర్గం । భజసాధుసమ
 గమం । కుదుర్భర్తమహారాత్రం । పురనిత్యమనిత్యతాం) అనురీతిని దుష్టులనూపాశ్రయ
 వర్తింపుము. సాధువులసమాగమమునుగోరుచుండుము. అపారాధతమ కాస్త్రవిహితమును

జ్ఞానదేవ, నామదేవులతీర్థయాత్రయందుబావిసీళ్లుతమంతటప్రవహించుట, ౪౩
నాగనాధునిసన్నిధివీరలకభిముఖమగుట.

ధర్మములనాచరింపుము. శరీరము నీటిబుగ్గవంటిదనిదానియనిత్యతనెల్లప్పుడును స్మరింపుచుండుము. (మధుకస్తాయినమ్మత్యుమ్ | యదివశ్యేదయంజనః | ఆహారోపిసరోచేత | కిముత్యాకార్యకారితా) అనగా తనతలవైఁగూర్చుండియుండుమృత్యువును తెలిసికొన్నవానికి ఆహారము సహితము రుచింపదనగా నరకావహమగు నిషిద్ధకార్యములయందెట్లుమనను. ప్రవర్తించును. అని హితోపదేశముచేసిన కపీరుదాసులవాక్యములనువిని వర్తకుఁడు ఆర్తవృద్ధయందై (నవైరాగ్యత్వరోలాభః | సబోధాదపరంసుఖం | సగురోరపరస్త్రాతా | ససంసారత్వరోరపుః) అనునీతిని వైరాగ్యమునకు మించిన లాభమును, సుబోధమునకుమించిన సుఖమును, గురువునకుమించిన రక్షకుఁడును, సంసారమునకుమించిన శత్రువును లేదని నిశ్చయించి సన్మార్గవర్తియై సాధుగోష్ఠినుండెను. ఈయచ్చుతమును నామదేవులును, జ్ఞానదేవులును చూచి యాశ్చర్యపడి కపీరుదాసుల యనుమతినిజెంది బయలుదేరిపోయి తీర్థయాత్రచేసి మరల కపీరుదాసులయింటికివచ్చిరి. కపీరుదాసులు వారలనెప్పుని సాష్టాంగవందనములుచేసి ధ్యాయచరించిరి. ఆపుడువిరుముపురుగు సంతోషభరితులై భగవద్గుణానుభవముచేయుచు ఆనందరసాభిసోలలాడుచుండ జ్ఞానేశ్వరులు నామదేవ, కపీరుదాసులకు పూర్వజన్మమును ఈజన్మకారణమగుభగవద్నియమనమును స్మరింపించిన వారిరువురును ముదమంది జ్ఞానేశ్వరులకు సాష్టాంగవందనంబాచరించిరి. జ్ఞానదేవులు కపీరుదాసులనుజూచియో భక్తాగ్రణీశ్రీమన్నారాయణుఁడు పుండరీకునికిదర్శనమిచ్చుటకై శ్రీపండరిక్షేత్రమునకువేచేసి యిప్పటికినిఆశ్రీతులననుగ్రహించుచుభీమనదీతీరమునందుసన్నిధిచేసియున్నాఁడు. ఆత్రవశిఖామణి యీనామదేవునికి ప్రాణపదమై వశవర్తియైయున్నాఁడు. ఆపుండరికవరదునిని నీవుదర్శనముచేయవలయుననిన కపీరుదాసులుఆనందభరితులై యోస్వామీదేవరయాజ్ఞానుకరసావహించికా రికశుద్ధముననుత్థానైకాదశికివచ్చి చేరదనని విన్నవించెను. జ్ఞానదేవులును నామదేవులును కపీరుదాసులయనుమతినిజెందితీర్థయాత్రకుపోయిరి.

అజ్ఞానతిమిరభాస్కరాంశముః.

పండ్రెండవయధ్యాయము.

జ్ఞానదేవ, నామదేవులతీర్థయాత్రయందుబావిసీళ్లుతమంతటప్రవహించుట, నాగనాధుని
సన్నిధివీరలకభిముఖమైతిరుగుట, వీనిచరిత్రము.

నామదేవులును, జ్ఞానదేవులును ప్రయాగకువచ్చి త్రవేణీసంగమమునందు స్నానముచేసి యయోధ్య, మధుర, గోకులము, ద్వారక మొదలగు స్థలములనుదర్శించి యచ్చటిపుణ్యతీర్థములయందు స్నానముచేసి మార్వాడిదేశమునకు వచ్చునపుడిరువురును తృష్ణాధిక్యముచే మిగులపీడితులైయెచ్చటవెదకినను పాపార్థముజలముదొరకక దారిప్రక్కనుండినయొకబావినిజూచి దానిచెంతకుపోగా అందుసీళ్లుపాతాళముననుండెను. జ్ఞానదేవులకుబావిలోదిగునామదేవులకు

గాననతఁడాబావిలోదిగిదప్పితిఁబలులతీర్థపానముచేసి మైకివచ్చెను. నామదేవులు దాహము నుసహింపక శ్రీమత్పంచరీనాథునినిచ్చరించిసంపర్కజ్ఞుఁడును, సంపర్కక్షుఁడునుసగురు క్షిణీకాంతుఁడు నామదేవులదప్పిబాధను నెఱిగియాబావినిట్లుమైకివచ్చిప్రవహించునట్లుసంకల్పించెను. నామదేవులతీర్థమునుద్రాగి దాహశాంతిచేసికొనిరి. ఈయద్భుతమునుజూచి జ్ఞానదేవులు ఆత్మగ్యపడినామదేవులనుఆలింగనముచేసికొనియోనామదేవాశ్రీపాంచజన్యధరుఁడునీకు స్వాధీనుఁడై యున్నాఁడు. (పితృమత్సమతభ్రాతృ | దారామిత్రదయోపివా | ఏకైకఫలలాభాయ | సంపర్క లాభాయ కేశవః) అనువాక్యమును భగవంతుఁడునీవిషయమున ననుష్ఠించిచూపెను. జగన్నాథుఁడునీకు విధేయుఁడైయుండ నీకుససాధ్యమొకటికలదాయనిసల్లాసములాడుచు నిరఘృను అస్థలమునువిడిచిపోయిరి. అతీర్థమునామదేవులకీర్తిప్రవాహమునఁదగియిప్పటికిని ప్రవహించుచున్నది. అందుమార్గశిరమాసమున సాధుజనులువచ్చి స్నానముచేయుదురు.

పిదపనామహాత్ములిరువురును హరిద్వారమునకుపోయి గంగాస్నానముచేసి, హిమాచలమునెక్కి గంగోత్తరినిస్నానముచేసి, కేదారేశుని, బదరీనారాయణునిదర్శించి, హిమవంశమును దిగి, సాలగ్రామమైవిశారణ్యములనుదర్శించి, గయాక్షేత్రమునకుఁబోయిఘృనినదిలోస్నానముచేసి, విష్ణుపాదమునుదర్శించి, పితరలక్షణ్డేశించిపిండప్రదానముచేసి, వైద్యేశ్వరము, శ్రీజగన్నాథము, శ్రీకూర్మము, భీమేశ్వరము, రాజమహేంద్రము, సింహచలము, మంగళగిరి, శ్రీశైలము, ద్రాక్షారామము, విరూపాక్షము, అహోబిళము, వేంకటాచలము, కాళహస్తి, భుటికాచలము, కాంచీపురము, పేదగిరి, ఆరుణాచలము, శ్రీమష్ణము, చిదంబరము, మాయూరము, కుంభఘాణము, శ్రీరంగము, జయకేశ్వరము, వృషభాద్రి, హాలాస్యము, తోతాద్రి, మహేంద్రగిరి, కన్యాకుమారి, రామేశ్వరము, దర్భశయనము, అనంతవత్సనాథము, జనార్దనము, పాపనాశనము, కుత్తాలము, గోకర్ణము, త్ర్యంబకము, యాదవాద్రిమొదలగుదివ్యక్షేత్రములయందు భగవద్దర్శనముచేసి గంగా, యమున, సరయు, ప్రభాసము, శోణభద్ర, నారాయణి, కృష్ణవేణి, గోదావరి, నర్మద, సింధు, పుష్కరము, బాహుద, పంప, తీర్థనది, కావేరి, కృతమాల, తామ్రవర్ణి, ధనుష్కోటి మొదలగుపుణ్యతీర్థములయందు గ్రంథియచటపెంచుభగవద్భక్తులతోకలసిభగవద్గుణానుభవముచేయుచు మాఖకృష్ణపక్షచతుర్దశి మహాశివరాత్రిదిసమునగాగనాధపురమునకువచ్చిరి. అచ్చటస్నానముచేసియాహ్నికములనునెఱిపేర్చినాగనాథునిసన్నిధికివచ్చి సాష్టాంగవందనముచేసిమహామంటపమున భగవన్నామసంకీర్తనముచేయుచుండిరి. వీరిలిట్లు శ్రీపాండురంగనిధ్యానించుమహారికీర్తనముచేయు సమయమున సమస్తజనులువచ్చియానందబాష్పములువిడుచుచు, శ్రవణానందముగవినుచుండిరి. కొందఱానందాతిశయముచే శరీరమునుమఱచి స్తబ్ధులైయుండిరి. ఇట్లుండఁజేవాలయమునందలియర్చకులు స్నానసంధ్యావందనములుచేసి స్వామినిపూజించుటకువచ్చియోగోష్ఠిని జూచి లోపలప్రవేశించుటకుదారిగానక యనూయాగ్రస్తచిత్తులై వారిలనుజూచి మేములోపలప్రవేశించుటకు దారివిడుపుఁడు. మమ్ముముట్టుకుఁడు. ఇవియేమికారణం. ఈయాటపాటలను పండరిపురమునకుపోయి చేయుఁడనిచెప్పియు వారలభగవద్గుణానుభవమున చొక్కిదారివిడువకయుండిరి. అర్చకులు మొదలగుబ్రాహ్మణులుకోపగించుకొని నామదేవులపరమోపాసకువచ్చి యోయాయిదియేమియాటపాటలు. భగవత్సన్నిధికివచ్చువారికి దారిలేకయున్నది. దేవాలయమున వెనుకటి భాగమునకుపోయి మిక్కిలిమైసట్లాడుచు పాడుచునుండుఁడుఅనిచెప్పిననామ

నాగనాధునిసన్నిధిపరలకభిముఖమగుట.

దేవులుమంచిదని గోష్ఠితోడ సన్నిధికి వెనుకపోయి భగవన్నామసంకీర్తనము చేయుచుండిరి. నామదేవులుపండరినాధునిఁదలఁచుకొనియాపునునెడవాసినదాడవలె తద్విశ్లేషమునకు సహించక బహువిధములగ ప్రోత్సముచేయుచుండ ఆకాశమునుండి తొమ్మిదిలక్షలభగవద్భక్తులు మెఱుఱుతుండగలవలె ప్రకాశించుధ్వజములనుజేతఁబట్టుకొని వచ్చిరి. అచటనుండినయెల్లరును ఆ శ్చర్యపడి శ్రీవైకుంఠనాథుఁడు వచ్చుచున్నాఁడని భ్రమించిచూచుచుండిరి. అపుడునామదేవుల నందఱువరకులై భగవంతునిఁగిరించుచుండిరి. ఈతొమ్మిదిలక్షలపఠాకలు తొమ్మిదిలక్షల సూర్యులవలె నిజప్రభలచేలొకమంతయు వ్యాపింపెను. ఇంద్రాదులు ఆకాశముననుండి పుష్పవర్షమునువర్షించిరి. అపుడుపాంజ్ఞుఖుండైయుండిన శ్రీనాగనాథుఁడు నిజమందిరంబుతోడ వచ్చి మాభిముఖముగాతిరిగి నామదేవులను గటాక్షించుచుండెను. అందఱును ఆనందాతిశయముచే తాళములువేయుచు, కీర్తనముచేయుచు శరీరములనుమఱచిపరవశులైరి. నామదేవులారాత్రియంతయును భగవత్ప్రత్యక్షానుభూతివర్షముచే సకలప్రాణిసస్యములకు నుజీవనమునొసంగుచుండ సూర్యోదయమయ్యెను. అపుడాయర్చకులు నాలుగుజాములయందగు శివపూజచేయుదయ కాలమునన్నానమునకై వెలుపలవచ్చి నామదేవులగోష్ఠితోడ భగవన్నామసంకీర్తనముచేయుచుండుటనుజూచి తమకుసూర్యుఁడుపశ్చిమముననుదయించినట్లుతోఁచినందున నాశ్చర్యపడి సేఁడేలసూర్యగతివిపరీతమయ్యెను. ఒకవేళరాత్రియంతయుమనముమేల్చినిశివపూజచేయుచుండినందునపితృముప్రకోపించుటచే మనకుదిగ్భ్రమకలిగియుండవచ్చుననికొంతచింతించి సావధానముగనూహించి తీర్థములన్నియు మనుషుపటియట్లేయన్నవి. సూర్యుఁడు యధాక్రమముగతూర్పుదిక్కునందే యుదయించియున్నాఁడు. శ్రీనాగనాథస్వామిమాత్రము ఆలయముతోడ వచ్చిమాభిముఖుండైనామదేవునిభక్తికి ఆనందించుచున్నాఁడు. చంద్రమాశీర్వాదుఁడు నామదేవునికీర్తనలకు చొక్కియిట్లుచేసెనుగాఁదోలు. ఇదిమిగులనద్భుతము. మనముకేవలముపామరులమగుటచే నీభాగవతోత్తమునివిషయమునందపచారపడితిమి అనిభయభక్తియుక్తులైనామదేవులకువందనముచేసియోభక్తశిఖామణీ నీవేభగవంతునికంతరంగభక్తుఁడవు. నీవేభాగ్యకాలివి. నీపితరులెట్టివోములునోఁచిరోతెలియదు. ఆనందముతోడ నిన్నుజూచుచు నీవుచేయుభగవత్కీర్తనలను వినుచుకాలమునుగడపునుజనులభాగ్యవిశేషమెన్ననలవికాదు. నీవుఉద్ధవాంశజనితుండవని యిపుడిపుడు తెలియవచ్చెను. పఠాకహస్తులగు శ్రీమన్నారాయణపార్వదులుఇదిగోనీదర్శనార్థమువచ్చియున్నారు. నీచరిత్రము పరమపావనమైనది. జ్ఞానదేవుఁడు తన్నుజాతిభ్రష్టుఁడనినవ్రాహ్మణులకైమహిషముచే వేదములనుచ్చరింపించినటుల నీవును అమాయగ్రస్తులమగుమామ ఆఘటితములనుజేసిచూపితివి అనిస్తోత్రముచేరియంజలిహస్తులైనుచుండ పఠాకహస్తులగు భగవద్భక్తుల దృక్కులై దేవదేవునిసన్నిధికిపోయిరి. సకలజనులును ఆనందభరితులైరి. జ్ఞానదేవులు నామదేవులను ఆలింగనముచేసికొని తనచేతులచేతనిని ఆపాదచూడము స్పృశించిరి. నాగనాధునిసన్నిధియిప్పటికిని పశ్చిమాభిముఖమై నామదేవులసత్కీర్తిని బ్రకటించుచున్నది.

అతిమానుషచేష్టితాయనము.

పదుమూడవయధ్యాయము.

భగవంతుడునామ దేవులతీర్థయాత్ర కై యుద్యాపనము చేయుచు పరిత్రము.

పిదపజ్ఞానదేవులును, నామదేవులును నాగనాధునియనునముచేంచి, బయలుదేరి, పండి రిపురమునకువచ్చి యానందముచే మైమఱచి దూరముననుండఁగానే గోపురముగోచరమైనంతట దండముసమర్పించి పండిరినాధుని నేవయందలియార్తిచేవేగముగవచ్చి చంద్రభాగలో స్నానముచేసిహరిశీర్షముచేయుచుగోపురద్వారమునంగుననుస్మరించిలోపలప్రవేశించిబలిపీఠము చెంతవందనముచేసి స్వామికడుటవచ్చి పరమభక్తితో సేవించుచుండిరి. అపుడుభగవంతుడు వీనినాలింగనముచేసికొని సంతోషించెను. నామదేవులుస్వామిపాదములయందు తనశరము నుజ్జేర్చియానందబాష్పములచే కడిగి స్వామీదేవరనియమనమునుశరసావహించి జ్ఞానదేవుల తోడ తీర్థయాత్రపోయివచ్చితిని. దేవరవారినివిశ్లేషించినదిసములను యుగములుగఁగడపితిని. ఇక నెన్నటికినిటుపంటి విశ్లేషమునాకులేకుండునటులననుగ్రహింపుము. నిన్నెడవాసి నదిమొదలనవరతము నీరూపమునే ధ్యానించుచుంటిని. నీపాదారవిందములే నాకుసర్వధనమైయున్నదిఅనిన రుక్మిణీకాంతుడు ఓవత్సానీవుచేయుచుండుభజనము నాకు అహోరాత్రమానందమునుగలుగఁజేయుచుండెను. నీవు నన్నువిశ్లేషించినపిదపనట్టిసంతోషమును నాకుగలుగఁజేయఁదగినభక్తులిచ్చట నెవరునులేనందున నాహారాదులుదురింపక దైవ్యమునుజెందినీరాకక దురుచూచుచుంటిని. ఆపవరతము నిన్నే స్మరించుచుంటిని. నాప్రాణపదమైనభక్తికిఱామణి నీకన్నప్రియులునాకన్యులలేరు. నీవుసర్వదేశ, సర్వకాల, సర్వావస్థలయందునునన్నే స్మరించుచుంటివి. నన్నువిడిచి బహుదూరముపోయివచ్చితివి అనిచెప్పిభక్తులందఱును జూచుచుండమరలనాలింగనముచేసికొని ముఖమునుగుడిచి తనకంఠముననున్న తులసిహారమును అతని కంఠమునందువైచికుపాద్యప్తచే కటాక్షించెను. అపుడచ్చటికి వచ్చియుండిన వైష్ణవోత్తములగు నివర్తిదేవ, జ్ఞానదేవ, సోపానదేవ, వీసోబాకేశప్రభృతులనేకులు పండిరినాధునకు సాష్టాంగవందనముచేసి నామదేవులనాలింగనముచేసికొని సమద్రఘోషమువలె జయజయ శబ్దములు చేసిరి. అపుడు ఆకాళముననుండి దేవతలును, ఋషులును భగవన్నామసంకీర్తనముచేయుచుసన్నిధికివచ్చిరి. లోకమాతలుగు రుక్మిణీదేవిస్వస్థివచనముచెప్పినామదేవునిముఖమును పరిపూర్ణకృపతో చూచి సంతోషించుచుండెను.

పిదపభగవంతుడు నామదేవులనుజూచి నీవు మిగులకష్టపడి శ్రద్ధతో తీర్థయాత్రచేసి వచ్చినందున ఉద్యాపనము చేయవలయును. అట్లుచేయనియెడల పడ్రసాన్నమును పాకముచేసి భుజింపకపోయిన నెట్లువ్యర్థమగునో యీ తీర్థయాత్రచేసియుద్యాపనముచేయనియెడల నిష్ఫలమగును. అనిచెప్పియతనిచేతినిఁబట్టుకొనియంతఃపురమునకుఁదోడ్కొనిపోయిలేకగవుతోడఝర్కీ యినిజూచి యొరుక్మిణీ నాప్రాణపదయుండగునామదేవుడు తీర్థయాత్రచేసివచ్చెను. దాని కినుద్యాపనము చేయవలయుననిన అజగన్తాత ఈనామదేవునికి నీపాదపద్మములు తప్పవేఱుంధ నమలేను. కానవీనికార్యములనన్నిటిని నీవేఱునిచేయవలయును. వీనిచిత్రముమిగుల అద్భుతమైనది. వీనిప్రభావము దేవతలకును దెలియదు. నీవు శీఘ్రముగ నామదేవులను విలుచుకొనిపో

యి యాయహరిలోనుండు బ్రాహ్మణులకెల్ల విందుచెప్పిరమ్మఅనిచెప్పి యోనాధానీసంకల్పము నకుఅసాధ్యమెద్దిఇచ్చామాత్రముననే సమస్తమునడచుచుండును అనిచెప్పినరు క్షిణీవచనములకు వైకుంఠనాథుడు సంతోషించి నెవర్తిదేవ, జ్ఞానదేవ, సోపానదేవ, ప్రభృతులుద్భవములను బట్టుచుండ మహాక్షలాయద్యుతమునుజూచుచు వెంబడింప నామదేవులను పురస్కరించు కొనితాను వెనుకపోయెను (నిరపేక్షంమునికాంతం । నిర్వైరంసమదర్శనం । అనువ్రజామ్య హంనిత్యం పూయేయేత్వంప్రిరేణుభిః.) అనగా నీశ్వరేతర సర్వపదార్థములయందు నిరపేక్షుడై భగవంతునిమనముచేయుచు మనోనిగ్రహముచేసి యెవరియందును ద్వేషములేక నుఖదుఃఖములయందును, లోష్ణకాంచనములయందును, ప్రియాప్రియులయందును, నిందాస్తుతులయందును, మానావమానములయందును, మిత్రద్వేషులయందును సమదర్శియైనమహాత్ముని పాదరేణువులచే పరిశుద్ధుండనగుటకైయట్టివానిని వెంబడించెదను అనుతనమనోరథమునకు మంచిసమయము కుట్రిలైనని శ్రీపాండురంగనాథుడు నామదేవులను వెంబడించెనటకుసం దించుములేదు. పిదపభగవంతుడు నామదేవసహితుడై పోయియాయహరనుండు బ్రాహ్మణుల నెల్లవిందునకు పిలుచుచుపట్టణమునకు ప్రదక్షిణమువచ్చెను. భగవంతుడాసమయమున బ్రాహ్మణసేవధారియై వచ్చినను అతనిలేజోవిశేషమును జూచునపుడితఁడు సామాన్యబ్రాహ్మణుడుకాఁడు. భగవంతుడు కాఁబోలుననియెల్లరునుశంకించిరి. ఇతనిముఖమునుజూచినంతటఅందఱికి నానందాతిశయమును, తాపోపశమనమునుగలిగెను. బ్రాహ్మణులందఱును సంతోషచిత్తులైదేవరవారివాసస్థలమెఱుగిరి. నామధేయమేమి అనియడిగిన చక్రపాణివారలను జూచి యోబ్రాహ్మణులారా నాపూర్వోత్తరము నామదేవునికితెలియును. నాప్రాణసఖుండగు నితఁడు తీర్థయాత్రచేసివచ్చినేడుపండ్రినాధునిసన్నిధిలోపల నుద్ధాపనముచేయుచున్నాఁడు. దానికిమీరందఱురావలయును. నాపేరనంతయ్య. మీరుత్పరితము గారావలయును. అని యుపచారముగ చెప్పినన్నిధికివచ్చి రుక్మిణీదేవినిజూచి బ్రాహ్మణులకువిందుచెప్పినదియు, అచ్చటజరిగినయతిశయములను జెప్పెను. అదివిని రుక్మిణీదేవి నిన్ను బ్రహ్మరతిఁగరనిన దేవాభిమానులకెల్లు సాధ్యమగును. నామదేవుని నిజదైవమవగునీవునేఁడానంద వరవకుడైయ న్నాండవనిజగజ్జనినిచెప్పచుండ కామధేను, కల్పవృక్షములు భగవంతుని తలంపెఱిగివచ్చి షడ్రసాన్నమును, నానావిధభక్ష్యభోజ్యములను, పరిమళమిరితపానీయములను, చందనపుష్ప తాంబూలాదిభోగ్యపదార్థములను అపరిమితముగనిర్పించెను.

అపుడురుక్మిణీసత్యభామలు నామదేవులకు అభ్యంజనాదులనుజేయించి స్వస్తివచనము చెప్పి హరితియై త్తిరి. భగవంతుండగు శ్రీమన్నారాయణుడు నామదేవులను వచ్చి భూషణాదులచేసలంకరించి కూర్చుండఁబెట్టియందఱునుకొనియాడుచుండ వచ్చినబ్రాహ్మణాదులకు ఆసనాద్యుపచారములనుజేసెను. అంతరిక్షముననుండు దేవతలంచునకు భగవంతుండమృతము సొసంగనేగాని యిట్టిపేమామృతమునుసొసంగనేలేదనిచెప్పి భక్తులవైభవమును శ్రుతింతుచుండిరి. రుక్మిణీకాంతుండుమునుపటివలె బ్రాహ్మణరూపియైవచ్చిఁజుచ్చటవచ్చియుండు బ్రాహ్మణుల పాదములనుగడిగి తనయుత్తరీయముచేతుడిచి వారిమెడలకు పుష్పహారములనువేసి కన్నురింపకమునునిచి నూతనవస్త్రంబులనిచ్చి బంగారగూర్చుండఁబెట్టి నానావిధషడ్రసాన్నములనుభక్ష్యదులతోవడ్డించి సంతోషముచెప్పి నామదేవునిచేతితో తీర్థమునుదిడిపించెను. బ్రాహ్మణులు

పరిషేచనాపాశనాహుతులుచేసి, గోవిందస్తరగతోడభుజించుచుండ వైకుంఠపరియభీష్టవస్తు
పులనడిగి, వడ్డించుచుండెను. అందఱును అభీష్టముగభుజించి, యత్తరాపాశనముచేసి, లేచి,
గంధూపపూర్వకముగచేతులుకాళ్లుకడిగికొని, శుద్ధాచమనముచేసి, పరిశుద్ధస్థలమున గుఱోప
విష్టులై జనార్దనునిధ్యానించుచుండవలెనాధుఁడుచందనకుసుమతాంబూలంబులనిచ్చివారిచ్చి
నమంత్రాక్షతలనుదనపీతాంబరంబునతీసికొనియాయక్షతలనుదనచేతితో నామదేవునిశరంబున
నునిచినికుపరమభక్తిదినేనీవర్ధిల్లుచుండును గాకయనియనుగ్రహించి యతనిచిలుచుకొనివచ్చిని
వర్ధిదేవ, జ్ఞానదేవ, సోపానదేవ, వీసోబాకేశప్రభృతులతోడభోజనమునకుకూర్చుండెను. అపుడు
రుక్మిణీదేవి షడ్రసోపేతాన్నమునువడ్డించెను. నామదేవులు మైమఱచిభగవద్ధ్యానముచేయుచుం
డిరి. అపుడుభగవంతుఁడులేచివచ్చి నామదేవునికి హెచ్చరికచేసి యతనినితనతోడఁగూర్చుండఁ
దెట్టుకొని యతనిశరీరమునుదుడిచితనచేతికబళములనిచ్చిసావధానముగభుజింపుమనెను. నామ
దేవుఁడుభగవద్ధ్యానపరుఁడై యాకబళములను భగవంతుఁడిచ్చుటయెఱుంగుకలఁడను. అపుడుభ
గవంతుఁడుఓనామదేవానికుసునాకునునించుకయు భేదములేదు. (యోమాంపశక్తినిస్వత్రాసు
ర్వంచమయిపశ్యతి తస్మావాంసప్రణత్యామి సచమేనప్రణశక్తి) అనఁగానెవఁడు సమస్తభూ
తములయందుసన్నున, నాయందుసమస్తభూతములనుజూచుచున్నాఁడోవానికినేనును, నాకు
వాఁడునుప్రత్యక్షస్వరూపులమైయుండుము. అనిగీతయంచు చెప్పియున్నానుగదా. అవ్యక్తఁడన
గునేనునీయందులిప్రేమాతిశయముచేవ్యక్తఁడనైనీచెంతనున్నాఁడను. నీదర్శనాపేక్షచేపరమభక్తు
లువచ్చియున్నారు. వారలతోసల్లాపముచేయుము. ఈనివర్తదేవుఁడుశివస్వరూపమనియు, జ్ఞాన
దేవుఁడు నాస్వరూపమనియు, సోపానదేవుఁడుబ్రహ్మస్వరూపమనియు, నెఱుఁగుము అనిచెప్పి
కృపాదృష్టిచే కటాక్షించుచుండ నామదేవులు భగవంతునిఁజూచి (నాస్థాధిశ్వరవసునిచయే
నైవకామోపభోగే | యద్యద్భవ్యంభవతుభగవత్పూర్వకర్తానురూపం | ఏతత్సార్ధ్యంమమ
బహుమతంజన్మజన్మాంతరేపి | త్వత్పాదాంభోరుహయుగగతానిశ్చలాభక్తరస్తు) ఓభగవం
తుడా నాకుధర్మార్థకామములయందు అన్ధలేదు. పూర్వకర్తానురూపముగరాఁదగినవివచ్చును
గాక. నేనుగొప్పగోరఁదగినదియొకటికలదు. జన్మజన్మాంతరములయందు నీపాదపద్మములయం
దలి నిశ్చించలభక్తి నాకుఁగలుగవలయు. అనిప్రార్థించినకృపాసముద్రుఁడు అట్లుగఁగాకయ
ని యనుగ్రహించి వానినోటికిచ్చిన కబళమునఁగొంతయెత్తి తానుభుజించెను. అచ్చటనుండిన
భక్తులందఱాశ్చర్యపడి యానందపరవశులైరి. బ్రాహ్మణులందఱును ఒకరితోనొకరు నేఁడుమన
యాచారములన్నియు నేలఁగలిగెను. ఇదిగోవడ్డించుచుండుస్త్రీలేయేజాతిగలవారో తెలియలేదు.
మనకన్నము వడ్డించినవానినిఁజూచిన నాలుగుజాతులయందును జేరనివాఁడనితోచుచున్నది.
నామదేవునికి శంఢిగానుండవచ్చుననియూహించఁదగియున్నది. త్రికరణములచేతను వాని
యందు ప్రేమతోఁగూడియున్నాఁడు. వానినిగొనిసంకల్పమునకు జలమువిడిపించెను. మనమి
చ్చినయక్షతలను వానితలమీఁదవైచెను. కానవానితండ్రియనుటకు సందేహములేదని యోచిం
చుచు మనఃక్లేశమునుజెందిరి.

శ్రీ పుండరీకవరడుఁడు బ్రాహ్మణులయొద్దప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొనినచరిత్రము.

బ్రాహ్మణులందఱును పుండరీకాధునిజాచి యితఁడుమిగులఅక్రమముచేయుచున్నాఁడు. యిందువఁడో తెలియలేదు. ఇతనియన్నమును భుజించినందునమనయనుసానములన్నియుచెడి యోయెను. ఇతఁడు అవశ్యముప్రాయశ్చిత్తముచేసికొనవలయును. అనియొకరితో నొకరుచెప్పుచుగంపులుగంపులుగఁగూడిపోవుచుండ భగవంతుఁడడ్డముగవచ్చి వారినిపోనీకనిల్పియోపి ప్రలారా దక్షిణతీసికొనిపోవచ్చుననిచెప్పి పిలుచుకొనివచ్చి కూర్చుండఁబెట్టి స్వర్ణనవరత్ను కులసీదళాదుల నొకటిగకలిపియందఱికిని సంతభావనయిచ్చి నామదేవులచే అబ్రాహ్మణుల పాదంబులకు పందనముచేయించి వీనివైమీరు పూర్ణముగకృపయుంచవలయుననిచెప్పి యాబ్రాహ్మణులారా మీముఖములను జూచినమనస్సున నేదోకలంకముండునట్లు తోచుచున్నది. అందున మకారణము చెప్పఁడనియడిగెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణులు ఓపురుషోత్తమా నామదేవుఁడు నిక్య జ్ఞాతియనియందఱికిని తెలిసియున్నది. అట్టివానిని సహపక్షినిఁడుకొనిభుజించినచోకా వానియుచ్చిష్టమును ప్రీతితోడస్వీకరించితివి. కాననిన్నుజూచిన వేషధారియనితోచుచున్నది. నీకులమిట్టిదని తెలియలేదు. నిమిషమునకొకవిధముగనున్నాఁడవు. నీకునిందాస్తుతులు సమమైయున్నవి. నీవుబ్రాహ్మణవేషధారీవై వచ్చినందున మేము నీయద్యాపనమునకువచ్చి భుజించితిమి. బ్రాహ్మణులు వేదము విధించినట్లు నడవవలయునుగదా. నిన్నుజూచినసర్వజ్ఞుఁడవని తోచుచున్నది. అట్లుండ నామదేవునియందలి ప్రీతిచేసిట్లుచేసితివి. అనిచెప్పిన బ్రాహ్మణుల మాటలనువిని భగవంతుఁడు ఓవిప్రులారా నేను నామదేవునిని సహపక్షియందు భుజించినదియు, వానియుచ్చిష్టమును స్వీకరించినదియు దోషమనిచెప్పితిరి. అదిదోషమా. అందఱికిని అంతర్యామియగుపురమాత్మయొకఁడేగదా. వానికినుత్కృష్టజాతియనియు, నిక్యజ్ఞాతియనియు, స్తుతియనియు, నిందయనియు భేదభావములేదు. అత్తలకు కర్తృసంబంధముచేఁగలిగినశరీరములు వేఱువేఱువిధమైయుండునుగానిఅత్తస్వరూపముననించుకయైనను భేదమలేదు. (నిత్యస్వర్వగతస్థాణురచలోయంసనాతనః) అనురీతిని అత్తనిత్యుండై, సర్వవ్యాపియై, స్థిరుండై, చలనములేనివాండై, యనాత్మమైయున్నాఁడు. ఇట్టి నామదేవునిని నిక్యజ్ఞాతియనిచెప్పితిరి. అత్తలు జ్ఞానానందస్వరూపమై యేకాకారమైయుండుటచే జాతిభేదములేదు. శరీరములును, పాంచభౌతికములై యేకాకారమైయున్నవి. అట్లుండనుత్కర్షనికర్షములెట్లు సిద్ధించును, మీరువేదశాస్త్రములయందు నిపుణులయ్యును అఖండజ్ఞానములేక భ్రాంతులైయున్నారు (విద్యావిషయసంపన్నే । బ్రాహ్మణేగవిహస్తిని । కునిచైవశ్వపాకేచ । పండితాఃసమదర్శినః) అనురీతిని విద్యావిషయసంపన్నుఁడగుబ్రాహ్మణునియందును, గోవునందును, ఏనుఁగునందును, కుక్కయందును, దానిమాంసముతినువానియందును పండితులుసమదర్శనులై యుందురు. (ఇహైవతైర్జితస్వగ్లో । యేషాంసామ్యైర్జిగ్గితంమనః । నిర్దోషంహిసమంబ్రహ్మ । తస్మాద్భృహదీతేనీతాః) అనురీతినెవరిమనస్సు సమస్తమునందును సమభావమును జెందియున్నదో యట్టివారిచే ఈజన్మమునందే మోక్షముసాధింపఁబడుచున్నది. ఏకారణముచే బ్రహ్మమేకమై, నిర్దోషమైయున్నదో యాకారణమువల్ల సమదృష్టకలవారు బ్రహ్మమునందేయున్నారు. ఇట్లుండ శాస్త్రజ్ఞులరగుమీరు సమభావమునుపడిచినామదేవుని నెట్లునిక్యజ్ఞులజాతునిగఁజెప్పవచ్చును. కేఁ

విహితమగువర్ణాశ్రమధర్మములవశ్యానుష్ఠేయములు. కాన నికష్టమృతజాతుడగు నామదేవుడు సహపక్షిభోజనమునకర్హుడగువాడనిమాత్రమందులకులేని అందుకు సమాధానము చెప్పెదను. (శ్వపచోపిమహిపాల 1 విష్ణుభక్తాద్విజాధికః । విష్ణుభక్తివిహీనస్తు । యతిశ్చశ్వపచాధమః) అనురీతిని శ్వపచుఁడైనను విష్ణుభక్తుఁడైనయెడల బ్రాహ్మణునికన్న నధికుడగును. విష్ణుభక్తి లేనివాఁడు యతియైనను శ్వపచునికన్న నధికుడగును (మద్భక్తజనవాత్సల్యం । పూజాయాం చానుమోదనం । స్వయమభ్యర్చనంచైవ । మదభేదంబవర్జనం । మత్కథాశ్రవణేభక్తిః । స్వరనేత్రాంగవిక్రియా । మమానుస్థరణానిత్యం । యచ్చమాంసోపజీవతి । భక్తిరష్టవిధాహ్యేషా । యస్మిన్ మేచ్ఛేపీవర్తతే । సవిప్రేంద్రోమునిశ్చిమాన్ । సయతిస్సచపండితః । తస్మైదేయంతతోగ్రాహ్యం । సచపూజ్యోయథాహ్యహం) అనగా భగవద్భక్తులయందువాత్సల్యము క్తుఁడై, భగవద్విషయముననొకరుచేయుపూజకు సంతోషించువాఁడై, తానునుభగవదారాధనముచేయువాఁడై, భగవద్విషయమునదంభరహితుఁడై, భగవత్కథాశ్రవణమునభక్తియుక్తుఁడై, భగవద్గుణానుభవతాలమున గడ్డదకంతము, ఆనందబాష్పము, పులకాంకురము, వీనితోకూడినవాఁడై, సదాయితరచింతలేక భగవంతునిస్మరించువాఁడై, భగవత్సన్నిధినినిష్కాముఁడై యాయవ్యవిధభక్తులతో వర్తించువాఁడు మేష్ఠుఁడైననువాఁడే బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుఁడు. వాఁడేముని. వాఁడేమంతరుఁడు. వాఁడేయతి. వాఁడేపండితుఁడు. వానికినుపదేశించదగుననియు, వానిచేనుపదేశమునుజెందదగుననియు, వాడుభగవంతునిపరపూజ్యాధనియు భగవద్వాక్యమున్నదిగదా. బ్రాహ్మణులారా యీప్రమాణములనుమీరేలించింపరు. మీకుసమ్యక్ములేనివిషయమున మొదలనేయాత్మేపించియుండవలయును. నేనునామదేవునిచే సంతృప్తిముచేయించినపుడును, మీరిచ్చిన యత్నతలనునేను వానికిరముననొందినపుడును, వీలకానము గానుంటిరి. బ్రహ్మజ్ఞానముచే మీయందటికన్న నామదేవుఁడేగొప్పవాఁడు. అందటికినిపూజ్యుఁడు. కానవానియొచ్చిష్టమును భుజించితిని. ఈపండరిత్వేత్రమున నాదాసులు అహారాత్రమునన్ను కీర్తనముచేయుచున్నారు. నేనువారలతోఁగూడియానందించుచునామదేవునివంటి పరమభక్తులయొచ్చిష్టమును ప్రార్థించుచు అతిలభించినపుడు అలభ్యముల భించెననియానందముతోడ స్వీకరింతును. ఇట్టియొచ్చిష్టమాహత్త్యముచేతనేనేనందటికినివందని యుండెయిన్నాఁడను అనినవిని బ్రాహ్మణులు ఓమహానుభావా నీవుఅనంతపూజ్యునిగానినిధియగు భగవంతుఁడనియిపుడునిశ్చయించితిమి. మాసందేహమువీడెను. అయినను (యచ్చాశ్రువిధి ముత్సృజ్య । వర్తతే కామకారతః । నసనీధిమవాహ్నితి । ననుఖంనవరాంగతిం । తస్మాచ్ఛాశ్రుంప్రమాణం తే । కార్యాకార్యవ్యవధితే । జ్ఞాత్వాశాశ్రువిధానోక్తం । కర్తృకర్తృమహత్త్వం) అనగా శాశ్రువిధినిఅనుసరింపక స్వేచ్ఛగవర్తించువానికినిధియు, నుఖమును, పరమగతియునులేదు. కానఓ అర్జునాశాశ్రుమును ప్రమాణమనినమి కార్యాకార్యములను తెలిసికొని శాస్త్రోక్తమగుకార్యములను నీవు ఆచరింపుము. అనిగీతయందు నీవేవిధించియున్నాఁడవుగదా. బుద్ధిమంతులకు వర్ణాశ్రమవిపరీతిమగుడువడియున్నుగదా (ధర్మస్యప్రభురచ్యుతః) అనురీతిని ధర్మమునకు అయ్యితుఁడు ప్రభువైయున్నాఁడు. నీవుమావరె కర్మపరతంతుఁడవు కాకయుండినను ప్రధానాచార్యుండువగుటచేత ప్రవిధినిలోకులకు ఆచరించియాత్రుటయగుచితము. కానమాప్రాధ్దనరీతికరించి నామదేవునియొచ్చిష్టమును భుజించినదోషమునకు పరిహారముగవందభాగలో విధిపూర్వకముగా స్నానముచేసి పంచగవ్యమును స్వీకరింపవలయుననిచెప్పితి.

శ్రీపుండరీకవరదుండు బ్రాహ్మణులయొద్ద ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొనినచరిత్రము. ౫౫

అమాటను విని భగవంతుండు ఓవిపులారా (కరచరణసహితే కాంతిమన్నేత్రమీశే । శ్రమముషిభుజవిదివ్యాకులేగాధమార్తే । హరిసరసివిగాహ్యసీయతేజోజలాఘం । భవమరుపరిభిన్నః ఖేదమద్యత్యజామి) అనగా సంసారమరుకాంతారమునదస్మిన్ నేను పాడిపాదములనెడివద్రములుగలదియు, మనోహరములగు నేత్రములనెడుమత్స్యములుగలదియు, భుజములనెడునలలచేవ్యాకులమైనదియు, అగాధమైనదియునగుహరియనుసరస్సునందు ప్రవేశించికాంతియనునుదకమునుద్రాయిపుడు నాగుఃఖమునువిడిచెదను అని ముముక్షువులచే ప్రార్థించబడున్నానమునుసదాచేయుచుండుభాగవతోత్తమండగుహమదేవునిపరమపావనమగునుచ్చిష్టమును భుజించినాకుచంద్రభాగలోన్నానమును, పంచగవ్యస్వీకారమును ప్రాయచిత్తముగవిధించితిరి. భాగవతోచ్చిష్టస్వీకారముచేదానిపుత్రుండునారదఁడై సకలలోకులకును పందనీయుండైయుండుటనువినియెఱుంగె. పరిమళద్రవ్యములమాటలను వహించుచతుష్పజ్జంతువుదానిపరిమళమునెఱుంగనట్లు పేదభారమునువహించుమీరుతత్సారతమందైవిశేషదర్పంబగు భాగవతానువద్రనక్రమమునెఱుంగక సామాన్యదర్పనిష్ఠులైనాకిట్టిప్రాయశ్చిత్తమునువిధించితిరి. అయినను (మహాజనాయేనపథాస్సపంథః) అనగా బహుజనులుపోవురీతినిపావనీనదియుక్తము. కాననీయారి బ్రాహ్మణులగుమీరందఱునువకకంత్వముగవిధించుప్రాయశ్చిత్తమునుఅనుష్ఠించెదను. అనిచెప్పినామదేవులను చేతఁబట్టుకొని యా బ్రాహ్మణులు వెంబడిందిరాగా చంద్రభాగవతపోయివిధిప్రకారమున్నానముచేసి యా బ్రాహ్మణులచేపంచగవ్యమునుస్వీకరించెను. పిదప బ్రాహ్మణులకుఁగూడలిచ్చివారిని స్వస్థానములకుఁబంపియనేకభక్తులతోడ సన్నిధికివచ్చెను. అపుడు రుక్మిణీ, సత్యభామలెదుర్కొని యర్ఘ్యపాద్యాద్యుపచారములనుజేసి భగవంతునితోడఁగూర్చుండఁబెట్టి పడ్రసాపేతాన్నమునువడ్డించిన నందఱును ఆనందభరితులై భుజించుచుండ భగవంతుండు తనయుచ్చిష్టమును భాగవతులకు నిచ్చుచు, వారియుచ్చిష్టమును తాను భుజించుచు, నీరీతిగనందఱునుపూర్ణముగ భుజించిచందనమనుతాంబూలాదిభోగ్యవస్తువులను స్వీకరించిపిదప భగవన్నియమనమును జెంది భాగవతులందఱును స్వస్థానములకుఁబోయిరి.

అపుడు దేవలోకమునుండి నారదమహామునివచ్చి పుండరీకవరదునికి వందనములు చేసియతనిని కాంగిలింపఁజూచి పరమానందభరితుండైతన్నియమనముచే భగవన్నామసంకీర్తనముచేసిన భగవంతుండు సంతోషించి తనకంఠముననుండినకులపిహారమును అతనికింఠమున వైచియనుగ్రహించిపంపెను-పిదపరాధయును, రుక్మణియును నామదేవునివిషయమున భగవంతుండత్యంతపరతంత్రుండై వారియుచ్చిష్టమును స్వీకరించియందులకై బ్రాహ్మణులచే ప్రాయశ్చిత్తమును జెంది నయఁబట్టితచరిత్రమును, భగవంతునిజాత్యుల్య, స్వామిత్వ, సౌకీయ, సౌలభ్యగుణాంబులను, విగుణములనామదేవునివిషయమున ననుభవసిద్ధముగ సరించియుండుటను పెక్కువిధంబులఁగొనియాడుచుండెరి. పిదపనారదుండు సత్యభామసన్నిధికివచ్చివందనముచేసి యామెచే నచ్చటజడనిన పృతాంతమలనువిని యాతల్లిపూర్వము భగవంతుండు (నాహంవసామిహైకుంతే । నయోశిష్యుదయేరహే । మద్భక్తాయత్రగాయంతే । తత్రతిహేమినారిద) అనినాతోఁజెప్పియుండెను. దానినిపుడు నామదేవులవిషయమున ననుష్ఠించిచూపెను. అనివిన్నవించి నియమనమును జెంది స్వేచ్ఛగఁబోయెను. అర్చాధిభగవంతుండే కాంతముగ శయనించియుండె శ్రీరుక్మిణీదేవి స్వామిపాదములనుబట్టుచు ఓ ప్రాణనాథా ముల్లోకంబులయందు నీకవతుమిగులసంతరంగులు అనిభజింపిన భ

तुम हमर नाथ गुमैयां । आपन रहत नींदको मातो हम चारत
तेरी वन बन गैयां ॥ कवहुं जाय कदम चढ बैठे हम गैयन संग
लगत पंठैयां । मानी हार मृगके प्रभुने अब नहिं जाऊँ मोहिं
नंदकी दुहैया ॥ ११६ ॥

राग टोडी ।

आज कौने धों वन चगवत गाय कहा धों भई बडी ये
कहैं सुध लेहुं कौन विधि ग्वालिकरत अवसेर ॥ वृन्दावन आद
सकल वन ढूँढचों जहिं गायनकी टेर । मूरदास प्रभु रसिकशिरो-
मणि कैसे दुगाण दुगत डुंगरनकी ओट मुमेर ॥ ११७ ॥

राग मारंग ।

ब्रजवासिन पटतर कोउ नाही । ब्रह्मसनक शिव ध्यान न पावत
तिनकी जूठन लैं लैं खाहीं ॥ धन्य नंद धन्य जननि यशोदा धन्य
जहां अवतार कन्हाई । धन्य धन्य वृन्दावनके तरु जहं विहरत
प्रभु त्रिभुवन गई ॥ हलधर कहत छाक जेवत संग मीठो लगत
सगहन जाई । मूरदास प्रभु विश्वंभरहैं ग्वालन कौर अघाई ११८

राग हमीर कल्याण ।

टुमक गति चलत अनोखी चाल । मोर मुकट मकराकृत
कुंडल केसर बेदी भाल ॥ आगे गैयां पाछे गैयां संग
सोहैं ब्रजबाल । विष्णुदास मुरलीधरकी छवि देखत भई
निहाल ॥ ११९ ॥

राग केदार ।

वन आये वनवारी । शिर धार चन्दन खौरि मोतियनकी गल-
माला मोर मुकट पीताम्बर सोहैं कुंडलकी छवि अति न्यारी ॥

రించిరి. పిదప భగవంతుడైన బ్రాహ్మణులకు పంచారములు తెప్పింపి కొంతపేసవట నేమార్చుండవలయునని ప్రార్థించి వారు మాయమండనామ దేవుడు, నివర్తిదేవుడు, జ్ఞానదేవుడు, సోపానదేవుడు, సామంతుడు, పిసోబాకేతుడు, సరభారి, హోకామేకుడు, ఘోరాకుంభారు మొదలగుననేక భక్తులను సహజ శ్రీనిధిగాని యత్యంత ప్రేమతోడ భుజించుచుండెను. అపుడు వీరలకు రుక్మిణి, సత్యభామ, రాధయీమవురును వడ్డించుచుండిరి. పద్మజైశ్వర్య సంపన్నుడగు భగవంతుడు భక్తులతోడ భుజించుచుండ బ్రహ్మదిదేవతల కాశముననుండి పుష్పవర్షము వర్షించి యాయద్యుతములను జూచి యీ భక్తుల భాగ్యమే భాగ్యము. వేదాంతమునందలి రహస్యవస్తువగు భగవంతుడు వీరలకిట్లు ప్రత్యక్షమైయుండుటాశ్చర్యమని భగవంతుని సాక్షాత్పరిచి గాములను గొని యాడుచుండిరి. అందఱును భుజించియు నిరసపిదప భగవంతుడు తనపీఠంబరమున నందఱియు చిష్టమును సంగ్రహించి దానిని భాగవత ప్రసాదంబని భక్తుల కెల్లవినియోగించి తానును స్వీకరించెను.

అపుడు బ్రాహ్మణులందఱాశ్చర్యపడి యొకరితో నొకరిదియేమివలెనని ఇతరుడు బ్రాహ్మణుడు అసితలచిప్రామత్తము చేయించితిమి. ఇతని కార్యమును జూడఁగా నెందును అంటనివాఁడై యున్నాడు. ఇతఁడు గ్రామ, కులది, వ్యవదేశము లేనివాఁడై యున్నాడు. వర్ణాశ్రమధర్మము లితని యందు వెదకిననులేవు. మఱియు భూమి పర్యంతమైన దుష్టమునను, మనుష్యాదిచరములైనను ఆ భేదముగ వహించునట్లును, సూర్యుడగుతన తేజస్సు చేయి నొప్పి టిని ఆ భేదముగ వర్ణించునట్లును, శ్రీమన్నారాయణుడంతర్యామియై సర్వమును సమముగ రక్షించునట్లును, ఇతనికి స్వక్రియ, సరక్రియ భేదము లేక యున్నది. కాననితఁడు శ్రీమత్పాండురంగుడగు గానండవలయును. మనోహరమైన లోకగోచరుడగునీ పురుషోత్తముడు నామ దేవుని భాగ్యవశము చేవానియందత్యంత హాహుతోఁగూడియున్నాడు అని చెప్పకొనుచు వారు భగవంతుని ధ్యానించుచుండ వచ్చుకేమి యిది భగవద్వివ్యమంగళ విగ్రహముతో బ్రాహ్మణులకును, భక్తులకును, దర్శనమిచ్చెను. ఆదివ్యమంగళ విగ్రహస్వరూపమును వర్ణించుటకు, చతుర్ముఖ, పంచముఖ, షణ్ముఖ, సహస్రముఖులకును అలవికాదు. విద్యాధిదేవతయగు సరస్వతికిని శక్యము కాదు. కాననట్టియద్భుతస్వరూపమును వర్ణించుటకు అల్పజ్ఞానశక్తియు క్తులగునును ఘృతకల్లుసాధ్యమగును. ప్రసన్నవదనమును, నుండరమగు బాహు, రేకులవంటి కన్నులును, అందమగు కపోలములును, పలకవలె విశాలమై కన్నారీకలితోర్వపుండ్రలికముతోఁగూడిన నైత్రియు, దివ్యములగు మకరకుండలములతోఁగూడిన శ్రీకారములవంటి చెవులును, శంఖమువంటి కంఠమును, అతివిశాలమై శ్రీశివత్వములతోఁగూడిన వక్షమును, మూడుమడతలుగలిగి లోఁతైన నాభితోఁగూడియుండు నందరమును, అజానుబాహువులును, సమములగుతోడలును, మోకాళ్లును, కమలములకు సదృశములగు చరణములును, దివ్యపీఠంబరమును, కిరీట, హార, కేయూర, కటకాది దివ్యాభరణములును, శంఖ, చక్ర, గదా, ఘడ్గ, తోదండ, పద్మరజులును, తుళసీనైజయంతివసమాలికలును, వరదాభయహస్తంబులుగ నవినితోఁగూడిన దివ్యమంగళవిగ్రహముతో దర్శనమిచ్చెను. అపుడనంతగ రుడవిచ్చుకొని దిగి తత్వనూరుటను, సనకాదిదేవతల క్తులును, బ్రహ్మదిదేవతలును, భృగుప్రభృతి మహర్షులును, నారదాదిదేవద్రులును, వ్యాసాది మునులును, తత్వభాషాంగదర్శులును, కపిలాదిసిద్ధులును, ప్రహ్లాదాది భక్తులును, మూర్తిమంతములగు కుమారులును, పుణ్యనదులును, అనందభరితులై స్వక్రియచరణులను జెప్పెను భగవంతుని ప

राग गौरी ।

लटकत चलत युवति सुखदानी । सन्ध्या समय सखा मंडल-
में शोभित तनु गोग्ज लपटानी ॥ मोर मुकुट गुंजा पियरो पट मुख
मुरली बाजत मृदुवानी । चतुर्भुज प्रभु गिरिधारी आये बन ते
ले आगती वारत नन्दगानी ॥ १२४ ॥

राग गौरी ।

मैया मोरी कमरी चोर लही । मैं बनजात चगवन गया ॥
देख गही ॥ एक कहें कान्हा तेरी कामर यमुनामें जात बही ।
एक कहें श्याम तेरी कामर सुभी खाय गई । एक कहत नाचो मेरे
आगे लंदेहों और नई । मृदाम यशुमतिके आगे अंशु अन
डाग दई ॥ १२५ ॥

राग कान्हरो ।

पौढे श्याम जननि गुणगावत । आज गयो मेरो गाय चरावन
यह कहि मन हुलसावत ॥ कौन पुण्य तपते मैं पायों ऐसो सुंदर
बाल । हर्ष हर्षके देत सखनको सूर सुमनकी माल ॥ १२६ ॥

कालीदमनलीला ।

छन्द ।

गंदके संग कूद बालक यमुना जल पैठे धायके । नाग नागिन
करत क्रीडा हरि उतरे तहां जायके ॥ कौन दिशाते आयो रे
बालक कहां तुम्हारो गाम है । कौन सखीके पुत्र जो कहिये कहा
तिहारो नाम है ॥ पूर्व दिशाते आये री नागिन गोकुल हमरो
गाम है । मात यशोदा पिता नंदजू कृष्ण हमरो नाम है ॥ प्रभुके
सम्मुख कहते नागिन जारे बालक भागके । तेरो रूप देखे दया
उपजे नाग मारै जागके ॥ भागे कुलको दाग लागे अब भागे

లరైనన్న భజింపుడు. మీకిష్టసిద్ధించినవేటుగాతపోయజ్ఞానులు చేయఁబనిలేదు. నానామస్తర
ణచేయుచు సర్వభూతదయాపరుఁడైనవాఁడు పునరావృత్తిరహిత పరమపదమును జెంది నిత్య
సూరులతోఁగూడియానందింపవచ్చును. అనియీపరమరహస్యమునుపదేశించఁగా బ్రాహ్మణులు
కృతార్థులమైతిమని సాష్టాంగముగపందనముచేసి భగవంతునిస్తుతిచిరి. అపుడురుక్మిణీకాం
తుఁడు జ్ఞానదేవులనుజూచి యీ బ్రాహ్మణులను నీచేతికప్పగించితిని. అనిచెప్పిన జ్ఞానదేవులు
సాష్టాంగముగనమస్కరించి స్వామీదేవరవారి నియమనమును నాశిరసావహించి వీరలకుదేవగ
వారినిజస్వరూప ధ్యానప్రకారములను జెప్పదనని విన్నవించెను.

అనంతమూర్తయేనమః.

పదియాజవయధ్యాయము.

కూర్మదాసుచరిత్రము.

సూర్యసారధియైన యరుణునియంశముచే కూర్మదాసుఁడు కాళ్లులేనివాఁడై బ్రాహ్మణ
కులమునజనించి పెరిగినదవదిగిన వయస్సువచ్చినప్పుడు కాళ్లులేనందున నడవటమున తొలఁదలెను
లెభూమిపైఁబ్రాకుచుండెను. అయిదాఁజేండ్లవయస్సుఅయినంతట నెచ్చటవారిసరికి ర్తనజరగినను
అచ్చటికెల్ల నేలఁబ్రాకుచుపోయి యాకీర్తనమును శ్రవణముచేయుచుండెను. కూర్మమువలెనేల
ప్రాకుటచేసితనికి కూర్మదాసుఁడనిపేరుకలిగెను. ఇట్లుండ నొకనాఁడొకచోట శ్రీపండరిపుర
మాహాత్మ్యమునుజదువుచుండ అదివిని శ్రీపండరినాథునిదర్శనముచేయవలయునని యత్యంత
పేక్షకలిగి కేలుమోడ్చి యచ్చటనుండువారలనుజూచి నేనుపండరిపురమునకుఁబోవ నపేక్షిం
చెదను. రుక్మిణీరమణుఁడు నన్నురప్పించుకొనినాకుదర్శనమిచ్చునాయనియడిగిన వారలునవ్వి
కాళ్లులేనినీకు పండరిపురమునకుఁబోవుటకెట్లుసాధ్యపడును. మాకవయవములన్నియునుచ
క్రమగానున్నవి. వయస్సుఅధికమయ్యెను పండరిపురమునకుఁబోవవలయుననున పేక్షతోమా
త్రముకూడియున్నారమే కాని పోవుటకుసాధ్యపడలేదు. అట్లుండనీ వెట్లు తలచినమాత్రమున
పోఁగలవు. అనిచెప్పినదిని కూర్మదాసుఁడుదుఃఖించి నాకుమనఃప్రకారము ప్రాప్తమయ్యెను
పండరిపురమునకుఁబోయిపుండరీకవరదునినిదర్శించి జీవన్ముక్తులగు నామదేవులు, జ్ఞానదేవులు,
మొదలగుభక్తులగోష్ఠిని నేవలసనియెడల నాజన్మమువ్యర్థమగును. అనిచెప్పి శుభస్యక్తువును
రితినితోడనేబయలుదేరి భూమిపైఁబ్రాకుచు అదినమంతయునురెండుగడియలదూరముపోయె
ను. అచ్చటనొకయాంజనేయాలయాలయమునుజూచి యందుప్రవేశించి బడలికలుతీర్చుకొని
యాడలిదప్పలచే మిగులపీడితుఁడైపండరినాథా, రుక్మిణీకాంతా, అకించనుఁడను, అనన్యగతి
కుండనగునన్నురక్షింపుము. నాకుసర్వవిభంధపునునీచే. నీకన్యమనునే నెఱుంగననియతలసిం
చుచుండు కూర్మదాసులకు తత్క్షణమున నొకపెటికవానివలెప్రత్యక్షమై నీకుకాళ్లులేకయుండ
నిట్లుప్రయాసపడి యెచ్చటికిపోయెదవు చెప్పుమనినఅతఁడు నాపేరుకూర్మదాసుఁడు. పండరి
నాథునితోడనేబయలుదేరునపేక్షచే పోవుచున్నాఁడననిగవినియావర్తకుఁడుసంతోషించి యా
బ్రాహ్మణులను నేనునుపండరిపురమునకుఁ బోవుచున్నాను. నీవునాకుమంచితోడైతివి అనిన
కూర్మదాసుఁడు నీకుకాళ్లులేనివాఁడను. కాననేనెట్లునీకుతోడనును. నియమము నీకేరవి

गात सुर नर मुनिजन चित्र लिखे सोहैं ॥ रुनक झुनक नूपुर धुनि
उठत उठत पैजनी पग ठुमक ठुमक किंकिणी कटि बाजत चित
करखें । विद्याधर गंधर्व किन्नर जहां उघटेन गत जय जय जय
भाषत सुरबधू पुष्प वरखें ॥ ज्यों ज्यों फण ऊंचे कगत त्यों त्यों
कृष्ण मारें लात देत न अवकाश प्रभु नाचत गतिथीमें । तरुण वदन
गगल वमन सगल किये या विधिकर लटक लटक पद
ललित गंग भीने ॥ नागदादि शिव विगंचि तज प्रपंच धरत
ताको पग दुर्लभ सोई उगग श्रीश धारें । विद्याधर प्रभु दयाल
तज विवाद कियो निहाल काली नेगे धन्य भाग विमग्न
न विसारें ॥ १२८ ॥

तांडव गति सुंडन पर निरत वनमाली । पंपंप पा पटकत
फंफंफं फनन ऊपर विविधिं विनती कगत नागबधू आली ॥ संसं
सनकादिक नननं नागदादि गंगंगं गंधर्व सभी देत ताली ॥ सूर-
दास प्रभुकी वानी किंकिं किनहुं न जानी चंचंचं चरण धरत
अभय भयो काली ॥ १२९ ॥

राग कान्हरो ।

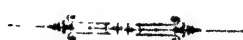
जबहिं श्याम तनु अति विस्तारचो । पटपटात टूटत अंगजा-
न्यो शरणरअहिगज पुकारचो ॥ यह वाणी सुनतहिं करुणामय
तवहि गये सकुचाये । यही वचन सुन दुपदसुताके दीनों वसन
बढाये ॥ यही वचन गजराज सुनायो गरुड छाँडतहँ धाये । यही
वचनसुन लाक्षागृहमें पांडव जरत बचाये ॥ यह वाणी सहिजात न
प्रभु पै ऐसे परमकृपाल । सूरदास प्रभु अंग सकोरचो व्याकुल
देख्यो व्याल ॥ १३० ॥

बंदों मैं चरण सरोज तिहारे । सुंदर श्याम कमलदल लोचन
ललित त्रिभंग प्राणपति प्यारे ॥ जे पद पद्म सदाशिवको धन

పదింబైయున్నాడని చెప్పచు భక్తులతోఁగూడియాడుచు నిట్లుపరమానందభరితుడై చొక్కి యుండ రుక్మిణీకాంతుండను భగవంతుఁడు ప్రత్యక్షమై నామదేవుల నైతి యాలింగనముచేసి కొనిముఖముతోడిచి యచ్చటనుండిన సాధువులనుజూచి యోభక్తులారా నివర్తిదేవుఁడునాదా మఁడు. అతఁడు భక్తవైరాగ్యములయందు అచంచలనిష్ఠుడై తనహృదయమున నన్నేమఱక ధ్యానించుచున్నాఁడు. ఈజ్ఞానదేవుఁడెట్టి యనుభవమునకు అపారమగు సముద్రమైయున్నాఁ డు. ఈసోపానదేవుఁడు, రోహిదాసుఁడు, ఘోరాకుంభార్, వీసోబాకేశుఁడు, శోకాపర మానందుఁడు, చోకామేశుఁడు, జగమిత్రనాథుఁడు, సారంగదేవుడు, శరకేశవదాసుఁడు, నర హరి, భానుదాసుఁడు వీరలిప్తదీప్తులనాకు ప్రియభక్తులై యున్నారు. భీష్ముఁడు, రుక్మాంగ రుఁడు, అకూరుఁడు, ఉద్ధవుఁడు, అర్జునుఁడు, ప్రహ్లాదుఁడు, ద్రువుఁడు, నారదుఁడు మొదలగు వారుబహుకాలముగానాకు ప్రియులు. వీరెల్లరునాయంతరంగముచక్కఁగా నెఱిగినవారు. అయి ననుసర్వవిషయములందును విరక్తుఁడగునీనామదేవునినడువడియత్వద్భక్తమైయున్నది. అనిచెప్ప ముండ యాత్రవచ్చినభక్తజనులు ధ్యజములనుజేతులఁబట్టుకొని జయజయఘోషములుచేయు యు, తాళములుతట్టుచు, పరమానందభరితులై లోపలప్రవేశించి కటిహస్తుఁడై యిటికతాతిమిఁడు నిలుచుండు భగవంతునిదర్శించి పాదకమలములను నేత్రములయందు అద్దుకొని యాలింగనము చేసికొని మైమఱచి నృత్యముచేసి బహువిధములుగన్తుతించి పిదపస్వామినిజూచి కూర్మదాసు లనుసారధమునువిన్నవింపియతనికి సేవయొసఁగవలయునని ప్రార్థించిరి.

అదివినిభగవంతుఁడు సంతోషించి నేఁడు నాకు నుదినము. నామసారధమునేటికి పూర్ణ మగును. అనిచెప్పి జ్ఞానదేవులకును, నామదేవులకును తనయంతరంగము నెఱిగించి వారలనుపి లుచుకొని కూర్మదాసులకు దర్శనమిచ్చుటకు బయలుదేరినను. ఇట్టిమువ్వరును బయలుదేరిపో వుచు పెండియనుగ్రామమును జూచినతోడనే యచ్చటశొకసంధవనమును పరిపాలించుచుం ఁడు సామంతుఁడనుభక్తునిఁ జూడవలయుననిభగవంతునికిచ్చకలిగియున్నట్లుటకు సమీచమున నచ్చుచుండఁగాజ్ఞానదేవ, నామదేవులనుజూచి నేనీతోటలోపలికిఁబోయి కొంతసేపుండివచ్చె దను. మీరిచ్చటనుండుండుఅనిచెప్పి లోపలప్రవేశించి సామంతునిజూచెను. అతఁడుసదాభగ నచ్చక్తిచేయుచుండువాఁడుకాన భగవంతునిఁజూచినతోడనే రెండుపాదములను గట్టిగాపట్టు కొని యానందవార్ధిమగ్నుడై స్వామినాభాగ్యమేభాగ్యము (పద్మాభిమంభిగమాచైన నన్నె హాసంధర్మనేనచ) అనురీతిని కార్జులోనడచివచ్చి నాయందలిన్నేహమును సందర్శింపించితివి అనిచెప్పి యానందపరవశుడై పునఃపునఃప్రణామముచేసి భక్తనత్నలా యేభక్తునినిమిత్తమిట్లు కట్టపడిపోవుచున్నాడవు అనిచెప్పచుస్వామిని పూజింపనారంభించెను. అపుడుభగవంతుఁడు ఓసామంతా యీసమయమున నేమిపూజచేసెదవు. అదియుండనిమ్ము. నన్నుపట్టుకొనుటకై యిద్దరుదొంగలుతఱముకొని వచ్చుచున్నారు. వారలచేతికిదొరకఁదాచుకొనుటకై నీయొద్దకు పాఱినచ్చితిని. కానకొంచెముచోటిమ్ము. గ్రహణముపట్టునపుడు నూర్చునికిఅర్హమగురుచిం పనట్లు ఈసమయమున నీవుచేయుపూజనాకు రుచింపలేదు. అనిభ సామంతుఁడుఓవాసుదేవా నీకుఁబదాఁచుకొనితిొదవు. నీవుదాఁచుకొనుటకొకస్థళమునాకగపడలేదు. నీవులేనిచోటు కొంతదూరములేదుగాన నెంచువెదకినను నీవుదాఁచుకొనఁదగిన స్థళములేదు. అసంతోషితి నీవుదాఁచుకొనఁదగినయందులకు ఒకస్థలముకలదా. అనిచెప్పినజగన్మ

गोवर्द्धनलीला ।

राग मलार ।

देखो माई बादरकी बरिआई मदनगोपाल धरचो कर गिरि-
र इद्र ढीठ झर लाई ॥ जाके गज्य सदा सुखकीनो ताको शरण
। सेवक करे स्वामिसों सग्यारि इन बातन पति जाई
ढीठ बलि स्वात हमारी देखो अकिल गँवाई । मूरदास तिनका
काको डर जिहि वन मिद्र कन्ह ई ॥ १३४ ॥

राग बिलावल ।

गखि लेहु गोकुलके नायक । भीजत न्वाल गाय गोसुत सब
विषम बूँद लागत जनु सायक ॥ वर्षत मूसलधार सेनपति
महामेघ मघवाके पायक । तुम बिन ऐसो कौन नन्दसुत यह
दुसह मेटिबे लायक ॥ अघमर्दन बकवदन विदारन बकी-
।शन सब सुखदायक । मूरदास तिनको काको डर जिनको
।मसे सदा सहायक ॥ १३५ ॥

राग लावनी ।

साँवरे शरणागत तेरी । इंद्रने आय ब्रज घेरी ॥ देखोजी यह
बादर मिल आये । दामिनी दमकत भरलाये ॥ मेघभर लोका
बरसावें । भाग अब कहो कितको जावें ॥ कहोजी अब कैसे बने
परचो इंद्रसों बैराकोप्योहै पृथिवीको पालक होगी किसविधि ठैर ॥
जुगत हम बहुतेरी हेरी ॥ साँवरे ॥ कही हम तुम्हरी सब मानी !
भट गिरिवरकी मन ठानी इंद्रकी झूठ सभी जानी । लखी हम
तुम्हरी नादानी ॥ गोकुल राजा नन्दजु जावर कुँवरकन्हाय ।
वृथा वचन अब होत तिहारो जनकी करो सहाय ॥ यतनमें नहि

కట్టుకొని వెనుక దానిని భేదించుకొని వెనుపలరానేరనియట్లు నేనుసామంతునివృద్ధయమునఁజిక్కి-
 మరల వెలుపలరానేరక యున్నాఁడను. అని చెప్పినవిని నామదేవుఁడు జలమును విడిచినను త్వక్ష్ణము
 వలె త్రుళ్లుచుండ సామంతుఁడు ఓనామదేవా నీమీఁద భగవంతునికి కృపయతిశయించియు
 న్నుది. నీవుణ్ణవి శేషముచే కమలలోచనుఁడు నామదేవుఁడు నాప్రాణభుండని చెప్పుచు
 న్నాఁడు. నీభాగ్యమేమనవచ్చును. నీమహిమపండరినాధుఁడే యెఱుంగునని చెప్పి నామదేవుని
 పాదములపైబడి యానందపరవశుఁడైయుండ నామదేవుఁడు భగవంతునిజూచి నాప్రా-
 ణమునకు ప్రాణమైనకల్యాణగుణాంబుధేయపుడునిన్ను నాకు చూపవలయును అని చెప్పి మిగుల
 సుకటపడుచుండ అవచనములను సామంతుఁడు విని భగవంతునితలంపు నెఱిగి తన అొప్పున
 కుమట్టుకొని యుండిన వస్త్రమును శీఘ్రముగ వీపును. అప్పుడు భక్తవత్సలుఁడగు పాండురంగఁడు
 నామదేవునికి ప్రత్యక్షమైననతఁడు విత్తలనాధుని పాదంబులను గట్టిగ పట్టుకొని వెక్కి వెక్కియే
 డుచుండ భగవంతుఁడతని నెత్తి అొప్పున నణచుకొని తనపీతాంబరముతో నతనితోకాక్రమ
 లనుదుడిచి మంచిమంటలను జెప్పి యాశ్వాసముచేసినవ్యయ నాతనిచేతినిబట్టుకొని లోటనువె
 తిపలవచ్చి యచటజరిగినయగ్భతములను జ్ఞానదేవునికిజెప్పి యింకనుకూర్మదాసునిదర్శించు
 టకుపోవుదమనిచెప్పి సామంతునినిగూడఁబిలుచుకొని నలుగురుగఁజూపుచుండనచ్చటకూర్మదా-
 సులను కుడికన్నును, కుడిభుజమును అదరసాగెను. అందుచే అతఁడునేఁడు భగవంతుఁడుమే
 లుచేయుననితలంచుచుండ నానలుపురుసుకూర్మదాసు నెదుటవచ్చినిలిచి యోయయామింక
 ప్పపడి యెచ్చటికిపోయెదవనియడిగిననతఁడు ఏకాదశియగునేఁడు పాండురంగునిసేవించవల
 యుననిపోయెదను. పూర్వకృతపాపముచే కాళ్లులేనివాఁడనై యుండుటచే అచ్చటికివచ్చుటకు
 సాధ్యపడలేదు. దీనబంధువగు నాదేవుఁడిచ్చటికివచ్చి దర్శనమిచ్చినబ్రతికయుండును. లేనియె
 డల నాప్రాణములునిలువవు అనిచెప్పెను. ఇతనివైరాగ్యమునుజూచి భగవంతుఁడు సంతోషించి
 కూర్మదాసునికి నిజరూపముచూపెను. అపుడుకూర్మదాసుఁడు పెన్నిధానమునుబాడగన్న శేష-
 వర తాపముతీటి భగవంతునికిసాష్టాంగవందనంబాచరించి పాదములనుబట్టుకొని లేవకయుం
 డెను. భగవంతుఁడాపరమభక్తునినితనహస్తములతో నెత్తి అొప్పున నణచుకొని సంతోషముతో
 వనికేమివరముకావలయును. అడుగుమనిచెప్పిన కూర్మదాసుఁడు (శీనాధనారాయణవాసుదేవ!
 శ్రీకృష్ణభక్తప్రియచక్రపాణే! ప్రేమనాభాచ్యుతకైటభారే! శ్రీరామపద్మాక్షహరేకుమారారే)
 అనిస్తుతించి భక్తవత్సలా అఁచనుఁడును, అనన్యగతియునగునాయందుకరుణించి నాకుదర్శ-
 నమిచ్చితివి. బ్రహ్మదులకలభ్యమగు నీలాభమునకన్న నేనుప్రాధ్వింపవలసిన గొప్పలాభమువేఁటెద్ది
 యులేదు. (శ్రీవల్లభేతివరదేతిదయాపరేతి! భక్తప్రియేతిభవలంఠనకొవిదేతి! నాథేతి నాగశయ-
 నేతిజగన్నివాసే! త్యాలాపనంప్రతిపదంకురుమేముకుంద) భుక్తిముక్తిదాయకుఁడనైన యో-
 శాస్వామీశ్రీవల్లభాది నీనామంబులనుసదా నేనాలాపించుచుండునట్లు కరుణించితివేని యదియ
 నాకుపదికోట్లవరప్రదానములు. నీనామామృతముతప్ప మరియొకభోగ్యపదార్థమును నేనెఱుం-
 గను. ఇట్టి నేనునిన్నుప్రాధ్వింపవలసిన వరమేమియులేదు. అయినను అపదార్థమగునన్ను భక్తుఁ-
 డనియభిమానించి జీవన్ముక్తులగు జ్ఞానదేవ, నామదేవ, సామంతులసమక్షమున నాకొకవరంబొడ-
 గవలయునని నీవేక్షించుచుండ వరమునొల్లననుట నాకుధర్మముకాదు. దేవరచిత్రానుసార-
 ముగ నొకవరమువేడెదను. (యాన్యానికర్హాణికరోతిజంతుః! తాన్యేవపాపానిభవంతితస్య)

ఓ భగవంతుడా మనుజులెయ్యకార్యములను జేయుచున్నారో యవియన్నియు పాపములుగానే యున్నవి. ఇట్టివాదనిన్నెట్లు తెలిసికొని యుపాసించియుజ్జీవింతురు. కృపానిధే నాయందలి యనుగ్రహముచే నాకుచూపినయీరూపమును అందఱినిజూపుచు నిచ్చటవసించియుండుము. నిజరక్షణమునందన్వయములేని ప్రసంగయులకై తల్లియాపదసేవచేయునట్లు స్వస్వరూప భగవత్స్వరూపంబులను మఱచి తమకు ప్రాప్తముగు భగవత్ప్రేంకర్యమును విడిచి యనుతాపకూన్యతై సంసారఘోరసముద్రమున ముగ్ధులై దరియెఱుంగక తాపత్రయంబులచే బాధపడుచుండు సంసారులతాపనివారణార్థమై నీవిచ్చటవసించి నినిజరూపదర్శన, నామామృతపానంబులచే బద్ధాత్ములనుద్రరింపుము. ఈవరముతప్పనేనన్వయముగోరను. అనివిన్నవించిన భగవంతుండతని ప్రార్థనసంగీకరించి యచ్చటనన్నిధిచేసి తనయాశ్రితపాఠశాలత్రయమును కూర్చదాసుపరమభక్తిని ఇప్పటికిని పుకటించుచున్నాడు. ఈబహుళాపురము పండరిక్షేత్రమునకు సమానమై భక్తజనులచే కొనియాడబడుచున్నది. ఆషాఢకార్తికమాసములయందు పండరిపురమునకు పుండరికవరదుని దర్శనమునకువచ్చు సాధుజనులుల్న వాంఠమునందు బహుళాపురమునకుఁబోయి కూర్చదాసుపరమండగు భగవంతుని దర్శనముచేయుచుండుదురు. ఈక్రమము ధారకపోషకములగు నన్న పానములను స్వీకరించినపిదపభోగ్యముగుచందన, కుసుమ, తాంబూలములను స్వీకరించుటనుపొలియున్నదని చెప్పబడియున్నది.

భక్తాభీష్టఫలప్రదాయనమః

పమనేడవయధ్యాయము.

రాకాచరిత్రము.

పండరిపురమునందు పరమవైరాగ్యతీలుండై రాకాయనుపేరుగలయొక కుమరవాఁడుండెను. పతివ్రతాశిరోమణియైనయతనిభార్య బాకాయనుపేరుగలది. ఈయరువురికి రూపవతియగు భంగయనునొకకొమార్తయుండెను. వీరలుభాండములుచేసి వ్యాపారముచేయుచుకాలముగడపుచుండిరి. ఇట్లుండెనొకకాలమున భాండములుచేసికాల్పకయింటిలో చేర్చియుండఁగా నందొకభాండమున నొకపిల్లితనపిల్లలనునిచి కాపాడుచుండెను. అదియెఱుంగక రాకా భాండములనుబేర్చియావములో పెట్టినివ్వసంజెంచెను. అగ్నియెందునువ్యాపించిరగులుచుండఁగా ఆవారముసంపాదించుటకుఁబోయియుండినపిల్లివచ్చి తనపిల్లలను గానకయీనముసమీపమునకువచ్చి కూయుచుండెను. అపుడేరాకా ఆపిల్లికూయుచుండుటనుజూచి కొంతయోచించి దీనిపిల్లలు ఆవములోఁజిక్కియుండవచ్చును. కానయీపిల్లియావమునుజూటిమట్టివచ్చి కూయుచున్నది. అనినిశ్చయించి తలనుమోచుకొనుచు తనభార్యనుజూచి మనకుమహాపాపముసంభవించెను. పిల్లితనపిల్లలను కుండలోఁజేర్చియున్నదని తెలియక యాకుండను ఆవములోఁతక్కినకుండలతోపేర్చినివ్వనుంచితిమి. ఇప్పుడీపిల్లియావమునుజూటిమట్టి యఱుచుచున్నది. దుఃఖమునుజూడసమీపమునెచ్చిన ఆప్రితానును ఏడ్వనారంభించెను. ఇట్లుప్రితపురుషులహారములేక పుట్టుకొండఁగా రాకా ఆవద్బాంధవుడగు పండరినాథునిస్తరించి స్వామీలాత్మగృహమునందుండు భక్తసహంద్రులను రక్షించినట్లును, హిరణ్యకశిపునిచే నగ్నియందుఁబ్రోయబడిన ప్రహ్లాదునిరక్షించుటయును.

చినట్లును ఈ పిల్లికూసలను పరమకృపచే రక్షింపవలయునని ప్రార్థించి మఱియు భగవంతుని నుద్దేశించి యీమార్దాలశిశువులకు విపత్తునగులుగఁ జేసిన యావ్యాపారమును ఇకమీఁదనేను జేయుటలేదు. అబుద్ధిపూర్వకముగ సిద్ధించిన యాపదను తొలగించి రక్షింపుము - అని భగవంతుని ప్రార్థించుచు, దేహమును మఱచి భూమిపైఁబడి పారలుచు, రోదనము చేయుచుండెను. అతని భార్యకడుపున మోదుకొనుచు ఓ భక్తవత్సలా! ఆపదబాంధవ్యాః క్షమముగ వచ్చి రక్షింపుమని భగవంతుని ప్రార్థించుచు నేడ్చుచుండెను. ఇట్లుండ ఆయావములెండ హారాత్రములు కాలుచుండియూ డవదిసము చట్టాఁతును. తోడనే భాండమున నుండిన పిల్లికూసలు తల్లికంత ధ్వనిని విని కూయసాగెను. అశబ్దమును రాకావిని పరమానందమును జెంది యావమును విప్పి చూడఁగా అపిల్లలుండిన కుండ మాత్రము కాలకవచ్చి కుండగా నేయుండెను. ఆపుడు రాకాకుండ నై త్రియండుండిన మూడపిల్లలను దాని తల్లియొద్దవిడిచి శ్రీమత్సంపదనాథుని కృపకు సంతోషించెను. మూడ హారాత్రములు నిరాహారై యుండిన యీ దంపతులకు పిల్లికూసలను జూచినంతటనించుక యైనను శ్రమతోచక ముఖమున లేటకలిగెను. రాకా (అద్యమే సఫలం జన్మ. ముచ్రభాత చ మేనితా) అని చెప్పి తన భార్యను జూచినా ప్రతిజ్ఞా ప్రకారము సర్వారంభ పరిత్యాగము చేసి నిరుపాధిక బంధువగు పుండరీకవరదుని పాదపద్మములయందు భరన్యాసము చేసెదనని చెప్పి యీరసం దెడి. బిడ్డలను పిలిచి తన సర్వస్వమును మామయిచ్చి భార్యాపుత్రులతోడ నిల్లు విడిచి యడవికిఁ బోయెను. అచ్చట రెండుపుల్లలు చేరియుండిన నెవరో చేర్చియుండవచ్చునని దానిని స్మరింపక యొంటిపుల్లలను నీర్వహించి విక్రయించి తన్మూల్యముచే జీవించుచు (రధ్యాకర్పటవిరచితకంధః । పుణ్యాపుణ్యవివర్ణితపంథః । యోగీ యోగి యోజితచిత్తః । రమతే బాలాన్తత్తవదేవ) అను రీతిని దీని పడియుండు గడ్డపేల్లిలను గుట్టికట్టుకొని పుణ్యపావవివర్ణితమగు మార్గమున వలంబించి చిత్రమును యోగయుక్తము చేసి బాలాన్తత్తులవలె రక్షించుచుండెను.

ఒక నాఁడొక యంగడి సమాపమున వీధిని పడియుండిన యొక చింపిగుడ్డను రాకా యెత్తుకొనెను. అది చూచి యొకఁడు ఈగుడ్డదివటీకి పనికివచ్చును. విరక్తులు దీని నైత్రదగదనిన నామాట యుచితమునియంగీకరించి యాగుడ్డనచ్చట నేపాఱవై చియొక యెంగిటాకును మానమునకు మఱుంగుచేసికొనెను. అనేకులు విరక్తులండినను ఒకరును ఈరాకాకు సములు కాలరీ. ఒక నాఁడి తని కొమార్తెయగు భంగన్న ననుచేసి భగవదారాధనము చేయుచుండ నాచెంత నామదేవుల కొమార్తె గుడ్డలు గుంజుచుండినందున అనిశ్లు ఆ మెమిఁద చెదరఁగా వస్త్రజలము నామిఁద చెదరుచున్నదని చెప్పెను. అది విని నామదేవుల కొమార్తె ఔనో! నీ పోవే జాతిలో కుమ్రరదాళవయుగ్మను ఆచారమధిక మైయున్నది. కులచారములను విడిచి విచ్చలవిడిగ తిరుగుచున్నా రుగదా. నీ తండ్రి సర్వారంభము త్యాగముచే సెదనని సంతకల్పించి యట్లు చేయక కామము చేసంసారయుక్తుడై పొందురంగనిమనఃస్ఫురకాయాసమును గలుగఁజేయుచున్నాఁడు. మీరు నిజముగ విరక్తులరుకారు. అనిన విని భంగన్నామదేవుల కొమార్తెను జూచి నిజముపలికితివి. మీ తండ్రి యేడ్చి యేడ్చి భక్తిని సంపాదించెనని యీరారంతయు నెఱుంగును. అర్చన తారసమాధి నుండు పొందురంగిని నుపద్రవించి మాటాడునట్లుగా, తనతో భోజనము చేయునట్లును నిర్బంధించుచున్నాఁడు. మాతండ్రియట్లేమియు చేయలేదు. పిల్లికూసలనిమిత్తము సంతా రేచ్చను విడిచి యడవిలో పుల్లలను నేర్వహించి విక్రయించి తన్మూల్యముతో దేహయాత్రలో బ్రవేశించును. సోకరికి నుపద్రవములేక నిస్కాముడై జీవించుచున్నాఁడు అనిన విని

యాచిడ్డదుఃఖించుచునింటికివచ్చి తనతండ్రియగునామ దేవులతోజరిగినపుత్రాంతమును జెప్పగా నతఁడువినియాశ్చర్యపడి పాండురంగనిసన్నిధికిపోయి పాంచజన్యదరునిజూచిస్వామీరాకా యనుకుమరవారకు సకాముండోలేక నిష్క్రమండోయనియడిగిన భగవంతుఁడుమందహాసము చేసియోనామదేవా రాకావంటినిష్క్రమనిధిచతుర్దశభువనంబులయందునులేడు అనిచెప్పిన నామదేవులుఅదైననతినిరవేక్షిత్యముననాకుపరీక్షించిమాపవలయునని ప్రార్థించిన విత్తలవా యుఁడు రుక్మిణీదేవిని, నామదేవులను వెంటఁ బెట్టుకొనియడవికిఁబోయి రాకాతనభార్యాపుత్రికల తోడవులలనేర్పఱుచుటయు, భూమిమీఁదనడచునపుడుజుతువులకుపద్రవములేక భూమినిజూ చుచుఁదన్నగనడచుటయునెడతెగకభగవన్నామస్తరణముచేయుచు బాలాన్తర్లిపికాచములవ లెపర్తించుటయురుక్మిణీనామదేవులకుఁజూపి యోనామదేవారాకాయొక్కనిష్క్రమభజనము చూడుముఅనిచెప్పుచుండరుక్మిణీదేవిభగవంతునితలంపఁటికి తనచేరియమూల్యరత్నకంఠము నురాకాపులలనేర్పఱుచుకొనుచుండునోటనునిచిదానిమీఁదనొకపుల్లనునిచెను. భగవంతుఁడు రుక్మిణీ నామదేవులతోడ లతాగృహంబునపఱిగియుండఁగా రాకాతనభార్యాపుత్రికలతోడ పుల్లలనేరుకొనుచువచ్చిరత్నకంఠముమీఁదనుంచియుండుపుడఁయెల్లిదానిక్రిందనుండిన కంఠమునజూచెను. తోడనేయాకంఠమునుస్పర్శించక తనభార్యకుఁజూపి యాయడవి మధ్య ముననేనునిష్క్రమింపజేసి జీవించుచుండనిండుమిఠోధముగ నీకంఠముగపడెను. అనిచెప్పియే రిపపుడకలనెల్లలేలఁబడెనని యాయడవినివిడిచిభార్యాపుత్రికలతోడ భీతుఁడై పాటిపోయెను. అప్పుడు నామదేవులు మిగులశాశ్వర్యపడియుట్టి నైరాగ్యనిష్ఠునాకులేదు. నాసంశయముతీతము. ఇట్టిభక్తునికీనిపుదర్శనమునొసంగవలయుననిన భగవంతుఁడు సంతసించి, పాటిపోవుచుండురా కాకు నెజయోచముతోడ, దర్శనమిచ్చిననతఁడుపరమానందమును జెంది పాష్టాంగ వందనముచేసి భార్యాపుత్రాదులతోడనిలుచుండ, భగవంతుఁడు రాకానుపరమకృపతోకటాక్షించియాలింగ నముచేసికొనినామదేవునికై నేనునిన్ను పరీక్షించితిని. నీవులిత్రమునకలంకమువిడిచియొప్పుటియ ట్టునిష్క్రమభజనముచేయుచునాకానందమునుగలుగఁజేయుచుండుము. నేనెల్లప్పుడునీవృద్ధుడము మువ్వపిం చినికుసేవయొసంగుచుండెదననిచెప్పి యదృక్కుండఁమృగను

అపద్భాంధ శాయనము.

ఘోరాకుంభారునిచరితము.

తెనకొండను గ్రామమునందు ఘోరా కుంభార అను పేరుగల మఠియొక కుమ్రరవాఁ
డుండెను. అతఁడు భగవద్విషయమున పరమభక్తితోఁగూడినవాఁడు. అతఁడు గృహస్థుడై యు
తోఁగూడియుంటవనించుచు (నైవేదికచిహ్నము) హరిః శ్రీనివాసాయ నమః శ్రీకృష్ణాయ నమః
శ్రీకృష్ణాయ నమః శ్రీకృష్ణాయ నమః శ్రీకృష్ణాయ నమః శ్రీకృష్ణాయ నమః శ్రీకృష్ణాయ నమః శ్రీకృష్ణాయ నమః
ఇంద్రియాణింద్రియాధేయవర్తంతి ధారయన్ అనునీతినివస్తువులను జూచుచు, కల్పములను విను
చు, పదార్థములను తాఁకుచు, ఆహారమును భుజించుచు, భుజించుచు, నిద్రించుచు, శ్వాసనాదములను
ములుచేయుచు, మాట్లాడుచు, మాత్రాభ్రువినవర్తనముచేయుచు, విషయములనంగీకరించుచు, క
న్తులు మూయుచు, తేలుచుచు, నిందించుచులు ఇంద్రియవిషయములందును నిందించుచుచు

నితనకు దేనియందును అన్యాయములేదని నిరంతరభగవత్స్వరణచేయుచు భగవద్గీతయందు చెప్పి యుండురితిని త్రిగుణాతితలక్షణములతోఁగూడియుండెను. ఒకనాడతని భార్యబిడ్డను ఇంటవిడిచి పెట్టిజలము తేచ్చుటకుపోయెను. అప్పుడు మన్నుత్రొక్కుచుండిన ఘోరాకుంభార్ చిత్తము భగవద్భక్తియందులయించి యన్యమునెఱుంగక తనయొద్దకుదోఁగాడుచువచ్చిన శిశువును మంట్రోడంగలియఁద్రొక్కి భగవన్నామసంకీర్తనముచేయుచుభగవధ్యానముచే నానందపరవశుడై నెప్పటియుట్లుమన్నుత్రొక్కుచుండెను. నీకులేబోయిన భార్యవచ్చిపాలిచ్చుటకునింటబిడ్డనికెదకి కానక భర్తయొద్దకువచ్చియాశిశువుమంట్రోడఁద్రొక్కబడి రక్తమాంశశల్కములు మంటలో కలసియుండుటనుజూచి తొమ్మిదిమోడున్న మోడుకొనియేడ్చుచు భర్తనుజూచియిదియేమి. విగ్రహముచేసితిరి. నేనును ఇవుడే ప్రాణములనువిడిచెదను అని ప్రలాపించిన ఆశబ్దము చెవిని ప్రవేశించినంతట న్నదలవచ్చి భార్యజూచియోసిరాత్సనీ కొంచెమైనవిచారింపక నాధ్యానమునుభంగపఱచి నాహృదయమునవసించు శ్రీరుక్మిణీకాంతుని వెళ్లఁగొట్టితివని చెప్పి పరమసాధువగుతాను (కోపస్య వశమేషవా) అనురితిని కోపమునకువశ్యుడై చక్రమునుద్రిష్టకోయ్యనెత్తుకొని యామెను గొట్టఁబోయెను. అప్పుడాయువతి భయపడినన్ను మీరు ముట్టకుండు. మీకుపాండురంగనిమీఁద ఆనయున్నదని చెప్పెను. ఆమాటవినినంతట కొయ్యనుపాతవైచి యొకమూలఁగూర్చుండి భగవంతునిధ్యానించుచుండెను. అపుడాయారివారలందఱును గుమిగూడివచ్చిరి. అందుఁగొందఱితనినుత్తునిగభావించిరి. మఱి కొందఱు సత్పురుషులివనన భావుడు ప్రపంచాతీతుఁడు. భరతాదిపరమయోగులవలె జ్ఞానయోగనిష్ఠచే జడప్రాయుడైయున్నాఁడు. నిరుపాధికబంధువై, భక్తవత్సలుడై, సర్వశక్తివిశిష్టుడైన శ్రీపాండురంగనాథుఁడీశిశువును బ్రతికించి మూఁడనులచే ఈనుజ్ఞానికికలిగినయపవాదమునుమాన్వియితనిమాహాత్మ్యము నెల్లరకు ప్రకటనచేయును. మనముపదరసేలయనిచెప్పిరి. ఇట్లువారిచారికి తోచినట్లుచెప్పితమతమయిండ్లకుఁబోయిరి. ఘోరాకుంభారును అతనిభార్యయు నిరువదినాలుగుదినములొకతోనొకరు మాటలాడకయుండిరి. పిదపఘోరాకుంభార్ భార్యనేనిట్లుండిన సంసారమునిర్వహించుట కష్టమనిచించించి చెంబుతోనిట్లుతెచ్చి భర్తకాళ్లనుగడుగవచ్చెను. ఘోరాకుంభార్ తనభార్యనుజూచి నేనునిన్ను ముట్టఁగూడదని పండరినాధునిమీఁద ఆనయుంచితివి. కాన నన్ను స్వర్గంపకుమనెను. ఆమాటవిని యామెకోకాకాంతయై పుట్టింటికివచ్చితన తల్లిదండ్రులతో జరిగినవృత్తాంతమునుజెప్పి వంశవృద్ధికనాచెలియలినినాభర్తకిచ్చి వివాహముచేయవలయునని ప్రార్థించినవారు సమ్మతించి సమస్తపదార్థములను సేకరించి బంధువులను, బ్రాహ్మణులనురప్పించి తమకనిష్ఠపుత్రులకు ఘోరాకుంభారునకిచ్చి వివాహముచేయింబనిజూచి యందఱుసమక్షమున మాపుత్రులిరువురివిషయమున నీవుసమభావముతో ప్రవర్తించవలయును. అట్లుచేయవోన పాండురంగనిమీఁద ఆనయున్నది. అనిచెప్పినవిని ఘోరాకుంభార్ మిగులసంతసించి భగవంతుఁడు కటాక్షించినబంధములు తమంతటవిడుటకు సందేహములేదనిశిశ్చయించి యత్రమామలనుజూచి మీనియమనమచొప్పున నడచుకొనియేదను అనిచెప్పియన్నపస్త్రాగ్రులనిరువురికిసమాముగించి యాదరించుచు వారలశరీరములనుస్వర్గంపకణాగరూకుడైయుండెను. ఇట్లుండ పెద్దకొర్రుభర్తనుజూచి నేనుమిచ్చుదయానుసారముగ నడవకపాపిస్తేతిని. నాచెలియనుమీఁకే యాభావముచేసెను. ఆమెనుస్వర్గీయఁడుటకు కారణమేమనియడిగిన ఘోరాకుంభార్ భార్యనుజూచి వివాహకాలమున తమపుత్రులిరువురియందును సమభావముతో ప్రవ

త్రింపవలయునని మీతల్లివండులు పాండురంగనిమీఁద ఆనపెట్టిరి. నేను ఆయానకుకట్టువడి మీయిరువురివిషయమున సమభావముతో ప్రవర్తించుచున్నాననిచెప్పెను. అదివిని యిరువురును దుఃఖాక్రాంతలై మానముగనుండి రాత్రిభర్తనిద్రాపరవకుండైయుండునపుడు (శ్రీలిరువురును అతనికిరుపార్వములయందు పరుండియతని చేతులనుతమ వక్షస్థలముననుంచుకొనియుండిరి. అతఁడుభగవద్భావపరుండై యత్యల్పమగు నాహారనిద్రలతోఁగూడియుండువాఁడు తానోడనేమేల్కొని వీరలునావ్రతమును జెఱుచుటకట్లుచేసిరి. (అంగారసదృశీనారి । ఘృతకుంభసముశ్చమాక । తస్మాన్నారీంసరోదృష్ట్యై । దూరతఃపరివర్తయేత్) అనఁగా పాలఁలిదావ. వహ్ని, పురుషాదాజ్యముటంబుకాన విరక్తఁడగుపురుషాఁడు (శ్రీనిదూరమునందేపరిత్యజంపవలయును. ప్రమాణమును గమనింపకవీరలతోఁగూడి వర్తించినందున నాకీదురవస్థకలిగెను. అని చెప్పితనరెండుచేతులను ఛేదించుకొనినను. అపుడాస్త్రీరేడ్చుచుదైవమును దూరుచుతమభాగ్యహానికి వగచుచుసంకటపడుచుండిరి. అదిచూచిఘోరాకుంభార్ మీరిట్లుదుఃఖింపకుండు. ఆ శ్రీతకల్పతరువగు రుక్మిణీకాంతుఁడుండ మనకేమిటనుకొఱుఁతరేదు. మీరు శ్రీకరణములను వాని కర్పింపుఁడు. అని హితోపదేశముచేసి ఘోరాకుంభార్ భగవన్నామస్తరణచేయుచుండెను. ఇట్లుండ ఆమఱకుదైకాదకిరాఁగా ఘోరాకుంభార్ తనభార్యలిరువురిని బిలుచుకొనిపండరి పురమునకువచ్చి చంద్రభాగలోన్నానముచేసి తేత్రప్రదక్షిణముచేసి గోపురద్వారమున దండముపెట్టి యాలయమునప్రవేశించి యాశ్రితినితేవమగుపండరినాధునినాలింగనముచేసికొనిగన్వజస్తంభము వద్దకువచ్చెను. అచ్చటనామదేవుఁడానందముతోడ నృత్యముచేయుచుండెను. పండరినాధుఁడు నామదేవునికింటికీమాల్రము దర్శనమిచ్చుచు తానునునృత్యముచేయుచుండెను. నిపర్తిదేవు జ్ఞానదేవ, సోపానదేవులును సామంతాదిభక్తులును గూర్చుండి యానందముతోడ భగవత్కీర్తనమును వినుచుండఁగా నామదేవులుచేతినిపైకెత్తి యుండఁజేసిరేచినిలుచుండుండని చెప్పినవారట్లుచేసిరి. అపుడు నామదేవులందఱి చేతులనునొక్కొక్కతాళమునిచ్చిన వారలు తాళముతట్టుచు నామస్తరణముచేయుచు అనందపరవశులైయుండిరి. ఘోరాకుంభార్ తానును అందఱివలెతాళముతట్టుచు హరికీర్తనముచేయుటకు చేతులులేకపోయెనేయని వ్యసనపడుచుండ కృపానిధియగు శ్రీరుక్మిణీకాంతునికటాక్షముచేత తత్తణమునమునుపటివలెచేతులుకలిగెను. ఘోరాకుంభార్ దీనదయాళువగు పాండురంగని కృపనుగొనియాడి యుండఁజేవలె తానునుతాళముతట్టుచు భగవంతునికీర్తించుచుండెను. అప్పుడచ్చటికివచ్చియుండిన భగవద్భక్తులందఱాశ్చర్యపడుచుండ ఘోరాకుంభార్ భార్యలు భగవంతునుద్దేశించి జగజ్జీవనా! భక్తవల్లభా! దీనబంధూ! మాయందుకృపచేయరాము, అనిభగవంతుఁడు వారితలంపెఱింగి ఘోరాకుంభారుచేత్రోక్తిఁబడిన శిశువునుజంకనిదుకొనిరుక్మిణీదేవివెంబడింపవ్రత్యత్నమై యుండఱును నామచుండ ఆశిశువునుదాని తల్లిచేతికిచ్చెను. అపుడు జగజ్జననియగురుక్మిణీదేవి పరమవైరాగ్యశీలుఁడగు ఘోరాకుంభారునుజూచి నీభార్యయుమామయు భగవంతునిమీఁదనుంచిన మానయిఁకమీఁదనికులేదు. ఇతను నీవునుఖముగవీరిద్దరితోడ గృహస్థధర్మమునుజరపుచు మున్న భాగ్యనించుచుండుము అనియనుగ్రహించిన అందఱును ఖిగులసంతోషించిరి.

సంకటహరణాయనమః.

పదు నెనిమిదవ యధ్యాయము.

నామదేవులు సదాచార్యునాశ్రయించుచరిత్రము.

భగవంతుడు రుక్మిణీ సమేతముగ ప్రత్యక్షమై తన్ను సగ్రహించి యదృశ్యుడైన పిదప ఘోరఃకుంభార్ అచ్చటనుండి సభ క్షలకు వందనము చేసి భాగవతోత్తములారా మిగిందఱి నాయంటికి విజయంచేయవలయునని మిగుల ప్రార్థించిన వారలు సమృద్ధిచియతనియింటికి వచ్చి ఇట్లు వచ్చిన వారలను ఘోరాకుంభార్ సర్వోపచారములతో పూజించి భుజింపించి యుచిత్యలమున గూర్చుండఁ బెట్టి చందనకుసుమతాంబూలాది మంగళద్రవ్యముల నిచ్చి యుపచరించెను అపుడు నివర్తిదేవ, జ్ఞానదేవ, సోపానదేవులు ముక్తాబాయి, సామంతుడు, నామదేవులు మెచలయిన పరమభక్తులు (బోధయంతోపరస్పరం) అనురీతిని ఈశ్వరకల్యాణగుణగణములారీతికారు చెప్పకొనుచు నానందించుచుండ జ్ఞానదేవులు ఘోరాకుంభారునుజూచి సాధుజన్మగోసారాయీ ఘటములను వరుసగ గూర్చుండఁ బెట్టితివి. నీవు కుండలను జేయువాడవు. కానత ఘటములలో పరిపక్వ ఘటములను, అపరిపక్వ ఘటములను పరీక్షించెప్ప వలయునని యడిగిన వారిచతురవచనములకు ఘోరాకుంభార్ సంతసించి ఓస్వామి సంసారులకు పయోగముగు సాధారణమృద్దుటముల తారతమ్యమునాకు తెలియును. చేతనకర్తానుగుణముగ సర్వేశ్వరునిచే సృజింపబడిన పాంచభౌతిక ఘటములయొక్క తారతమ్యములను నెఱిగి చెప్పటకు అజ్ఞానాదులగు నుపమర్థుడను కాను. అయినను దేవరవారినియనునమును నాశిరసాపహించి యధాశ్రుతముగ విన్నవించెదను. విద్ధిదండులు ముద్దుచేసికొనునట్లు అశ్రోత్రియఁడనగు నామాటలను శ్రీమత్స్వాంధురంగని ప్రాణపదమైకీరికక్కియుండు భాగవతులెల్లరు ముద్దుచేసి కొనవలయునని ప్రార్థించెదను. లోకమున ఉపాదానకారణము, నిమిత్తకారణము, సహకారకారణము అనునీ మూడు కారణములు చేరియొక కార్యముకలుగవలయును. మృద్ధుటమునకు మన్ను ఉపాదానకారణము. కులాలఁడు నిమిత్తకారణము. దండచక్రతీవ్రాదులు సహకారకారణము. జగత్తునకీశ్వరుడు తానే త్రివిధకారణమై యుండును. ఎట్లనిన చిదచిద్విశిష్టవేషముచే ఉపాదానకారణమై, సంకల్పవిశిష్టవేషముచే నిమిత్తకారణమై, జ్ఞానశక్త్యాదివిశిష్టవేషముచే సహకారకారణమై, కార్యవర్గమును ఈశ్వరుండు సృష్టించెను. ఇట్టి సర్వేశ్వరస్వప్త్యంతరూపతమైన చేతనపరిగృహీతముపాంచభౌతిక ఘటముల తారతమ్యములు జగన్నిర్మాణముచేసిన పుష్టకులాలఁడగు శ్రీయశోపతికిని, సర్వజ్ఞులగు దేవరబోటివారికిని తెలియునేగాని మందప్రజ్ఞాఁడగు నాకెల్లు తెలియును. అయినను ధనుర్వేదపారంగతుడగు నొకపురుషునిపంత్రితక్రైచే తృణము బ్రహ్మాస్త్రముగునట్లు దేవరవారినుగ్రహబలముచే నేనీ ఘటములను జంకపరీక్షించెదను. అనిచేప్పి తాను భాండమును తట్టుపలక నెత్తికొని యచ్చటపత్తిగఁగూర్చుండి యుండు పమరభాగవతుల శిరములమీఁద గట్టిగ నొక్కొక్క డబ్బకొట్టుచురాగా అందఱును అనవరతే భగవద్గుణానుభవశీలులై, ప్రపంచాతీతులైన పరిశుద్ధాంతిరంగులు కాన వీరి డబ్బును పాటింపక భగవదనుభవమున చొక్కి మానముగ నుండిరి. నామదేవులు భగవద్భక్తియందు అందఱికిని మేలుబంతియై యుండియును గురుకులవాసముచేయమిచేసెనుండ జ్ఞానమించుకొఁజఁతవడి యుండినందున తన్ను గొట్టవచ్చిన ఘోరాకుంభారునుజూచి నన్నె లొక్కొట్టెదనని వెనుకొందిగెను. అదిచూచి

ఘోరాకుంభార్ ఈబంటియందు ఇదియవక్యముటమనిజ్ఞానదేవులతోచెప్పెను. అత్రుడీశ్వరవిభూతియగు ప్రాణికోట్లయందెవ్వరికిని అవమానము చేయఁగూడదను గౌరవాభిప్రాయముగల భాగవతులందఱు నామదేవులపాతమునుగోరి వారికవమానముకలుగవలయునని గట్టిగనవ్వరి. ముక్తాబాయిసప్తమరేచి యిదియవక్యభాండమని తెలిసిచెప్పితిమిగాన నీవుభాండపరీక్షయందు మిగుల సమర్థుడవని ఘోరాకుంభారును స్తుతించెను.

అత్రుడు నామదేవులమిగుల చింతాక్రాంతులై కీర్తుముగపాండురంగనిసన్నిధికివచ్చి స్వామికివందనముచేసియంజలిహస్తుఁడై శోకాశ్రువులనువిడిచియేడ్చుచుస్వామి! నేఁడునేనుమిగులనవమానమునుజెందితినిన భగవంతుఁడు మందస్థిరముచేసి నామదేవునిని తొమ్మన నణఁచుకొని నిశ్చైవరేమిచేసిరి. నీవు నాప్రాణసఖుండవగుటచే దాఁచకనిజముచెప్పమనిన నామదేవులు ఘోరాకుంభారునియింట జరిగినవృత్తాంతమును సవిస్తరముగ విన్నవించెను. అది విని జగన్నివాసుఁడు నామదేవా! ఘోరాకుంభార్ నిజమునుజెప్పెను. జ్ఞానదేవాదిభాగవతులందఱు నీమేజుగోరి నీరునస్సునశోచనము కలుగవలయునని నవ్విరేకాని నిన్నపమానింపవలయునని నవ్వినవారుకారు. నీవునొకసద్గురువునుఆశ్రయించి పక్షముకావలయుననిన నామదేవులు నాడుఁఖమును దేవరవారిసన్నిధిలోనే తీర్చుకొనవలయునని వచ్చితిని. బావిత్వవృద్ధి యిహోట బూతముబయలుదేరెనట్లు నీవును జ్ఞానదేవాదులవలె నన్ను అపకవ్యముటమనిచె ప్తయత్నావు. నివిట్లునన్నుకాఁబడిచిన నాకొఁతను నేనెవరితోచెప్పకొందును అనిన భగవంతుఁడత్రుమ్మునుజ్ఞానపరిమళమును ఆభేదమైయుండునట్లునీకునునాకును భేదములేదు. కాన నీవుశోకింపకుము. జ్ఞానానుష్ఠానసంపన్నుఁడగు సదాచార్యునాశ్రయింపుము. నామపాండురంగుఁడు ప్యాధీకుఁడైయుండుటచే వేఱొకయాచార్యుఁడేల యనితలఁచుటము. ఆయాచార్యస్వరూపమును శింఠవివరించెదను. శ్రద్ధతోడవినుము. (అదిశోకినీకాస్త్రా)ద్ధాకా. ఆచార్యస్థావయమ్యుతి. | స్వయమాచరలేయమ్ర! ఆచార్యస్సాన్నిధియలే) అనఁగాతాను కాస్త్రార్థములను జక్కఁగఁజరిగిరించి తనజ్ఞానానుష్ఠానములచే కిమ్యలకు సదాచారమును కలుగఁజేయువాఁడాయ్యుండనబడును. అనాదికాలముగ భగవద్విముఖుఁడై బద్ధసంసారియైనచేతనుని నిత్యమూరులతోఁజేర్చుటకు సర్వకత్తివిశిష్టుఁడగు నీశ్వరునికిశక్యమేగాని యితరులకు శక్యముగాదు. లోకమునజ్ఞానానుష్ఠానసంపన్నులై చేతనోజ్జీవనకాములగువారిశ్వరావేశముచే ఆచార్యత్వమును నిర్వహించెదరు. అగ్నితప్తమయ్యును వెలిగారపుసంబధంములేక బంగారము కరఁగనియట్లు నీవునన్నాశ్రయించియుండినను ఆచార్యసంబధములేక పరిపక్వముకానేరవు. ధర్మసంస్థావసార్థమునేను జేసినరామకృష్ణాద్యవతారములయందువన్దిపాండిత్యప్రభృతులయెడల కిమ్యభావమునుజెందియుపాసించుటను వినియెఱుంగకే. సంసారసంబధములేని నామగురుకులవాసమనావశ్యకమైనను (యద్యదాచరతిశ్రేష్ఠః | తత్తదేవేతతోజనాః) అనురీతిని శ్రేష్ఠులయచారమునితరజనులనుసరింతురు. కాన గురుకులవాసమత్యావశ్యకమునుటను నేనేయున్నకించుమాటిని. కాన నాయనుమతిని సదాచార్యునాశ్రయింపుము. అట్లుచేయవేని జ్ఞానదేవారులవలెనీకు అఖండజ్ఞానము సిద్ధింపదు. అదిసిద్ధింపకగానిమూఁకెద్దుఁడవుకానేరవు. నీమిగులపనాయకాటలు సుతిపోవవలసివచ్చుననిచెప్పినభగవంతునివాక్యములనువిని నామదేవులుఅంతమునిజాచి (అసంతపివాత్రహిసంభవంతి | హాసంతియామినహావ్యవాహః | అత్తే)నని

తోయదిసంభవంతి । తత్రైవలాభస్మరసిరుహాం) అనురీతిని అసత్తులేవుట్టుచుండెడి యా
 లోకమున నొకసత్పురుషుడుకలుగుట మంపటియందు తామరపుష్పింనుటకు సదృశమైయు
 న్నది. కాన జ్ఞానానుష్ఠానసంపన్నుడై స్వహతోజ్ఞీవనమునందు మళలుండగు నాచార్యుఁడు నీ
 ధ్ధించుటగుగ్గభము కానఁజూపిం! యట్టిగురువును నీవేనిశ్చయించి నాకుచూపుమనిన భగ
 వంతుఁడు సంతోషించి వినోబాకేశుఁడఖండజ్ఞానపరిపూర్ణుఁడు. నీవతనినాశ్రయించిన నీన్న
 తనవలెజేయును. కాన నతనియొద్దకుఁబోయియుపదేశమునుజెందిరమ్మని నియమించిన నామదే
 వులు భగవదజ్ఞానశరసావహించి వినోబాకేశుఁడు నాగనాధస్వామిసన్నిధినున్నాడని విని
 యచ్చటికిపోయెను. అపుడచ్చట వినోబాకేశుఁడు రెండుకాళ్లను లింగాకృతియగు నాగనాధ
 స్వామిపైనుంచుకొని నిద్రించుచుండెను. అదిచూచి నామదేవులసహ్యాపడియాయనత్తుఁడు
 శివలింగముపై కాళ్లుంచుకొనియున్నాఁడు. ఇట్టి జడప్రాయునిని జ్ఞానానుష్ఠానసంపన్నుఁడని
 శ్రీపాండురంగఁడు వీనియొద్దకునమ్మపంపెను. అయినను అతరుపడక యితినిభావమును పరిశీ
 లించెదను. అనిచెప్పి చేయితట్టి యతనిమేల్కొనిపియిదియేమి విపరీతము. సత్పురుషులచే
 సాధువనికొనియాడఁబడునీవు భగవంతునితలమీఁద కాళ్లుంచుకొని నిద్రించుకారణమును జె
 ప్పవలయుననిన అతఁడునామదేవులనుజూచి నిద్రాపరవశుఁడనై యవివేకముచే తప్పుచేసితిని.
 నేనుస్థూలకాయుఁడను. కాన నాశరీరము నాకు స్వాధీనపడలేదు. నామీఁదదయయుంచి
 ప్వామిమీఁదనుండునాకాళ్లనెత్తి స్వామిలేనినోటనుంచుమని ప్రార్థించెను. అపుడు నామదే
 వులు మందిదినిసమైతించి తనచేతులతో నతనికాళ్లనెత్తి క్రిందనుంచఁబోయిన నచటనొకలిం
 గముండెను. నామదేవులశర్యపడి యతనికాళ్లను మఱియొకస్థలముననుంచఁబోయెను. ఏం
 చుఁజూచినను లింగములుగానేయుండెను. ఇదియేమిమంతయనియాయాలయముసంతయును
 జూడఁగా లింగములేనినోటు కొంచెమైననులేకయుండెను. అన్ని వస్తువులును లింగములుగానే
 యుండెను. తన్నుజూచిన తానునొకలింగముగానుండెను. తోడనే నామదేవులతనికాళ్లనువి
 డించిపెట్టిదేవరవారిపాదస్పర్శముచేసర్వముభగవత్స్వరూపమైతోచెను. ఇతఁడుదేవరవారి వా
 గమృతమునావీనులసోఁకిన నఖండజ్ఞానపరిపూర్ణుఁడనై సుసారాంబుధినిధాటుదుననుటకు సం
 శయములేదు. దేవరవారిజ్ఞానపూర్తిసర్వజ్ఞుఁడగుపాండురంగని కఱుకయేగానియజ్ఞుఁడనగునాకు
 తెలియదు. అనివిన్నవించిన వినోబాకేశుఁడునామదేవులనుజూచియోత్తవశిఖామణి! జీవాత్మ
 ప్రాకృత శరీరమునవ్యాపించియుండునట్లుసర్వేశ్వరుఁడు సమస్తచరాచరంబులను తనకుశరీ
 రముగాఁజేసికొని తానన్నిటనువ్యాపించి శరీరయైయున్నాఁడు. మనుజులు నేను బాలుఁడను,
 వృద్ధుఁడను, అంధుఁడను, కృకుఁడనుఅనివ్యవహరించుచున్నారు. నేనుఅనుపదమునకుజ్ఞేత్యుఁడు
 శరీరగతుఁడను జీవాత్మయైయున్నాఁడు. బాల్యత్వ, వృద్ధత్వ, అంధత్వ, కృశత్వములు శరీర
 గతధర్మములేగాని యాత్మకుసంబంధములేదు. అట్లుండశరీర, శరీరసంబంధముచే శరీరగతధర్మ
 ములను శరీరయందాశోపించి నేనుబాలుఁడను ఇత్యాదిరీతిని వ్యవహరించుచున్నారు. ఈరీతి
 నిసమస్తచేతనాచేతనములను భగవంతుఁడు శరీరముగపరిగ్రహించియుండుటచే అఖండజ్ఞాని
 యెందును భగవంతునిదర్శించుచు, సర్వముభగవంతుఁడే చేయుచున్నాడని యనుసంధింపవల
 యును. ఇట్టిసత్త్వజ్ఞానముకలిగినవానికి కాగజ్ఞేషములకవకాశములేదు. (ఈశ్వరశర్య
 ధాతానాం । హృద్దేవత్యనతిష్ఠతి । భూమయశాసర్వరూపాని । యంత్రాయాధానియయా)

అనగా సర్వభూతహృదయంబుజవర్తియగునీశ్వరుండు సూత్రధారిబొమ్మలనాడించునట్లు సమస్తభూతములను భ్రమింపఁజేయుచున్నాడని బ్రహ్మవిద్యయగు భగవద్గీతచెప్పుచున్నది. సూత్రధారిచేయు కార్యములను బొమ్మలచేయుచున్నవని చెప్పుమాధునివలె అంతర్భూమియగు సర్వేశ్వరుండుచేయించు కార్యములయందు ప్రాణులుకర్తలనితలంచుకారు అజ్ఞులగునగు. కొంతసేపెడలోనిలిచి సూర్యునిఁజూచుచుండినపురుషునిదృష్టితరవస్తువులు గోచరింపనియట్లు బ్రహ్మనిష్ఠుడై బ్రహ్మభవముచేయువానిదృష్టితదితరముగోచరింపదు. జ్ఞానదేవుల కటాక్షముచే నాకేటియఖండజ్ఞానములభించెను. నీవుశ్రీపాండురంగని నిమగ్నముచే నిచ్చటికివచ్చితివి. కాననిదృష్టికి సర్వముభగవత్స్వరూపమైతోచెను. ఈజ్ఞానమును నీహృదయమును దృఢముగ నలంబించివ్యవసాయముచేసితివేనినిదృష్టికిసర్వమునుపాండురంగనాధస్వరూపమైయుండును అనివినోబాకేకుండుపదేశించిన నామదేవులొనందపరవశులై (స్థితోస్థితస్పదేహః । కవిశ్రేష్ఠేచనంతవ) అని విన్నవించిదండవత్ప్రణామముచేసెను. వినోబాకేకుండు లేచితనహస్తమును నామదేవునికిరమపైనునిచి యఖండపరబ్రహ్మస్వరూపమును విశదతముగనుపదేశించి యనుగ్రహించి పంపెను. పూర్వము పాండురంగని దివ్యముంగళవిగ్రహమునమనసులయించిత దితరమును జూడరోసి పాండురంగని క్షణకాలవిశ్లేషమును సహింపకయుండిన నామదేవులు వినోబాకేకునియపదేశమునుబీజమును తనహృదయతేత్రమున నాటి పాండురంగని కటాక్షామృతమనెడిజలమును పార్శ్వమననరూపవ్యవసాయముచేయుటచే సమస్తచేతనాచేతనములు శ్రీపాండురంగస్వరూపమైతోచెను. స్వయంవరకాలమున నలునిచెంతనరూపమును పరిగ్రహించిహృద్భుండియుండినది క్షాలకులనుజూచి వారలలో నిజమగునకునినేర్పఱింపనేరక యుండినదమయంతివలె సదాచార్యపదేశముచే నామదేవులకు సమస్తచేతనాచేతనములుశ్రీపాండురంగనాథునిదివ్యముంగళవిగ్రహములై తోచినందున అందునిజమగుపుండరీకవరముని దివ్యముంగళవిగ్రహము నేర్పఱింపనేరక భక్తజనులతోఁగూడి పరిపూర్ణానందముననుభవించుచుండెను. అపుడు భక్తవరదుండగు పుండరీకవరదుఁడాగోష్ఠికివచ్చి నామదేవులాలింగనము చేసికొని కిరణముమార్కొని యోవత్సా! గురూపదేశమును జెందినపదవ నేలనాయుద్ధకుర్రానైతి వనియడిగిన నామదేవుండంజలిహస్తుడై ముందునిన్ను భీమనదీతీరమున నిటికఱాతిపై నిలుచుండువానిఁగాఁజూచుచుంటిని. ఇపుడు సద్గురూపదేశముచే జ్ఞానదీపములభించి యజ్ఞానాంధకారముతోలగి పోయినందున సమస్తచేతనాచేతనములు నీమూర్తివిషయములుగా నగపడుచున్నవి. కాననేనెందుండినను నీసన్నిధిసేయున్నవాడను. దేనిఁజూచినను నీరూపమునేచూచుచున్నాను. ఏమినుదీవినను నీనామమునేనుడువుచున్నాను. ఏమితలంచినను నిన్నేతలంచుచున్నాడను. ఏమిచేసినను నీపనులనేచేయుచున్నాడను. (నారాయణైకస్థిః స్రగ్ధియాయాచేష్టాతదర్పణం । యోయోజల్పస్థురుజపః । తత్ ధ్యానంయన్నిరీక్షణం) అనునిష్ఠవినోబాకేకుని యనుగ్రహముచేనాకు నిద్రించెను. ఇపుడు నాజన్మంబు సఫలంబయ్యెను. పురుషోత్తమాయింక ను నాకేమిటను కొఱతలెదు. నాకుసర్వంబును నీవేసంఖ్యఁబించితివి. అయిననొకవరంబువేడెదను. జలేంద్రియలలో ప్రధానండగునర్జునుండు (చంచలంహిమనఃకృష్ణ । ప్రమాథ్విబలవదృఢం । తస్మావాంనిగ్రహంమన్యైవాయోరివనుదుష్కరం) అనఁగాఁబిచ్చిష్టా! ముఖమంతఃపలమై, తోభవెట్లునదియై, నిగ్రహింపకకర్మముకానిదై, దృఢమైయున్నది. వాయువునస్థానికము

చేసికొనుటకు సాధ్యపడనట్లు మనసును వశ్యముచేసికొనుట దుష్కరమనితలంచెదను. అని దుఃఖించెనుగాదా. అట్లుండనిందిముడింకరుండగునాకిట్టిమనస్సెట్లు సాధ్యపడును. అనాదికాలము గ నీవిషయమున విముఖుండ నై యుంటినిగాననివ్వడుకలిగినయాభిముఖ్యము నిలకడగా నుండు ననినవ్వును. కావున ఓదీసదయాలో! ఆచార్యునుగ్రహముచే నిపుడు నాకునీడ్పించినజ్ఞానదీపము ను నీకృపయనునాజ్యముచే వర్ణిలఁజేయుము. ఇదియెనాప్రార్థన. అనివిన్నవించిన భగవంతుఁ డు సంతోషించి నామదేవునిచేతినిబట్టుకొని షకలసాధుజనులను జూచియోసాధువులారా! యిపుడు నానామదేవునిని అవశ్యమగుఘటమనియెవ్వరై ననుజెప్పఁగలరాయనియడిగెను. అందుకు జ్ఞానదేవులు మొదలగువారు నవ్వుచు శిరఃకంపముచేసిరి.

సర్వదూపాయనము.

స్వర్గభాగవతునిచరిత్రము.

పండరిపురమునసదాభగవద్భజనచేయుచు నొకభాగవతుఁడువసించుచుండెను. అరసి భార్యపేరు కమలాబాయి. వీరిరువురును శ్రీరుక్మిణీదేవిని ఆరాధించుచురాఁగా నొకనాఁడు ఆదేవి ప్రత్యక్షమై నీకేమివరముకావలయునని యాభాగవతునినడుగఁగా అతఁడుఓజసనీశేను సతసానిమి త్రముగా నొకప్పుడును కష్టపడకుండునట్లు కృపచేయవలయుననియడిగెను. అప్పుడునుక్మిణీదేవియొకస్వర్గవేదినిచ్చి దీనితో ఇనుమునుస్ఫుర్పింపించిన నదిబంగారమగును. దానిమూలముగానివుడివింపవచ్చుననిచెప్పి యదృశ్యయయ్యె. ఆభాగవతుఁడాస్వర్గవేదిని తెచ్చి నీవుతోతన భార్యచేతికిచ్చి దానిమహిమనుజెప్పియారహస్యమునొకరికినిజెప్పక దీనిని భద్రముగ నుంచుకొనుము. సాధువులకుఁ దెలిసిన నన్ను బరిహసించురనిచెప్పి యేకాంతముగ ఇనుమును బంగారముచేసి దానిమూలముగనిష్ఠమగువదార్థంబులననుభవింపుచు లోకులకు మర్తమను అగపటుపక దరిద్రునివలెను, వైరాగ్యశీలునివలెను నటించెను. స్వర్గవేదిచే నితనికి స్వర్గభాగవతుఁడని ప్రసిద్ధికలిగెను. అట్లుండనొకనాఁడు కమలాబాయి చంద్రభాగవతోయి జలమతీనికొనివచ్చునపుడు నామదేవులభార్యయగు రాధాబాయిచూచియిదిగో నేనునుజలము తీసికొనివచ్చెదను. ఇంచుకనిలువుమనిచెప్పి ఘటముతోనీళ్లు ముంచుకొని కమలాబాయితోడ కలిసికొనియిరువురుగవచ్చునపుడుపరస్పరము తమతమగృహకృత్యములనుజెప్పకొనుచువచ్చిరి. కమలాబాయిరాధాబాయినిజూచి యోసభీ! మీరేలయన్న వస్త్రములకుఁగట్టపడియెదరు. అనియడిగిన నాభర్త యితర చింతలేక పండరినాథుఁడే గతిమనియున్నాఁడు. అతనినవ్విసమేమేమి చేయవచ్చునని రాధాబాయిచెప్పెను. అదివిని కమలాబాయి నీపెనిమిటిశ్రీపండరినాథునిని సదాధ్యానించుచున్నాఁడే. అతఁడు మీకేమియునియ్యలేదా. ఫలమియ్యని వృక్షమునకు నీళ్లుపోసి పెంచెయ్యి ప్రత్యక్షమనము. జీవనమునకేమియునియ్యనివాని నేలవ్యర్థముగ భజింపవలయును. నాభర్త రుక్మిణీదేవిని పాసించిన ఆజగజ్జనని ప్రత్యక్షమైయొకస్వర్గవేదినిచ్చెను. దానినుంచుకొని మేము బంగారముచేసి విక్రయించి తాలత్రేపముచేయుచున్నామనెను. లోడనే! రాధాబాయియాస్వర్గవేది యెట్లుండును. దానినినాకు చూపుమనిన ఓరాధాబాయి! నీవుచూయింటికివచ్చి తేని దానినినీకుఁజూపెదననికమలాబాయి చెప్పెను. అపుడురాధాబాయి తనయింటికి పోయి నీళ్లుకుండను దించి తెచ్చి

प्यारी । कहा कहूँ कछु कहत न आवे तिहारो मुख देख चन्दा
जयोहै लजाई प्यारी ॥ १६९ ॥

राग विहाग ।

यह कहिके प्रिय धाम गई ॥ चोंक परे हरि जब यह जानी अब
ब्रह्म कहा भई ॥ दोष न होय कछु सखि मेरो उपमा चंद दर्श
रेस न भगी नख शिखलों प्यारी यौवन गर्व मई ॥ लावो
दनाय सखीरी यामिनि जान बही । पुरुषोत्तम प्रभुकी छाँव
निरखत लावो बेगि सही ॥ १७० ॥

राग गौड़मलार ।

वृषभानु कुँवरि जब देखों तब जन्म सफल करि लेखों ॥ मैं राधा
गधा गाऊँ । राधा हित वेणु बजाऊँ ॥ मैं राधारमण कहाऊँ काहे
जा नाम धराऊँ ॥ जहँ गधा चर्चा कीजै । तहँ प्रथम जान मोहि
हीजै ॥ जहँ राधा गधा गावें । तहँ सुनबेको हम आवैं ॥ श्रीगधा
मेरी सम्पति । श्रीगधा मेरी दम्पति ॥ श्रीगधा मेरी शोभा ।
श्रीराधाको चित लोभा ॥ मैं गधाके संग नीको । राधा बिन
अगत फीको ॥ १७१ ॥

राग खेमटा ।

देखी कहूँ गलिनमें मो प्राण जीवनी । एहो सुजान प्यारी
तम चूक क्या विचारी क्यों दुर्गई लतनमें दे दर्श आनन्दनी ॥
जब चलत चाल छविसों तब हलत हार उरसो ठुम ठुम चग्न
चरन पै तू गति गयन्दनी ॥ तेरी छटा चरणकी निंदत ग्वी
करणकी हाहा कुँवरि किशोरी तू है सुख समूहनी । यह सुनत
चन मेरो पाषाण द्रवत हेरो हित रूप लाल चरो एहो दुख-
निकन्दनी ॥ १७२ ॥

వీరమును నేను అవహరింతుననియెను. నీవు నా హితవచనంబులను జింతించి నిజముగ నై రాగ్యకారి వికమ్మ. స్వర్ణవేదిచింతవిడుపుము. అని చెప్పిన నాను దేవుల హితోక్తుల నాదరింపక స్వర్ణభాగవతుడు నీయుపదేశముచాలును. మడుగునకువచ్చినా స్వర్ణవేదిని నీటిలో పెదకియై తియిమనికతి నముగఁపలికిన నాను దేవుఁడట్లుచేపదనని చంద్రభాగవతుచ్చి నీటిలో దిగిరెండుచేతులతో తాళ్ల నై తియిందుని స్వర్ణవేదిని నెత్తుకొమ్మనిచెప్పెను. అపుడా తాళ్లన్నీయును స్వర్ణవేదులై యుండెను. అది చూచి యందఱును ఆశ్చర్యపడి సమలోష్ఠాశ్చ కాంచనః) అనఁగా పెంకును, బంగారమును, గుణాతీతునికి తుల్యమై యుండుననుగీతావచనము నేడు మననాను దేవుల విషయమున ననుభవసిద్ధమయ్యెను అని యొకరికొకరు చెప్పకొనుచుండిరి. ఈ వింతను జూచినంతట స్వర్ణభాగవతునికి నాను దేవులను గ్రహముచే జ్ఞానోదయమై యోస్వామి నాకు జ్ఞానోపదేశము చేసి యనుగ్రహింపుచు నిప్రార్థించెను. నాను దేవులు సంతసించి తనచేతి తాళ్లను చంద్రభాగలాపాటవైచి స్వర్ణభాగవతునికి ఖండజ్ఞానమును వదలించెను.

శ్రీమమందాయనము.

పందొమ్మిదవయధ్యాయము.

జగన్మిత్రనాగనాధునిచరిత్రము.

వైద్యనాధమనువట్టణమున నాగనాధుఁడను నొక భాగవతుఁడు బ్రాహ్మణకులమున జనించి (శమోదమస్తవశ్చోదరిత్రాంతిరాద్దవమేవచ| జ్ఞానం విజ్ఞానమా దిక్యం | బ్రాహ్మంకర్తస్య భావజం) అనుగీతావచనప్రకారము శమదమాదికల్యాణగుణసంపన్నుఁడై విష్ణుభక్తియు క్షుఁడై యుండెను. అతఁడుకుటుంబికాపున నూరిలో నుండుపుత్రిచేసి జీవించుచున హారాత్రము భగవన్నామ సంకీర్తనముచేయుచుండెను. ఆయాని ప్రజలు విరికిర్తనలను మిగుల ప్రీతితోడ విని యితఁడు సాక్షాత్సాందురంగనియవతారమని కొనియాడుచుండిరి. ఇతఁడు తన నుగములచేసేందఱికిని మిత్రుఁడై యుండినందున నితనికి జగన్మిత్రనాగనాధుఁడని పేరు ప్రఖ్యాతమయ్యెను (వసతి హృది సనాతనే చ విష్ణుః | భవతి తు మాత్రా | జగతోస్య సామ్యరూపః | త్తితి రసమతిరమ్యమాత్మనోంతః | కథయతి చారుతయైవ సాలపోతః) అనఁగా నొక సాలవృక్షములా నుండు భూమియొక్క సారమును తనతలచే మాపునట్లు వీపురుషుని హృదయమున సనాతనఁడగు విష్ణువు వసించుచున్నాఁడో యట్టిపురుషుఁడు లోకులకు సామ్యరూపియై యుండును. అని శ్రీవిష్ణుపురాణమున యమకింకరసంవాదమునఁ జెప్పఁబడియుండులక్షణములు ఈ జగన్మిత్రనాగనాధుని యందు ప్రత్యక్షమై యుండెను. ఇట్లుండ నాయారిలో వాసముచేయుచుండిన కొందఱు దుష్టులు అనూయాత్రాంతులై దుశ్శ్రద్ధనాది దుష్టచతుష్టయము (మమప్రాణాహి సాండవాః) అనురీతిని శ్రీకృష్ణునికి ప్రాణపదంబుగ పాండవులను నిందించుచుండినట్లు సజ్జనప్రియుఁడగు జగన్మిత్రనాగనాధునిని దుర్భాషలాడుచుండిరి-అందొకఁడు ఒకనాఁడు ఆర్థరాత్రమున జగన్మిత్రనాగనాధునియింట నున్నని తేపముచే నను-ఆయన్నియెందును వ్యాపించి యిట్లుకాలుచుండగా ఆవరమభాగవతుఁడు మేల్కొని కృతకృత్యాః ప్రతితం తే | మృత్యుం ప్రియమివాతిథిం) అనురీతిని తాను భగవద్విషయమున న్యస్తభరుడగుటచే కృతకృత్యుఁడై మృత్యువు

నుప్రియదుగ్ధపతిధినిఁగా నిరీక్షించుచుండుపూర్ణాధికారికాననేఁడు విరోధమును సంసారబంధమును భగవంతుఁడువిడిపించియునుగ్రహించుననిశ్చయించి భగవద్ధ్యానపరుఁడైయుండెను - అపుడుపంచరసాధుఁడు ప్రత్యక్షమైయితినిచేతవనించి గర్భస్థుఁడగుపరీక్షిత్తును అశ్వత్థామబాణాగ్నిచేదగ్ధుఁడు కాకుండసంరక్షించినట్లు జగన్నిత్రనాగనాధునిసకుటుంబముగ సంరక్షించెను. ఆయావిప్రజలు పరుగెత్తినచ్చియునుతాపయుక్తులై చింతించుచుండ భాగవతజనులసత్పురుషునియింట నెవఁడోయగ్నినుంచెను. భక్తవత్సలుఁడును, ఆపద్బాంధవుఁడునునగు పుండరీకవసుండునుసమయమునందుప్రత్యక్షమైయామహాత్మునినిరక్షింపవలయుననిరి. మరికొందఱుదుష్టులు సంతోషించుచుండిరి. ఆయిల్లరాత్రియంతకాలుచుండియును నొకత్యూహనెనను లోపలపడకనీతైయాకాశమార్గమున నెగిరిపోయెను. భాగవతకీశామణియగు జగన్నిత్రనాగనాధుని కొకయువద్రవములేక హిరణ్యకశపునిచే అగ్నియందు త్రోయఁబడినద్రవ్యమనికి ఆయగ్ని చల్లనైయుండినట్టితనికిని చల్లనైయుండి శ్రీపండురసాధునిసాన్నిధ్యముచే సకుటుంబముగ కుశలమైయుండెను. ఈయద్భుతమునుజూచి భక్తులెల్లరును శ్రీమత్పాండురంగనియాశ్రితవాత్సల్యమును బహువిధములఁగఁగొనియాడుచుండిరి. ఈదైష్ట్యవోత్తమునివిషయమునందు నిష్కారణముగనసహమానులైయుండినవారలకు భగవత్సలూక్షముచేసనతాపము కలిగి జగన్నిత్రనాగనాధుని సన్నిధికివచ్చి తరణాగతులైయపరాధక్షాపణము చేసికొని వారివలన హితోపదేశమునుజెంది పరమసాధువులైరి. అగ్రామస్థులు వీరియొద్దకువచ్చి విప్రాత్తమా మికుటుంబసంరక్షణమునకై కొంతభూమియేర్పాటుచేసెదము. నేవగవారంగీకరింపవలయునని సార్థించిరి. ఆతఁడుపక్షులు నన్నభవములనుభక్షించుచు తలూకతీర్థమును పానముచేయుచు తివిచునట్లు నేనొకరికినివాధ లేకయుంఁచువృత్తిచేసికొని యధాలాభసంతుష్టుఁడనై శ్రీమత్పాండురంగనిపదంబులనుపూజించుచునతనికిల్యాణగుణములనుధ్యానించుచు తత్స్వరూపులగుసతిధులనారాధించుచు తచ్చేషముచే దేహయా త్రజరవుకొని సుఖినైయుండుదును. నాకేమిటనుకొఱతలేదు. నాచేపరిగ్రహింపఁబడియుండు పాత్రమక్షులుపాత్రముకాన నాకైమారుచింతింపకుండు. మికుభగవంతుండు మేలుచేయునుగాకయని చెప్పినమాటలనువిని వారియునుమతిలేకపోయినను తమపాపిణ్యాతిశయముచే వారిపేరిటనొకగ్రామము నేర్పఱిచి దానివచ్చుబడిని భగ్గమునకువినియోగించుచువచ్చిరి. కొన్నాళ్లకుపిదప అగ్రామమునకొకతురుమ్మండలికారియొవచ్చి జగన్నిత్రనాగనాధుని పేరిటనుండినభూములనునగరిభూములతోచేర్చికొనెను. ఆయావివారెల్లరు నాయధికారియొద్దకు పోయి జగన్నిత్రనాగనాధునిమాహాత్మ్యమునుజెప్పి నిరక్షితుఁడగు నతనిపేరిట నేర్పాటుచేసిభర్తమునకుపయోగవఱుచుచువచ్చిన భూములనెప్పటియట్లుస్వాధీనముచేయువలయునని సార్థించిరి. ఆయధికారి జగన్నిత్రనాగనాధుని రప్పించి నీపేతమునియడిగి నీవుజగన్నిత్రుఁడవగుటయధార్థమేనిసర్వప్రాణులకును మిత్రుఁడైయుండవలయునుగదా. మాకుపరంపరగావ్యాఘ్రము కులదైవమైయున్నది. ఇప్పుడు దానిని పూజింపవలసినకాలమువచ్చెను. నీవడవికిపోయి సాయుధకాలమునకులోగానొకపులినిపట్టుకొనిరమ్ము. అట్లుచేయవేనియీభూమినిపేరిట చేయఁబడినకాలముమొదలు నేటివఱకు దీనికిచేరవలసినవన్నును నిన్నునిర్బంధించినసూలు చేయుదును. పులినితెచ్చితివేని నీవునీజనుగ జగన్నిత్రుడవనినిశ్చయించెదను. అనిచెప్పిన అందుకతఁడుసమ్మతించియరణ్యమధ్యమునకుఁబోయి శ్రీపాండురంగనిధ్యానించుచుండెను. భక్తపరత్కృతుఁడగు పం

చరినాధుఁడొకపెద్దవ్యాఘ్రము వీరికిఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. జగన్మిత్రనాగనాథుఁడు వ్యాఘ్రరూపియగు భగవంతునికిఁ ప్రదక్షిణపమస్కారములుచేసి సుతుయొనర్చి గ్రామాధికారిచెప్పినమాటలను విన్నవించి జగదీశా! నీవువానియింటికివచ్చి వానిపూజనంగీకరించి వానినిరక్షింపవలయునని ప్రార్థించెను. పండరినాథుఁడు సమ్మతించి నీయుత్తరీయమును నామెడకుఁగట్టి నన్ను పట్టణమునకు పట్టుకొనిపోవుని నియమించెను. జగన్మిత్రనాగనాథుఁడు పులినిబట్టుకొని పట్టణముసమీపమున వచ్చుచుండ, నచ్చటనుండినపశువులును, మనుష్యులును భయపడికొలలో ప్రవేశించి దాచుకొనిరి. అనేకులు జగన్మిత్రనాగనాథుని ప్రభావమును, అధికారిచే గ్రామమునకుఁగలుగు ననర్థమును బహువిధములుగఁ జెప్పుకొనుచుండిరి. ఇట్లుండ గ్రామాధికారియొప్పుత్రాంతమునువిని భయపడియింటిలో ప్రవేశించి తలుపుమాసికొనియుండెను. జగన్మిత్రనాగనాథుఁడు కొలవాకిలిచెంతరాఁగారలుపుమాసియుండినందున వ్యాఘ్రరూపియగుభగవంతుఁడుగట్టగగ్గఱచితనచేతితోఁగొట్టి యాతలపును పాడిచేసెను. జగన్మిత్రనాగనాథుఁడు లోపలప్రవేశించి, వ్యాఘ్రమును జూచి భయపడుసాధువులగుగనుగొనిమీరు వెఱవకుండు అనిచెప్పియధికారి యింటివాకిటిరాఁగా అచ్చటమాసియుండినతలపును వ్యాఘ్రముపగులఁగొట్టెను. జగన్మిత్రనాగనాథుఁడధికారినిపిలిచిమీకులదైవమువేంచేసెను. ఏలపూజింపకతలుపుమాసికొంటివి అనిచెప్పిన నాయధికారిభయపడియొకమూలనుదాగియుండెను. పులిభయంకరముగఁఘోషించుచుండెను. జగన్మిత్రనాగనాథుఁడాపులినినానావిధములుగ నాటలాడించుచుండెను. అపుడాయధికారి లోపలనుండి నట్లు సకుటుంబముగ జగన్మిత్రనాగనాథునిప్రార్థించి యోమహత్తా నీప్రభావము నెఱుఁగకయపచారపడితిని. శరణాగతుఁడనగునన్ను రక్షింపుమనిచెప్పిన నచ్చటనుండిన సాధువులందఱును నవ్విరి. జగన్మిత్రనాగనాథుఁడు మందస్థిరముచేసెను. వ్యాఘ్రముకాంతినిపహించెను. పిదపనాయధికారి కొంతదైర్యమునవలంబించి యిట్లువిడిచి వెలుపలవచ్చి జగన్మిత్రనాగనాథునికి నాష్టాంగవందనముచేసి దూరముగనిలుచుండి బద్ధాంజలియై యాభాగవతోత్తమా! నాకుబుద్ధివచ్చెను. జగన్నాథుఁడుభాగవతపఠంత్రుండని తెలిసికొంటిని. ఇఁక నెన్నటికినిట్టి యపచారమునకొడిగట్టను. నీవుజగన్మిత్రుఁడవుకాన జగత్తునురక్షింపుము. నేనునుతక్కిన ప్రజలునునుగులనయాక్రాంతులమైయున్నారము. నీవుపులి నెప్పటివలెనడవినివిడిచిభీతులనుగువచ్చుందఱునురక్షింపుము అనిప్రార్థించిన జగన్మిత్రనాగనాథుఁడు కరుణించియిదినిట్టి యక్రమములనుజేయును. సాధువులనుపూజించుచుభగవన్నామమును స్మరించుచు జనులనురాజనీతితోరక్షించుచునుభివై యుండుము అనిచెప్పిపులినిబట్టుకొని యడవికిఁబోయిదాని మెడనుగట్టియుండినతనయుత్తరీయమును విప్పివేసెను. తోడనేవిత్థలనాథుఁడు నిజరూపముతోడ జగన్మిత్రనాగనాథునికి ప్రత్యక్షమై యతనినానింగనముచేసికొని నీవుపట్టణమునకుఁబోయి యెప్పటియట్లునన్ను ధ్యానింపుచు సుఖివై యుండుమనియనుగ్రహించి యదృశ్యుఁడయ్యెను. పిదపనాభాగవతశిరోమణి పట్టణమునకు వచ్చుచుండ నధికారి మొదలగు గ్రామస్థులందఱును భయభక్తివిశ్వాసములతోడ నలపూర్ణకుంభముల నైత్తుకొనివచ్చి సాష్టాంగముగవందనముచేసి యుపచరించి భగవన్నామములనుఁఘోషించుచు జగన్మిత్రనాగనాథునిని పురస్కరించుకొనివచ్చిరి.

భక్తులభాయనమః

భిరువడియవయథ్యాము.

శోకాపరమానందునిచరిత్రము.

పారిషీయసు సూరిలో అఖండవైరాగ్యశీలుండై మానావమానములను వర్జించిపదార్థగవ
న్నామస్మరణచేయుచు శోకాపరమానందుడనుసౌకభాగవతుడుండెను. అతడు ప్రతిదిన
ము బ్రాహ్మముహూర్తమునలేచి స్నానసంధ్యావందనములనుదిర్చిసర్వోపచారములతో భగవం
తునిసారాధించిభగవద్గీతనుపారాయణముచేయుచుండును. (భగవత్పరమేశానభక్తిరవ్యభిచా
రిణి | ప్రారబ్ధంభుజ్యమానస్య | కథంభపతిహేప్రభో) అనగా ఓస్వామీప్రారబ్ధమునుభవిం
చువాని కచంచలభగవద్భక్తియెట్లుకలుగును. అనిభగవంతునిని భూదేవియడుగగా(ప్రారబ్ధం
భుజ్యమానోపి | గీతాభ్యాసరతస్సదా | సముక్తస్సుఖీలోకే | కర్తాణానోపలిష్యతే | మ
హాపాపాదిపాపాని | గీతాభ్యాసంకరోతిచేత్ | క్వచిత్స్వర్గంకమర్వంతి | నలీనదళమంభసా |
గీతాయాఃపుష్తకంయత్ర | యత్రపాఠఃప్రవర్తతే | తత్రసర్వాఽఽతిర్ధాని | ప్రయాగాదినితత్రైవ |
సర్వేదేదాశ్చఋషయో | యోగిసోపన్నాశ్చయే | గోపాలగోపికావాసి | నారదోద్ధవపార్ష
దైః | సహాయోబాలయతేకీశ్రుం | యత్రగీతప్రవర్తతే | యత్రగీతావిచారశ్చ | పఠనంపాఠనం
వ్రుతం | తత్రాహంనిశ్చీతంపుధ్య | నివసామిసదైవహి | గీతాశ్రయోహంతిష్ఠామి | గీతామేనో
త్తమంకృతం | గీతాజ్ఞానముపాశ్రిత్య | త్రికలోకాకాలయాత్ర్యహం) అనగా ప్రార
బ్ధమునుభవించువాడైనను భగవద్గీతనుసదా ఆసక్తితో పారాయణముచేయువాడు ముక్తు
డైనుభయైకర్తముచే బద్ధుడుకాకయుండును. భగవద్గీతను మననముచేసినయెడలతామరాకును
నిళ్లంటనట్లు మహాపాపములంటవు. భగవద్గీతపుస్తకముండుచోటను, గీతాపారాయణము జర
గుచోటను, ప్రయాగాదిసమస్తపుణ్యస్థానములు సాన్నిధ్యమెయుండును. గీతాపారాయణము
చేయువానికి సమస్తదేవతలును, ఋషులును, యోగులును, పన్నులును, గోపాలగోపికలును,
నారదులును, ఉద్ధవులును, భగవత్పార్షదులును శీఘ్రముగసహాయులగుదురు. ఎచ్చట గీతచదు
వబడుచున్నదో, యువదేశింపబడుచున్నదో, విసంబడుచున్నదో, యర్థవిచారముచేయబ
డుచున్నదో యచ్చటనేనుసిద్ధముగవసించుచున్నాను. నేనుభగవద్గీతనుఆశ్రయించియున్నాను.
అదేనాకునుత్తమకృపాము. దానినాశ్రయించి సమస్తలోకములను పాలించుచున్నాను. అని
భగవంతుడనుగ్రహించినట్లు వరాహపురాణమునందుజెప్పబడియున్నది. భగవద్గీతయందును
(అధ్యేష్యతేచయఇమం | ధర్మ్యంసంవాదమావయోః | జ్ఞానయజ్ఞేనతేనాహ | మిష్టస్యామితిహే
మతిః) అనగా నోసంజయా మనసంజాదరూపమై మహత్తైనయోగీతను ప్రతిదినముపారాయ
ణముచేయువాడు జ్ఞానయజ్ఞముచే నన్నారాధించువాడని నాయభిప్రాయము. అని శ్రీకృ
ష్ణుడు తానేచెప్పెను. కానశోకాపరమానందుడి ప్రమాణములనుబాటించి ప్రతిదినము భక్తి
లోడ భగవద్గీతాపారాయణముచేయుచువచ్చెను. ఇట్లుపారాయణముచేయునపుడొక్కొక్క
క్కోక్తిమునకు నొక్కొక్కవందనముగ 200 నేడుసూక్తులు సాష్టాంగవందనములుచేయు
ను. ఇట్లుతననియమములను నెఱవేర్చియంతకుమీఁదనుండువృత్తిచేసి జీవించును. ఇతడు (వి
చిత్రాదేవానంపత్రి | రీశ్వరాయనివేదికుం)అనురీతినివిచిత్రమగు దేవానంపత్రిభగవద్విషయము

నవిని యోగించుటకై మనకీయఁబడియున్నది. కాననట్టిశరీరమునుసహ భగవద్విషయమునవిని యోగపఱువవలయుననుభవభిప్రాయముతోఁగూడిన దైవతము. ఒకనాఁడొకవర్తకుఁడు శో కాపరమానందుఁడనుప్రాసముచేయుచుండుచోటికివచ్చెను. అప్పుడకస్తాత్ముగా వర్తమువచ్చి భూమియడుగుయ్యెను. శో కాపరమానందుఁడు దానినిపాటించకయడుగుభూమియందు ననుసాగరముచేయుచుండుటను వర్తకుఁడుచూచియితఁడు శుద్ధాంతః కరణుఁడనితెలిసికొని తనయంగడిలోనుండినయొకపట్టువస్త్రమును దెచ్చియతనికినమస్కరించిప్రార్థనాపూర్వకముగనిచ్చెను. నిరపేక్షుఁడగు శో కాపరమానందుఁడు భిక్షున్నమునుజేర్చినవస్త్రమును తప్పకక్రిందపాకుత్యాజ్యములనిచెప్పి యాపట్టువస్త్రమును శ్రీరక్షిణీకాంతునికి సమర్పించిననాకు సంతోషముకలుగును. భగవంతునికినియందు కృపకలుగును అనిచెప్పినవిషయవర్తకుఁడుబలవంతముగ ఆవస్త్రమును వీరినడుమునకుచుట్టి యధేచ్ఛగపోయెను.

శో కాపరమానందుఁడు తాను యాచింపకయే లభించినయావస్త్రమును చక్కఁగనడుమునకుచుట్టుకొని యావస్త్రమునకడుగుతగులుననుభయముచేసాష్టాంగవందనముచేయక చేతులతోమాత్రముభూమినిస్పృశించినందనముచేయుచువచ్చెను. అన్యధామఖండై కేవలభగవదనుభవవరుఁడగుతనికి పట్టువస్త్ర వ్యాజముచే మనకునిలకడతప్పి చంచలమయ్యెను. తోడనే యాకలిదవృత్తిదాధింపసాగెను. దేహముననాయాసముతోఁచెను. అప్పుడు శో కాపరమానందుఁడు సేఁడేలయిట్టివిపరీతముకలిగెను. నిరపేక్షుఁడనగునేనునావ్రతమును విడిచియీవస్త్రమును పరిగ్రహించినందునఁగదాయానందముకలిగెను. పరిశుద్ధాత్ములు శ్వాసస్పృశ్యముచే నపరిశుద్ధమైపట్టు భగవద్గీతావ్రతమననములచే నత్యంతపరిశుద్ధమగునాహృదయ మీవస్త్రపరిగ్రహముచే చంచలమయ్యెను. ఇంతస్వల్పపరిగ్రహముచే నింతయనందము కలిగినయెడల నియమములేకసహ సర్వపరిగ్రహముచేయువారికెట్టియనందములు సంభవించునోతెలియదు. ఈపరిగ్రహదోషమునకు ఏమిప్రాయశ్చిత్తముచేయవచ్చును అనిచింతించుచుండ నొకఁడు నాఁటిని భుజమునఁదగిలించుకొని యెద్దులనుదోలుకొని పోవుచుండెను. శో కాపరమానందుఁడొ మనుష్యునిఁబిలిచి నీకీపట్టువస్త్రమునిచ్చెదను. నీయెద్దులనుగొంతసేపు నాస్వాధీనముచేయుమని యడిగి వానిని సమృతపటిచిపట్టువస్త్రమును వానికిచ్చియాయెద్దులమెడమీఁదనుండిన కాడికొయ్యకు తనకాళ్లనుజేర్చికట్టుకొని యాయెద్దులనుబెడరించి తఱుముమనియాకాపునుప్రార్థించెను. అవిజేత్యుగు నామనుష్యుఁడుసమృతించియట్లుచేసెను. ఎద్దులతినేగముగ నడవినిఁబరుగెత్తినందున శో కాపరమానందునిదేహమునకు తాళ్లముండ్లుతగిలి శరీరమునరక్తప్రవాహముకలిగెను. ఆయెద్దులితనిశరీరమునుజూచిభయపడి యధికముగపరుగెత్తెను. అప్పుడు శో కాపరమానందుఁడు తనశరీరస్థితినియోచింపకనేనుజేసినతప్పునకుమంచిప్రాయశ్చిత్తము తోడనేకలిగెను అనిసంతోషించి భగవన్నామములను స్మరించుచునుండెను. శరీరముననధికముగాయములు తపిలిరక్తమాంసములు క్షయించియు నిట్టిదుర్దశయందును నితరచింతలేక భగవదనుభవమునఁ జొక్కియానందపరవశుఁడైయుండెను. అప్పుడు పండరినాథుఁడితనిచి త్రకుడ్లికి సంఠనించిగజేంద్రునిసంరక్షణార్థము పరుగెత్తినవచ్చినట్లు శ్రీసుముగ వచ్చికాడికొయ్యకుఁగట్టియుండిన యతని కాళ్లనువిప్పి తనచేతితోస్పృశించినంతట నతనిశరీరము మునుపటికన్ననధికమైన యారోగ్యముతోఁగూడినదయ్యెను. అప్పుడుభగవంతుఁడు శో కాపరమానందునిశరీరముపై తనహస్తము

నుంచి యోసాధుజనాగ్రేసరా! యేలయిట్టిసాహసముచేసితివి. ఇట్టికఠినప్రాయస్థితమునకు నీవేమితప్పుచేసితివి. (జంగమశ్రీవిమానాని । హృదయానిమిషిభిః) అనురీతిని నీహృదయము నాకాలయమైయుండ నాసాహసమార్థమునుజింపకయేల యీదేహమునిట్లు కష్టపెట్టితివి. నీవుభుజించునవియన్నియు నాకాహారమగుచున్నవి. నీమాటలునాస్తోత్రమైయున్నది. నీగమనము నాప్రదక్షిణమగుచున్నది. నీనిద్రయష్టాంగయోగములగుచున్నది. ఇట్లనగ్రవిముఖుండవై సర్వకర్త ములనునాకర్పించుచుండునీవిట్లు చేయుటయుచితముగాదు. అనిన శోకాపరమానందుడు ఓస్వామీ చంచలమగునామనను నిన్నుద్భవముగనవలంబించునట్లు కృపచేయవలయునని ప్రార్థించినభగవంతుడట్లును నాకాయనియునుగ్రహించి పండరిపురమునకువచ్చి యచ్చటిభక్తులకు శోకాపరమానందనివృత్తాంతమునుజెప్పిననందఱును ఆశ్చర్యపడిరి. జ్ఞానదేవుడు హృషీకేశా! దేవరవారిలిలకంతముగలదా. ఒకనికన్ననొకనిని శ్రేష్ఠునిగానిర్పించెదవు. భక్తులగౌరవమును నీవేయెఱుంగుచువు. అనిచెప్పి బహువిధములగస్తుతించెను.

ప్రణతార్చిభంజనాయనమః,

నరహరిభక్తునిచరిత్రము.

పండరిపురమున నరహరియనుపేరుగలయొక స్వర్ణకారకుడుండెను. అతడుప్రతిదినము ప్రాతఃకాలమునలేచి భీమనదిలోస్నానముచేసి నిత్యకర్తవ్యములనెఱవేర్చి భక్తిరోషమల్లికేశ్వర పూజచేయుచుండును. అతడుపరమభక్తునిచిదప్రమరియొకదేవతను కలనైన స్మరించియెఱుంగుచుండు. తానుపుట్టినదిమొదలు పండరినాధునిసేవించినదిలేదు. విత్తలనాధునిదిక్కుననుసరితము తిరిగి చూడడు. ఇట్లుండనితనియింటికిసమీపముననుండినయొకవర్తకునికిసంతాపములేనందున శ్రీమత్పాండురంగని సన్నిధికివచ్చి నాకొకపుత్రుని ననుగ్రహించిన నీకు నవరత్నఖచితమగు బంగారుమొలత్రాడు సమర్పించెదనని ప్రార్థనచేసికొనెను. భగవత్కృపాక్షయముచే ఆవర్తకునికి పుత్రుడుకలిగెను. వర్తకుడు బాతాళాచమునివర్తియైనపిదప సన్నిధికివచ్చిపుండరీకవరదునిసేవించితనప్రార్థననుజెల్లించవలయుననితలచి మొలత్రాడుచేయుటకు కుశలుండగుపనివాఁడెవ్వఁడని యచ్చటనుండినవారలనువిచారింపఁగా వారలు నరహరి గట్టివాఁడనిచెప్పిరి. వర్తకుడు స్వర్తమును, వర్తములనుఎత్తుకొని నరహరియింటికివచ్చి పండరినాధునికి మొలత్రాడుచేసిసమర్పించవలయుననియడిగెను. స్వర్ణకారకుడు వర్తకునిజూచి నీవుకోరినట్లుచేసియిచ్చెదను. నేను పండరినాధునిజూచియెఱుంగునుగాననీవు కొలతపట్టితెచ్చితివేని చేసియిచ్చెదననెను. వర్తకుఁడాయాటలనువినినవ్యతామరసమీపముననుండు మందూకమాకమలమునందలిలేనెనాస్వాదింపయెఱుంగనట్లు నీవీయూరిలోపుట్టిపెట్టిగి పండరినాధునిసేవించక భాగ్యహీనుండవైతివనిచెప్పి తాను స్వామిసన్నిధికిఁబోయికొలత తెచ్చియిచ్చెను. పనితీరఁగానే యామొలత్రాటిని వర్తకుడు తీసికొనిపోయి స్వామికిసమర్పింపఁగా నాలుగువేళ్లుతక్కువపడినందునమొల నరహరి చేరికచ్చిచక్రపఠించి సన్నిధికితీసికొనిపోయి స్వామికిసమర్పించిన రెండువేళ్లధికముగానుండెను. ఈరీతినిలయదాటుమార్పు చక్రపఠించియు కొలతసరిపడకపోయినందున వర్తకుడు

చింతాకాంతుడై నరహరియంటికివచ్చి యెన్నిమాధుచక్కపటిచినను మొలత్రాడుస్వామికిస
 పడలేదు. కాన నీవేసన్నిధికివచ్చి నీచేతితోకొలతయై త్రి మొలత్రాడుచేసియ్యయ్యవలయునని
 ప్రార్థించెను. నరహరి శివునిదప్పనితరదేవతలనుజూడఁగూడదను సంకల్పముతోఁగూడినవాఁ
 డుగానవర్తకునిప్రార్థనకులోబడికన్నులకు వస్త్రముచుట్టుకొనివర్తకునిచేతినిబట్టుకొని పండ
 3నాధునిసన్నిధికిపోయెను. అచ్చటనుండువారంధఱునురోగికినన్నము రుచియింపనియట్లుఈ
 భాగ్యహీనునికిపండరినాధునిసేవరుచింపలేదనిపరిహాసముచేసిరి. నరహరి, సన్నిధిలోపలబ్రవేశిం
 చిపండరినాధునిసమీపమునకుఁబోయిస్వామిని తనచేతులతో తడవిచూడఁగా నయ్యదుముఖము
 బును, జటాభారమును, చంద్రుఁడును, నాగయజ్ఞోపవీతమును, వ్యాఖ్యచర్చమును, శూలడమరుక
 ఘులునుఅగపడెను. అపుడు నరహరియాశ్చర్యపడి యీపండరినాధునివిష్టునిగా తలఁచియుంటి
 ని- ఇప్పుడునాచేతికి శివరూపమగపడుచున్నది. అనిచెప్పింకిజిజ్ఞాసుకొనియుండినగుడ్డనువిప్పి
 స్వామినిజూడఁగా పూర్వముతాను వినియుండినట్లు కిరీటమును, ముకరకుండలములును, శ్రీవత్స
 కాస్తుభములును, వైజయంతినవమాలికలును, పీతాంబరమును, కటిస్యస్త్రహస్తములును, సమచరణ
 ఘులును ప్రకాశించుచుండ నిటికటాతివై శంఖహస్తుడైనిలుచుండియుండు విష్ణునాధునిజూ
 చినాకేలయిట్టిభీమకలిగానని తనవ్రతహానికి చింతించి మరలకన్నులకుగుడ్డచుట్టుకొని స్వామిని
 తడవిచూడఁగాపూర్వమువలెశివచిహ్ను ములగపడెను-అపుడునరహరికి జ్ఞానోదయమై సర్వేశ్వ
 రునికి నామరూపములనంతములై యుండ నాబుద్ధిమాంద్యముచే నిదివఱకు విష్ణునామరూపముల
 నుద్వేషించి పండరినాధునిసేవింపకయుంటిననివగచి స్వామికిసాష్టాంగవందనములు చేసి బహు
 విధములుగవిష్టుశివనామంబులచే స్తుతించి స్వామీ! నాయవివేకమునుదొలగించితివి- భాగ్యహీ
 నతనచే నిదివఱకునిన్ను ద్వేషించుచుంటిని. ఇంకను నీయంతరంగభక్తులలోనొకనిఁగనన్ననుగ్రహిం
 పవలయుననిప్రార్థించిన రుక్మిణీకాంతుఁడుసంతోషించి యోనరహరి! నీవునాశివస్వరూపమును
 శ్రద్ధతోడనారాధించుచుంటివి-తికరణములచే నన్యమునెఱుంగక భగవత్పరుడైనై నీకఱుండ
 జ్ఞానమునుగలుగజేయుటకై యిట్లుచేసితిని. అత్రిమహామునిపుత్రార్థియై జగత్కారణమంతమగు స
 ర్వేశ్వరుఁడు, తనకుప్రత్యక్షముకావలయునని తపస్సుచేయఁగానేను, హరి, హర, హిరణ్య గర్భ
 రూపములతోనతనికి దర్శనమిచ్చిననతఁడు నేనొక్కడేవునిని ప్రార్థింపమువ్వరును ప్రత్యక్ష
 మగుటకు కారణమేమనిన మామువ్వరికిని భేదములేదు. మాకు వివ్యాత స్వరూపముఅభిన్నమై,
 రూపములుభిన్నమైయుండును. కాన మేముమువ్వరమునునీచేఁ గోరఁబడినయొక్కదేవతయేగా
 ని ఘోరరు దేవతలము కాముఅనియతనికి సమాధానముచెప్పి యతనిమనోరథంబునెఱిఁగి మాము
 వ్వరియంశములచేసికమువ్వరుపుత్రులుకలుగుదురనియనుగ్రహించితిని-అత్రిమహామునికిత్రిమా
 ద్గులయంశములచేదత్తాత్రేయ, దూర్వాస, చంద్రులుపుత్రులైరి. ఈయితహాసమునునిపువిని యె
 టుంగచేయని చెప్పినభగవద్వాక్యమునువినినరహరినేనుభన్యుడనైతినిచెప్పితానుజేసిన మొల
 త్రాటినిస్వామికిసమర్పింపఁగాదానికొలతసరియైయుండెను-వర్తకుండు సంతోషించిస్వామిని,
 'నరహరినిఁగాని యాడి స్వస్థానమునకుఁబోయెను. భగవంతుఁడు నిజభక్తులచిత్తవృత్తికనుగుణ
 ఘోగనడచువాఁడుకాన. నాదివముమొదలు నరహరిభక్తునికై తనసమనంధుబాఱింగమునంటి
 కిరీటమునుధరించియున్నాఁడు. నరహరియును అదిమొదలుహరిహరరూపంబులనభేదముగ భ
 గవన్నుర్దివిశములను అధ్యవసాయముతోడ నారాధించుచుశ్రీమత్పండరినాధునికిసంతరంగ
 భక్తుడైయుండెను.

హరిహరరూపాయనము.

నామ దేవులను పండరినాధుఁడు పరీక్షించినచరిత్రము.

ఒకనాఁడు పండరినాధుఁడు నామ దేవుని శేకాంతముగ పిలిచి నేను సర్వభూతములయందును అనుప్రవేశించి (క్షేత్రజ్ఞఁడనిమాంబిద్ధి | సర్వక్షేత్రేషుభారత) అనురీతిని క్షేత్రజ్ఞుఁడనై యున్నాను. ఈతత్త్వమును నీహృదయమునఁబాదుకొల్పియున్నాఁడవేయనియడిగిన. నామ దేవుఁడు సమ్రుఁడై యోస్వామి! వీసోబాకేశునియుపదేశబలముచేతను, నీయనుగ్రహబలముచేతను నీవిష్వడానతిచ్చినట్లు నిన్ను సమస్తచేతనాచేతనములకు శరీరియనియధ్యవసించియున్నానని విన్నవించినభగవంతుఁడు సంతోషించెను. మఱియొకనాఁడు భగవంతుఁడు నామ దేవునియధ్యవసాయమును బరీక్షింపవలయుననితలంచి శ్వాసరూపమై పండరిపురమునందలివీధులయందు సంచరించుచు భాగవతులు గుమగుడి భుజించుస్థలములకుఁబోయినవారలొక్కొక్కమును బెదరించి వెళ్లఁగొట్టిరి. కొందఱు భుజించుచోటికి శ్వాసము వచ్చెననియసవ్యాపడిరి. ఆశ్వాసమువీరలేమరియింపఁపాకశాలయందు ప్రవేశించియన్నముంచియుండుపాత్రమునందు నోరువెట్టెను. అచ్చటనుండి నవారలు దీనినిగొట్టుటకు యత్నింపఁగా నచ్చటనిలువకతప్పించుకొని పాటిపోయెను. ఇట్టిశ్వాసము పెక్కుచోట్లకుఁబోయిననొక్కరై ననుదానికొక్కరై బకమును నియ్యక నిర్దయులై వెళ్లఁగొట్టిరి. నామ దేవులతనచేతనొకఁడై నుంచుకొనియండఁగా శ్వాసనుచ్చట ప్రవేశించియారొట్టెను నోరంగఱచుకొనిపరుగైతెను. అప్పుడు నామ దేవులు వీసోబాకేశునియుపదేశముచే కుద్ధాంతకరణుడై సర్వమును భగవత్సమూపముగఁబావించుచుండుటచేనాశ్వాసమును సాక్షాత్పండరినాధునిగతలంచి భక్తిచేసియొకగిన్నెలో నేయిపోసికొనియోస్వామియొత్తరొట్టెను భుజంపకుము. అది నోటికిఁగతముగా నుండును. ఈతేలిలో నద్దుకొని భుజించుమని చెప్పవచ్చు వెంబడించి శ్వాసమునుబట్టి తనయొడినిదిహరికొనికూర్చుండిదానినోట నుండినారొట్టెను తీసికొంచెముకొంచెముగ్రతుంచి తేలిలో నద్దిదానినోటికిచ్చుచువచ్చెను. ఆశ్వాసమువీరిచ్చురొట్టెను క్షీతితోడ భుజించుచుండెను. వీరిట్లుచేయుటనుజూచిన భాగవతులు నవ్వుచు నామ దేవునికి పిచ్చిపట్టెను-తాన కుక్కకు రొట్టెను తినిపించుచున్నాఁడనియొకరితో నొకరు గుసగుసలాడుచుండిరి. మఱికొందఱుబుద్ధిమంతులతఁడఖండజ్ఞానపరిపూర్ణుఁడు; తానతినికి సర్వప్రపంచముభగవదాత్మకమై లోచించుచున్నది. తాననిశ్వాసమును భగవంతునిఁగఁబావించియారాధించుచున్నాఁడు. ఇదియుతరమేగదా. సర్వవ్యాపియగుభగవంతుఁడీశ్వాసమునందులేకయున్నాఁడే. ఇతనియధ్యవసాయమునకు సంతసించియొక్కాసమునకంతర్యామియగుభగవంతుఁడీతనికి ప్రత్యక్షమైపొడచూపకుండునో. అఖండజ్ఞానములేనియొకవైష్ణవులతత్త్వమునువిచారింపక భాగవతునినవమానించుటమిగుల నశుచిత్తునిచెప్పిరి. అప్పుడు శ్వాసరూపియగురుక్మిణీకాంతుఁడు నామ దేవునిఁజూచి నీపట్టునన్నేటిఁగితివన న నామ దేవుఁడు స్వామి! వీసోబాకేశుఁడు నీమర్తమును నాకుఁజెప్పిననోభగవంతుఁడు సంతోషించి సకలజనులు చూచుచుండ నామ దేవుననుగ్రహించియదృక్కుంతయ్యెను-మునుపుశ్వాసమునకునన్నమిడక వెళ్లఁగొట్టినవారు భగవంతుఁడనియొఱుఁగక కేవలశ్వాసమని వెళ్లఁగొట్టితిమి. నామ దేవుఁడు మర్తమునైటిఁగిభగవంతునినారాధించి కృతార్థుఁడయ్యెను-మనమునుండుభాగవత్సలమగుటచే తానుగావచ్చినభగవంతునినాదరించితిమనియునుతలపించిరి.

కొంతకాలము గడచినపిదప కార్తికశుద్ధకాదశినాడు నామదేవుడు భగవత్సన్నిధిని హరికి వ్రసముచేయుచుండగా భగవంతుడతనిజూచి నీవునేడిచ్చట భుజింపింపవలయునని ననామదేవుడునేడికాదశి. కాననేటికిమాత్రమిట్లునియమింపవలదు. నేడన్నమును భుజించిన నేనెన్నటికినిపాదంబులండేరుదును. దేవతలలో హృషీకేశుడును, వృక్షములలో నశ్వత్థమును, పుత్రములలోతులసియు శ్రేష్ఠములగునట్లు త్రతములలో నేకాదశి శ్రేష్ఠమైనదిగదాయని విన్నవించి నవినిభగవంతుడునామదేవాపూర్వమంబరీక్ష, రుక్మాంగదాదులు కైరాగ్యశిలు లేయీవ్రతముననుష్ఠించిరి. తడిలేనిరీజమును, ప్రితిలేనిదానమును నిష్ఫలమగునట్లు కైరాగ్యములేనివ్రతము వ్యర్థమగు ననిననామదేవుడోదేవేశా! దేవరవారియనుగ్రహబలముచే నానిశ్చయమునకు స్థానిత్యము కలుగదనినపుండరికవరదుడుగుంఠసింపియోవత్సానీదృఢజ్ఞానవైరాగ్యములుకొఱతపడకవర్ధిల్లుచుండునుగాకయనియాశీర్వదించెను.

మఱియొకయేకాదశిదినమున నామదేవునిబరీక్షించుటకై భగవంతుడొకవృద్ధబ్రాహ్మణరూపమునుధరించి నామదేవునియింటికివచ్చి నేనుమిగులనాఁకలిచే బాధింపబడుచున్నాను. కాననాకన్నము కావలయుననిన నామదేవుడు నేడేకాదశి. అన్నమును స్వీకరింపఁగూడదు. (ఏకాదశ్యాంభుంజీతకదాచిదపిమానవః | యదిభుంజీతమోహేన | సరకేమనిమజ్జతి) అనఁగా ఏకాదశియందొకప్పుడును భుజింపఁగూడదు. మోహముచే భుజించువాడు సరకమునఁబడును. అనివిష్ణుస్తోత్రిచెప్పుచున్నది. (ఏకాదశ్యాంమునిశ్రేష్ఠ | యోభుంజేన్నుడతేతః | సతిగ్రాస మసాభుత్తే | కిర్బిషంక్వాదివిల్పమం | నిష్క్రుతిర్నద్యపస్యాత్కః | ధర్మకాస్త్రీమనీషిభిః | ఏకాదశ్యన్నకామస్యనిష్క్రుతిః క్వాపినోదితా) అనఁగా నెఁడుముఠవృద్ధయుండై యేకాదశియందు భుజించునో వాడు భుజించునొక్కొక్కకలకమును పాపమునుగలుగఁజేయును. అదికుక్కమొదలగు హీనజంతువులవిష్టకుశమమగును. ధర్మకాస్త్రీయునుద్యుపాసముచేసినవానికి ప్రాయశ్చిత్తము విధింపబడియున్నది. ఏకాదశియందు భుజించినవానికి ప్రాయశ్చిత్తము విధింపబడలేదు. అనిసనత్కుమారసంహిత చెప్పుచున్నది. (అష్టవర్ణాధికోమర్త్యైః | వ్యాపూర్ణాశీతివత్సరః | ఏకాదశ్యాముపవసేత్పక్షయోరుభయోరపి) అనఁగా నేనిమిదియేండ్లకువైబడి యొప్పుబడియేండ్లకు లోఁబడినవయస్సుగలవారు కుక్ష, కృష్ణపక్షములయందలియేకాదశులయందుభుజింపవలయునని కార్త్యాయనస్తోత్రిచెప్పుచున్నది (సప్రబ్రహ్మహాసగోఘ్నశ్చ | సేయీచగురుత్వజః | ఏకాదశ్యాంతుయోభుత్తే | కుక్షయోరుభయోరపి | మాతృహాపితృహాచైవ | బ్రాతృహాగరుహాతథా | ఏకాదశ్యాంతుయోభుత్తే | శక్తిమాణిరుపద్రవః | సురాపానసమృషాపం | భవేత్తస్యసంశయః) అనఁగా నేకాదశియందు భుజించువాడు బ్రహ్మహత్యయు, గోహత్యయు, స్వర్ణాపహరమును, గురుపత్నిగమనమును జేసినవాడగును. మఱియు శక్తిమంతుడై నిరుపద్రవఁడైయుండువాడేకాదశియందు భుజించినయెడల తల్లిని, దండని, సహోదరుని, గురునిజంపినవాడగును. అట్టివానికి సురాపానమునకు శమమగుపాపముని స్మంకయముగఁగలుగునని శ్రీవిష్ణుధర్మముచెప్పుచున్నది. (వరంస్యమాతృగమనం | వరంగోఘ్నం సభత్యజం | కఠంచాపిసురాపానం | హరివాసరభోజనాత్) అనఁగా నేకాదశియందు స్వీకరింపబడనశక్తిమునకన్న స్వమాతృగమనమును, గోమాంసభక్షణమును, సురాపానమును

శ్రేష్ఠములగునని శ్రీమహాభారతము చెప్పుచున్నది. (యానికానిచపాపాని । బ్రహ్మహత్యాది కానిచ । అన్నమాశ్రిత్యత్వంతి । సంప్రాప్తేహరివాసరే) . అనగా నేకాదశిదినమున బ్రహ్మ హత్య మొదలగుసమస్తపాపములన్నమునునాశ్రయించియుండునని పొద్దుపురాణము చెప్పుచు న్నది. కాననేకాదశియందు భుజించుటయు, భుజింపించుటయు మిగులననుచితము. నీవ శక్తుడవగుట నిజమేనని ఖడ్గరాదిఫలములనిచ్చెదను. అంగీకరింపుమనియెను. అందులకాబ్రాహ్మణుడన్న ముతప్ప మఱియొకదానియందును నాకపేక్షలేదు. నామనోరథమును నీవుపూర్తిచే యువేని నేను ప్రాణమువిడిచెదను. నీకుబ్రహ్మహత్యదోషమునీధించును. అనిననామదేవుడో యీబ్రాహ్మణుడా! నేను భగవద్భక్తుడను. పాపపుణ్యములనువర్జించి పాండురంగనిపాదపద్మ ములయందు న్యర్థభరుడనైయున్నాను. అనినవినిబ్రాహ్మణుడు నీమనస్సున సర్వస్మృతలేదు. మాటలుమాత్రముతీయనైయున్నవి. అన్నమలేమిచే మూర్ఖవచ్చుచున్నది. నాయాఁకలినిదీ ర్చవేని నిజమగు నాప్రాణములుపో వుననినమ్ముము. అనిన నామదేవుఁడు ఓవిప్రా! నీప్రాణముపో యిన నాగతియునట్లేమిగియుననిచెప్పి బ్రాహ్మణునిసమీపమున వచ్చిమాడఁగానతనికి శ్వాస మునిలిచిపోయెను. అపుడచ్చటనుండిన శ్రీపురుషులందఱును గుమగుడివచ్చినామదేవునిఁ జూచియోపాపాత్మాదేలమావీధినిబ్రహ్మహత్యచేసితివి. అఁకలిగొన్నవారికన్నముపెట్టకబ్రహ్మహ త్యకుదాధ్యపడితివి. జ్ఞానవంతుడనిపేరు పెట్టుకొనియొకకబళమన్నమియొకపెద్ద బ్రాహ్మణుని జంపవచ్చునాయని బహువిధములుగఁజెప్పచుండ నామదేవులు తనమనస్సున క్షేతమును, చాంచల్యమును జెందక బ్రాహ్మణప్రేతమును తనభుజమున మోసికొనిపోయి భీమనదీతీరమున చిలిపేర్చియాశవమును దానియందునిచి తానును ఆశవముప్రక్కనపరుండి పిడకలను మీఁ చతోసికొనియగ్నినుంచుకొనియెను. నామదేవులభార్యయీవృత్తాంతమును విని తానునువచ్చి చిలియందు పరుండెను. అగ్నివ్యాపించియందుచుండఁగా నాయారిబ్రాహ్మణులును, తక్కి నవారును నామదేవునినిశ్చయజ్ఞానమును, దృఢమగువైరాగ్యమును నింతయొప్పునే. ఈనిష్ఠ యిదివఱకుకనివిని యెఱుఁగము. అనిచెప్పుచు నాశ్వర్యపడి చూచుచుండె వృద్ధబ్రాహ్మణుఁగి యై యుండినపండ్రినాధుఁడు నిజరూపముతోడ ప్రత్యక్షమై చితాగ్నినిజల్లార్చి తనచేతుల లో నామదేవునినెత్తి యాలింగనముచేసికొనియోవత్సా! నీవంటివైరాగ్యశీలుఁడు ముల్లాలంటు లందునులేఁడు. నీనిష్ఠయంబరీమ, రుక్మాంగదాదులనిష్ఠనతిశయించియొప్పుది. పూర్వముభక్తిపర రంక్రుండనై మనేకవిచిత్రకృత్యములనుజేసినట్టికలియంగమునందు నీకుపరతంక్రుండనై మనేకా ద్భుతకార్యములనుజేయుచున్నాను. అనిచెప్పి నీవైరాగ్యమునకును, నఖండజ్ఞానమునకును, దృఢభక్తికిని, ఎన్నటికి స్థానిత్యముకలుగకుండునుగాకయనియాశీర్వదించియచ్చక్రుండయ్యెను. ఈయద్భుతమునుజూచుచుండిన చిన్నపెద్దలందఱును నామదేవునిశరణుఁజెంది శ్రీరుక్మీతాంతుడగు భగవంతునికల్యాణగుణములనుగొనియాడియానందభరితులైరి.

శ్రీహరివాసరవ్రతకశీలపరియాయనముః.

జనాబాయీచరిత్రము.

ఒకసంవత్సరముకాల్గికోత్సవమును సేవింపబహుప్రజలు పండరిపురమునకువచ్చి పండరి
సాధునిసేవించి భాగవతులకోలాహలమునుకన్నులారజూచి యానందించి వారివారియుత్సాహము
చూపునపుడందొక బాలిక స్వామినిధినిలించి భాగవతులభక్తిపారవశ్యమునుజూచి యాయా
సందమునమనస్సులయించి స్తబ్ధయైయుండెను. తల్లిదండ్రులు మొదలగుబంధువర్గమా బాలిక నతను
తోడనూరికిరమ్మనియెంతలుజ్జగించినను ఆమె సమ్మతింపక నేసేపండరితో త్రమునవసించి పుండరిక
వరగునిని, తద్దానులనుదర్శనముచేయుచుండెదను. మీరునాచింతనువిడిచి యూరికిపొండనిచెప్పి
నవారలాకన్యకనువదలిపెట్టిపోయిరి. వీరలసంవాదమును వినుచుండిన భాగవతులు మిగులనాశ్చ
ర్యపడియీ బాలికవంతులముగ జ్ఞానభక్తిచైత్రాగ్రములుపరిపక్వముగుటకు గారణము తెలియలే
దు. శ్రీమత్పండరినాధుడభిమానించెను గాబోలు. (అన్యజన్మనిసర్వాత్మా విష్ణురభ్యర్చితో
యయా) అనురీతిని బాలికసర్వశరీరయగుబ్రహ్మపును పూర్వజన్మమునక జక్ర-గానారాధించి
యుంచుననికొనియాడిరి. పిదపనా బాలిక భగవత్సన్నిధినిగూర్చుండి భగవంతునినిధ్యానించు
చుండ నామదేవులుచూచి కరుణించి నీవేల తల్లిదండ్రులనువిడిచియుంటిగనున్న దానపు, నీవేరే
మనియడిగిన ఆమెనాపేరు జనాబాయి. నాతండ్రిపండరినాధుడు. తల్లిశ్రీరుక్మిణీదేవి. భగవద్భ
క్తులు నాబంధువులు. అనిచెప్పి మానముగనుండెను. నామదేవులుమిగులసంతసించి యోజనాబా
యీ! నీవుమాయంటికివచ్చి భగవద్భక్తిచేయుచుండుము. అనిచెప్పి యామెచేతినిబట్టి పిలుచుకొ
నిపోయ తనతల్లియగు గుణాబాయినిజూచి యోజననీ యీచిన్నది పండరినాధునియందలి భక్తి
చే తల్లిదండ్రులు మొదలగుబంధువర్గమును పేక్షించి యిచ్చటనిలిచెను. కానమనతోడవసించి
భగవన్నామస్తోత్రంజేయుచుండునుగాక. అనిచెప్పి పూర్వము శ్రీకృష్ణవతారకాలమున కంసుని
సంపునపరమభాగవతుడగు నక్రూరుడగుధనుర్భాగమునకై భగవంతునిబలభద్రునితోడ మధు
వక్రచిలుచుకొనిరాగా రాజపిఠిని కంసునికి చందనముతినీకొనిపోవుచుండిన యేకవక్రయను
వజ్రముజూచి భగవంతుడు (నుగంధమేతద్రావార్హం । రుచిభంధుచిరాననే । ఆవయోగ్ధాత్ర
సదృశం । దీయతామనులేపనం) అనియడిగి యామెచే నంగరాగమునుజెంది యామెకుబ్రహ్మ
మునుమాన్వియాయువతి కోరిన ప్రకారమామెకు తనయంగసంక్షేపమును గలుగఁజేసియానుద
తిగర్భంబునందునుపష్టోకుండనుపరమభాగవతునినవతరింపించిన నాతడు నారదశిష్యుడై లో
కోజ్జీవనమునకై సాత్వికతంత్రమునుగ్రంథమును రచించెను. ఆయేకవక్రయివుడు పాండురంగ
సిక్రపచే జనాబాయియైయవతరించి యననరతము నిరామయమగు శ్రీకృష్ణరసాయనమును పా
నముచేయుచున్నది. నాభాగ్యవిశేషముచే ఈనుశీలతోడి సహవాసము నాకు లబ్ధమయ్యెను.
అని పురాతనవృత్తాంతమును స్మరించియానందించుచుండెను. అది మొదలుజనాబాయి నామదే
వునియంట దినదిన ప్రవర్ధమానయగుచు నింటిపనులన్నియునుజేయుచు సదాభగవద్భాసనపరాను
బంధుయియుండెను. ఎవరైననీవెవ్వతననియడిగిననేను నామదేవునియంటిపరిచారకను. ఈ
దుహానుభావుడే నాకుతండ్రి. అతడుతప్పు నాకువేటెనరునులేరని చెప్పచుండును.

ఒకనాడు నామదేవుడు తనయంటపండుకొనియుండగా నర్ధరాత్రమున గాలివాన
కొట్టుచుండగానిచే నాయంటపైకెక్కిపాశమున కెగిరిపోయెను. అపుడురుక్మిణీకాంతుడు

నుదిర్చనమనతనచక్రమునుజూచి నీవు పోయినామదేవునియింటివైకప్పు నెప్పటియట్లుకప్పి యాయంట నొకవర్షబిందువైననుపడకుండునట్లుచేయుము. నేనునిదిగోనిన్ను కంటిచివచ్చెదను. అనినిఱుమించిన నుదర్చనము భగవంతుడు నియమించినట్లుచేసెను. తోడనేపాండు రంగడువచ్చి పడిపోయినగోడలనుజూచి తనచేతితో మన్నకలిపియెప్పటియట్లు గోడలను నిర్మించెను. భగవంతుడు సర్వతత్వజ్ఞై సత్యసంకల్పజ్ఞైయిండినను స్వాశీతులకు మోక్షవిరోధియనియైపాకనుఖములనుపట్టుపఱుచును. (యాచితోపిసదాభక్తై । రాహితంకారయే ధ్ధరిః । బాలమగ్నై చతంతతు । మాతాకింసనివారయేత్) అనురీతిని నిష్కలబడనపేక్షించు శువును తల్లి నివారించునట్లు తనభక్తులైపాకనుఖమునపేక్షించినను హితకామియగు భగవంతుడు వీనియపేక్షను తలకట్టడనిన నిరపేక్షుండగునామదేవునికి గృహక్షేత్రాది యైపాకనుఖములనొసంగలేదనుటచిత్రముకాదు. మరియు (హరిర్దుఃఖానిభక్తభక్త్యై । హితయధ్యాత్వోరీతివై । శస్త్రైకైరంగైకైర్వాణి । స్వపుత్రాయయథాపితా) అనురీతిని హితకామియగు తండ్రి పుత్రుని యారోగ్యమునకై పుంతునుగోసికారమంచునట్లు సర్వేశ్వరుడు నిజభక్తులకుకై రాగ్యముకలుగుటకై దుఃఖములను గలుగజేయుచుండును. కానభగవద్భక్తులకు యైపాకనుఖము మృగ్యమెవహువిధములగునాపదలు గలుగుచుండును. భగవంతుండిట్లుగోడలు పెట్టి క్రిందపడియుండినచెత్తనుదూరముగ తీసికొనిపోయి పాఠిపేయుచుండగానింతలో ప్రాతఃకాలమైనందున నామదేవులు వెలుపలవచ్చి భగవంతునిజూచి నమస్కరించియిదియేమిపేషము. ఇచ్చటనే మిచేయుచున్నావనియడిగిన వానుదేవుడతనిననుగ్రహించియోనామదేవా! గాలివానచే నీయింటికపాచుముకలిగెను. నీవుసంసారకార్యములనుబొత్తిగఁబాటింపకసదానన్ను ధ్యానించుచుండుటచే నీతల్లియగుగుణాబాయి నిష్కరములందునని నేను అధరాత్రమునవచ్చి నీయింటినెప్పటియట్లుచక్కపెట్టితిని. అనిచెప్పుచుండ గుణాబాయి పరుగెత్తవచ్చి భగవంతునికి వందనముచేసెను. భగవంతుడు నామదేవునితోసల్లాపముచేయుచునతనియింటిలోపల ప్రవేశించి నెమ్మదిగఁకూర్చుండెను.

అపుడు జనాబాయిచేగముగవచ్చి నమస్కరించి భగవంతునికాయాసము కలిగినని యతనికిరీరమునుతిన్నగఁ పట్టుచుక్కపానిధే, ఆశ్రితవాత్సలైకజలధే మమ్మరక్షించుటకై నీశరీరమునకు కష్టమునుగలుగజేసికొంటివి. అనిచెప్పుచుండనామదేవులు స్వామీ నీశరీరముననాయాసముధక్మయిండుటచే రేచియన్లుతీర్థమున స్నానముచేసి భుజింపరత్నని ప్రార్థించెను. గుణాబాయి భగవంతునికి స్నానమునకుతీర్థమిచ్చియనుష్ఠానానంతరము భోజనమునకై స్థలకృత్తిచేసి యాకులనుపేసెను. అపుడు గోవిందుడు, విశ్వలుండ్రునారాయణుడు, మాధవుడనుపేళ్లుగల నామదేవునిపుత్రులు నలువురితోడ భగవంతుఁడొకబంగిఁగఁకూర్చుండెను. గుణాబాయియు నామదేవుఁడును నొకచక్రఁగూర్చుండిరి. భగవంతుడు నియమించినందున ఆనియమమును అతిక్రమింపఁగూడదని భర్తయనుమతినిజెంది రాధాబాయి తానునొకమాలఁగూర్చుండెను. ఇట్లందఱునుగూర్చుండఁగా జనాబాయి వడ్డించుచు తనమనసున నన్నుమాత్రమువిడిచి యధిదాసుగూర్చుండిభుజించుట రసభంగమనితలచెను. భగవంతుడుకొంచెముభుజించి నాకన్నమురుచింపలేదనిన నామదేవులు భక్తవత్సలాఅదినిజమే. జనాబాయియబంధిని లేవండున నీకారమురుచింపలేదనిన, రుక్మిణీకాంతుడు భుజింపకయన్నమున చేరినంచుగాని కొంతసేపు

కూర్పుండి తక్కినవారుభుజించియింపంతట నందఱునులేచి గండూషపూర్వముగా చేతులు కాళ్లుకడుగుకొని యాచమనముచేసి సుఖోపవిష్టులైరి. భగవంతునికి జనాభాయీయందుఁగలిగియుండు ప్రేమాధిక్యమునకు రాధాబాయియు, గుణాబాయియు నాశ్చర్యపడిరి. గుణాబాయి భగవంతుని భుక్తశేషమును జనాభాయికిచ్చి యిదిబ్రహ్మదులకలభ్యము. నామదేవునిసహవాసముచే నీకులభించెననిచెప్పెను. అంగుకు జనాభాయి మనము వెనుకభుజింతమని యామహాప్రసాదమును పదిలముచేసియుంచెను. ఆరాత్రినామదేవులును, భగవంతుఁడునొక్క శయ్యను పరుండియుండనామదేవుఁడు నిద్రించినపిదప భగవంతుఁడు స్వద్గుచ్ఛేయకలేచి జనాభాయియొద్దకువచ్చి యోచిన్నదానా నాకాఁకలిగనున్నది. నామదేవునితోడభుజించునపుడు నీవురసభంగమనితలంచినందున నాకన్నమరుచింపదయ్యె. ఇపుడునీవునార్యాఁకలిని దీర్చవలయుననిన జనాభాయియొలట్టికాంతానీకృపకుస్పద్యశముగ నేనీయఁదగినపదార్థమెద్దియునులేదు. నార్యాత్మనోసఁగెదనంగీకరింపుము. ఇప్పుడకాలము, కానభుజింపఁదగినవస్తువులేవియును లేవు. నీభుక్తశేషమును గుణాబాయి నాకిచ్చెను. దానినీకిచ్చుటకు సంతోచపడుచున్నాను. అనిచెప్పిన జనాభాయి ముగ్ధాలాపములకు పండరినాథుఁడు సంతోషించి నీవు సంతోచపడవలదు. నాభుక్తశేషమును తెచ్చునిచెప్పిన జనాభాయి మహాప్రసాదమని దానినిదెచ్చి భగవంతునికడుటనునిచెను. భగవంతుఁడు జనాభాయిని తనతోడఁగూర్పుండఁబెట్టుకొని యిరువురుగభుజించిరి. అదిచూచిపక్షిణీదేవి నేదవురుషానికపరిచ్చేద్యుండగుభగవంతుఁడీజనాభాయితోడనేకపాత్రమున భుజించుచున్నాడని యాశ్చర్యపడెను. ఇట్టిరువురును భుజించి చేతులుకడుగుకొని శయించిరి. గుణాబాయియిదియంతయుఁజూచుచుండితిన్నగనడుగులిడుచు నామదేవునియొద్దకువచ్చి యీవృత్తాంతమునతనితోఁజెప్పిన నతఁడు ఓతల్లియిదివింతకాదు. భగవంతుఁడుభక్తిక్రీతుఁడుగదా. రామావతారకాలమున శబరియెంగిలిభుజింపలేదాయనిచెప్పినవిని గుణాబాయి తనచోటికిపోయెను. జగన్నివానుఁడు జనాభాయి నిద్రించినవెనుక నెప్పటియట్లు నామదేవునిశయ్యనుపరుండెను. మరలనాలవజాములేచి జనాభాయియొద్దకువచ్చి చేయితట్టిననామెనిద్రాతిశయముచే మానముగనుండెను. భగవంతుఁడు తనచేతితో నామెనులేపనెత్తి కూర్పుండఁబెట్టి తనపీఠాంబరముతో ముఖముతుడిచియోజనాభాయీనీవుపిండివిసరునప్పడు నేనునునీతోడవిసరుచుసంతోషింపవలయుననియపేక్షించి వచ్చితిని. అనినజనాభాయి తిరుగటిరాళ్లను సందించిధాన్యమునుదెచ్చియుంచఁగా భగవంతుఁడోబాలికామణి నీవు తిరుగటి కియ్యను చేతఁబట్టుకొని పాడుచుండుము. నేనునీపాటలనువినుచుపిండివిసరదననిచెప్పి యామెపాడుచుండతానుపిండివిసరుచుండెను. జనాభాయియపుడు భగవంతునిసమక్షమున పాడినపాటలయొక్క తాత్పర్యమేకునఁగా నివర్తిదేవ, జ్ఞానదేవ, సోపానదేవులు నాకుఆప్రబంధువులు. వారలప్రసాదముచే శ్రీకార్జునపాణినాయుడు కృపచేసిను. నామదేవులు నాతండ్రి, రాధాబాయి నాప్రియమైనతల్లి కపీర, సామంతుఁడుమొదలగువారు నాసహూదరులు. వారుచేసినయతిశయములను నేనేమనిచెప్పుదును. వారలుభక్తిచేసినక్రపాణిని స్వాధీనము చేసికొని యనేకాద్భుతములను గలుగఁజేసి సుఖానందమున పరిపూర్ణులై యున్నారు. పైట్నిపురమున బ్రాహ్మణులు జ్ఞానేశ్వరులనవమానముగ మాటలాడినప్పుడతఁడుమహిమమునోటిచే నాలుగు నేదములను బెట్టింజేను. హోరాకుంభార సాండురంగనిధ్యానించుచు తనబిడ్డను మంటితోడఁద్రోక్కి భగవంతునియొ

ననత్రిమించితనితనచేతులను చేదించు కొనెను. పిదపనామదేవులకీ ద్దనలనువినుచుండ నా చేతులెప్పటియట్లు మొలచెను. మృత్యుపరవశమైనవిడ్డని సాండురంగఁడు తెచ్చియిచ్చెను. ఇదియేమియాశ్చర్యము. తోటవాడగుసామంతునివనమాళిచూడబోయినచోటవాడు తన సత్సఖలమునుచీల్చి భగవంతునినితనవృద్ధమునుననుచుకొనెను. అసంతకొటిబ్రహ్మాండము లను తనకుక్షిణమంచుకొనియుండు భగవంతుఁడు సంతోషముతోడ సామంతునివృద్ధమును నాచుకొనెను. అట్లుదాచుకొన్నవానిని తోడనేనామదేవులవచ్చిబయలుపఱచిరి. నాయొక్క బంధువగుకపీరుకాశిలోగుడ్డలు నేయునపుడుభగవద్ధ్యానముచే మైమఱచియుండ కొండఁదపాణి వచ్చికూర్చుండి యాగుడ్డలనునేసెను. శివరాత్రినాఁడు తూర్పుముఖమైయుండిన నాగనాథస్వామి నామదేవులకీ ద్దనలను వినుటకై తనయాలయముతోడ పశ్చిమాభిముఖుఁడయ్యెను. అట్లునామదేవులు కీ ద్దనముచేయుచుండ తొమ్మిదిలక్షలపతాకహస్తలాకాశముననుండి భూమికదిగిరి. అనుజితములగునీయద్భుతములకుఁగారణమిపుడునాతోడఁగూర్చుండి పిండివిసరుచుండువార్షు వీరివహిమను జ్ఞించుటకునేదకాస్త్రములకు సాధ్యముకాదనటయే. ఈతాత్పర్యముతోఁ గూడిన పాటలనుజనాబాయి పాడుచుండఁగా భగవంతుఁడు శ్రవణానందముగవినుచు పిండి విసరుచుండెను.

అపుడు జనాబాయి యాశిబ్రమునువినిపడకయందుండి యోజనాబాయిసీతోడ పిండి విసరువారెవరినియడిగిన ఆమెమానముగానుండెను. అప్పుడుగుణాబాయిపిండివిసరుటకొక కూలిక త్రైసుంచుకొంటివాడేమి. ఈచీకటియందుకూలికవచ్చిన స్త్రీయెవతయని కోపముతోనడిగిన భగవంతుఁడు పిండివిసరుచుండునాపేరు కృష్ణాబాయి. నేనుకూలికారేదు. పాటవినుటకువచ్చి పిండివిసరుచున్నాననిచెప్పెను. అపుడానామదేవులు తల్లియొద్దకుపరుగితివచ్చి యోతల్లీయి తఁడు త్రైలోక్యరక్షకుణియగుగోపాలచూడామణిగదా. నీకు తెలియలేదా. ఆమహాత్మునికతిన ముగసలుకందనునేయనిచెప్పినగుణాబాయి నిగ్గుపడియింటిలోపల ప్రవేశించి జనాబాయిమిగులభాగ్యకాలిని. ఇదియత్యద్భుతము. శ్రీరక్షిణునకు చదవ్వఁజైకభూషామృత్యుగు సాందర్యము ద్రామణిని ఈజనాబాయియింత స్వాధీనముచేసికొనియున్నదిగదా. దీని నెఱుంగకయివేకి ముచే విపరీతముచేసితిని. బ్రహ్మదులకును స్తుతించుటకు సాధ్యపడనివానిని కతినముగమాటలాడితిని. అహ! ఇట్లుభగవంతునికినంతరంగ భక్తురాలగుజనాబాయికిని నవరాధముచేసిన నాకంత క్రూరదండనవిధించిననరతగును. అనివ్యసనపడుచుండెను. భగవంతుఁడుపిండినంతయునువిసరి మఁకొంతరాత్రికీషించియుండినందున జనాబాయితోడ మాటలాడుచుండి కొంతసేపటికిని ద్రించెను. వెనుకనరుజోదయమైనందున జనాబాయి (ఈ త్రిష్టనరకార్థాల కీ ద్ద్రవ్యం దైవమా హ్నికం) అనిచేయి తట్టియోస్వామిసన్నిధిలోనిన్న ర్పించుటకును, దర్శించుటకు ననేకభక్తులువచ్చి కాచియుండురు. అనిచెప్పిన భగవంతుఁడులేచి జనాబాయియందుదనకుఁగల యాదరాతియనునందఱికిని ప్రకటనముచేయవలయుననితలచి పీఠాంబరముతోడ దివ్యాభరణములనచ్చటనుచి జనాబాయియొక్క జీర్ణవస్త్రమును గప్పుకొనిసన్నిధికివచ్చెను. అర్చకులు తలుపుతెరిచి బోపలప్రవేశించిచూడఁగా భక్తవత్సలుఁడు జీర్ణవస్త్రమును గప్పుకొనియుండెను. అదిచూచికొందఱుచేవాధిదేవుడగు నీకీజీర్ణవస్త్రముతననేయనియడిగిరి. కొండఱుమగ్నములతో శ్రీరామానందారమున శిరియ్య, కృష్ణారమునకుబ్ధయ్య, నిపుడును ఎవతోయొక (మీ)

భగవంతునికత్వంతమంతరంగురాలై యుండవలయును. దానియందలి తనమక్కు వనుబయలుకు
 టుచుటై యాయువతిధరించియుండినజీర్ణవస్త్రమును మనప్రాణనాధుడొకవ్యక్తిని వచ్చె
 నని యగ్నితలాజీర్ణవస్త్రమునెత్తి చూచిన నాధరణములలేవయ్యెను. అదిచూచియర్చకులు
 మొదలగువారు మనస్సామిప్రీతితో వీడికడటుకులిచ్చువారికి తనసర్వస్వమునిచ్చును. ఇ
 ప్పుడుచింతయంతవలె భక్తియొగయుక్తయగునొకభాగ్యకాలినియొక్కభక్తియనువలనజన్మి
 యొభక్తప్రియుడు తనపీతాంబరాధరణంబులనాయవ్యక్తిచ్చియ మెజీర్ణవస్త్రమును మహా
 ప్రసాదమనికప్పుకొని వచ్చెను. లోకవంద్యయగునాపుణ్యరాశియందుండునదియో యెఱుఁ
 గము. మనముసన్నిధితలపులను ముద్రించియుండుకాలమున భగవంతుఁడట్లుచేసిన మనమేమి
 చేయవచ్చును. అనిచెప్పి కొంతవిచారించి కొన్నాళ్లకు మునుపు సన్నిధికి వచ్చినజనాభాయి భ
 రించియుండినవస్త్రమిదియని శంకించియుండఁజున అమెయొద్దకుపోయియోజనాభాయి నీయం
 తరంగభక్తిచే దేవళామణిని వశీకరించితివి. కాన మేముచేయునువచారములు భగవంతునికి
 రమింపవయ్యెను. రాత్రియతఁడునియొద్దకు వచ్చి తనపీతాంబరాధరణంబులను నీకిచ్చివీజీర్ణవస్త్రం
 జును ధరించుకొనివచ్చెను. ఇప్పుడాపీతాంబరాధరణంబులనిచ్చితివేని భగవంతునికి సమ
 ట్నింపవచ్చునని. జనాభాయి వారలనుజూచియావస్తువులనేనెఱుఁగననిన వారుఓయువతీయా
 సదార్థములు నీయొద్దనుండుననుటకుసందియములేదు. కానవానినిము. అట్లుచేయవేని నీవుదం
 డింపలేదుదుననిన జనాభాయి యిదియేమి వివరితము. నన్నీలనిందకులోబణిచెదరు. అపదా
 ర్థములనేనెఱుఁగను. అవినాయొద్దనుండిన నాకన్నులు చెడిపోవునుగాకయని ప్రతిజ్ఞ చేసెను.
 అపుడు వాడులోపల ప్రవేశించియానుదతిశయనించునలముజుశోభింపఁగానాయాధరణములన్ని
 యును పీతాంబరమునఁజాటియొకమూలనుంచఁబడియుండెను. అదిచూచివారందఱు ఈశ్రీ భగ
 వత్సన్యము నవహరించి తానెఱుఁగనని ప్రతిజ్ఞ చేసెను. ఇట్టిదుష్టతన గ్రామమునకు వెలుపల
 రాజమార్గమునకుసమాపమున కూలమునఁగ్రుచ్చవలయునని గ్రామాధికారులకెఱుకచేసి యం
 దఱునేకవృద్ధులై జనాభాయినిడ్చుకొని పోయి చంద్రభాగతీరమున నాటియుండెడుకూల
 ముచెంతినిలిపిరి. అపుడు జనాభాయి శత్రుచ్చేదైకమంత్రం సకలముననివ ద్వాక్యసంపూజ్య
 మంత్రం । సంసారోత్తరమంత్రం సముపచితతమస్సంఘనిర్యాణమంత్రం । సర్వైశ్వర్యైకమం
 త్రం వ్యసనభుజగసందవృసంత్రాణమంత్రం । జిహ్వశ్రీకృష్ణమంత్రం జపజపసతతంజనసాఫ
 ల్యమంత్రం అనఁగా ఓనాలుకా శత్రునాశసమునకు ముఖ్యమంత్రమును, ఉపనివ ద్వాక్యము
 లకు పూజ్యమంత్రమును, సంసారాంబుధిని దాఁటించుమంత్రమును, మిక్కుటమగుసజ్జనరాశిని
 నాశముచేయుమంత్రమును, సర్వైశ్వర్యములనిచ్చుటకొక్కటియగుమంత్రమును, వ్యసనమీ
 లనెడిసర్పములచేఁగఁజవఁజినవారిని కాపాడెడిమంత్రమును, జనసాఫల్యమంత్రమునునగు
 శ్రీకృష్ణమంత్రమును నెడతెగకజపింపుము. అనియనుసంధించుచుండెను. (యజ్ఞానాంజయ
 ఘోషి) అనఁగా యజ్ఞములయందు జపయజ్ఞమునైనని భగవద్గీతయందుతానేచెప్పియున్నాడు.
 కాన జనాభాయిజపమునకు సంకల్పించి భక్తాపాయభుజంగగారదమయియగుగోపీలోపన
 చాతకాంబుదమణియాయునుపకూలమును భవతుగునట్లు సంకల్పించెను. ఆయద్యుతమును
 జూచి యందఱునునాశ్వర్యవడియానారీశిరోమణియొక్కభక్తి నిస్సమాధ్యధికమైయున్నది.
 అనియాసాధ్యనిగొనియాడియనుతానయొక్కతెలియముతోనామెకువందకముచేసియొకర్థినిభ

క్షమల్లాకములందును మేలుబంటియైయున్నది. మాయపరాధంబులను తమింపవలయునని ప్రార్థించిపండరినాధునిలిలావిశేషములను బహువిధములుగ న్నుతించుచు స్వస్థానములకుఁబోయిరి.

ఒకనాఁడు జనాబాయి నామదేవునియింటివాకిటను గూర్చుండి పాండురంగనివిషయముగ కవనముచేయుచుండెను. భగవంతుఁడు సన్నిధిగర్భగృహమున నేకాంతముగనుండి యామంబుఁ బాటిక్రతులనొకతాటియాకునందు లిఖించుచుండెను. అతడుజ్ఞానదేవుఁడు దర్శనార్థము రాఁగా భగవంతుఁడాతాటియాకును మఱుంగుచేసెను. జ్ఞానదేవుఁడు భగవంతునికి సాష్టాంగ వందనముచేసియేకాంతముగ వ్రాయుచుండి నన్నజూచిమఱుంగుచేసినదియేమనియడిగిన భగవంతుఁడు మందస్థితపదనారవిందుడై జ్ఞానేశ్వరా! జనాబాయి నామదేవునియింటివాకిటఁ బూర్పుండి పరమభక్తితోడ నామీదకవనముచేయుచున్నది. అది ససకాదులస్తుతికన్న నతిశయించియుండుటచే ప్రేమతోడనాక్రతులను వ్రాయుచున్నాననెను. జ్ఞానదేవుఁడాశ్చర్యపడి విజయభవ. రుక్మిణీకాంతా! నీప్రభావమును శ్రుతులువర్ణించుచున్నవి. నీయనంతకల్యాణగుణములనెడి జలరాశిని వాల్మీకి, పరాశర, వ్యాస, శుకాదిమేఘములూత్రయించి తజ్జలములనుపానముచేసి జీవసస్యములకు ధారకముగ వర్షించుచున్నవి. అనంతాదినిత్యమారులును, బ్రహ్మాదిదేవతలును, ససకాదియోగులును, నారదాదిదేవఋషులును, ప్రహ్లాదిభక్తులును నిన్ననవరతము భక్తిపరపకులై న్నుతించుచున్నారు. ఈయందఱనుపేక్షించి జనాబాయికవనమునకు చొక్కివ్రాయుచుంటివి. ఇది ధేనువుసహ్యాజాతమగువత్సమునందలి ప్రేమాంధతచే తసమూర్ధ్వవత్సములను, పోషకులనుగొమ్ములతోపాడిచిత్రోయుటను బోలియున్నది. (త్యయికించిత్రమాపన్నై కింకార్యంసీతయామయా) అనగానీకింకార్యపదగర్భినీతతోనాకేమికార్యమనిసుగ్రీవమహారాజుతో చెప్పితివిగదా. ఇదిసీకుస్వభావగుణమైయున్నదిగదా. భర్తనయంతరంగమునుపతివ్రతయగుభార్యకుదాఁచనట్లు దేవరవారియంతరంగమునుఅస్తదాదులకువ్యక్తపఱుపకదాఁచుటకునిమిత్తమేమి. నీవుభక్తపరతంత్రుఁడవనియుల్లాకంబులఱుంగును. ఇందుకులజ్జయేల. నీకింతయభివతవిషయమైయుండునట్టిజనాబాయిని నీతోడవచ్చి దర్శింపవలయునని యపేక్షించెదను. అనివిన్నవించిన నాశ్రితపరతంత్రుఁడగు నందఱుందనుఁడువల్లెయని సంతోషచిత్తుడై పూర్వము కుబ్జాగృహమునకుద్ధవునితోడవచ్చినట్టిపుడు జనాబాయియొద్దకు జ్ఞానదేవునితోడవచ్చెను. ఈయద్భుతమునుజూచి భగవంతునియూత్రపారతంత్ర్యమును వర్ణించుచు ననేకభాగవతులు వెంబడించిరి. అట్లుభగవంతుఁడు జ్ఞానదేవాదులనుసంతరంగభక్తులతోడ వచ్చుటనుజూచి నామదేవుఁడెదుర్కొని సాష్టాంగవందనముచేసి తోడితెచ్చి కూర్చుండఁబెట్టి భగవాన్నామసంకీర్తనముచేయుచుండిననందఱునానందపరపకులై వినుచుండిరి. భగవంతుఁడు నామదేవునిజూచియీసాధువులందఱును జనాబాయినిజూడవలయుననియపేక్షించి వచ్చిరి. ఆశ్రీరత్నమును రప్పించుమనిన నామదేవులు మహాభాగ్యమనితెడలి పేడత్రొక్కుచుండిన జనాబాయినిలిచుకొనివచ్చెను. జనాబాయి పాండురంగనికిని, జ్ఞానదేవులు మొదలగు సాధుజనులకును వందనముచేసి యొకప్రక్క నిలుచుకొనియుండఁగా జ్ఞానదేవుఁడు నామదేవులను జూచి శ్లోకాదులశతయమును గంటిని. ఈపుణ్యస్థానండు, జనాబాయి తనవిషయమై చేసిన కవనమునుతానేయేకాంతముగ వ్రాయుచుండినన్నజూచిసంతటతాళపత్రముదాచియుంచెను. అనిచెప్పిన భక్తప్రియుఁడువిధి జనాబాయియొక్కభక్తిరసమును నేను వ్రాసిపదితప్పుకాదు. ఈ

గుదతియొక్క చిలుకపలుకులు నా కానందమును గలుగఁజేయుచున్నది. తేటవచనముల యొక్కను
 పేదగర్భమగుపరమతత్వమైయున్నది. కాననాకృతులను నామానసికపత్రమున వ్రాసికొం
 టిని. ఈజనాభాయి నన్నుస్తుతించినకృతులను పఠించువారిగృహద్వారమునందు నేనుసాన్నిధ్య
 ముచేసి వారలనుజాగరూకుఁడవై రక్షించుచుండును. అనిభగవంతుఁడానతిచ్చినవిని జ్ఞానదేవా
 దులుచేతులుతట్టి జయజయఘోషములుచేసిరి. అపుడచ్చట కపీరు, శోకామేళుఁడు, రోహిదా
 ఘుఁడు, సామంతుఁడుమొదలగుపరమభక్తులండిరి. జ్ఞానదేవ, నామదేవులు గ్రహములగుడుమ
 ప్రకాశించుసూర్యచంద్రులవలెప్రకాశించుచుండిరి. జ్ఞానదేవుఁడు జనాభాయినిజూచియో(స్త్రీ)ర
 త్నపూశ్రీకృష్ణానికత్తంతమంతరంగుడైనయద్భుతఁడైపుడునామదేవుఁడైపండరినాధుని నారాధిం
 చిస్వాధీనముచేసికొనియెను. నీవుపూర్వజన్మమున భగవంతునినేరూపముగా భజించితివనియడి
 గిన జనాభాయి నమ్రయై యోసానిమీ నేను శ్రీకృష్ణావతారకాలమున కుబ్జవైయంగరాగముల
 నిచ్చి భగవంతునినారాధించితిని. వాసుదేవుఁడు కంఠవధానంతరము తనప్రాణముఁడగు నుష్ణ
 పునితోడనాయింటికివచ్చి నన్నునుగ్రహించెను. ఇపుడాభగవంతుఁడు పుండరీకవరకుఁడై యు
 ధివాంశజుఁడగు నామదేవునికి పరతంత్రుఁడైయుండుటచే నేనుభగవంతునిమనోభావంబున
 కనుగుణముగ జనాభాయిని యుద్ధవాంశజుఁడగునామదేవునియభిమానమునుజేంది తద్వారా
 యీభగవంతుని కటాక్షపాతమునకులక్ష్యమైతిని. అనివిన్నవించినవిని జ్ఞానదేవుఁడాశ్చర్యపడి
 యట్లైన నీవపారపుణ్యరాశివి. కానబ్రహ్మదులకును దుర్లభుఁడగుహృషీకేశుఁడు నీవశవర్తియై
 యున్నాఁడు అనిచెప్పెను. పిదపభగవంతుఁడచ్చటనుండిన భక్తులనుజూచి యోసానిపులారా
 యిదిమొదలునన్ను గీర్తించువారలలో వీరివీరికిర్తనలను వీరువీరువ్రాయవలయునని యొకనిర్ణ
 యముచేసెదను. జ్ఞానేశ్వరులకృతిరత్నములను సచ్చిదానందబ్రాహ్మణుఁడును, నివర్తిదేవుని
 కృతులను సోపానదేవుఁడును, ముక్తాబాయికృతులను జ్ఞానేశ్వరుఁడును, శోకాపరమానందుని
 కృతులను వీసోబాకేశుఁడును, సామంతునికృతులను శివోబాఅర్చకుఁడును, కూర్దాసుని
 కృతులను శయ్యదేవుఁడును, అనంతభట్టనికృతులను శోకామేళుఁడును వ్రాయవలయునని
 నియమించి నామదేవునియొక్కయు, జనాభాయియొక్కయు సుధారసకృతులను నేనేవ్రాసె
 దననిచెప్పి జ్ఞానదేవులనుజూచి యింకను జనాభాయికృతులను మీకుచూపుటకు సంతోషము
 లేదనిచెప్పెను. ఇదివినిసాధుజనులు భగవంతునిఁజూచి యపర్యాప్తామృతమగు దేవా! విశ్వని
 యంతయునున్నిట్లువశ్యముచేసికొనియుండుజనాభాయియొక్క భాగ్యవిశేషమవాఙ్మనఃసగో
 చరమైనది. చంద్రాంతర్వర్తియగు శశమందజకుసుమాననీయమగునట్లు నీపరిగ్రహముచే జనా
 భాయి జగద్వంద్యయ్యెను. ఈభాగ్యరాశిని పరిచారికయనియిఁగ నెవరైనను పోయముగప
 ల్కెదగునేయని కొనియాడిరి. అపుడు నామదేవులు పరివశమిలితకుష్ఠోదకము తెచ్చి (అస్తద్భు
 తుసమరంభం । మత్స్యధీశ్వరకవధ్యమాం । లక్ష్మీనాయకపర్యంతం । వందేగురపరంపరాం)
 అనిగురుపరంపరానుసంధానముచేయుచు భగవంతునియొక్కయు, భాగవతులయొక్కయు
 శ్రీపాదతీర్థమునుజేర్చి (విష్ణుపాదోదకంపీఠ్య । కోటిజన్మాభునాశనం । ఏతత్సమస్తపాపా
 నాం । ప్రాయశ్చిత్తమునీషధిః । నిర్జీతంభగవద్భక్త । పాదోదకనిషేవనం) అనగా విష్ణు
 పాదోదకమునుపానముచేసిన కోటిజన్మములయందలిపాపములునశించును. చేతనునిచేతయె
 బడినసమస్తపాపములకు భగవద్భక్తులపాదోదకముప్రాయశ్చిత్తమగుననిప్రజ్ఞానంతులచే నిర్జీత

మయొన్న దనితత్త్వభావమును గానియాడి (పిబకశిరసిధారయేత్) అనురితిని ఆత్మమును స్మరించి శిరస్సునధరించి భగవంతునికిని, సాధువులకునుబహువిధోపచారములనుజేసెను. పిదప భగవంతుడు భక్తులతోడ సన్నిధికిఁబోయి జరగినవృత్తాంతములను క్రియక్రియజేసి దేవకీదేవెను.

స్తవప్రియాయనమః.

ఇసువది రెండవ యధ్యాయము.

మత్స్యేంద్రనాథునిచరిత్రము.

ఒకనాఁడు క్షీరసముద్రతీరమున కైలాసపతియగు సరమకవుఁడు పార్వతీదేవితోడ సుదరించుచు శ్రీతారకనామధజనముచేయుచుండెను. అపుడు పార్వతీదేవి సరమకవునికి నందిన ముచేసి యోప్రాణనాథా నీవుదు భజించు శ్రీతారకనామము యొక్క మాహాత్మ్యమును నామఁ జెప్పవలయునని ప్రార్థించిన శంకరుఁడు మిగులసంతోషించి పార్వతీసజ్జాచి యోగినిజూచువు డు నీవడిగిన శ్రీతారకనామమహిమను లెక్కించి చెప్పటకు దేవతలకును, మహర్షులకును సాధ్యముకాదు. శ్రీతారకబ్రహ్మమగురామునియవతారము సాధుపరిత్రాణ, దుష్టులవిచారశ, సర్వసంస్థావశములకై చేయఁబడియున్నది. ఈమవతారమున సమస్తకల్యాణగుణములను మిగులప్రకాశించుచుండును. ఈభగవంతునికిటాక్షమచే శోఫలదేశమునందలి నిఖిలచరాచరములు ముక్తికొందె. ఈమహాత్మునిచే వర్ణాశ్రమధర్మములు రక్షింపఁబడియెను. ఈపురుషోత్తముని నామములను జపించువారికి భుక్తిమత్తుల కర్థములైయుండును. నారద, వాల్మీకాదులీ నామప్రభావమునెఱుంగుదురు. నిత్యవిభూతీయంబు అయోధ్యయనుదివ్యనగరంబున భగవంతుఁడు శ్రీరామరూపియై సాన్నిధ్యముచేసి శ్రీతారకమంత్రోపాసకులకు ధ్యానగమ్యుండై వారలకు భుక్తిమత్తులనుసొంగుచున్నాఁడు. ఈరామభద్రునియొక్కయు, నతనినామములయొక్కయు తైదవమురామతాపసియమనునవిషత్తునఁ జెప్పఁబడియున్నది. మఱియు భగవంతుఁడు రామరూపమునుబరిగ్రహించి కింపురుషవర్ణాధిపతియై యావన్జనులచే నుపాసంపఁబడుచున్నాఁడు. బ్రహ్మదేవతలచే ప్రార్థితుండై యావైవస్వతమన్వంతరమున దశరథపుత్రుండై యవతరించి కలకాగతివై భవమును ప్రకటించెను. ఈభక్తవత్సలునికి వాచకమగు శ్రీతారకనామమును పఠించుటచే సహస్రనామములను బఠించినఫలమునిచ్చించును. ఈరామభద్రునిచరిత్రము సర్వలోకములయందును నెల్లరచే శ్రద్ధాభక్తులతోడ పారాయణము చేయఁబడుచున్నది. విష్ణులోకంబున శ్రీమహావిష్ణువునకు విష్వక్సేనుఁడును, సత్యలోకమున హిరణ్యగర్భునికి మార్కండేయమహర్షియు, కైలాసమున శంకరునికి నందిశత్రోధుఁడును, శతకోటిప్రవిస్తరముగు శ్రీరామాయణమును వినుపించుచున్నారనియు, నింద్రాదిలోకములయందేబడికొట్టు, పడికొట్టు, జిక్కికొట్టి, సంఖ్యలచే నిర్మింపఁబడియుండు శ్రీరామాయణము పారాయణముచేయఁబడుచున్నదనియు బ్రహ్మాండాది పురాణములు చెప్పుచున్నవి. నామజపదేశముచే బ్రహ్మసత్త్వమునుజెందిన వాల్మీకిమహర్షి యామనుష్యలోకముననున్న శ్రీరామాయణమునిన్నుపదిపాదుల సంఖ్యగలదిగా రచించెను. శ్రీరామభద్రుని తారకనామమును పాసించిన మత్స్యేంద్రునిచేత దేవతలకును, మహర్షులకును జెందిన భక్తితా

రకమహామంత్రమున సమస్తకల్యాణగుణాత్మకుడగులక్ష్మీకాంతుడు పూర్వము నాకుపజేసెను. అట్టివరమంత్రమును శ్రద్ధాభక్తిసమన్వితయగునీకు నేనుపదేశించెదను. అనిచెప్పివినీతయగు పార్వతికిపరమేశ్వరుడు శ్రీతారకమంత్రోపదేశముచేసెను. ఇట్లధికస్యకకు శంకరుడగుపదేశించుచుండ సముద్రంబున సంచరించుచుండినగర్భిణియగునొకమత్స్యము పార్వతీవరమేశ్వరులను ప్రేమతోడఁజూచుచునచంచలయైయుండెను. పూర్వముపరమభాగవతుడగు ప్రహ్లాదుడు తల్లిగర్భముననుండినారదోపదేశమునుగ్రహించినట్లు మత్స్యగర్భముననుండినవాంశమగు జీవుఁడు పరమేశ్వోపదేశమునుబొంది సదాశ్రీతారకనామమును ధ్యానించుచు చిరకాలము మత్స్యగర్భమునవసించి సహజజ్ఞానముతోడ మనుష్యరూపియైజనించెను. భగవత్సంకల్పముచేలోకోజ్జీవనార్థము భరతఖండమునజేర్పఁబడెను. ఆపురుషుఁడు మత్స్యగర్భమునజనించినందున మత్స్యేంద్రుడనిపిలవఁబడియెను. అతఁడు తనశరీరము మత్స్యగంధముతోఁగూడియుండినందున మనుజులచెంతజేరకనేను అస్పృశ్యుడననిచెప్పించెను. అతఁడు సాక్షాచ్చవాంశజుడగుచే జ్ఞానవైరాగ్యనిత్యమైయుండెను.

ఇతఁడు సకలజగజ్జీవనమో, కల్యాణగుణాకరమో, మూర్తీకరించిన శ్రీతారకబ్రహ్మహో, గుణాతీతశుద్ధస్వరూపమో, యనిసాధువులు తన్నుఁగొనియాడుచుండ జననమదిగవవిద్యాశ్చక్రములేక ప్రకాశించుచుండెను. ఈమహాత్ముడు తీర్థయాత్రచేయుచు, పెక్కుతీర్థంబులఁగనుకుచు దివ్యతేజ్రంబులసన్నిధిచేసియుండుభగవద్రూపంబులను దర్శించుచు, భిక్షుత్వముచే జీవించుచుననికేతనఁడై, దినములఁగడపుంచుండెను. ఒకనాఁడొకయూరిలో నొకవర్తకునియింటికిపోయి యస్పృశ్యునికిభిక్షయొసఁగుండనిన ఆవర్తకునిభార్యయన్నమునుతెచ్చి యతనికిచ్చి మహాతేజస్వియై, కామయధరుఁడై, భస్మాద్ధాతితశరీరుఁడైయుండు మత్స్యేంద్రనాథుని రూపమునుజూచియతఁడెవఁడోమహాత్ముడనితలంచి యోసాధుజనాగ్రసరాయెండుండి యెందుఁబోవుచు నిందులకేతెంచితినిసవిషయముగనడిగినోతల్లీనేను అనికేతనఁడను. తీర్థయాత్రాపరుడను. అస్పృశ్యుడనుఅనిచెప్పినఆవర్తకునిదర్శనమిదియోమహాత్మా! మాకధికధనముండియును పుత్రభాగ్యములేనందున మాయిల్లుచంద్రికలేనిరాత్రివలెనున్నది. కాననాకు సంతానముకలుగునట్లునుగ్రహింపుమనిప్రార్థించిన ఆమత్స్యేంద్రనాథుఁడామెననుగ్రహించి యొకచిటికెడు విభూతిని ఆమెచేతనిడిదీనినిభుజింపుము. నీకువిష్టుసదృకుడగుపుత్రుఁడు కలుగుననిచెప్పి యథేచ్ఛగాపోయెను.

ఆవర్తకునిపత్ని మత్స్యేంద్రనాథుఁడనుగ్రహించియిచ్చిన విభూతినితోడనేభుజింపకతనచెలికత్తెలతో తనకదిలభించినవిధమును జెప్పినవారలు శ్రీస్వభావముచే గౌరవబుద్ధినివిడిచి, సన్నాధులను నన్యఁగూడరు. సాక్కుపాడివేసి మనుష్యులనువశీకరింతురు. అనిచెప్పిననామాటలనుచితమనియంగీకరించి విభూతినిప్రాయిలోపాలవైచెను. పండ్రెండుసంవత్సరములకు, పిదప మత్స్యేంద్రనాథుఁడాయూరికివచ్చి వర్తకునియింటికిపోయియస్పృశ్యునికి భిక్షుడుండనియడిగిన వర్తకునిభార్యయన్నముతెచ్చిపెట్టెను. అపుడీపుణ్యశ్లోకుఁడా శ్రీనివాసా! నేనిచ్చినవిభూతితోఁగలిగిన పుత్రునిజూడనవేక్షించెదననినఅయ్యవతి నిజమునుజెప్పిన నితోడుకపించుననుభయముచే మామనసుకలందెను. మత్స్యేంద్రనాథుఁడుపనితా! నీవు వెలవకుము. విభూతి నేనుచేసితిని. నిజముచెప్పుముఅనినఆపాలంది అనిచేకముచే దానినివీక్షింపకప్రాయిలోపై చితిననిచే

మీను. అది విని మత్స్యేంద్రనాథుడు గురించి నానికేవలం బనిలేదు. అప్రాప్యశ్రీలోని బూడిద నెచ్చు బహుసితివని యడిగిన తాను నిత్యము బూడిదను బోయుచుండుకుప్పును జూపెను. అపుడు సుఖించి దాకు పువైలుచుండి యోయాయస్సు కృత్యం దార మ్మని పిలిచెను. అపుడాకు పునుండి గురునాథావద్ద నిలిచి. వచ్చితిని అని వివరించెను. మత్స్యేంద్రనాథుడు డాయారీ ప్రజల నుర్రపించి యాకు పునుకుట్టిగింపఁగా పండ్లందఱు ప్రాయపువాండ్రై, దివ్యతేజోవిశిష్టుండై, సర్వలక్షణోపేతుండై సుందరముఖును, వికాలశ్రేతములును గలిగి భగవన్నామస్తరణచేయుచు గూర్చుండియుండు నొక బాలుని నందఱును జూచి యాశ్చర్యపడిరి. మత్స్యేంద్రనాథుడు దాపురుపనిచేరి కనుపోయి తన హస్తమున తనిమస్తకముపై నుంచి సావధానమున నతఁడులేచి మత్స్యేంద్రనాథునికి సాష్టాంగవందనము చేసెను. మత్స్యేంద్రనాథుడు బాలునిని కృపాపలాకనముచే ననుగ్రహించి ద్వాదశవర్షములు భూదేవిగర్భమున నుర్రుత్పిత్తుండై యుండినందున నితనికి గోగక్షితుడని నామకరణము చేసి యతని చేతిని బట్టుకొని నడచెను. అపుడు మత్స్యేంద్రుడు ద్విత్వమును జూచి మనదౌర్భాగ్యముచే చేతికి జక్కిన మహాఫలముల పిప్పిపోయెనని కోరించి తన భార్యతోడ మత్స్యేంద్రనాథునికి వందనము చేసి యోస్వామి దేవర వారి ప్రసాదమును ఎత్వ పింపక వెలలేని మాణిక్యమును బోగొట్టుకొని మందభాగ్యులమైతిమి. ఈ దీనులను గరుణింపవలయునని ప్రార్థించిన మత్స్యేంద్రనాథుడు కరుణించి భయపడకుండు. భగవత్కృపాక్షముచే మిగులు క్రుండుకులగు నని యనుగ్రహించి గోరక్షితునిఁ బిలుచుకొని యధేచ్ఛగఁబోయెను.

గోరక్షితుడు మత్స్యేంద్రనాథునిఁ జూచి భవార్జవపతితుండనగు నాకుశ్రీతారకమంత్రమును పఠింపుమని ప్రార్థించిన ఓపనితా! కొంతకాలము పోయిన నీకు పరిపక్వతాలము కలుగును. అపుడు శ్రీతారకమంత్రోపదేశమునకధికారిణి గడువని చెప్పిన గోరక్షితుడట్లుకానిం దని యాచార్యుని వెంటబడి పోవుచుండెను. మత్స్యేంద్రనాథుడొక గ్రామసమీపమున నుండి యోగోరక్షితాయోమిలో ప్రవేశించి భిక్షయెత్తుకొని రమ్మనిన గోరక్షితుడట్లుచేసి దనని యూరిలో ప్రవేశించి యింటింటి భిక్షమడుగుచు సమాధానము జరుగుమండినయొక బ్రాహ్మణునియింటికి వచ్చి భిక్షమడిగెను. అబ్రాహ్మణుని భార్య భక్త్యములతోడ నన్నము తెచ్చి యిచ్చెను. గోరక్షితుఁడాయన్నమును దెచ్చి మత్స్యేంద్రనాథునికిచ్చిన దానినతడు భగవంతునికి నివేదించి తచ్చే పమును స్వీకరించి గోరక్షితునిఁ జూచి నేఁడునీవు తెచ్చిన భిక్షము మిగుల భోగ్యమైయున్నది. తేపటికి నట్లు తేవలయునని చెప్పిన గోరక్షితుడట్లుచేసి దనని విన్నవించి యాచార్యభక్తజేషమును స్వీకరించెను. మఱునాడు దయమునలేచిన్నా నానుష్ఠానముల దీర్చి యాచార్యునియ మనము చెంది యా గ్రామమునకు ప్రవేశించి తనకు భక్త్యములతోడ భిక్షమిడిన బ్రాహ్మణుని నిఁజూచి యోరక్షిని నన్ని నీవచ్చిన భిక్షును మాయాచార్యునికి నివేదించగా నతఁడు స్వీకరించి మిగుల భోగ్యముగా నున్నదని కొనియాడి తేపటికిని నిట్టి భిక్షము తేవలయునని నియమించెను. అందుకు నేనాడంబడిన చ్చితిని. కాన నేటికిని నిన్నటియట్లు భక్త్యములతోడ భిక్షయొసఁగవలయునని యడిగిన నాగృహిణిని న్నమాయింట బ్రాహ్మణ సమాధానము జరగినందున భక్త్యములుండెను. నేఁడు భక్త్యములు లేవు. కాన కలకాలంబయిచ్చదనని చెప్పిన గోరక్షితుడతఁడూ నేను నిరకేతుండనను. లోభకాఁచుములను సమముగఁ జూచువాడను. అట్లుండియు నాయాచార్యుని కైనిన్ను వేడదననిన అతఁడు యోరక్షితారక! లేనిపదార్థములెచట నుండి తచ్చును. భిక్షులు గృహస్థులను నిర్బంధింపఁగలరు

చ్చిః దానినితీసికొనవలయును. నీకిట్లు మన నేనిచ్చుదానిని తీసికొనిపోయి. అనినగోరక్షీతుఁడనా. యాచార్యునియ పేరును పూర్తిచేయుటకై యతనియాజ్ఞను శిరసావహించినియొద్దకువచ్చితిని. భక్త్యములనొసంగవేని నేనిచ్చొట్టువిడిచిపోవననిచెప్పియచ్చటఁగూర్చుండెను. అప్పుడాబ్రాహ్మణి యోరీ! ముమ్మరముచేయకుము. నేనుభర్తముచేయవచ్చిన నదియభర్తమయ్యెను. నీవునిజముగభీత్యమునకువచ్చినవాఁడవైన దుచ్చ్యములగువస్తువులను గోరవు. కుక్కవలెనన్నమునకై జగడమాడకుము. అనిచెప్పిన గోరక్షీతుఁడు ఓజననీ! నేనుకుక్కకన్న నికృష్టుఁడను. అయినను నూయాచార్యునికై నీచేత భక్త్యములనుదీసికొనకపోననిచెప్పెను. బ్రాహ్మణినివిపుడుకంటినిపెఱికియిచ్చినను భక్త్యములుదొరకవనిచెప్పిన గోరక్షీతుఁడు నీవుకోరిన నాకంటివైన నిచ్చెదను. భక్త్యములనిమ్మనెను. ఆవనితనీమనోనిశ్చయము నెఱుంగక కన్నీచ్చిన భక్త్యములనిత్తుననెను. తొడనేగోరక్షీతుఁడొకకంటినిపెఱికి యామెకడుటనునిచియికను భక్త్యములు తెమ్మనెను. అప్పుడానుదతిభయపడియదియేమి విపరీతము. రాచటికమువారెఱిగిన నాకుదండనకలుగునని తలుపుమాసికొనిగోరక్షీతునికంటినుండివచ్చురక్తమునుతనపైఁటకొంగున తుడుచుచు నీప్రమాదమునకేమిచేయవచ్చునని శోకించుచుండినగోరక్షీతుఁడుకాంతమాత్రియై యాభాగ్యకాలినీ! భయపడకుము. నూయాచార్యునిభిక్త్యములిమ్ము. అనినఆమెయింటిలో ప్రవేశించి ఘోముగభక్త్యములనుజేసి యధోష్టముగఁదెచ్చియిచ్చెను. గోరక్షీతుఁడుతల్లి వెఱవకునునిచెప్పి మత్స్యేంద్రనాథునివద్దికివచ్చి యతనికొదెలియకుండ కంటినిమాసికొని దేవరవారినియనునముచోవ్వనభిక్షుతెచ్చితినిని వారెకడుటనునిచెను. మత్స్యేంద్రనాథుఁడు సంతసించి నీకంటికిమయుపాధికలిగెననియడిగి యతనిచే జరిగినవృత్తాంతమునువినిమేలుచేసితివి. భక్త్యములకై యొకకంటినిచ్చితివిగదా. నాకొకకన్నీచ్చెదవాయనియడిగిననతఁడు మహాభాగ్యమని శిష్యునివారండనకంటినిపెఱికి యాచార్యునికొసంపించెను మత్స్యేంద్రనాథుఁడతనిగురుభక్తిమగులసంతసించి యతనిరెండుకన్నులను తనచేతితోడ తడవినమాత్రమున నేత్రములెప్పటియట్లయ్యెను. వెనుకగోరక్షీతునిజూచి నీపేసచ్చిహ్యుఁడవు. ఇట్టిశిష్యుఁడుముల్లోకములయందును లభించుటదుర్లభమనిచెప్పి యతనికిశ్రీతారకమంత్రమునుపదేశించెను. పూర్వమీమంత్రమును భగవంతుఁడు శివునికుపదేశించెను. మత్స్యగర్భముననుండి మత్స్యేంద్రుఁడు శివునివలననుపదేశమును జెందెను. మత్స్యేంద్రుఁడుగోరక్షీతునికుపదేశించెను. ఆగోరక్షీతునివలన కాంభవుఁడును, ఆతనివలననర్త్యతనాథుఁడును, ఆతనివలన ప్రభావానుఁడును, ఆతనివలన కై నాథుఁడును, ఆతనివలననివర్తితేవుఁడును, ఆతనివలనజ్ఞానదేవ, సోపానదేవ, ముక్తాబాయివీరునునుపదేశముచెందిరి. జ్ఞానదేవుఁడువీసోబాళేశునికిని సారంగదేవునికినినుపదేశించి పండరినాథునియనునముచే పండరితేత్రవాసులగు బ్రాహ్మణులకును మఱియుననేక భక్తులకునుపదేశించెను. పుండరీకవరదునియనునముచే నామదేవులువీసోబాళేశునినాశ్రయించి యుపదేశమునుజెందితన్నాశ్రయించిన జనాబాయికిని, మఱియుననేక భాగవతులకునుపదేశించెను. వారలనాశ్రయించుమరియుపెక్కుండు) పదేశమునుజెందిరి. ఈగురుపరంపరాక్రమము శ్రీహిందురంగని కృత్యముచే నేటికిని వర్తిల్లుచున్నది. ఈగురుపరంపరయ నెడి మేమునమామాముపండరినాథుఁడను సముద్రమునాశ్రయించి తత్కల్యాణములనులనెడిజలములనుగ్రోలిపాదీనస్థములకు ప్రాణధారకముగ వర్షించుచున్నది. కంఠపాదమును విశ్రుతనాథుఁడు కర్మకుండైయాసస్థములను కాపాడిభక్తియనుధాన్యమును

నలంపఁజేయుచున్నాఁడు. (అచార్యస్వహరిస్సాక్షాత్ । గురుదేవపరంబ్రహ్మ) ఇత్యాదివాక్యములచార్యునిసాక్షాత్సారమునిఁగాచెప్పవచ్చును. ఒక్కొక్కయచార్యుఁడుతనశిష్యునికిసాచార్యుఁడైతనయాచార్యునికి తానుశిష్యుఁడైయున్నాఁడు. ఇట్లనేమలచార్యులండిన వీరినందఱినిసాక్షాద్విష్ణుస్వరూపులనుగ నెట్లుచెప్పవచ్చును. అట్లుచెప్పినభిన్నాత్తలనుసేకగురువులనేకాత్తయనిచెప్పవలసివచ్చును. విష్ణుస్వరూపముకాదనిచెప్పిన సాధారణ మనుష్యుఁడనిచెప్పవలసివచ్చును. అట్లాచార్యునిమనుష్యునిఁగాభావించిన(విష్ణురర్చనతారతమ) లోహభావంకఠోతియః। యోగురొమానుషంభావండుభౌతరకపాతిసా) అనఁగాభగవంతుని యర్చనతారమునలోహభావముచేయువాఁడును, అచార్యునియందుమానుషభావముచేయువాఁడును. నరకమునుజెందుదురని బ్రహ్మాండపురాణముచెప్పటచే నరకముకలుగును. తుదకాచార్యునిజస్వరూపమెట్టిదనినకేవలభగవత్స్వరూపమునుకాదు-కేవలమాత్మయునుగాదు. నరత్వ, సింహత్వయులతోఁగూడిన నరసింహవతారమువలె నీయాచార్యస్వరూప మత్యస్థుతమైయుండును. కేవలభగవత్స్వరూపమనినగురుపరంపరకు స్వరూపైక్యతోషముకలుగును. కేవలమాత్మయనిన ననేకప్రమాణవిరోధముకలుగును. అదికేపావతారమగుబలభద్రనియందుభగవదావేశముకూడియుండుటచేయువతారముభగవంతునిదావావతారములలోనొకటిగఁజేర్చబడియున్నది. అట్లుఅగ్నితోఁగూడినయినుమువలె భగవదావేశముతోఁగూడినవిలక్షణాత్మయని యాచార్య స్వరూపమునుగారవింపవలయును. అనేకములయనయినుములనునిప్పులోవేసికాల్చఁగావానియందు వ్యాపించియుండునగ్నియొక్కటై యినుములుభిన్నములైనట్లు అనేకులసాచార్యులయందావేశించియుండునీక్వరుండొక్కఁడైయాత్మలుభిన్నములైయుండును. మరియునగ్నితోఁగూడిన యినుముస్వరూపమైతోఁచుటచే భగవదావేశముతోఁగూడినవిలక్షణాత్మయగు సాచార్యుని భగవత్స్వరూపమనియధ్యవసించుటచితము.

క్రితారకబ్రహ్మవశమగురవేనమః.

సా ర ం గ దే వ చ రి త్ర ము

భీమనదీతరమున విశోభాయునుబ్రాహ్మణునికిఅతనిభార్యయగురుక్మిణీదేవియందిండ్రాంశముచేసొకపుత్రుఁడుకలిగెను. అపుత్రునిసౌందర్యమును జూచితల్లిదండ్రులు పరమానందిభరితులై పెద్దలనియమనముచే సారంగ దేవుఁడని నామకరణముచేసిపెంచుచు నుచితకాలముననువసయనముచేసిరి. ఈసారంగదేవుఁడు తననోటనేదిచెప్పిననదీపలించుచువచ్చెను. ఇతనియింటలత్తీసాన్నిధ్యముచేసియుండెను. సుమత్రుదివ్యులును, అష్టాంగయోగములును, అజినాదినీధులునుఇతనిస్వాధీనమైయుండెను. ఇతఁడువేయిననన్నూఱుసంపత్సరములుతీరించి తాపిందికధిపిరమున నొకమఠమునుగల్పించియందువసించుచు ప్రతిదినము పంచదిపురమునకువచ్చిభగవంతునికేదులనృత్యోక్తగ్రణములుచేయుచుండెను. ఇతనికివేయిన్నీకన్నూఱుగురుశిష్యులకలరు. వారలతోడనిలఁడుగగనమార్గమున సంచరించుచుండును. ఇట్టిసామర్థ్యములతోఁగూడినసారంగదేవుఁడొకసూచాచార్యుని నాశ్రయింపకతనశిష్యులకుతనబుద్ధికి గోచరించుచున్నట్లుచేయుచువచ్చెను. ఒకనాఁడుసారంగదేవుఁడేకాంతభుజునుఁడుఁగూర్చుండియున్నప్పుడు.

నాకొకసదాచార్యుఁడు లభింపలేదు. నాసామర్థ్యమునకు తగినవారి నెందును గానము. అగ్నితప్త
 మంతాను వెలి గారము లేక బంగారము కరగనట్లు సద్గురుసంబంధము లేక యెంతసామర్థ్యము కలిగి
 యుండినను వర్ధమగును. (పాపిష్ఠుఁడైత్రబంధుశ్చ పుండరీకశ్చ పుణ్యకృత్ ఆచార్యవత్తయాము
 క్తాతస్మాదాచార్యవాక్ భవత్) అనఁగా మహాపాపియగు డైత్రబంధువును, పుణ్యవంతుఁడగు
 పుండరీకుఁడును సదాచార్యసంబంధముచే మోక్షమును జెందిరి. కాన నాచార్యునాశ్రయించి
 యుండవలయునని శ్రీమహాభారతము చెప్పుచున్నది. ఆచార్యునినాశ్రయించియుండుపురుషుఁడే
 చిత్తము నెఱుంగుచున్నాఁడని యుపనిషత్తులు చెప్పుచున్నవి. నేనింతకాలము జీవించియు పెక్కు
 సామర్థ్యములతోఁగూడియుండియు సద్గురుసంబంధము లేక నాజన్మము వర్ధమయ్యెను. భగ
 వంతుఁడు తానును రామకృష్ణాద్యవతారములయందువసిష్ఠ, సాందీప్, ప్రముఖులను నాశ్రయించె
 నుగదా. శ్రేష్ఠులయారచారవశ్యకర్తవ్యము. అని పెక్కు విధములు గవించి భగవదంశసంభూ
 తుఁడగు జ్ఞానదేవుని కీ విషయ మైయొక పుత్రిక వ్రాయుదమని యోచించుచుండెను. అట్టిసమయము
 నజ్ఞానదేవులు పండరినాసుని సన్నిధికివచ్చి సాష్టాంగవందనము చేసి స్వామీ! అళకాపురికి పోయి
 వచ్చెనని విన్నవించి స్వామిని యవసరమును జెంది యలుచేరి యళకాపురికివచ్చి నీ క్షేత్రమునికి నం
 దము చేసి యచ్చటవసించి యుండెను. ఇట్లుండ సారంగదేవుఁడు జ్ఞానేశ్వరునికి పుత్రిక వ్రాసికొ
 నుటకై తాటియాకును, గంటమును చేతఁబట్టుకొని చిరంజీవియని వ్రాయవచ్చునా! ఒకవేళ నితని
 నాచార్యునిఁ గావరిగ్రహింపవలసివచ్చినట్లు వ్రాయుట ప్రమాదమగును. తీర్థస్వరూపియని వ్రా
 యవచ్చునా! ఇతఁడు నాకన్న చిన్నవాఁడు గానట్లు వ్రాయుట మర్యాదగాదు. అనికొంతచిం
 తించి యేమియును తొంచక వట్టియాకును జుట్టి జ్ఞానదేవుని చేతికివైయొక శిష్యుని చేతికిచ్చి పంపె
 ను. అతఁడా పుత్రికను దీసికొని యళకాపురికివచ్చి జ్ఞానదేవుని కడుటనిలిచెను - జ్ఞానదేవుఁడతని
 జూచి నిన్ను సారంగదేవుఁడు పంపెనని యడిగి యతని చేతియాకును తీసి విప్పి చూచి యో
 హూ ఇన్నాళ్లు కడచియు సారంగదేవుని బ్రతుకుటైతాకు గానేయున్నది. భర్తృహీనయగు (స్త్రీ)
 చేసికొను శృంగారమువలెను, దయాహీనుఁడు చేయు జ్ఞానోపదేశమువలెను, సారంగదేవుఁడు బ
 హుకాలము జీవించియు, బహువిద్యలనభ్యసించియు, బహుసామర్థ్యములతోఁగూడి యుండి
 యు సద్గురువునాశ్రయించి కృతార్థుఁడుగాక వ్యర్థుఁడయ్యెను. అనిచెప్పి సారంగదేవునికి తానొ
 క పుత్రిక వ్రాయునారంభించిన ర్వప్రాణులకును చైతన్యమును మైయున్నది. అది పెద్దదియు కాదు,
 చిన్నదియు కాదు. (స్త్రీ) పురుషసంసకములును గాదు (ఆశ్వర్యవత్పశ్యతి క్షిదేసం! ఆశ్వర్యవ
 ద్విదతితజైవచాన్యః! ఆశ్వర్యవవైచైవమన్యశ్చోతి! శృత్యాప్యేనంపేదనచైవకశ్చిత్) అనఁగా
 ఈయాత్మ సుయోగనిధిచేసా కానొకఁడద్భుతవస్తువని చూచుచున్నాఁడు. ఒకానొకఁడద్భుతవస్తు
 వనిచెప్పుచున్నాఁడు. ఒకానొకఁడద్భుతవస్తువని వినుచున్నాఁడు. ఇట్లుచూచియు, చెప్పియు,
 వినియు దానిని జస్వరూపమునొక్కఁడైన నెఱుంగఁడు అని భగవద్గీతయందు భగవంతుఁడు చెప్పె
 ను. సారంగదేవా! నీవు దీని నెఱుంగుము. అని వ్రాసి యాశిష్యుని చేతికిచ్చి పంపెను. దానిజూచి
 సారంగదేవుఁడు విజ్ఞాననిధియగు జ్ఞానేశ్వరుని సన్నిధికిఁబ్రయాగపోవలయునని బయలుదేరి తన
 బ్రాహ్మణ్యమును దగ్ధవ్యాఘ్రమును దగ్ధింపి దానిపై నెక్కుకొని యొకకృష్ణసర్పమును తోత్ర
 పూజింపఁబట్టి దానియన్ని నన్నాఁడు శిష్యులు పరివేష్టంపవచ్చుచుండెను. అళకాపురిని వ్యాఘ్రుల
 బంధితమును జూచి జ్ఞానేశ్వరునికి విన్నవించిరి. అప్పుడు జ్ఞానదేవుఁడూహించి అట్లువచ్చు

వాఁడు సారంగ దేవుఁడని తెలిసికొని తానపుడు కూర్చుండియుండిన మట్టిగోడను జూచి యోశ్చక్రు
 ద్యమా! నన్ను జూచుటకు సారంగ దేవుఁడు వ్యాసు! మాధుఁడైనవచ్చుచున్నాఁడు. నేనతని నెఱు
 గునిపోవలయును. కాననీవు నన్ను వహించుకొని పొమ్మనినతోడ నేయాకుడ్యము నడవసాగెను.
 ఇట్లు నామ దేవులు తీర్థకుడ్యమును వాహనముగఁ జేసికొని దానినడపించుకొనివచ్చుటను విని సా
 రంగ దేవుఁడాశ్చర్యపడి నేను చేతనమును నడపించుట తియ్యము కాదు. జ్ఞాన దేవుఁడచేతనమును
 నడపించుకొనివచ్చుట యత్యద్భుతమైయున్నది. ఇట్టి సద్గురువునాశ్రయించి శృతార్థుఁడనయ్యె
 దననినిశ్చయించి వ్యాసు! మునపరోహించి యడుగునకొకనమ స్కారము చేయుచు జ్ఞాన దేవునిఁ
 జూచినంతట భయభక్తుల తిశయించి సాష్టాంగపాదనము చేసి యామహానుభావుఁడు సాక్షాత్సాం
 మరంగనియవతారమని ప్రతిపత్తి చేసెను. అపుడు జ్ఞాన దేవుఁడు సారంగ దేవునిచేర్చి బట్టుకొని
 యాసమీపముననుండునొకవటవృక్షముక్రిందఁ గూర్చుండియతనికి మంత్రోపదేశము చేసి యన్న
 గ్రహించెను. అప్పుడు జ్ఞాన దేవుఁడు సారంగ దేవునకు గ్రహించిన స్థలమని ఇప్పుటికిని శిష్టులచే
 నేవించుచుండుచున్నది. అనో! టును భవతాపని వారకమని సాధుజనుల కీర్తిం చెదరు. అచ్చట త్త
 మాత్రమున నెంచువాఁడని పదముకలుగుచున్నది. పిదప జ్ఞాన దేవుఁడు సారంగ దేవుని హస్త
 మును బట్టుకొని తనయాశ్రమమును ప్రవేశింపఁగా నచటవ ప్రసాదయైయుండిన ముక్తాబాయిని
 జూచి సారంగ దేవుఁడు మహాకవపోయెను. అది చూచి ముక్తాబాయి ఓరప్రహ్లాదా! యేలసం
 తోచవడి వెనుకకుపోయెదవు. సమదర్శి కందును బ్రహ్మమే ప్రకాశించుచుండునుగాని మరియొక
 తిలోకమును వ్యాసుఁడు దేవాంగనలంగనినన్నుఁడైతరులుఁడైనను చుండినతనకొడుకగుకునింగ
 నిచిరలాల్లకనిర్వికారలై యుండిన ప్రధారియు, వృద్ధుఁడునగుతన్నుఁడొచినంతట కొకలధరిం
 చుటకారణంబుగిన దేవకన్యకుల వేదవ్యాసునిజూచి నీవు ట్రుండు (త్రిపురుషుల నెడు భేద
 చ్యుత్తి లేక నిర్వికల్పఁడైయుండునుగాన నీకునతనికి మహదంతరముకలదని ప్రత్యుత్తరము చెప్పిరి.
 నీవిదివినియెఱంగవే. పెక్కిండ్లు జీవించిన సర్వవిద్యోను సర్వసిద్ధులను సాధించితి నీచిత్తమును
 నశింపించునామధ్యమలేదయ్యెనుగాదా. జ్ఞాన దేవునినాశ్రయించియు నీహృదయ కాలుష్యము
 భానకపోయిన నితఁడు చేసినయనుగ్రహము భగవత్ ప్రసాదయోగవ్యాచారియగుననుటకు సం
 దేహములేదు. (యదాతే మాహాకలిం బుద్ధిర్వ్యతిరేకస్య తిరదాగంతానీనిర్వృణోతి శ్రోతస్య స్య
 ప్రోక్తం చామృతమిదం ప్రతిపన్నాతే. యదాసాస్య తినిశ్చలః సమాధావనబాబుద్ధిః ప్రదాయోగమవా
 ప్నోతి) అనఁగా నెప్పుడు మాహామువలనఁగలిగినకల్పమును నిబుద్ధివదలిపెట్టునోయప్పుడే నీవు
 వినినదియు, విసదగినదియు నగువేదార్థములు సమాప్తియగుచున్నవి. ముందుచరింపఁజేయఁ
 బడిన నిబుద్ధియైపువచంచలమై సహితో నుండునోయపుడు నీవుయోగమును వాండఁగలవు.
 అని భగవద్గీతయందు భగవంతుఁడు చెప్పియున్నాఁడనుగాదా. నీప్రజ్ఞను పరిక్షించుటకై నేను
 నీకంటికి వస్త్రసీసాలైన పాడచూపితిని. జ్ఞాన దేవునియనుపదేశబలముచే నీక్షు న్నితశ్రద్ధాఁడవగు
 దువనిభగవంతుని ప్రార్థించెదననిన ఆసారంగ దేవుఁడు ముక్తాబాయికి వందనముచేసి
 సాక్షాత్సాగ్రముయాంశసంభూతవు. జ్ఞాన దేవునియనుగ్రహముచే నాకుపిద్ధించిన జ్ఞానాన్ని
 నీయునుపదేశమునవాయువుప్రజ్వలించుకేసెను. నాయజ్ఞానకానకము దగ్ధమయి
 బు సఫలంబయ్యెను. అనివిన్నవించెను. అపుడు జ్ఞాన దేవుఁడు నీమాన్యము
 తరణబుద్ధునినిననతఁడు జ్ఞానోదయమును జెందిజీవన్ముక్తిని సాధించితి ననియుచు

దేవులు పనించుటచేసక కాపురి భూలోకవైకుంఠమూ, లేక పాండురంగక్షేత్రమూ యని సజ్జనులచేఁగొనియాడఁబడుచుండెను. సాక్షాత్పండరినాధుఁడే లోకోజ్జీవనమునకై జ్ఞానదేవుఁడై యవతరించెననియింద్రాళజాఁడగుసారంగనాధుఁడందఱికిని వ్యక్తముచేసెను. (గురుంబ్ర కాశయేద్ధీమతా) అనురీతిని సారంగదేవుఁడు తనగురువగు జ్ఞానదేవుల వైభవమును ప్రకటన ముచేయుచుండెను.

శ్రీ గురవేనమః,

ఇరువదిమూడవ యధ్యాయము.

చోకామేళునిచరిత్రము.

పండరిపురమునందు చోకామేళుఁడనునొకపరమభాగవతుఁడు పంచమకులమునందవతరించి శ్రీపాండురంగనియందు పరమభక్తితోఁగూడియుండెను. అతఁడప్పుడతిదీనముస్వామిసన్నిధికి ప్రదక్షిణముచేయుచు గోపురద్వారమునందు భగవంతునిదర్శనమునుగోరుచుఁగూర్చుండియుండును. ఇట్లుండనొకనాఁడు కొందఱుబ్రాహ్మణులు ఈపురమనాధువునజూచి శ్వపచోపిమహీపాల! విష్ణుభక్తోద్విజాధికః) అనుభగవద్వాక్యమునతీవ్ర్యముచేపియిర్వ్యచే ఓరీచోకామేళా! నీవేలవిశ్వలనాధునిని దర్శింపవలయునని వ్యర్థముగభక్తిచేయుచున్నావు. నీయందు భగవంతునికి కృపయుండిన నిష్కలంకదురస్పించి దర్శనముసఁగకుండునా. పాకకాలముందు కర్మము ప్రవేశింపఁగూడనట్లు నీవుభగవత్సన్నిధిని ప్రవేశింపఁగూడదు. కానీయింతవఱకు సిద్ధించును. అనినచోకామేళుఁడు లేచినిలుచుండిబద్ధాంజలియొయొవిప్రులారా! మాకునానాసమున బహుదూరముననుండియు కమలములను వికపింఛఁజేయునట్లు పాండురంగఁజాలము ములోపలనుండినను దూరస్థులగు నిజవాసులకు వికాసమునుగలుగఁజేయును పాండురంగఁజాలముములోపలనేయున్నాడనితలఁపకుండు (ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృదయే తిష్ఠతి) అనుభగవద్గీతావచనప్రకారముసర్వేశ్వరుఁడు సర్వభూతహృదయాంబుజవర్తియై యున్నాఁడు. నేనునికృష్ణుఁడనైనను నాహృదయపద్మమందు సన్నిధిచేసి నన్ను రక్షింతుమన్న వాఁడు. అనిచెప్పి యోపుండరీకవరదా! నీదివ్యమంగళవిగ్రహదర్శనమునాకు లభింపజేయుకృప చేయవలయునని ప్రార్థించిస్వగృహమునకుపోయి క్రియకైఁజీకాంతునిసనవరతముధ్యానము చేయుచుండెను. ఇట్లుండ భగవంతుఁడు చోకామేళునినిభక్తికిసంతరించి యతనికిదర్శనమొసఁగవలయుననితలంచి రాత్రిసన్నిధిఁబులు ముద్రింపఁబడిన వెనుక నతనియింటికిఁబోయి యెదుటనిలవఁగా చోకామేళుఁడు సాష్టాంగవందనముచేసి భగవంతునిస్తుతించి హేళ్యపాజరిచే! ఆలయంబుననాకునీదర్శనంబునొసఁగవలయునని ప్రార్థించిన భగవంతుఁడట్లు చేసెదనని చెప్పి చోకామేళునిచేతినిఁబట్టుకొనిసన్నిధికి విలుచుకొనివచ్చి తనచేతఁగూర్చుండఁబెట్టుచున్నాఁడు. చోకామేళా! నీవంతరంగభక్తుఁడవు. నిన్నుక్షణమైననుమఱువను. నామదేవునిల్లిన భూమియందు తక్కినభక్తులతోఁగలనీయుండునపుడును నీతలఁపువచ్చుచుండును. అని చెప్పినచో చోకామేళుఁడం భగవంతునిపాదద్వయంబునగట్టిగఁబట్టుకొని యోస్వామి! నీకృపచే! అనాభాగవంతునియే! దేవతవారిపరిపూర్ణతామే దాసభూతునికి భారకపా

పక భోగ్యంబులనివిన్నవించెను. ఇట్లువీరిరువురును మాటలాడుచుండుటను బ్రాహ్మణులు తలుపుజెలుపటనుండివిని యాశ్చర్యపడి చోకామేళుడు సన్నిధిలో స్వామిచో మాటలాడుచుండునట్లున్నది. పండరినాథునిసన్నిధికివంచముండురాదగునా. వీడిచ్చటికివచ్చినందున మన యాచారమంతయునశించెను. యాగకాలయందు శ్వాసము ప్రవేశించినట్లు పద్మజైశ్చర్యసంపన్నుడగు భగవంతునిమందిరమున నీవంచముండు ప్రవేశించెను. అనిచెప్పచు తలుపుతెరిచి లోపలప్రవేశించియాచి యోరీచోకామేళా! నికృష్టకులజాతుండవగు నీవుమేము కవాంబంధనము చేసియుండు సమయమున నెట్లులోపల ప్రవేశించితివి. అనియడిగినతరుణు సవినయముగ వారలనుజూచి నేను లోపలప్రవేశింపలేదు. భగవంతుండు నాచేతినిబట్టుకొనిలోపలికిపిలుచుకొనివచ్చెను. ఇప్పుడు నేనిచ్చటికివచ్చినతప్పును మన్నింపుడు. ఇతనురాకుండెదననిచెప్పిన బ్రాహ్మణులు వీనియుందుకోపములేదు. పండరినాథుండిట్టిలీలలనుజేసిన మనము వీనినిదండించి యేమిప్రయోజనము. ఆయుషనికిను వీడిచటనుండిన దేవాధిదేవుండు పలుమాటువీనినాలయములోపలికిపిలుచుకొనిపోవును. అట్లుచేయుటమనయాచారమునకుఁగోఁతయగును. అనితలచి చోకామేళునిజూచి నీవిప్పుడేమిచోటునువిడిచిచంద్రభాగనుదాఁటిపాము. అట్లుచేయనేని నీకుక్షాంతింపదనము విధింతుమనిన ఆభగవద్భక్తుండు బ్రాహ్మణులారా! మీనియమనానుసారము చేసెదను. నేను భగవంతునిదర్శించుటనుచితమనిచెప్పితిరి. గంగాయందుపంచములున్నాననుచేయలేదా. అందుచే గంగాకు దోపముకలదా? సామిమిదనకలజాతివారును నడచుచుండలేదా! అందుచే భూమికిదోపముకలదా. అట్లుసర్వవ్యాపియగురు క్షణికాంతుండు సర్వసముద్రయుండఁగానట్టి సరిత్రాధ్యునిదోపమునుగల్గించుట న్యాయముకాదనిన విని వారలనూయాక్రాంతులైయోరీ! నీవుచండాలుండవు. సకలజాతులకును నికృష్టుండవు. నీవామాకుల్లాశోపదేశముచేసెదవు. నీనడువడివిపరీతమైయున్నది. ఇతను నీవుచంద్రభాగ కావలిగట్టున గుడిసెకట్టుకొని వసింపుము. అట్లుచేయవేని నిన్ను శిక్షించివెట్టిగొట్టుదమనిరి. అపుడాసాధువుబ్రాహ్మణులకువందనముచేసి మీరెత్తబిందండులని నమ్మియుంటిని. శరణాగతునుల్లంఘింపదగునా! భగవంతుండు శరణాగతభక్తముననుష్ఠించిమాపుటకేగదా రామావతారముచేసెను. మీరలనిత్యము శ్రీరామాయణపారాయణముచేయుచుండియు తత్సారమగుశరణాగతివైభవమును మీమనంబున నూహింపలేతిరి. ఇప్పుడైన నాగొప్పయృథమునుచింతించి శరణాగతుండగునన్నురక్షింపుండు. విభీషణశరణాగతికాలమున ప్రతికూలవచనములాడిన నిజాంతరంగులకు కపోతవృత్తాంతంబునుపన్యసించి భగవంతుండు విభీషణునంగీకరించెనుగదా. అన్యశంస్యప్రధానులైయుండఁదగినభగవద్భక్తులగుమీబోంట్లకు నిర్వయ తగదనివిన్నవించెను. ఇతఁడెంతప్రార్థించినను వారలకతినచిత్తులై పూర్వమువలెనేచిప్పించుండిన చోకామేళుడు దుఃఖితుండైకన్నీరు విడుచుచు భగవంతునికి వందనముచేసియింటికి పోయి తనభార్యను వెంటఁబెట్టుకొని చంద్రభాగనుదాఁటి యచ్చటనొకగుడిసెకట్టుకొని దానియందువసించెను.

చోకామేళుండచ్చటవసించి భగవంతుని ననవరతము ధ్యానించుచుండెను. ఒకనాడతండుభోజనమునకుఁ గూర్చుండఁగా పుండరీకవరదుండు సాన్నిధ్యమునెను నీతిగావలయుననిచెప్పెను. అదివినియతండు సంతోషించియగుడిసెకు ప్రక్కననుండి భోజనముచెట్టుక్రిందికి భగవంతునిఁబిలుచుకొనిపోయి యిరువురుగఁగూర్చుండి భుజియింపఁగా చోకా

మేళుండు మ్రానిమీఁదనుండిన కాకులను జూచి యోకాకులారా! నాభాగ్యరాశియగు భగవంతుండు మ్రానిక్రిందభుజించుచున్నాఁడు. కానమీరించుకసేపు దూరముగఁదొలఁగిపొండని చెప్పుచుండ నతనిభార్యతెచ్చిన దధిపాత్రమామెచేతినుండి తప్పి భూమిపైఁబడిపెరుగు స్వామి సీతాంబరముమీఁదఁజెదరినజూచిచోకామేళుండు ఓసఖి!యేమికార్యముచేసితివి. సాక్షాత్తుగవంతుండుగదానాతోడ భుజించుచున్నాఁడు. (ఆనృశంస్యంపకోధర్తః) అనుగొప్పధర్తమును విడిచినిర్దయులైమనలవెల్లఁగొట్టిస బ్రాహ్మణులను పేక్షించియీదీనబంధువుమనయింటికివచ్చిన నీవదియెఱుంగకయపచారముచేసెదవనిచెప్పెను. అప్పుడామాగ్ధమునఁబోవుచుండినయర్చకుఁడొకఁడీమాటలనువిని కోపాగ్నిప్రజ్వలించుచుండ ఓరీచండాలుఁడా!యేమివదలెదవు. అనిచెప్పుచు వచ్చియతనినిచెంపమీఁదఁగొట్టి భీమనదిలోన్నానముచేసి సస్పృధికిపోయెను. అచ్చటభగవంతునిసీతాంబరమంతయుపెరుగుచే తడిసియుండుటయు, చెంపవాచియుండుటయును జూచి భ్రమనుజెంది ఓహూయచటనడచినదంతయు నిచటననుభవసిద్ధమైయున్నది. నేనుభగవంతునికంతరంగభక్తుఁడగుచోకామేళునిప్రభావమునెఱుంగకయతనికివమానము చేసితిని. అనియునుతమింది భగవంతునిశరణుఁడొచ్చినయెడ తనవిషయమగు నపరాధమునుతమిందించును. భాగవతాపచారమునుతమింపఁడు. ఇదిపూర్వముదూర్వాసునివిషయమునవ్యక్తమైయున్నదిగదా. అనిచింతించి చోకామేళునియొద్దకువచ్చియోమహాత్మా! నీప్రభావమును నేనెఱుంగక నీకవమానముజేసితిని. నేనునిన్ను జెంపమీఁదఁగొట్టినందునభగవంతునికిచెంపవాచియున్నది. భగవంతునికి నిజభక్తుఁడవగునివుసన్నిధికివచ్చిన అతనిశరీరవైషణ్యముమానును. అని ప్రార్థించియతనిచేతులనుబట్టుకొని సన్నిధికిపిలుచుకొనిపోయెను. చోకామేళుండు భక్తవత్సలుని నాలింగనముచేసికొనియప్రమేయో! వేదములు మనుష్యానందముమొదలు బ్రహ్మానందపర్యంతము వర్ణించుచుపోయిపరబ్రహ్మానందము మనసునకప్రాప్యమైయున్నదనిమఱులెను. చతుర్ముఖులు నిన్ను స్తుతించినేరకయున్నారు. అట్లుండఅపదార్థమగునేనునునిన్ను స్తుతించెదను. ఇదిప్రమాదముకాదు. (మహాగ్ధవాంతఃకోమజ్జతోరణుకులూచలయోర్విశేషః) అనునీతిని సముద్రమునముండుగునాపునకును, నులపర్వతమునకును భేదమేమియు లేదుగదాయనివన్నవించిభగవంతునిచెక్కిలినిష్ఠుర్నించినంతట వాపుమానిపండరినాధుండు ప్రసన్నవదనుఁడైయుండెను. ఈవిచిత్రమునందనునుజూచి యాశ్చర్యపడి భక్తవత్సలునియాశ్రితపారతంత్ర్యమును బహువిధములు గఁగొనియాడిరి. పూర్వముతన ప్రభావమునెఱుంగకయపచారపడిన బ్రాహ్మణులెల్లరు దూర్వాసాచులవృత్తాంతమును స్మరించి భయకంపితగాత్రులై జాత్యభిమానమును విడిచి చోకామేళునికివందనముచేసి యోమహానభావా! జాత్యభిమానముచే భాగవతోత్తముఁడగు నిన్నుదూషించి పుండరీకవరదునిమనసు పుండుచేసితిమి. పూర్వముక బ్రహ్మరక్షసునకు తానుపాడినకైశికమనుపాటయొక్క ఫలమునిచ్చిబ్రహ్మరక్షస్త్వమునుమాన్వినభాగవతోత్తమునివలెబ్రహ్మచేత్రయగునిన్నవమానించిమహాపాతకులమైన మాయపరాధములనుమన్నించి మేముభగవదభిమానాంతర్భూతులగునటుల ననుగ్రహింపవలయుననిమిగుల ప్రార్థించియతనియభిమానమునుజెంది కలంకరహితులగునందరి. అదిమొదలు భగవన్నియమనముచే చోకామేళుండు ప్రతిదినముసన్నిధికివచ్చి భగవంతునిధర్మముచేయుచుండెను.

పండరినాధుఁడుజనాబాయితోడదాస్యముచేయుచురితము.

ఒక నాచువుండరికపరదుడుహంసతూలికాతల్పమునకయనించి శ్రీరుక్మిణీదేవినిజూచి
నేడునాకుమిగుల బహుళికగానున్నది. నీచేతులతో నాశరీరమునపట్టిమిగుకుమని నియమించిన
రుక్మిణీదేవిప్రాణనాథా! యింతబడలికకుకారణమేమి. ఏమిపనిచేసికష్టపడితివి. సామంతభక్తుని
తోటనుత్రవ్వతివా. కపీరుదాసునిధ్యాననిష్ఠముజూచి యతనికై వస్తుమునేసితివా. నామదేవు
నికై మంటిగొడనుగట్టితివా. కూర్చుదాసునికై బహుళాపురమునకువేగముగా నడచితివా. జ్ఞాన
దేవుడాశీంపించినమంటిగొడలోనావేకించి నడపించితివా. శోకాపరమానందునికై య
చలించుపరుగైతివామయనియడిగిన జగన్నివాకుండు ఓరుక్మిణీ! నేడు నేనీకార్యములనుజేయ
లేదు. నామదేవునియంటికిననేకభక్తులు శోభనమునకు వచ్చిరి. అంతుచే జనాదాయకమిగులవని
కలిగెను. అత్తీరత్నము నన్ను స్మరించుచు నానామములనుచ్చరించుచు కష్టపడుచుండెను. నే
నధియూచి సహింపకయొక (స్త్రీ)రూపమునుబరిగ్రహించుకొని పోయియాయనలితేయనలవిన
చింతర్యులను జేయఁబూనుకొనిపిండివిసరి, యిల్లలికి, కుప్పయ్యాడ్చి వెలుపలఁగవ్వరించి, గుడ్డలు
గుంజి, నీళ్లుచేడితిని. జనాదాయితేయనలవినసర్వకార్యములను ఆమెతోడఁగలసి యిట్లునిర్వి
హించితిని. అనిచెప్పినరుక్మిణీదేవియాశ్చర్యపడిమన్నాథా! నీకు నీయాశ్రితపారతంత్ర్యము నై
మేగదా. సంకల్పమాత్రమున సృష్టి, స్థితి, సంహారములనునిర్వహించునపు అగ్రీతులవిషయమున
ప్రయాసపడితాయకవాదపారములను జేయనలయునని కామించితివి కాఁబోలును. పాము
కాళ్లుపామునోయెఱుకయగునట్లు శ్రితవిషయమగు నీదయాసాశీల్యాదిగుణములునీకే యెఱు
కకాని సదానీతోడవర్తించునట్లదాతులకవాక్ష్వానసగోచరమైయున్నది. అనికొనియాడి భగ
వంతునినిర్వచముచేసికొనియతనికీరముగాపాదము నకము హితముగపట్టుచుండెను.

ఒకనాఁడునామదేవుఁడు హరిహరక్షేత్రమునమహాపర్యకాలమునందు గరుడస్తంభము
సెంతనిలచుండి భగవన్నామసంకీర్తనముచేయుచుండఁగా అక్రూరవరదుఁడు నామదేవుని
యానందమునఁబడి సంతసించి తానొకమనుష్యరూపియై చేతులతాళమువట్టుకొని యతనిని
మోచి నిలిచియతఁడు మఱచినపదములను జ్ఞాపకముచేయుచువచ్చెను. అదిచూచి భక్తులందఱు
అశ్చర్యపడిరి. ఆకాశముననుండి దేవతలు పుష్పవర్షమువర్షించిరి. మరియొకనాఁడునామదేవుఁ
డు భగవన్నామసంకీర్తనముచేయుచుండఁగా భగవంతుఁడొకభక్తునివలెవచ్చి నామదేవునిక
ఘటనిలచుండి స్మృత్యముచేసెను. అపుడుగోపికావల్లభునికి దేహము పరవశమై పీఠాంబరము
జాతివడినభక్తులందఱును జూచుచుసూరకుండిరి. నామదేవుఁడు స్వామిచేతినిబట్టుకొని
ఓసరస్థముఁద్రీపీఠాంబరముజాతినది. దానిని త్రికట్టుకొమ్మనిచేప్పెను. అదివినిభక్తులతల్పిలుఁడు
మంచిహాసముతోడ నాకుమానానమానములలేవు. ఉత్కృష్టవికృష్టులను శేషమునులేదు. భక్తు
లకుచిత్తమునర్పించి వారినిసంతోషపఱచి వారితోడ స్మృత్యముచేయుచుండుట నాయుద్యో
గము. నాకుపరమభక్తుఁడగునామదేవునికి రక్షణమును విస్తారమున నాగరీరమువరకును
న్నది. శేషమిచేయుదునని చెప్పుచుండుసమయమున కనుచునాకుభగవంతుని
కొని యాయానందకోలాహలమును జూచుచుండెను. భగవన్నామసంకీర్తనః
భగవంతుఁడునామదేవునిని తక్కినపరమభక్తులనుకంటేగూర్చుండలే

జూచి నేడునామసంకీర్తనముమిగులనానందకరమైయుండెనుగదాయనియడిగినజ్ఞానదేవుడు నవ్విసూర్యుడే దివటీపట్టిన ప్రేతాశమునకుఁ దక్కువయుకలదా. అట్లునీవేచేతులనుతాళము పట్టుకొని నృత్యముచేయుచుండఁగానానందమునకుఁదక్కువయెట్లుకలుగుననిజ్ఞానదేవుఁడు చెప్పినమధురవాక్యములకు భగవంతుఁడు మందస్థితముచేసి నీవు నిజముపలికితివని యామోదించి జ్ఞానదేవ, నివర్తిదేవ, సోపానదేవ, నామదేవులను, వీసోపాకేశసామంతులను, కపీర్ ఘోరాకుంభారులను, చోకామేళుని, నరహరిమొదలగు సంతరంగభక్తులను సహపక్షినిను కొనిభుజించిభక్తులనామంత్రణముచేసి నిజమందిరమునకుఁబోయెను.

అపుడు కపీరుదాసు భగవంతునివెంబడించిపోయి కొంతముచ్చటించుచుండి భక్తప్రియుని యనుమతిచెంది నేతుయాత్రబయలుదేరెను. కపీరు భగవన్నామసంకీర్తనముచేయుచు మార్గమునుబట్టిపోవుచుండఁగా నిరువురు బ్రాహ్మణసహూదరులీతనిసహాత్మ్యమును విని యితనికిఁజూర్చియుపదేశమునుజేందిరి. కపీరాబ్రాహ్మణులకునుపదేశించి నేతుయాత్రను నిర్వహించి కాకిపోయెను. ఈకపీరుచేనుపదేశమునుజేందినబ్రాహ్మణులను వారిబంధువులు, తురుష్కుని చేనుపదేశమునుజేందినవిని బాతిభ్రష్టులనుజేనీరి. ఈయరువురికినిసంతతి కలిగియుండినందున భాగవతవైభవమునెఱుంగని యజ్ఞులవలనఁగలిగినయపవాదమునకు భయపడి వ్యసనాక్రాంతులైయాయూరువిడిదికాకివచ్చి తమయాచార్యుఁడగుకపీరునకుసాష్టాంగవందనముచేసి కేలుమోడ్చి నిలుచుండి నడచినపుత్రాంతమును విన్నవించిరి. అదివినికపీరుదాసువారలనుజూచి భగవంతునియందునృత్యస్తభరులైసర్వకరణములనువానివిషయమునందువినియోగించుచు తదనృత్యమునెఱుంగకుండుమనకులొకనిందతో పనియేమి. (న్యాసవిద్యైకనిష్ఠానాం । తైష్ఠ్యవానాంతుహితృనాం । ప్రాకృతాభిస్తుతిర్నిచిందా । నిందాస్తుతిరిస్తృతో అనఁగా ప్రపత్తినిష్ఠులై మహాత్ములనువైష్ణవులకు ప్రాకృతులనిందస్తుతియగును. వాఃస్తుతినిందయగును. ఎట్లనిభగవద్భక్తులపక్షులు శరీరధర్మములనుపేక్షించి యాత్మస్వరూపమును గౌరవింతురు. భగవంతునిసర్వవిధబంధుననియధ్యవసించి దేహబంధువులను మ్రుచ్చులనిదలంతురు. అనవరతభగవదనుభవమును పురుషార్థముగఁగొనితుద్రపురుషార్థములనొల్లకయుండురు. సరకద్వారంబగు శబ్దాదివిషయగుభిక్షులను వర్జించిమోక్షద్వారంబగుభగవద్వైకంకర్యమునఁచొక్కియుండురు. ప్రాకృతులఁజెత్తస్వరూపమునుమఱచి దేహధర్మమును గౌరవింతురు. సర్వవిధబంధువగుభగవంతునిభజంపకయాభాసబంధువులను వర్జింతురు. భగవదనుభవమును అల్లముఅనివర్జించి తుద్రపురుషార్థములను బెల్లమునిమనోరధింతురు. మోక్షద్వారంబగు భగవద్వైకంకర్యమునొల్లక సరకద్వారంబగుశబ్దాదివిషయనుభవమునందుఁజొక్కియుండురు. కాననట్టిప్రాకృతులవలనఁగలుగుచుండు సపవాదమున కైమిరుచింతింపకుడు. బిడ్డలకై చింతించెదమనియుండు రేమా యాబిడ్డలకు మీరెక్కడితండ్రులు, వారికిదివజను ఎందఁతోతండ్రులైరి. సర్వవిధబంధువగుసర్వేశ్వరుఁడు సర్వాత్మలశంకర్మణునందు జాగరూకుఁడైయున్నాఁడు. మీరిచింతనువిడిచి భగవంతునినిఁజింతింపకు. మీకుమేలుకలుగునుగాకయనిహితోపదేశముచేసిననాచార్యునినుభోషితములనుభవింపకై భగవంతునిసమనకువచ్చిచేరిరి. పిదపవీరలుదివాసమునకుఁగావలసిన సునుస్తవదార్శములన్ని సులభాదియచుండఁగా నాయారిబ్రాహ్మణులవచ్చి మీకుసంబంధులైవరనియడిగినకపీరభక్తులువారలఁజూచి దివ్యబాతిభ్రష్టులఁజేసితిరిగిదా. ఇతఁడు మాకు కులచారకులఁగ

యేమి. అశ్వుకూతులను తమ్మునికొడుకునకును, తమ్మునికూతును అన్నకొడుకునకునిచ్చి నూలో సంబంధముచేసికొనియెదము. అనినవిని బ్రాహ్మణులు తమలో యోచించి యీరువురును కపిలను విష్ణుభక్తునిచే నుపదేశమును జెందిరిని జాతిభ్రష్టులుగఁజేసితిమి వీరలట్లుపదేశము చెందుటచే మనకొంతయు హానిలేదు. వీరలు మనమీందనిందను మోపి కులాచారమునకు విరుద్ధముగ వివాహమును జేయుటకు నిశ్చయించియున్నారు. ఇందుచే మనకపక్షిత్తికలుగును. కపిలమహానుభావుండనియు, నతనిచరిత్రములత్యద్భుతములనియు, నతనికిభగవంతుండు భృకుటిభటుండై యున్నాడనియు అచాలస్పదముచేప్రస్తుతున్నారు. వెనుకనేమికిడు పాపగుణోతేలియదు. భగవంతుండు భక్తిని గౌరవించునోకాని జాతిని గౌరవించడు. ఇందుకు నిదర్శనముగ బ్రహ్మరక్ష న్యుండాలనియభిమానముచే పరిశుద్ధుండగుట మొదలగు పెక్కుకథలవరాహాది పురాణములందు వివరించుచున్న వికదాచునిబహువిధములుగ చింతించి యాయరువురను నెప్పటియట్లు తమలోఁగలుపుకొని వారలపుత్రులకు తమపుత్రికలనిచ్చి తమకొడుకులకు వారలకొమార్తలను తీసికొని వివాహమును నెఱవేర్చిరి. పిదపనీయరువురును సర్వసంగపరిత్యాగముచేసి వారణాసినివసించుకపిలదాసునన్నిధికీఁబోయి సదాచార్యునికిపాదచ్ఛాయయైయుండిరి.

శ్రీభక్తవరదాయనము.

ఇరువదినాలుగవయధ్యాయము.

కపిలదాసుశిష్యుఁడగుపద్మనాభునిచరిత్రము.

కాకలోబ్రాహ్మణులమునపద్మనాభుండనునొకపుణ్యపురుషుండవలెఁబెను. అతనికిచాలోపనయనాదులు యథాకాలమున యథావిధిగ జరపించబడియెను. ఇతఁడుసాంగముగ నేషములను, స్వతీతిహాసపురాణములను, నభ్యసించియుండుపూర్ణయోగ్యులను సంపాదించెను. ఈపద్మనాభుండొకనాఁడెకాంతముగఁగూర్చుండి తనమనంబునెట్లని వితర్కించెను. స్వరూపరూపగుణవిభవములచే సర్వోత్కృష్టుండై యఖిలచేతనాచేతనములకు తానేయాధారమై తనకు జేటికయోధారము లేనివాడై దేవమును మోదివాతులను, శ్వేతకృష్ణాదివర్ణములును, పృథ్వియీదివికారములును, జన్మమరణాద్యవస్థలును, లేనివాడై యప్రమేయములగు జ్ఞానశక్తిబలై శ్వరత్వవీర్యతేజసులనువద్దుడై శ్వరత్వములతోఁగూడినవాడై జ్ఞానానందైకస్వరూపుండై చేతనాచేతనములకు లోపలను వెలుపలను వ్యాపించియుండువాడై యెందునుసంబంధమున్మిటిమిథుకాశింపించువాడై యజ్ఞానాదిహేయగుణరహితుండై యిచ్ఛాగృహీతమునగునంత నానురూపములతోఁగూడినవాడైయుండు సర్వశ్వరుండొకఁడుగలఁడు. అతనిచేతనంతకోటి బ్రహ్మాండంబులు సృష్టించబడియున్నవి. ఈయండంబులన్నియుననంతాత్మలనే నివిదీక్ష్యతమై యొప్పున్మిది. ఈయాత్మలు పూర్వకర్మానురూపముగ నానావిధయోగులయందుం బుట్టుచున్నవి. అందునునువ్యక్తరీరము మిగులదుర్లభము. అట్టిజన్మములభించినను జ్ఞానాదిగుణములచేతనాత్మయింద్రియవశ్యుండై భగవద్విముఖుండై యుండుటను మాత్రజ్ఞానంబుండై యింద్రియములవలన జయించి భగవదాభిముఖ్యులతోఁ గూడియుండుటయర్హము. ఇంతయజ్ఞానభించిన జ్ఞానాను

స్థానసంపన్నుడగునర్గురువు లభించుటయెంతయునసాధ్యము. అట్టిసర్గురుసంబంధము కలుగక భగవదంగీకారము సిద్ధింపదు. కానసదాచార్యునాశ్రయించియతనియుపదేశమును జెంది భగవంతునియందు తైలధారవలెనవిచ్ఛిన్నముగుభక్తిచేసి సమస్తకరణములను భగవద్విషయమున వినియోగించి ముఖదుఃఖ, లోభకాంచన, ప్రియాప్రియ, నిందాస్తుతి, మానావమాన, శత్రుమిత్రులయందుసముండై, సర్వారంభపరిత్యాగియైయుండువాడు (బ్రహ్మభూయాయకల్పతే) అనునీతిని బ్రహ్మమునుజెందుటకు సమర్థుడగుచున్నాడు. అనాదికాలముగనసంతజనములనెత్తియిట్టిజ్ఞానమునుతదనుగుణముగునప్రస్థానమునులేక యింద్రియకింకరుడనైయమవత్కుండనైతిని ఇతను భగవంతునికిటాక్షముచే సదాచార్యునాశ్రయించియుపదేశమును జెంది యనవరతము భగవద్భక్తిచేసి కృతార్థుడనయ్యెదను. అనిబహువిధములుగఁజింతించిజ్ఞానానుస్థానసంపన్నుడైభగవంతుని కర్తవ్యతమంతరంగుడైయుండుకపీరునాశ్రయించియుపదేశమును జెంది యతనియనుగ్రహముచేసిపరాత్రయమును వర్జించి పరమకాంతచిత్తుడై సదా భగవద్యాసము చేయుచుండెను.

ఇట్లుండనాపట్టణమునందు వసించువర్తకుడొకడు శ్రీమంతుఁడై యాదార్యము, భగవద్భక్తి, బంధుపోషణము, ఆశ్రితరక్షణము మొదలగుసద్గుణములతోఁ గూడియుండెను. అతని భార్య జ్ఞాఖ్యగుణంబులకు రత్నాకరమై యుండెను. ఈదంపతులకునెదుగురు పుత్రులుగలిగి గుణవంతులైతల్లిదండ్రులకు విధేయులైయుండిరి. ఇన్నివిధములతోఁగూడియుండుకాలమున అవర్తకుడు పూర్వకర్తవాసనచే ముష్టిరోగముగలవాడై శరీరమునక్రిమిజాలమును, దుర్గంధమును నానాటకధికమైపాదపశుచుండెను. అందఱును సమీపమునవచ్చుటకసహ్యపడుచుండిరి. సమాప్రవృత్తియునుస్వయముచేసి పెక్కామధములను స్వీకరించియు, బహువిధములగుదానములుచేసియు, ననేకజపమోహాదిసత్ప్రియలుచేయించియునించుకర్మైశ్వరుగుణములేక యారోగము వర్ధిల్లుచుండెను. వర్తకుడు వేదననుసహించలేక భార్యపుత్రాదిబంధువర్గములను జూచి నన్ను మోక్షప్రదాయినియగు గంగాయందు పడవేయుడని ప్రార్థించెను. వారలతనినుగుణసంపత్తిని చూచి విశ్లేషాసహిష్ణువులై యతనిప్రార్థనంగీకరింపకుండియునెట్ట కేలకట్టి దుఃఖముననుభవించుటకన్న శరీరవియోగమేచాలా మేలని నిశ్చయించియతనిప్రార్థనకొడంబడి యతనినెత్తుకొని సోయి గంగాతీరముననుచుకొనిశరీరమునీటఁదేలక శిఘ్రముగ మునుంగుటకై చేతులకునుకాళ్లకును కుండలనుగట్టుచుండిరి. అపుడు బహుజనులుగుమిగూడి యావేడుకను జూచుచుండిరి.

ఆసమయమున కపీరుశిష్యుడగుపద్మనాభుఁడు గంగాస్నానమునకవచ్చియాసంఘమునునాచి కారణముడిగితెలిసికొనన వర్తకుచెంతకుఁబోయియేలయిట్టిసాహసమునీవుచేసితివి. (దుర్లభోమానుషాదేహః) అనునీతిని మనుష్యశరీరము కలుగుట మిగుల దుర్లభము, జీవాత్మలు దేహాద్యతృప్త్యుపపన్నములయందును పూర్వజన్మాద్భితవుణ్యపాపఫలములను అనుభవింపజూరు. మనుష్యశరీరమునందుపూర్వజన్మాద్భితముననుభవించుచు నుత్తరకాలఫలములకు సాధనములను నుష్ఠించుట, కాన సర్వఫలములను మనుష్యశరీరముచేతనే సాధింపవలయును. జీవులకునానావిధమోక్షములకృష్ట, నికృష్టజన్మములు కలుగుటకుఁగారణము మనుష్యజన్మమునందుఁజేయఁబడిన పుణ్యాపాపములైయున్నది. దుర్లభలోకములయందు దేహాదిపుణ్యశరీరములను బరిగ్రహించి పుణ్యాదిగుణంబులనుజీవించువాడు (శ్రీశత్రుగ్నముర్త్యులోకవిశాలి) అనునీతిని పుణ్యక్షయ

నంతరము మనుష్యలోకమునకు వత్తురు. మనుష్యులిచ్చటినండి సర్వఫలములను సాధించుచు, కాననిట్టి దుష్టభవగుమనుష్యశరీరము భగవత్కృతముచేలబించియుండగా నట్టిశరీరమునకు హానిపూనివెదకుట మతిమంతునికార్యము కాదు. అనిచెప్పినవద్ద నాభునివాక్యములనువిని వర్తకుఁడు తనవృత్తాంతమునంతయును సాంగోపాంగముగా విన్నవించెను. అదివినిపద్మనాభుఁడు ఓభాగ్యవంతుఁడా! నీశరీరాలోగ్యమునకై యసారమగుపెక్కుసాధనంబులననుష్ఠించితివిగాని సారతమమగుసులభోపాయమును స్మరింపవైతివి. మృతసంజీవనమగునట్టి శ్రీరామనామమును త్రికరణకుద్ధితోడ మువ్వరుచ్చరించితివేని యీమహావ్యాధితత్త్వమునశోతోలఁగును. తైలహీనమగుపదార్థములు దుర్బలములగునట్లు భగవన్నామోచ్చారణములేసర్వసాధనములును నిన్ను రములగును. ఇపుడునీవును, నిన్ను పరివేష్టించియుండుజనులును శ్రీరామరామమయనిఘోషించుచుండవద్ద నాభుఁడు చెప్పినపదములట్లుచేసిరి. తత్త్వణమున సర్వజనులు చూచుచుండ నర్తకునిశరీరముననుండు వ్యాధితోలఁగిపోయెను. అతనిశరీరము మనుషటికన్న తేజస్సును, దార్ద్రమునుజెందియున్నెను. గంగాతీరమునఁగూడియుండిన సర్వజనులు శ్రీతారకనామోచ్చారణముచేసినంతటవారివారిలోగములునశించియారోగ్యముకలవారైనుటయాశ్చర్యముకాదు. శ్రీరామచంద్రునికృతముచేసేందటికిని భవరోగనాశపాతువనధర్మవిరక్తులు తత్త్వణంబునసంజరించివారుశవదమద్యాత్మగుణోపేతులైసర్వలోకులకు వందనీయులైరి. ఆవర్తకుఁడుతోడనేలేచి పద్మనాభునికి ప్రదక్షిణమహస్కారములుచేసి యతనిచేనుపక్షేపమునుజెంది భాగవతాభిమానాంతర్ముఖుఁడై తనయాచార్యుఁడగుపద్మనాభునియొక్కయు, పరమాచార్యుఁడగు కపీరుదాసుయొక్కయు, ప్రథమాచార్యుఁడగు శ్రీతారకబ్రహ్మయొక్కయు ప్రభావమునుగొనియోచుచు నదిమొదలనవరతము శ్రీరామనామస్తరణయేమఱయుండెను.

ఈయతిశయమును కపీరుదాసువిని తనశిష్యుఁడగుపద్మనాభునినిరప్పించి శ్రీరామనామమును స్వల్పప్రయోజనమునకై మూడుమాఱులుచ్చరింపవలయునా. గోటితోగిల్లఁదగినవస్తువునకుగోడ్డంటినిప్రయోగించితివి. త్రికరణకుద్ధిగజాకతూరి రామయనునక్షరద్వయమునుచ్చరించి నానంతకోటిజన్మములయందెల్లఘోరపాపములు నశించియైనాకాముష్టికనుఖములుకలుగును. అనామప్రభావమును వర్ణించుటకు వేదపురుషునికిని శక్యముకాదు. ఇట్టిమహాప్రభావముతోఁగూడిన మహామంత్రమును నీవు అత్యల్పఫలమునకై మూడుమాఱులుచ్చరింపించితివి. అనిచెప్పినవద్ద నాభుఁడు గురువుగవా! ఆవర్తకుఁడు జ్ఞానానుష్ఠానపరిపూర్ణులగుజీవరివారిపాదపద్మంబులనాశ్రయింపనికొఱతఱిఱినొక్కమారును, శరీరరోగముతోడ భవరోగమునశించి ముక్తికాంతను వరించుటకైయొక్కమారును, అచ్చటఁగూడియుండిన సర్వజనులును జ్ఞానవైరాగ్యసంపన్నులై మోక్షార్థులగుటకునొక్కమారును మంత్రమునుచ్చరింపించితిని. అనిసదినయముగవిన్నవించెను. కపీరుదాసు మిగులసంతసించి నీవు సచ్చిద్యుఁడగునయితనిబుద్ధితైకాల్యమును జక్కఁగాఁగొనియొడెను.

శ్రీరామాయనము.

కపీరుదాసు సుసారముననుండియును తామరాకున నీళ్లంటపట్లెందునునంటక విరక్తుండై సదాభగవదనుభవానందముతోఁగూడి శ్రీతారకనామము జపించుచుండెను. అట్లుండనొకనాఁడు పదివేలసాధువులు కాశికీ వచ్చియాయారిలో మాకు సదావర్తియిచ్చి యాదరింపఁదగినవారెవరైననుగలరాయని విచారించుచురాఁగానచ్చటనుండినకొందఱు దుష్టులు వాగలను జూచి యాయారిలో కపీరుదాసు అనునొకభగవద్భక్తుఁడున్నాఁడు. అతఁడీయారికివచ్చు భాగవతుల నెల్ల నన్న పానములకుఁగొఱతలేక యాదరించుచున్నాఁడు. అతఁడుతప్పు వేటొకరును అట్లాదరించువారులేరు. కాన మిరచ్చటికిపొందనిసనాసాధువులు శ్రీరామనామమును ఘోషించుచు కపీరుదాసునింటికి వచ్చిరి. ఆశబ్దమును విన్నమాత్రమున కపీరుదాసు వేగముగవచ్చి సాధువులనుజూచి ప్రీతియుక్తుడై సాష్టాంగవందనముచేసిన వారలు సంతసించి కపీరుదాసు యొక్కవిసయాదిసుగుణంబులను గొనియాడిరి. కపీరుదాసు వారలనుపవరించి కూర్చుండి బెట్టి తుగ్గినేట్టియను నర్తకునియింటికిఁబోయి యతనిఁజూచినేఁడుపదివేలసాధువులు నాయుంటికివచ్చియున్నారు. వారలకుసదావర్తియిచ్చుటకై నీవుబియ్యము,పప్పు, మొదలగు వస్తుసంభారములనొసఁగుమనిప్రార్థించిన నావర్తకుఁడునర్తకుఁడును, దురాచారవంతుఁడునునగుటచే సంతోషపడకకపీరును జూచి నీభార్యనొకరాత్రి నాకు స్వాధీనముచేసితివేనివుకోరినవస్తువులన్నిటినిచ్చెదననెను. అదివిని కపీరు తనమనంబుననిట్లునివితర్కించెను. ఈవర్తకుఁడు లోకావవాదిమునకును, యమవశ్యతకును గొంచెత్తైసను వెఱవకయిట్లపేక్షించుచున్నాఁడు. (శ్రీశుద్ధిరర్థశుద్ధిశ్చ | యశస్తాస్త్ర్యపిధర్తవాకా| సవినకరకంయూతి | శిరచ్ఛేదేమతోభిక్ష) అనఁగా(శ్రీశుద్ధియు, ద్రవ్యశుద్ధియులేనివాఁడెంత ధర్మిష్టుఁడైనను శిరచ్ఛేదమును జక్కపఱుచుటకావధములేనట్టిపాపికి ప్రాయశ్చిత్తములేదు. పాపములనుజేయువానికిని, అట్టివానికిసహాయముచేయువానికిని సమఫలముచెప్పుఁబడియున్నది. కాన నీఁడు సరకావహముగు తుచ్చభోగమునపేక్షించుటయు, నేనందునకు సహాయపడుటయు హారనిష్ఠము. అయినను (విచిత్రాదేహసంపత్తి | రిశ్వరాయనిజేదితుం) అనఁగా విచిత్రమగుదేహసంపత్తి యీశ్వరవిషయవినియోగమునకై యాయఁబడియున్నది. రాజునకుకానుకనిచ్చుటకన్న రాజుమాచుచుండ రాజపుత్రునకునొకవధాగ్రమునిచ్చిననాప్రభువునకు ప్రీతియునుమడియగునట్లు భగవత్ప్రేమకర్మమునకన్న భాగవతకైంకర్యము భగవంతునికత్వంతాభిమతమైయుండును. (ఆరాధనానాంసర్వేషాం | విష్ణోరారాధనంపరం | తస్మాత్సరతరంప్రొక్తం | తదియారాధనంసప్యప) అనఁగాసంపదినారాధించుటకన్న భగవదారాధనమువేళేషము. అంతకన్న భాగవతారాధనము విశేషతరము, అని. సమాధిము పలుకుచున్న ఓగదా. మఱియుస్వాధ్యయగ శాస్త్రనిష్ఠికార్యములను జేయుట సరకాస్పదమగునేగాని భగవద్భాగవతవిషయమై యట్టికార్యముచేయుట భగవద్వత్సోల్లాసహేతువగును. యాగములయందు జీవహింసయు, వివాహదులయందు అన్యతమును నింద్యముకానట్లు నిరుపేదయుగునేనతిథులసాధువులనారాధించుటకై యీవర్తకునినుకోరధమును నెఱపేడ్చుటతోషముకాదు. నాభావమును నాకంతర్యామియుగు శ్రీరామభద్రుఁడెఱుంగును. అని తనలో నిశ్చయించియూనుకాత్తా | భాగవతారాధనంబునకు కొఱతలేకవలయునట్టివస్తువులన్నిటిని తివరి నీకునిచ్చుటకై నేనమిచేసిననుదగును. కాననేటిరాత్రి నీవు కోరినట్లు నావస్తు

యాలయవాసియగు శ్రీరామభద్రుడు సాక్షిగా నేటిరాత్రి నాభార్యను నీయింటికిఁబంపవలసిచెప్పిన కపీరుదాసుమాటలను విని శ్రీపురుషులయావనమనునద్యావనమున ననవరతము విహరించుచుండఁ తామరాజునకు నాదైగరుణకలిగినని వర్తకుడు మిగులనానందించి కపీరుదాసుకోరినవస్తువులనవ్వారిగనిచ్చెను. కపీరావస్తువుల నెల్లనగని లోడనేవచ్చిసాధువులకుఁజేస్తుముగనిచ్చి వారలనామంత్రముచేసెను. ఆరాత్రి కపీరు తాను వర్తకునికి వాస్తవముచేసినవిషయమును తనభార్యతోఁజెప్పిన నావతివ్రతాశోమణి ప్రాణనాథా! నాయత్వా త్రియుములు దేవవారికి అవిద్యత్వరతంత్రమైయుండ ఈవస్తువును దేవవారియిష్టానుసారముగ వినియోగింపవచ్చునని విన్నవించి భర్తృనియమనముచే తనశరీరమునలంకరించుకొని బతులుదేసె కపీరుదాసు ఆయువతనివెంటఁబెట్టుకొనివచ్చి వర్తకునియంటవిడిచి పెట్టిపోయెను. అప్పుడు వర్తకుడా నావీరత్వమునుజూచి కామాతురుడై దీపమునఁబడు శలభమువలె నావనితయొక్క యంగసంస్పర్శమును మనోరధించుచుండ భక్తవత్సలుడగు శ్రీపాండురంగఁడాయుధపాశ్చియొగూర్చుకొని తానును ధరించి వర్తకునియంటఁబ్రవేశించియోరీపాపాత్మా! కుటిలబుద్ధి! పరమభాగవతుడగుకపీరుదాసునకుభార్యయు, పరమసాధ్వీయునగు నీవతివ్రతాశోమణియందు మాతృభావముచేయుక యీ మెయంగస్పర్శమున పేక్షించితివిగాదా. కుక్కదేవావ్యమనుశురోదాశమునుస్పృశింపవచ్చినట్లు నీవతిభాగ్యకాలినిని స్పృశింపనేక్షించితివి. నిన్నిపుడు వధింపుకవి దువనని పరుసములాడుచుండఁగా నావర్తకుడు భయకంపితగాఁబ్రుడై యాకొత్వలోపాపములనుబట్టుకొని కృపానిధీ! కామాంధుడనైనై తప్పుచేసితిని. మన్నింపుమనిచేడిన వర్తకునిజూచి యింక నెన్నటినిట్టిపాపములెరువునఁబోకుమని హితోపదేశముచేసి యీవతివ్రతకు సాష్టాంగవందనముచేసి తదన్యగ్రహపాత్రుడనగుమననవర్తకుడట్లుచేసెను. పిదపకొత్వలోపేషభారమునభగవంతుఁడాపాలఁతిని పిలుచుకొనివచ్చి కపీరునియంటవిడిచిపెట్టియదృశ్యుడయ్యెను. అప్పుడు కపీరు జరిగినవృత్తాంతమును తనభార్యచేవిని (కోపమాహారయే త్రీవం) అనురీతిని కొనుమనాకోపించుకొనియితేగముగ కొత్వలోయింటికిపోయివానిని క్రూరదృష్టితోఁజూచి భాగవతారాధనమున కైవలసినవస్తువులనవ్వారిగనిచ్చినమహిమకారకుండగువర్తకునికి నేనుసమృతించి నాభార్యనుపంపియింప నీవేల పిలువనిపేరంటమునకు వచ్చియావర్తకునినిబెడరించితివి. శ్రీపురుషుఁడుస్వామియై, యాశ్రీపురుషునికిఁబ్రదినియోగార్హయైయుండుట పరమధర్మముగాదా. అట్లుండనివిషయమునందన్వయించుటకు నీకేమి సంబంధము. వర్తకునిశయ్యాగృహమున నీపెల్లువ్రవేశింపవచ్చునని కఠినాక్షరముగఁబెల్లిన కొత్వలోభయపడి వీరిపాపములనుబట్టుకొని యోసాధుజనాశ్రేణరా! నాకేమియునుచెలియదు. నేనావర్తకునిఁగాని, నీవత్మనిఁగానిమాచియెఱుంగను, అనివ్రమాణపూర్వకముగఁజెప్పినవిని కపీరాశ్వర్యపడి యిదిభగవంతునినీలయనితెలిసికొని వర్తకునియొద్దకుఁబోయియోధరాత్మా! నిన్నదలిచినవాఁడీయోరికోత్వలోకాఁడు. అప్రమేయుడగుభగవంతుఁడారూపమునుగొనివచ్చినీకు దర్శనమునాసఁగెను. నీభాగ్యమేభాగ్యము. ఎందమావులనుపానముచేయవలయునని పరువెత్తువానికమృతసింధువద్దపడినట్లు తుండ్రపురుషార్థమున పేక్షించిననీకు కోరికయేపరమపురుషార్థమునీధింపెను. భుజితవనూలకు నుద్భవుడగుభగవంతుఁడు పరమకృపచే నీకు సేవయుసఁగెను. నీసాపంబులతోలఁగెను. నీచింతంబుఫలంబయ్యెను. ఇంకనిమిషమైనసేమియక భక్తవత్సలునిధ్యానించుచు తన్నామృ

మును గీర్తించుచుండుము. అని చెప్పిన కపీరుదాసు యొక్క సుధారసవాక్యంబులను విని వర్తకునికి
 తత్ఫలంబున జ్ఞానోదయమైనందున కపీరుదాసునకు దండవత్ప్రణామము చేసి దేవరవారిసహ
 వాసముచే భగవంతుని దర్శనమునాకు సిద్ధించెను. కాన సాధుసంగతి మోక్షపర్యంతము గుసర్వస
 లంబుల నిచ్చుననుటకు సందేహములేదు. (మహాత్మేవాంద్యారమాహుర్విముక్తేః) అనగా మహా
 త్ముల సేవమోక్ష ద్వారము గుసర్వనిభగవంతుండు తానే చెప్పెను గదా. అది యాయెడ ననుభవసిద్ధము
 య్యెను. దుర్బుద్ధి నైమాత్య సదృశయగు దేవరవారిధర్మపత్ని విషయమున విపరీతభావము నుజెందిన
 నాతస్య మన్నించి నన్ను శిష్యునిగా నంగీకరింపవలయునని ప్రార్థించిన కపీరుదాసు ఆత
 నికి సద్దుయ్యుచ్చి నీకనుతాపము కలిగినపుడే నిపూర్వాముగ్ని స్ఫుర్తమైన దూదివలె దగ్ధమయ్యెను.
 ఇంకను భగవంతుని భవతతుండవై యింద్రియసుఖంబుల నొల్లక జాగరూకుండవయి వర్తింతువని
 యుత్తరేశ్వరుండు నిన్ను స్ఫుర్తింపదని హితోపదేశముచేసి స్వస్థానమునకుఁబోయెను. అది మొ
 యుదయించుచు సర్వసంగపరిత్యాగముచేసి యాచార్యుండగు కపీరుదాసు విధించిన పథ్యము
 తోఁగూడి కాలక్షేపముచేయుచు నుండెను.

ధర్మసేవేనమః.

భ్రమవదియై దవయధ్యాయము.

రోహిదాసు చరిత్రము.

గంగానదికి దక్షిణభాగమున నొక గ్రామమునందు మాదిగకులమున రోహిదాసుండను
 నొక భాగవతుండవతరించెను. (అమానిత్వమదంభిత్వమహింసాక్షాంతిరక్షణం ! ఆచార్యోపాస
 నంకౌచం । స్థైర్యమాత్మవినిగ్రహః । ఇంద్రియార్థేషువైరాగ్య । మనహంకారవినాశ । జన్మమృ
 త్యుజరావ్యాధిదుఃఖదోషానుదర్శనం । అసక్తిరభివ్యంగః । పుత్రదారగృహాదిభానిత్యంశసమ
 చిత్తగ్ధ । మిష్టానిష్టోపపత్తిభూమయిచానన్యయోగేన । భక్తిరవ్యభిచారిణీ । వివిక్తదేశసేవిత్య ।
 మరతిజ్ఞానసంపది । ఆధ్యాత్మజ్ఞాననిత్యత్వం । తత్వజ్ఞానార్థదర్శనం । ఏతజ్ఞానమితి ప్రోక్త ।
 చుజ్ఞానంయదత్యోగ్యదా) అనగా విద్య, ధనము మొదలగు వానిచేత గొప్పవాండన నితలంపకుండు
 ట, దంభములేక యుండుట, జీవహింస చేయకుండుట, తికరణములేక మైయుండుట, ఆచార్యున
 నుపసరిండుట, సదాశుచియైయుండుట, స్వనిష్ఠయందు చలించుకుండుట, మనసునిగ్రహించుట, యి
 ద్రియవిషయములయందు ప్రీతిలేక యుండుట, అహంకారములేక యుండుట, జన్మమరణవాగ్ధ
 క్యవ్యాధిదుఃఖములయొక్క దోషములను జెలిసికొనియుండుట, అహికభోగములయందు ఆసలే
 కయుండుట, పుత్రదారగృహకులచేత గలుగు ఘాతాదుఃఖములలో సంబంధించుకుండుట, యిష్టానిష్ట
 ప్రాప్త్యులయందు సమచిత్తము కలిగియుండుట, యితరచింతలేక నాయుదుద్బద్ధభక్తిచేయుట,
 విజనస్థలమునవసించుట, జనసంఘమున ప్రీతిలేక యుండుట, అనవరతము ఆత్మజ్ఞానముతోఁగూ
 డియుండుట, తత్వజ్ఞానార్థము నెఱుంగుట, అనునివిజ్ఞానసునియువినీతిరమగునవి అజ్ఞానమనియు
 చెప్పబడునని భగవద్గీతయందు భగవంతుండు చెప్పియుండుటని రోహిదాసుండనుడై జీవిత్య

యాత్త గుణములతోఁగూడియుండెను. ఇట్టినుగుణసంపత్తిగలయీసుకీలఁడు తనకులవృత్తియందు ప్రవేశించినతోడనే స్రుతిదిశమునొకపాదరత్నము గుట్టి ధర్మమునకని భద్రపఱుచుచు తన కంటికిభగవద్భక్తులుగోచరమైనంతట వారలయొద్దకు పోయి వందనకుశలప్రశ్నంబులుచేసి వారలపాదములకు పాదరత్నలగర్పించుచునుండును. తీర్థయాత్రాపథులకును, బీదలకునుకూలినవేషింపకట్టిరములగువారలపాదరత్నలనుజక్కపఱిచియుచ్చుచు సదాభగవద్భావనకీర్తనంబులను జేయుచునుండును.

ఈభాగవతాగ్రగణ్యుఁడు తనయింటిసమీపముననొకనందవనమునుగల్పించియుండుతులసిమొదలగుభగవదారాధనయోగ్యంబులగు పుష్పజాతివృక్షములనునిచి పోషించుచు ప్రతిదినము శ్రీమన్నారాయణుని. పూజింపవలయుననిమిగులమనోరధించుచుండ దీనదయాకుండగు భగవంతుఁడు సాలగ్రామమూర్తియై యితనికి సేవయొసఁగెను. రోహిదాసుఁడు పరమయోగులకు వాఙ్మనసాపవృద్ధుఁడగు భగవంతుఁడుతనకుసేవయొసఁగుటకుప్పొంగి వానియాత్రలేవాత్సల్యాది భగవత్కల్యాణగుణంబులను బహువిధములఁగొనియాచుచు పూజాద్రవ్యములగు తీర్థపాత్రాదులను తోలుతోనిర్మించి నందవనమునఁగూర్చుండి పూజింపనారంభించినంతటనాకలి మిగులవాదించెను. అప్పుడు రోహిదాసుఁడుతనమనంబునట్లనిదితర్కించెను. భగవంతునారాధించువారిలకుఃకాలమున స్నానముచేపియునుస్నానములను నెఱవేర్చి భగవంతునారాధించి పిదప తన్నివేదితాన్నమును స్వీకరించుట కాస్త్రవిహితమగుననుస్థానమైయున్నది. నేను బాల్యముమొదలుకొని ప్రాతఃకాలమునభజించుట వాడుకయైనందున నిపుడునన్నాకలి వాధించుచున్నది. అట్టివాదతోడ భగవంతునారాధించిన కాయముమాత్రము భగవత్కైంకర్యముననన్వయించు నేగాని మానసమన్నమును భాగించుచుండును. చిత్తకుడ్డిలేనియారాధనము బూదిలోనేల్పిననేయియగును. అకలివాదనుసహింపక భగవంతునికిఁజేయవలసినయుపచారములను సంగ్రహముగఁజేయుటయున్యాయముగాదు. భగవంతుఁడు మనశ్శుద్ధికి సంతోషించునట్లు కాయకశుద్ధికి సంతోషింపఁడు. కాననుదయమున తుదబాధను పరిహరించుకొని పిదపత్రికఁగణములవైకల్యపఱిచి యచంచలభక్తితోడ యథాసావకాశముగ భగవంతునినారాధించుట యుత్తమమనితోఁచుచున్నది. అని నిశ్చయించిప్రతిదినముఃకాలమున (ఉత్తిష్టకాచింతయహరిం) అను తీర్థిని హరిస్తరణముతోడ లేచి కొంతసేపు భగవంతునికల్యాణగుణంబులను, తానతనికిసన్మార్గశేషమైయుండుటను జింతించుచుండి పిదప భగవన్నామస్తరణముతోడ స్నానముచేసి వైష్ణవచిహ్నముగుసూర్యపుండ్రమునుధరించి భగవన్నివేదితాన్నముతో తుదబాధనుదీర్చుకొని మరలస్నానముచేసి సావధానముగ భగవదారాధనమునకుప్రక్రమించి చర్మాసనమునఁగూర్చుండి చంద్రక్షేపికయందుండు సాలగ్రామమూర్తియగు భగవంతునిని చర్మపీఠంబుననునిచి చర్మమయమగు పూజాపాత్రంబులను, తులసిని, నానావిధపరిమళపత్రపుష్పంబులను భగవత్పన్నిధినినిచి నానావిధములగుపచారములనుజేయుచు నడుమ నడుమ భాగవతపఠుండై తన్నుమఱచిచొక్కుచు భగవన్నామంబులనుగట్టిగఱచుచుండు సృత్యముచేయుచు అనాదికాలముగ నీ యాత్మభగవద్విముఖుండై యింద్రియలోలుండై భగవద్భాగవతసంబంధమును మఱచియాభాసకాంక్షలలోలుండై పరహింస, పరదారగమన, పరద్రవ్యాపహర, అసత్యకథన, అభివ్యర్థక్షణ, అపేయపానాది దురాచారవంతుండై పెక్కుగర్భములంబుట్టుచురానుజెందిన దుర్మగ

స్మరించి నేలంబడిపారలియేడ్చుచు నీజన్మంబునభగవన్నిశ్చైత్యకకటాక్షముచే తనకులభించిన
 భగవద్భాగవత ప్రావీణ్యాదులను స్మరించి పరమానందభరితుడై గంతులునేయుచు నిట్లాకా
 మములేక భగవద్గుణవస్తుతనమనను పోయినపోకలెల్ల పోవుచునుండెను. భక్తిక్రతుడగు
 పండరినాథుడు రోహిదాసునిభక్తిసంతోషించి యతనివెంబడించి తిరుగుచుండెను. ఇట్లుచిర
 కాలము జరిగినపిదపవొకనాఁడాగ్రామపురోహితుడు దైవవశముగ నందవనసమీపమునకు
 వచ్చి భగవదారాధనముచేయుచుండురోహిదాసునుబిలిచిన నతఁడు వచ్చి నమస్కరించెను.
 పురోహితుడు రోహిదాసునుఁబిలిచి నీవు కులసేవనమును బ్రతిష్ఠించి పోషింపవచ్చునాయని
 యడిగిననతఁడు లోకమున వననిర్మాణముచేసి పోషించుటకు జాతనియనుముకలదా. పంచములు
 మైరుచేసినపదార్థములు దేవబ్రాహ్మణులకుపయోగపడుచుండలేదా. అనినబ్రాహ్మణుడు నీవా
 నందవనముననేమి చేయుచున్నావనియడిగియతఁడు చేయుభగవదారాధనక్రమమును నతనిచే
 వినిచేయితట్టినపుచు భరీ! మిగులబాగైయున్నది. మాదిగవాడవగునీవు సాలగ్రామమూర్తినిష్ఠు
 ర్పించి యారాధింపవచ్చునా. భగవదారాధనమునకు అతిశుద్ధమగు చర్మపాత్రములుకూడనా!
 ముండుగభుజించి పిదప భగవంతునినారాధించుట న్యాయమా. అనియడిగిన రోహిదాసుడు
 సవినయముగబద్ధంజలియైనిలుచుండి నేనుగండకినదిపోయి సాలగ్రామమును దెచ్చుకొనలేదు.
 బ్రాహ్మణులెవరును సాలగ్రామమునియ్యలేదు. క్రీపండరినాథుడు పరమకృపచేసాలగ్రామమూ
 ర్తియై నేనువసించునోట సేవయొసంగి నాపూజనంగీకరించుచున్నాఁడు. ఆలయములయందు
 భగవంతుని నన్నిజాతులవారు స్మరించుటయు, నాలింగనముచేసికొనుటయు, నారాధించుట
 యు స్వమంవ్యక్త, దైవ, ఆర్ష, మానుషత్వేత్రములయందెదైననాచారమైయున్నదా. అట్లుం
 డవుండరికవరదుఁడునాత్రము తనస్వాతంత్ర్యముచే భక్తసులభుడై క్రీపండరిత్వేత్రముననెల్ల
 జాతులవారును తన్నాలింగనముచేసికొనుటకును, నారాధించుటకును సమ్మతించియున్నాఁ
 ఁడుగదా. చందాళయోనిజాతుండగునోకామేళునిభక్తికి పరపకుడైయతనియింట భుజించి
 యతనిచేతినిబట్టుకొనియాలయమునకులోపలపిలుచుకొని పోయియుండునది జగత్ప్రసిద్ధమై
 యున్నది. భగవంతుడు నామదేవునియచ్చిష్టమునుభుజించిపదియు, జనాబాయితోడ నేకపా
 త్రముననన్నముస్వీకరించిపదియు, నామచేయవలసినపరిచారకృత్యములనన్నింటిని తానేచేసి
 పదియు, రహస్యముకాదు. అట్టిదీనబంధువగునుద్ధవప్రియుఁడు భక్తులచిత్తశుద్ధిజూచి యానందిం
 చునేగాని జాతిభేదమునుపాటింపఁడు. ఆభక్తవత్సలునిలీలకానందింపవలయునేకాని యా
 గూయపడుట భవాదృశులకు ధర్మముకాదు. సమస్తపదార్థములునుచర్తముచే మూయఁబడి
 యున్నవి. సమస్తజీవనానులశరీరములును చర్మావృతములైయున్నవి. మఱియు మలమాత్రా
 దిహేయపదార్థములతోఁ గూడియుండుశరీరమునందలిచర్మమునకన్న అట్టిశరీరసంబంధము
 లేక పరిశుద్ధమైయుండుచర్మము మేలైయుండును. శబరియెంగిలినిస్వీకరించినవానికి చర్మపా
 త్రము నివిధముకాదు. (భక్తైరభ్యుప్యసానీతం । ప్రేక్షాభూర్వమేభవేత్ । భూర్భువస్వభ
 త్తోపహృతం । నమోతోమయకల్పతే) అనఁగానాభక్తుడబువునచ్చినను ప్రేమతోగొప్పగనం
 గీకరింతును. భక్తలేనివాఁడు గొప్పగానిచ్చినను నేను సంతోషింపను. అనిభగవంతుడుతానే
 చెప్పియుండలేదా. ఇట్టిప్రమాదములు భవాదృశులకఱుకయైయుండియు నేలయిట్లువాక్రుచ్చె
 దేరు, ముండుగభుజించిభగవదారాధనము చేయుటనుచితమనిచెప్పితిరి. భగవంతునికిచిత్తకు

స్థిమత్తు మేగాని శరీరశుద్ధిముఖ్యముకాదు. విధిలోపాదరత్నలనువిడిచి యాలయమున ప్రవేశించి నోటితో భగవంతునిస్తుతించుచు మనసుచేపాదరత్నలను స్మరించువానివలె నన్నమునుధ్యానించుచు భగవంతునిఁబూజించుటయవచారమేగానియుపచారము కాదు. కాన తుంధాతురుడనగునేను తుండ్పాననుదీర్చుకొని త్రికరణములనైక్యముచేసికొని భగవంతునారాధించుచున్నాను. ఇది మిగులనుచితమనినాబుద్ధికేదోచుచున్నది. అనిననివ్రాస్తాఁడు. క్రోధపరనకుడై కన్నులెఱచేసికొని పెదవులదరుచుండ నోరీమూర్ఖుడా! కుష్ఠమును సాలగ్రామమునఁ బ్రాప్తఁబులతప్పు తక్కినవారుగ్గుర్నింపఁగూడదు. నీయాచారములన్నియు అనాచారములై యున్నవి. సర్వజ్ఞునివలెనాకు జ్ఞానోపదేశముచేయుచున్నాడవు. అనిచెప్పినవిగోహిదానుఁడు మానియైపండరినాధునిని ధ్యానించుచుండెను. తోడనేభక్తవరదుండగు పుండరీకవరగుఁడు గరుడవాహనామాఘండై యాబ్రాహ్మణుఁడుచూచుచుండ రోహిదానునికిఁ బ్రత్యక్షమై యతనిస్తుతిప్రణామంబులనంగీకరించి యోవత్సా! నేనందఱిసమముగభావించును. తనస్వాధీనముననుండి పోగొట్టుకొన్న యైశ్వర్యమునఁజేతించునాత్తుఁడును, నూతనముగైశ్వర్యమును గోరునర్థాధియు, కేవలత్తానభవమునఁజేతించు జిజ్ఞాసుఁడును, భగవద్వస్తువైకరతుండగుజ్ఞానియు, నాకుప్రియకరులైయుందురు. ఈనలుపురిలోపల (జ్ఞానీత్వాఽనైవమేవతం) అనురీతిని భగవంతుడవకామియగుజ్ఞానినాకార్యయని నాయభిప్రాయము. అట్టిజ్ఞానులలో నీవగ్రగణ్యుండవు. కాననిధ్యానస్మరణపూజలకు నేనుసంతోషించుచు నీకద్యక్తుండవై నదానిన్ని వెంబడించితిని గుచున్నాఁడననిచెప్పి రోహిదానునిముఖమున ప్రహతేజస్సునగలుగఁజేసి యంతర్ధానుండయ్యెను. దీనిసంతయునుజూచుచుండినపురోహితునికిసమాయాదిగుర్గుణములు మాని భియభక్తులతిశయించి రోహిదానునిజూచి నిన్ను సామాన్యునిగఁడలఁచియవాచ్యములగు పలుకులుపలికితిని. ఇదితత్పైనను నేనిట్లుచేసివంతునపులుముపెట్టినబంగారమువలెను, సానవట్టినవత్సమువలెనునీప్రభావముజగత్ప్రసిద్ధమయ్యెను. పుష్పముతోఁజేరిననారకౌరవమునుజెందినట్లు నీసహవాసముచే ప్రహరులకలభ్యమగుపాండురంగనిసేన నాకు లభించెను. గజేంద్రవరదుండనిసాధువులచేఁ ద్రింపఁబడు భగవంతుఁడు నేఁడురోహిదాసవరదుండయ్యెను. ఇతను నీప్రభావమును గీర్తించువారికి శ్రీపండరినాధునికృపచే భవబంధములు తొలగుననుటకు సందియములేదు. ఇందుకునే నేనిదిర్ఘనమైయున్నాఁడను. ఎట్టినిన నీప్రభావము నెఱుంగకనిన్ను పరుషములాడిననాకు నీసహవాసవర్తనముచే పాండురంగనిసేనవిధించి నాయజ్ఞానముతోలగి నుజ్జానదీపములభించెను గాన నీప్రభావము నెఱిగి న్నుతించువారలకు పుండరీకవరదునికటాక్షముచే భవబంధములు విడుంగున్మిద్యముకాదు. నేఁడుమొదలునన్నునీవానినిఁగా నభిమానింపవలయునని ప్రార్థించి రోహిదానుని యనుమతినిజేసి స్వస్థానమునకుఁబోయి పరమకాంతచిత్తుండై యైశ్వర్యవిభూతియగు నమస్తచేతనాచేతనములయందు సమభావముచేయుచు భగవద్భక్తులనుజాతనియాసముచేయక గౌరవించుచుననంతము భగవద్భావముచేయుచుండెను.

ఆశ్రమచార్యులైక్రమిగదయేనము.

अटपटी पाय मूधे बाबा कैसे रहो कान्ह कौने दान लायो
जो दानको कहायो है ॥ किधौ शनी मंगल किधौ राहु केतु
चौथ आये किधौ संक्रांति किधौ ग्रहणहूँ लजायो है ॥ अँचरा न
गहो कहो कैसे दान मांगत हौ कहा जगजीवन तू ऊधम मचायो
है ॥ देखो सखी कैसे नयन खंजनसे नाचत हैं जाने तो यशोदा
मैया कहा खाय जायो है ॥ ३१५ ॥

राग जंगला ।

द्वार पौरियाको रूप राधेको बनाय लाई गोपी मधुराते वृन्दा-
वनकी लतान में । कह्यो टेर कान्ह साँ बुलायो तोहि कंसजीने
कौनके कहेते दधिलूटत हो दानमें ॥ संगके सखा सब डगर भुलाय
गये कृष्ण साँ सयाने गये पकर भुजा पान में । छूट गयो छल तो
छबीली अवलोकनमें ढीली भई भौह वालजीली मुसकानमें ३१६ ॥

राग विलावल ।

एरी यह को है री याहे दान देत गोवर्द्धन केरी ग्वेड़े ॥ हारन
खेतन गाम मडैया कान्ह ठाढो एँड़े ॥ बाप भरै कर कंस रजाको
पूत जगाती पैडे । या ब्रजकी अब रीति नई है औ लातीको नीर
बरेड़े ॥ पराये बगर जिन देहु अडीठन कान्ह छेँडीछेँडे । कृष्ण-
दास बरजो नहि मानत तोरत लाजकी मैडे ॥ ३१७ ॥

राग सोरठ ।

कांकडली ना घालो म्हारी फूटे गागड़ली । तू तो ठानों घरमें
ठाकड़ हौमी ठाकड़ली ॥ आकड़ आकड़ बोलो कान्हा मैभी
आकड़ली । मोटे थानो कारी कामर हाथमें लाकड़ली ॥ नौलख
धेनु नंद घर दुहिया एकन वाखड़ली । माखन माखन आपने
खायो गृहगई छाछड़ली ॥ जाय पुकारुं कंसके आगे मारे थाप-

। वृन्दावनमें रास रच्योहै मोरकी पांखड़ली ॥ नरसीके
स्वामी सामलियां दूधमें साकड़ली ॥ ३१८ ॥

राग परज ।

तुम टेढे म्हारी टेढी गगगिया । टेढी टेढी चाल चलो त्रिभंगी
काहेकी दिखावे लाल टेढी पगगिया ॥ टेढी अलकमें क्या
बाँधूंगी कछु न सुहावे मोहि थारी सगगिया । टेढो श्रीवृन्दावन
गोकुल टेढो बाढूमे टेढी वृषभानु नगगिया ॥ टेढो श्रीनंद बाबा
मातें यशोदा ओं टेढी वृषभानु दुलगिया । मूग्दाम टेढीकी संगत
टेढे होकर पास उतगिया ॥ ३१९ ॥

राग गुर्जरी ।

गिरिवर भरयो आपने करको । ताहीके बल दान लेतहो रोक
रहतहो हमको ॥ अपनेही मुख बडे कहावत हमहूँ जानत तुमको ।
यह जानत पुनि गाय चगावत नितप्रति जात हो बनको ॥ मोर-
मुकुट मुरली पीतांबर देखे आभूषनको । मूग् कांध कमरी हूँ
जानत हाथ लकुटिया करको ॥ ३२० ॥

राग बिलावल ।

यह कमरी कमरी कर जानत । जाके जितनी बुद्धि हृदयमें
सो तितनी अनुमानत ॥ या कमरीके एक रोमपर वारों कोटिन
अंबर । सो कमरी तुम निन्दत गोपी तीनलोक आडम्बर ॥
कमरीके बल असुर सँहारे कमरी ते सब भोग । जात पाँत कमरी
है मेरी सूर सबहि यह योग ॥ ३२१ ॥

अब तुम सांची बात कही । एते पर युवतिनको रोक्त माँगत
दान दही ॥ जो हम तुमहि कह्यो चाहतही सो श्रीमुख प्रकटायो ।
नीके जाति उचारी अपनी युवतिन भले हँसायो । तुम कमरीके

ओढनहारे पीतांबर नहिं छाजत । सूर श्यामकारे तनु ऊपर
कारी कामरि भ्राजत ॥ ३२२ ॥

मोसों बात सुनो ब्रजनारी । एक उपख्यान चलत त्रिभुवनमें
सो तुम आज उवारी ॥ कबहुँ बालक मोहन दीजै मोहन दीजै
नारी ॥ जो मन आवै सोइ कर डारै मूँड चढतहै भारी ॥ बात
कहत अठिलात जात सब हँसत देत कर तारी ॥ सूर कहा ये
हमको जाने छाँछकी बेचनहारी ॥ ३२३ ॥

यह जानत तुम नंदमहर सुत । धेनु दुहत तुमको हम देखत
जबहि जात खगकिं उत ॥ चोरी करत यही पुनि जानत घर घर
ढूँढत भाँडे । मारग गेक भये अब दानी वे ढंग कबते छाँडे ॥
और सुनो यशुमति जब बाँधे तब हम करी सहाय । सूरदास प्रभु
यह जानत हम तुम ब्रज गहत कन्हाय ॥ ३२४ ॥

राग आसावरी ।

को माता को पिता हमारे । कब जनमत हमको तुम देख्यो
हैंसी लगत सुनि बात तुम्हारे ॥ कब माखन चोरी कर खायो कब
बाँधे महतारी । दुहत कौन गैयाको चागत बातकही तुम भारी ॥
तुम जानत मोहिं नंददटोना नंद कहाँते आये । मैं पूरण अवि-
गत अविनाशी माया मवन भुलाये ॥ यह सुनि ग्वालि सभी
मुसुकानी ऐंमेही गुण जानत । सूर श्याम जो निदरचो सबही
मात पिता नहिं मानत ॥ ३२५ ॥

राग सोरठा ।

तुम का जाने री गृजर दधिकी बेचनहार । कौन पिता को
मात हमारे जन्म अजन्म रूप रंग धार ॥ भुवके भार उतारन
कारन लीन मनुज अवतार । मेरी माया जगत भुलानो मेरो कह्यो
सत्यकर मानां गावत वेद पुराण भागवत यश गावत श्रुति चार ॥

నాది భగవత్ప్రేమకర్మములనుజేయుచు వైరాగ్యశీలులగుభాగవతులతో సజ్జాప, సహవాసములు చేయుచునన్యవిముఖుడవై పత్రించిన భగవంతుడు నీమనోబిధిని సంచరించుచు నిన్నెడఁబాయకుండును. జ్ఞానవంతులు (ఆత్మవత్సర్వభూతాని) అనురీతిని సకలభూతములను తనవలెనభేదముగ భావించవలయును. నీవు భేదభావమున విడిచి పరమానందసిద్ధికి యత్నింపుము. భగవంతునిఁడప్పందక్కినవారలనుపాసింతితికేని నీకు పరమసిద్ధికలుగదు. దేవానురయత్నరాత్నసక్తిన్నరవన్న గాదులచేతను, మనుష్యు, పశు, పక్షి, మృగములచేతను అతీసాగ, జ్వర, గుల్త, దివహాగోగములచేతను రాగ, ద్వేష, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యములచేతను నాశమునుజెందని పరమానందసిద్ధికై శ్రీకేశవునిపాదపద్మములయందు నీవృందయమును నిలుపుము. అందుచే నుఖము గలుగును. కాననసారమగుసంసారమార్గమునఁగలుగుచేవమనుష్యాదిశరీరములకు భోగ్యములగుస్వర్గాదిభోగముల కాసపడకుము. నీకుసర్వోత్కృష్టమగుపరమార్థమునుపదేశించెదనువినుము. సర్వభూతములయందు సమబుద్ధిచేయుము. సర్వభూతసమత్వమేయద్యుక్తునికి ముఖ్యారాధనమైయుండును. ఇట్టిసమత్వభావములేకచేయు నారాధనము బూదిలోప్రేల్పిననేయియుగును. ట్టియారాధనముచే సర్వేశ్వరుఁడు ప్రసన్నుడగును. భగవంతుఁడు ప్రసన్నుడైనదుర్లభమైయునులేదు. ధర్మార్థకామములను గోరుటమేలుకాదు. అవియల్పఫలప్రదములు. వానిచేప్రయోజనములేదు. మోక్షమునుసంయతము నీవక్షేపించుచునిలేదు. చక్రఁగఁబండినమామిడిచెట్టుక్రిందఁజేరినవానికి తనంతటఫలముసిద్ధించునట్లు పరబ్రహ్మనుగుమహాకల్పవృక్షమునాశ్రయించినవానికి మోక్షానందఫలముతనంతటసిద్ధించును. దీనికిసందేహములేదు. శమ్యమనిశితోపదేశముచేసెను. అత్రుదారాజు శ్రీరామానందస్వామియుపదేశమును తనవృందయునునఁబాదుకొలిపి సర్వపదార్థములును భగవద్రూపములుగాభావించుచునాచార్యునియనుమతిచే ద్వారకకుపోయి శ్రీవాసుదేవపరబ్రహ్మమునుదర్శించి యసంతపందనములుచేసిపురుషోత్తమ! అసంతజనములయందునిన్నెఱుఁగక విమయాంతరంబులంజిక్కియమనశ్చుండవైతిని. దుర్లభమగునున్నశరీరములభించియు నిన్నాశ్రయింపక యైహికభోగములకై కాళికాదేవినుపాసించుచుంటిని. ఆదేవి నాకుగురువై వైరాగ్యమునుపదేశించి భాగవతులపన్నీధికిఁబంపెను. వారలుఅద్వైతమునుగలుగఁజేసి (ఆచార్యస్వవారిస్సాక్షాచ్ఛరరూపీనసశంయః) అనురీతినిసాక్షాద్భగవత్స్వరూపియైజ్ఞానానుభూతసంపన్నుడగుశ్రీరామానందస్వామిపాదంబులంజేర్చి, ఆదేశకోత్తముండునుశ్రీతారకమంత్రమునునాకుపదేశించి సర్వభూతసమభావంబును గలుగఁజేసినన్ను నీవానిఁగఁజేసెను. అనాదికాలముగ నిండియికింకరుండనై నేఁజేసినవృథానారములనుమన్నించుచుఁగనిమిషమైనను నిన్ను మఱువకుండునటులననుగ్రహింపుమని విన్నవించిన నిజభక్తునియధ్యవసాయమునకు సంతసించి శ్రీవాసుదేవుఁడు (తాసామావీరభూచ్ఛరీ! ప్రయమానముఖాంబుజః! పీతాంబరధరస్సగ్యీపాతావ్తన్నధమవ్తః) అను రీతిని గోపికలకు యమునాతీరమున నేవయిసంగినట్లుబీభాజిరాజునకు నేవయిసంగి నీవు నాకుదేవాదులవర నాయంతరంగభక్తుండవైతివి. శ్రీరామానందగురువుగదేశించినపథ్యమునదృఢమగునిలుపుము. నేను నిన్నెడఁబాయక సదా నీవృందయునునందు సాన్నిధ్యముచేసియుండెదననియునుగ్రహించియంతర్ధానుండయ్యె.

వీభాజిరాజు ద్వారకయందు నాలుగుమాసములు వసించి భగవన్నీయమనమును జెంది కాశీకివచ్చుచుండ మార్గమున సరణ్యమధ్యమున నొక వ్యాఘ్రము గర్జించుచు రాగా రాజభార్య చూచి భయపడి యోప్రాణనాథా! యిదిగోయొక బెబ్బలివచ్చుచున్నది. మనమేమి చేయవచ్చు ననిచెప్పిన రాజునియోవనితాయేల! వెఱచెదవు. సాక్షాద్భగవంతుండు వచ్చుచున్నాడు; నీవేల బెబ్బలియనిభయపడెదవు. భగవంతుండు సమస్తచేతనాచేతనములను తనకు శరీరముగఁ జేసికొనియనుప్రవేశించియున్నాడు. కానసర్వమునువానిమూర్తులై యుండ నీవస్యధాభావము చేసితివి. ఇందుచే నీహృదయముపరిపక్వముకాలేదనితోచుచున్నది. కవచధారియగుపురుషుని నిపురుషునిగఁబావింపవలయునేగానికవచమనిభావించుటయజ్ఞానముగాదా. అట్లుసర్వంబునననుప్రవేశించి చేతనాచేతనమూప్రపంచమునుకవచముగనంగీకరించియుండు భగవంతునియందీశ్వరభావముచేయక బుద్ధిమాంద్యముచే వ్యాఘ్రభావముచేసితివి. మనకుశ్రీరామానందస్వామియిచ్చి నజ్ఞానప్రదీపముచేఁ జూచితివేనియజ్ఞానాంధకారము నశించి వ్యాఘ్రభ్రాంతినివదిలి భగవంతుని సాక్షాత్కరింతువు. అనిచెప్పుచుండ నావ్యాఘ్రముసుమీచమనునకు వచ్చి వీరిరువురినిఁజూచుచు నూరకనిలుచుండెను. అపుడు రాజపులినిజూచియోవ్యాఘ్రమా! భగవంతునికిశరీరమైననీవు నీహృదయాంబుజవర్తియగుభగవంతునుపాసింపకయింద్రియములకు లోఁబడియేల యిట్లువ్యర్థముగ కాలమునుగడపెదవు. ఇకను మృగస్వభావమును వదిలియే కాంతస్థలమునందు వసించుచు నీశ్వరవిభూతియందొకపదార్థమునైననుహింసంపక వృక్షమునుండిరాలినయాకులు మొదలగువానినాహారముగాఁగొనినదాభగవంతునినిధ్యానించుచుండుము. అనిచెప్పినతోడనేయాపులికిజ్ఞానముకలిగి కన్నీరువిడుచుచు రాజుపాదపద్మములపైఁబడిలేవకయుండెను. అపుడు రాజు పరమకృపచే నాపులినిలేవనైతి తనకంతముననుండినతులసిమాలను దానిమెడనువేసి తనహస్తమును దానిశిరముపై నుంచి దానిచెవిభగవన్నామమునుపదేశించి (శ్రీమన్నామప్రోవ్యనారాయణాఽర్చుం । కేసప్రాపుర్వాంభితంపావినోపి । హాసేపూర్వంవాక్ప్రప్తవైతస్మిక్ । తేసప్రాప్తం గర్భవాసాదిదుఃఖం) ఓవ్యాఘ్రమా! శ్రీమన్నారాయణనామమునుచచ్చరించి యెట్టిపాపియైనను తనకోరికను జెందకపోయినపదికదా. అయ్యోయిదివఱకానామోచ్చారణమున మనవాక్కుప్రసర్తింపనందున మనకు గర్భవాసాదిదుఃఖములుసంప్రాప్తమయ్యెను. (మాభీర్పందమనోవిచింత్య బహుధాయామీశ్చిరంయాతనా । నామీహాప్రభవంతిపాపరిపవస్వామీననుశ్రీధరః । ఆలస్యం వ్యపనీయభక్తిగులభంధాయస్వనారాయణం । లోకస్థవ్యసనాపనోదనకరోదాసస్థకింనక్షుమః) ఓమందమనస్సా! యమయాతనలను పెక్కు తెఱంగులఁ జింతించిభయపడవము. శత్రువులు మనలనేమియుచేయనేరరు. శ్రీధరుండుగదామనకుస్వామి. భక్తిగులభండగు శ్రీమన్నారాయణునినాలస్యముచేయక ధ్యానింపుము. సమస్తలోకులవ్యసములనుసమూలముగ పోఁగొట్టువాండు ఒకదానునివ్యసనమును బోఁగొట్టలేదాయనియావ్యాఘ్రమునకు మీలోపదేశముచేసి వీభాజిరాజు కాశీకిపోయి శ్రీరామానందస్వామిపాదచ్ఛాయయందువసించి భరతయోగవలె ననవరతము భగవద్ధ్యానవరుండై యుండెను. అది మొదలవాఘ్రము తనకురాజుపదేశించినట్లు తనబాతిష్వభావమును, స్వబాతిష్వగులసహజాసమును, నింద్రియవశ్యతను, జీవహింసనువిడిచి యేకాంతస్థలమున మితముగుసాతిఁకాహారముతోడ వసించుచుననవరతముభగవద్ధ్యానముచేయుచునుండి

मीठो दधि है यह मधुरे कझो कन्हाई । मूरदासप्रभु सुख उप
जाये ब्रजललना मन भाई ॥ ३३२ ॥

राग कालिंगडा ।

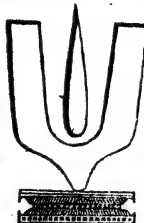
अच्छा लेहु ब्रजवासी कन्हैया अच्छा लेहु रे ॥ बरसानेसे चली रे
गुजरिया आगे मिले महाराज रे ॥ कोगीकोरी मटुकीमें दही रे जमा-
या चाख लेहु महाराज रे ॥ दधि मेगे खायो मटुकिया रे फोरी
इंदुरी कहां डारी लाल रे ॥ हाग शृङ्गार सभी मेरो तोरयो दुलरी
कहां डारी लाल रे ॥ जाय पुकाहंगी कंसके आगे न्याव करो महा-
राज रे ॥ मीराके प्रभु गिरिधर नाग चरण कमल बलिहार रे ३३३ ॥

हिंदोराझूलन लीला ।

राग मलार ।

ब्रज पर नीकी आज घटा । नान्ही नान्ही बून्द सुहावनी लागत
चमकत बिज्जु छटा ॥ गर्जन गगन मृदंग बजावत नाचत मोर
नटा । गावत सुरहि देत चातक पिक प्रकटयो मदन भटा ॥ सब
मिल भेंट देत नंदलालहि बैठे ऊंची अटा । चतुर्भुज प्रभु गिरिध-
रनलाल शिर कसूमी पीत पटा ॥ ३३४ ॥

आज कछु कुंजनमें बरसासी । बादरगणमें देख सखी री चम-
कत है चपलासी ॥ नान्ही नान्ही बून्दन कङ्कणपुरयासी पवन बहुत
सुखरासी । मंद मंद गर्जनमी सुनियत नाचत मोर सभा सी ॥
इन्द्रधनुषमें बग मिल डोलत बोलत है कोकिलासी । इन्द्रवधू
छबि छाय रही है गिरिपर श्याम घटासी ॥ उमग महीरुहसे महि
कंपत फूली मृगमालासी । रत व्यास चातककी रसना रसपीवत
हों प्यासी ॥ ३३५ ॥

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

భక్తవిజయము-రెండవభాగము.

ఇరువదియేడవ అధ్యాయము.

నరసింహమేధచరిత్రము.

బీభాడిరాజు ద్వారకనుండి కాశికపోవుపూర్వమున నతనియనుగ్రహమును, ఉపదేశమును జేసి వరకువర క్రితోడ వివిక్తదేశమున భగవద్భాగముచేయుచుండి శరీరమును చాలించినవ్యాధుము శివాంశముతోఁగూడి పురాతనఘటమును గ్రామమున సెక్ బాహుజుకుటుంబమునందు పుత్రుఁడై యవతరించెను. తల్లిదండ్రులీ పుత్రతత్వమునకు నరసింహమేధ అని నామకరణముచేసిరి. ఇతనియేడవ సంవత్సరమున తల్లిదండ్రులు పరలోకగతులైరి. పితృతండ్రియు అన్నయు ఇతనిని పెంచుచువచ్చిరి. ఇతఁడు సమవయస్కులయిన బాలకులతో నాట్లాడుచు కాలముగడపుచు భోజనవేళకుమాత్ర మింటికివచ్చుచుండును. ఇట్లుండ నితని వదినె మొదలగువారు ఇతనినిజూచి యోమకండి యిట్లుక్రిందతోడ కాలమునుగడపుచు నన్యమునెఱుంగకుండిన, మీద నీభార్యాపుత్రుడు లెట్లుజీవింతురు. అనినిష్ఠురములాడిన నరసింహమేధ చింతాకాంతుఁడై అచ్చటవిడిచిబయలుదేరి నిర్మానుష్యముగ సెక్యరణ్యమధ్యమునఁబోవుచు తనకునంబున నిట్లని చింతించె. నాపూర్వకర్మమెట్టిదో తెలియదు. నాతల్లినిబోఁగొట్టుకొంటిని. బాల్యమున మాతృవియోగమును, యావమున భార్యావియోగమును, వార్ధక్యమున పుత్రవియోగమును జగమున జనులకు మిగుల దుస్సహములైనవి. నేను మాతృహీనుఁడనగుటచే నావదినె మొదలగు బంధువులు నన్ను నిష్ఠురములాడసాగిరి. ద్రువునికి పితృతల్లివలికిననిష్ఠురవాక్యములు విరక్తిబీజములైనట్లు మాతృహీనుఁడనగు నాకు ఈ బాల్యదశయందు వదినె మొదలగుబంధుజనులాడిననిష్ఠురాలాపములు కేవలవిరక్తిహేతువులయ్యెను. ఇతఁడు విహికఁగుభేచ్చనుమానిశ్రేయఃప్రాప్తికి యుత్పించెదను. ఈశ్వరసౌహృదము సాయంబంధుకరించినందున నాకుసౌరభము వర్ధముకానేరదు. అని చింతించుచు నాయనకర్మమునకుం బాకశివాలయమునుజూచి దానిలోపలప్రవేశించి మహాలింగమును దర్శించెను. ఈశ్వరమధ్యమునందుండుటచే ఆదేవాలయము జనశూన్యమైయుండెను. అ

ట్లుండినను సరసింహమేధ తైర్యమునవలంబించి స్వామియగ్రభాగమున నిలిచి యంజలి హస్తంఁడై పెక్కువిధంబులస్తుతించుచు ఏడుదినంబులు నిద్రాహారములలేకయుండ పార్వతీ రమణుఁ డితనిభక్తికి సంతోషించి ప్రసన్నుడయ్యెను.

అప్పుడు సరసింహమేధ పరమశివునికి సాష్టాంగవందనంబాచరించి భక్తియుక్తుడై స్తుతింపఁచుండ పరమేశ్వరుఁడు సంతోషించి యోవత్సా నీమసారధమును అడుగుము నిన సరసింహమేధస్వామినిజూచి యోదేవా నీవుసర్వజ్ఞుఁడవు. నేనజ్ఞుఁడను. ఇట్టి సాకు నీకత్యంతము ప్రియతమముగ వస్తువుననుగ్రహింపవలయునని సవినయముగ విన్నవించెను. ఆహుతునిని పినాకపాణి మంఽస్త్రితముచేసి నీవు మిగులవరురుఁడవు. నీకారిక మిగుల శ్లాఘనీయమైయున్నది. నాకత్యంత ప్రియతమముగవస్తువునపేషించితివి. (ఈశ్వరస్సర్వ భూతానాం హృద్దేశేర్జనతిష్ఠతి | భ్రామయన్ సర్వభూతాని | యంత్రారూఢానిమాంయయా) అనురీతిని సర్వభూతములహృదయమునవసించి గూత్రధారి బాహులనాడించునట్లు సమస్తాత్మలను తనహయచే భ్రమింపఁజేయుచుండును. శ్రీకృష్ణపరమాత్మకన్న నాకు ప్రియతమముగ పదార్థము వేఱొక్కటిలేదు. నేను సదా ఆభగవంతునిధ్యానించుచు నతనినామమును జపించుచుండును. ఇది మిగులరహస్యము. నిస్సహ భృథికమయినయావదార్థమును నీకుఁజూపెదను. రక్తునియతనిచేతిని బట్టుకొని యమునాతీరమునకుఁ బోయెను. అప్పుడు అంబికాపతిమసారధంబునెఱిగి శ్రీరుక్మిణీకాంతుఁడు సాన్నిధ్యముచేసి పూర్వము తనచేఁజేయఁబడినరాసక్రీడనుదర్శింపించెను. ఎట్లనిన శరద్రాత్రియందు శ్రీకృష్ణుఁడు గోపికలతోడ యమునాతీరమున విహరించుచుండి వారలకానందము ఉన్మత్తకమైనందున నలెప్పట్టిచే నశించు సప్తముపల ఈయబలల కత్యానందముచే ప్రాణహాని కలుగునని శంకించి భగవంతుఁ డంతర్ధానముకాఁగా గోపకన్యకలెల్లరుగుమిగూడి శ్రీకృష్ణగుణచేష్టితములెల్లను స్మరించుచు బృందారణ్యమధ్యమున సంచరించుచు సుకరితోసుకరిట్లనిచెప్పసాగి.

ఒకగోపిక తక్కినయువతులనుజూచి యోసఖియలారా వినుఁడు. నేనేశ్రీకృష్ణుఁడను. కాన నేనులలితముగ నడచుచున్నాను చూడుఁడనెను. మఱియొకలేమ నీవు శ్రీకృష్ణుఁడవుకావు. నేనే శ్రీకృష్ణుఁడను. నాపాటనువినునునెను. మఱియొకగుడతి యోరిమప్తకాలియా పాఠకనిలువుము. నేను కృష్ణుఁడను. ఇదిగో చూడుము. నిన్ను పట్టెదనని భుజిమునుతట్టి తనచేతి నే సర్పముపల పట్టుకొనినిలిచెను. మఱియొకపొలఁది యోగోపాలకులారా వర్షమునకు వెఱవకుఁడు. అచంచలులై యుండుఁడు. నేనీగోవర్ధనమునై గొడుగుగాఁ బట్టెదనెను. మఱియొకభామ యోగోపబాలకులారా నేను ధేనుకుని సహరించితిని. మీరలు తొలవనమునందుప్రవేశించి యభేష్టముగసంచరింపవచ్చుననెను. మఱియొకయింతి శ్రీకృష్ణనివలె నిలిచి పశువులను బిలుచుచుండెను.

ఇట్లు గోపికలు శ్రీకృష్ణనియొక్కదివ్యలీలలననుకరించుచు మైముఱచి తన్మయలై బృందావనమున సంచరించుచుండ సుకపొలఁది భూమినిజూచి శరీరమున శ్రులకాంతురములు గలుగుచుండ తనద్రుక్కునండు శ్రీలనుజూచి యోదేవియలారా చూడుఁడు. ఇచట శంఖరథాంగకల్పక ధ్వజారవిందాంకుశ వజ్రలాంఛనములగు శ్రీకృష్ణనియొక్కగుల

జాడయగువడుచున్నది. దీనినిజూడ వాఁడు క్రీడతోడ విసౌదముగా నడచిపోయెనని లోచనుచున్నది. మహాపుణ్యభానియగు సైకాసైకగుండరివానిలోఁగూడి మందముగనడచి యున్నది. కాన ఆయువతియడుగులజూడ చేరియున్నది. ఇచట శ్రీకృష్ణుఁడు పుష్పకారణముచేసెను. కాన ఆమహానభావునిపాదాగ్రముమాత్రము భూమియందునియున్నది. ఇదిగోచూడుఁడు. ఇచట శ్రీకృష్ణుఁడు కూర్చుండి యాపుష్పములచే సైకస్త్రీని ముద్దగ నలరికరించెను. ఆయతివ తనపూర్వజన్మమున సర్వశరీరకుండగు శ్రీమన్నారాయణుని చక్కఁగా నారాధించినది. ఓ గోపాంగనలారా ఇటుచూడుఁడు. ఆ గోపాలచూడామణి తాను పుష్పములచే నలంకరించి గౌరవించినయాయబలనువిడిచి యీమార్గమునపోయెను. ఇచట సైకస్త్రీయొక్క యడుగులజూడ శ్రీకృష్ణుని వెంబడించియున్నది. కాన ఆచారుముఖి శ్రీకృష్ణునిలోఁజేరుటకై నితంబభారముచే శ్రమపడుచు శీఘ్రముగనడచినట్లు లోచనుచున్నది. ఓ గుళిలారా ఒకస్త్రీ వానిచేతిమీఁద చేతినుంచుకొని కూడనడచియున్నది. కాననడుగులుసమిపించి యస్వాధీనముగనుంచబడియున్నవి. ఇచటఁజూడుఁడు. ఆవంచకుఁడు ఆమెచేతిని స్పర్శించినదిమాత్రమేకాని వేఱు బహుమానమేమియుచేయనందున ఆమె యవమానమునుబెంచి నిరాశచేతిరిగిపోయినట్లుడుగులజూడ తెలియవచ్చుచున్నది. ఇచట శ్రీకృష్ణునియడుగులు వేగముగనుంచబడియున్నవి. ఇందుచేనాతఁడొకటసైకతెనుజూచి నీవీచటనుండుము. నేనుశీఘ్రముగపోయి మనమిరువురమునుకూడియుండుటకు రగినస్థలమునుజూచుకొని నీయొద్దకువచ్చి చేరెదనని చెప్పిపోయినట్లు లోచనుచున్నది. ఓగోపికలారా ఇంతకుమీఁద వానియడుగులజూడ యగువడలేదు. వాఁడెచ్చటనూ పరులకు దుర్గముగుఱులమునకుపోయెను. కానమీరలుతిరిగిరండు. ఇంతకుమీఁదమనముపోవుట కష్టము. ఈ యడవియందు వెన్నెల నైతమువ్రవేశించుటకు సాధ్యముకాకయున్నది. అని చెప్పఁగావని గోపికలందఱును శ్రీకృష్ణునికనిపట్టుటకష్టమని శోకాక్రాంతలై మఱి యమునాతీరమునకువచ్చి కూర్చుండి శ్రీకృష్ణగుణచేష్టితములను బాడుచుండిరి.

ఇట్లుండ తామరవలెవికసించి ప్రకాశించుచుండు దివ్యముఖమండలముతోడ సకల లోకరక్షకుఁడై దివ్యచరిత్రుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడురాఁగాఁజూచి యా గోపికలెల్లరు పరమానందభరితలైరి. వారలలోసైకతె కృష్ణకృష్ణకృష్ణయని మాత్రముచెప్పి మానముగనుండెను. మఱియొకతె నేత్రములనెడిల్పంగములచే ఆకృష్ణనిముఖారవిందమధురమధువును పానముచేసెను. పేటొకతె వానినిజూచి కన్నులుమునీకొని వానిదివ్యరూపమును ధ్యానించుచు యోగనిష్ఠతోఁగూడియుండెను. ఇట్లు తన్నుకామించి బహువిధచేష్టలతోడ పరివేష్టించినస్త్రీలలోఁగొందఱిని ప్రియవచనములచేతను, కొందఱిని శీతలకటాక్షములచేతను, కొందఱిని స్పర్శించుటచేతను సమాధానపఱచెను. పిదప నిక్కులంకలై పరిశుద్ధహృదయలయిన యాగోపికలతోడ రాసక్రీడకు ప్రారంభించెను. ఆస్త్రీలందఱును శ్రీకృష్ణునియందే లయించిన మనగుఱుకలివారలై వానిసామీప్యమును విడువకుండినదన గుండముగరాసమండలగోష్ఠి యేర్పడకపోయెను. కాన శ్రీకృష్ణుఁడొక్కతెచేతిని బట్టుకొని ఆస్పర్శగుఱుముచే పరపక్షై కన్నులుమునీకొనియుండుపాలఁగిచేతిని మఱియొకతె చేతిలోఁజేర్చి వారలను గుండముగనిలిచెను. ఆగోపికలు ఆనందపరవశముచే శ్రీకృష్ణునిచేతిని బట్టుకొని

యుండునట్లు తలచి తృప్తిచెందిరి. శ్రీకృష్ణుడు వేగముగ సంచరించులాభివసామర్థ్యముచే ఒక్కొక్కతెకును ప్రక్కననుండునట్లుగుపడెను. పిదప శరత్కాలవర్ణనలోఁగూడినపాటలును, వానికితాళముగ చేతికంకణములశబ్దములునుగూడి రాసక్రీడశోభించెను. శ్రీకృష్ణుడుమాత్రము శరత్కాలచంద్రునివెన్నెలలయొక్కసాబగును, వికసించిన కుముదములతోఁగూడి మనోహరములగు తపాకములనువర్ణించి పాడుచుండెను. గోపికలు శ్రీకృష్ణునిదివ్యనామములనుమాత్రముపాడుచుండిరి. ఇట్లుపాడుచు చుట్టివచ్చునపుడు శ్రమచేసెుకగోపిక కంకణములశబ్దించుచుండ తీఁగకునదృశ్యమైయుండు తనచేతిని శ్రీకృష్ణునిభుజముమీఁద నునిచెను. మఱియొకగోపిక పాటలనుశ్లాఘించు వ్యాజముచే నేనుగతొండమునకు సమమగు భుజములతోఁగూడిన శ్రీకృష్ణుని గట్టిగకట్టుకొని ముద్దుపెట్టెను. మఱియొకతె శ్రీకృష్ణుని కపోలముతోడ తనకపోలమునుబేర్చి తనకుఁగలిగిన పులకమునెడి సస్యమునకు నీరునిచ్చుమేళమువలె చెనుటతోఁగూడియొప్ప శ్రీకృష్ణునిభుజములనుగాఢాలింగనము చేసెను. ఇట్లు వారివారి యానందములననుభవించుచు గట్టినాదముతోడ శ్రీకృష్ణుడుచేసిన రాసగానమునకు అనుగీతముగా సాధుసాధుకృష్ణా దానైయున్నది అని ద్విగుణముగు నాదముతోడ పాడుచు నతఁడుపోవునపుడుకూడపోవుచు నతఁడుతిరుగునపుడెదురుముఖముగాతిరుగుచు వాని నెడ వాయకయుండిరి. ఇట్లు తనవిశ్లేషమున సుకొక్కనిమిషమును కోటివర్షములగు తోఁచునట్లు ఆస్త్రీలకానందమును వర్ణింపించుచు శ్రీకృష్ణభగవంతుఁడు రాసక్రీడచేసెను.

ఇట్టి రాసక్రీడావైభవమును శివునికిదర్శింపించి నరసింహమేధనుజూచి పీనినిచటి కేలతెచ్చితివి అనియడిగిన పార్వతీరమణుఁడు నరసింహమేధను స్వామిపాదములపైఁ బడవైచి జరిగినవృత్తాంతమును విన్నవించ భగవంతుఁడు సంతోషించి వానికభయమిచ్చి యోవత్సమత్ప్రియుఁడగు శంకరునిపురుషకారముచే నీవు బ్రహ్మాదులకలభ్యకుగునా లీలలను దర్శించితివి. ఇంకను నాయంతరంగభక్తులలో సుకడవైతివి. నీచేదర్శింపఁబడిన నాలీలామృతవృష్టిచే జీవాత్మలనెడి సస్యములను పోషించుము. రాసక్రీడయందు నీచేఁ జూడఁబడిన స్త్రీలు పురుషోత్తముఁడగు నాకు అత్యంతపరతంత్రులై నాయందు న్యస్త భరులై స్త్రీప్రాయులైయుండు మచ్ఛక్తులనియు, వారలు స్త్రీవేషధారులై యగువడినందున ఆత్మలకు పారతంత్ర్యమే ముఖ్యస్వరూపమనియు, వారలనేత్రస్తనమధ్యభాగములను జ్ఞానభక్తివైరాగ్యములనియు (ప్రపన్నశ్చాతకోయద్యత్ ! ప్రప త్తవ్యఃకపోతవత్) అనురీతిని వారలు నావిషయమున చాతకములవలెను నేనువారలవిషయమున కపోతమువలెను పర్తింతుమనియు, నాసంశ్లేషవిశ్లేషములే వారలకు స్వర్గనరకములైయుండుననియు తెలిసికొనుము. లోకులకుజ్ఞానమార్గముననుగ్రహించు శంకరుఁడు నాకు ఆచార్యుఁడైనందున నీవును అతనివలె లోకులకు జ్ఞానమార్గమునుపదేశించి నన్నుసంతోషింపించుము. ఇదియ నావిషయమున నీవు చేయవలసినకైంకర్యము. నేనిదిమొదలు నిన్నెడబాయక నీతోపర్తించెదను. అని నరసింహమేధను భగవంతుఁడు అనుగ్రహించఁగా పార్వతీరమణుఁడు సంతోషించి భగవంతునియనుమతినిజెంది నరసింహమేధను వెంటఁబెట్టుకొని తనయాలయమువేరియొక్క శృంగడయ్యెను.

అది మొదలు సరసింహమేధదివారాత్రవిభాగములు లేక శ్రీకృష్ణకల్యాణగుణచేష్టితము తను వర్ణించుచు తమ్ము ర్నిధ్యానించుచు ఆశివాలయమున వాసముచేయుచుండెను. పురా తనఘటమునుగ్రామమున నితని సోదరుడు మొదలగు బంధువులితనినిగానక బహుస్థలముల యందు వెదకుచు నిర్జనాటవియందే కాంతముగ శివాలయమున వసించియుండిన సరసింహ మేధనుజూచి యింటికిపిలుచుకొనిపోయిరి. ఆ యూరిలోనుండువారు ఆ బాలకృష్ణముగ నితనిభక్తివిరక్తులకాశ్చర్యపడిరి. సరసింహమేధ సదా శ్రీపాండురంగనిధ్యానించుచు కీర్తి చుచునుండెను.

ఆ యూరనుండిన యొక బ్రాహ్మణో త్రముఁ డీసరసింహమేధయొక్క వృద్ధయవరిపా కమును చక్కఁగా నెఱిగి తనకన్యకకితఁడు తగినవరుఁడని నిశ్చయించి బంధువుల నెడం బఱచి జోహాతనుసాక్షిద్విష్టుస్వరూపునిగభావించి సాలంకృతకన్యారాసముచేసెను. పిదప సరసింహమేధకు విడ్డలుకలిగి సంసారమధికమయ్యెను. ఈమహాత్ముఁడు కుమరుపురుగువలె నెందునునంటక నిరంతరభగవద్ధ్యానవరుఁడై యుండెను.

శ్రీగోపికావతయేనమః.

ఇరువదియెనిమిదవ యధ్యాయము.

సరసింహమేధ తనకుమారునికి వివాహముచేయించినచరిత్రము.

సరసింహమేధ అనవరతముభగవత్కల్యాణగుణంబులను వర్ణించుచు సమస్తప్రపంచ మును భగవత్స్వరూపమనిభావించుచు తాను భగవదనుగ్రహముచే సాక్షాత్కరించిన శ్రీకృష్ణ లీలామృతముననుభవించుచు పరమశాంతుఁడై జ్ఞానవైరాగ్యసంపన్నుఁడై సంసారులగు చేతనులకు తనజ్ఞానానుష్ఠానములచే భక్తివిరక్తులను గలుగఁజేయుచు కాలక్షేపముచేయు చుండెను.

ఇట్లుండ పురాతనఘటమునకు సమీపముననుండు శ్యామలాపురమున త్రిపురాంత కుండను సౌకబ్రాహ్మణుఁడు వర్తకముచేయుచు మిగులధనవంతుఁడై యుండెను. ఆత్రిపు రాంతకుండు తనకొమార్తకు వివాహముచేయవలయునని నిశ్చయించి తన పురోహితుఁడగు కృష్ణభట్టును పిలిపించి తన పుత్రికకు తగినవరుని వెదకవలయునని చెప్పఁగా సద్గుణరాశి యయినయూపురోహితుఁడు కొంతయాలోచించి సరసింహమేధ మహానుభావుఁడై భాగ వతాగ్రగణ్యుఁడై భగవత్ప్రసాదలబ్ధ జ్ఞానయుక్తుఁడై వైరాగ్యశీలుఁడై యెల్లరకును మానే సీయుండై యున్నాఁడు. అతని కుమారునికి త్రిపురాంతకుని కొమార్తెనిచ్చిన నెంతయు మేలైయుండునని నిశ్చయించి సరసింహమేధయొద్దకివచ్చి శ్యామలాపురముననుండు త్రిపు రాంతకుండను బ్రాహ్మణో త్రముఁడు తన పుత్రికను నీపుత్రునికిచ్చి వివాహముచేయించవల యునని నిశ్చయించియున్నాఁడనియు, నిది తగినసంబంధమనియుచెప్పి వారిసంబంధఱచి త్రిపురాంతకుని చెంతకుపోయి నీకొమార్తకు సరసింహమేధ కుమారుని వరునిగా నిశ్చ యించివచ్చితిని.

అదివిని త్రువురాంతకుండు నరసింహమేధ మిగులబిడయై కుటుంబపోషణమున చింత లేక సదాభగవన్నామసంకీర్తనముచేయుచు జడప్రాయుండై యున్నాఁడు. ఇట్టివాని బంధముచిత్తముకాదనియు, దీని నెట్లయినను తప్పింపవలయుననియు, తనమనంబున నిశ్చయించి పురోహితునిజూచి నీవునరసింహమేధయొద్దికిపోయి రేపటికి ముహూర్తమునిశ్చయమైయున్నది. కానమాగౌరవమునకు తగినవరుసతోడ త్వరగారావలయుననియు అట్లు రానియెడల కన్యక మఱియొకనికియఁబడుననియు చెప్పిరమ్మనిపంపెను. అపుడు శ్రీకృష్ణ భట్టు నరసింహమేధయింటికిపోయి ఆమహానుభావునితో త్రువురాంతకునియభిప్రాయమును చెప్పెను. అదివిని నరసింహమేధమందన్నీ తముచేసి శ్రీకృష్ణభట్టునుచూచి త్రువురాంతకుండు తనపుత్రుని నాపుత్రునిచ్చుటకు సమ్మతిలేక యిట్లుచెప్పింపంపెను. నేనుచేయఁదగ్గదెయ్యదును లేదు. దయానింభువైదినబంధువగు శ్రీమత్పాండురంగనికృపయెట్టిదో నాకుఁదెలియదు.

ఆదేవదేవునికృపచే త్రువురాంతకుండు కోరినట్లు రేపటికి వచ్చెదనని మందలించెను. కృష్ణభట్టువరమానందమును బెంచి యోభాగవతో త్రమా శ్రీమత్పాండురంగఁడునీకువశవర్తియై యుండుటచే నీకసాధ్యమెద్దియును లేదు. ఆదేవదేవుండు ఏకవస్త్రయై మహాశభయందుడువా సనునిచే వతిభవింపఁబడినద్రావదీచే పిలువఁబడి యావత్రైతాశిరోమణిమానమును కాపాడెనుగాదా. పినతల్లి నిష్ఠురోత్పలచే అవమానమును బెంచి తన్నాశ్రయించిన ద్రువునికి సర్వోత్తమపదంబును సంగలేదా? ప్రజ్ఞాదునికై స్తంభముననవతరించి యతనిమాటలను కాపాడలేదా? అట్టిమహానుభావుండు (అనన్యార్జితయంతోమాం యే జనాః పర్యుపాసతే | తేహానిత్యాభియుక్తానాం | యోగక్షేమంవహామ్యహం) అనఁగా నిరపేక్షులయి నన్ను పాసించవలచి తులగువారియోగక్షేమములను నేనేవహించుచున్నాను అని భగవద్దీతయందు చెప్పియుండురీతిని నీయోగక్షేమము శ్రీవాసుదేవుఁడువహించియుండ నీవుదేనికిని చింతింపఁబడిలేదు. అదివిని త్రువురాంతకునియొద్దకుపోయి నీవుకోరినట్లు రేపటికి సిద్ధముగ నరసింహమేధవచ్చును. సంకయింపఁబనిలేదు. పెండ్లిమిర్యాదలవిషయమున నీకు వెన్నుతీసి యిండు. మఱియు అతఁడుమహాసంఘముతోడవచ్చునని తోచుచున్నది. కాననీవు తగిన సన్నాహముతోనుండుమనిచెప్పెను. అదివిని త్రువురాంతకుండునమ్మి అయ్యానిరుపేయగు నరసింహమేధ మనయోగ్యతకుఁదగినవరుసను జాగ్రతచేసికొని రేపటిలోగావచ్చుటకెట్లు సాధ్యపడును. అతఁడు బడప్రాయుండు. కానయోచింపకవచ్చెదనని చెప్పియుండును. అతనిస్వభావములోకప్రసిద్ధముకదా? ఆయున్న త్పనిమాటలను నీవెట్లునిజమనినమ్మితివి. అని పలికానీచి పురోహితునిమాటలను అలక్ష్యముచేసెను. అదిచూచి కృష్ణభట్టు ఓత్తివురాంతకా నీవు భనవంతుఁడవనియు, నరసింహమేధబిడయనియు, నీకోరికప్రకారము రేపటికతఁడువచ్చుట యసాధ్యమనియు చెప్పితివి. ఎవనికటాక్ష లేకముచే బ్రహ్మదుల తమతమపదములను బెంచి గుడ్డిరులై యున్నారో, యెవనిక్రీడకు సమస్తబ్రహ్మాండములు క్రీడాకందుకములై యుండునూ, యెవనికి బ్రహ్మాదిగురసంఘము దాసవర్గమైయుండునూ యట్టిజగవీరుండు నరసింహమేధయొక్క భక్తియనువలయందుఁజిక్కి యామహాత్మునికి ధ్రువపీఠముండు నన్నాఁడు. ఆతైరాగ్యశీలునికి విరించాదినిరంకుశవిభూతులు తృణీకృతమైయున్నది. అతని మహిమను నీవెఱుంగవు. పరమవైరాగ్యశీలులగు భాగవతోత్తముల సమరభాగవతాధ్యక్షులై

हलकत उर राखे हरि वनमाल गरे ॥ विहँसत दमक उठत दशना-
वलि अवनी नैन झरे । ललित किशोरी टरत न लखि छबि दृग
शिशु अरु ॥ ३६० ॥

राग देश ।

कहत श्याम श्यामाजू मोको दर्शन देत रहो जू । अंचल अलक
पलक सुनिरंतर इक संकोच सहो जू ॥ यह विनती मानिये जो
श्रवण सुन नाहिन वचन कहो जू । विहारन दास कहत रुख लीये
यह सुख सहज लहो जू ॥ ३६१ ॥

सुहावन सबान गधा सुख तिहारें बाट पच्यो । यह जो शत-
गुणों रूप अंग संग झूलनमें उघरचो ॥ यह जो जो चौगुनो चाव
कौन विधि भागनते जो बढ्यो । वृन्दावन हित रूप रसिक
प्रीतमको लहनो सुकृत करचो ॥ ३६२ ॥

राग मलार ।

एहो लाल झूलिये तनक धीरेधीरे । काहेको इतनी रमक बढा-
वत द्रुम उरझत चीरेचीरे ॥ जो तुम झुक झुक झूटेनके मिस
आवत हो नीरे नीरे । नागर कान्ह डरात न काहू लेत भुजन
भीरे भीरे ॥ ३६३ ॥

राग यमन ।

झोका दीजौ सग्हारके मेरी सारी न लटके । सघन कुंज द्रुम-
हार कँटीली काहू छोर जिन अटके ॥ उन बातन अब भेंट नहीं
कछु और धोखे जिन भटके । ललित किशोरी लाल जाओ घर
काहेको चटके मटके ॥ ३६४ ॥

राग मलार ।

कैसे झूलों हिंडोरे बतियां माने नाहिं हरी । बरजो न मानत
यह काहूको लोककी लाज तरी ॥ हाहा खात यह तो पैया परतहैं

దనిన భగవంతుడు మందస్మితముచేసి యోవిప్రా ద్వారకానగరమునం దీనరసీంహమేధకు అనేకవర్తకశాలలు కలవు. అంబాకశాలకు ఈమహానుభావుండు నన్ను కార్యకర్తగ నియమించియున్నాడు. నాపేరు శ్యామకసా. నేను ఇతనిసిమిగులనంతర్లంగుడను. కాంచెట్టి యన్నివసులను నాముఖాల్లాసముగ చేయుచుండును. వివాహార్థము నన్నురప్పించినందున నేనువచ్చితిని. ఇతనిసర్వవౌకికకార్యములను నేనే నిర్వహించెదను. నీవు బంధుమిత్రులను వెంటఁజెట్టుకొని త్వరితముగరమ్ము అనిచెప్పిపంపి సంకల్పమాత్రముచే విశ్వకర్మనురప్పించి వివాహమంటవమును నిర్మించుమని నియమించినతండ్రులచేసెను. కామధేనువు, కల్పతరువును సాన్నిధ్యముచేసి సమస్తవదార్థములను సమృద్ధిగనిచ్చుచుండెను. త్రిపురాంతకుండు బంధుమిత్రులతోడ వచ్చిచేరెను. ఇంద్రాదులు పెండ్లికొమార్త నలంకరించిరి. శచీదేవి మొదలగువారు పెండ్లికొమార్తనుచి తమయినయలంకారమునుజేసిరి. ఈభమువహూర్తమునందు భగవంతునినియమనముచే పాణిగ్రహణముకూడాత్సవము జరుపఁబడియె. భగవంతుండును శ్రీరుక్మిణీదేవియు వధూవరులకు ప్రక్కనఁగూర్చుండిరి. దేవతలసాధువాదమును విశ్రులయ్యాశీర్వాదమును దేవకుండుభిక్షూషమును సమద్రభూషము నతిశయించియుండెను. వాగుదేవుండును తన్వశిషులును దేవర్షిసంఘమును వధూవరులను ఆశీర్వదించిరి. వివాహకార్యములనన్నింటిని భగవన్నియమనానుసారముగ ఇంద్రాదిదేవతలు నిర్వహించిరి. శుకుంగలుచేయవలసినకార్యములను అరుంధతివ్రత్యులిమునివత్సులును శచీదేవి మొదలయిన దేవతత్వులును నిర్వహించిరి. వివాహార్థము వచ్చినవారలకెల్ల అమూల్యవస్త్రాభరణంబులూసంకఁబడియె. సాక్షాద్భగవంతుండువివాహగోష్ఠియందన్వయించి యారగించుటచే (హరిర్యతగృహేభుజ్జే. | తత్రభుజ్జేజగత్రయం) అనురీతిని ముల్లోకములవారును సంతృప్తులైరిని వెలుగఁజెప్పవలసినదిలేదు. ఇట్లుభగవంతుండతివిధవముతోడ వివాహకార్యములనునిర్వహించి సంబంధులను బహుమానించి స్వప్థానమునకనిచి నరసీంహమేధకు బంధుమిత్రులతోడ సతనియంటిబిడిచి యోభక్తాగ్రగణ్యా నేనెల్లపుడు నీచేంత వర్తించుచున్నాడను. నీవు స్మరించినపుడెల్ల నీకుద్యగోపరుండనై నీకార్యములను నెఱవేర్చెదను. ధనలుట్టుండు ధనమును కాపాడునట్లు నీవుశకుదమాదిగుణసంపదనుగాపాడుము. నావిభూతియగుచేతనాచేతనములను నన్నుగభావించుము. నీకును నీయభిమానాంతర్భూతులకును మత్సయజ్యముకరస్థమైయుండును అనియనుగ్రహించి నిజవరవారముతోడ సంతర్థానమయ్యెను.

అథితార్థపరిచానపీఠీతాయనముః.

ఇరు వది తొమ్మిదవ యధ్యాయము.

శ్రీ

నరసీంహమేధముండియిచ్చినచరిత్రము.

పురాతన ఘటమున నరసీంహమేధ (సమదుఃఖగుభస్మస్థ. | స్వమహామేధకాంభనః | ముఖ్యప్రియోప్రియోధీర | స్తుల్యనిందాత్మసంక్రమిః | సునావహా | స్తుల్యమిత్రావహయోః | సర్వారంభపరిత్యాగీ | గుణాతితస్యమనస్తే)

దుఃఖములను పాపాణస్వర్ణములను ప్రియాప్రియులను నిందాస్తుతులను మానావమానములను శత్రుమిత్రులను నిందాస్తుతులను సమముగభావించుచు అత్తవలూకనమును జేయుచు సకలార్యోగములనుబరిత్యజించి త్రిగుణాతితుడై యనవరతభగవద్భాగ్యనిరతుడై యుండు కాలమున ద్వారకాయాత్రప్రభు బ్రాహ్మణులు కొందఱచటికివచ్చి యాయూరిలో ద్వారకకు ముండియుచ్చువారుకలరాయని విచారింప సాధుజనులవై భవమునుజూచి నిర్మిబంధనముగ అసహ్యపడుకొందఱుదుష్టులు ఆబ్రాహ్మణులనుజూచి యాయూరిలో నరసింహమేధ యనునొకబ్రాహ్మణుండు కలఁడు. ఆతఁడు మిగులధనవంతుఁడు. ఏయూరికైనను ఎంత మొత్తమునకైనను ముండినియ్యఁగలఁడు. అనిచెప్పిన ఆబ్రాహ్మణులు నరసింహమేధ యింటిని విచారించుకొనిపోయియతనింజూచి మేము ద్వారకకుయాత్రప్రభువారము. దారిలో చోరులవలనిభయముచే ద్రవ్యమునుమాతోడఁగూడ తీసికొనిపోవుటకు అనుకూలింపలేదు. ఆఱుపందలవరాలకు ద్వారకకుముండిని ఇప్పించవలయునని ప్రార్థించిరి. అదివిని నరసింహమేధ తనమనంబున నిట్లనివితర్కించెను. నేను నిరుపేదను. నానాటికిమయింబపోషణమును నిర్వహించుట నాకుదుర్భలమైయున్నది. ఇట్టి నేనుగొప్ప మొత్తమునకుముండినిచ్చుట కెట్లుసమర్థుఁడనగుదును. ఎవరో యసూయాపరులు వీరలను నాయొద్దికి వంపిరని తోచుచున్నది. అయిననేమి (సర్వస్వచాహంకృతిసన్నివిష్టః | మత్తస్త్పృతిజ్ఞానమబోహనంచ | వేదేశ్వసర్వైర్వరామేవవేద్యో | వేదాంతకృద్వేదవిదేవచాహం) అనఁగా సమస్తప్రాణుల హృదయుములయందు నేనువసించెదననియు, వారలకుస్పృతియు జ్ఞానమును మాంద్యమును నావలననేకలుగుచున్నవనియు సమస్తవేదములచే నెఱుఁగఁబడఁదగినవాఁడును, వేదములను బయలుపఱచినవాఁడును, వేదములకుర్తముల నెఱుఁగువాఁడును నేనేయనియు శ్రీభగవద్గీత యందు భగవంతుఁడు చెప్పియున్నాఁడగుదా. అట్లుండ అసూయాపరులని కొందఱిని నేను తలచుటన్యాయముకాదు. సర్వముభగవంతుఁడేచేయుచున్నాఁడు. ద్వారకాయాత్రచేయఁగోరిన బ్రాహ్మణులమూలముగా శ్రీద్వారకానాథుఁడే నాకు ద్రవ్యమునిప్పించుచున్నాఁడు. వీరికోరిక ప్రకారము వీరలకొకముండి వ్రాసియిచ్చి నేనిద్రవ్యమును పుచ్చుకొని యీశ్వరసంతానమును చేతనులలో దీనులగువారల నారాధించెదను. వీరలమూలముగా నాకీ ద్రవ్యమునిప్పించుశ్రీకృష్ణవరమాత్త వీరలకు ద్వారకయందు ద్రవ్యమునుఛెల్లించునుగాక. సర్వజ్ఞుడై, సర్వశక్తుఁడగుభగవంతునికిదియొకలిలమైయుండును అనితనమనంబున నిశ్చయించి తానాద్రవ్యమును పుచ్చుకొని వారలచేతికొకముండినివ్రాసియిచ్చెను. ఎట్లనిన శ్రీద్వారకలోనుండు వర్తకశాలాధికారియగుశ్యామళసాకు పురాతనఘటముననుండు నరసింహమేధ అనంతనకుస్కారములుచేసి వ్రాయువిన్నవమేమిన్న శ్రీద్వారకాయాత్రచేయు సాధువులగు బ్రాహ్మణులు ఆఱుపందలవరాలు నాచేతికిచ్చిరి. నేనిచ్చినయీముండిని పుచ్చుకొనివచ్చుచున్నారు. చూచినతోడనే అచట దీనికి ద్రవ్యమునుఛెల్లించవలయునని ప్రార్థించెదను. అని వ్రాసితనచే బ్రాహ్మణులకిప్పించెను. వారలుముండిని పుచ్చుకొని సంతోషముతోడ ద్వారకకుపోయిరి. నరసింహమేధ ఆద్రవ్యమును (దేయందీనజనాయచవిత్తం) అనునీతిని భుక్త్యర్థమునగా దీనులగువారలవిషయమున వినియోగించెను. యాత్రప్రభుయిన బ్రాహ్మణులు ద్వారకలోని గోపాలకృష్ణులతోడఁగూడఁగి యాయూరిలోనుండువారలను పురాతన

ఘటముననుండునరసింహమేధయొక్కవర్తకశాలాధికారియయిన శ్యామళసాయెవరని విచారింపఁగా వారు ఈయారిలొ నరసింహమేధకువర్తకశాలలేదు. అట్లుండ శాలాధికారి యెట్లు కలిగియుండవచ్చును అని పరిహాసముచేసిరి. అదివిని యాత్రవచ్చినవారలు దిగులుచెంది దుఃఖించుచుండిరి. ఇట్లుండ దేవాధిదేవుడయిన రుక్మిణీకాంతుఁడొకవ్యాపారివేషమును ధరించి యుద్ధవా, క్రూరులు తన్ను వెంబడింపఁజేయుకటమునారోహించియచటికి వచ్చి దుఃఖించుచుండు బ్రాహ్మణులనుచూచి కటమునవరోహించియో బ్రాహ్మణోత్తములారా నేను పురాతనఘటముననుండు నరసింహమేధయొక్కవర్తకశాలాధికారిని. నామేరు శ్యామళసా. అతఁడు ద్వారకాయాత్రచేయు బ్రాహ్మణులకు ఆజువందలవరాలకు హుండియిచ్చినట్లును వారలచే ఆహుండిని పుచ్చుకొని త్వరితముగా వారలద్రవ్యమునిప్పించవలయుననియు నాకు జూబువ్రానియున్నాఁడు. నేను ఆసాధుజనాగ్రేసరుఁడగు నాయజమానునియాజ్ఞను శిరసావహించి యా బ్రాహ్మణులను వెదకుచున్నాను. మీరాయాత్రజనులయందుండవచ్చునని తోచుచున్నది. నాతలంపునిజముగ నేని మీరలు నాయజమానుఁడవు వ్రాసియిచ్చిన హుండియిచ్చి తిరేని మీకుద్రవ్యమును చెల్లించెదననెను. అపుడా బ్రాహ్మణులు కర్ణామృతములగు నామాటలనువిని పరమానందభరితులై యోయి శ్యామళసామేమేయాత్రవచ్చిన బ్రాహ్మణులము. ఇదిగో నరసింహమేధమాకు వ్రాసియిచ్చిన హుండియనియతనిచేతికిచ్చిరి. శ్యామళసాసవినయముగా ఆహుండిని తనరెండుచేతులతోఁబిసికొని నేత్రములయందొత్తుకొని శిరసావహించి యానందాశ్రుపూరితలోచనుఁడై హుండినిచదువుకొని యోమహాత్ములారా నాయజమానునకనేకవర్తకశాలాధ్యక్షులుండినను నేనతనికి పాణపదమైయుండును. నేనతనికొలుపున వేతనమున కమిసరవాఁడనుగాను, అతనిసుగుణసంపత్తి నన్ను దాసునిగా నేలుకొనియెను. నేనతనికిని ఆతఁడు నాకును బహిఃపాణములై యుండుము. అతఁడెట్లునదావాత్సల్యము కుండైనన్నెన్నరించుచుండుసొంతయు నేనును సదా అతనికన్యము నెఱుఁగక యతని నేస్తరించుచుండును. అతఁడేనాకు సర్వవిధబంధువై యున్నాఁడు. నాశరీరముకుత్రము ఇవట నున్నదేకాని నాకునగు అతనియందే లయించియున్నది. మహానుభావులగుమీవ్యాజముచే నాయజమానునిచే వ్రాలనుచూడఁగంటిని. నేఁడుభోజనము సకలముయ్యెను. ఇదిగోమీద్రవ్యమును పరిగ్రహించుట అనిచెప్పి కటమునఁడెచ్చినద్రవ్యమునువారలకిచ్చియదృశ్యుఁడయ్యెను. అపుడా బ్రాహ్మణులు ఆశ్చర్యపడి ద్రవ్యమునెంచగా ఎంతయెంచినను మితములేక పెఱుగుచుండెను. వారలీయదృశ్యమునుజూచి యిదిభగవల్లిలయని నిశ్చయించి యాద్రవ్యమును దీనజనులకువయోగించి మరలపురాతనఘటమునకువచ్చి నరసింహమేధకు సాష్టాంగవందనంబాచరించి జరిగినప్రత్యక్షాంతమును అతనికివిన్నవించి యోమహాత్మానికృపచేమాకు గ్రీవాకావతి నేకయోగఁగెను. మేముధన్యులమైతిమి, తేదకు పెన్నిధానమునీధించినట్లునియెను గ్రహముచే మాకుయాద్యచ్ఛికముగ భగవంతుని సందర్శనములభించెను. ఇతఁను మమ్మును సేవారనియభిమానించితివేని మాకు పునర్జన్మమునీధించదు అనివిన్నవించియోమహాత్మానియెను గ్రహమును నియమనమును జెంది తమయూరికిఁబయిరి. నరసింహమేధభగవంతుని కల్యాణగుణంబులగుగొనియాడుచు నానందపరవశుఁడై బ్రహ్మచర్యమునుజూచి భగవద్ధ్యానవరుఁడై యుండెను.

అత్రీతకల్పద్రుమావతము.

भौंहकी ललित किशोरी वारी है । ललिता करि परिहास कही
यह नागर नंददुलारी है ॥ ३७७ ॥

राग झँझोटी ।

श्यामाजी झूलें पीरी पोखार । पार गावत है ऊंचेस्वर कोकिल
रही मौन मुख धार ॥ रमकनकी दमकन नग भूषण शोभा विपि-
न निहार । चौकाकी चमकन पर डारू श्वेत दामिनी वार ॥ थरक-
त है अतर अतगट शिर पर मृही सारा ॥ खुमक बनी उर पीतकंचुकी
मुख पर श्रमकण बार ॥ सजनी गी इक साँवरि आई झूलनको
रिझवार । ताके संग झूलत हैं प्यारी करत अधिक मनुहार ॥ कौन
गाम क्या नाम तिहारा करिये कृपा विचार । तरुणिनमें अति-
सुंदर प्यारी चतुरनमें वर नारा ॥ ललिता कहें बोल गी सामर नातर
देहुँ उतार । गजसुता संग झूलन आई दियो ढीठ डर डार ॥
डोरी गह लीनी ललिता ने दोऊ दिये उतार । हँस पुनि चपल
बलैयाँ लेवे कांउ पीवत जल वार ॥ मेननमें समझावत मुखसे
वचन न सकें उचार । नंदगामकी ओर बतावे ऊंचे हाथ पसार ॥
अँचराकी सरकनमें कौस्तुभमणिकी परी चिन्हार । हर हर हँसत
सकल ब्रज सुंदरी यह बोही खिलवार ॥ नई पाहुनी आई झूलन
बैठी घूँघट मार । वृन्दावन हित रूप बलिगई छदम न सकत
उचार ॥ ३७८ ॥

बाँकी छवि झूलत प्यारी । बाँकी आप बिहारी बाँके बाँकी संग
सुकुमारी ॥ बाँकी घटा चिरी इत चमकन चपलाहुँको न्यारी ।
ललित किशोरी बाँकी मुसकन बंक पैंग पर वारी ॥ ३७९ ॥

राग पीलू खेमटेकी राहमें ।

कौन चढे पहले सुरंग हिंडोरे । सोई करत मनुहार हिये हित
रमकदेत जोसजोरे । गावत राग तान मधुरे स्वर कोटि कामचित
चोर । रमिक प्रीतम यह होइ पियापरी रीझ देत तृण तोरे ॥ ३८० ॥

మున పత్రికయందు వ్రాసియుండిన సమస్త పదార్థములను బండిమీదనుంచుకొనివచ్చెను. నరసింహమేధ పత్రికయందు వ్రాసియుండు ప్రకారము వారువారుకోరిన పదార్థములను వారి వారికిప్పించి పత్రికను వ్రాసినవానికి వాడుకోరినరీతిని గుండుతాత్పరినిచ్చెను. ఈయ్యట్లుత మునుజూచియందజును అశ్వర్యపడి నరసింహమేధమాహాత్మ్యమునుకొనియాడి పత్రికను వ్రాసినవానినిజూచి కల్పవృక్షమును జేరియు నీ దారిద్ర్యము నిన్నేమియున పేక్షింపనీకచేసె నని వానినిపరిహసించిరి. అప్పుడచ్చటగుమిగుడియండినబంధుబంధులు పరిచారకవేషధారియగుగోపాలనిజూచి నీవెవ్వడవు. నీవాసఫలమెయ్యది. నీపేరెమి యనియడిగిన భగవంతుడునవుచు వారలనుజూచి యీనరసింహమేధకు ద్వారకయందనేక వర్తకశాలలు కలవు. అందొకశాలకు నేనునిర్వాహిని. వీరి నేవకులలో నేనే ముఖ్యుడను. ఇతఁడుతన యంతరంగమును నాకుమాత్రమే యెఱుకచేయుచుండును. నేనితనిభందానువర్తెయ్యుండును. ఇతనియోగక్షేమములను నేనేవహించియుండును. ఇతఁడునాయుండునస్యస్తభరుండై, నిర్భయుండై, నిస్పృహుండైయుండును. నాపేరుశ్యామళసా. ఇతనికొమార్తకు వరుసనిచ్చిపోవుటకై నాయజమానునితలఁచు నెఱింగివచ్చితినిచెప్పి తన సకలమూత్రముచే సమస్తపదార్థములనురప్పించి బంధువులను తక్కినవారలను గూర్చుండఁబెట్టి సకలభక్త్యభోజ్య, చోష్య, లేహ్యపానీయములతోడ భుజింపఁజేసి దివ్యపరిమళమిళితచందనమును, కుసుమతాంబూలములను ఇచ్చి నరసింహమేధమెడను సుకతులనీహారమునువేసి యదృశ్యుండయ్యెను. అప్పుడచటివారెల్లరు ఇద్దిపాండురంగనిలీలయని నిశ్చయించి నరసింహమేధమాహాత్మ్యమునుగొనియాడి యతనివైభవాలును పెక్కువిధంబులఘ్రుతియించిరి. విత్తలనాథుండు పరమకృపాతిశయముచే నరసింహమేధకంఠమునవేసినతులనీహారము అతఁడు భగవన్నామసంకీర్తనముచేయు కాలమునందెల్ల నతనికంఠమునప్రకాశించుచుఁ దక్కినకాలములయందదియదృశ్యమగుచుండును.

ఈ యద్భుతమునువిని యాదేశాధిపతి నరసింహమేధయొక్క మాహాత్మ్యమును పరిక్షించి యెఱుంగవలయునని యతనిచెంతకువచ్చి యతనిమెడనున్నతులనీహారమును పరిహరించి యోనరసింహమేధా నీవు నిజముగ భగవద్భక్తుడవేని అందఱుచూచుచుండ నీకంఠమునకు మునుపటియట్లు మఱియొకహారమురావలయును. అట్లురాదేని నీవువేషధారివని నిశ్చయించి నిన్నుఁగిత్తుననిచెప్పెను. అప్పుడు నరసింహమేధ భగవంతునిఘ్రుతించుచుండెను. ఎంతగాఘ్రుతించినను అతనికంఠమునకు హారమురాదయ్యెను. అప్పుడుభగవంతుండు నరసింహమేధవాక్కుచే నిందాఘ్రుతినపేక్షించి హారముసెప్పఁగకుండెను. రాజు ఈవేషధారి యింద్రజాలముచేసి లోకులనుభ్రమింపఁజేయుచున్నాడనిచెప్పి కత్తిదూసికొని యి తనినిఛేదించవచ్చెను. నరసింహమేధ భగవంతునుద్దేశించియోరిమాయావీ, జూరచోరశిఖామణి, ఒకతులనీహారికనిచ్చుటచే నీతండ్రిసాత్తుచెడిపోవునా. నన్నేలపరిక్షించెదవు. నేను ప్రాణహానికై శోకింపలేదు. నీనామప్రభావమునకు అగౌరవముకలుగునేమోయనిశోకించెదను. నాకొకహారమునిచ్చి నీనామప్రభావమునుకాపాడి విడవవిరోధియగునీపాంచభౌతికశరీరమునువిడిపింపుము. అదియునునేనుప్రార్థింపను (దివివాభువివామూస్తువాసో | సరళీవా సరకాంతకప్రకామం | అవధీరితశారదారవిందా | చరణోలేమరణేమిచింతయామి) ఓ సర

होरी लीला ।

राग जङ्गला ।

प्यारी पिया दोऊ खेलत होरी । नन्दनँदन ब्रजराज साँवरो
 श्रीवृषभानुकिशोरी ॥ परमानन्द प्रेम रस भीने लिये अबीर भर
 झोरी । करत मनमें चित चोरी ॥ भुजभर अंक सकुच तज गुरु-
 जन विचरत हैं मिल जोरी । छूटी अलकाँ उरझीं कुण्डलसों बेसर
 प्रीत फँस्योरी ॥ चलो सुझावो गोरी ॥ कर कङ्कण कञ्चन पिच-
 कारी केसर भर लै दौरी । छिरकत फिरत हुलस लिये हर्षत निर-
 खत हँस मुख मोरी ॥ चलो क्यों होइयो बौरी ॥ धनि गोकुल
 धनि धनि श्रीवृन्दावन जहँ यह फाग रच्योरी । श्रीरसरंग रीझरहे
 ब्रजपर वारों वैकुण्ठ करोरी ॥ मुक्ति काशी जहँ थोरी ॥ ३८६ ॥

राग होरीसारंग ।

श्यामा श्याम साँ होरी खेलत आज नई । नन्दनँदनको राधे
 कीनो माधव आप भई ॥ सखा सखी भई सखी सखा भये यशु-
 मति भवन गई । बाजत ताल मृदंग झाँझ डफ नाचत थेइ थेई ॥
 गोरे श्याम सामरी राधे या मृगति चितई । पलटचो रूप देख
 यशुमतिकी सुधबुधि विसर गई ॥ मूर श्यामको वदन बिलोकत
 उधरगई कलई ॥ ३८७ ॥

राग जङ्गला ।

या ब्रजमें कैसी ध्रुम मचाई ॥ इत ते आई कुँवर राधिका उतते
 कुँवर कन्हाई । खेलत फाग परस्पर हिल मिल या छबि बरणि न
 जाई ॥ वरै घर ब्रजत बधाई ॥ बाजत ताल मृदंग झाँझ डफ मंजीरा
 सहनाई । उडत गुलाल लाल भये बादर केसर कीच मचाई ॥ मनो
 मधवा झर लाई ॥ राधे सैन दई सब सखियन यूथ यूथ मिल धाई ।

ములు, కాలము, తద్గుణములు, వీనిపరమార్థముగునాత్మ ఇవియన్నియునీవే. విద్యావిద్యలు, సత్సాధనములు, బ్రహ్మత్వములు, వేదోక్తసర్వకర్మములు ఇవియన్నియునీవే. ఓభగవంతుడా సమస్తకర్మభోగములననుభవించువాడవును, కర్మసాధనములగుద్రవ్యములును, సర్వకర్మఫలములునునీవే. ఓమహాబ్రహ్మ నాయందును ఇతరులయందును శేషభూతములగు సకలలోకములయందును నీవు వ్యాప్తిచియుండుట ఉపాదాననిమిత్తకారణరూపమున నైశ్వర్యమును అనంతజ్ఞాన శక్త్యాదికల్యాణగుణములను చక్కఁగా సూచింపించుచున్నది. వరమయోగులునిన్ను ధ్యానించెదరు. యాగశీలురునిన్ను దేదించి యాగములుచేసెదరు. నీవే పితృరూపమును దేవరూపమునుధరించి మావ్యక్తవ్యములను భుజించెదవు. ఓయమృతామహాదళాధికారాది. సూక్ష్మములును, పృథివ్యాదిభూతములును, వానియందుండెడి సూక్ష్మముగునాత్మతత్వమునునై యీ సూక్ష్మప్రపంచమంతయు నెచటనున్నదో, యెందుండి కలుగుచున్నదోయదిస్వరూపగుణములచే గొప్పదియగునీమహారూపమైయున్నది. సూక్ష్మాదివిశేషణశూన్యమై చింతింపఁగూడనిదై యుండు రూపము నీపరమాత్మ స్వరూపమైయున్నది. ఇట్టిపురుషోత్తముఁడవగు నీకువందనము. సర్వాత్మకాసకలభూతములయందును సత్సాధిగుణములతోఁగూడియుండు నీప్రాకృతతత్త్వియగుజీవస్వరూపమునకుననుసక్రించెదను. ఏదివాఙ్మానసములకందనిదో యేవి శేషముచేతనువిశేషింపింపఁగూడనిదో జ్ఞానులయొక్కజ్ఞానముచే నిరూపింపఁగూడనిదో యట్టిజ్ఞాఘృకుగునీముత్యాత్మ స్వరూపమునకువందనము. ఎవనికి తనకన్యకుగువధార్థములేదో యెవఁడన్నింటిని వేరైయున్నాఁడోయట్టిభగవంతుఁడగు వాగుదేవునికి ననుసక్రించెద. కర్మాధీనముగు నామరూపములేక శేవల విలక్షణస్వరూపియగు మహాత్మునికి ననుసక్రించెద. మఱియు వానికిననుసక్రించెద. వానికనంత ననుసక్రియములుచేసెద. సంకర్మకాదిపూర్వకరూపియగువానికి ననుసక్రించెద. దేవతలెవ్వనివరాత్పరరూపమును దర్శింపలేక మత్స్యకూర్మాద్యవతారరూపములనే యర్పించుచున్నారో యట్టివరమాత్మకువందనము. ఎవఁడురుద్రాదిసకలభూతములకును సంతర్యామియై శుభాశుభములను బొందుచునుండు సాయత్తిసర్వసాక్షియు, వరమేశ్వరుఁడునగు శ్రీవిష్ణుదేవునికి ననుసక్రించెద. వ్యక్తమునీజగమంతయు నైవ్వనితోభేదములేకయున్నదోయట్టివిష్ణువునకు వందనము చేసెద. సకలమునకాదియొనయాశ్రీహరి నాకు ప్రసన్నుఁడగునుగాక. అక్షరమును నామమునుగలిగియుండెడి యెవనియందుప్రపంచమంతయు సూతువప్రమునఁగలనీయుండు నట్లుకలనీయు సూతునమణులుగుచ్చఁబడినట్లు గుచ్చఁబడియునున్నదో ఆధ్యానగమ్యుఁడగునచ్యుతుఁడు నాయందుప్రసన్నుఁడుగావలయు. సర్వస్వామియై, సర్వశేషియైయుండు నాశ్రీమహావిష్ణువునకుననుసక్రించెద. ఎవనియందు సర్వమునులయించునో, యెవనియందుండిసర్వమును సృష్టికాలమునందుత్పన్నమగునో, యెవఁడుసకలకలిరీతకుఁడయి సకలధారమైయున్నాఁడో యట్టిసర్వస్వామికనంతవందనములు. శ్రియశంఖఁడెందును ఆత్మయై లోపలవెలుపలవాగ్వింపి జ్ఞానానందమయుఁడయి నిండియుండుటచే నేనునువాఁడేయగుచున్నాను. తాన సమస్తమునునావలనఁగలిగెను. నేనేసర్వమైయున్నాను. నిత్యుఁడగునాయుండే సర్వమునున్నది. నేనేయవ్యయుఁడై నిత్యుఁడై వేదాకయాధారములేక తనలోతానుండువాఁడైయుండు వరమాత్మయగుచున్నాను. నేనుసృష్టికర్తార్యమును సృష్టికును

गौतमकी नारी छुअत उडी नँदलाल ॥ कहा विलोकत धुकुटी कु-
टिल कर नहीं पूतना खाल । यह अँगिया काली मत समझो जा-
नाथ्यो पाताल ॥ गिरिवर उठाय भयो गिरिधारी लाला नहीं जा-
नो ब्रजबाल । जाओजी खावो सुदामाके तंडुल गौवनके रखवा-
ल ॥ इतनी सुन मुसकाय साँवरे लीनो अबिर गुलाल । मूरश्याम
प्रभु निरख छिरक अंग सखियन कियो निहाल ॥ ३९१ ॥

राग भूपाली जंगला ।

डगर मोरी छांडो श्याम बिंध जावोगे नयननमें भूल जाओगे
सब चतुराई लाला मारुंगी सैननमें ॥ जो तोरो मनमें होरी खेल-
नकी तो लेचल कुंजनमें ॥ चोआ चंदन और अर्गजा छिरकूंगी
फागनमें ॥ चंद्रसखी भजबालकृष्णछबि लागीहै तनमनमें ॥ ३९२ ॥

राग जंगला ।

जनि जाओ री आज कोऊ पनिया भरन ॥ ठाढो मगमें मो-
हन इक इकको मारत पिचकारी तकतक ॥ जिनको चाहत तिनका
रंगमें भिगोय डारें गारियां देन लागो न्यारो बक बक ॥ उनको
देखके उलटी दौर आई मुख अपनो इक वारी ठक ठक ॥ शीश
कूँपन लागो पाँय थकन लागे छतियाँ करन लगी न्यारी धक
धक ॥ आई वसंत विरहोंकी मौजमां सब गंग गह्वो वनवारी
छक छक ॥ मौज हरी तिहारो यही गंग गह्वो संग चलनको मैं
रही तक तक ॥ ३९३ ॥

राग गजल ।

मची है आज बंशीवट पै होली । खडा नट गेलमें भर रंग कमो
लौ ॥ गई थी मैं अभी दधि बेचबे को, झपट मोहन मली मुख मेरे
गेली ॥ पटक मटुकी झपट अंचल झटक कर, लपट दरकाई चूनर
और चोली ॥ अजब नट खटहै नंदका हैस मटक कर, लगा
बातांमें मेरी नीवी खोली ॥ ये लखि मैं दीठता उस नंदके की,

ఁగఁడు భగవంతునికి మిగులనంతరంగభక్తుఁడు. అతఁడునిన్నటిదనము స్వామియగ్రభాగమున కన్నీరువిడుచుచు, విడ్డుచు, స్తుతించుచు, ఆనందస్వత్వముచేయుచు తన్నుమఱచి ధ్యానానందైయుండెను. మనవాగుదేవుఁడు భక్తిప్రీతుఁడు కాన అతనిభక్తివలయుండుఁ జిక్కి యేమయ్యెనో తెలియలేదు అనిచింతించుచు రథమునుఅదియుండవలసిన స్థానమునఁ గానక రథచక్రములయొక్కయు గుఱ్ఱములయడుగులయొక్కయు జొడలనుబట్టిపోగా ఆజొడవీరలను దాక్రాయనుసూరికి తీసికొనిపోయెను. వీరలువచ్చుచుండు వృత్తాంతము వినిరామదాసుఁడు మిగులభయమును జెంది యర్చారూపియగు శ్రీవాగుదేవుని తనయింటి సమీపముననుండిన యొకతటాకమునీటిలో వలప్రతిష్ఠించెను. ద్వారకావాగులయినయర్చకులు మొదలగువారు రథచక్రములయొక్కయు, గుఱ్ఱపుటడుగులయొక్కయు జొడలను బట్టుకొని రామదాసునియింటికివచ్చిరి. ఆజొడలు అదివఱకగుఱడియంతకుమీదనదృశ్యముయ్యెను. అపుడుద్వారకావాగులు ఈయిల్లెవరిదనియు, ఈయింటియజమానునినడువడియెట్టిదనియు ఆయాంఠవారలనడిగి తెలిసికొనియాయొంటఁబ్రవేశించి రామదాసునిఁజూచి నీవేల భగవంతునిచటికిఁదెచ్చితివి. ఇట్టియక్రమ మెట్టిసాహసముతోఁ జేసితివి. అయినను గతజలసేతుబంధనమువలె మేమునిష్ఠురములాడి ప్రయోజనములేదు. మాభగవంతునిజూపుమనిన రామదాసుఁడు నేనేమియు నెఱుంగననెను. అదివినివారలు రామదాసునిబద్ధనిఁజేసి యతనియిల్లంతయు వెదకి భగవంతునిగానక యాయూరిలోనుండిన యన్నియిండ్లను శోధించియు సర్వగతునిప్రదేశముండునుగానరైరి. పిదప అతనియింటిసమీపముననుండు తటాకమున శోధింతమునతలచి యొకయూఁటెచే ఆతటాకమునందంతయు పొడుచుచు వచ్చిరి. అయిఁటె భగవంతునిశరీరమునఁదగిలి రక్తప్రవాహముకలిగి యాగుంటసీరంతయు రక్తవర్ణముయ్యెను. కొందఱు నీటిలోదిగి భగవంతుని విగ్రహమునుగని వెలువలఁదెచ్చిరి. ఈటెచేకలిగినగాయము ప్రకాశించుచుండెను. ద్వారకావాగులు భగవంతునిజూచినంతట ఆనందభరితులైరి. రామదాసుఁడుమాత్రము నానిమిత్తమై భగవంతునిదివ్యమంగళవిగ్రహమున గాయముకలిగెనుగాదాయని శోకించుచుండెను. అపుడుభగవంతుఁడు రామదాసును చూచి నాకు నీయట్టియంతరంగులు త్రిలోకంబులయందును త్రికాలములయందును లేరు. నీవు నావిశ్వరూపముయొక్క మర్మమును చక్కఁగ నెఱింగినవాఁడవు. నన్నునీవుసర్వగతునిఁగభావించుచుండియు నాదివ్యమంగళవిగ్రహమునందలి యాదరాతిశయముచే నావిశ్లేషమును సహింపకశోకించితివి. నీయందు నాకుఁగల ప్రేమాతిశయమును బయలుపఱచుటకై నేనునునిన్ను వెంబడించుచచ్చితిని. ఇకను నీయశోనిధియనఁదగి నేనిచటనే వసించఁగోరెద. నీవీయర్చకులకు నాదివ్యమంగళవిగ్రహభారమునకు సమభారముగు స్వర్ణమునెసఁగవలయు. ఈయర్చకులుఆస్వర్ణమును పుచ్చుకొనినిన్నునునన్నునునిర్బంధింపక ద్వారకకుపోవలయును అనినియమించెను. ఆవచనమునువిన్నమాత్రమున అర్చకులుఆనందభరితులై నిరుపేదయుగు రామదాసునికి ఇంతస్వర్ణ మొక్కడిది. భగవంతుఁడుమరల నెవ్వటియట్లు ద్వారకకువచ్చుటకుసంశయములేదు. పరమభక్తుఁడగురామదాసునితృప్తిపఱచుటకై మనస్వమియిట్టిలిలనుకొనియాడెను. అనితమలోనిశ్చయించిరి. తోడనేభగవన్నియమనముచే అవటికొకత్రాగు తేఱఁబడియ. వాగుదేవునితలంపు నెఱింగి యాయర్చకులు భగవంతునినిత్రాగుతత్త్వయం

దుంచరి. అప్పుడు భక్తవత్సలుడగు రామదాసునుజూచి దరిద్రుడగు నేను స్వర్ణ మెచటనుండి తెత్తుననిచింతింపకుము. కల్పవృక్షమునాశ్రయించినవారికి ఔషధముకలదా. ఆశ్రితకల్పతరువగు నేనునీవశవర్తినైయుండ నీకేమికొఱత. నేనును నావిభూతియగు సర్వప్రపంచమును నీకీష్టవినియోగార్హమైయుండ నీవెట్లుదరిదుండవగుదువు. నీభార్యధరించియుండుబంగారు ముక్కలునుదెచ్చి మఱియొక తట్టయందుంచుము. అనినియమించిన రామదాసుడు సర్వ శక్తియగు భగవంతునికీల్యాణగుణములను గొనియాడుచు మహావిశ్వాసముతోడ నియమన ప్రకారముముక్కలునుదెచ్చి త్రాగు తట్టయందుంచెను. అప్పుడు భగవత్సంకల్పముచే ఆముక్కలయంచుచుబడిన తట్ట క్రిందికివ్రాలి భగవంతుడుండుతట్ట మీడికివచ్చెను. భక్తవత్సలుడగు భక్తులక్షిన్ని ప్రకటించుటకై చేయువదిత్రచరిత్రములు అత్యద్భుతములై, సనకాది పరమయోగులకునిత్యానుసంభేయమైయుండును. ఈయద్భుతమునుజూచి సర్వలోకమును సాధువాదముచేసెను. ద్వారకావాసులు రామదాసునిభక్తిని, భక్తవత్సలునికి అతనియందుఁ గలవాత్సల్యమును వేదికములఁగొనియాడుచు మహాప్రసాదమనియాముక్కలునుపరిగ్రహించి వాగుదేవరామదాసులకు వందనములుచేసి రామదాసునిజూచి యోమహానుభావా భగవంతునియందలిభక్తిని, నీయందలిభగవంతునివాత్సల్యమునుకొనియాడుటకు చతుర్ముఖుఁ, పంచముఖుఁ, షడ్ముఖుఁ, సహస్రముఖులకలవిగాదనఁగా మందమరులమగు మాకెట్లుసాధ్యమగును. మేమునిత్యము నీభగవంతునిదివ్యమంగళవిగ్రహమును స్మరించుచు నారాధించుచునుండియు పాకముచేయఁబడు రసవంతములయిన సర్వపదార్థములయందునవరతముప్రవేశించి యాపాకములకు ముఖ్యకారకమైయుండెడి యిదియేపాకరసాంశమునైఋతగ నట్లుమేమిభగవంతునికీల్యాణగుణగణసంపత్తి నైఋతగ మైతిమి. ఇదిగో శరణాగతిచేసెదము. మమ్మనీవారినియభిమానింతు వేని వ్యాఘ్రుశరీరమునాశ్రయించియుండుజంతువులావ్యాఘ్రముతోడ సుఖించునుండి మఱియొకకొండకు దాటునట్లు మీయనుగ్రహముచే మేమునుమీతోడ ఈభగవంతునిసాయుజ్యమును బడయుదుమనిప్రార్థించి రామదాసులను ఆచార్యునిగవ రించివారియపదేశానుగ్రహములను జెంది భగవన్నియమనముచే ద్వారకచేరి యచట పూర్వమువలె మఱియొకవిగ్రహమును ప్రతిష్ఠచేసి యారాధించుచుండిరి. శ్రీద్వారకాపతిరామదాసునియందలివాత్సల్యముచే అనుష్ఠించినదివ్యలీలలను ఆకాశముననుండిచూచుచుండినదేవతలు మేమునునుద్యులమయియుండిననీమహానుభావుండగు రామదాసునికి శిష్యులమైయుజ్జీవింతుము. దేవతలై పుట్టి చెడిపోతిమి. అనిచెప్పకొనుచు తమలోకమునకుఁబోయిరి. ఈయద్భుతమును కనివినియెల్లరును రామదాసునాశ్రయించి వారియపదేశానుగ్రహములఁజెంది యుజ్జీవించిరి. ద్వారకాపతియగు భగవంతుడు రామదాసునిభక్తివేదమును తద్వాత్సల్యాదికీల్యాణగుణవైభవమును ప్రకటించుచు ఇప్పటికిని ఆయారియందు నెలకొనియున్నాఁడు. ద్వారకాయాత్రచేయు సాధువులాయారికిఁబోయి భగవంతునిదర్శించుచున్నారు.

శ్రీద్వారకాపతయేనమః.

ముప్పది రెండవ యధ్యాయము.

కల్యాణ దాగునిచరిత్రము.

హరిద్యాసమున కల్యాణదాగుండను సెకబ్రాహ్మణుఁడు నిస్సృఖుఁడయి యనవ రతభగవద్భావనపరుఁడయి సంసారమునవర్తించుచు భగవద్భక్తిఁ జేయుచుండును. అతఁడు నేతుయాత్రబయలుదేరి మార్గముననుండు పుణ్య తీర్థములయందు గుంతుచు దివ్యక్షేత్ర ములయందు సన్నిధిచేసియుండు భగవంతుని నేమించుచు నేతువునకువచ్చిచేరెను. అచట సెకగౌడబ్రాహ్మణబ్రహ్మచారివై రాగ్యశీలుఁడయి భగవంతునికి అంతరంగభక్తుఁడయి సర్వ పుణ్యక్షేత్ర తీర్థయాత్రలుచేసి నేతుస్నానమునకువచ్చియుండెను. కల్యాణదాగుఁడీబ్రహ్మచారికిఁగల జ్ఞానభక్తివై రాగ్యములనుజూచి లీలావిభూతియందు ఇంతయధికారి కలిగి యుండుట మిగులదుర్లభమని విన్నీతచిత్తుఁడై యతనితోఁగూడి నేతుస్నానముచేసి యతని తోనేహించి యిరువురునుగూడి భగవన్నామసంకీర్తనముచేయుచు తీర్థయాత్రచేయుచు పూర్వమువామనాశ్రమమై, పీఠపత్రీశత్రుఘ్ననిరాజధానియై, యనంతరముశ్రీకృష్ణజన్మస్థల మయి, పరమపావనక్షేత్రమైయుండు శ్రీమధురకుపోయి యా పుణ్యస్థలమునకొంతకాలము వాసముచేయుచుండిరి. అపుడుకల్యాణదాగునికి శరీరముననుపాధికలిగి యాఱునెలలుమిగులబాధపడెను. అట్టిసమయమున బ్రహ్మచారిశ్రద్ధతోడ కల్యాణదాగునికినుచితమగును పచారములనుజేయుచుండ భగవత్కృపాక్షముచే కల్యాణదాగునికి వ్యాధినివర్తియై శరీరమున సారోగ్యముకలిగెను. అపుడుకల్యాణదాగుఁడు బ్రహ్మచారినిచూచి నీవుపరమపుణ్యుఁడవు. భూతదయకలవాఁడవు. ఇట్టియాపత్కాలమున నాకుమిగులనుపకారముచేసితివి. ఇందుకు సద్భక్తముగ నీకు నేనేమిప్రత్యుపకారముచేయఁగలను. నేనెన్ని జన్మములెత్తినను ఈ ఋణము తీర్చఁజాలను. సాక్షాద్భగవంతుఁడు నీరూపమై నన్నాదరించెనని నిశ్చయించెద. ఇందుకు సందియమేమి. సర్వభూతహృదయాంబుజపద్మైకర్మసాక్షియై యెల్లరకునుకర్మఫలప్రదానముచేయువాఁడు వాఁడేకదా. (పితృమాతృగుతభ్రాతృ | దారమిత్రాదయోపివా | ఏకైకఫలాభాయ | సర్వలభాయ కేశవః) అనువాక్యమునిజముగ నేనువికాశవైతీర్థయాత్రవచ్చినతఱి నాకిట్టియుపాధికలుగనని సర్వజ్ఞుఁడను, సర్వాత్మలీశ్వరుండును, నాజీవితేశ్వరుండునునగులక్ష్మీకుండు నీరూపమైవచ్చి నాకు సహాయుఁడయ్యె. సాక్షాద్భగవత్స్వరూపియగునీకు నాపుత్రునిచ్చి వివాహముచేయవలయునని మసూరఁగించెద. ఇందుకు నీ వపశ్యమొడంబడవలయు. నాచేమాననీకదత్తయగు నాపుత్రుకకు నీవే పరుండవనినవిని బ్రహ్మచారి ఓహహత్వానేను బ్రహ్మచర్యముననుష్ఠించి యుత్తమగతినిఁ జెందవలయునని తలఁచి యుండ నీవేలనన్ను నిర్దయుండవై సంసారాంబుధియందుఁ బడఁడ్రోయి యత్నించెడవు. గృహస్థాశ్రమము పెక్కిడుమలకాకరమైనది. చిత్తమును భగవంతునియందు చేరనీకచేయును. సంసారమునకుద్రము ఆశయనుజలముతోడను మున్నగుండనువాయువుచే వృద్ధిచేయఁబడిన మోహముననలలతోడను, భార్యయనుగుడితోడను, పుత్రసహూదరులను మొసగ్గలతోడనుగూడిమహాభయంకరమై దాఁటఁగూడనివై యుండును. ఇట్టిత్రూరమగు సంసారమహర్ణవమునకున్నుండుగాక తప్పించుకొనియుండునన్ను నీశేలనిర్దయుండవై యాసము

ద్రంబున త్రోయఁజూచెదవు. నేనునీకేమియవకారముచేసితిని. అనిభయకంపిత గాత్రుఁడైవిన్నవించిన నావటునిఁజూచి కల్యాణదాసుఁడిట్లనియె. ఓవత్సాశోకింపకుము. ఒకఁడు భార్యా పుత్రాదులతోఁగూడి గృహమునవసించుటచే సంసారియగుననియు, అదిలేమిమాత్రమునవిరక్తుఁడనియుతలఁచకుము. విరక్తులయి సంసారమునుత్యజించి వాతాంబువర్ణాశనులయి విజనస్థలంబున వాసముచేయుచుండిన సౌఖరి, కండు, భరతాదులువడినపాట్లువిని యెఱుంగవే. సంసారముననుండి నెలగవలె నెండునునంటక వైరాగ్యాది సద్గుణసంపత్తిచే లోకవంధ్యులయి యుత్తమసిద్ధినిజెందిన శ్రీజనకవిదురాదులసచ్చరిత్రములు పురాణేహిసగములయందు గుప్రసిద్ధములయి వినఁబడుచుండలేదా. నాయెఱుకకొలఁది నీకుఁజితోపదేశముచేసెదవనియు. జగత్తుతత్వత్రయాత్మకమయియుండును. అందుచిదచిత్తులు ఈశ్వరునికి శేషమై, వరతంత్రమై, తదిష్టవినియోగార్హమైయుండును. ఇందుచిత్తులనఁబడు అత్మవరమచిత్తుగువరమాత్మకు శ్రీకాస్తుభస్థానమైయుండును. చండాలువాటికబ్రాహ్మణునికిప్రవేశయోగ్యముకానట్లు అహంకార, మమకారములనెడి చండాలులువసించుటచే చేతనునివృద్ధయము భగవంతునికి వాసయోగ్యముకాకయున్నది. బుద్ధిమంతుఁడవండాలులిరుపురిని దూరముగా పాఱఁడోలి వృద్ధయమును భగవంతునికాలయముచేసి శమవమములనెడిజలముచే స్థలబుద్ధిచేసియందుభగవంతునిప్రతిష్ఠించి (అహంసాప్రభమంపుష్పం | పుష్పమింద్రియనిగ్రహః | సర్వభూతదయాపుష్పం | యమాపుష్పంవిశేషతః | శాంతిపుష్పంతపఃపుష్పం | ధ్యానపుష్పంతదైవచ | సత్యమష్టవిధంపుష్పం | విష్ణోఃప్రీతికరంభవేత్) అనునీతిని భగవంతునికి అత్యంతము ప్రీతికరమగు నహంసమొదలగు పుష్పములచే అనవరతము భగవంతుని నర్చించుచు నుండవలయు. మనకిశ్వరుఁడు అమూల్యమగుమనుష్యజన్మమునిచ్చినందుకు ప్రయోజనమిదియ. ఇట్లుండనిందుకన్యముగ ఇంద్రియకింకరులయివర్ధముగకాలమునుగడపువారికి మిఁదయనువశ్యత తప్పదు. ఈనిష్ఠకలవాఁడెట్లువర్తించినను పరిగుర్ధండయియుండును. పుత్రదారగృహజ్ఞేత్రాదులేమమకారవర్ధకములని తలఁచకుము. వీనినివర్తించినవానికి కాపాలవస్త్రకమండలు, ఆసనాదులు మమకారయోగ్యములుకావా? ఇవియువర్జించినవారికి శరీరముమమకారహేతువుకాదా? విషముకొంచెమైనను, అధికమైనను ప్రాణమునుబోగొట్టుటకుసమర్థమగును. అట్లుమమకారయోగ్యములగుపదార్థములేకమైనను, అనేకమైననుచేతనునిపాతిప్రత్యమునుచేటిచి భగవన్నిగ్రహకారణమైభవరోగవర్ధకమైయుండును. కానవసంబునవసించి మసౌనిగ్రహమునకు సామర్థ్యములేక శరీరమునందును, తదనుబంధిపదార్థములయందును మమకారముచేయుటకన్న గృహంబున వసించుచుపుత్రదారగృహజ్ఞేత్రాది సర్వము నీశ్వరవిభూతియనియు, తనకుదేనియందును సంబంధము లేదనియు నధ్యవసించి మమకారవర్జితుఁడయియుండువానికి నేతద్దేశోపసానమున పునరావర్తి రహితమోక్షము సిద్ధించుననుటకునించుకయు సంశయములేదు. (బ్రహ్మజ్ఞాధాయకర్తాణి | సంగంత్యత్వాకరోతియః | వివృతేనసపాపేన | భక్తిపత్రమివాంభసా) అనఁగానే పురుషుఁడు తానుచేయు కర్మములను బ్రహ్మర్మముచేసి సమస్తవర్జితుఁడయియునుష్ఠించుచున్నాఁడోయా పురుషుఁడు తానురానునందు నీరంటునట్లు పాపముచే స్పర్శింపఁబడఁడు. అనిభగవద్గీతయందు భగవంతుఁడు చెప్పియున్నాఁడు. కాననీవు నాఁజితోపదేశము నంగీకరించి నాపుత్రకను వివా

హమైభగవన్యస్తభరుండవై యహంకారమును కారములకులలోబడక (నివృత్తరాగస్యగృహం తపోవసం) అనురీతిని గృహమును తపోవసమున వై రాగ్యశాలివై యనవరతభగవద్ధ్యానపరుండవై యుండుము. నీయాత్మభారమును భగవంతుండవహించి నీయోగక్షేమములకు తానేకర్తయైయుండును. నీకంతర్యామియై నీరూపుచేత్రకాశంబుచుండు శ్రీమన్నారాయణుని నాపుత్రికకువరునిగ వరించితిని. కాన శ్రీవాసుదేవుండ సూర్య నాపుత్రిక నీకేభార్యయ్యెను. ఇది యిట్లుండగృహస్థాశ్రమమును హేయమనిపల్కితివి. గృహస్థాశ్రమధర్మమును జెప్పెదనుమినుము.

బుద్ధిమంతుండ బ్రహ్మచర్యమును జరపినపిదప విధిప్రకారముగ నైకకన్యకను వివాహముయి తనకుండగిన కార్యముచే ద్రవ్యార్జనముచేసి గృహస్థధర్మమును యధాశక్తిజరుపవలయు. వర్వకాలములయందు పిండప్రదానముచేతను, తిలసహితముగు నుదకముచేతనుపితలను, యాగములచే దేవతలను, అన్నముచేనతిథులను, వేదాధ్యయనముచే ఋషులను, సంతిచేబ్రహ్మను, భూతబలికర్తముచే సకలభూతములను, వాత్సల్యముచే సకలలోకములను తృప్తిపఱుపవలయును. ఇట్లుచేయుగృహస్థుండ తనగుకర్తములచే సంపాదించబడినయనేకపుణ్యలోకములను జెందును. సన్నాగ్రులును బ్రహ్మచారులును గృహస్థునినాశ్రయించి జీవించెదరు కాన గృహస్థధర్మము మిగులగొప్పదై యున్నది. కుఱియు వేదములనుగ్రహించుటకును, తీర్థయాత్రలకొఱకును, పుణ్యభూమినిదర్శించుటకును బ్రాహ్మణులుస్వదేశములను విడిచిసంచరించుచుండురు. కొందఱు ఒక్కచోవసంపక గూర్చుండ ప్రమించుచోటును స్వగృహముగండలచుచు సంచరించుచుండురు. ఇట్టివారికెల్లరకు గృహస్థుండ పోషకుండయి యుండును. అట్టిదేశాంతరవాగులువచ్చునపుడు కుశలప్రశ్నముచేసి తియ్యనివటకులువలికి యాసనభోజనశయనములనిచ్చి సంతోషింపింపవలయు. అతిధియగువాడెగృహస్థుని యొద్దికివచ్చి తనమనారథము విభలమైతిరిగిపోవుచున్నాడో యాయతిధి యాగృహస్థునికి తనపాపమునిచ్చి వాని పుణ్యమును గొనిపోవుచున్నాడు. గృహస్థధర్మమున నుండువానికి పరావహానము, అహంకారము, దంభము, ఒకనికొకవస్తువునిచ్చి పిదపభేదించుట, కొట్టుట, తిట్టుట, యివియన్నియు శ్రేయస్కరములుగావు. ఇట్టిదుర్గుణములు లేక సద్గుణవంతుండయి యేగృహస్థుండ స్వధర్మమునుచక్కగ ననుష్ఠించునూ వాడు సర్వాసర్థములకుతప్పి యుత్తమలోకమును జెందును. ఇట్లుగృహస్థాశ్రమముననుండి కృత్యములననుష్ఠించి వార్ధక్యమున భార్యను పుత్రునికప్పగించియైన లేక భార్యతోఁగూడియైన వనమునకుపోవచ్చును. ఓయి బ్రహ్మచారి నీవు నాపుత్రికనువరించి యుత్తమముగ గృహస్థాశ్రమముననుండి యహంకారమును కారవర్జితుండవై సర్వపదార్థములు భగవంతునివనియు, సర్వమును జేయువాడును చేయించువాడును ఆదగడితుండేయనియు, వృక్షములగు సర్వపదార్థములు ఆతనిరూపములనియు, ఒరులకునుచేడజేయఁబడు నుపకారాపకారములు శరీరియగు భగవంతునేచెందుననియు దృఢముగనభ్యవసించి మునుపునాచేడజెప్పఁబడినరీతిని అనవరతహాసనికభగవదారాధనశీలుండవై వర్తింపుము. భగవంతుండుసదానిశ్చైడరాయక నీచెంతవర్తింతును. అని చెప్పిననాబ్రహ్మచారి కల్యాణదాతునిజూచి ఓమహానుభావా సాక్షాద్భగవంతుండ సీరూప

लगे भर भरके पसन । नारायण तबसों मोहिं सजनी सुधि न
रही निज वदन वसन ॥ ४१५ ॥

राग कान्हरो ।

आज ब्रजराजकी देख शोभा नई गई तनु भूल सुध भई हों
बावरी ॥ अधर रँग पान मुसक्यान जादू भारी ताहू पै चित
हरन दृगनके भाव रौ । कुंडलनकी हलन छलन मन मदनकी
चलत गज चाल वश करनके चाव री ॥ निर्यके रूप नारायण
हरण्यो हियो कौनसे भाग्यसों लग्यो है दाँव री ॥ ४१६ ॥

राग खट ।

आज नन्दलालमुख चन्द अयनन निरख पगम मङ्गल भयो
भवन मेरे ॥ कोटि कंदर्प लावण्य एकत्र कर वारों तबहीं जबहिं
नेक हेरे ॥ सकल सुखसदन हर्षत वदन गोपवर प्रसलदल मदन
जनो संग घेरे । कहो कोउ कैसे हूँ नाहि सुध बुध रहे गदाधर मिश्र
गिरिधरन टेरे ॥ ४१७ ॥

मुकुट माथे धरे खोर चन्दन करे माल मुक्ता गरे कृष्ण हेरे ॥
पीतपट कटि कसे कर्ण कुण्डल लसे निशिदिना उर बसे प्राण
मेरे ॥ मुरलिका मोहनी कर कमल मोहनी ले कनक दोहनी
खिरक नेरे ॥ लाल लोचन बने ललित रममें सने सैनसे अन-
गिने ग्वाल टेरे ॥ किंकिनी काछनी दंत शोभा घनी देख कौस्तुभ
मनी सुर छेकरे ॥ प्रभु छबीलो रंगीलो रसीलो आली लग्नसे मग्न
मनमें बसेरे ॥ ४१८ ॥

रागविलावल ।

माई री आज और काल्ह और दिन प्रति और और देखिये
रसिक गिरिराज धरन ॥ दिन प्रति नई छवि बरणे सो कौन कवि

వేని యీ కార్యమునుఘటింపించుటమిగులదుర్లభము. అనినవిని కల్యాణదాసుఁడు రాజును
జూచి నేనుధర్మపాశబద్ధుఁడను. (ధర్మస్య ప్రభురచ్యుతః) అనురీతిని ధర్మమునకు ప్రభువు
అచ్యుతుఁడుగదా. నేను భగవంతునివిషయమున న్యస్తభరుండనయ్యుండుటయు, అజగ
న్నాధుఁడు నాయోగక్షేమములను తానేవహించియుండుటయు నిజమగునేని నాప్రార్థ
నకై యాభక్తవత్సలుఁడవడితివచ్చి సాక్ష్యముచెప్పననుటకు సంతయములేదు. భువునిభక్తి
కిమెచ్చి యితనికి సర్వోత్తమపదవి ననుగ్రహించినదియు, గజేంద్రునిరక్షించినదియు, ప్రహ్లా
దునికై సభాప్రంభమున నవతరించినదియు, శరణాగతయగు ద్రావడికి నావద్దశయందు
వస్త్రప్రదానముచేసినదియు, మఱియు ననేకభాగవతులయాపదలఁచి పి
వారలరక్షణభారమునువహించినదియు నిజమగు నేనియట్టియాపదాభిప్రయము నాకై యిచ్చ
టికివచ్చి సాక్ష్యముపలకఁబోవునా. ఓరాజా యోబంధుజనులారాయించుకయోర్చియుం
డుఁడు. నేనివ్వడేహాయి యాదీనబంధువును ఇచ్చటికిఁబిలుచుకొనివచ్చెద. అనిచెప్పియఁపు
డేబయలుదేరి శ్రీమధురాపురమునుజేరి దేవాలయమున ప్రవేశించి భగవంతునికనంతవందన
ములుచేసి మస్తకనమస్కారజలయై దేవాధిదేవానేను నీసన్నిధిని గొడఁద్రాక్ష్యాణ బ్రహ్మచారికిఁ
జేసినకన్యకవిషయమగువాగ్ధత్తమును నాబంధుజనులును, దేశాధిపతియునునమ్మక నీసాక్ష్య
మునుగోరుచున్నారు. నీయాశ్రితవాత్సల్యమును జగద్విత్తముచేయుటకు మంచినసుయము
నీధించెను. ద్రువగజేంద్రప్రహ్లాదులను వారివారిచోటిపోయి రక్షించినట్లు నీవుధర్మసంస్థాప
నార్థమునన్ను వెంబడించి హరిద్వారమునకువచ్చి సాక్ష్యముచెప్పము. (యదాయదాహిధ
ర్మస్య | ధ్వానిర్భవతిభారత | అభ్యుత్థానమధర్మస్య | తదాత్మానంసృజామ్యహం) ఎవ్వడె
పుడుధర్మమునకు హానికలుగునో, అధర్మమునకునభివృద్ధికలుగునో యవ్వడపుడు నేనవత
రించుచున్నానని భగవద్గీతయందుచెప్పియున్నాడతఁడదా. అగోత్రవిషయమున నేని
నన్ను వెంబడించినచ్చి ధర్మరక్షచేయుము. అనివిన్నవించినకల్యాణదాసునిఁజూచి యో
వత్సా నీవలుకుటచిత్రమైయున్నవి. అర్చారూపమును పరిగ్రహించియుండు నేను నడచిన
చుటసాధ్యముకాదు. అయినను నేనునునావిభూతియును ఆశ్రితవినియోగార్హమైయుం
డుటచే నాకంతరంగుండగు నీకై నేనునడచినచ్చి నాయాశ్రితవాత్సల్యమును నెల్లరకునుప్రక
టించెద. నీవుతిరిగి చూడకముందుగనడవుము. నేనునిన్ను వెంబడించినచ్చెద. అనిచెప్పి కల్యా
ణదాసుఁడు ముందునడచిపోవుచుండగా తననుసర్వాభరణభూషితుఁడై వాయువశముచే
తనదివ్యమంగళవిగ్రహసంబంధమును దివ్యగంధమంతటనువ్యాపించుచుండ కాళ్లయందుగజ్జెలు
మ్రోయుచుండకల్యాణదాసునిని వెంబడించిపోవుచుండెను. ఇట్లువీరిరువురు దివారాత్రివిభా
గములేకనడచి హరిద్వారమునకు నరగడియదూరమునవచ్చునపుడు గజ్జెలశబ్దమువినకుండి
నందున కల్యాణదాసుఁడు తిరిగిచూచెను. భగవంతుండవటనేనిలిచి కల్యాణదాసునిఁ
జూచి నీవునన్ను తిరిగి చూడకుమని చెప్పియుంటినిగదా. నీవునాఁడూజ్ఞననువర్తించువఱకు
నిన్ను వెంబడించినచ్చితిని. ఇకనిచ్చోటువిడిచి కదలను. నేనిచటసన్నిధిచేసియుండుటను
రాజునకును నీబంధుజనులకును నెఱుకఁచేసి యందఱినిటకు తోడితెమ్మ అనినంతఁబించిన
కల్యాణదాసుఁడతివేగముగ హరిద్వారమునకుఁబోయి రాజునకునుతనబంధువులకునుభగవ
న్నయమనము నెఱుకఁచేసిన వారందఱును విస్తయమునుజెంది కల్యాణదాసుని వెంబడించి

వచ్చి శ్రీరుక్మిణీ కాంతునిదర్శించి ప్రదక్షిణ సమస్కారములుచేసి బహువిధముల స్తుతించుచుండ భగవంతుడు రాజునుజూచి యీకల్యాణదాసుడు నాకు మిగులసంతరంగుడు. వైరాగ్యము మొదలగు నాంతరవేషముచేపరిపూర్ణులగువారికి నేనుభృత్యుడనయ్యియుండును. నేనుసవిభూతికుండనయి వారలయధీనమైయుండును. వారలచిత్తవృత్తిగనుగుణముగ నడతును. అట్టివారలకై జన్మరహితుండగు నేననంతావతారములను జేయుచున్నాడను. అవ్యక్తుడయి యచింత్యుండగు నేను నాయంతరంగభక్తులకయి నామరూపములఁ బరిగ్రహించి యున్నాడను. నాహృదయమును సాధువులును, వారల హృదయములను నేనును ఎఱుఁగుదుమేగాని మాయురుపురిహృదయపరిపాకము జగమున నితరలకెవరికిని వేద్యముకాదు. ఈ కల్యాణదాసుడు నాసన్నిధినితనపుత్రిక నీబ్రహ్మచారికిచ్చెదననివాగ్దత్తముచేసెను. అట్లు చేయుటనాకుమిగులసమ్మతము. కాన గౌడబ్రాహ్మణుండనియోచింపక యితనిపుత్రిక నీ బ్రహ్మచారికినిచ్చి త్వరగావివాహముచేయుడు. అనినియమించినవారలెల్లరు షరమానంద భరితులయి మహాభాగ్యుని భగవదాజ్ఞనుశిరసావహించి యాశ్రితవాత్సల్యైకజలభే నీదాసునికార్యమును నీవేనిరవహింపవలయునని విన్నవించిరి.

భగవంతునితలంపు నెఱిగి విశ్వకర్మవచ్చి వివాహమంటపమును నిర్మించెను. కామధేనుకల్పతరువులు సాన్నిధ్యమైనను స్రవదార్థములను నిరవధికముగ నిచ్చుచుండెను. సమస్తదేవతలువచ్చి వివాహకార్యములనునిర్వహించిరి. ఆకాశమునదేవందుభులు ఘోషించెను. భేదరులు పుష్పవర్షములను గురిపించిరి. అందఱునుగూడి వధూవరులసలంకరించి సాధువాదముతోడ వివాహమఁజూత్సవమును నెఱవేర్చిరి. బంధుజనులును తక్కినవారలును అనర్హ్యవస్త్రాభరణాదులచే పరితృప్తులయి స్వస్థానములకుఁబోయిరి. శ్రీరుక్మిణీ కాంతుడు తనయాశ్రితవాత్సల్యమును ప్రకటించుచు నిపుడును అచట సాన్నిధ్యముచేసి యున్నాడు.

శ్రీమధురానాథాయనమః.

ముప్పదిమూడవయధ్యాయము.

సూర్దాసుచరిత్రము.

శ్రీమధురాపురమున అక్రూరాంశముచే సూర్దాసుండను భాగవతోత్తముండవతరించెను. ఇతఁడుపుట్టంధుండయ్యును జ్ఞానచతుఃస్సుచే సదాభగవంతునిదర్శించుచు ననవరతభగవద్భావముచేయుచు భగవన్నామసంకీర్తనపరుండయి శ్రీకృష్ణపరమాత్మవిషయమున ననేకసాహిత్యములను జేయుచు జ్ఞానభక్తి వైరాగ్యసంపన్నుండయి పురుషోత్తమ విద్యానిష్ఠుండయి తానుజేయుకీర్తనంబుల వినువారికి భక్తివిరక్తులగులుగఁజేయుచు కాలక్షేపముచేయుచుండెను. ఇతఁడొకనాడు తనకొకనినిసహాయముగఁజేసికొని వానిచేయ్యాది యాయూరిలోనుండిన భగవత్సన్నిధినిప్రవేశించి సాక్షాంశంధనంబాచరించి భగవంతుని యగ్రభాగంబుననిలిచి భగవంతునిట్లనిస్తుతించెను.

సన్మాత్రరూపియై, యచింత్యమహిమాయుక్తుడయి, సర్వవ్యాపియై, యనేకరూపియై, యేకరూపియైయుండు పరమాత్మకు ననంతవందనములు. అప్రమేయాశుల స్వరూపియై దేవతాయజ్ఞమున హవిస్సయియుండు నీకుననుస్మరించెద. మహాబ్రహ్మో విజ్ఞానమునకు సమభూమియై, ప్రకృతికంటె పరుండయిననీకు వందనముచేసెద. పంచభూతాత్మయై, యేకాదశేంద్రియాత్మయై, యవ్యక్తాత్మయై, అత్మయై, పరమాత్మయైయుండుటచే నీహికండవే యయిదువిధములయియున్నాడవు. సకలమయి సకలమున కాత్మయై తీరములగు సర్వభూతములకును అక్షరమగు నాత్మకును నియామకుండయి బ్రహ్మవిష్ణుశివనామములను కల్పనలచేఁ జెప్పబడు వాండవయియుండు భగవంతుఁడా నీవుప్రసన్నుఁడుకావలయు. అనంతగుణములతోఁగూడినమాత్మయై యానందయుక్తుడయినపరమేశ్వరా అనంతనామములతోఁగూడియుండు నీకుననుస్మరించెద. జీవాత్మలవలెకర్మోపాధికముగు దేవమునుమోది నామరూపకల్పనలులేక నిత్యమైయు త్రమమై వికారరహితమగుపరబ్రహ్మమునీవే. నామరూపకల్పనలులేక యొకపదార్థము నెఱుఁగుటయసాధ్యముకాన నీవుకృష్ణాచ్యుతానంతవిష్ణుడైనామములచే స్తుతింపఁబడుచున్నావు. అబుండై యనంతుండయినయోదేవా యోదేవాదికల్పనలతోఁగూడినసమస్తప్రపంచమునీవే. వికారరహితమగునాత్మయునీవే. ఇట్లుసర్వమును నీవిభూతియయియుండుటచే నీకన్యమెద్దియునులేదు. కాననీవేబ్రహ్మయై, శివుఁడై, సూర్యుఁడై, విధాతయై, ధాతయై, యింద్రుఁడై, వాయువై, అగ్నియై, పరుణుఁడై, కుబేరుఁడయి, యముఁడై, వేర్వేఱుకార్యములతోఁగూడిన స్వరూపభేదములచే లోకమును రక్షించుచున్నావు. మఱియు సూర్యకిరణరూపియయి ప్రపంచమును సృజించుచున్నావు. కాననీప్రపంచమంతయు నీకు శేషభూతమై యున్నది. సత్ అనుపదముచేఁజెప్పఁబడు వికారశూన్యమగుపరస్వరూపమై శుద్ధజ్ఞానస్వరూపమై చరాచరముల కధిపాతయయియుండు నీకనంతవందనములు. ప్రణవప్రతిపాద్యుండగు శ్రీహనుదేవునికి ననుస్మరించెద. సంకర్షణునికివందనము. ప్రద్యుమ్నునికి ప్రణామంబాచరించెద. అనిరుద్ధునికభివాదనముచేసెద. ఇట్లుచతుర్వ్యూహరూపియగు నీకుననుస్మరించెద. అనియైత్రూరునియట్లుస్తుతించి మఱలమాధవునికిట్లనివిన్నవించె. ఓకేకవానేనీజన్మమున నీవిషయమున నేమియు అపరాధముచేయలేదు. అట్లుండనేను పుట్టండుండనై నీదివ్యమంగళవిగ్రహమును దర్శించుటకు యోగ్యుండను కాకయున్నాను. జగదితా నీయనుగ్రహమును నిగ్రహమనితలంచుట నాకుస్వరూపహానియగును. నాకిట్టి యవయవవైకల్యమునకు కారణమగు పూర్వజన్మవృత్తాంతము నీయనుగ్రహముచేస్తరణకువచ్చుచున్నది. నేనుకంఠునిజనువున గోకులమునకువచ్చి రామసహితుండగునిన్ను రధారూఢుండేసి మధురానగరమునకుఁ జొడ్చినిపోవునపుడు గోపికలౌపికలులేకవిలపించుచు సౌకరితోసెకరు ఇట్లు జలకసాగిరి. ఓభఖియలారా గోవిందుడుమధురకుపోయిన మరలనిచటికెట్లువచ్చును. నగరశ్రీలమధురాలావములనెడి యమృతమును పానముచేయునుగదా. అట్లునగరశ్రీలవిలాసవాక్యములయందులయించిన వానిమనసుగోపికలయందులయింపదు. ఈగోకులమునకు సౌకసారవస్తువయియుండిన యాకృష్ణునిచటనుండికొనిపోవు క్రూరదైవము ఈగోపికలకెల్ల నేకకాలమున మృత్యువయ్యెననితలఁపవలసియున్నది. నగరశ్రీలవాక్యములు భావగర్భితములయగుటచే న్నితముతోఁగూడియుండును. వారలనడచిలాసములయగుటచే ముందరమయియుండును. వారల

య పాంగపీఠములు చిత్రాకర్ణకములై యుండును. కాననిదివఱకునట్టివాని నెఱుంగక గోకు
లమునవసించుచుండిన కృష్ణుడు మధురకుఁబోయిన వెనుక నగరస్త్రీలవిలాసముల నెడిసంకి
ల్ల చేఁగట్టఁబడును. కాన మరలగోకులమునకువచ్చునని యెట్లుచెప్పవచ్చును. ఇదిగోచూడుఁ
డు. అక్రూర నామముగలక్రూరునిచే నేమోపంచనచేయఁబడి మనకృష్ణుఁడమరభమునెక్కిమధు
రకుఁబోవుచున్నాఁడు. దయాశూన్యుఁడగునీభూతుకుఁడు మనమందఱము కృష్ణ మోహముచే
కర్కశుచున్నారమనియెఱుంగఁడుకాఁబోలు. ఎఱిఁగియుండిన మనకు నేత్రానందవిషయముగు
కృష్ణునిని మఱియొకచోటి కేలకొనిపోవును. ఓచంద్రములుబారా ఈకృష్ణుఁడుమనమకులను
ఇంచుకయ్యున్నను లెక్కింపక బలరామునితోడ రథమునెక్కిపోవుచున్నాఁడు. వీడుమిగుల
దయాశూన్యుఁడయియున్నాఁడు. వీనినిపోనీకయడ్డగించుటకు శీఘ్రముగయత్నింపుఁడు. ఓ
సుందరాంగులారా మామ మొదలగువారి కెదుర నీవిషయమయి మాటాడఁగూడదనిచెప్పదు రేని
విరహాగ్నిచే మనముదగ్ధలమైపిదపనీపెద్ద లేమిచేయఁగలరు. నందగోపుఁడు మొదలగువారు
తామును వెంబడించిపోవయత్నించెదగే కానియొక్కరయినను గోవిందునిపోనీకయడ్డగించు
టకుయత్నముచేయరయిరి. ఓచెలియలారా మధురయందలిమందగమనలకు నేఁడుగుప్ర
భాతమధ్యును. ఎట్లనిన వారలనేత్రముల నెడిభృంగములు నేఁడుమనకృష్ణునిముఖారవిందముక
రందమును పానముచేయునుగదా. ఇవటనడ్డగింపఁబడక కృష్ణుని వెంబడించిపోవువారులుమహా
పుణ్యవతులగుదురు. ఏలయనిన అట్లువెంబడించుభాగ్యవతులు వానిసుందరాంగమునుదర్శిం
చుచు తమ దేహములయందు పులకాంకురములుగలుగుచుండ సంతోషించురుగదా. నేఁడు
మధురానగరమువారి నేత్రములు ఈగోపాలమాదామఱియొక్క యవయవ సౌష్ఠ్యమును
జూచి మహాతృప్తముననుభవించును. మహాభాగ్యవతులగు నానగరస్త్రీలు ఎట్టిమంచికల
గనిరోయెఱుంగము. దానిభలముగనిరంకుశముగ మనకృష్ణునిఁజూచి కాంతియు క్తలై యా
నందింతురు. అయ్యోదయలేనిదైవము ఈగోపికాజనులకు సౌకమహానిధినిజూపి వెంటనే
నేత్రోత్పాటనముచేయుచున్నది. చారుములులారా చూడుఁడు. మనయందుకృష్ణునికిప్రేమ
తక్కువయగుకొలదిని మనచేతికంకణములుజూటిపోవుచున్నవి. ఈయక్రూరుఁడు క్రూర
హృదయుఁడు. కానరథమును వేగముగనడపుచున్నాఁడు. హరిమధ్యలారా యిట్లుదుఃఖించు
మనయందు నెవరికి దయకలుగకయుండును. ఏమిచేయుదము. మందగమనలారా కొంతనే
పు కృష్ణుఁడుకనఁబడుచుండెను. పిదప వానిరథముమాత్రమదృశ్యమగుచుండెను. ఇపుడా
రథచక్రములచేఁగలుగు భూపరాగమగపడుచున్నది. మఱియొకనిమిషమునకునిదియుమఱిగి
పోవును. కృష్ణుఁడుబహుమారముపోయెను. అనిగోపికలూపికలులేక దుఃఖించుచుండనేనిం
చుకయ్యున్ననుకనికరములేకనిన్ను ఆగోకులమునెల్ల దాఁటి తెచ్చితిని. నాటిభలమును నేఁడ
నుభవించుచున్నాను. గోపికామహారుండగునిన్ను ఆగోపికలనేత్రములకు విషయము
కాకచేసీతిని. కాననేనీజన్మమున నీదివ్యమంగళవిగ్రహమును నేమించుటకు సాధనములగునే
త్రములులేక పుట్టుండుండనయితిని. అనిచెప్పి కన్నీరుమున్నీరుగావగచుచునుండు సూరు
దాసునియందుశ్శత్యంతానురాగముతోఁగూడినవాఁడయి శ్రీవాగుదేవుఁడు నిజభక్తుఁడగు
సూరుదాసునికిదృష్టినిచ్చిప్రత్యుభావమైనరతిశయాజ్ఞల్యుక్తిరీట, రత్నాంబితచూడావతం
స, ముకరకుండల, గ్రీవేయక, హార, కేయూర, కటక, శ్రీవత్స, కాన్తుభ, ముతాదామో, ధరబం

ధన, పీతాంబర, కాంచీగుణ, నూపురాద్యపరిమితదివ్యభూషణుండై శంఖచక్రగదాశార్ఙ్గనంద
కాదిదివ్యాయుధధరుండై వైజయంతివనమాలావిభూషితుండై స్వయమానముఖాంబుజుండై
సాక్షాత్సన్నధకున్నభుండై నేవయోసంగితి నూరుదాసుడడు పెన్నిధానంబుండబొడగన్న పేద
వలెనే త్రోత్సవముగ భగవంతుని దర్శించి (త్వమాదిదేవః పురుషః పురాణ | స్త్వమస్యవిశ్వస్య
వరంనిధానం | వేతానీవేద్యంచవరంచధాను | త్వయాతతంవిశ్వమనంతరూప || వాయుర్యమో
గ్నిర్యరుణశ్శాంకః | ప్రజౌపతి స్త్వం ప్రపితౄమహాశ్చ | సమానమస్తేస్తుసహస్రకృత్యః |
పునశ్చభూయోపినమానమస్తే || సమః పురస్తాదధపుష్కతస్తే | సమాస్తుతే సర్వతయేవ సర్వ |
అనంతవిర్యామితవిక్రమ స్త్వం | సర్వంసమాప్నోషితతోనీసర్వః) ఓభగవంతుడానీపు ఆది
దేవుడవు. పురాణ పురుషుడవు. సమస్తజగత్తునకువరమాధారభూతుడవు. విశ్వవేత్తవు.
నీవేమంత్రాత్మలతేపాండవని సమాక్షస్థానము. సమస్తజగత్తు నీచేవ్యాపింపబడియున్నది.
వాయువును, యముడును, అగ్నియు, వరుణుడును, చంద్రుడును, బ్రహ్మయు, బ్రహ్మకు
తండ్రియగువిష్ణువునునీవే. నీకువేమాటునమస్కరించెద. మరలవలుమాటు నమస్కరించెద.
నీకుముందును, వెనుకను, సమస్తదిక్కులయందును నమస్కరించెద. అమితమగు సామర్థ్యవరా
క్రమములతోఁగూడిననీవు సమస్తజగములయందునిండి వ్యాపించియుండుటచే నీవేసర్వస్వ
రూపుడవు. అనివిన్నవించి యాశ్రితవాత్సల్యైకజలధే నాకుచ్చిప్తినిచ్చి నీదివ్యమంగళ
విగ్రహ నేవయోసంగితివి. నీవాత్సల్యమును నేనేమనికొనియాడుదు. నిన్నుఁజూచిననేత్రము
లతో మఱియొకటినిఁజూడరోయుదును. కాన నీకన్యమగువిషయములనుజూడకుండునట్లు
నాదృష్టినువసంహరించి నీవిశ్వరూపమునవరతమువర్పించునటుల జ్ఞానచతుష్సుసైసంగు
ము. ఈవరముతప్ప నేనన్యమునువేడను. అనివిన్నవించునిజభక్తుండయిన సూరుదాసుని
యంతరంగకుడ్లికి భగవంతుండెంతయుమెచ్చి యతడుకోరినట్లుచేసెను. సూరుదాసుడవు
ఎడతెగక హరిసంకీర్తనముచేయుచు నిరంతరభగవద్భావనపరుడయియుండెను.

ఇట్లుండ అవంతికాపురిరాజు అనేకపాతకులను తనచెంతఁజేర్చుకొని పోషించుచుం
డెను. అందొకవిద్వాంసుడు మహావిమోహముగ కఠినశిలునుకరంగునట్లు పాడుచుండును.
అతనియందు రాజునకు సంతోషమున్న ప్రకమయియోయి గాయకా నీయట్లుమ సోహిర
ముగ పాడువారిని నేనిదివఱకుకనివినియెటుంగననిప్రశంసచేసెను. అదివినియాగాయకుండ
ఓరాజు మధురాపురమున సూరదాసుడను సుకయంధకుండ పరమభాగవతోత్తముం
డయి సాక్షాన్నారదుండనదగియనవరతము భగవంతునిని ధ్యానముచేయుచున్నాడు. ఆ
గానరసమును నేనేమనికొనియాడుదును. అతడుగానముచేయ నారంభించినగంధర్వులును
లజ్జింతురు. సాక్షాద్భగవంతుడగుశిరఃకంఠముచేయును. అనిచెప్పినవినిరాజుఆశ్చర్యపడితన
యంతరంగపరికరమునుబంపి సూరదాసునిని ప్రార్థనాపూర్వకముగకప్పించి యతడు
తనకుద్యగ్గోచరుడయినంతటసవరివారముగ నామహానుభావునికీ నభ్యుత్థానవంశములుచేసి
పూజ్యోపనమునఁగూర్చుండఁజెట్టి భాగవతోత్తమా నీవుచేయుభగవత్కీర్తనను వినవలయు
నని నేనునుచటకూడియుండువారును అపేక్షించెదము. మామసారథమునుసఫలముచేయ
వలయుననిప్రార్థించిన నతడువల్లెయని హరికీర్తనముచేయ నారంభించెను. అపుడువిఘ్న

శ్వరుఁడును సరస్వతియును ప్రత్యక్షమయి తాళమునువీణయుఁగలిగి సూరు దాసుని కీర్తనలకునుగుణముగావాయించుచునతనికిరుప్రక్కలనునిలిచిరి. రంభాదిదేవాంగనలు నతని యగ్రభాగంబుననాకీర్తనలయందలి భావముననుసరించియభినయము చేయసాగిరి. గంధర్వకింపురుషాదులువచ్చివిస్త్రీతులయి కీర్తనలనుశ్రవణముచేయుచుండిరి. పరమయోగుల వాఙ్మనసములకునవరిచ్చేద్యుఁడగుభగవంతుఁడు సాక్షాత్కరించి నృత్యముచేయసాగెను. రాజు మొదలగుసభికు లెల్లరును మైమఱచి యచంచలులయి స్తంభాకారముగనుండిరి. ఇట్లుక భోముపర్యంతము సూర్ దాసుఁడు శ్రీకృష్ణలీలలనువర్ణించుచుండ శ్రవణముచేసియెల్లరును పరమభక్తియుక్తులయి భగవచ్చరణారవింబంబులయందు లయించినమనసులుకలవారలై యానందపరవశులయి మానముద్రనువహించిచిత్రప్రతిమలవలెనుండిరి. మఱికొంతసేవటికి భగవంతుఁడును తక్కినదేవతలును అదృశ్యులయిరి. రాజు సూర్ దాసునిశరణుఁడైంది మహాత్మానీవచటవసించి నాకు భగవదనుగ్రహముకలుగునట్లు భక్తివిరక్తులనువదేశించుచు నీ కీర్తనలచే ఈదేశములనుభగవద్భక్తులగునట్లుకటాక్షింపవలయుననిప్రార్థించిననతఁడురాజు ప్రార్థననంగీకరించి యచటవాసముచేయుచుండెను.

ఇట్లుండ రాజు స్త్రీలు రాజునుజూచి స్రాణనాయకా నియాచార్యుఁడగుసూర్ దాసుఁడొకదినముకూయంతఃపురమునకువచ్చి కొంతసేపుభగవంతునిగీర్తించి ముక్కుఁగృతార్థులను జేయవలయునని మసారాధించెదమనివిన్నవించినరాజు తనవత్సలప్రార్థననుసూర్ దాసునికివిన్నవించి యొడంబఱిచి వారినితోడ్కొని యంతఃపురమునకువచ్చి యొకపూజ్యోపసమునఁగూర్చుండఁబెట్టిననాభక్తాగ్రగణ్యుఁడు అతిమసౌహారముగ భగవంతుని తన వృత్సర్వంబున నెలకొల్పి కీర్తనముచేయ నారంభించెను. ఇతఁడంధుఁడు గాన రాజపత్నులశంకలేక యతని కెదుటనిలుచుండినుచుండిరి. ఇట్లుభగవత్కీర్తన జరుగుచుండుకాలమున శ్రీసత్యభామయతనియగ్రభాగమున సాన్నిధ్యమైనిలిచెను. అపుడు భగవత్కటాక్షముచే సూర్ దాసునికిదృష్టికలిగి, యాదేవినిదర్శించి యోతల్లి నీవేలయిచటవచ్చినిలిచెదవనియడిగెను. ఈయద్భుతమునుజూచి రాజు స్త్రీలు ఈమహాత్ముఁడంధుఁడనితలచి మనముకునమునశంకలేకయి తనిసన్నిధినివర్తించితిమి. ఇతఁడుయాదృచ్ఛికముగ సాక్షాత్కరించినయీదివ్యాంగననుదృష్టించి మాటాడుచున్నాఁడు అనిచెప్పి లజ్జావిశిష్టలయితెరచాటునసెదిగియుండిరి. అపుడు దేవాధిదేవుఁడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మప్రత్యక్షమై సూర్ దాసునికిని,సత్యభామకునుదర్శనమునిచ్చి వారిరువురినితనదివ్యమంగళవిగ్రహమునందు విక్రమముచేసికొనియదృశ్యుఁడయ్యెను. ఇందుచేడ్డనభక్తివై రాగ్యసంపన్నుఁడై తన్నుశ్రయించినవాని భగవంతుఁడు నిత్యానపాయనియగుశ్రీమహాలక్ష్మీతోసమముగ నంగీకరించుననియు, భగవంతునివిషయమున అచిదృత్సర తంత్రుఁడయియుండు పరమభాగవతుఁడు భగవంతునిదివ్యమహిషికోటియందంతర్భూతుఁడగుననియు, అట్టియుత్తమునిభగవంతుఁడు సవిగ్రహముగనంగీకరించుననియుభావము. ఈసూర్ దాసునికీర్తనలను శ్రద్ధతోశ్రవణముచేసినవారెల్లరును భక్తివిరక్తులతోఁగూడి ముక్తులైరి.

ముప్పదినాలవయధ్యాయము.

సేనానావిచరిత్రము.

అపంతి పురమున సేనానావియను సైకముంగలవాఁడు భగవత్ప్రభుత్వముచే జ్ఞానభక్తివై రాగ్యసంపన్నుఁడయి, శ్రీభరతయోగివలె ననవరతధ్యానసేఘుఁడయి, స్వవర్ణోచితవృత్తిచే దేహయాత్రగడపుకొనుచు (పరంపతవహజ్వాలా । పంజరాంతరవ్యవస్థితీః । నశోరిచింతావిముఖ । బససంవాసవైశసం) అనురీతిని శారించితావిముఖులగుజనులసహవాసమునకన్న అగ్నిజ్వాలాపంజరమునవసించుట శ్రేయమనితలచి సంసారులసాంగత్యసల్లాపములనువరించి మితాహరముతోఁగూడినవాఁడై కాలమునుగడపుచుండెను. (శ్రేయాః స్వభర్త్యోవిగుణః । పరధర్మాత్స్వసృష్టితాత్ । స్వభర్త్యేనిధనంశ్రేయః । పరధర్త్యభయావహః) అనఁగా యథావిధిగఁజేయఁబడుపరధర్మమునకన్న గుణహీనమగు స్వభర్త్యము శ్రేష్ఠము. స్వభర్త్యముననుండి మరణమునెందుట శ్రేయము. పరధర్మమునరకావహమగును. అని భగవద్గీతయందు భగవంతుఁడుచెప్పియుండుటచే బుద్ధిమంతుఁడగు సేనానావిస్వభర్త్యనిష్ఠుఁడయి, యథాలాభసంతుష్టుఁడయి కాలక్షేపమును జేయుచుండెను. (కిమప్యత్రాభిజాయంతే । యోగినస్సర్వయోనిషు) అనురీతిని ఈమహానుభావుఁడుహీనకులమునందవతరించియు (శమోదమతవశ్యోచం । యంత్యార్జవవిరక్తతా । జ్ఞానవిజ్ఞానసంతోషః । సత్యాస్తీక్యద్విషడ్గుణాః) అనిచెప్పఁబడియుండుపల్లడంబుగుణములతోఁగూడినవాఁడయి భగవంతునికి ప్రీయతముఁడయియుండెను. ఇతఁడుకామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యములనెడి యరిషడ్వర్గమును జయించియనాదికాలముగ తనహృదయప్రదేశమునవసించుచుండినయహంకారముకారములనెడి చందాలులిరువురనుదూరముగవెళ్లఁగొట్టి లక్ష్మీకాంతుని తనహృదయాంబుజమున గుఱిరముగఁబ్రతిష్ఠించి లోకమునుమఱచి యనవరతము మానసికారాధనముచే భగవంతునిసంతోషింపించుచు తానును ఆనందించుచుండెను.

ఒకనాఁడు ఆదేశాధీశుఁడగుచురుక్మప్రభువు ఔరముచేసికొనవలయునని సేనానావినిపిలిపించెను. అట్టిసమయముననాభాగవతోత్తముఁడు శాంతిజలమునస్నానముచేసి, దాంతియనుభౌతవస్త్రమునుధరించి, పరమవైరాగ్యమునువైష్ణవాలంకారముచేసికొని, సవద్యారములతోఁగూడినశరీరసగరమున హృదయాలయమున జ్ఞానమునుగోమయముచే స్థలకుద్ధిచేసి, విజ్ఞానమునురంగవల్లిచేసలంకరించి, యార్జవమనురంభాస్తంభములనునాటి, ఔంతియనుమితానంబునుగట్టి, సత్యపీతంబున లక్ష్మీకాంతునిఁబ్రతిష్ఠించి, భూతదయయనుధూపమును, దీపజనపోషణమనుదీపమును, సర్వభూతసమభావమునుతోకవృంతమును, అద్వేషమును చామరమును, శ్రవణమునసనిధిధ్యాసములనుసర్వస్వపాద్యాచమనములను, జ్ఞానానందమయమై జ్ఞానగుణకమయి పరమాత్మశేషమయియుండు పరిశుద్ధాత్మయనుమహానైవేద్యమును, అకించిన్యమునుతాంబూలమును, అనన్యగతియను నీరాజనమును సమర్పించి తన్నుమఱచి తన్నయుండయి భగవద్ధ్యానపరుఁడయియుండెను.

ఇతఁడుప్రపంచమునుమఱచి భగవద్ధ్యానమునలయించియుండినందున రాజసేవకులు తన్నుపిలుచుట నెఱుఁగకుండెను. ఇతనిభావమునెఱిగి యి తనియింటనుండినవారు సేనా

నావియింటలేడని యాభటులకు చెప్పివంపిరి. మీదమీద సనేకదూతలువచ్చి పిలిచియు సేనానావియింటలేడనియే చెప్పవుండిరి. ఇట్లుండ (జ్ఞాతిశ్చేదనలేనకిం) అనగా నొకనికి జ్ఞాతియుండిన నివృత్తోప్రయోజనమేమి. అనునీతివాక్యము సత్యముగ ఆసేనానావి జ్ఞాతియగువాడు రాజసన్నిధికిఁబోయి యోరాజుసేనానావియింటలేయున్నాడు. దేవ రయాజుకు వెఱవక యింటలేడని చెప్పివంపెను. అనివిన్నవించెను. అదివినిరాజు ఆగ్రహ గ్రస్తచిత్తుడై కొందఱుభటులనుపిలిచి సేనానావిపట్టికట్టి సముద్రమునఁబడవేయుండని యాజ్ఞాపించెను. ఆసమయమునభక్తవత్సలుడయి దీనదయాశుండయి యాపద్యాంధవుఁ డగుశ్రీమత్పంథరినాథుఁడు గ్రక్కున సేనానావివేషమునుధరించి యడవమును జేఁబూనియతి విసేతుడయి రాజసన్నిధికివచ్చి మోకాళ్లమీదగూర్చుండి వందనము (సలాము) చేసెను. అభిలాంఠకోటిబ్రహ్మాండనాయకుడై, షరమయోగి వాఙ్మనసాపరిచ్ఛేద్యుడై, దేవాధిదే వుడై, సర్వలోకశరణ్యుడై, సర్వభూతహృదయాంబుజవర్తియై, కర్మసాక్షియై, కర్మఫల ప్రదుడై, ముక్తినాథుడై, లక్ష్మీనాయకుడైన శ్రీపుండరీకవరదుడై తనయాశ్రితపారతంత్ర్యమును ప్రకటించుటకయి సేనానావివేషమునుధరించియడవమునుదగిలించుకొని తురుష్కు ప్రభువునకు ఔరముచేయ నుద్యుత్తుండయ్యెను. మహిషియుచ్చిష్టమును అపేక్షించు కాము కునివలెనాశ్రితవిధేయుఁడగుభక్తవత్సలుఁడు సేనానావియొక్క కులధర్మమగు నీచవృత్తిని తాను జేయవలయుననియాసవడెనుగాఁబోలు. విత్తలునికన్ని వేషములు తగియుండును. ఇట్లు ద్యుత్తుండయినవానిఁజూచినతోడనే రాజునకుకోపము చల్లారెను. సూర్యోదయమున నంధకారముతలచూపునా? మఱియు చంద్రోదయమున కువలయుములకానందముకలుగు నట్లు ఈమహాపురుషునిఁజూచినంతట రాజునకును, అచటనుండినవారికిని నిర్వాణముగ నానందరసముష్పాంగెను. ఈఔరకవేషధారి రాజునియమనమును జెంది రాజునకు ఔర ముచేయఁపారంభించెను. ఈవేషధారి ఔరముచేయుకుశలత రాజునకు ఆనందజనకమయి యుండెను. ఇట్లు ఔరముముగిసినపిదప వాడుకప్రకారమువరిచారకులు గుంధతైలమును నొకస్వర్ణపాత్రమునఁ దెచ్చియుంచిరి. ఔరకవేషధారియాలైలమును రాజుకురులకురా చుచుండెను. అపుడు ఆఔరకునికరస్పర్శముచే రాజునకుఁగలఁకేయగుణములునశించి శమదమాద్యాత్మగుణములంకురించెను. గుంధతైలమున ఔరకునిప్రతిబింబము చతుర్భుజ ములతోడను, కిరీటమకరకుండలకేయూరాది దివ్యభూషణములతోడను, శ్రీవత్సకాస్తూభము లతోడను, వైజయంతివనమాలికలతోడను, నభిలజగజ్జననియగు శ్రీమహాలక్ష్మీకాలయం బగువిశాలవక్షస్థలంబులతోడను, శంఖచక్రాదిదివ్యాయుధములతోడను, దయాపూరితములై యాకర్షాంతములగు నేత్రములతోడను, నిర్వాణమందస్త్రీతముతోఁగూడినముఖాంబుజముతో డను, వరదాభయహస్తంబులతోడను రాజునకుఁకావలదెను. అపుడురాజు ఆప్రతిబిం బమునుదర్శించినపిమ్మట బ్రహ్మనందమును జెంది తద్గతమగుమనుగులకలవాడై యచలుండై యుండెను. చాలప్రాద్దెక్కినందున సంతరంగవరివారము స్నానముచేయవలయునని రాజు నకున్నరింపించిరి. రాజులేచి సేనానావినిజూచి నీయట్టిచతురుఁడు లోకంబునలేఁడు. నీ విశ్లేషమునాకుదుస్సహాయుఁడవు. నేనుస్నానముచేసిభుజించవచ్చెద. ఇంతలో నీవును

నీయింటికిపోయిభుజించిరమ్మ అనిచెప్పి దోసెడువరాలు అతనికొంగునపోసివంపెను. భగవంతుడు నేనానావియింటికివచ్చి రాజిచ్చినవరాలను అతనియడవములో వదిలముచేసి యంతర్ధానుఁడయ్యెను. రాజుతైలపాత్రమున తనకగవడిన భగవద్వింబమును భక్తియోగ నిష్ఠునివలెనిరంతరధ్యానముచేయుచు స్నానభోజనకార్యములను సత్వరముగాఁదీర్చుకొని యాస్థానమునకువచ్చి యంతరంగపరివారమునుజూచి నేనానావియెచటనున్నాడు. ఇట్టి సత్పురుషుఁడెవయినఁగలఁడా? ఆమహానుభావునిసచ్చరిత్రమత్వద్భుతమయి, ముక్తిహార్ద మయియున్నది. అతనివిశ్లేషమునాకతిదుస్సహమైయున్నది. కాన నాపరమసాధువును శ్రీమముగఁదోడితెండనినియమించెను. రాజపరిచారకులు శీఘ్రముగ పాఱివచ్చి నేనానావికి రాజాజ్ఞయెఱుకచేసిరి. ఇంతలో నేనానావితానుభగవంతునికిఁ జేయుమానసికారాధనమును ముగించి ప్రపంచజ్ఞానమునుమనసునకుఁదెచ్చుకొని రాజభటులు పెక్కుమాటులుతనన్నపిలిచిపోయిరనివిని తనమంచున నిట్లనిచింతించె. నేనింతనే పుమానసికారాధనానిష్ఠుఁడనై ప్రపంచమునుమఱచియుంటిని. పలుమాటుపిలిపించియుపోనందున రాజునకు నాపైకోపము కలిగియుండును. అయిననేమి (అంభోజీవనవిహారవిలాసమేవ హంసస్వహంతినితరాంకుమితోవిధాతా | సత్వస్వద్గజలభేదవిభాప్రసిద్ధాం | వైద్యశ్రీర్మువహార్దుమసౌసమర్థః) బ్రహ్మకుతనవాహనమగు హంసపైకోపముకలిగిన పద్మవనవిహారమునుమాన్మవచ్చునేకాని పాలునునీరును వేఱుపఱుచునట్టి యాహంసయొక్కనై జస్వభావమునుపోగొట్టుటకు సమర్థుఁడు కాఁడుకదా? అట్లు ఈరాజునకు నాయందుకోపముకలిగిన నాజీవనమునకు హానికలుగఁజేయ వచ్చునేకాని మదీయమగుహృద్గతాయందు గుప్తముచేయఁబడియుండెడునమూల్యమయి, నిస్సమాభ్యధికమై, సకలలోకసంజీవనమై, యఖిలజగదుదయకారణబీజమై, నాయాపద్ధనమైయుండు పరమాత్మనియే పమునునవహరించుటకువీఁడెట్లుశక్తుఁడగును. నాయందును ఈ రాజునందును సర్వమునందునుసమప్రవేశించియుండుపరమాత్మయొక్కఁడైయుండరాజునకు నాపైకోపముకలుగునని నేనేలశంకింపవలయు. సూత్రధారికితెలియక బొమ్మలునాట్యమాడునా? నన్నుతనవానిగనేలుకొని నాపూజనంగీకరించెడి పాండురంగఁడను సూత్రధారి లిలలకుబ్రహ్మదిపిపీలికాంతమగునను ప్రప్రాణులుబొమ్మలయియుండ రాజుమాత్రము అందుకువేఱైనవాఁడా? మఱియు కవచధారియగు పురుషునివలె శ్రీమత్పాండురంగఁడు సమస్తచేతనాచేతనములను కవచముగధరించియుండుటచే నేనును ఈరాజును ఆపాండురంగని స్వరూపులైయున్నారము. కాన నేనేలనాజీవితేకుండగు శ్రీమత్పాండురంగని సన్నిధానమును రాజసభయనిద్రమించితిని. విక్రమార్కునిసీంహాసనముమీఁదఁగూర్చుండెడి పరమలుట్టుఁడుపరమోదారియగునట్లు కర్మభూమియందుజనించియుండునాకు ఇట్టిచిత్రకాలుష్యముకలిగెను. అనికొంతచింతించి భగవత్కృతాక్షులబ్ధమగు జ్ఞానదీపముచే భేదజ్ఞానమునుతిమిరమునుపాఱిదోలి యడవమునుగైకొని యిల్లువిడిచిబయలుదేరి (అనంతవైకుంఠముకుండకృష్ణ | గోవిందదామోదరమాధవేతి | ఫత్తంసమర్థోపినవక్తీకశ్చిత్ | అహంజనానాంవ్యసనాభిముఖ్యం) అనఁగా అనంతా, వైకుంఠా, ముకుందా, కృష్ణా, గోవిందా, దామోదరా, మాధవాయనిపలుకుటకు సమర్థులయ్యును సెక్కుఁడైన నాభగవన్నామములను సుచ్చరించుటలేదు. అయ్యో యీజనులకుసాంసారికవ్యసనమే ఘుఘ్నమైయున్నది. అని పరోప

దేశరూపముగ భగవన్నామ సంకీర్తనముచేయుచు పోయి రాజద్వారమున ప్రవేశించి రాజున కెదుట నిలువఁగా రాజు సూర్యునిఁ జూచిన కమలమువలె, చంద్రునిఁ జూచిన కుముదమువలె, మేఘమును జూచిన చాతకమువలె, కామినిని జూచిన కాముకునివలె నామోదించి యభ్యుత్థానముచేసి యతని పాదద్వయంబున తన శరంబును జేర్చి లేచి నిలుచుండి యోకుహత్వానేఁడు నాకు గుప్రభాతమయ్యెను. నిన్నిదివఱకు సామాన్యమునుఘృణితుఁడనియుంటిని. నీవు నాకు ఔషముచేసిన పుడు తైలమునఁ జూపిన సీరూపమునాకు చిత్తాకర్షకమై యున్నది. ఇదిగో నేను యాచించెద. నాకు మఱియొక తూరియట్టిదర్శనము నే సంగవలయునని ప్రార్థించి పరిచార కులచే. స్వర్ణపాత్రమున గుగంధతైలమును రప్పించి యతని కెదుటనునిచి అతైలమునఁ జూడఁగా మునుపటివలె భగవంతుని దివ్యరూపము కనఁబడదయ్యె. సేనానావి యాయదృశ్యమును విని పులకాంకిత శరీరుండై భగవంతుని దివ్యలీలలను స్మరించుచు నుకరఁగుచుండ యాసింఘో, దీనబంధో, నిరవధికవాత్సల్యజలధీ, యపారకరుణానిధీ, పుండరీకవరదా, లక్ష్మీకాంతా, మహానీచుండనగు నానిమిత్తమున నిట్టి నీచకార్యమును చేసితివి గదా? అనవరతము సంకల్పమాత్రమున సృష్టిస్థితి సంహారములను జేయుచుండు నీవు నీచూక్రితవాత్సల్యమును ప్రకటించఁ దలచి యడవమునుకై కాని ఔరకృత్యమును జేయ నాసవడినది వింతయై యున్నది. నేను మహాపాపులలో నగ్రగణ్యుండనుగాన నాకై నీవీచవేషమును ధరించి నీచకృత్యమును చేయ వలసిన ఛైవని చెప్పవచ్చు నవశుండై భూమిపైఁ బడియేడ్చుచుండ రాజు అద్భుతచిత్తుండయి గద్గదకంఠుండై యానందభాష్యములతోఁ గూడి ఓ పుణ్యరాశీని నిమిత్తమున నాకు బ్రహ్మరుద్రేంద్ర సనకాదుల ధ్యానమునకును నత్యంతమారముగ భగవంతుని దర్శనము గులభముగ లభించెను. అని చెప్పచు నతని కుపచారముచేయుచుండెను. సేనానావికాంతతైలివిని జెంది యోరాజా నీభాగ్యమేభాగ్యము. నీవు పసించిన గర్భముయొక్క యోగమేయోగము. నీపితరుల పుణ్యమే పుణ్యము. శ్రీకృష్ణపరమాత్మను సాక్షాత్కరించిన నిన్ను దర్శించెద. అని చెప్పి యడవముభార మైయుండుటకు కారణముతైలియక శోధింపఁగా నదివరాల చేసిందింపఁబడియుండెను. దానిఁ జూచి సేనానావిలక్ష్మీనాథా, యనాధనాథా, పండరినాథా, మన్నాథా అనంతకోటి బ్రహ్మాండసృష్టిని సంకల్పమాత్రముచేచేయునీవు ఔరముచేసిన పాదించిన వేతనమాయది? అని చెప్పి యాద్రవ్యమును ఈశ్వరసంతానమగు దీనజనులకిచ్చి సంతోషించెను. రాజునాఁడు మొదలు పరమవిరక్తుండై పరమభాగవతుండగు సేనానావికి ప్రియశిష్యుండై యుండెను. సేనానావియు రాజును శరీరమును నీడయును వలెననవరతముకూడియుండి నిరంతర భగవద్ధ్యానముచేయుచుండిరి.

విచిత్రచరిత్రాయనము.

ఘృష్ణదియయిదవ యధ్యాయము.

సాత్వికరాజచరిత్రము.

పరమపాపనాత్మకు శ్రీజగన్నాథమున సాత్వికరాజనుభాగవతోత్తముఁడు శ్రీజగన్నాథునిచరణారవిందములయందలి యచంచలభక్తితోఁ గూడినవాండై శ్రీకృష్ణపరమాత్మను

రెండుచేతులతో ఆవ్రసాదమునుగొని స్వీకరించెను. భగవత్సన్నిధానముననుంచబడినహస్తము దమునమైయుండెను. ఈయాశ్చర్యమునుజూచి యబ్బుతాయత్తచిత్తులై యర్చకులాదమునమునై త్రియందుకొంత శ్రీకృష్ణ, బలరాము, గుణద్ర శ్రీపాదంబులనర్పించి మఱి కొంత సందవనంబుననిజేపించిరి. రాజమునుపటికన్న గుణములతిశయించి పరమవీర క్తుండయ్య, సంసారమునునిస్సారమని తలచి, కంసారిసవరతముభజించుచు (ధ్యాయంతియేవిష్ణుమనంతమవ్యయం । హృత్పద్మమధ్యేసతతంవ్యవస్థితం । సమాహితానాంసతతాభయప్రదం । తేయాంతిసిద్ధింపరమాంచవైష్ణవీం) అనురీతిసవరతము హృత్పద్మమునవసించి యాశ్రితులకభయమిచ్చునవ్యయుండగు శ్రీమదనంతునిని సంతతధ్యానముచేయుచుండి, పరమవైష్ణవసిద్ధినిబొందెను.

శ్రీనీలాచలనివాసాయనము.

కర్నాటాయచరిత్రము.

శ్రీజగన్నాథక్షేత్రమున కర్నాటాయయను నారీశిరోమణి గర్భవతియయియుండునపుడు ఆమెభర్త పరలోకగతుడయ్యెను. ఈగుడభిర్యవియోగమునకెంతయువగచి దుస్సహమగు నాదుఃఖమునుసహించుకొని పుత్రోదయమును నిరీక్షించుచుండ శ్రీజగన్నాథునికటాక్షముచే ఆయువతిగర్భమునందొకపుత్రుండడుదయించెను. ఆసాధ్వి తనపుత్రునికి యథాకాలమున చౌలోవనయనవేదాధ్యయనములను జరపించి సకలవిద్యలను నేర్పి పదియాఱవయేటసెకచక్రనికన్యకను పాణిగ్రహణముచేయించెను. కొంతకాలమునకు వెనుక కర్నాటాయకోడలు గర్భవతియయి యొకగు పుత్రునిఁగాంచెను. ఆశిశువుకలిగినకొన్నాళ్లకు కర్నాటాయ పుత్రుండడు దేహవియోగమును జెందెను. కర్నాటాయ దుస్సహమగు పుత్రవియోగమును సహించుకొని పౌత్రునిలాలనచేయుచు కొంతశోకమునుమానియుండెను. ఇట్లుండనాకన్మీకముగా ఆపౌత్రుండను మృతుడయ్యెను. అపుడు కర్నాటాయ నాపారభిమెట్టిదోయెఱుంగను. మొదటభర్త్యవియోగమును, పిదపపుత్రవియోగమును, తదనంతరము పౌత్రవియోగమును జెంది యేకాకినయితిని. ఈదుఃఖసముద్రమునెట్లుదాఁటుదునని భేదించుచు చింతాకాంతయై కాలమునుగడపుచుండ ఈమెభాగ్యవశమున జగన్నాథయోత్రవచ్చినయొకభాగవతుండడు ఈమెయింటవిడిచిచేసెను. కర్నాటాయ యశులరాత్రమును దుఃఖించుచుండుటనుజూచినదుఃఖమునకుఁగారణ మేమనియాభాగవతుండడిగినకర్నాటాయ తనచరిత్రమును సవిస్తరముగనతనికి విన్నవించెను. అదివినియాభాగవతుండడు ఓపాలతీ సంసారమున్ననించుకయైనను, గుఱముకలదా? ఈచింతనువిడుపుము. నీకుఁగూర్థమునువదేశించెదనువినుము. నావచనములనసత్యములని తలచవలదు. నేనుద్రవ్యకాంక్షచేఁగాని, భ్రమచేఁగాని ఊహదేశంపవచ్చినవాండనుగాను. కాననావలుకులను సమ్ముము. పురుషుండబినించినతోడనే బాల్యమును, పిదపయావనమును, అంతకుమీఁదననివార్యమగువార్ధక్యమును జెంది పిమ్మటమృత్యువశుండగును. ప్రాణులయందవియన్నియునుగలుగుట నాకును, నీకును ప్రత్యక్షదృశ్యమయియున్నదిగదా? ఇంతియకాదు. మరణమునుజెందినవానికి మృతలజన్మముకలుగుట నిశ్చయము. ఈయర్థమునకు శ్రుతి, స్మృతి, దిశాప్రాయముల ప్రమాణము

లగును. ఈ దేహము కలుగుటకు పూర్వజన్మమునఁ జేయఁబడిన పాప పుణ్యములతోఁగూడిన శరీరమగునాత్మ తప్ప వేఱు కారణముగఁపడనందున శుక్ల శోణితములకు నధిష్ఠాతయగు నాత్మయే ముఖ్య కారణమగును. కాన పురుషునికి గర్భవాసము మొదలు శరీరావసానపర్యంతము సర్వావస్థలయందును దుఃఖ మేకలుగుచున్నదని తలంపుము. అన్న పాపములచే నాఁకలిదప్పలు తిటుటయు, ఆయా యు పాయములచే శీతోష్ణ ద్యుష్ట ద్రవములు మానుటయు, శుఖమనితలంపుట యవివేకము. ఎట్లనిన అన్న పానాదులను సంపాదించుటకై చేయు ప్రయత్నములచేఁగలుగుదుఃఖములు చెప్పఁదరమా? ఈయన్నాదు లేయజ్జీర్ణములగునపు డెంతదుఃఖ హేతువగుచున్నది. దీనికి దృష్టాంతమును జూడుము. వాతదోషముచే స్తంభించియుండు నంగములనుగల వారలయి, శ్రమవడుచు దేహసౌఖ్యమునుగోరువారలకు శరీరమును గుడ్డుటయు, నలుపుటయు, శుఖమైయుండును. కామమోహంధులగు జనులకు ప్రణయకలహమునందు కొపించిన కామినియొక్క చరణతాడనము శుఖము గాఁదోచును. ఇట్లు దుఃఖ హేతువులయందు శుఖ భ్రాంతికలిగియుండుటనుజూచితివే? ఈతీరున మాంస, శ్లేష్మ, మల, మూత్రాదిమయమగు దేహమున సౌందర్య, సౌకుమర్య, సౌరభ్య, కాంత్యాదిగుణములకలవనితలంచుట భ్రాంతియ కాక వేఱుకాదు. రక్త, మాంస, శ్లేష్మ, మల, మూత్ర, మజ్జా, శ్లీ, స్నాయుసముదాయమగు దేహమున ప్రీతిచేయువాఁడు నరకమునందును ప్రీతియించవచ్చును. చలిచేసన్నియు, దాహముచే జలమును, ఆఁకలిచే నన్నమును శుఖమనితోఁచుచున్నది. శైత్యదాహక్షుత్తులు లేనపుడన్ని జలాన్నములు దుఃఖ హేతువులయియుండును. పురుషుఁడెంతెంత ధనధాన్యరత్నాదులను పరిగ్రహించు సూయంతయు దుఃఖమనితలంపవలయు. మనుజుఁడు మనఃప్రియములగు పుత్ర, మిత్ర, కళత్రాదిసంబంధముల నెంతసంపాదించు సూయంతయువానివృద్ధయమునకు శంకువులయియుండును. పురుషుఁడెంతదూరమున నుండినను వానివృద్ధయమున నుండు ధనధాన్యరత్నాదులు నాశమును, చోరా, గ్ని, భయమును లేక శరీరముగ బాధించుచుండును. గృహమున చోరాదిభయములేకుండినను వృద్ధయమున ద్రవ్యమునందలి ప్రేమచే నవికలుగుచుండును. మఱియు జన్మించునపుడనుభవించునంతదుఃఖము మరణమునందునుగలుగును. పిదప యమయాతనలయందును, మరలగర్భప్రవేశమునందును మహాదుఃఖ మేకలుగును. కాన నెందును శుఖములేదు. ఎట్లుగుటచే జగమంతయు దుఃఖమయమైయున్నది. ఇట్లు సకల దుఃఖములకు వాసస్థానమగు సంసారసాగరమును శ్రీమన్నారాయణుఁడొక్కఁడే దాటించువాఁడు. నీకు సత్యమును జెప్పితిని. నేనువృద్ధురాలనగుటచే ఆజగదికు నారాధించుసామర్థ్యము నాకు లేదనియొకవేళ చెప్పదువేమో బాల్య, యౌవన, జరా, మరణాద్య, వర్ణలు దేహమునకేకాని యాత్మకులేవు. శరీరమున ఆత్మ జననమరణాదిగతమయి, శాశ్వతమయియున్నది. లోకమున పురుషుఁడు బాల్యముగఁడచినపిదప యౌవనమున హితముచేసికొనియెదననియు, యౌవనమును జెందియుండునపుడు వార్ధక్యమున శ్రేయమగుజ్ఞానమును సంపాదించెదననియు తలంచును. పిదప వార్ధక్యముసంభవించి యింద్రియములు బలహీనములయినపుడింక నేనేమిచేయుదును. దృఢగాత్రుఁడనయియుండినపుడే యాత్మకు హితమును జేయక మూఁడుడనయితిని శోకించును. ఇట్లుచేయునేగాక దురాచారమోహితుఁడయి యొకప్పుడును శ్రేయోహార్థమునకభిముఖుఁడు కానేరఁడు. ఎట్లనిన నానావిధ క్రీడావిశేషములచే

బాల్యమును, చందన, కుసుమ, వనితా, దిభోగవరవశతచే యావనమును, అశక్తిచే వార్ధక్యమునుగడపుచు, అజ్ఞానులు తమయాయువును వ్యర్థముచేసెదరు. గంగావ్రవాహమునందుండినను చాకలవాడడు దాహముకలిగినపుడు నీరుద్రాగకయీవస్త్రమునుగుంజికానిమ్ము. ఈవస్త్రమునుగుంజికానిమ్ము అనికాలమునుబోగొట్టునట్లును, జాలరి యామత్స్యమును బట్టికానిమ్ము. ఈమత్స్యమునుబట్టికానిమ్ము అనిప్రాద్ధగడపునట్లును, వెనుకటికాలమును దలంచి ముందుకాలమునువ్యర్థముచేయఁగూడదు. చాల్య, యావన, జరా, మరణావ్య, వృష్ణ, శరీరమునకేకాని యాత్మకులేవనితలంచి వివేకియగునివాత్స్యముజ్జీవింపునట్టియత్నమును జయము. స్త్రీమృత్యువర్తమాన్యమును విశదముగనుపదేశించితిని. ఇదియనత్యమనితలచవలయును. సర్వప్రకారములచే సంసారబంధమోచనఁడగు శ్రీమన్నారాయణనిస్తరింపుము. ఆజగదీశునిస్తరించుటకు ప్రయాసయేమి? స్తరించినమాత్రమున సకలపాపములునశించి సకల శుభములుకలుగును. కాన అనవరతముహరినిస్తరించి మహాత్ములుజ్జీవింతురు. వానికి లీలాసాధనములగుచేతనులయందు స్నేహమునుజేయుము. అందుచే మోహదిసకలక్షేపములును నశించును. ఆధ్యాత్మికాదితాపత్రయముచే జగమంతయు దుఃఖపడుచుండుటచే మిగుల కరుణించఁడగుప్రాణులయందు వివేకియగునెవఁడు ద్వేషమునుజెందును. ఒకవేళ సకలప్రాణులును విశ్వర్య, విద్యా, బలా, దులచే తనకన్ననధికులయియున్నారనియు, తామెక్కడదేయట్లుకాక శక్తిహీనుఁడైయున్నాఁడననియుతలంచినను అప్పటికిని ద్వేషముచేయక సంతోషమునేచేందవలయు. ద్వేషముచేయుటచే హనియేకలుగును. కాన ప్రాణులయందు మాత్స్వర్యముకూడదు. నీవునాబాతోపదేశమునవలంబించి సమస్తచేతనాచేతనములను శ్రీవిష్ణుస్వరూపముగభావించుము. అనిచెప్పి యామెకు శ్రీరారకమంత్రమునుపదేశించి యామెచేరికిసెకకృష్ణవిగ్రహమునిచ్చి యోతల్లి నీవునీవుపుత్ర, పౌత్రులనెట్లువలాలన చేయుచుండునో అట్టిగోపాలమూర్తి నువలాలనచేయుము. నీకుభగవదనుగ్రహముచే పునరావర్తిరహితమోక్షముకలుగును. అనియనుగ్రహించి యాభాగవతుఁడు యశేచ్ఛగ బయలుదేరిపోయెను. కర్మాబాయి ప్రతిదినముప్రాతఃకాలమునలేచి యంతభావనముచేసికొని బిడ్డయాచకలికోర్వదనుభయముచే శిష్యుముగ పాకముచేసియోగుప క్యాన్నమును గోపాలునకునివేదించి యతని నుయ్యలనిడిజోలవాడినిద్రింపించి పిదపతానుస్నానమునకుపోయివచ్చి యథాక్రమముగతన కార్యములనుజేసికొనును. ఇట్లుండసెకనాఁడు కర్మాబాయియింటికి వంచకాలవరాయణులగుకొందఱు బ్రాహ్మణులువచ్చి యామెనుజూచి యోజననీ నీవుప్రాతఃకాలమున పాకముచేసినట్లుతోచుచున్నది. ఇప్పుడుస్నానమునకుపోవుచున్నదానవు. ఇందులకు కారణమేమనియడిగి ఆమెనేనువేకువలేచిపాకముచేసి బిడ్డకన్నమువెట్టి జోలపాడి నిడురపుచ్చి యిపుడు స్నానమునకుపోవుచున్నాను. నిద్రలేచి ముందుబిడ్డనివనిచూచుటయే ముఖ్యకారణమనిచెప్పెను. అవిశ్రులు తల్లీనీయింటబిడ్డఁడుండునట్లుతోచలేదు. నిజమునుజెప్పవలసిన కర్మాబాయి శ్రీవేణుగోపాలమూర్తిని నెత్తుకొనివచ్చి వారలకుఁజూపి తనచారిత్రము సమస్తమును వారలకువిన్నవించెను. అప్పుడా బ్రాహ్మణులు సంతోషించి కర్మాబాయి శ్రీవేణుగోపాలునికేజేయునుపచారములను శ్రద్ధతోడగమనించిచూడఁగా ఆమెపెట్టెడునన్నమును భగవంతుఁడుప్రత్యక్షముగ నారగించెను. అదిచూచి పీరిలాశ్చర్యపడుచుండ కర్మా

विरहन कैसे कटत रैन कहा करूं मेरी गोइयां बिन दरश तरश गई
रे ॥ लिखी ललाट मित्त नहिं मोहन भयो उचाट जिया किहि
कारण अब आन फँसी मधुवन कुञ्जन परवश होय फँस गई रे ॥
मधुसूदन पिया प्यारा आवे तिरछी बांकी छबि दिखलावे डार
गले बैयां सजनी सब कसक निकस गई रे ॥ ४६७ ॥

राग जंगला ।

कभी गली हमारी आव रे मोरे जियाकी तपन बुझाव रे नन्द-
जूके मोहन प्यारे लाला । तेरे सांवरे बदनपै कई कोटि कामवारे ॥
तेरियां जुलफा दिलदियां कुलफां जी दोऊ नैन हैं सतारे । तेरी
खूबीके दरशपै लाल नयन तरसते हमारे ॥ पिया पिया करे पपी-
हरा रे निशिदिनसो याद तेरी । मेरे सांवरे सलोने मोहन आशा
दर्शन केरी ॥ घायल फिरूं दरशकी पीर जाने नहीं कोई । मोहि
लागी चोट प्रेमकी जिन लाई जाने सोई ॥ जैसे जलके सोख हुए
मीन क्या जीव विचारें । कृपा कीजो दरशन दीजो मीन
माधो नन्ददुलारे ॥ ४६८ ॥

राग रेखता ।

दिलदार यार प्यारे गलियोंमें मेरी आजा । आंखें तरस रही हैं
सूरत इन्हें दिखाजा ॥ चेरी हूँ तेरी प्यारे इतना तू मत सता रे ।
लाखों ही दुख सहारे दुक अबतो रहम खाजा ॥ तेरे ही हेत मोहन
छानी है खाक बन बन । दुख झेले शिर पै अनगिन अबतो गले
लगाजा ॥ मनको रहूँ मैं मारे कबतक बतादे प्यारे । सूखे विरहमें
तारें पानी इन्हें पिलाजा ॥ सब लोक लाज खोई दिन रैन बैठ
गेई जिसका कहीं न कोई तिसका तू जी बचाजा ॥ मुझको न थूं
भुलाओ कछु शरम जीमें लाओ । अपनोंको मत सतावो ऐ प्राण-
प्यारे गजा ॥ हरिचंद नाम प्यारी दासी है जो तुम्हारी । मरती है
वह विचारी आकर उसे जिलाजा ॥ ४६९ ॥

राग जंगला झिझोटी ।

गली वे हमारी क्यों नहीं आमदा बिहारी प्यारे । दर्श दिखाय
निहाल करोगे सुन्दर रूप उजारे प्यारे ॥ तेरी याद मेरे मन पर
रहिंदी श्याम स्वरूप आँखनके तारे । पुरुषोत्तम प्रभुकी छवि
निरखत तन मन धन सब वारे ॥ ४७० ॥

राग काफी ।

मिलना वे महबूब बिहारी । भोरभये वृन्दावन कुओं जाना
होकर गली हमारी ॥ मृदु मुसकन सानूं दिलबिच भांदी झमक
चलन नूपर धुन प्यारी । ललित किशोरी साँवरी सूरत घुंघरी
अलकों पर बलिहारी ॥ ४७१ ॥

मिलना वे दिलदार साँवरे । हुसन तुसाडे चूरहुआ दिल लीता
तैं न कबका दांव रे । बाँकी अदा चशमों बसदी दीठापरे न
दूजा ठांव रे ॥ ललित किशोरी नूं लख समझावो एक नहीं मेरे
मन भावरे ॥ ४७२ ॥

राग देश ।

मेरे नयनोंका तारा है मेरा गोविंद प्यारा है ॥ व सूरत उसकी
भोली सी व शिर पगिया मठोली सी । व बोलीमें ठठोलीसी
हगबाण मारा है ॥ व घूघरवारियां अलकें व झोके वारियां पलकें ।
मेरे दिल बीचमें हलकें छुटा घरबार सारा है ॥ दरस सुख रैन
दिन लूटे न छिनभर तार यह टूटे । लगी अब तो नहीं छूटे प्रान
हरिचंद्र वारा है ॥ ४७३ ॥

राग रामकली ।

एक गामको बास धीरज कैसेकै धरों । लोचन मधुप अटक
नहिं मानत यद्यपि यत्न करों ॥ वे या मग नितप्रति आवत हैं हों
दधि लैं निकरों । पुलकत रोम रोम गद गद स्वर आनंद उमंग

తివి. వారికర్హానుగుణముగవారివారికి జీవనములుకల్పించుజగన్నాథుడతత్తుడనియు, అట్లుండనియు, దరిద్రుడనియు, నీకునంబున నూహించితివి కాఁబోలు. (బహునిమేవ్యతీతాని । జన్మానితవచార్జున । తాన్యహంవేదసర్వాణి । నత్వంవేదవరంతవ) అనఁగా ఓయర్జునానాకును, నీకును ఇదివఱకంతజన్మములయ్యెను. నేను వానినన్నింటినెఱుంగుదును. నీవువాని నెఱుంగవు. అనిశ్రీభగవద్గీతయందు భగవంతుఁడుచెప్పియున్నాఁడుగదా? జన్మరహితుఁడగు జగదీశుఁడు కర్మరహితుఁడయ్యును చేతనసంరక్షణార్థమయినంతావతారములెత్తుచున్నాఁడు. కునమునిద్రించుతఱి తానుమేల్చినిజాగరూతుఁడయి కునలరక్షించుచున్నాఁడు. కునపూర్వజన్మకర్మంబులను నెఱింగి కర్మఫలంబులనునిచ్చుచున్నాఁడు. అట్లుండనేను ద్రవ్యమునువ్యయించుటచే వీరలకు దారిద్ర్యముకలుగుననియెట్లుచెప్పెదవు. (ధనమువిధిఁబడినదైవవశంబున । నుండుఁబోవుమూలనున్ననైన । నడవిరక్ష లేనియబండువర్ణిల్లు । రక్షితుండు కుందీరమునఁజచ్చు) అనునీతివాక్యమునీచెవినిసోఁకినదిలేదా? ఓరాజా రాజ్యముచేయునీకింతవివేకములేకపోయిన నీవెట్లు ప్రజలనరణిరక్షింతువు? నీయాత్మరక్షకు సదుపాయంబు నెఱుంగనినీవు బహుజనల నెట్లురక్షింపఁగలవు. నీవునీహాససంఘటనయొక్క ప్రజాపాలనము చేసెదనని పేరువహించియుండుట అంధుఁడగువాఁడు తన్ను దివ్యదృష్టియొక్కతలఁచి దుర్జానియై దారిచూపెదనని పెక్కుండ్రంధులనుపిలుచుకొని సముద్రాభిముఖుఁడై పోవుపోకకు సదృశమైయున్నది. నీకుహితమునుజెప్పెద. ఇంకనైనను ఈయజ్ఞానమునువిడిచి శరీరము నీటిబుగ్గవంటిదనియు, కాలము అతిచంచలమనియు, యముఁడుదయావర్ణితుఁడనియు, దేహవసానమునపాపానుగుణముగు సర కానుభవమతవృద్ధినియుతలఁచి యింకనుజన్మములు లేక నిత్యపదవినిఁజెందుటకు సదుపాయము నుపదేశింపఁగలసాధువులతో సహవాసముచేయుము. అట్లుచేసితివేని (సత్సంగత్వేనస్సంగత్వం । నిస్సంగత్వేనిర్విహత్వం । నిర్విహత్వేనిశ్చలతత్వం । నిశ్చలతత్వేజీవన్ముక్తిః) అనురీతినిసాధుసంగతిచే పుత్రదారగృహక్షత్రాది సంగవర్జితుఁడవగుదువు. అట్లుగుటచేనేను నాదియను మోహముమానును. మోహముమానినంతటతత్త్వత్రయజ్ఞానముకుదురును. అందుచే జీవునికిమోక్షమునీధించును) అనిదశావంతుఁడు పెక్కువిధంబులహితోపదేశముచేయఁగా నేతినివడిగట్టుటకు సాధనముగవచ్చుము పూజ్యముగునాజ్యమును విడిచియసారముగ చేతలనుగ్రహించునట్లు రాజుమోక్షసాధనముగదశావంతునిహితవచనంబులను పేక్షించి యితఁడు రాజశాసనంబును గౌరవింపక తన్నెదిరించి పల్కినది తప్పగాఁగొని మిగులకుపితుఁడయి తనకింకరులనుబిలచి యింనుకయైన సొడక నాకట్టెదురనిలిచి నన్నవమానించుపల్కిన యొకష్టాత్మునిఁగొనిపోయి యొకఱాతితోఁజేర్చి కట్టి సముద్రంబునంబడవేయుఁడనియాజ్ఞాపించెను. రాజభటులు తమకీనిశాసనమునుయధాక్రమముగఁజరపిరి. అపుడవ్యాజబంధువై, దీనబంధువయి, యావద్బంధువయి, శరణాగత బంధువయి, భీమనదీతీరఘనసన్నిధిచేసేయుండు శ్రీపుండరీకవరఁడు వేగముగవచ్చి దేవతల వేడికొలువనుందరోధారణమునకయి చేసినకూర్మరూపమునుపరిగ్రహించి దశావంతునిని సముద్రజలమునఘనుఁగనీక తనవీరపునధరించి సముద్రమునయధేచ్ఛగివహించుచుండెను. ఈయద్భుతమునుజూచి రాజభటులు రాజునకువిన్నవించిరి. రాజాశ్చర్యపడితత్క్షణమున సముద్రతీరమునకువచ్చి దశావంతునివెట్లుసముద్రమున మునుఁగక తేలుచున్నావనియడిగెను.

దశావంతుండు రాజును ద్వేషించి యోరాజా అనంతబ్రహ్మాండములెవ్వని సంకల్పమాత్రముచే
 సృజించబడి, యెవ్వనిదివ్యశక్తిచేధరింపఁబడియున్నవో, మహాసముద్రములెవనియాజ్ఞకు
 భయపడి భూమినా కమింపక తమమేరలయందనిలిచియున్నవో, సూర్యచంద్రాదిగ్రహము
 లెవ్వనియాజ్ఞచేననవరతము కాలచక్రమునకులొఁబడి సంచరించుచున్నవో, యెవనియను
 ప్రవేశముచే బహ్మదులుతమతమకార్యములనునిర్వహించువ శక్తితోఁగూడియున్నారో, సమస్త
 జీవరాసులనుబాహ్మలేసూత్రధారిసూత్రమునకులొఁబడికర్మానుగుణముగనాడుచున్నవో,
 యెవ్వనియనుప్రవేశములేనపుడుబ్రహ్మదులేమియునుజేయనేరకజడప్రాయులైయుందురో,
 యెవఁడుహంసరూపియై బ్రహ్మకువేదమనువరమచక్షుస్సునుఇచ్చెనో, సృష్టిస్థితిసంహారము
 లెవనికి కీడలయియుండునో, యనంతకోటిబ్రహ్మాండములెవనిలిలలకుఁగ్రీడాకందుకములయి
 యుండునో, బ్రహ్మదులెవని విభుస్వరూపమునకు కీటకములైయుందురో, యెవనిసూక్ష్మ
 స్వరూపమునకు వరమాణువులు మేరుసదృశములైయుండునో, యెవఁడన్నిటికినాధారమై
 తనకు వేఱాకయాధారములేకయుండునో, నీవునునేనునుసమస్తభూతజాలములును ఎవ్వ
 నిస్వరూపములైయున్నామో, యాశ్రితరక్షదీక్షీతుండయిసకలమనుజనయన విషయభూ
 తుండయి, భీమనదీతీరమునందు పుండరీకానుగ్రహవా్యజముచే ఇటికతాతిపైనిలుచుండి కటి
 హస్తుండై చేతనులయాభిముఖ్యమును నిరీక్షించుచు నవసరప్రతీక్షుండయియుండు శ్రీమత్పం
 డరినాథుండొ నన్నీమన్నీటమునుఁగనీక కూర్మరూపియై తనవీరపున ధరించియున్నాఁడు.
 ఇదియేమినిత. సంసారాంబుధిమగుల్ల నెల్లనుద్ధరించుటకు దీక్షీతుండయియుండువాని నొక
 దాసునినిరీక్షించుటతిశయముకాదు. తనయందున్యస్తభరులగువారి యాత్మభారమునుతానే
 వహించుననుటకునిదర్శనముగ నన్నుతనవీరపునవహించి మీకెల్లరకుఁజూపుచున్నాఁడు. ఓ
 ప్రజలారా యింకనైననువివేకమునుదెచ్చుకొని శరీరమస్థిరమనియు, శరీరానుబంధులై మమ
 కారయోగ్యములగుపదార్థములు మోక్షవిరోధులనియు నిశ్చయించి వైరాగ్యయుక్తులై మ
 న్నాథుండగు శ్రీపండరినాథునిచరణారవిందంబులయందు మీయాత్మభారంబులనర్పించి నిర్భ
 యులరై, నిర్భరులరై, కరణకశేబరములను భగవద్విషయమునవినియోగించుచు నెడతెగక
 వానినామోచ్చరణముచేయుచు నాహృత్పద్మవాసినిధ్యానించుచు నితరమునుమఱచి తద్గత
 చిత్తులరయిపరితురేని యాభక్తవత్సలుఁడు మీయోగక్షేమములనుతానేవహించి మీకు
 తనసాయుజ్యంబునిచ్చును. అనిచెప్పిన దశావంతునిసారవంతములగు హితవచనములచట
 నుండిమినుచుండినవారలచెవులసోఁకినంతట స్పర్శవేదియొక్క స్పర్శమాత్రముచే నినుము
 బంగారమగునట్లు తత్త్వణమునవారెల్లరు జ్ఞానభక్తివైరాగ్యసంపన్నులయి దశావంతునియం
 దాచార్యప్రతిపత్తిచేసి యతని పురుషకారపూర్వకముగ శ్రీమత్పండరినాథుని పాదపద్మ
 ములయందున్యస్తభరులైరి. దివిచరులును, భువిచరులును, దశావంతునిమహాప్రభావమునువేది
 ధంబులవినుతించిరి. రాజుతనభటులచే దశావంతునినిగట్టునకురప్పించి బంధములనువిడఁ
 దిసియియతనికి ననంతప్రదక్షిణనమస్కారములుచేసితనయు త్రమాంగముచే నతనిపాదపద్మముల
 నలంకరించి యవతాదక్షిణముచేసికొని కృతార్థుండయ్యెను. మృగరాజుశరీరమునాశ్రయం

महिंदी रंगुली माए लाई कुछ जहान । इकनाँ नूरंग चढगया इक
रह गए अमना मान ॥ ४८१ ॥

राग बिहाग ।

मन अटक्या बेपरवाहे नाल ॥ नयन फँसे दिल मिलया लोडे
मूरख लोक असानूँ मोडे मेरा हरदम जाँदा आहे नाल ॥ मुछाँ
काजी नमाज पढावन हुकम शरादा भय दिखलावन साडे इशक
नूँ की इस राहे नाल ॥ नदियों पार सजन दा ठाना कीते कौल
जरूरी जाना कुछ करलै सलाह मलाहे नाल ॥ आशिक सोई
जेहडौ इशक कमावे जितबल प्यारा उते बल जावै बुछेसाह
जामिल तू अलाहे नाल ॥ ४८२ ॥

राग पहाड ।

मैंनूँ हरदम रहिदा चा सज्जन दे शोक नजारे दा ॥ जब तैं
कीता असाँबल फेरा हार शृङ्गार पया भट मेरा सीने रडके साँग
झुझडा इशक प्यारे दा ॥ रल मिल सैयाँ मारन बोली ओह
मेरा साहिब में ओहदी गोली रखदीहां जान पछान जामिन
इशर दिहाडे दा ॥ ना आदम ना इब्बा आई ताते जाता अपना
माही आया साहब आप बनके रूप सतारे दा ॥ मीरांशाह
विभूति रमावां साँवरे दे दर अलख जगावां ओही है शिरताज
आजज नीच न कारे दा ॥ ४८३ ॥

राग देवगंधार ।

बसे मेरे नयननमें नैदलाल । साँवरी सूरत माधुरी मूरत राजिव-
नयन विशाल ॥ मोरमुकुट मकराकृत कुण्डल अरुण तिलक
दिये भाल । अधरन बंसी करमें लकुटी कौस्तुभमणि वनमाल ॥
बाजूबन्द आभूषण सुन्दर नूपुर शब्द रसाल । दास गोपल
भदनमोहन पिय भक्तनके प्रतिपाल ॥ ४८४ ॥

बसे मेरे नयननमें दोउ चन्द । गौर वर्ण वृषभानु नन्दनी
श्याम वरण नैदनन्द ॥ गोलक रहे लुभाय रूपमें निरखत आनैद-
कन्द । जय श्रीभट्ट युगल रस वन्दो क्यों छूटे दृढ़ फन्द ॥ ४८५ ॥

राग परज ।

या ब्रजमें कछु देख्यो री टोना । ले मटुकी शिर चली गुजरिया
आगे मिले बाबा नन्दके छोना ॥ दधिका नाम बिसर गयो
प्यारी ले लेहु री कोउ श्याम सलोना । वृन्दावनकी कुंजगलीमें
आंख लगाय गयो मनमोहना ॥ मीराके प्रभु गिरिधर नागर
सुन्दरश्याम सुंघर रस लोना ॥ ४८६ ॥

राग मलार ।

कोऊ माई लैहै री गोपालहिं । दधिको नाम श्यामसुन्दर घन
मुख चढ्यो ब्रजवालहिं ॥ मटुकी शीश फिरत ब्रज बीथिन बोलत
वचन रसालहिं । उफनत तक चहुँ दिशि चितवत चित लाग्यो
नैदलालहिं ॥ हँसत रिसात बुलावत बरजत देखो उलटी चालहिं ।
सूर श्याम बिन और न भावत या विरहिन बेहालहिं ॥ ४८७ ॥

राग भैरव ।

नयननकी कोरै कोऊ लेहै । है कोइ ऐसी रसिक रंगीली
प्राण निछावर देहै ॥ नूतन मधु में मोल ले आई छुवत सुमारी ऐहै ।
ललित किशोरी ततछिन जियरा टूक टूक है जैहै ॥ ४८८ ॥

राग बरवा ।

हमीको प्यारे दरश दिखायदे ॥ लपट झपट कर मटुकी फोरी
कर मोर मुकुटकी छेयां ॥ मोहन प्यारे नन्ददुलारे तुम लीजो कांधे
धर उनको ॥ सुन यशुमति इक न्याउ सुन्यो प्रीतिहिं इन मोह-
नकी ॥ हमीको ॥ ॥ हौं वृन्दावन जात हती शिर धरि मटुकी

सखियाँ
घरको सरकी ॥ हमीको० ॥ यह मटुकी अनबेध मोतिनकी
मोल जो लागे नन्द यशोदा दोऊ बिकेंगे । सूरदास कहा ब्रजको
बसबो नित उठि मांगत दान ॥ हमीको० ॥ ४८९ ॥

राग बिहाग ।

तुम्हें कोउ टेरतहैं रे कान्ह । गोरी सी भोरी थोरे दिननकी बारी
सी वैस उठान ॥ छूटी अलक नील पट ओढे नागरि परम सुजान ।
सूरदास प्रभु तुम्हरे दरश बिन धीर धरत नहिं प्रान ॥ ४९० ॥

राग गौरी ।

ग्वालिन क्यों ठाढी नंद पौगी । बेर बेर इतउत फिर आवत
बिजया खाय भई बौरी ॥ सुन्दर श्याम सलोनेसे ढोटा उन दधि
लेन कझो री । हमको कह गयो नेक खडी रह आपुन बैठ गझो
री ॥ नौ लख धेनु नन्द बाबा घर तेरोही लेन कझो री । जो-
बन माती फिरत ग्वालिनी तैं मंगे लाल ठग्यो री ॥ इतनी सुनत
निकस आये मोहन दधिको मोल कहो री । परमानंद स्वामी रूप
लुभाने यह दधि भलो बिक्यो री ॥ ४९१ ॥

राग जिला ।

श्रीवृन्दावन रज दरशावे सोई हितु हमारा है । राधा मोहन
छत्री छकावे सोई प्रीतम प्यारा है ॥ कालिंदी जलपान करावे
सो उपकारी सारा है । ललित किशोरी युगल मिलावे सो
अँखियोंका तारा है ॥ ४९२ ॥

राग देश ।

नीको लगे राधावर प्यारे । मोर मुकुट पियरो पटुका है लकुटी
क मन्वारो ॥ रोकन गैल छैल अलबेलो नटवर वेष सँवारो ।
ललित किशोरी मोहन रसिया जीवन प्राण हमारो ॥ ४९३ ॥

బరగినవృత్తాంతమునతనికివిన్నవించియతనిఁగోడితెచ్చి రాజుమందటవిడిచిరి. రాజితనిఁ జూచినంతట నీంహాసనమువిడిచిలేచి యెదుర్కొనియాలింగనముచేసికొని నీవువరముభాగవ రుండవు. నీయట్టిసద్గుణరాజియెందునులేఁడు. నీవుమునుపటియట్లు దేశాధిపత్యమునునిర్వహించుచుండుమునెను. అదివిని మనమోహనగురదాసుఁడు ఈరాజ్యమునాశేల (నాధేసః పురుషోత్తమేత్రిజగతా మేకాధిపేచేతసా । నేవ్యేస్వస్యపదస్యదాతరిసురే నారాయణేతి వ్యతి । యంకంచిత్పురుషాధమంకతివయ గ్రామేశమల్పార్థవం । నేవామైక్యగయామహే నరమహే మూకావరాకావయం) నాఁడును, పురుషోత్తముఁడును, మూడులోకములకేకనాయకుఁడును, మనగుతోనేవింపఁదగినవాఁడును, స్వాశ్రితులకు స్వపదంబునిచ్చువాఁడును, దేవతయనగుశ్రీమన్నారాయణుఁడుండ నతనివిడిచి అజ్ఞాతనామకుల గోత్రుఁడును, పురుషాధముఁడును, కొన్నియూళ్లకునేలికయు, నల్పఫలమిచ్చువాఁడునునగు సౌకమనుష్యునికొలుపువెడకి మూర్ఖుఁడనయినీచుండనయితిని. ఇదివఱకు నేనిన్ను గొలిచినది చాలును. ఇంకను పురుషోత్తముని నేవచేనెదను. అనిచెప్పచుండుసాధుజనాశ్రేయరనిజూచి యోమహత్మా నీకోరికప్రకారము నీవుపురుషోత్తమునిఁగొలుపుము. నన్నునీవానిగనభిమానింపుము. ఇందుచే నేనక్కృతార్థుఁడనగుదును. ముందునీవధికారమునిర్వహించుచుండినమధుర, గోకులబృందావనములకు నీవేరాజవయి యాదేశములవచ్చుబడినిసీకెట్లమగునట్లుసాధు, దీనజనహేషణమునకు వినియోగవఱుచుకొమ్ము. నీవువంపిన యనర్హ్యురత్నములను నీవేతీసికొనిపొమ్మనిప్రార్థించెను. మనమోహనగురదాసుఁడు రాజుప్రార్థించినప్రకారమురత్నములతోడ రాజ్యమునంగీకరించిరాజును తక్కినవారలనుజూచి (హేలోకాశ్శృణుత ప్రసూతిమరణ వ్యాధేశ్చిత్సామిమాం । యోగజ్ఞాస్సమదాహరంతిమనయో యాం యోజ్ఞావల్క్యదయః । అంతర్జ్యోతిరమేయమేకమమృతం కృష్ణాఖ్యమాపీయతాం । తత్ప్రీతంవరమాషధంబితనతే నిర్వాణమాత్యంతికం) ఓజనులారా జననమరణవ్యాధులకు సౌకచికిత్సచెప్పెదనువినఁడు. యోజ్ఞావల్క్యదులయినమునులుచెప్పియున్నారు. అంతర్జ్యోతిస్వరూపంబును, అప్రమేయమును, ముఖ్యమునగుశ్రీకృష్ణుఁడను పేరుగలయమృతము నాస్వాదించువుఁడు. ఆవరమాషధమత్యంతసౌఖ్యమును గలుగఁజేయును. అనియుపదేశించి భగవంతునివేదిధంబులస్తుతించుచు శ్రీమధురాపురముచేరి పూజ్యంబగురాజ్యంబునునిర్వహించుచు పూర్వమువలె భాగవతులను, దీనులనునారాధించుచుండెను. ఆనవరతము భగవద్విషయమునసౌహిత్యములుచేయుచు, సాధువులపాదరక్షలనువహించు మనమోహనగురదాసుఁడని సౌహిత్యాంతమునందు తననామమును జేర్చుచువచ్చును. కొందఱసూయాగ్రస్తులు దీనినిసహించక యితడాత్మస్తుతిచేసికొనుచున్నాఁడని దూషించుచుండిరి. ఒకనాఁడు మనమోహనగురదాసుఁడు దేవాలయమునకుఁబోవుచుండ సౌకసాధువువచ్చి యితనిఁజూచి నేనాలయమునఁబ్రవేశించి భగవంతుని నేవించివచ్చెద. అదివఱకు నాపాదరక్షలనుకాపాదుచుండుమనిచెప్పి యాలయమునప్రవేశించెను. ఈభాగవతోత్తముఁడు సాధువులపాదరక్షలనువహించువాఁడని తానువహించినబిరుదునకు అనర్హుఁడుగ తనవల్లకినిభటులతోడ స్వగృహమునకుఁబంపి యాపాదరక్షలను వరమానందముతోడ తామ్ముననఁచుకొని గోపురద్వారంబుననిలిచి లోపలపోయినసాధుపురాకనునిరీక్షించుచుకాచియుండెను. ఆసాధువా

లయమున ప్రవేశించి భగవంతునిదర్శించి చాల ప్రాదైక్యము వెలుపలికి రాఁగా మనమోహనగుర దాగుఁడు పాదరక్షలనుతీసికొనిపోయి యాసాధువున కెదురనుంచెను. అప్పుడాసాధువు ఈగుణనిధి నాలింగనముచేసికొని మహాత్మానీవువహించినవిరుదునీకేచెల్లును. నీకుసదృశులక రునులేరు. భగవద్బాగవతభక్తినిమూర్తియైయున్నది. నీవేభగవంతునికిసంతరంగభక్తుండవు. అనిపెక్కువిధంబులస్తుతించి యభేచ్ఛగఁబోయెను. మనమోహనగుర దాగుఁడు యావ దాఁడుప్రభుము తదీయారాధనపరుఁడయియుండి శ్రీమత్సాండురంగనిసాయుజ్యమును జెం దెను.

తదీయారాధనప్రియాయనముః.

ముప్పదియేడవ యధ్యాయము.

రసికమురారిచరిత్రము.

రసికమురారియను నొక పుణ్యరాశి అనవరతముభగవద్బాగవతారాధనముచేయుచు (ఏతత్సమస్తపాపానాం | ప్రాయశ్చిత్తమనీషిభిః | నిర్జితభగవద్భక్త | పాదోదకనిషే వనం) అనఁగా భగవద్భక్తులశ్రీపాదతీర్థస్వీకారము చేతనునిచ్చేఁజేయఁబడినసమస్తపాప ములకుప్రాయశ్చిత్తమనిబుద్ధికుంతులచేనిర్ణయింపఁబడియెనను నీవాక్యమునందు మహావిశ్వా సముగలవాఁడయి ప్రతిదినముభాగవతులశ్రీపాదతీర్థమునుస్వీకరించుచు నెడతెగకభగవన్నా మసంకీర్తనముచేయుచు లోకులకు హిలోపదేశముచేయుచు కాలమునుగడపుచుండును. ఇతనికీన్ద్రవరమానందకరమైయుండెను. ఒకనాఁడు భాగవతులసన్నిధికిపోవసరిపడనియని వార్యముగునసందర్భమునీద్ధించినందున తనకత్యంతమంతరంగుఁడగు నొకశిష్యునిజూచి నీవు భాగవతశ్రీపాదతీర్థముచేర్చుకొనిరమ్మని నియమించి యంతఁడుతెచ్చినతీర్థమును స్వీకరించి యోవత్సానేఁడునీవుతెచ్చినతీర్థమునందన్నిదినములవలె మాధుర్యములేకయున్నది. ఇందు కుకారణమేమి? నీవుప్రతిదినమునను శ్రీపాదతీర్థమునకయి భాగవతులసన్నిధికిఁజోవున పుడు నన్ను వెంబడించినప్పుచున్నాఁడవనియు, నీవుమిగులబుద్ధికుంతుఁడవనియు నీయ సందర్భకాలమున శ్రీపాదతీర్థముచేర్చుకొనివచ్చుటకు నిన్నువంపితినిగాని నేనిదివఱకా తీర్థమునంగీకరింపవలసినక్రమమును నీకువదేశించినవాఁడనుకాను. నీవునునన్నుదిగి తెలిసి కొనకపోయితివి. ఇట్టినిన్ను మందమతియగు నేనుయోచింపకయీ కార్యమునకు వంపినం ధున నేదోప్రమాదముసంభవించెను. అత్తిథాంగీకారక్రమముని పుడు నీకువదేశించెదను. జాగ రూకుఁడవయివినుము. (మద్భక్తజనవాత్సల్యం | పూజాయాంచానుమోదనం | స్వయ మభ్యర్చనంచైవ | మదభేదంభవద్దనం | మత్ప్రభాశ్రవణేభక్తిః | స్వరనేత్రాంగవిక్రియా | మహానుస్మరణనిత్యం | యచ్ఛమాంసోపజీవతి | భక్తిరష్టవిధాప్యేషా | యన్మిత్రస్థిత్యే పివర్తతే | సమిప్రేంద్రోమునిశ్చిహాక | సయత్సస్వచమండితః | తస్మైదేయంతతోగ్రాహ్యం | సత్సమ్రాజ్యోయథాహ్యహం) అనఁగా భగవద్భక్తులయందు వాత్సల్యముతోఁగూడియుండ వలయు. భగవద్భక్తులు (యత్సాస్త్రవిధిముత్సృజ్య | వర్తతేకామకారతః | భగవద్భక్తురహ

హృతి । ననుభంపరాంగతి ॥ తన్నాచ్చాస్త్రంప్రమాణంతే । కార్యాకార్యవ్యవస్థితౌ ।
 జ్ఞాత్వాశాస్త్రవిధానాక్షం । కర్మకర్మమహర్షినీ ॥ అనఁగా ఎవఁడు శాస్త్రవిధిని సరి
 పక నేర్చుకొని పఠించుచున్నాఁడో యట్టివానికి నీధియు, సుఖమును, పరలోకప్రాప్తియు
 లేదు. కానశాస్త్రమును ప్రమాణమునినమ్మి, శాస్త్రవిహితములను, శాస్త్రనిషిద్ధములను తెలిసి
 కొని శాస్త్రోక్తకర్మములఁజేయుచుండవలయునను భగవదాజ్ఞకు కట్టువడి జాగరూకులయి
 మెలఁగుచుండువారు కాన నట్టిభాగవతులయందు దోషముకలిగియుండుట కవకాశములేదు.
 అయినను పాంచభౌతికశరీరసంబంధముచే ప్రామాదికముగనించుకదోషము సంభవించెనే
 నియు బుద్ధిమంతుఁడనిపాటంపక పశువుతనదూడశరీరమునందలి కల్మషమునుభోగ్యముగనం
 గికిరించునట్లు భాగవతులయందు ప్రకృతివశ్యతచేఁగలుగు ప్రామాదికదోషమునుభోగ్యముగఁ
 జేసికొనవలయును. అట్లుచేసికొనుట మొదటిభక్తి. పరులు భగవద్భాగవతవిషయముల
 యందుజేయు పూజలనుజూచి యసూయవడక సంతోషింపవలయును. అట్లుసంతోషిం
 చుట రెండవభక్తి. (విచిత్రాదేహసంపత్తి । రిశ్యరాయనివేదితం) అనురీతిని భగవద్విషయ
 మున వినియోగించుటకయి మనకు భగవంతుఁడనుగ్రహించిన కరణకళేబరంబులను నింది
 యకైంకర్యమునకు వినియోగింపక యనవరతముకరణకళేబరంబులచే భగవంతునారాధిం
 చుచుండవలయును. అట్లారాధించుటమూడవభక్తి. భగవత్కైంకర్యముచేయువాఁడు భగ
 వన్నఘోల్లాసమే ప్రయోజనమనియు, తనకు స్వరూపించితమనియు, భగవత్కైంకర్యము
 చేయవలయునేగాని దంభమునకయిచేయఁగూడదు. (ధర్మక్షయతిక్తిర్నాత్) అనఁగా
 తానుధర్మకార్యములనుజేసి తానేచెప్పకొనిన తనచేచేయఁబడినసత్కార్యము భాషాముతి
 వలె వర్ధమగును. కానబుద్ధిమంతుఁడు దంభవర్జితుఁడయియుండవలయును. (ఆత్మప్రశం
 సామరణం) అనఁగా తన్నుతానుస్తుతించుకొనుట ఆత్మహత్యకు సప్రశమగును. ఇచట
 యయాతివృత్తాంతమును, కర్ణునిదెబ్బకోర్కక గాండివమునుదూషించినధర్మపుత్రునినిందించి
 యందుకు ప్రాయశ్చిత్తముగ నాత్మహత్యచేసికొనఁబూనియందుకుమాటుగ శ్రీకృష్ణునుమతిచే
 నాత్మప్రశంసచేసికొన్న యర్జునినివృత్తాంతమును స్మరింపవలయును. అట్లు తన్ను పొగడు
 కొనమి నాలుగవభక్తి. అనవరతము భగవత్కథాశ్రవణమున భక్తితోఁగూడియుండ
 వలయు. ఇంద్రియకింకరుఁడెంతవిషయానుభవముచేసినను పర్యాప్తిలేక యప్పటప్పటికా
 యనుభవమువానికి నవినముగతోచునట్లు భగవత్కైంకరునికి భగవత్కథలప్పటప్పటికి నవీ
 నమయి ప్రీతివర్ధకమయియుండవలయును. అట్లువిననువినను విష్ణుకథలు క్రొత్తరొచుం
 డుటమొదవభక్తి. భగవంతునిదివ్యవరీత్రములనువినను తత్కల్యాణగుణంబులయందవగా
 హించినవానికి గర్లదకంతమును, ఆనందబాష్పములును, పులకాంకురములును గలుగుచుండ
 వలయును. వడ్లనుదంచువానికి తానుకోరకయేతనశరీరమునచెడుటకలుగునట్లు భగవద్గుణాను
 భవనిష్ఠునికి క్రిందఁ జెప్పినశరీరవికారములు కలుగుచుండును. అట్లు శరీరమానందాక్రూరో
 మాంచమిళితమగుట యాఱవభక్తి. ఎల్లపుడు భగవంతుని స్మరించుచుండవలయు. ఈస్వరణ
 తైలధారవలె నవిచ్ఛిన్నమయి భోగ్యమయియుండవలయు. మనస్సునిమిషమయినసూఱ
 కుండదు. అట్టిమనస్సుచే భగవంతుని స్మరింపకుండిన నట్టికాలమున అమనస్సుభగవద్రుర
 మగువిషయములను స్మరించును. (చంచలంహిమనఃకృష్ణ । ప్రమాదిబలవద్వృథం । తస్మాదహం

నిగ్రహంబునై | వాయోరివగుదుష్కరం) ఓకృష్టామనస్సుచంచలమై, ఊభ పెట్టునదియై, నిగ్రహింపఁగూడనిదియై, దృఢమైయున్నది. ఇట్టిమనస్సునులోచింపఁచుట వాయుపునులోచింపఁచుటవలె దుష్కరమని తలఁచెదనని యర్థముఁడుశోకించెను. కాననతిచంచలమగుమనస్సును దుర్విషయములకుపాసీక బుద్ధిమంతుఁడతెగక మనసుచేభగవంతునిస్మరించుచుండవలయును. అట్లుచలింపనిమనస్సుతో నెల్లప్పుడు స్మరించుటయేడవభక్తి. భగవంతునిచంచలభక్తితోడనారాధించువాఁడు నిష్కాముఁడై భగవదారాధనముచేయవలయును. అట్లుచేయకతనభక్తికిఫలముగ సౌకవదార్థమునుకోరఁజనదు. పతివ్రతయగుస్త్రీ తనకుపరమప్రాప్యమని భర్తృశుశ్రావచేయవలయు. భర్తతనభార్యనురక్షించుట తనకుధర్మమనితలఁపవలయును. అట్లుచేయక స్వదేహరక్షణమునకయి భర్తకునిజశరీరమును వినియోగించెదనని తలఁచుట భార్యకుస్వరూపహాని. ఇట్లుతలఁచుస్త్రీ తనభర్తతనరక్షణమునకుశక్తుఁడుకాని యేవుడు వానినివిడిచితన్నురక్షింపఁగల మఱియొక పురుషునిచెంతచేరవలసినవచ్చును. భర్తయగువాఁడు తనభార్యనిజశరీరమును తనకిష్టవినియోగార్హముగచేసియుండుటచే ఆస్త్రీని రక్షింపవలయుననితలఁచుట భర్తకుస్వరూపహాని. ఆస్త్రీగోచారమైన తనకామభోగేచ్ఛకువినియోగపడనియేవు డగ్నిసాక్షికముగ తనచేనంగీకరింపఁబడిన యాస్త్రీనిరక్షింపకయుపేక్షింపవలసినవచ్చును. ఈతీరున అనన్యప్రయోజనమండయి భగవంతునుపానీంచుట శేషభూతునికిని, దాసవర్గమువలన సౌకకించిత్కారమునుగోరక వారలరక్షించుటశేషికిని హామధర్మమయియుండును. ఇందుచే భగవచ్ఛేషభూతునిక్రిప్రయోజనాంతరాపేక్షమిగుల త్యాజ్యమని నిర్ణీతమగుచున్నది. అట్లు తాఁజేయుకైంకర్యమునకు ఫలాపేక్షతనకు జాతిగ లేమి యెనిమిదవభక్తి. ఈయష్టవిధభక్తులు మైచ్చునియుండుండినను వాఁడువిప్రుఁడగును. వేదపాఠముచే విప్రుఁడగుటమర్యాదయైయుండినను సకలవేదసారమయినయష్టవిధభక్తులు వినియధీనమయియుండుటచే వీఁడువిప్రుఁడగుచున్నాఁడు. వీఁడేమని. ఇంద్రియములను జయించి తనమనంబునుభగవంతునికిజంగమశ్రీవిమానంబుగఁజేసి యందుభగవంతుని గుప్తతిష్ఠితునిఁగఁజేసి యెడతెగకమనముచేయుచుండుటచే మునియగుచున్నాఁడు. ఇతఁడే శ్రీమంతుఁడు. ఒక పురుషునిచే నిర్మింపఁబడినగృహమునందు మూషికాదులు కలుగులను గావించుకొని యవితమవియని యభిమానించునట్టిశ్వరనిభూతియందు కొన్నిపదార్థములను స్వాధీనముచేసికొని యవితమవియనితలఁచియుండును రభిమానగ్రస్తులవలెఁగాక (మాతాచకుమలాదేవి | పితృదేవోజనార్దనః | బాంధవోవిష్ణుభక్తాశ్చ | స్వదేశంభవనత్రయం) అనురీతిని నభిలజగన్నాథతయగు శ్రీమహాలక్ష్మీ తనకుతల్లియనియు, నభిలభవనపృథ్విభీతిసంహారకర్తయగు జనార్దనుఁడు తనకుతండ్రియనియు, నెడతెగక యాశ్వర్యవ్యాప్తి ననుసంధించుచు నద్వేషయుక్తులయియుండువిష్ణుభక్తులు తనకుబంధువులనియు, అభగవంతునియైశ్వర్యమగు జగత్త్రయమునుతనదనియునధ్యవసించుటచే శ్రీమంతుఁడగుచున్నాఁడు. ఇతఁడేయతి. భగవత్ప్రింకరుఁడగుతనకునింద్రియకైంకర్యము స్వరూపహానియనియు, సరకశాతునియు, భగవదనుభవవిరోధియనియు, అనన్యభోగ్యత్వస్వరూపమునకు విషస్పర్శమువంటిదనియును దానినివర్జించి యనవరతభగవన్నిష్ఠుఁడైయుండుటచే యతియగుచున్నాఁడు. వీఁడేపండితుఁడు. సకలకాస్త్రసారమగు మంత్ర, మంత్రార్థ, మంత్రాధిదేవతలును, తత్త్వత

యయాధార్థ్యజ్ఞానమును వీనికికరస్థములై యుండుటచే పండితుండగుచున్నాడు. ఇట్టివాఁడు తనకు తెలియనియర్థముల వేసి నై నన పేక్షించె నేని వానికులగోత్రములను నిరూపింపకయుపదేశింపవలయును. వానియందుండు విశేషార్థములను అనువర్తించి గ్రహింపవలయును. వానిని భగవద్విగ్రహమని గౌరవించి పూజింపవలయును. ఈయట్లువిధత్తు తెననియందున్నతో యట్టిమహాత్ముని శ్రీపాదములను గడిగి యాతీర్థమును స్వీకరింపవలయును. ఇట్టియోగ్యత లేనివాని పాదోదకమును స్వీకరించుటజ్ఞానహింసకామము. ఆమహాత్ముఁడు తన్ను నీచులలోన గ్రగణ్యుఁడని తలఁచియుండునుగాన నతఁడుతన పాదోదకమునిచ్చుటకు సమ్మతింపఁడు. పెక్కువిధములచే ప్రార్థించి యనువర్తించి ప్రసన్నునిఁజేసి భగవద్విగ్రహమును ప్రతిపత్తితోడ గురుపరంపరానుసంధానపూర్వకముగ వాని పాదములను గడిగి యాతీర్థమును స్వీకరింపవలయును. అట్టియధికారియొక్క కులగోత్రములను, శాస్త్రపాండిత్యమును, శరీరారోగ్యమును నిరూపింపక వాఁడెట్టివాఁడయినను వానియందలియట్లువిధత్తు సంతతిని గౌరవించి వాని పాదోదకమును స్వీకరింపవలయును. నేనీక్రముమును నీకుపదేశింపక యాకార్యమునకునిన్నునియోగించినందున నీవెట్టిప్రమాదమును జేసితివో నాకది తెలియదు. ఇన్నిదినములవలె కాక తీర్థమునమాధుర్యము తప్పియుండుటచే నేదోయొక ప్రమాదముసంభవించియున్నదనిశ్చయించెదను. అనిచెప్పిన, రసికమురారివాక్యములనువిని యతనిశిష్యుఁడు గురువుంగవా నీకుగౌరవులగుభాగవతులయొక్క శ్రీపాదతీర్థమును జేర్చునపుడందొకఁడు కుష్ఠవ్యాధితోఁగూడి, యతనిశరీరముమిగుల హేయమై, దుర్గంధయుక్తమైయుండినందున నతని పాదములను స్పర్శించుట కసహ్యపడి తక్కినవారి శ్రీపాదతీర్థమును జేర్చుకొనివచ్చితినిననిచెప్పెను. అదివిని రసికమురారిమిగుల శోకించి భాగవతులసన్నిధికిపోయి కుష్ఠవ్యాధికల భాగవతునిని భగవద్విగ్రహమని గౌరవించి యతని పాదములను గడిగి మునుపటితీర్థముతోడఁజేర్చి స్వీకరింపఁగా నదిమాధుర్యాతిశయముతోఁగూడియుండెను. రసికమురారియానందపరవశుఁడయ్యెను. ఈవిచిత్రమునుజూచినవారలు వీరిభావకుద్ధికాశ్చర్యపడి యతనికిరసికమురారి యను నామమన్వర్థమైయున్నదని పెక్కువిధంబులస్తుతించిరి.

ఈరసికమురారి కాచార్యుఁడగు దయార్ణవస్వామియనుమహానుభావుఁడు జ్ఞానవైరాగ్యసంపన్నుఁడయి గుళిబుఁడై యనవరత భగవదారాధనపరుఁడై యుండెను. కాఁబట్టి యాతని కాదేశాధిపతి భగవదారాధనాపయోగముగకరుణించియిచ్చినమాన్యపుభూములను నూతనముగవచ్చిన దేశాధిపతి దయారహితుఁడై సంస్థానపుభూములతోఁజేర్చుకొనెను. అపుడుదయార్ణవస్వామి తనశిష్యుఁడగు రసికమురారినిరప్పించి నీవానవీనాధికారి ననువర్తించి యెప్పటియట్లాభూములను నాకుస్వాధీనముచేయవలయునని నియమించెను. రసికమురారి తనయాచార్యులయాజ్ఞనుశిరసావహించి యాకాభావనీంశునగల్గకుఁజోయి యొకశిష్యునిమూలముగ తనరాకను ఆరాజునకుఁదెలియఁజేసెను. అపుడచటనుండినవారలెల్లరు రసికమురారియొక్కవైరాగ్యాదిగుణగణములను వేదిధంబులనుతించి యతనిదర్శనమునత్రముచే వశువఱ్ఱైదులకును జ్ఞానోదయమునున్నదనిచెప్పిరి. అదివిని వరమనావ్రీకుఁడును, సాధుజనదీప్తియునుగంగాయాభూమిరసికమురారిని ముముద్ధనముగర్హిచెప్పివంకి

रह्यो ऐसो तत्त्व ज्ञान निज मनमें तू धार ले ॥ नारायण अपनेको
आपही बखान कर मोते वह भिन्न नहीं या विधि पुकार ले ॥
जौलों तोहि नन्दको कुमार नहीं दृष्टि परे तौलों तू भलेही बैठ
ब्रह्मको विचार ले ॥ ५१३ ॥

सवैया ।

चारहु वेद पुराण अठारहों चौंसठ तन्त्रके मन्त्र विचारे ।
तीन सौ साठ महाव्रत संयम मङ्गल यज्ञपुरी पुर सारे ॥
योग वियोग प्रयोग उपासन में हरिदत्त सभी निरधारे ।
तीनोंही लोकनके सगरे फल में हरि नामके ऊपर वारे ॥ ५१४ ॥

राग भैरव ।

कृष्ण नाम रसना रटत सोई धन्य कलिमें । ताके पदपंकज-
की रेणुकी बलि में ॥ सोई सुकृत सोई पुनीत सोई कुलवन्ता ।
जाको निशिवासर रहे कृष्ण नाम चिन्ता ॥ योग यज्ञ तीर्थव्रत
कृष्ण नाम माहीं । विना कृष्ण नाम कलि उद्धार और नाहीं ॥
सब सुखको सार कृष्ण कबहुं न विसरिये । कृष्ण नाम लेले भव-
सागरको तरिये ॥ श्रीगोवर्द्धन धरन प्रभु परम मङ्गलकारी ।
उधरे जन सूरदाम ताकी बलिहारी ॥ ५१५ ॥

राग माँझ ।

हर हर जिनके मुखसों निकमे वारे तिन्हांदे जाइयेजी । धूड
तिन्हांदे चरणांदी लै मस्तक अपने लाइयेजी ॥ दुर्मति दूर करे
निह केवल शिव घर वासा पाइयेजी । दुनीदास हर साधु सङ्गति
मिल निर्मल महल समाइयेजी ॥ ५१६ ॥

राग आस ।

हर हर हर हर हर हर हर ॥ हर सुमिरत जन बहु निस्तरे ॥
हारिके नाम कबीर उजागर । जन्म जन्मके काटे कागर ॥ जन

పంపెను. అదివిని రసకమురారియాయేనుగనన్మును, భాగవతులనువిడిచి మఱియొకచోటి కింబోదని ప్రత్యుత్తరము చెప్పిపంపెను. అదివినిరాజు తనభటులను బిలిచి మీరుసాధువేషములతోఁగూడి భగవన్నామములనుచ్చరించుచుఁజోయి యాయేనుగనను పట్టుకొని రండని నియమించెను. భటులట్లుచేయఁగా నేనుగన భగవన్నామోచ్చారణముచేయు సాధువేషధారులనేమియును జేయక యూరకయుండెను. భటులాయేనుగనుగొనిపోయి గజశాలయందుఁజేర్చి రాజున కెఱుకఁచేయఁగా వినియాప్రభువుమిగుల సంతోషించెను. అది మొదటియేనుగన ఆహారనిద్రలను వర్జించి (గురుపాదాంబుజంధ్యాయేత్) అనురీతిని తనయాచార్య పాదపద్మస్మరణతోఁ గూడియుండెను. రాజునకు సహింపఁగూడనియుదరబాధకలిగి యెన్నిచికిత్సలుచేసినను నివర్తకారథాయితీశయించుచుండెను. అపుడురాజుభీతుండై భాగవతాపచారముచే తనకిట్టిబాధకలిగెనని నిశ్చయించి రసకమురారిసన్నిధికివచ్చి భయభక్తియుక్తుడయి ప్రదక్షిణనమస్కారములుచేసి యపరాధక్షేపణముచేసికొని యామహానుభావుననువర్తించి యతనిశిష్యుండయియుపదేశమును జేందియతనిని బహువిధంబులఁబూజించి తన్నియమనమును జేంది స్వస్థానమునకుఁబోయెను. ఈయేనుగనతనయాచార్య నియమనమును జేంది భాగీరథికిపోయి (గంగాయాంపతనాన్తుక్తిః) అనురీతిని ముక్తిప్రదయగువిష్ణుమదియందు నిజశరీరమునువిడిచి శ్రీవైకుంఠదివ్యలోకమును జేందెను. మనుష్యు, వశు, మక్షులు వైష్ణవసహశ్రయణముచే పరమపదమును జేందుదురను ప్రమాణవాక్యమును ఈపరమభాగవతునియందు ప్రత్యక్షనీధుమయ్యెను. రసకమురారితనయుపదేశముచే పెక్కుజనులనుపరమవైరాగ్యసంపన్నులంజేసి ముక్తికాంతచే పరింపఁబడెను.

గజేంద్రశిరదాయనము.

ముప్పదియెనిమిదవయధ్యాయము.

మీరాబాయిచరిత్రము.

ఉదయపురపుభూనాయకుఁడు పరమధార్మికుండయి, సత్యశీలుండయి, నీతితప్పక ప్రజాపాలనముచేయుచు శ్రద్ధతోడభగవద్భాగవతారాధనముచేయుచువచ్చెను. శ్రీపాండురంగనికటాక్షముచే నితనికొకపుత్రికకలిగెను. ఆపుత్రికకు తల్లిదండ్రులు మీరాబాయి యనినామకరణముచేసి సాక్షేచ్ఛిదేవియనిభావించి మిగులమకుట్రవతోడ పెంచుచుండిరి. ఆమీరాబాయి తనకుబుద్ధి తెలిసినపిదప తనతండ్రిశ్రీగోపాలమూర్తిని శ్రద్ధతోడనారాధించుటయు, ఆదేవళిభామణికి బహువిధంబులగునలంకారములు చేయుటయు, సర్వోపచారంబులను జేయుటయును తనతండ్రిచెంతనుండి చూచుచుండెను. ఈకన్యకారత్నముప్రతిదినముశ్రీగోపాలమూర్తిదివ్యగుంగళివగ్రహమును నేవించుచు ఆమూర్తినవరతము భావించుచుండినందున సాక్షేత్సత్సభమన్నధుఁడగు శ్రీరుక్మిణీకాంతుని యందామెకునగులయించి యతఁడతనకు భర్తకావలయునని మనూరధించుచుండెను. ఇట్లుండఁగా మిత్రముతోపుత్రికకు సకలకామాపభోగములకాకరమయినవయసువచ్చెను. తననవరునిని వెదకి వివాహ

ముచేయవలయునని తనయంతరంగులతోఁ జెప్పచుండఁగా విని మీరాబాయి తనజనకునిఁ జూచి యోతఁడైనీవు నాకువరుని వెదకవలసినది లేదు. నాకుఁదగినవరునినినేను మానసికము గవరించియున్నాను. అతఁడెవ్వఁడనిన సమస్తప్రపంచమునకెవఁడు త్రివిధకారణములు యున్నాఁడో, యెవనిసంకల్పమాత్రముచే సృష్టిస్థితిసంహారములు జరగుచున్నవో, యెవఁ ధుజన్వరహితుఁడయియుండియు భక్తులకై నామరూపాదులతోఁగూడియుండునో, యెవని దివ్యాత్మస్వరూపమునుదర్శింపలేక దేవాదులుసవిగ్రహింపాసనముచేయుదురో, యెవఁడు స త్వప్రపంచమునకు తండ్రియై, రక్షకుఁడై, శేషియై, భర్తయై, జ్ఞేయుఁడై, స్వామియై, యాధా రమయి, యాత్మయయి, భోక్తయయి, యున్నాఁడో, సమస్తప్రాణులకెవఁడు నిరుపాధిక బంధువయి సర్వలాభములను గలుగఁజేయుచుండునో, యెవ్వఁడాశ్రితదుఃఖాసహిష్టువయి యసురప్రకృతులనుశిక్షించుచుండునో, ప్రాణులవ్యసనమునకెవ్వఁడధికమగుదుఃఖముతోఁ గూడియుండునో, యెవఁడుభక్తవత్సలుఁడయి, భక్తశరణ్యుఁడయి, భక్తపరతంత్రుఁడయి, భక్తాభీష్టఫలప్రదుఁడయియుండునో, యెవనియధిష్ఠానములేనపుడు చేతనములేతనప్రా యములగునో, యెవఁడర్చారూపమునుపరిగ్రహించి మనగృహంబునవసించి సర్వసహిష్టు వయితన్నారాధించునీకు వరాధీనమగునభిలాత్సస్థితకలవాఁడయియున్నాఁడో, యట్టిగో పాలమూర్తిని నాప్రాణనాధునిఁగవరించియున్నాను. తండ్రియగునీవు ఆచగదీశునికినన్ను దత్తముచేసి యావైకుంఠవతికి మామతైత్రిలోకంబులఁ బ్రఖ్యాతులగునముద్రరాజి, భృగు, జనక, భీష్మకులవలెనీవును మనగోపాలదేవునికి మామవయిభన్యఁడవగుము. నన్నునునుజాల కిచ్చుటకుయత్నించితివేని నాయొడలప్రాణములుండవు. దేవతకర్తృమగుపురోడాశము శాస్త్ర సములకస్పృశ్యమగునట్లు శ్రీపురుషోత్తముని కర్తవ్యగునేను కర్తవరతంత్రులగుమానవులక స్పృశ్యనగుదును. అనిచెప్పినమీరాబాయి మాటలనువిని యామెనుజూచిందియేమియా శ్చర్యము. అర్చారూపమును పరిగ్రహించియుండు మనగోపాలదేవుఁడనునీకెట్లు ప్రసన్నుఁడ గును. రాజపుత్రికయయి, సుకుమారియయి, యత్యంతసుందరివయిన నీపురుషయావన సంపన్నుఁడగునెకరాజపుత్రుని భర్తగవరించుటయమితము. అట్లువివాహమై నీభర్తతోడ నీవనవరతముగోపాలదేవునారాధించుచుండుము. బాల్యస్వభావముచే నీమనసుపొయినపాక లెల్లపోకుము. ఈకృష్ణవిగ్రహముచే నీకించుకయయినసౌఖ్యముకలుగదు. ఈబుద్ధినివిడిచి నాహితోపదేశమునంగీకరించిగుభవడుమనిచెప్పినజనకునిమాటలువిని తండ్రియూభక్తవత్స లుఁడుసత్యవ్రతునిదోనీటుమత్స్యములు పొడఁగూపిమునులతోడనతనిని ప్రళయార్థమంబునర షించియతనికిమనువదంబుననుగ్రహింపలేదా? కూర్మమయి కుధరమును వీలపునధరించిదేవ తలకమ్మతమొసఁగిరషింపలేదా? వరాహమయి ప్రళయోదధిగున్నమగు భూమినుద్ధరింపలే దా? ప్రహ్లాదునిమాటనిజముగ నృసింహవిగ్రహుఁడవయి సభాస్తంభమునఁడోచితాను భక్తి క్రితఁడనుట శైలరవఁడెల్లంబుగ ప్రకటనముచేయలేదా? అదితిగర్భంబున వామనుఁడయి యుదయించి బ్రహ్మదులకండాధిపత్యాదులనుసంగంపరమోదారుఁడా శ్రితసంరక్షకార్థము నాచరించుచు మహావీరచక్రవర్తినిమూడడుగుల భూమినివేడితిమిక్రముఁడయి త్రిలోకం బుగ్రాక్రమించి వేండ్లునికొనఁగి యువేండ్లుఁడని పేరువహింపలేదా? జమదగ్నితనూ జుండయాదుష్టవిగ్రహముచే నీ భూమినిరషింపలేదా? కాసల్యాగుమిత్రకేకయనందనలంకండు

నాలుగురూపములతో నవతరించిరామరూపముచే సామాన్యధర్మమును, లక్ష్యరూపముచే భగవచ్ఛేషత్యరూపమును విశేషధర్మమును, భరతరూపముచే నీశ్వరపారతంత్ర్యరూపమును విశేషతరధర్మమును, శత్రుఘ్నరూపముచే భాగవతపారతంత్ర్యరూపమును విశేషతమధర్మమును ప్రకటించిశరణాగతివై భవమును సాధుజనులకనుష్ఠించువాఁడు మహర్షులకుబాధకులగు రావణాదులనిరసించి శ్రీవిభీషణవ్యాజముచేలోకులకభయప్రదానంబు నొసఁగలేదా? యదుకులంబున శ్రీరామకృష్ణరూపంబుల నవతరించి పూతన, శకట, యమశార్దూల, తృణావద్ర, కాళియ, ధేనుకా, రిష్ట, ప్రలంబ, కేశి, ద్వివిద, చాణూర, ముష్టికాదిమట్టవర్గంబులనిరసించి పాండవమాతయై, పార్థసారథియై, చచ్చినవారినిబ్రతికించియు శరణాగతులరక్షించియు నర్జునవ్యాజముచే బ్రహ్మవిద్యయగు గీతోపనిషత్తును లోకులకనుగ్రహించి తనయాశ్రితవాత్సల్యమునువ్యక్తముచేయలేదా? కలియుగాంతమునవర్ణాశ్రమధర్మములులోపించి ధర్మముమూలగుపడిలోకము పాపండుమయమైయుండునపుడు కల్మిరూపమును పరిగ్రహించి దుష్టనిరసనముచేసి వర్ణాశ్రమధర్మములను స్థాపించికృతయుగధర్మమును ప్రవర్తింపఁజేయఁగలమహానుభావుఁడీతఁడేకదా? మఱియునీకలికాలమున భీమనదీతీరమున శ్రీపాండురంగమూర్తియై యర్చారూపియైయుండియు నామదేవునికిప్రసన్నుండయి, యతనితోడసహజజ్ఞిభోజనముచేసి, జనాబాయితోడ పరిచారికకృత్యములను జేసి, సామంతునిహృద్గళయందువిహరించి, కూర్మదాసునికిబహుళాపురమున నేవయొసఁగి, శోకావరమానందునిశరీరకార్యశ్రమముని, రోహిదాసునిపూజనంగీకరించి, ఘోరాకుంభాకోశువునుబ్రతికించి, యతఁడుఛేదించుకొనినచేతులనుగలుగఁజేసి, సరహరికిహరిహరాకారమునుజూపి, చోకామేళునియింటికిపోయియతనితోడచొక్కపుటన్నమునుభుజించి, మఱియుభక్తవరతంత్రుండయి పెక్కులీలలననుష్ఠింపలేదా? రామదాసునికయి ద్వారకనువిడిచి డాక్రాయను సూరికివచ్చిత్రాసుతట్టనుండి యతనిభార్యముక్కుటకు సరితూగలేదా? మధురనుండికల్యాణదాసునికయిసాక్ష్యముచెప్పటకు హరిద్వారమునకునడచిరాలేదా? అట్టిమనగోపాలమూర్తి నామసారథమునెఱవేర్చకపోవునా? నీవుశంకింపకనన్నతనికర్పించుము. అనినకొమార్తమాటలనువినిరాజుమిగుల నాశ్చర్యపడి యాబిడ్డశాస్త్రప్రవణముచేసియెఱుఁగదు. ప్రజ్ఞావాదములనుభాషించుచున్నది. దీనిపూర్వజన్మపరిపాకమెట్టిదో. దీనివిషయమున మనగోపాలదేవుఁడేమితలచియున్నాఁడో నేనెఱుఁగను. అయిననుగుణవతియగునీబిడ్డను నిర్బంధింపకదానియిచ్చానుగుణముగజరపెడనని తనమనంబుననిశ్చయించితానారాధించుగోపాలమూర్తినిఅమెచేతికిచ్చి తల్లినీవుకోరినవరుని నీచేతికిచ్చితిని. నీవితనితోయధేష్టముగఁగూడియుండి గుభించుము. అనిచెప్పెను.

మీరాబాయి యానందభరితయయి యనవరతము గోపాలమూర్తికభిషవాంఛారములనుజేయుచు, నానావిధములగునుపచారములఁజేయుచు, మంచిభక్త్యములతోఁగూడినదివ్యాన్నమును నివేదించుచు, నతనిచేంతఁగూర్చుండి వీణాగానముతోడ
 తనముచేయుచు, భగవంతుఁడొక్కసకరముగసాధువులనారాధించుచు, నిష్కలమనముతో
 ర్యములనన్నింటిని యధాక్రమముగనెఱవేర్చియనంతరముభగవద్భాగవతశేషమును భుజించు

చుచు, భోజనానంతరము సాధుగోష్ఠినుండి శ్రీభాగవతపురాణశ్రవణముచేయుచు, కాలక్షేపముచేయుచుండెను. కొండల స్థూరూపరులు యువతియగురాజపుత్రికకు పురుషులసహవాసమువహదార్హమనియు, రాజునకటకీర్తికరమనియు రాజుచెప్పిసోచునట్లు చెప్పకొనసాగిరి. అదివినిరాజుభిన్నుండై తనభార్యనుజూచి మీరాబాయికునకుమిగులనవయశస్సునుగలుగఁజేయుచున్నది. అశిష్టులదుష్టవచనంబులను వినుటకు నాకుకష్టముగానున్నది. నేనెంతహితవచనములుచెప్పినను నామాటలనువినక తనమనసు పోయినపాకలెల్ల పోవుచున్నది. నీవయిననుమనపుత్రికకుహితోపదేశముచేసి వివాహకాంక్షను గల్పించుమనిచెప్పిపంపెను. ఆయువతితనకొమార్తనుజూచి తల్లి నామాటలనువినియొకరాజపుత్రునినివరించుము. నీవట్లుచేయివేని పాలవంటిమనకులమునకు నీమూలముగనింపఁజలగును. స్త్రీయయిజన్మించినయాత్మతనకుఁదగినవరునిఁజెండ్లియాడి కాపురముచేయవలయును. అట్లుచేయుటకుసమ్మతిలేదేని మరణమునుజెందుటశ్రేయము. నామాటలనువివదాఁటక నాప్రార్థననంగీకరించుము. అనిచెప్పినవిని తల్లి నేనుమనగోపాలదేవునికి దత్తనయితిని. తల్లియగునీవునన్నెట్లువరపురుషగమనమునకు నియమించెదవు. ఇట్టివడతపగవారికయిననుచితముకాదు. తల్లియగునీవించుకయైనను శంకింపక నాకుదుర్మీతిగఁజెదవు? నీయుపదేశముచాలును. నీదారినిపొమ్ము అనిచెప్పిన మీరాబాయిమాటలను ఆగుదతితనభర్తకువిన్నవించెను. రాజుతద్దయమఁజించి యోవనితామనయాజ్ఞకులొఁబడని చిన్నదానిని యింటనుంచుకొని యపకీర్తినిజెందుటకన్న ఆశిశువునుసమపాయముచేసంజారించి లోకనిందలేక గుఱించుటమేలనిచెప్పి యామెచేతికివిషమునిచ్చి దీని నేవిధముననయిన నీపుత్రికకిచ్చి యామెనుయమునికతిధిగఁజేయుము అనినియమించిపంపెను. ఆరాజవత్సితనభర్తృశాసనము నతిక్రమింపనేరకతనపుత్రికయొద్దకుపోయి యేమియుఁజేయనేరక యేడ్చుచుండెను. మీరాబాయి తనహితాలాపములచే తల్లిదుఃఖమునుబాపి యామెవలనతండ్రిశాసనమునెఱింగియోజననీ శోకింపకుము. పతివ్రతయగు స్త్రీభర్తృశాసనమునుల్లంఘింపఁజనదు. నాతండ్రియిచ్చినవిషమును నానొంటఁబోయుము. అభిలాత్సకుఁడగు నాప్రాణనాథుఁడీవిషమునకుమాత్రమంతర్యామికాయున్నాఁడా. వానియనుప్రవేశముతోఁగూడినసర్వపదార్థములును వానిస్వరూపములయియుండమనము దేనికినిభయపడవలసినదిలేదు. కృష్ణరసాయనమును విషమనిభ్రమించితివి. (ఇదంతరంపరిణామపేతలం | పతత్యవశ్యంత్యధసంధిజర్హరం | కిమాషుదైక్షిశ్యసిమాధదుర్మతే | నిరాయంకృష్ణరసాయనంపిబ) అనఁగాఈశరీరము కీర్ణపడతిముదిసియవశ్యముజీణించును. దీనియారోగ్యమునకయి యాషధనేవచేసీత్రమపడుటకన్న భవరోగముగానుటకై శ్రీకృష్ణరసాయనమును పానముచేయుటశ్రేయము. అనిచెప్పి తల్లిచేతివిషమునుదీసితనచేతనుంచుకొనియోజననీ నేనుశ్రీకృష్ణదివ్యాషధమునుస్వీకరించిభవబంధవిముక్తమయ్యెదను. విషహరుఁడగుజగన్నాథుఁడు నాహృదయాలయంబునవసించుచుండ నీవిషము

కుకీడుకలుగదు. మితప్రజ్ఞులరగు మీకిదివిషమనితోఁచుచున్నదేకాని శ్రీగోపాలదేవునిచే

ప్రవేశముచేసి నీవిషమునభృతముగఁ జూచుచున్నదానను అనిచెప్పి తనమనసునుజ్ఞేషించి (వ్యాసాచార్యమాషధంమునినునా వృత్తిప్రవృత్త్యాపధం | దైత్యేంద్రాధికరాషధంత్ర

భువనే సందేవనైకౌషధం । భక్తాత్మంతహితౌషధంభవభయ ప్రధ్వంసనైకౌషధం । శ్రేయఃప్రాప్తికరాషధంపిబమన శ్రీకృష్ణదివ్యాషధం) వ్యామోహమునణచు నౌషధమును, మునులమనోవృత్తులప్రవృత్తికౌషధమును, దైత్యేంద్రులకాల్పనిగలుగఁజేయు నౌషధమును, మూడులోకములుజ్జీవించుముఖ్యాషధమును, భక్తులకత్మంతహితౌషధమును, సంసారభయమును ధ్వంసముచేయుముఖ్యాషధమును, శ్రేయఃప్రాప్తినిగలుగఁజేయునౌషధమునునగు శ్రీకృష్ణదివ్యాషధమును పానముచేయుము అనిచెప్పియోవిషమును పానముచేసెను. అపుడావిషము మీరాబాయి నేమియుఁజేయక శ్రీవేణుగోపాలదేవుని దివ్యకుంగళవిగ్రహమునవ్యాపించి స్వర్ణవర్ణమయియుండిన యతనిశరీరమంతయు నల్లనయ్యెను. రాజును అతని భార్యయునచటనుండిన సామజసంబులును ఈయద్భుతమునుజూచి మిగుల నాశ్చర్యపడిరి. రాజుతాను జేసిన యవరాధమునకయి శోకించిమీరాబాయినిజూచి తల్లి దేవతలకృతమిచ్చిరక్షించినవానికి నేనువిషమునిచ్చితిని. ఈభగవంతుఁడు నీకంతర్యామియయినేఁబంపినవిషమునుతాను పానముచేసి నిన్నురక్షించెను. ఈపురుషోత్తమునిశరీరము మునుపటియట్లుస్వర్ణచ్ఛాయయయి ప్రకాశించునట్లునీవుప్రార్థించుము. అనిచెప్పిన తండ్రిమాటలనువిని మీరాబాయి గోపాలదేవునిజూచి యోప్రాణనాధావిషధరములగు నాగములలో ప్రధానుఁడగు నాదిశేషునిపయి శయనించియుండునీకువిషముబాధకరముకానేరదు. నాయందలివాత్సల్యమును లోకమునకు ప్రకటించుటకయి నాకంతర్యామియయినేను పానముచేసినవిషమును నీవుస్వీకరించి నీశరీరమునవైవర్ణ్యమునుగలుగఁజేసికొంటివి. నాకై నాతండ్రిని మన్నించియిచ్చటసాధువులకానందావహముగ నెప్పటియట్లుగువర్ణవర్ణుడవై నేవయొసంగుము. అనిప్రార్థించినప్రియురాలిప్రార్థననంగీకరించి పూర్వమువలెనేవయొసఁగి కంతమునమాత్రమునలుపుతోఁగూడియుండెను. రాజుసంతోషించి పుత్రికకును, జామాతకును అమాల్వ వస్త్రాభరణంబులను సంగీయవరాధయేవణముచేసికొని నిజాస్థానమునకుఁబోయెను. మునుపు మీరాబాయివిషయమున నవవాదమునుగల్పించిన దుష్టులు లజ్జించి భగవంతునిశరణుఁజేందిముముఠాపులయిరి. గోపాలదేవుఁడు తనదివ్యరూపదర్శనానుభవములచే మీరాబాయిని సంతోషింపించుచు నంతఃపురంబునందువసించియామెకుతనదివ్యసాయుజ్యంబు నొసంగెను. మీరాబాయి ప్రాణేశ్వరుఁడగునాగోపాలదేవుఁడిప్పటికిని ఉదయపురమునసాన్నిధ్యముచేసియున్నాఁడు. తీర్థయాత్రచేయుసాధువులదేవునినిదర్శించి కృతార్థులగుచున్నారు.

శ్రీగోపాలచూడామణయేనమః.

ముప్పదితొమ్మిదవయధ్యాయము.

కానూరాత్రిచరిత్రము.

శ్రీమత్పండురీపురమునకు దక్షిణమునకుంగళవటమునుసెలకగ్రామముకల శ్యామయనుసెలకవేళ్ళకుకానూరాత్రియను పుత్రికారత్నముజనించెను. కానూరాత్రి సౌందర్యమునసూర్యుని, రంభ, లిలాల, త్రిమ, మేనకల నతిశయించియుండెను. భగవద్భక్తి

माल अचाई । हीरे लाल रत्न मणि माणिक भूषण वसन
 मँगाई ॥ बडे घरनकी मालिन हूँ मैं धनकी रुचि कछु नाहीं । मैं
 सौदागर प्रेमरतनकी और न कछू सुहाई ॥ फूल फुलेल कि बेच-
 नहारी कहा अधिक इतगई । लेहु लेहु फूल कगत कुञ्जनमें हमपै
 करत बडाई ॥ सुकृत जन्मके फलते भामिन यह मेरे फूल सुहाई ।
 पच पच हार रहे सुर नर मुनि ऐसे फूल न पाई ॥ जिन फूलनको
 खोजि थकित भये सुर नरपति मुनिगई । ऐसे फूल कहो मृगन-
 यनी कौन बागसों लाई ॥ त्रिभुवनपति जगदीश दयानिधि न-
 न्दकुँवर यदुगई । वा मोहनके बागसों प्यारी नवल फूल चुन-
 लाई । यह सुनकै वृषभानु नन्दनी तन मन सुख अधिकाई ।
 आज कि रैन रही घर हमरे भोग भये उठ जाई ॥ सांची प्रीति
 देख प्यारकी रैनकी रैन ठहगई । यह छवि निगवि मगन भये
 सुर नर दाम चरण बलिजाई ॥ ५३१ ॥

मनिहारीलीला ।

राग गौरी ।

मिठ बोलनी नवल मनिहारी । भोहिं गोल गह्वर हैं याके नयन
 चुटीले भारी ॥ टेक ॥ चुरी लग्न मुखते कहैं ध्रुवटमें मुसकात ।
 शशि मनु बदरी ओटते दुर्ग दर्शन यहि भांत ॥ चुरे बडे जो मोल-
 को नगर न गाहक कोय । मो फेरी खाली पगी आई घर घर सब
 जुट दोय ॥ चुरी नील मणि पहरे नहिन लायक और ॥ भगवान
 कोइ ले चलो मोहिं दीमत है इक ठौर ॥ जिहि नगरी रिसवार नहिं
 सौदागर क्यों जायावस्तु घनेरी गांठमें बिन गाहक सो पछिताय ॥
 रंग सांवरी गुण भरी धन मुन्यार कुल ओप ॥ मुदित होत सब
 देखके नी यह पुर गोपि गोप ॥ काहुपे न ठगायहे तेरी बुद्धि विशाला

ఈవేశమునుగలుగఁ జేయుచుండు శ్రీలయొక్క ప్రసభార, నాభీప్రదేశములుమాంసము, కొవ్వు, మొదలగు హేయపదార్థములసముదాయమై మిగులవికారమున వనివలుమాటు చింతించు చుండవలయు. ఒకనికిటిభావము నిజముగకలుగునేని యీహేయపదార్థములు భోగ్యములని తోచవు. (శరీరం ప్రణవత్పశ్యే | దన్నంతప్రణలేవనం | ప్రణనేచనవద్దాహం | వస్త్రంతు ప్రణవట్టవత్) ఓతల్లిశరీరమును పుండుగాతలఁపవలయును. పురుషులశరీరములయందొక పుండుగలిగిన నదిమిగులసహ్యమనియు, సదుపాయముచే శీఘ్రముగనివర్తనయొనరించుచున్నట్లుకుకలిగినప్రణరూపమగుశరీరములయందు బుద్ధిమంతులసహ్యపడుచు దీనివినా శకాలమును నిరీక్షించుచుండవలయును. ఇట్టిహేయశరీరముల సమూల్యములగునాభరణములచేతను, దివ్యములగుగునును చందనాదులచేతనుఅలంకరించితన్ములమగునానందమును జెందువారు పుండునలంకరించి యానందించువారగుదురు. ఆఁకలినిమాన్యుటకై స్వీకరింపఁబడునన్నమును పుండునకు నూటికట్టునన్నముగాభావింపవలయును. ఇట్టియన్నముభోగ్యముగానుండవలయునని కోరువారుప్రణలేవనమగునన్నము నాబ్జ్యదులతోఁగూడి రసయుక్తమయియుండవలయుననికోరువారికి సదృశులగుదురు. దాహనిదర్తికయి స్వీకరింపఁబడుజలమును పుండును కడుగుజలమని భావింపవలయును. ఈజలముపరిమళమిళితమయి యుండవలయునని గోరువారు పుండునుగడుగుటకు గుంధయుక్తమగుత్తిర్థమున పేక్షించువారగుదురు. మానమునకయి శరీరముపయఁబాట్టుకొను వస్త్రమును పుండుమీఁదఁబాట్టుగుడ్డయనిభావింపవలయును. మనుజులు వస్త్రహీనులయితమ ప్రతిబింబములనద్దములయందుఁజూచిననవి తమకేయసహ్యములయియుండును. కానవికారమగుపుంటినిపరులకంటికగపడక గుడ్డచేఁబాట్టిమఱుఁగుచేయునట్లు మనుష్యశరీరమునందలి వికారము లితరులకంటికగపడనీక వస్త్రముచే నాచ్ఛాదించవలసియున్నది. ఇట్టివస్త్రము ఘనాహారమయియమూల్యమయియుండవలయునని తలఁచుట పుండునకు చుట్టుగుడ్డదివ్యభార్యబలమయియుండవలయునని కోరుటకుసాటియగును. ఓజిననీచక్కఁగ నూహింపుము. స్వస్వరూపమును జక్కఁగ నెఱుఁగనివారును, ఎఱిగినను భగవద్విషయమున శరణాగతులయి తచ్చరణావలంబివస్యసాత్తభరులయినిర్భయులయి, నిర్భరులయి (కృతకృత్యాఃప్రతీక్షంతే | మృత్యుంప్రియమివాతిధిం) అనురీతిని మృత్యువును ప్రియమయిన యతిధివలెనిరీక్షించియుండుట యాయాత్మకుప్రాప్తమయియుండఁగా నట్లుచేయక (నలినీదళగతజలమతితరళం | తస్యజ్జీవితమతిశయచపలం | విద్ధి వ్యాద్యభిమానగ్రస్తం | లోకంశోకహతంచసమస్తం) అనురీతిని లామరాకును జెందినసీళ్లవలెజీవితముమిగుల చంచలమనియు, లోకమునందలి సమస్తపదార్థములుశోకహతములయియున్నవనియునించుకదైనను జింతింపక నీటిబుగ్గవంటి శరీరమునుస్థిరమనిపమ్మి (ఈశ్వరో హమహంభోగీ | కోన్యోత్తీసదృశోమయా) అనురీతినినేనే ప్రభువనియు, భోగియనియు, నాకుసములులేరనియు తలఁచుచుదురభిమానగ్రస్తులయి శాస్త్రములనుదాహించుచునాస్త్రీకులయియమూల్యమగు కాలమును ఆత్మస్తుతిపరనిదా, పరాపమాన, పరపీడ, విషయానుభవాదులచే వృథాపుచ్చుచు, జిననీ, జినకా, తిథి, గురువుల సీశ్వరమూర్తులనిభావింపకవారలనగౌరవించుచు, నాస్థికుతియియమవృషభ ఘంటానాదప్రవణకుతూహలులయందును మనుజులచెంతఁజేరి మనుటకు నాకిష్టములేదు. అయినను ఓజిననీయింపుక ధర్మార్థయింపు

ము. నాకుఁదగినవరునిని నేనేవెడకియార్యులఁచెదను. అనిచెప్పిననట్లుగణనిధియగు తన పుత్రకమాటలనువిని యాశ్వామ యేమియునననరక మానముద్రనువహించియుండెను.

ఇట్లుండ శ్రీమత్పంచరిపురమునకాపాథకుడై కాదశీమహోత్సవమునకై సాధుజనులుగుమిగుడి పతాకహస్తాలయి చేతులఁదాళములువాయించుచు శ్రీపాండురంగనికల్యాణ గుణంబులనుబాడుచు నానందనిర్భరులయి మైమఱచినృత్యముచేయుచు తానువసించువిధినిబోవుచుండఁగా వారినిజూచి కానూబాత్రియామహాత్ములగోష్ఠికడ్డమువచ్చి వందనముచేసి యతివిసేతయై నిలుచుండినిటల తటకుటితాంజలియయియిట్లని విన్నవించెను. ఓమహాత్ములారా మీరెందుండి యెందుకయియెందుఁబోవుచున్నారు. (వనతిహృది న నా తనేచవిష్టాః భవతి పుమాన్ జగతోస్య సౌమ్యరూపః । షీతిరసమతిరమ్య మాత్మసాంతః । కథయతిచారుతయైవసాలపోతః) । ఓసాధువులారా యెవనిహృదయముననాతనుఁడగువిష్టువు వసించుచున్నాఁడో యాపురుషుఁడు జగత్తునకు సౌమ్యరూపుఁడయి కానఁబడును. సాలవృక్షము తానువసించుభూమియొక్క సారమును తనతలతోఁజూపుట యందుకునదృశ మైయుండును అనియమధర్మరాజు తనభటులకుఁజెప్పిన వైష్ణవలక్షణముమీయందు పూర్ణముగమూర్తికరించియున్నదనివిన్నవించఁగా నాచారుముఖియొక్క మృదువులయి, రసవంతములయి, గంభీరాధృగర్పితములయి, శ్లాఘనీయములైన మధురాలాపములనెఱు నమృతప్రవాహము పండరియారత్రచేయునట్టిసాధుజనులకర్ణరంధ్రములయందు ప్రవేశించివారలకమందానందమును గలుగఁజేసెను. అప్పుడాసాధువులు కానూబాత్రినిజూచి యోతల్లి ఆపాథకుడై కాదశీమహోత్సవమునకయి శ్రీమత్పంచరిపురమునకుఁబోవుచున్నారము. భూలోకవైకుంఠముగు నాక్షేత్రమున కామహోత్సవకాలమునందు పెక్కుదేశములయందుండియనేకసాధువులు వత్తురు. అట్టిసాధుజనులతోడ భక్తవరదఁడగు శ్రీమత్పంచరిసాధుని దర్శించుట పరమప్రయోజనముగఁగోరి పోవుచున్నాము. నీగుణగణంబులనుజూడఁగా ఆపుండరికవరదుఁడు పూర్వముజనాబాయిని అత్యంతాభిమతివిషయముగనంగీకరించినట్లు తానుగానిన్నంగీకరించెననితోచుచున్నది. అనిసాధుజనులుచెప్పఁగా కానూబాత్రి యానందరసాభిమన్నయై యాగోష్ఠికిప్రదక్షిణనమస్కారములుచేసి యోసాధువులారా మీచేనుతింపఁబడి మీకువంద నీయుండయియుండుశ్రీమత్పంచరిసాధుని స్వరూప, స్వభావంబులను మీచేవిసఁగోరెద ననుగ్రహింపుఁడనిప్రార్థించిన వారలెంతయుసంతసించి కానూబాత్రినిజూచివినుమని చెప్పఁదొడఁగిరి.

ఓపుణ్యరాశి యాపురుషోత్తమునిస్వరూప, రూప, గుణ, విభవంబులను వర్ణించుటకు వేనాళ్లతోఁగూడిన యాదిశేషుఁడునుచాలఁడు. విధివసనకాదులధ్యానమునకు అగోచరుఁడయియుండును. వేదపురుషుఁడామహాత్మునియానందముయొక్క పారమునుగనిబట్టునుదృక్పథుడయి మొదటకునుమ్యానందమును నిశ్చయించి క్రమముగ చతుర్ముఖానందభర్యంతముచేత్వముపోయి పరబ్రహ్మానందము మనఃసునకప్రాప్యమనితిరిగెను. అజగదితుఁడు తనకల్యాణ గుణంబులనుతానే చింతించుచు దానిపారమునుగనిబట్టకయిన్నాఁడు. అట్టిభక్తవంతుని స్వరూపస్వభావంబులను మేమెట్లువర్ణింపఁగలము. అయిననువారివారి బుద్ధికిగోచ

రించుకొలదిని స్తుతించుటతప్పకాదు. ఎట్లనిన మేరువర్ణితమున పిడికెడుబంగారమున్నదనియు, మహాసముద్రమున దోసెడుజలమున్నదనియు, చెప్పినయామాటలు కల్లులుకావు. మేరువునందలి బంగారమును తమయియుండినను అందుపిడికెడు బంగారమునుగలదుకదా? సముద్రమునందలిజలము పారమయియుండినను అందుదోసెడు జలమునుగలదుకదా? కాన భగవంతునిస్వరూప, రూప, గుణ, విభవంబులను సర్వజ్ఞుడగు తనతోలెక్కింపశక్యముకాక యుండినను వారివారిబుద్ధికి గోచరించినట్లుస్తుతించుటయుచితమైయుండును. భగవంతుడడు తనకల్యాణగుణములకు తానేపారమునుగానఁడనిచెప్పిన వానిసర్వజ్ఞత్వమునకు హానికలుగదా? అనినలోకమునమహాజ్ఞానియగు సైకపురుషుఁడు కుందేటికొమ్ము నెఱుంగననినవాని జ్ఞానమునింద్యముకాదు. కుందేటికొమ్ము లోకమునలేని పదార్థము. కాననట్టిదాని నెఱుంగననుట జ్ఞానమేయగును. అట్లనంతకల్యాణగుణంబులనంతమని యెఱింగియుండుట సర్వేశ్వరుని సర్వజ్ఞత్వమునకు హానికరముగాదు. ఇఁకనునీమసారభూర్తికయి యాజగద్దీక్షుని వైభవమును మాయెఱుకకొలది వర్ణించెదము. సాధువరిత్రాణ, దుష్కృతవినాశ, ధర్మసంస్థాపనములకయి దేవతలచే ప్రార్థ్యమానుఁడయి, యదవంశవయఃపారావారరాకాగుఢాకరుఁడయి, వసుదేవానందవర్ధనుఁడయి, దేవకీగర్భంబుననవతరించి, నందనందనుండునియు, యశోదావత్యకునియు ప్రసేద్ధిఁగాంచి బృందారణ్యంబున వెలుఁగుచు సమవయస్కులగు బాలకులతోఁగూడి గోగోపత్నంబులఁగామచు కంసాదిదుష్టులనువర్జించి పాండవాదిశిష్టులను రక్షించిభూభారంబును దీర్చినపరమయోగిజనసేవ్యమానుండగు శ్రీకృష్ణపరమహత్మ తల్లిదండ్రుల శుత్రుషయ్య స్వరూపాచితముగు భగవత్కైంకర్యముని తన్నిష్ఠుఁడయితదన్యమెఱుఁగకయుండిన పరమభాగవతుఁడగు శ్రీపుండరీకుననుగ్రహించుటకు శ్రీమత్పండరీపురమున సాన్నిధ్యముచేసి కటిహస్తుఁడయి భీమనదీతరంబున నిటికఠాతిపైనిలిచి సాధుజనులనుగ్రహించుచున్నాఁడు. ఆమహత్ముఁడు వికారరహితుఁడయి యెప్పటికి సైక్కుటేధముగనుండువాఁడు. సర్వమునుసాధింపశక్తుఁడు. తనప్రకాశముచే సర్వమునుప్రకాశింపించువాఁడు. స్థిరముగు నానందముతోఁగూడినవాఁడు. సర్వమును తనకువశ్యముచేసికొని యుండువాఁడు. మహాబుద్ధితోఁగూడినవాఁడు. అచంచలుఁడు. శ్లోఘముగువాక్కులుగలవాఁడు. గొప్పయైశ్వర్యముతోఁగూడినవాఁడు. విరోధినిరసనశీలుఁడు. ఉన్నతములగుభుజమూలములతోడను, గుప్తత్రములగు బాహువులతోడను, శంఖమువంటికంఠముతోడను, కొంతయుబిడ్చియుండు చెక్కిల్లతోడను, విశాలమయి యున్నతమయి కఠినమగువక్షస్థలముతోడను, మాంసముచేకప్పఁబడి యవ్యక్తములయియుండు కంఠశల్యములతోడను, శత్రువులకుభయజనకముగు దేహకాంతితోడను, ఆజానుబాహువులతోడను, గుండ్రముగుశిరముతోడను, విశాలముగు లలాటముతోడను, ఏనుఁగువలె గంభీరముగునడతోడను, మిగులనున్నతమును మిగులకుఱుచయునుగాక తొంబదియాఱంశముల ప్రమాణముతోఁగూడిన దేహముతోడను, వ్యత్యస్తములుకాక సమముగభాగింపఁబడియుండు నవయవములతోడను, తన్నుఁజూచువారలదృష్టిచిత్తంబుల నవహరించు గుండరవిగ్రహముతోడను, మహాతేజస్సుతోడను, తామరపీఠులవలెవిశాలములయినిడుదలై నయెఱ్ఱనిరేఖలతోఁగూడియుండు నేత్రములతోడను, సాముద్రికశాస్త్రోక్తసర్వ శుభలక్షణములతోడనుగూడినవాఁడు. సకలధర్మ

ముల నెఱింగినవాఁడు. ప్రతిజ్ఞ తప్పనివాఁడు. సకలప్రాణులకు మేలుచేయువాఁడు. సర్వము నెఱింగియుండువాఁడు. మహాపరిశుద్ధుఁడు. ఆశ్రితులకు స్వాధీనుఁడయ్యుండువాఁడు. ఆశ్రిత రక్షణము మొదలగు మంచి కార్యముల నే యోచించువాఁడు. బ్రహ్మదలకు మొదటివాఁడు. లక్ష్మీవిలాసముతోఁగూడినవాఁడు. అందఱినిరక్షించుటకు సమర్థుఁడు. ఆశ్రితవిరోధినిరసన శీలుఁడు. వారివారిగుణములను యోచింపక స్వకార్యముగ నందఱిని రక్షించువాఁడు. పాపులను బండ్లించి ధర్మమును స్థాపించువాఁడు. ఆశ్రితులను జూఱివిడువనివాఁడు. వేదశాస్త్రప్రవర్తకుఁడు. అందఱిని ప్రియుఁడై యుండువాఁడు. గంభీరవృద్ధయముగలవాఁడు. మృదుభాషి. సమలచే నేవ్యహునఁడగు సముద్రునివలె సాధుజన నేవ్యహునఁడయ్యుండువాఁడు. అందఱును తన్నుఁ జెందఁగన యాత్మర్థముతోఁగూడియుండువాఁడు. పక్షపాతము లేక న్యాయమును నడపువాఁడు. ఓయుపతీమేమేమని చెప్పదుము. ఇపుడుమాచేచేప్పఁబడినవియు, చెప్పఁబడనివియునగు సమస్తసద్గుణములతోఁగూడినవాఁడు. మఱియు లోక దృష్టాంతములచే వానిగుణములను జెప్పెదము. వినుము. గంభీరమున సముద్రమునకును, తైర్యమున హిమవత్సర్వతమునకును, సర్వమును సాధించు శక్తియందు స్వస్వరూపమై నీతికర్తయగు విష్ణువునకును, చూడచూడనభినవమగు నానందమును గలుగఁజేయుటయందు చంద్రునకును, ఆశ్రితసంరక్షణార్థమయి యాసురప్రకృతులయందు కలుగుకోపమున ప్రళయాగ్నికిని, ఓర్పునందు భూమికిని, బౌదార్యమునకు జేరునికిని, సత్యమున ధర్మదేవతకును సదృశుఁడయ్యుండును. అని సవిస్తరముగ చెప్పఁగా విని కానూబాత్రియా భగవత్పూజగుణములయందులయించిన మనస్సు కలదియై తనయింట ప్రవేశించి తల్లియనుమతినిఁ జెంది సాధువులను వెంబడించి పండరిపురముచేరి పుండరీకవరదునికి వందనముచేసి, యప్రమేయానీకీర్తిని సాధువులవలన వినినీసంబర్హాపేక్ష చేపచ్చితిని. నాచేవినఁబడిన సర్వలక్షణములును మూర్తీకరించియుండునీదివ్యమంగళవిగ్రహమును నేవించినంతట నాహృదయమనెడి చాతకము మేఘశ్యామముగు నీదివ్యమంగళవిగ్రహ నేవయందులయించి తదన్యమును తృణీకరించియున్నది. ఆకించనులై, యనన్యగతులగువారికి నీపుకల్పతరువై యుండువాఁడవు. కాననాదోషంబులను మనమున పాటించకనన్నంగీకరింపుము. సముద్రతీరంబున విభీషణునికిని, నుభయసేనామధ్యంబున నర్జునునికి అనుగ్రహించినయభయప్రదానమును స్మరించి శరణాగతయగునన్ను జూఱివిడువకుము. నీపునన్నుల్లంఘించినను మందారమకరందమాధుర్యమును గ్రోలుచుండు మధుపమతదన్యము సెల్లనియట్లు నేనమృతస్యందినియగు నీపాదకంజయుగమును మానియన్యము సెల్లను. అజామిళాదులయవపాధసమూహములను లెక్కింపకరక్షించి కీర్తిగాంచిన నీపునన్ని పుడుపేక్షించి యపకీర్తిపాలు కాకుము. నిర్వాణజబంధువగునిన్ను నారక్షణమునకై నేను ప్రార్థించుట ప్రసంధయయగు శిశువు తనరక్షణమునకై తల్లిని ప్రార్థించుటకు సదృశమయ్యున్నది. అభిలాంఛములను జాగరూకుఁడవై రక్షించు నీకు సైకయాత్మయొక్క రక్షణము భారము కాదు. అని ప్రార్థించి తనయాత్మభారమును పుండరీకవరదుని పాదపద్మములయందర్పించి శ్రీమత్పాండురంగని నెడతెగక నేవించుచు తన్నామంబులను స్తుతించుచు భాగవతుల భగవన్నామసంకీర్తన సమయసంజని తకోలాహలముల కానందించుచు గోపురద్వారంబున వసించి సంతతము భగవద్ధ్యానము చేయుచుండెను.

ఆదేశాధీశుఁడు కానూబాత్రిసౌందర్యమును కర్ణవరంపరగావిని తనకంతరంగముగు భృత్యవర్గమునుబిలిచిమీరు శ్రీమత్పాండరిపురమునకుపోయివిత్తలనాధునిగోపురద్వారమున వసించుకానూబాత్రియను గణికారత్నమును నాయందుబద్ధానురాగయగునట్లుచేసి మీనే ర్వుకొలఁదిబుజ్జింటిలోఁడితెండనినియమించిపంపెను. వారలువచ్చి కానూబాత్రికితమరాజు మసారభమునెఱుకచేసిరి. అపుడాగుండరాంగి వారలనుజూచి యోనేవకజనులారా మీరాజునియమనముచే మీరలునన్నుపిలుచుకొనిపోవచ్చినందునకు నేనుమిగులసంతోషించితిని. ఇచ్చటించుకనిలువుఁడు. ఆలయములోపలికిపోయి శ్రీమత్పాండరినాధుని దర్శనము చేసి మిక్కు వెంబడించినచెప్పదననిచెప్పి సన్నిధిలోపల ప్రవేశించి స్వామియగ్రభాగమునందు నిలిచి యాపద్బాంధవా, మత్స్యాణనాథా నీకుదాసీనగునన్నెకరాజకీటకమపేక్షించుట న్యాయమా? పురోడాశము కుక్కకుతగునా? ఇట్టిసమయముననీవునన్ను పేక్షింపక రక్షింప వలయుననిప్రార్థింపఁగా నాలయమునందలియర్చకులును, సాధువులును జూచుచుండనా యువతిశరీరముననుండి యొకదివ్యతేజమువెలువడి శ్రీపాండరినాధునిదివ్యమంగళవిగ్రహము నఁబ్రవేశించెను. షిక్కుటభగవన్నియమనముచే ఆపుణ్యవతి శరీరమును ఆలయప్రదక్షిణ ప్రాకారమున నిక్షేపముచేసిరి. ఆదివ్యశరీరముభగవత్సంకల్పముచేసెకవృక్షమయ్యెను. అది యిపుడునువర్ధిల్లుచున్నది. ఆక్షేత్రమునకుఁబోవు సాధువులవృక్షమును గౌరవించికానూ బాత్రినిస్మరించి తత్ప్రతములను శిరసావహించుచుండురు.

రాజభటులు కొంతనేపుకానూబాత్రిరాకను నిరీక్షించియుండిలోపలఁబ్రవేశించి యచటజరిగినవృత్తాంతమువిని విశ్వసించకకానూబాత్రివిషయమునమోహయై క్తులై యా మెనుమీరెవటనూదాచిపెట్టికల్లలాడుచున్నారని యచ్చటియర్చకులనడలించి బెదరించిన వారలు మేమేపాపమునెఱుఁగమని పలుమారునిజముచెప్పమండినను వారలనుబద్ధులఁజేసి రాజుచెంతకుఁదోడ్పొందిపోయి యావద్వృత్తాంతమును రాజునకువిన్నవించిరి. రాజును ఆభటులమాటలను విశ్వసించి యర్చకులనుధిక్కురించి వారలుతనచేతికిచ్చిన భగవత్ప్రసాదమును జూడఁగానదికేతయు క్తమయియుండెను. రాజాయర్చకులనుజూచిమనపండరి నాథునకునీగకలదాయనియడిగిన సర్చకులు భీతులైముందువెనుకలు యోచింపక కలదని చెప్పిరి. అపుడురాజువంతపడి నేనుపండరిపురమునకువచ్చిపండరినాధునిదివ్యమంగళవిగ్రహమునుపరీక్షించి యతనికినిగయున్నయెడల మిక్కువిశ్వసించి మిక్కిలిగౌరవంతును, లేని యెడల క్రూరదండనమునకులొఁబఱుతుననిచెప్పి వారలతోడ పండరిపురమునకువచ్చి భగవంతునిశిరమును పరిశోధింపఁగా శరణాగతవత్సలుఁడగుజగన్నాథుఁడు తన్ను ప్రతిదినము భయభక్తులతోనర్పించు సర్చకులమాటలను నిజముచేయఁగోరిపెద్దబాట్టుగలవాఁడయి నేవ యొసఁగి తనయాశ్రితవాత్సల్యమునుప్రకటనముచేసెను. రాజభయభక్తియుక్తఁడైశ్రీపాండురంగనికిని, అర్చకులకునువందనముచేసి యపరాధక్షయముచేసికొని కానూబాత్రిచరమ శరీరపరిణామరూపమును వృక్షమునకు ప్రదక్షిణనుస్కారములుచేసి తత్ప్రతములను శిరసావహించియచ్చటి సాధువులనారాధించి స్వస్థానమునుజేరెను.

శరణాగతవత్సలాయనముః.

कोमल परम स्वभाव हो जानत प्रीति बिकाय । जो अब आदर देहु-
 गी तो फिर आवैगी धाय ॥ सरिता जल थिर है रहै जाको सुनत
 अलाप । शिव समाधि टारे बली विधिको टारत है जाप ॥ ब्रज
 मंडल ऐसी नहीं नहीं भक्तके खंड । अति गुणवंती भामिनी यह
 आई परचंड ॥ यह सुन अति अकुलायकै चली सखी लै संग ।
 रूपासिंधु उमँग्यो मनां तामें नाना उठत तंग ॥ उठ मन्मानत साँवरी
 फूली सखिस पाय । दृगमों दृग मनसों जो लखि उरझे सहज
 सुभाय ॥ अहो कुशल मति नागरी तुम गुण भये प्रशंस । राग
 अलापि सुनाइये सखी वीणा धरकें अंग ॥ चपल करज नख द्युति
 बडी गौरी गाई बाल । गीझी अति लली भूपकी दर्ई ताहि आप
 हिय माल ॥ मान बडी तानन बडी बडी रूप लहि लाह । प्रगट
 करो सब चातुरी जाके मनमें विपुल उमाह ॥ विद्या निपुण उजा-
 गरी धन तुम शिखवन द्वार । कोउ दिन बर्माने बसो अब चलो
 हमारे लाग ॥ सुनत कछु मोरग्यो बदन चुप है गही सुजान । वीणा
 धर दियो कन्धते सखी है गई निदान । ललिता बूझत समझके
 का कारण बलिजाउँ । तुम उदास अतिही भई सुन धाम हमारे
 नाउँ ॥ मेरे छक है गुणनकी सुनो ग्योलके कान । पर घर गये जो
 को सहै सखी जो न होय अपमान ॥ तुम्हें प्राण सम राखि हैं
 लाड़ नयो नित होय । अहो गुणीली भामिनी यह संशय मनते
 खोय ॥ गुणगाहक विरचे नहीं दूर करे मन्दह । जे गुणको समझैं
 नहीं परहरिये तिनके गेह ॥ यह सुन भई जो उहडही सखी साँवरी
 गात । चम्पक वरणी धन्य तू कही निपट समझकी बात ॥ अब
 हौं निश्चय चलौंगी जान तुम्हारो हेत । तो मन थाह मिली भट्ट
 नृपसुता न उत्तर देत । कहा न्याव सो करत हो कहत अतिलडी बोन ।
 सुख पावो तो विरमियो नहीं कर जैयो गौन ॥ मसक उठी कर

నాయతిథియాపాశనముచేసి యాచార్యులను వేసికొని షడ్రసోపేతమగునన్నమును గోవింద స్మరణముతోడభుజించి యుత్తరాపాశనముచేసిలేచి గంధూష పూర్వకముగ చేతులు కాళ్లు కడుగుకొని శుద్ధాచమనముచేసి శుచిప్రదేశమున గుఱాసీనుడయి. హృత్పద్మవాసీయగుభగవంతుని ధ్యానించిస్తుతించి దామాజిపండితుడు శ్రద్ధాభక్తులతోడ నిచ్చినచందనగుళుకు తాంబూలములనంగీకరించెను.

సిద్ధవ దామాజిపండితుడతిథి శేషమగునన్నమును పరమపావనమని స్వీకరించితన భటులనుపిలిచి నన్నూజుకలములధాన్యమును రాచటికమువారిధాన్యరాశినుండికొలిచియీ బ్రాహ్మణుని వెంబడించితినికొనిపోయి యిత్తనియింటఁజేర్చిరండనినియమించెను. ఆభటులు తమయధికారియజ్ఞనుశిరసావహించిధాన్యమునుబండ్లకెక్కించుకొని యాబ్రాహ్మణుని వెంబడించిపండరి పురమునకుపోవుచుండఁగా మార్గమధ్యమునకు ధాతురులగుజనులుపయఁబడి యాధాన్యమునంతయును గొల్లగొనిపోయిరి. ఆబ్రాహ్మణుడు దరిద్రునకు తలగడుగిపోఁగా వడగండ్లవాన వెంటనేవచ్చెనన్నట్లు పరమదారుడగు దామాజిపండితుని యనుగ్రహముచే నాదారిద్ర్యము ధ్వంసమయ్యెననిసంతోషించుచుండ నాపావరాశి బహుప్రజారూపమైవచ్చి ధాన్యమునపహరించుకొనిపోయెను. సముద్రమ పారమైనను పాత్రమునకు తగినజలమేకదా సిద్ధించును. నాకుదామాజిపండితునియన్న మొక పూటకే ప్రాప్తమయియుండెను. నాపావమునకతఁడేమిచేయును. పూర్వజన్మమునతథికులకన్న మిడనినాకిచ్చుడన్న మెట్లునిద్దించును. అన్నదానముచేయక తపోబలముచే సత్యలోకమును జెందియు శ్వేతమహారాజాయుత్తమ లోకముందును తుద్యాధితుడయి బ్రహ్మపనుపునభూమికివచ్చిపరులకిడకతనచే పోషింపఁబడిననిబశరీరహంసమును భక్షించుచు నిట్లుప్రతిదినంబును మనుజులోకమునకువచ్చుచుబ్రహ్మనుగ్రహముచే నెవ్వటియట్లభిగవమైయుండు ప్రేతమునందలిహంసమునుభక్షించియాచరి దీర్చుకొనుచు బహుకాలముగడసి భగవత్సూతాక్షముచేతనకుదృగ్గోచరుడయిన పరమతపోనిధియగు నగస్త్యమహామునినిదర్శించి స్తుతిప్రదక్షిణనమస్కారంబులూరర్చితానభిమానించి యుండిన యనర్ఘ్యురత్నహారమున తనికి సమర్పించి యితనియనుగ్రహమును జేంది పరిశుద్ధుడయియుద్వాధావిముక్తుడయి తనచేవిడువఁబడిన ప్రేతరూపశరీరమదృశ్యమగుటకద్దుతంబంది పరమానందభరితుడయి సత్యలోకంబునగుప్రతిష్ఠితుడయ్యెనని శ్రీమద్రామాంబులంబునవినఁబడుచున్నదికదా? కాన పూర్వకృతకర్మమునకిచ్చుడుకోకించి య్రోజనములేదు. అనివగచిపండరిపురమునకుపోయి భార్యాపుత్రాదులను వెంటఁబెట్టుకొని మంగళవలమునకువచ్చెను. ఆదేశవాసులగుదీనజనులందఱు దామాజిపండితునియూ దార్యమునువిని యన్నాద్భుతవేలకొలదివచ్చి మంగళవలముచేరిదామాజిపండితునిఁజూచి యోమహత్తా యన్నమునకుతేకకెక్కింద్రుమడిసిరి. శేషించినమేముమేమునును నిరిక్షించుచాతకములవలె నీకటాక్షమును నిరిక్షించుచున్నామని చెప్పినవినిదామాజిపండితుడు కర్ణునియూదార్యమునకంబెనధికమగు నాదార్యముతోడను, జీవకారుణ్యముతోడనుగూడి పరమపతిప్రతయగు భగవద్భక్తనవలొకించి యోజనితాయిచ్చుడుకునకు కర్తవ్యమిది? వేలకొలదిదీనజనులతిథిలంకామనమొద్దకువచ్చిరి. అనంతరూపింబును పండరినాథుఁ డాంబునంతనామనస్వర్గముగ

బహుభిన్నరూపియై నేవయోసఁగెనుగాఁబోలు. సాన్నిధ్యముగఁద్రవ్యమునంతయు నతిభులకువిని యోగించిరిత్తుడనయితిని. ఓయవతిమణిచి తప్ప చెప్పితిని. అదియేమన్న నాప్రాణేశుఁడగు పండితాధుఁడు సర్వమునకధిపతియై యుండనతనిపుత్రుఁడనగు నేనెట్లురిత్తుడనగుదును. (స్వదేశంభువనత్రయం) అనురీతిని దైవాధీనముగఁసర్వప్రపంచమునాదైయుండనేనెట్లురిత్తుడనగుదును. భగవద్ద్రష్టముచే భగవత్స్వరూపులగు వీరలనారాధించెదను. రావణికులు వారికిఁజేరవలసిన పెక్కువేల గరి నెలధాన్యము నాస్వాధీనముననున్నది. దానినిశ్రీపాండు రంగనిశ్రీప్రీతిగవినియోగించెద. నాయందావేశించి యిచ్చువాఁడును, వీరలయందావేశించి పరిగ్రహించువాఁడును శ్రీపాండురంగఁడేకదా? సర్వగుతుఁడగునాదేవదేవుఁడురాజునకును అంతర్యామియైయుండువాఁడు. కాననేనుజేయు కార్యమునకు రాజుసంతోషించుననితలఁచెదను. ఒకవేళరాజునకు నాయందుకోపముకలిగిన నన్నెకనినిమాత్రమేగదా శిక్షించును. ఆజగదీశునికరుణచే నిందతాత్పలుసంతోషింతురుగదా? అదియనాకుపురుషార్థము. అని చెప్పి ధాన్యశాలలనుతెలుచి భగవత్స్వరూపులగుభనులారా? మీకువలసినట్లుధాన్యములను గొనిపొందు. అనినియమించెను. ఆప్రజలువిచ్చలవిడిగధాన్యములనుగొనిపోయిరి. మూఁడు మాసములలో ధాన్యశాలలన్నియురిక్తములయ్యెను. దామాజిపండితునియూ దార్యములోక మంతయువ్యాపించెను. సకలప్రాణులునానందభరితులయిరి.

దామాజిపండితునికార్యనిర్వాహకులలో దుష్టచిత్తుఁడగు సెఁకడివృత్తాంతమును రాజునకెఱుకఁచెనెను. అప్పుడారాజోగ్రహగ్రస్తుఁడయి దామాజిపండితునినిబట్టికట్టితెండ్ని తనభటులనుబంపెను. వారలు మంగళవటమునకువచ్చి రాజునాజ్ఞను దామాజిపండితున కెఱిగించి యతనిఁదోడ్కొనివచ్చుచుండగా మార్గమధ్యముననుండు పండితపురమునుప్రవేశించివచ్చునపుడు దామాజిపండితుఁడాభటులను బహువిధములప్రాశ్నించి వారియనుమతి నిఁజెంది భగవత్పండిరమునప్రవేశించి శ్రీమత్పండిరాధుని నేమిచి భగవంతునిట్లనిస్తుమింప సాగెను. అంతములేనిదియు, దాఁటఁగూడనిదియు, కామక్రోధమోహాదితిమితిమింగిలాదుల చేభయంకరముగఁబదియునగు సంసారసాగరమునుదాఁటుటకునావయందు దానికి నీమాభూమియయియుండువాఁడును, ఉపదేశపరంపరచే నెఱుఁగఁబడఁదగినవాఁడును, అనంతశక్తియుత్తుఁడును, దేశకాలవస్తువులచే నపరిచ్ఛేద్యుఁడును, నిజనామప్రభావముచే కర్మయోగాదులకు ఖలప్రధానశక్తినిచ్చువాఁడును, బ్రహ్మదిశకలాత్మకోటులకుతృప్తుఁడును, నిరతిశయానందరూపుఁడును, బ్రహ్మాదులవలె కాలవశ్యుఁడుగాక సకలశక్తియుత్తుఁడయి, నిత్యమై, లేజోమయముయి; ప్రకాశించుదివ్యమంగళ విగ్రహముతోఁగూడి యానందస్వరూపియై యుండువాఁడును, ప్రధానమునకు నీమాభూమియై వేదవైదికములనుపరిపాలించు వాఁడయి ప్రధానమును జీవుఁడును ప్రళయకాలమునలయించు స్థానమును సర్వమునకును సాంకర్యములేకుండునట్లు నేరువై ముక్తాత్మలకంబెనుతృప్తుఁడనిచెప్పఁదగిన కారణత్వ శేషిత్వయుత్తుఁడయి ప్రపంచమునకు పర్యవసానకాలమున పర్యవసానస్థానమై యాకాశాదివిభుద్రవ్యములయందు నిండినవాఁడయియుండు శ్రీవిష్ణుడేవా? ఇగత్తునకుకారణమగువిధానములును, వానికికారణమగునహంకారమును, దానికికారణమగుమహత్తత్వమును, దానికి

కారణమగు ప్రకృతియునై యీతత్వములయొక్కముఖ్యకార్యములయి కార్యకారణరూపముగనగపడుచుండు సావ్యభావికములును, అనంతములునగుజ్ఞాన, బలై, శ్వర్య, వీర్య, శక్తి, తేజో, సౌఖ్య, వాత్సల్య, శార్య, దైర్యాది సకలకల్యాణగుణములకు నాశ్రయఁడయిక్రియాస్వరూపములచేతను కర్తృస్వరూపములచేతను చేతనాచేతనముల నెల్లరక్షించెదవు. వేదముల కధిపతియు, వేదవేదాంతవేద్యుఁడును, వేదవేదాంతశాస్త్రస్వరూపియు నీవేకానివేఱుకాదు. శాస్త్రజన్యమనియు, వివేకజన్యమనియుఁ జెప్పఁబడు ద్వివిధజ్ఞానములును వేదప్రవర్తకుఁడగుబ్రహ్మయు, స్మృతిప్రవర్తకులగు మన్వాదులునునీవే. అపక్షయాదిదోషరహితుఁడై జననరహితుఁడయి, యక్షరుఁడయి, నిత్యుఁడగుపరబ్రహ్మమునీవే? అట్టి నీవుభక్తపరిపాలనార్థము పండురిక్షేత్రమున శ్రీపాండురంగనామముతోఁగూడిన యర్చారూపియైయవతరించి ప్రకాశించెదవు. కాననిన్ను నేమించిచింతించి శరణాగతుఁడైన నావిషయమున సత్ప్రియా యోగములకు హానికరమగు రాగద్వేషలోభమోహాది దుర్గుణములు శాంతముకావలయును. అనిబ్రహ్మ పారమ్యునిజపించి పండురినాథా నీయైశ్వర్యమును తనదనిభావించి దురభిమానగ్రస్తుఁడగురాజునన్ను శిక్షించుటకయిరప్పించుచున్నాఁడు. నీపదార్థమగునే నెచ్చటనేయవస్థను జెందినను నాకృదయముననిభ్యాసముమాత్రముతప్పకయుండవలయును. రాజదండనను జెందినీనన్నిధికివచ్చి భీమనదినిఁగ్రంకిడినిన్ను నేవించెదను. ఆరాజుగ్రహగ్రస్తుఁడయినాశరీరమును చేదించునేని ప్రకృతివినిర్ముక్తుఁడనయివిరజాసాన్ననముచేసి శ్రీవైకుంఠంబుననిన్ను దర్శించెదననివిన్నవించి శ్రీపాండురంగనిదివ్యరూపమును తనకృదయకోశమునపదిలముచేసి కొనిరాజభటులను వెంబడించి జెదరిపట్టణమునకుఁబోవుచుండెను.

ఇదియట్లుండభక్తవత్సలుఁడగు శ్రీపుండరీకవరదుఁడొకతలారివేషమునుధరించి నడుముననుకజీర్ణవస్త్రమునుజుట్టుకొని చేతనుకకోలనూని లెక్కవత్రమును జేతఁబట్టుకొని రూకలసంచినితలపైనిడుకొని జెదరిపరు వెత్తిపట్టణమునకువచ్చి రాజమందిరద్వారముననిలిచి మంగళవటుముననుండి దామాజిపండితునిచేఁబంపఁబడిన తలారిధాన్యమూల్యమగుద్రవ్యమును లెక్కతోడఁదెచ్చియున్నాఁడని రాజునకెఱుకచేయుఁడని ద్వారపాలకులతోఁజెప్పిపంపి రాజునుమతినిలోపల ప్రవేశించియూహనమున రాజునకెదురఁబోయి పందనముచేసి చేతులు కట్టుకొనిసవిసయముగ నిలుచుండఁగా ఆతలారిని రాజుచూచి యేమివృత్తాంతమనియడిగెను. అందునకు తలవరిరాజునుజూచి యోరాజో దామాజిపండితుఁడు రావణీకమువారికి చేరవలసినధాన్యమునుమంచివెలకు విక్రయించియెనుబదినాలుగులక్షలవరాలను లెక్కలతోడనాచేతికిచ్చిపంపఁగా వేదవచారిసమ్ముఖమునకుఁదెచ్చితిని. కృపయించియంగీకరింపవలయుననిచెప్పితానుదెచ్చిన లెక్కలకట్టలను, రూకలసంచినిరాజునకెదుటనునిచెను. అదిచూచి రాజాశ్చర్యపడి యోరీతహారీనిన్నుఁజూచిన తలారిగతోఁచలేదు. నీశరీరమునందలిశోభమిగులనతిశయించియున్నది. నీముఖవర్చస్సుచిత్రాకర్తకమైయున్నది. నీయవయవములు సౌముద్రికశాస్త్రోక్తముగసలక్షణములయియున్నవి. నిన్నునే నెట్లుకావలివానినిఁగానమ్ముదును. నీవుతెచ్చిన యీచిన్నసంచియందు ఎనుబదినాలుగులక్షలవరాలఁగియుండుటమిగుల వింతమైయున్నది. నీయూరయ్యది? నీకేరేమి? నీతల్లితండ్రులెవ్వరు? నిన్ను పెనిదినపా

రెవ్వరు ? నీవేమి నేర్చువు ? నీ బంధువులెచటనుందురు. దామాజిపండితుడు నీ కెంతవేతనమిచ్చుచున్నాడు. అనియడిగిన ఆతలారియిట్లనియె. ఓరాజానావృతాంతమును జెప్పెదను. వినుము. నేనుారు లేనివాడను. ఐననులోకముంతయు నాదై యుండును. నేను నామరహితుడను. ఐననులోకమున సమస్తచేతనాచేతనాత్మకములగు సమస్తనామములును నాయవియై యుండును. నాకుతల్లి దండ్రులు లేరు. సర్వమునకు నేనేయుత్పత్తిస్థానమైయుండును. నన్ను పెన్నిచినవారు లేరు. నేనందఱికిని పోషకుడనయ్యుండును. నేనుకటి నేర్చి యొకటి నేరని వాడను కాను. అన్నియు నేర్చును. నాకుబంధువులు లేరు. అందఱును నావారయ్యుండురు. నేను దామాజిపండితుడిచ్చువేతనముచే జీవించువాడను కాను. సర్వప్రాణులకర్తృవరిపాకము నెఱిగియందఱికిని కర్తానుగుణముగ వేతనమునిచ్చుచున్నాను. ఇట్లుండియు సర్వనివాసీయగు నేను శ్రీమత్పండితైత్రవానియైయున్నాడను. పుండరీకుడునన్నిచటనుండుమని నియమించెను. కాననాకిదియపరమోద్దేశ్యముగు వాసస్థానమయ్యున్నది. అనంతనామియగు నేనువిత్తలనాయకుడను నామముచేపిలువబడుచున్నాను. నాదొరగారగు దామాజిపండితులు మొదలగు సాధుజనులునన్నీ పేరు పెట్టిపిలుచుచుందురు. దాననాకిది నామధేయమైయున్నది. సర్వకారణముగు నాకుతల్లి దండ్రులు దేవకీవసుదేవులు. వారలునన్ను పుత్రునిగవరించిగాన నేనువారలవిడ్డడనయితిని. సర్వరక్షకుడగు నన్ను పెన్నిచినవారలు నందయశోదలు; వారలన్యముమెల్లకన న్నేకోరియుందురు. కాననేనువారలకు పోష్యుడనై యున్నాను. నేనాశ్రీతులకయియెంతనిచవృత్తి నయినను అనుష్ఠింపనేర్చును. వారలునాబహిఃప్రాణములు. కానవారలకయి నేనన్నియుండేదయ్యును. సర్వాత్మలకు నిరుపాధికబంధువగు నాకు మన్నామోచ్చారణముచేయుచు, నిరంతరధ్యానపరులయి సకలమును నాస్వరూపముగఁజూచుచు, నైరాగ్యయుక్తలయి పరమఃభాసహిష్ణువులై జీవకారుణ్యముతోఁగూడియుండువరకు భాగవతులు ఇష్టబంధువులు. వారలుతమయాత్మభారమును నాపాదములయందర్పించి నిర్భయులైవత్రింతురు. కానపట్టిమహాత్ములను నేనాత్మబంధువులగుగనభిమానించి యున్నాను. సర్వాత్మలకు జీవనమునిచ్చునాకు దామాజిపండితునియాస్పృశంసాద్విడుగుగుణములే వేతనమయ్యున్నది. నేనునిరపేక్షుడనుగాన నాసద్గుణనిధియందలి సుగుణగణంబులను వేతనంబుగనంగీకరించి యతనికిభుక్తుటభటుడనై యుండును. మఱియు నావృతాంతమునువినుము. పరమయోగులవాఙ్మాన సములకగోచరుడనగు నేను భక్తవరాధీనుడనై వారలయింటివాకిట భృత్యునివలెకాచి యుండును. బ్రహ్మదులకిరీటాగ్రములచే నలంకృతములగు పాదపద్మములు గల నేను భక్తాంఘ్రిరేణువును నాకిరీటాగ్రంబునధరియింతును. మత్పాదోదకంబగు గంగచేత్రిలోకములను పావనముచేయు నేను పరమభక్తులపాదోదకంబులనుస్నీకరింతును. వేదపురుషునిస్తోత్రమునకగోచరుడగు నేనుభాగవతులకీర్తనలకుశిరఃకంఠముచేయుచుండును. నాస్వభావమునిట్టిదనిర్ణయించి దెచ్చటకు నేనుశక్తుడనుగాను. నాదొరగారగు దామాజిపండితునికి నీపుదారవయ్యుండువుగాన నిన్ను గౌరవించినీప్రశ్నలకొకవిధముగ ప్రత్యుత్తరముచెప్పితిని అనిచెప్పితనస్వరూపమచటి వారికెఱుకకాకుండునట్లు తనమాయచేవారిని మోహింపఁజేసి వరాలసంచినివిప్పి పర్వతాకారముగధనమును రాజునకెదురఁజూపినీ నేనుద్రవ్యమునుజెల్లించి నందలకురక్షింపునిచ్చునియడిగెను. రాజుసంతోషించి యెనుబది నాలుగులక్షలవరాలకు రక్షిం

వ్రాసియతనిచేతికిచ్చి యతనికివస్త్రాభరణములనుబహుమానముగనిచ్చి దామాజిపండితునికి ఆంధోళికలను, గజాశ్వములను, అమూల్యవస్త్రాభరణంబులను బహుమానముగనిచ్చిపంపెను. విత్తలనాథుడొకప్పులను మంగళవటమునకుఁదెచ్చి దామాజిపండితుని యింటఁజేర్చి యదృశ్యుఁడయ్యెను. ఆమఱునాఁడు రాజభటులు దామాజిపండితునిఁదెచ్చిరాజనకెదుర నిలిపిరి.

రాజుప్రత్యుత్థానముచేసి దామాజిపండితునికివందనముచేసినయోమహాత్మానిచ్చేపంకుఁ బడినవిత్తలనాయకుఁడనుతలారి యెనుబది నాలుగులక్షల వరాలనుచెల్లించినిన్నటిదినము రసీదునుబుచ్చుకొనిపోయెను. నీవేమియు నెఱుఁగనివానివలెనీభటులను వెంబడించినచ్చితివి. అని చెప్పఁగావిని దామాజిపండితుఁడెదిశ్రీపండునిలీలయని నిశ్చయించి పాండురంగా నాత్రేనీపీచివేషమునుధరించినచ్చితివేయనిచెప్పి శోకించుచునవకుఁడయిభూమిపైఁబడెను. రాజతనికి శైత్యోపచారములను జేయఁగాలేచినిలుచుండి యోరాజా నీవుమహాభాగ్యరాశివి. కాననీకుభగవంతుఁడు నేవయ్యెనంగననిచెప్పెను. ఆభూనాయకుఁడానందభరితుఁడైనాతవృలనునున్నించి పూర్వమువలెనేయధికారమునునిర్వహించుచుండుమనిప్రార్థించెను. అదివినిదామాజిపండితుఁడు నాకింకనునీనేవాప్యత్తితోపనిలేదు. నేనింకమీఁదనాజీవితేకుఁడగుపుండరీకవరదునిసన్నిధిలోనివనించి కాలమునుగడపెదననిచెప్పి మంగళవటమునకువచ్చి రాజువిత్తలనాయకునిమూలముగపంపినబహుమానములనన్నిటిని సాధుజనులకిచ్చి శ్రీమత్పండురపురమునుజేరి శ్రీరుక్మిణీకాంతుననవరతముదర్శించుచు కరణకళేబరములచేభగవన్నుఘోషానకరములగు కైంకర్యములను జేయుచు నచటనిత్యవాసముచేయుచుండి వరమపదమును బ్రాపించెను. ఈమహానుభావునిసచ్చరిత్రము నిత్యానుసంభేదమునిగౌరవించిసాధుజనులెడతెగక స్తుతించుచుండిరి.

భక్తజనపరతంత్రాయనమః.

నలువదియొకటవ యధ్యాయము.

శాంతపమణిరాజుచరిత్రము.

బెదరియనుపట్టణమున శాంతపమణియనురాజు రాజ్యముచేయుచు విషయానుభవమునకున్నుండై యనవరతముయనువతులగోష్ఠినుండి కాలముగడపుచుండెను. ఒకనాఁడిరాజు దివ్యములగు వస్త్రాభరణములచేనలంకృతుఁడయి సాలంకృతలగువనితలతోడనంతరఃపురమునవిహరించుచు గవాక్షములసమీపముననుండి మధురములగుఫలములనుభుజించుచు నాఫలములతోళ్లను అగవాక్షములదారిని వెలుపలపాఱవైచుచుండెను. అట్టిసమయమున నున్నతప్రాయుఁడగుబసుగు అనుజ్ఞాని రాజభటులకు తెలియకుండునట్లుచేటికివచ్చి రాజుపాఱవేయుచుండతోళ్లనేరికొని భుజించుచుండెను. అదిరాజునీతియూచి యోరాజా యజ్ఞుఁడోవరపురుషుఁడీయంతఃపుర గవాక్షములచెంతనుండి మనము పాఱవేయకుంట్లతోళ్లనేరికొని భుజించుచున్నాఁడనిచెప్పి చూపినరాజుకోపించి భటులనురావించివారలయింజాగ్రతక్రయవారలనుశిక్షించి, నిర్బంధుఁడయి యంతఃపురముగవాక్షములచెంతవైచి భుజించుచున్నాఁడని

మర్దించి, పాఠశాలలోనిరంధని నియమించెను. భటులురాజునాజ్ఞాప్రకారము ఆబనుగునుమర్దించిరి. ఉన్నతప్రాముఁడగుబనుగు రాజభటులు తన్నుఁగఁగింపఁజేసికొట్టుచుండఁగా నాదెబ్బలకు సొర్రుకొనినవృత్తుండెను. అదిచూచిరాజువానినికొట్టుకొనిభటులకాజ్ఞాపించి యాబనుగునుతనయొద్దకుఁబింపించి యోరీయున్నతొండ నీవుకఁగినమగుదెబ్బలకు శోకింపకనవ్వుటకు కారణ మేమనియడిగెను. ఆబనుగుమరలనవ్వియోరాజు పాఠశాలలోనివండ్లతోళ్లనుభుజించునాకిశిక్షనువిధించిన, పండ్లనుభుజించు నీకెట్టిశిక్షనుసర్వేశ్వరుఁడువిధించునోయనియు, రాజగృహమునకు వెలువలన రించునన్నిట్లుశిక్షించిన నంతఃపురాంతర్యధివగునిన్ను ఈశ్వరుఁడెట్లుశిక్షించునోయనియు, నేకాకియగునన్నిట్లుశిక్షించిన, వెక్కువైనతొండక్రిందించునిన్నెట్లులోకేశుఁడు శిక్షించునోయనియు, పరులకుఁగిడుచేయని నిరవరాధియగునాకిట్టిప్రకారదండనవిధించిననీకు ఎట్టిప్రకారదండనను జగదీశుఁడువిధించునోయనియు, ఇంద్రియనిగ్రహముచేసేభగవత్పరుఁడగునన్నిట్లుశిక్షించిన నింద్రియకంఠుఁడవయి భగవద్విముఖుఁడవగునిన్నెట్లు శిక్షించునోయనియునవ్వెడిది. (త్వయిమయి సర్వత్రై శోవిష్ణుః । వ్యర్థంకువ్యసీమయ్యసహిష్ణుః । భవసమచిత్తస్పర్వత్రత్వం । వాంఛస్యచిరాద్యదిష్ణుత్వం) ఓరాజునీయందును, నాయందును, సర్వమునందు సెకవిష్ణువేవ్యాపించియున్నాఁడు. అట్లుండ వ్యర్థముగనసహమానుఁడవయి నాయందుకోపమును జెందితివి. నీవుత్వరితముగా విష్ణుసాయుజ్యమునుగోరుదువేని యాశ్వరభిభూతియగు సమస్తచేతనాచేతనములయందును సమభావముతోఁగూడియుండుము. అనిచెప్పినమాటలనువినినంతట రాజునకుజ్ఞానాదయమయి వైరాగ్యవంతుఁడై సుతులను హితులనువిడిచి, చుట్టాలనువిడిచి, యిల్లాండ్రనువిడిచి, బహుబలాల్నివిడిచి, ధనమునువిడిచి తనజడ్డుతనమునువిడిచి యారాజురాజీవనయనునిమిఁడ తనకృపయమునుబాదుకొల్పెను. ఇట్లుబనుగు చెప్పినమాటలనువినినమాత్రమున భగవత్ప్రసాదముచేరాజునకు భక్తివిరక్తులంకురించి నిర్జనవసంబున ప్రవేశించివిజనస్థలంబునఁగూర్చుండి యకటామేలైన మానవశరీరమును జెందియు విషయానుభవముచేకాలమును వృథపుచ్చితిని. భగవంతుఁడుజడప్రాముఁడగుబనుగురూపముగవచ్చి నన్ననుగ్రహించెను. నేనెవ్వధముగభగవంతునినారాధించి కృతార్థుఁడనగుదునోయని యాలోచించుచుండపండరియాత్రచేయుసాధుజనులు గుమిగూడి సకలచరాచరములయుత్పత్తిచోటగునాభీవుటముగల భగవంతునిఁగీర్తించుచు నానందనటనముచేయుచు దారినిఁబట్టిపోవుచుండిరి. రాజువారలనుజూచి పరమానందభరితుఁడయి లేచివచ్చి వారికి ప్రదక్షిణనమస్కారములుచేసియోసాధుపులారా నేఁడునాకుఁబుచ్చినము. నేనునుమిమ్ము వెంబడించి పండరిపురమునకువచ్చి చంద్రభాగయందు స్నానముచేసియిందిరేఖనిమందిరమున ప్రవేశించియంచటనుండు సాధుబృందమునకుఁబంజరముచేసినకటికాస్తుండై యిటికటాతిత్తైనిలుచుండు పుండరీకవరదునిని దర్శించి గాఢాల్లింగనముచేసి యాపురుషోత్తముని పాదపద్మములనలంకరించి (నమోస్త్యనంతాయసహస్రమూర్తయే । సహస్రపాదాక్షిణిరూపావే । సహస్రనామ్నై పురుషాయశాశ్వతే । సహస్రకోటియుగభారితేనమః) అనిస్తుతియించిపండరినాథా అజ్ఞానకూటమునమునిఁగియవలికినాకుటగుగురూపమువచ్చి జ్ఞానకూటదేశముచేసితివి. నేనిదివఱకు సాధుసహవాసముచేసి నైవేద్యంఁగననునీహమ్మనియొచ్చునయ భక్తముగ నునిగ్రహించుము. ఇది మొదలు నాకుఁగ

మున నాకన్యయుములేదు. నీవునాకాత్మవయినను నీకుశరీరమయ్యుండుటచే నీశరీరము నందలిముటికిని నీవేషాంగొట్టుకొనుము. అనివిన్నవించిగోపురద్వారమునకువచ్చి యన్న పానములను పర్జించిమూడవహారాత్తములుపవనించియుండెను. శ్రీరుక్మిణీకాంతుండముండవనాంటిరాత్రియతని స్వప్నమునసాక్షాత్కరించి వివేకసంభవనుగ్రంథము నతనిచేతికిచ్చి యోవత్సా నీవుశోకింపకుము. నీ ప్రార్థనసంగీకరించినిరక్షణభారమును నేనేవహించితిని. కల్యాణపురమున సహజానందస్వామియను మెకకుహాత్ముండకులండు. నీవతనికిశిష్యుండవయ్యుననిచేనువదేశమునుజెందుము అనియనుగ్రహించి యదృశ్యుండయ్యెను. రాజుతోడనేమేల్కనిభగవంతుండస్వప్నమున తనకిచ్చిన పుస్తకము ప్రత్యక్షముగతనచేత నుండుటనుజూచియాశ్చర్యపడి (అద్యమేనఫలంబన్య | సుప్రభాతావమేనిశా) నాజన్మమునేఁడుసఫలమయ్యెను. నారాత్రిమంచిప్రభాతముకలిగినదాయెను. అనిచెప్పితనకుభగవంతుండనుగ్రహించిన వివేకసంభవనుగ్రంథమును జదివి మననము చేయుచుండగా నితనిభాగ్యవిశేషముచేసహజానందస్వామి పుండరీకవరధుని నేవార్థము పండరిపురమునకువచ్చెను. రాజుకెన్ని ధానమును బాడగన్న వేదవలె సహజానందస్వామికి ప్రదక్షిణనమస్కారములుచేసి తనస్వప్నవృత్తాంతమునువిన్నవింపఁగా నామహాత్ముండుసంతసించి పరమకృపతోడ శ్రీతారకమంత్రమునుపదేశించి యతనికిమృత్యుంబయ్యుండను నామమునిచ్చి శ్రీపాండురంగనిదర్శించికల్యాణపురమునకుపోయెను. మృత్యుంబయ్యుండు గురూపదిష్టమార్గముననిలిచి యనవరతమునన శీఘ్రుండయి పరమానందముననుభవించుచు నారాయణపురమున వాసుముచేయుచుండెను. ఆయూరిలో నుండుభవరాయజంగమనువాఁడు మృత్యుంబయ్యనాశ్రయించియతనియనుగ్రహమునుజెంది యనవరతము భగవద్గుణానుభవముచేయుచుండెను. అచటనుండుజంగములలోశ్రేష్ఠుండను, హంసుండను పేరుగల వాఁడునగు జంగమీవృత్తాంతమునువినిభవరాయజంగమును విలిపించి జ్ఞానవంతుండయినను అన్యజాతివాఁడగు మృత్యుంబయ్యని నీవెట్లాచార్యునిఁగవరిగ్రహించితివి. మాయనుమతిలేక నీవుతప్పచేసితివి. కానబ్రహ్మండవైతివి. ఇత్రడిబంగారముచేపూయఁబడినను అదిబంగారమగునా? అట్లుమృత్యుంబయ్యనికెంత జ్ఞానముకలిగియుండినను అతఁడుమనవలెజంగమగునా? అనిచెప్పి యచటిజంగములనందఱినిజేర్చి యైకకంఠ్యముగ జూటాడిభవరాయజంగమునుతకుజాతినుండివెలిచేసిరి. అందులకుభవరాయజంగముశోకించి తనకాచార్యుండగుమృత్యుంబయ్యనియొద్దకువచ్చి నమస్కరించి బరగినవృత్తాంతమును విన్నవింపఁగావిని మృత్యుంబయ్యుండుభవరాయజంగమునుజూచి నీవేలశోకించెదవు. ఎవరు దూషించినను ఎవరుభూషించిననునీకేమి? దూషణభూషణములుభగవంతునికేకానియాత్మకులేవు. అత్తజ్ఞానానందస్వరూపుండయి, జ్ఞానగుణకుండయి, నిత్యుండయి, యవికారియై, భగవంతునికి శేషభూతుండయ్యుండును. హంసుండ మొదలగువారు నీకవమానముచేయువలయుననితలచినీశరీరమునకవమానముచేసిరి. ఒక పురుషుండగుభగవంతునిగ్రామునఁ బోవునపుడు తన్ను బాధింపవచ్చినదియును మఱియొకఁడువచ్చినచోబారింపజేసి తాను సంతోషించి యాక్రూరజంతువును హింసించినవానికిబహుమానమునుజేయునుగదా? అట్లు సుంపారకురుకాంతారమున పరిభ్రమించుచేతనునిశితరీరము విరోధియైయుండును. ఎట్లనిన ఘటముననుపదడిన దీప్తముకాంతిని ఆఘటమునిరోధించునట్లు అత్తయొక్కజ్ఞానవ్యాప్తి

अन-मिल हूँ तो मारी जो मिलिहैं ताहि मारि हैं ॥ सुनरी ए
चेरी तेरी सौह मैं कहत वे तो, हरि सरसनयन आँसुहू न ढारिहैं ॥
बडे हैं शिकारी पर इन्हें न सँभागी नारी, मारबेको नवल कन्हैया
तलवारि हैं ॥ १७ ॥

याही कुञ्ज तर वह गुंजत भँवर भीर, याही कुंज तर अब शिर
न धुनत हैं ॥ याही रसनाते कर्गं रसकी रसीली बातें, याही रसना
ते अब गुण न गनत हैं ॥ आलम बिहारी बिन हृदय अचेत भये,
एहो दर्ई हित कहे कैमकै बनत हैं ॥ जेही कान्ह नयनके तारे हुते
निशि दिन, तेही कान्ह कानन कहानीसी सुनत हैं ॥ १८ ॥

आयो आयो भयो ऊधो अब ब्रज मण्डलमें, रागमें कुराय
योग रीतको सुनायो है ॥ झोली झन्डा गूदडी आँग भस्म मुद्रा
काननमें, हाथनमें खप्पर ये स्वाँगलें दिखायो हैं ॥ संयम नियम
ध्यान धारणा दृढामन हो, ब्रह्मको प्रकाश रस रस दग्धायो है ॥
कूबरीपै पढ़ आयो वेदको भुलाय आयो, ग्थ चढ़ आयो अनरथ
गढ़ लायो है ॥ १९ ॥

जोगी तजे जग हम जग जोग दोऊ तजे, जोगी लावें छार हम
छारहूके मटिहैं ॥ जोगी बेधें कान हम हीये अरु प्रान बेधें, जोगी
कहैं नाथ हम नाथ नाथ रटि हैं ॥ जोगी कान मुद्रा हम भूषण
बनाय राग्वे, म्हागं शिर केश बहु जोगी शिर जटि हैं ॥ जानके
अजान आज ये कहा भये ऊधोजी, जोगीकी जुगत मों वियोगी
कहा घटि हैं ॥ २० ॥

श्याम तन श्याम मन श्यामही हमारो धन, आठों याम
ऊधो हमें श्यामही मों काम है ॥ श्याम हीये श्याम जीये श्याम
बिन नाहिं तीये, आंधे कीसी लाकरी अधार श्याम नाम है ॥
श्याम गति श्याम मति श्यामही हैं प्राणपति, श्याम सुखदाई सो

యాశ్వానములను వేరు పెట్టిపిలిచి వానినిజూచి యాజంగములశివలింగములనుమీరేలకబళి కరించితిరి. వానినివారికిచ్చివేయుండనియమించెను. మృత్యుంజయునిహుటలువిని శ్వానరూ పములగు వేదాంతసిద్ధాంతములు తాముకబళికరించినశివలింగములను అందఱుచూచుచుండఁ గాకక్రిబయలుపఱిచెను. ఈయతిశయమునుజూచియందఱును ఆశ్చర్యపడిరి. జంగములు మృత్యుంజయునిజూచి మహాత్మా యీవదివేలశివలింగములలో నెదియెవరెవరిచేనారాధింపఁ బడినదో మాకు తెలియలేదు. నిపుమాయందుకరుణించి వారివారిశివలింగములను వారివారి కిప్పింపవలయుననివేడెదము. అనిచెప్పఁగా మృత్యుంజయుఁడు పరమేశ్వరునిధ్యానించెను. తోడనే వారువారారాధించుచుండిన శివలింగములు తమంతటవచ్చి వారివారిహస్తములలో చేరెను. వారందఱునుసంతసించి పూర్వమువలె ఆశివలింగములను తమతమహస్తములయందుకట్టుకొని మేఘగర్జనఘ్రువలె భగవంతునిస్తుతించి మృత్యుంజయునికిస్తుతిప్రదక్షిణవందన ములుచేసిరి. అప్పుడు హంసుఁడు మొదలగుజంగములందఱు సామ్రాజ్యైలాసపతి మృత్యుంజయురూపమును వరిగ్రహించి మనలనరకకూపమునఁబడనీక రఱింపెను. ఇతనికిసహజానందస్వామి మృత్యుంజయుఁడనినామకరణముచేసినదెతగును. ఈమహాత్మునిమతమున వేదాంత, సిద్ధాంతములు శ్వానరూపములయి యితనికిసద్దీపములై యుండుటచే నితఁడేవేదాంతవేద్యుఁడనిచెప్పి యాపరమయోగినియమనమునుజెంది రాజాగృహమునకుపోయి పరమేశ్వరునికి మహానైవేద్యముచేసి తచ్చేషమగుదివ్యాన్నమునుస్వీకరించెను. ఈజంగములందఱును భవరాయజంగమునకు నమస్కరించి యపరాధక్షయముచేసికొనియతనిని తమకులదైవముగభావించి యారాధించిరి. శ్రీపండురినాథుఁడు తనభక్తులనుదూషించినవారిని శిక్షించి వారలను అనుతాపయుక్తులంజేసెరఱింపెను. మృత్యుంజయుఁడు తనయువదేశానుష్ఠానములచే ననేకాత్మలకు భక్తివిరక్తులనుగలుగఁజేసి భగవత్ప్రాయుజ్యమునుజెందెను.

భాగవతాపచారాసహిష్ణువేదమః.

నలువదిరెండవయధ్యాయము.

భానుదాసునిచరిత్రము.

వైట్టి పురమునందు సూర్యోపాసకుఁడగుసెకత్రాహ్మణునికి పరమశివాంశముచే సెకపుత్రుఁడు జనించెను. ఆపుత్రునకు తల్లిదండ్రులుచితకాలంబున చాలో, పనయన, వేదాధ్యయనంబులఁజేయించి యాచాలకుని సెకయుపాధ్యాయునియొద్ద చదివించఁబంపిరి. విద్యాభ్యాసమునందు శ్రద్ధలేనియీబాలుఁడు పాతశాలయందు సెకగడియయైనను కుదురువడినిలువక పాఠిపోవుచుండెను. ఈపాధ్యాయుఁడంతశిక్షించినను, తండ్రిగుడ్డుతీమి యంతగఁగోపించినను, పప్పుబెల్లములిచ్చి తల్లియెన్నికా తములనుజెప్పినను పాఠములను జరువక యెల్లప్పుడాలటలయందేయాసక్తికలిగియుండెను. ఇట్లుండసెకనాఁడు వానిమీఁద తండ్రి మిగులఁగోపించఁగా ఆబాలుఁడెవరికినిజెప్పకయడవికి పరుగెత్తిపోయెను. ఇట్లుపోయి యరణ్యమధ్యమున సెకపర్వతమునుజూచి యాపర్వతగుహయందుప్రవేశించి యవటగుర్వారూపమునువరిగ్రహించియుండిన సూర్యనారాయణమూర్తికి సాష్టాంగపండ్లముచేసి నిలు

చుండగా సూర్యనారాయణుడడిచాలకుననుగ్రహించగోరి మనుష్యరూపమునుబరిగ్రహించినచి యొకగిన్నెలో గోక్షీరమునిచ్చి యోవత్సా యాక్షీరమునుగడుపునిండ పానము చేయుము. అనవరతము నీవుశ్రీపాండురంగనాథునిభజింపుము. ఆదేవదేవునిభజించుటచే నీవెల్లరకును మానసియుండవలయును. ఆదేవశిఖామణినుపాసించి ద్రువుండ సర్వోత్కృష్టపదవినిజెందెను. ఆజగదీశుండ తనభక్తుండగుప్రహ్లాదునికయి సభాస్తంభమున నవతరించి, యాభాగవతోత్తమునిమాటను నిజముచేసెను. బలిచక్రవర్తికి భావిదేవేంద్రాధిపత్యమునెసగియిప్పటికిని అతనిగృహద్వారమున వసించియాశుశీలునిని రక్షించుచున్నాడు. మఱియు నాసర్వాత్మకుండ నిజభక్తులకయిచేసిన యద్భుతకార్యములను లెక్కింపశక్యము కాదు. నీవావిత్థలనాథునిని భక్తియుక్తుండవయి భజింపుము. అలక్ష్మీకాంతునారాధించు క్రమంబును జెప్పెదనువినుము. (జిహ్వకీర్తయకేశవంమురరిపుం చేతోభజశ్రీధరం । పాణిద్వరీద్వనమర్పయాచ్యతకథా శ్రోతద్వయత్వంశ్రుణు । కృష్ణంలోకయలోచనద్వయహరేర్గచ్ఛాంఘ్రియుగ్మాలయం । జిఘ్రూణముకుందపాదతులసీం మూర్ధంనమాధోక్షజం) అనగా నాలుకచేతగేశపుని కీర్తింపుము. మనసుచే మురవైరిని భజింపుము. చేతులతో శ్రీధరునిసర్పింపుము. చెవులతోనమృతాని దివ్యచరిత్రములనువినుము. కన్నులతోశ్రీకృష్ణుని దర్శింపుము. పాదములతోశ్రీహరిసన్నిధినిడచిపొమ్ము. ముక్కుతోముకుండుని పాదతులనిని ఆఘ్రాణింపుము. శిరముతో సర్వోక్షజునికి వందనములుచేయుము. అనాదికాలముగ పెక్కుజన్మములనెత్తి యింద్రియకింకరుండవయి ససారమరుకాంతారంబునందు దారిదెలియక పరిభ్రమించుచుండిననీకు భగవంతుండ పరమకృపచేను తమకుగు మానుషజన్మమునిచ్చెను. ఈమనుష్యశరీరముచే నన్నింటినిసాధింపవచ్చును. ఈశరీరమునముముక్షువయి భగవత్ప్రాప్తినిజెందవేని మఱినికిట్టినుమ్యజన్మముగలుగుటదుర్లభము. (విచిత్రాదేహసంపత్తి । రీశ్వరాయనివేదితుం । పూర్వమేవకృతాబ్రహ్మ । మాస్తపాదాదినంయుతం) అనగాభగవద్విషయమునవినియోగించియుజ్జీవించుటకు సాధనముగ కరచరణాద్యవయవములతోఁగూడి విచిత్రమగుదేహసంపత్తి నీకు భగవదనుగ్రహముచే నీధించెను. ఈకరణకశేబరములను ఆశగన్నాధునివిషయమున వినియోగింపుము. అట్లుచేయక దుర్వినియోగముచేసితివేని అదివ్యభిచారమగును. యమదండన తప్పదు. కానజాగరూకుడవయి విషయములనెడిక్రూరమృగములదారికిదప్పి శ్రీవాసుదేవతరుచ్చాయను నాశ్రయించియుజ్జీవింపుము. నేనిచ్చినక్షీరముచే నీవు విద్యావంతుండవగుదువు. అనియనుగ్రహించి సూర్యనారాయణుడదృశ్యుండయ్యెను. భానునియనుగ్రహమును జెందుటచే నితడు భానుదాసుండన పేరప్రసిద్ధుండయ్యెను.

వైట్టి పురమునందితని తల్లిదండ్రులు శుక్రనిగగానక యేడుదినములు బహుధలముల యందు వెదకియు, వెదకించియు నెందునునగపడనందున భిన్నులయియుండిరి. ఇట్లుండ సుకప్రాహ్మణుండరణ్యమధ్యప్రదేశమునందలి పర్వతసమీపముననబ్బాలకునింగాంచినాయనానీయింటికిరమ్మనిబలిహాలివిచినను అతడురాననిచెప్పి యరణ్యమునందు ప్రవేశించెను. భానుదాసునితల్లిదండ్రులు ఈవృత్తాంతమా బ్రాహ్మణునివలనవిని సంతోషించుచు నరణ్యమునందు ప్రవేశించి శుక్రని వెదకి వెదకి కానకరుట్టుతుడకు పర్వతసమీపమునందు

నని శంకించి యందు ప్రవేశించి చూడఁగా తమ పుత్రుండవచ్చటన రాచరూపియగు సూర్యనారాయణమూర్తి పాదములందును శిరస్సునుంచుకొని నిర్భయుండఁబరుండి నిద్రించుచుండెను. తల్లిదండ్రులు అచుందానందమును జెందితమచేతులతో ఆవిడ్డనిగుచ్చియెత్తి తొమ్మన నణఁచుకొని శిరఃబుమారొగ్గిని యోరీయర్థకా నీవేలయ్యానిర్మానుష్యమగు స్థలమునందు వసించెదపు. బాలుండవగునీ వెట్లు ఈవర్మతగుహయందు నిర్భయుండవయియున్నాడపు. నీ విల్లువిడిచి నేటికేడునాళ్లయ్యెను. దేనినాహారముగఁగొనికృశింపక యిచ్చటనీవుజీవించియున్నాడపు. అనియడిగినభానుదాసుండు జననీజనకులకు వందనముచేసి ముద్దేవతలారా నేనుచదువలేదని మీరునన్ను బెదరించినందున నామనస్సురోసి యశవికివచ్చితిని. నేనీగుహను ప్రవేశించి యీ సూర్యనారాయణమూర్తికి వందనములుచేసి నిలుచుండఁగా మహాలేజి స్వీయగు సౌక విలక్షణ పురుషుండు నాకు ప్రత్యక్షమయి యొక పాత్రమున గోక్షీరములనిచ్చి నాకు హితంబునుపదేశించి యవృత్యుండయ్యెను. నేనాక్షీరమును గ్రోలితిని. అది మొదలు భగవదనుగ్రహముచే నాఁకలిదప్పలు నన్ను బాధింపజేయున్నవి. సమస్త ప్రపంచము ఈశ్వరస్వరూపమయితోఁచుచున్నది. నేనును, నన్నుకనికెంచిన మీరులును, నాకు తత్వోపదేశముచేసిన సూర్యనారాయణుండును, నేనువసించుచుండు వర్మతగుహయును భగవత్స్వరూపముగా నాకంటికగవడుచున్నది. ఓజననీడనకులారా నేనేమిచెప్పదును. ఆలక్ష్య కాంతుండు లేనిచోటులేదు. వాఁడో నాకు ధారకమయి, పోషకమయి, భోగ్యమయి, యున్నాఁడు. మీరు నాయందలి మక్కువనువిడిచి యాజగదీశునిభజించినకృతార్థులరగుదురు. నాకు విద్య నేర్పవలయునని మీరు పెక్కు పాట్లుపడియు మీయత్నము ఫలించదయ్యె. ఇప్పుడు శ్రీమన్నారాయణానుగ్రహముచే సకలవిద్యలును నాకు స్వాధీనములై యున్నవి. అతఁడు తలచిననణువు మేరువగును. పివీలికము బచ్చయగును. సర్వమును సృష్టించి, రక్షించునట్టి పురుషోత్తముఁడేయందఱికిని తండ్రియై నున్నాఁడు. కాన మనమందఱమును ఆజగజ్జనకునిని భజించిన మనము ప్రకృతి వినిర్ముక్తులమయి ముక్తుమగుదుము. అనిచెప్పిన పుత్రునివచనములను విని తల్లిదండ్రులు మనము సూర్యోపాసకులముకాన సూర్యనారాయణుండు ప్రసన్నుండయి మనబిడ్డనిరక్షించెను. అతనియనుగ్రహముచే ప్రజ్ఞాదనివలె వీనికి బాల్యమునందే భగవద్భక్తి పరిపక్వమయియున్నది. అన్యచెప్పిన మసార్లరక్షియఁడగు సూర్యనారాయణునికి నసంతవందనములుచేసి భానుదాసుని వెంటఁబెట్టుకొని యింటికివచ్చి వానిని కులదైవముగ భావించియుండిరి. భానుదాసునికి యావనము వచ్చినంతట తల్లిదండ్రులు తుల్యశీలవయోవృత్తములతోడను, అభిజాత్యముతోడను గూడియొప్పు సౌక కన్యకనుదెచ్చి వివాహముచేసిరి. ఆయువతీయందు భానుదాసునికి సంతతికలిగి వధిల్లుచుండెను. ఇట్టి కాలమున భానుదాసుని జననీజనకులు వరలోకగతులైరి. భానుదాసుండు సంతసించింతలేక యనవరతము పొందు రంగప్రరణముచేయుచుండెను. ఇతని భార్యాపుత్రులు అన్నవస్త్రములకులేక కష్టపడుచుండిరి. ఇట్లుండ నాయూరిల వ్యాపారమును కేయువర్తకులొకఁడఁడు భానుదాసునిజూచినివేతతెగక పొందు రంగప్రరణచేయుచు లోకచింతలేకయున్నాడపు. నీతల్లితండ్రులు జీవించియుండు వర్మతము కుటుంబరక్షణ భారము వారిదయియుండెను. ఇప్పుడు నీవు కుటుంబరక్షణమునకు పూనుకొనక మున్నట్టిదయ్యెడిన నీకుటుంబము నెవరు పోషింతురు.

మేము నీకునన్నూటువరాలిప్పించెదము. వానికిగుడ్డలుతీసి వ్యాపారముచేసి తన్నులముగ వచ్చులాభముచే కుటుంబరక్షణమును జేయుచు కొంతకొంతగమయివ్వనుతీర్చుము. అనిచెప్పి భానుదాసునినమ్మతివఱచి నన్నూటువరాలకును వస్త్రములుకొనియచ్చియతనికొక వస్త్రకళాలనుగుదిర్చి వ్యాపారముచేయువిధమును నేర్పించిరి. భానుదాసుఁడు వస్త్రకముచేయుచుండియు తులాభారునివలెనతనికునన్ను అతినిర్మలమయియెందునుసంటకయుండెను. మఱియు భానుదాసుఁడు సత్యవ్రతుఁడయి తానువిక్రయించువస్త్రములనుగొన్న క్రయమును నిజముగచెప్పి స్వల్పలాభమునకిచ్చుటచే అందఱును నితనివస్త్రకళాలకే వచ్చుచుండిరి. కొన్నిదినములలోనితనికి అధికలాభమునీధించి యప్పిచ్చినవారికి వడ్డితోడద్రవ్యమును చెల్లించెను. వస్త్రములుకొనవచ్చువారికి స్వల్పమగులాభమునకు వస్త్రములనిచ్చుచు వారలకుహితోపదేశముచేయుచుండెను. ఎట్లనిన ఓజసులారా పుండుమీదచుట్టుటకు కనకాంబరమును వెదకవారివలె హేయమగుశరీరమునకు మంచివస్త్రములనేలఁగొనియెదరు. మీశరీరమునట్లుకొనిపొందు. అయినను తత్వమునించుకయ్యాహించువుఁడు. మీరెంతమంచివస్త్రములచే శరీరమునలంకరించినను లోపలనుండుమల, మూత్ర, రక్తాదులు, వానిస్వభావము మానకయేయుండును. భూమిలోపల నెముకలు, వెండ్రుకలు మొదలగు హేయపదార్థములుండఁగా మీదమున్న పూసి యలంకరించినంతట లోపలిహేయములుమానునా? అట్లుశరీరతత్వము నెఱుఁగక శవాలంకారముచేయువారివలె హేయమగుశరీరమునలంకరించి యానందించెదరు. ఈ వస్త్రములకిచ్చుద్రవ్యముచే ఈశ్వరకుటుంబమగు దీనులనారాధించితిరేని భగవంతుఁడుసంతోషించును. ఒకతండ్రెకి నలుగురుబిడ్డలుకలిగి యందెరువురు అన్నవస్త్రములకులేక దారిద్ర్యముచే పీడింపబడుచుండఁగా తల్లిదండ్రులు ద్రవ్యమంతలై యాబిడలగుసోదరులను బోషించక తాముమాత్రము మంచిభోగములనుభవించిన తల్లిదండ్రులకుమీరియందు అశూయకలుగునుగా? అట్లులోకముననుండుచేతనులందఱును జగదీశునికి, మనకుసోదరులయి యున్నారు. మనసోదరులలో పెక్కుండ్రు అన్నవస్త్రములకులేక దైన్యమును జెందియున్నారు. వారలందఱిని రక్షించుటకు మనము శక్తులముకాము. అయినను సాధ్యమయినవఱకు కొందఱినిసను రక్షించుటమేలు. అట్టివారలదేహరక్షణమునకుపయోగపఱుపక జ్ఞాఘ్నములగు వస్త్రాభరణములకు ద్రవ్యమును వ్యయించుటమేలుగాదు. ఇంకనైనను మీయన్నవస్త్రములకు మితముగ ద్రవ్యమునుపయోగించి తక్కినద్రవ్యమును దీనజనులకుపయోగించువుఁడు. శరీరమునురక్షించుటరక్షణముకాదు. అత్తరక్షణమునుజింతింపవలయును. మనము దీనులశరీరమునకు రక్షచేసితిమేని మనయాత్మరక్షణభారమును భగవంతుఁడు వహించును. మీకుద్రవ్యమధికముగనుండిన మంచివస్త్రములచే భగవంతునిసలంకరించి నేత్రానందముగ నేవించినంతోషించువుఁడు. పుత్రులుపవనించియుండ తల్లిదండ్రులకన్న పానములు రుచియింపనట్లు దీనజనులన్నవస్త్రములకులేకవగచుచునుండ భగవంతునిసలంకరించుటయు, నోజగదీశునికి అభిమతముకాదు. కానసర్వప్రకారములచే సాధ్యమయినవఱకు దీనజనుల దైన్యమునుమాన్పడు. సర్వప్రపంచమును భగవత్స్వరూపముగఁజూడుఁడు. పరిణామపేశలమయి యవశ్యమునశింపఁగలశరీరమునందభిమానమునువిడిచియాత్మవిచారముచేసి మీరక్షణభారమును భగవదధీనముచేసి కర్మానుగుణముగ మీకునీధించిన పదార్థములయందుమగ్ను

తాబుద్ధిచేయక మీకుటుంబపోషణమునకత్యంతావశ్యకమగుభాగమునుమాత్రము వరిగ్రహించి శేషమును భగవత్పుట్టుంబమగు ప్రాణులరక్షణమునకువయోగించుచుండు. మనము తల్లిగర్భమునుండి వచ్చునపుడేమియు తెచ్చుటలేదు. శరీరమునువిడిచి పోవునపుడొకవ్యవస్థనగునిపోవుటలేదు. ద్రవ్యార్జనమునకయి మనచేఁజేయఁబడిన పాపసమూహముమాత్రము మానకమనలను వెంబడించినప్పుచుండును. అనిభానుదాసుఁడు వస్త్రములుగొనుటకువచ్చువారికెల్ల బాతోపదేశముచేయుచున్నాఁడనియు, ననవరతము భగవంతునిభజించుచున్నచో పోషణము చేయుచున్నాఁడనియును నితనియందు బద్ధానురాగులయి యితనియంగడికే వచ్చుచుండిరి. తక్కినవర్తకాలలకెవరును పోనందున నావర్తకులకు వ్యాపారము జరగకపోయెను. ఆవర్తకులందఱును భానుదాసునిఁజూచి యసూయపడుచుండిరి.

ఒకప్పుడు భానుదాసుఁడును మఱికొందఱువర్తకులును సంతకుపోయి సరకుఁగొనివచ్చుచు మార్గమధ్యమునందొక దేవాలయమునందఱును విడిచిచేసిరి. ఆరాత్రియాయూరిలో హరిదాసుఁడనుభాగవతుఁడు హరికీర్తనముచేయుచున్నాఁడనివిని భానుదాసుఁడుతనమూటలను జూచుకొనియుండుఁడని తనతోడవచ్చినవర్తకులకుచెప్పి తాను హరికీర్తనము జరగుచోటికిపోయి హరిదాసునితో కలసి భగవంతుని స్తుతించుచు శ్రవణానందముగ హరిదాసునికిర్తనలనువినుచునానందభరితుఁడయియుండెను. ఇతనితోడవచ్చినయావర్తకులసూయావరులయి యితనిగుఱ్ఱమునువిప్పివిడిచి యితనిమూటలనన్నింటిసొకపాడునూతిలోఁ బడవైచినిద్రించుచుండిరి. అపుడు భక్తవత్సలుఁడగుజగన్నాథుఁడొకబ్రాహ్మణునిరూపముభరించినచ్చి భానుదాసునిగుఱ్ఱమును బట్టుకొని యాలయముచేతఁ గూర్చుండియుండెను. కొంతనేపటికి చోరులువచ్చియావర్తకులనుజక్కఁగమర్దించి వారలసర్వమునునపహరించుకొనిపోయిరి. వర్తకులందఱును తమలోనిట్లునిచింతించిరి. మనము భానుదాసునివిషయమునందసూయాగ్రస్తులమయియతనికి కీడువెదకితిమి అతనియాత్మభారమువహించియుండుశ్రీపాండురంగఁడు మనయందావేశించియతనివస్తువులనుమాత్రము పాడునూతిలోవేయించి భద్రపఱిచెను. మనపాపము చోరరూపమయినవచ్చి మనసొమ్ము నపహరించెను. (అన్యధాచింతితఁకార్యం । వైవమన్యత్రచింతయేత్) అనువచనముప్రత్యక్షనిర్ధమయ్యెను. అనిచింతించుచుండగా హరికీర్తనము ముగిసినపిమ్మట భానుదాసుఁడువచ్చెను. బ్రాహ్మణరూపియై గుఱ్ఱమునురక్షించుచుండువందరినాథుఁడదృశ్యుఁడయ్యెను. భానుదాసుఁడు తనగుఱ్ఱమును మునుపటియట్లుకట్టియాలయములోప్రవేశించి జరగినవృత్తాంతమునువారలచేవినియావర్తకులనుజూచి (అవశ్యమనుభోక్తవ్యం । కృతంకర్తృభావభం) అనునీతిపట్టివారికయినను పూర్వకర్తృభలముననుభవింపకఱిగదు. నాయందసూయపడినమీరే నామూటలను పాడునూతిలోపాటవైచికాపాడితిరి. జాగరూకులైయుండినమీసొమ్మును చోరులపహరించిరి. (గృతమునకునువగవకర్తృ । గతమునకునుసూరుదెఱచికడుగోరకడి । నతసుందః । జైవంశే । గతిఁబనిచినదానఁబోదుఁగాకనవలయున్) ఇకనైననుకర్తృవర్తకంతులకాముక్తులగుటకుయత్నించుచుండు. దానికింతకష్టములేదు. మీయాత్మభారము శ్రవణదరికాదు; యెందునిచి యన్యవిముఖులరయియాదేవునిని భజింపుచుండు. మీకు ము

చెప్పి పాడునూతినుండినతనమూటలనైత్తి వారలకుపంచియిచ్చి వారలనాశ్వానీంచి వారి
తోడ వెలుపలికివచ్చి గుఱ్ఱమునురక్షించినవాడనుకొనిపాడురంగంజనిశ్చయించి పుండరికప
రదా! చోరభయములేక గుఱ్ఱమునురక్షించినట్లు కాను, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్స
ర్యములనెడిచోరులచేతికిఁజేర్చుకుండునట్లు నాకునీవిచ్చినజ్ఞానరత్నమును కాపాడి నార
క్షణమున నేమరకుండుమని విన్నవించి మైత్తి పురమునకువచ్చి వర్తకశాలనుకొంతద్రవ్య
ముతోడ తనవిడ్డలయధీనముచేసి తక్కినద్రవ్యమును దీనజనులకువయోగించి పండరిపుర
మునవసించుచు నిరంతరభగవద్భావపరుఁడయియాయు శ్శేషమునుగడపి పరమవైష్ణవసా
యభ్యమును జెందెను.

ఆపదక్ష కావ్యనమః.

నలువదిమూడవ యధ్యాయము.

రామరాజుచరిత్రము.

. విద్యానగరమున రామరాజునునతఁడు ధర్మముతప్పక రాజ్యపరిపాలనముచేయుచుం
డెను. ఆతఁడుదుర్గాదేవినిపెద్దదైవముగ నారాధించుచు నాదేవికి దివ్యముగు నాలయమునుగల్పిం
చి. స్వర్ణవిమానముంటవములను, నవరత్నఖచితనీంహాసనములను, అమూల్యాభరణములను
నిర్మించి పోదశోపచారములతోడ పూజించుచువచ్చెను. ఇట్లుండ పండరిక్షేత్రవాసీయగు
బ్రాహ్మణుఁడొకఁడు తానెకయోగముచేయునుద్యుక్తుఁడయి ద్రవ్యాధియై రామరాజును
గానవచ్చెను. ఆరాజీబ్రాహ్మణునిగౌరవించి పూజ్యసమీపమునఁబుండఁజెట్టి కుశల
ప్రశ్నముచేసి యతనియోగముననిమిత్త మతనిచేతెలిసికొని విశ్రాంతమా! నీమసారథమును
నేనిడేర్చెదను. నాకులదైవముగుదుర్గాదేవికి ఆరాధనముచేయుకాలమున నీవాదేవిసన్నిధికి
వచ్చి దేవినిదర్శింపవలయుననిమసారథిఁచెదననిచెప్పి రాజు సొన్నముచేసి భాతవస్త్ర
మునుధరించి తిలకంబుదిద్ది జపాదినియమంబులనుదీర్చి దుర్గాదేవియాలయంబునప్రవేశించి
పండరిక్షేత్రవాసీయగు బ్రాహ్మణునచటికిరప్పించి పోదశోపచారములతోడదుర్గాదేవిపూజ
ముగిసీమహానైవేద్యముయనపీదప నతనింజూచియోబ్రాహ్మణుఁడాయంబికకు సమముగుదై
వము ముల్లోకంబులయందునులేదు. ఈదేవికిగలయవరిమిత్రైశ్వర్యమపూర్వమైయుండును.
ఈదేవి సౌందర్యమత్యద్భుతమయియున్నది. పండరినాథునికెట్టిప్రభావము కలిగియుండదు.
అచటనితశ్శద్ధతోనెవ్వరారాధించఁజేయెదరు. మీరుదరిద్రుణగాఁగోమిపండరినాథునికి వస్త్రా
భరణాదివిభవము కేవలము మితమైయుండునని నాకుతోచుచున్నదనిచెప్పఁగా ఆబ్రాహ్మ
ణుఁడు రాజుమాటలు వినిసహించనివాఁడైయోరాజొయొకపృథ్వీదయననీపుపండరిపురమును
జూచియుండినట్లుంతయూనిచ్చుకువచ్చినట్లుపలుకవు. అచటివిభవమునుకొంతవివరించిచెప్పె
దనువినుము. పండరిపురమువిశ్వకర్మనిర్మితమైనది. భగవంతునియాలయముస్వర్ణముయై
రత్నఖచితముయియున్నది. దేవాలయమునకునలుప్రక్కలను కల్పవృక్షములశాలలు నీవిడ
కరించుకొనియున్నవి. అచటకొన్నియున్నవృక్షవేదులయియుండును. అనంతకోటిదివ్య
భూతములారాచరించునవదనీత్రుకాశింబునందును. అయ్యాలయమున కానుశేనువుని

సాన్నిధ్యములు శ్రీపండురీనాథుని భక్తబృందములకు వలసినవస్తువులనవ్వారిగనిచ్చుచుండును. నవరత్నఖచితములగు తులసిమేడలెందునునిండియుండును. నందనవనములయందలి కాలువలురత్నఖచితములయియుండును. సాధుజనులు దేహభిమానవర్జితమై యనవరతకు పాండురంగనినీర్తించు ఘోషమునువిని స్వర్గలోకవాసులూనందించుచుండురు. చంద్రభాగయందవృత్తమునదాప్రవహించుచుండును. త్రిలోకములయందలితీర్థములీచంద్రభాగయందు సాన్నిధ్యముచేసి భాగవతస్మరణముచే తమదోషములనుబోగొట్టుకొని పారిశుద్ధ్యమునుజెందును. దేవకన్యకలు శ్రీపాండురంగనిసన్నిధిని నాట్యముచేయుచుండురు. గంధర్వులు పాడుచుండురు. తుంబురునారదాదులూనందవరవశులయి భగవత్కల్యాణగుణగుణంబులను వర్ణించుచుండురు. శ్రీపండురీనాథునిదివ్యకుంగళవిగ్రహము, కోటిసూర్యప్రకాశముగిరిటకాంతిలోడను, మకరకుండలములతోఁగూడిన కర్ణములపర్యంతము నిడుదలయి భాగవతసస్యములను కృపావృష్టిచేఁదోషించు నేత్రములతోడను, దివ్యపీఠాంబరముతోడను, కటిన్యస్త్రహస్తములతోడను, సమచరణములతోడను, చంద్రునితైత్త్యముతోఁగూడిన సూర్యప్రకాశముతోడను, ప్రకాశించుచుండును. ఆదివ్యకుంగళవిగ్రహమును దర్శించినంతట సంసారతాపమాలును. బ్రహ్మనందముకలుగును. మఱియునాదివ్యమూర్తిని నేమించినవాత్సల్య, స్వామిత్వ, సౌఖ్య, సౌలభ్య, జ్ఞాన, శక్తులుమూర్తీకరించిసంపన్నుండును. ద్వాదశాదిత్యులును, ఏకాదశరద్రులును, అష్టవశువులును, అశ్వినీదేవతలును ఆభగవంతునిమందిరమునకింకరులయి కాచుకొని యుండురు. అఖిలఋషులును శ్రీపాండురంగనిననవరతముపనిషత్తులచే స్తుతించుచుండురు. బ్రహ్మయు, శివుఁడును, దిక్పాలకులును, నచటసాన్నిధ్యముచేసి భక్తులచేయుభగవన్నామసంకీర్తనమును శ్రవణానందముగవినుచు, శ్రీపాండురంగనినిదర్శించుచు, విశ్లేషాసహజ్ఞువులయియుండురు. నీకులదైవమగుదుర్గయు, ననేకదేవాంగనలును ఆయాలయమహాద్వారమునసమృద్ధనానలేపాదికైంకర్యములనుజేయుచుండురు. దివ్యనదులును, మహావర్షతంబులును మూర్తీకరించి మాధవుని నేమించుచుండును. ఓరాజానేనెంతయనియతనినివర్ణింతును. ఆదేవదేవునివర్ణించుటకాది శేషుఁడు సహస్రవదనుఁడయి స్తుతించియుతుట్టతుడకు భగవత్కల్యాణగుణంబులకంతమునుగానక లజ్జించినివాస, శయ్యా, సన, పాదుకాం, శుకో, పథాన, వర్షాతపవారణా, దిశరీరభేదంబులను పరిగ్రహించియశేషశేషవృత్తియందన్వయించిత్వప్రీతిఁదెడలక శేషసంజ్ఞచే ప్రఖ్యాతుఁడయియున్నాఁడు. నిత్యదిభూతియందుండువారు భగవంతునిపరమసామ్యమును జేందియుండువారు. కాననచట ఆనర్వేశ్వరునివాత్సల్య, సౌఖ్యల్యాదిగుణములు పగటిచంద్రునివలె ప్రకాశింపకుండుటచేనంతగరుడవిష్వక్సేనాదినిత్యసూరులు శ్రీమత్పండురీపురమునాశ్రయించి పుండరీకవారదునికల్యాణగుణంబుల ననుభవించుచున్నారు. జున్ను నెఱుంగనివాఁడు గుమ్మడి పూవు తేనియను, నదిని నెఱుంగనివాఁడు కూకమును, పూర్ణచంద్రబింబమును నెఱుంగనివాఁడు చంద్రరేఖనువర్ణించునట్లు ఏనాఁడును శ్రీపాండురంగనినిదర్శించెఱుంగనినీవు దుర్గాదేవినిస్తుతించితివి. అనిచెప్పఁగావనిరాజుకోపగ్రస్తుఁడయి కన్నులెఱ్ఱచేసికొని పెదవులదరుచుండ ఓషిప్రాసీపుపాండురంగనిక పూర్వలక్షణంబులనుగల్పించి చెప్పితివి. అంతటితో తనివించెందక నాకులదైవమగు దుర్గాదేవిపాండురంగని మహాగోపురద్వారమున పరిచారికయై సమృద్ధనాదీకముచేయుచున్నదని

యచెప్పితిమి. ఇట్టినిపు క్రూరపండనకర్షుడవై యున్నాడవు. అయినను నేనునీతోడపండరి యేత్రమునకువచ్చి నీపువల్కినవిభవములచటలేవేని నిన్ను శిక్షింతుననిచెప్పి యా బ్రాహ్మణుని వెంటఁబెట్టుకొని పండరిపురమునకు వచ్చుచుండెను. బ్రాహ్మణుఁడు పండరినాథునుద్దేశించి శ్రీరుక్మిణీకాంతా! యీరాజునిన్నవమానించి దుర్గాదేవిని శ్రుతింతుటని సహింపకశ్రీపండరి పురముయొక్కయు, శీయొక్కయువై భవమును నామనసుపోయినట్లెల్ల రాజునకెదుట వర్ణించితిని. ఇతఁడుపరీక్షించుటకయి నాతోడవచ్చుచున్నాఁడు. నావలుకులు నిజముకా కుండిన నన్ను ఇతఁడుశిక్షించును. అందుకయి నేనుభయపడలేదు. ఎన్నాళ్లుబ్రతికియుండినను ఈశరీరమొకనాటికగ్నికాహరముకాకతప్పదు. నీవై భవమునకు హానికలుగుటకొరవ్వఁజాలక వగచెదను. ప్రజ్ఞాదునిమాటను స్థిరీకరించుటకయి నరహరిరాజముతో సభా ప్రభుమునందవత రించినదినిజమేని నామాటలను నిజముచేయుము. (మహాద్వాపదిసంప్రాప్తే । స్వర్తవ్యోభగ వాన్మరిః) అనువనిపోవదేశమును విశ్వసించియావత్కాలమున గోవిందాయనినిన్నుపిలిచిన ద్రౌపదికి నక్షయవలువలూసఁగి మానమునురక్షించినది నిజమేని నావలుకులను నిజముచే యుము. బాల్యమునందేదిరక్షిగలిగిమహర్షి వాక్యముచేసినస్వరూపము నెఱిఁగి నిన్ను పాసించిన శ్రువునికి సర్వోత్కృష్టపదవినిచ్చినది నిజమగునేని నావలుకులను నిజముచేయుము. పాహి పాహియని మొఱలిడినగజేంద్రునిని నాఁడరక్షించినది నిజమగునేని నేఁడునామాటనుకాపా డుము. ఓపురుషోత్తమా! యిపుడునామాట యబధమగునేని నీచరిత్రములన్నియు నబధము లగును. కాననావలుకులనునిజముచేసినీసచ్చరిత్రమునకు రక్షచేయుము. అని తనమనఁబున ప్రార్థించెను. సర్వశక్తియు క్షుడయి భక్తవత్సలుడగు శ్రీపాండురంగని దివ్యసంకల్పముచే బ్రాహ్మణుఁడుచెప్పినట్లు సర్వమునుసంపన్నమయియుండెను. రాజుపండరిపురముచేరి బ్రా హ్మణుఁడుచెప్పినంతకన్న శతగుణాధిక్యమగు రంగనివై భవమునుజూచి యానందపరవశుఁడయి యచటసాన్నిధ్యముచేసేయుండు నిత్యసూరులయొక్కయు, దేవతలయొక్కయు, మహర్షులయొక్కయు గోష్ఠికివందనముచేసి చంద్రభాగయందసాన్నితముచేసి గోపురద్వార మునకువచ్చి మహాద్వారమున సాష్టాంగవందనము చేసేయచటన నేకదేవాంగనలతోఁగూడి యనులేవనాదికైంకర్యములను జేయుచుండు తనకులదై వమగుదుర్గాదేవినిఁజూచియాదేవికి ప్రణామములుచేయఁగా అదుర్గాదేవి రామరాజునుజూచి యోరాజా నీజన్మము నేఁడు సఫలమయ్యెను. ఈబ్రాహ్మణునివ్యాజముచే శ్రీమత్పాండురంగనాథుఁడు సీయందుకరుణిం చెను. ఈదేవదేవునిమహిమ విధి, శివ, సనకాదులకును వేదపురుషునికిని వాచామగోచర మయియుండును. నీవులూపలప్రవేశించి పుండరీకవరదునినిదర్శింపుము. ముందేతికంకణము నకద్దమేల? సమస్తకల్యాణగుణగణములు మూర్తికరించియుండు శ్రీరుక్మిణీకాంతునిదర్శన ముత్రముచే అతనికల్యాణగుణములు ప్రకాశించును. నీకుమేలుకలుగుఁగాకయని యనుగ్ర హించిన దుర్గాదేవి నియమ్యనమును జెందిలూపలప్రవేశించి బ్రాహ్మణునిచే తానువినినవియు, వినినివియునగు నచటివై భవంబులకడ్డుతంబందుచు శ్రీపుండరీకవరదునినిదర్శించి శ్రుతింప నారాధక మస్తకనస్తాంజలియై నిలుచుండి (పృథ్వీరేణురణః పయాంశికశికాః ఫల్గుశ్చు లింగోలఘు । నైజానిశ్యసనంకురు త్తనతరం రంధ్రంగుసూక్ష్మంసభః । తుద్రారుద్రశితా మహాప్రభృతయః కిటాఫస్మకుస్తాస్సరా । దృష్ట్వయత్రసతావశోవిజయతే భూమావభూతా

వధిఁ) ఏమిటామచూడఁబడినపుడు భూమిచిన్నయలువయి, యుదకములుచిన్నకుంపరలయి, తేజముచిన్నమిణుఁగురయి, వాయువుసన్ననియూర్పులయి, యాకాశముచిన్నరంధ్రమయి, బ్రహ్మరుద్రాదిసమస్తదేవతలు చిన్నపురుగులయియుండుసోయష్టినిమహిమయెల్ల లేక వెలుఁగుచున్నది. అనివిన్నవించియోదేవాదిదేవా! నీమహిమనునే నెఱుఁగక యిదివఱకు నాయాయువును వ్యర్థముచేసేతిని. ఇపుడీ బ్రాహ్మణునివ్యాజముచే నన్ననుగ్రహించి నీనేవయోసఁగితివి. నిన్ను నాపట్టణంబున ప్రతిష్ఠించి యారాధింపవలయునని మసారధిం చెద. భక్తాభీష్టఫలప్రదుఁడని చిరుదువహించియుండునీవు నామసారథమును పూర్తిచేయవేని నీకల్యాణగుణములు భస్మాకూఠియగుననిన రాజుమాటలనువిని యోరాజా! నీమసారథమును పూర్తిచేసెద. నేటిరాత్రికి నన్ను నీయూరికిఁగొనిపోమ్ము. నీవేదైవసక్రమముచేసిన నేనుమఱివంపిరిపురమును చేరుదును. అనియనుగ్రహింపఁగా రాజుధన్యాస్త్రీయనిసంతసించి పండరినాకుండు నియమించినట్లారాత్రియోదేవదేవుని భయభక్తులతోడతనయూరికిఁదెచ్చెను. మఱునాఁడుసూర్యోదయకాలమున నర్చకులును, అనేకభాగవతులును ఆలయమున ప్రవేశించిచూడఁగా నచటభగవంతుండు లేనందున నెల్లరును శోకార్తులైయేమియునుతోచక భూమిపయిఁబడియేడ్చుచుండిరి.

అప్పుటిదురవస్థపగవారికైనను చూడనసహ్యమైయుండెను. అపుడుపండరిపురము చంద్రుడులేని రాత్రివలెను, పురుషుండులేని స్త్రీవలెను శూన్యమయియుండెను. అపుడు సాధుజనులతమలోనిట్లనిచింతించిరి. మనవిఠలనాధుండు నేనుకప్పడును ఇచ్చోటువిడిచి పోనని పుండరికునికయిచేసినప్రతిజ్ఞను మఱచిత్తల్లిలేనిబిడ్డలవలె మనలను పేక్షించి రామరాజును సంతోషింపించుటకయి విద్యానగరమునకు పోయెననితోచుచున్నది. పూర్వముగోకులమునందలి గోపాంగనలను పేక్షించి మధురకు వేంచేసినట్లు ఇపుడుజలమునువిడిచినమత్స్యములవలె తనవిశ్లేషమునజీవించలేని మనలను పేక్షించి విద్యానగరమునకు వేంచేసెను. రామరాజురాజధానియందు ఆరాజుచేనారాధింపఁబడు రుక్మిణీకాంతునిని మఱలపండరిపురమునకు తెచ్చుట కెవరుసమర్థులగుదురు. అనిశోకించుచుండ భాగవతాగ్రగణ్యుఁడగుభానుదాసుఁడువారలనుజూచియోసాధువులా రా! నేనుపోయిపండరినాధునిని తెచ్చెదను. లేదేని నచట ప్రాణములువిడిచెదను. అని చెప్పియవ్వడేబయలుదేరి విద్యానగరమునకువచ్చియొకవైష్ణవునియింటవసించి రాజగృహమునందుపండరినాథుండు వేంచేసియుండుష్టలమును, రాజు ఆపురుషోత్తమునారాధించుక్రమమును జక్కఁగవిచారింపి తెలిసికొని యతిధివేషమునధరించునుధాన్యాకాలమున రాజగృహమునఁబ్రవేశించిత్తన్నితరులెఱుఁగకుండనుకమాలదాఁగియుండియర్థరాత్రమున పాండురంగనిసన్నిధికిపోయెను. అపుడు పుండరికవరదుండు నేంచేసియుండుమందిరకవాటములు భగవత్సంకల్పముచే తెఱవఁబడెను. భానుదాసుఁడులోపల ప్రవేశించి గోపాలదేవునానింగనముచేసికొని తనకన్నీటిచే నతనిభీషించుచు రుక్మిణీకాంతా! మాయందుకురుణ లేక మమ్మునాదరించినచ్చితివి. మేముబ్రహ్మవిజ్ఞులగుటచే బుద్ధి పూర్వకముగను, అబుద్ధి పూర్వకముగను నీవిషయమునను, నీదాసులవిషయమునను అపచారముటకు సోకుతుకలము. రుక్మిణీసత్యభాములు నీకేమియవధారనగచేసిరి. పుండరికవరదుఁ

దని పేరువహించి యామహాత్ముని నిమిత్తమయి పండరి పురమున నెలకొనియుండు నీవిషయమున పుండరీకుండమియవచారముచేసెను. మాతవృక్షయి వారలనెల్లను పేక్షింపవచ్చునా? ఇపుడు సామంతుండగుడిననిన్ను తన హృద్దహనుపదిలముచేసి రామరాజునకు కాన్పింపకయుండును. నామదేవుడను, జనాబాయయి నిపుడుండిరేని వారలకిర్తనలను వినుటనుమాని విద్యానగరమునకువత్తువా? అట్టివారలిపుడులేదని మమ్ము అనాధులను జేసి విచ్చలవిడిగవచ్చితిమి. పండరి పురమున పెక్కుసాగుభనులు నీదివ్యమంగళవిగ్రహసౌందర్యమున మగ్నులయి నిన్నే ధారక, పోషక, భోగ్యములుగ స్వీకరించియుండ వారలను పేక్షించివచ్చుట నీకుధర్మమా? సకృత్ప్రపత్తిచేసి నేనునీవాండననిచెప్పినవానికి నేనభయమిచ్చి వానినిసర్వప్రకారములచే రక్షించెదనని నీవుచేసినయభయప్రదానమునకు మమ్ము మాత్రము వెలిచేయుట నీశే నీతియైయున్నది. (రామోద్విర్వాభిభాషతే) అనుప్రమాణమును మానిమిత్తమగబాంకయ్యె. శేషభూతుండ తవ్వచేసిన స్వామిగిరించును. స్వామితవ్వచేసిన తగదనువారెవరు? అనిభానుదాగుండచెప్పగా విని పాండురంగనాథుండ మందస్మితముచేసి తనపీతాంబరముచేన తనికన్నీరుతుడిచియోవత్సా! నీవుశోకింపకుము నేనీరాజును తృప్తిపఱుచుటకయి యిచటికి వచ్చితిని. నాశరీరమిచటనుండిన నామనసుమీయందేలయించియున్నది. నేనుమిథక్తియనువలలోఁజిక్కియున్నాడను. ఇట్టినన్ను మీరు కొనిపోకయి పేక్షించితిరి. అనికన్నీరు విడుచుచు భానుదాగుని నాలింగనముచేసికొని రామరాజుతనకు సమర్పించినయనర్హ్యరత్నహారమునతనిమెడనువైచి యోభానుదాసా! ప్రాతఃకాలమయ్యెను. ఇరకను రాజువచ్చును. నీవుసదుపాయముచేసికొని రాజగృహమునుండి వెలుపటికిపొమ్ము. రేపటికి నీకుదర్శనమిచ్చెదననిచెప్పెను. భానుదాగుండ నగరిపనివారలలోఁగలనీ సదుపాయముచేసికొని రాజగృహమునుండిచి వెలుపటికివచ్చి స్వస్థానమున జేరెను. రామరాజు ప్రాతఃకాలమున లేచిన్నాన సంధ్యాద్యనస్తానంబులనుదీర్చి భగవత్సన్నిధియందు ప్రవేశించి శ్రీరుక్మిణీకాంతుని నేవింపగా ఆస్వామికంఠమునందలిరత్నహారములేకుండెను. రాజుకావలివారలవయింగొప్పించిశంకలేక రాజగృహమున ప్రవేశించి భగవంతుని కంఠమునందుండిన రత్నహారమును క్రుచ్చిలిన చోరునిని మీరు వెదకికనిపట్టితేరేని మీకుకూరదండనను విధింతుననియెను. వారలెందును వెదకుచునదియందు స్నానముచేయుచుండిన భానుదాగునికంఠమునందు హారమునుజూచి యితండెదొంగయనియతనినిబద్ధునిఁజేసి బహువిధములతర్జనభర్తృవములుచేయుచు నీడ్చుకొని వచ్చి రాజున కెదుటనిలిపిరి. రాజుహారమునుదీసికొని యీచోరుని రాజహర్షముచెంత నాటియుండుశూలమునఁగ్రుచ్చుండని నియమించెను. వారలుపల్లెయని భానుదాగునినీడ్చుకొని పోవుచుండ ఆమహాత్ముండ భటులనుజూచి యోభాగ్యవంతులారా నేనుప్రాణహానికిశోంపలేదు. ఈశరీరమును విడుచుటకుముందుగా నెకతూరి శ్రీపాండురంగునిని దర్శింపవలయుననియ పేక్షించెదనను అనిప్రార్థింపగా వారలలో నెకండ రాజసన్నిధికిఁబోయి భానుదాగుని ప్రార్థననురాజున కెఱింగించిన అట్లుచేయుండని రాజునియమించెను. భటులుభానుదాగునిని పాండురంగునిసన్నిధికితెచ్చిరి. భానుదాగుండ పండరినాధునికి సాష్టాంగవందనముచేసి జగదీశా నీసన్నిధికిఁకాంతముగవచ్చిననామెడను రత్నహారమునువైచి నన్నుబయలుపఱచిరాజదండనకులోఁబఱచితిరి. నిన్నుగొనిపోవవచ్చిననాకు మరణాంతదండననువిధించితిని

సొమ్ముగ నేను నీకిష్టవినియోగార్హుడయియుండుట న్యాయము. ఇంకను నావలెనిన్నుగొని పోవవచ్చువారల నెల్లినీరితిని శిక్షించినీవురాజమందిరంబున గుఱవయియుండుము. నేనెన్ని జన్మములెత్తినను నీచరణారవిందములను విడువను. అనివీన్నవించుచుండ రాజభటులునీవు భగవంతునినితనేపు దర్శించినదిచాలుననిచెప్పి భానుదాసునీడ్చుకొనిపోయి శూలముచేం తనిలివారి. అపుడుభానుదాసుండడు లక్ష్మీకాంతా! ఆకాశము విఠిగవడినను, భూమితలక్రిందైనను, కులపర్యతములుచలించినను, సముద్రములింకినను, సూర్యచంద్రులు గతులుతప్పినను నేను నీభజనమునువిడువను. నాకునీపాదపద్మములుతప్పవేఱు విశ్రమస్థానములేదనిచెప్పినంతట భగవత్సంకల్పముచే ఆశూలముబహువర్ణ, పుష్ప, ఖల, శాఖలతోఁగూడిన గొప్ప వృక్షమయ్యెను. ఈయద్భుతమును భటులుచూచి రాజునకెఱింగించిరి. అప్పుడురాజుఅశ్చర్యగ్రస్తమానగుండయి యచటికివచ్చియాయద్భుతమును జూచియనుతాపయుక్తుండయి భానుదాసునిదండప్రణామంబుచేసి తనయుత్తమాంగముచేనతని పాదపద్మమునలంకరించి మహాత్మా! నేనవివేకముచేతవృషచేసీతిని. ఈశ్వరునికినిగ్రహానుగ్రహములురెండునుగలవు. తద్భక్తులకనుగ్రహము మాత్రముకలదు. అట్టిభక్తులలోనగ్రగణ్యుండవగు నీకునాయందునిగ్రహబుద్ధికలుగుట కవకాశములేదు. నీయట్టిసద్గుణరాశిని నాతవ్వనుమన్నింపవలయునని నేనుప్రార్థించుట పరిహాసాస్పదమైయున్నది. సూర్యునియందువైత్యమును, చంద్రునియందు ఔష్ణ్యమునుమృగ్యగుగునట్లు భాగవతులయందు క్రోధగుణము మృగ్యమయియుండును. అయినను భాగవతావచారాసహిష్ణువగు పండరినాథునికి నాయందునిగ్రహముకలుగునని వెఱచెదను. నాకయి నీహపురుషోత్తమునిప్రార్థించి నీపురుషకారముచే నతనికోపమునుజిల్లార్పము. అనిప్రార్థించి యతనిచేతినిఁ బట్టుకొని జగదీశునిసన్నిధికిపోయెను. రుక్మిణీవతి భానుదాసునినాలింగనముచేసికొని నీవునాకునంతరంగభక్తుండవు. నావిశ్లేషమునుసహింపక మిగుల బాధపడితివి. పుండరికునికి నేనుజేసినవాగ్దత్తముతప్పక పండరిపురమునకువచ్చెదను. నన్నురథారూఢునింజేసికొనిపోమ్ము. అనిభగవంతుండచెప్పఁగావిని రామరాజు ఓన్నామీ నన్ను విడిచిపోయెదవాయనియెఱ్ఱెను. భగవంతుండతనిఁజూచి యోరాజా నీభక్తికిసంతసించి నీయింటింకంతకాలమువసించితిని. నీవుతగనికార్యమునుజేసిన నిటనుండనని పూర్వమే నేనునీతోచెప్పి యుంటినిగదా? నాకంతరంగుండగు భానుదాసునివిషయమున మిగులతవ్వచేసీతివి. ఇంకను నేనిచటవసించను. నీవెడతెగకనన్నున్నరించుచు, నానామునుజిహించుచుండుము. నేనునిన్ను మఱువను. పోయివచ్చెదననిచెప్పి భానుదాసునికిఁగులభుండయి సూక్ష్మరూపియయ్యెను. అపుడు భానుదాసుండడు భక్తగులభునినితనపూజావేటికియందుంచుకొని పండరిపురమునకు వచ్చుచుండెను.

భగవంతుండభానుదాసునిఁజూచి పూర్వముయశోదచేఁగి లాఖలమునందుఁగట్టఁబడి దామోదరుండను పేరువహించితిని. దధిభాండునిభాండమునందు దాఁగియుంటిని. సాకుంతునిహృద్గుహనువసించితిని. ఇపుడునీపూజాసంపుటముననణఁగియున్నాండను. నేనునాయాత్మాత్మీయములను భాగవతులకునిష్టవినియోగముచేసియున్నాండను. అనిసల్లాపించుచుబద్ధాలయమునెడి యూరికివచ్చినంతట భానుదాసుండడు నదీతీరమున పరిగుడ్డపలమున

భంజుటమనెనిచి నడిరమండున్న నముచేసి నిత్యకృత్యంబులనెఱవేర్చుచు చరణాశం
వనందనుడొన నంజుటపు పైభాగమును కిరిటముగను, త్రిదిభాగమును పాదరక్షలుగను చేసి
కొని స్థూలరూపియై నేపయొనఁగెను. భానుదాసుఁడగుభగవంతునిఁజూచి దేవదేహా! స్థూల
రూపియగునిన్ను నే నెట్లువహింతుననిన భగవంతుఁడతనిఁజూచి నిపుత్యులతముగా వండరిపు
రమునకుఁబోయి యచటసాధుపులనందఱనిచ్చటికివిలుచుకొనిరము. అనినియమించిన భాను
దాసుఁడగువండరి పురమున ప్రవేశించి యర్చకులకును దక్షిణసాధుజనులకును భగవన్నియ
మనమునఁజేఁగించిన వారానందరసాట్టి నూలాడి యెల్లరునుగమిగూడి మంగళవాద్యములతోడ
భద్రాలయమునకువచ్చి భగవంతుని నేవించి మయిముఱచి మైత్రించువారును, నృత్యముచేయు
వారును, భగవంతునిగాలింగనముచేయువారునయి రుక్మిణీకాంతునిని రథాయాధునిం జేసికొ
నివచ్చి శ్రూర్యమువలె నాలయమునందు ప్రతిష్ఠించి యాదేశంబుచూరయిలను జేసి (జయతుజ
యతు దేహి! దేవకినందనూయం! జయతు జయతు కృష్ణకృష్ణివంశరక్షిణః! జయతు జయ
తు మేఘశ్యామలకింకంబులాంగ! జయతు జయతు బృహ్మభారతాశోముఖంబః) అని మంగళా
సనముచేసి భానుదాసునిఁజూచి మహత్తా నీవలనఁగదా మేమిదగవీతునిఁజుటలఁజూడఁ
గంటిమని చెప్పి యతనివిషయముననువకారస్మృతిచేసిరి. ఇపుడును గ్రీకు తప్పందరి పురమున
కార్తికమాసమనరథోత్సవమునాఁడు యైతిహ్యమునుకరింపఁబడుచున్నది. ఆయానంద
మనుభవైకవేద్యమయివాచామగోచరమయియున్నది.

భక్తిగులభాయనమః.

నలువదినాల్గవయధ్యాయము.

భయరమభట్టవర్తము.

ప్రతివిషయంబయినపట్టణమున భయరమభట్టలను బ్రాప్తానుఁడగుజ్యోతిషమునందును,
వేదాంతమునందును, మహానిపుణుఁడయియుండెను. అనేకులవిద్యార్థులయివచ్చి యితని
ననువర్తించురు. ఇతనియువదేశముచే పెక్కుండ్రు ప్రభలవీద్యాంశులయిరి. ఇతఁడువంశ
కాలవరాయణుఁడై ప్రతిదినము గంగాస్నానముచేయుచు నిత్యగైమితిక కర్తవ్యులనులయ
భాక్రమముగననుష్ఠించుచు భోజనాశంకరము శ్రీభాగవతపారాయణముచేయుచుండును.
ఒకశాఁడంభయరమభట్టభుజించుచుండగా వహర్థమునలవణములేదనిభార్యతోఁజెప్పెను.
అయివలెనపుడుచుట్టజూచి నికువయగును అటువదియేండ్లుకావచ్చెను. ఇట్టివికసినిజి
హ్వారుచులనుగోరుచున్నది. ఇంతరుచిభగవద్విషయమునఁగలిగినయమదండనకుతప్పిముక్తి
కొంతచే వరింపఁబడుదువనిభార్యచెప్పినమాటలను విన్నతోడనే భయరమభట్టసేవజిహ్వా
తరమువరివక్రముచేతనూ, లేకనిన్నైతుకమగుభగవత్ప్రతాపముచేతనూ జ్ఞానూపయై
వైరాగ్యమువృద్ధయ భుజించుటనూజూని లేచి గండూషశ్రూర్యకముగ చేతులుకాళ్లుకడుగు
కొని తనభార్యమతస్మనుగ్రహింపవచ్చినయోచార్యురూపియగు భగవంతునిఁగతంబి యా
మహాప్రణామమునసాగ్రములచేసి జగదురువగుగ్రీవానుదేవముర్తి నిరూపయిచ్చి నామ
జ్ఞానూపదేశముచేసినంతన నిపుభాతప్రభమగురుఁడైతిని. కామమతామభోగములేక

వృషభుని శాంతముకాదు. ఆహుతులుచేయఁజేయఁగన్నవర్ధిల్లుచుండునట్లు కామమువర్ధిల్లుచుండును. ఈభూమియందుండుసకలధాన్యములును, స్వర్ణము మొదలగుజ్ఞాఘృతదార్ద్రములును, గజాశ్వాదివశువర్గమును, సుందరవతులగుస్త్రీలును, సైన్యనియాశకుచాలకయున్నవి. కాననట్టియాశను పూర్తిచేయుటకు యత్నించుటయసాధ్యము. అట్లగుటచేనీకామమునునిగ్రహించుటమేలు. సకలభూతములయందును రాగద్వేషరూపమగు భావమునుంచక సమదృష్టికలవాఁడగుపురుషునికేనెందును గుఱుమేకలుగును. త్యజింపఁగూడనిదయి శరీరముకృశించినను కృశింపకవర్ధిల్లుచుండెడి యాశనువర్ధింపనిబుద్ధిహీనులకు దుఃఖమేకలుగును. మనుజుఁడు వార్ధక్యముచే కృశించుతఱివానివెండ్రుకలును, దంతములునురాలిపోవుచున్నవి. ప్రాణేశ్వర్యము, ద్రవ్యేశ్వర్యమునను రెండుమాత్రమొకవృషభునికృశింపవు. ఇందుకుదృష్టాంతముగ అళువదియేండ్లుభోగానుభవముచేసిననాకు ఆశకొంచెమైననుదక్కువపడక వృద్ధియగుచువచ్చెను. నేనింకమీఁదనియాశయనుపిశాచమునువిడిచి మనఃసున్నునవరబ్రహ్మమునందుచెల్లించి ద్వంద్వదుఃఖములను, మమతనునిగ్రహించిమృగములతోడసంచరించుచుండెదను. అనిచెప్పియవృషభేయిల్లువిడిచిబయలుదేరివనమునందుప్రవేశించెను.

అపుడితనిబంధువులును, మిత్రులునుఇతని నెడకికనిపట్టిబహువిధములుగ నిర్బంధించి యింటికిపిలుచుకొనివచ్చునపుడు భయరమభట్టు ఇట్లనిచింతించెను. ఈబంధువులును, మిత్రులును నేనెవటికిఁజోయిననునన్ను విడువక నిర్బంధింతురనితోచుచున్నది. వీరందఱును నావిషయమున ససహ్యపడి తామేనన్నుత్యజింపఁదగినకార్యమునుజేసిన నేనువీరలయందుఁ జిక్కకవాగుదేవతరుచ్చాయనాశ్రయించిగుఱింతును. అనియోచించి యొకతురుఘ్ననియొద్దకుఁజోయి నేనుమీమతమునందుప్రవేశించెదను. అందుకు నాకుచేయవలసిన సన్సారములుచేసి మీలోఁగలుపుకొనవలయునని ప్రార్థించెను. ఆతురుఘ్నఁడుసంతసించి తనమతానుసారప్రకార మతనికి గున్నతుమొదలగు సన్సారములనుజేసెను. దీనినిజూచినంతటసమస్త బంధుమిత్రులు వ్యసనాక్రాంతులయియితనినిబహువిధములుగ దూషించి ఘటప్రహరపూర్వకముగ ఇతనిసంబంధమునువిడిచిరి. భయరమభట్టుకొన్నాళ్ల చటవసించి వక్తరులనుజూచి నేనిపుడుతురుఘ్నఁడనయితివా? అనియడిగినవారలు శాస్త్రవిధినిసరించి నిన్నుతురుఘ్ననిఁజేసేతిమనిరి. భయరమభట్టు నవ్వునవారలను జూచినన్నుమీరుతురుఘ్ననిఁజేసినదినిబమయినయెడల నాచెవులయందు గుచ్చబడియుండు రంధ్రములుమానవలయును. అట్లుకాక యవియెప్పటియట్లుండుటచే మీరునాకుచేసిన మహమ్మదీయసన్సారములు నిష్ప్రయోజనములయ్యెను. దృష్టికలవానినిగ్రుడ్డివాఁడనియు, నడచువానినికుంటివాఁడనియుఁజెప్పనట్లు కొందువులసన్సారమగు కర్మరంధ్రములతోఁగూడియుండు నన్నుతురుఘ్నఁడనిచెప్పవచ్చును. అనిభయరమభట్టుచెప్పఁగావని యాతురుఘ్నులజ్జించి నిరుత్తరులయియండిరి. పిదపభయరమభట్టు అచ్చోటువిడిచివచ్చి గంగాతీరముననుండు బ్రాహ్మణగోష్ఠికిసాష్టాంగవందనముచేసి బరగినవృత్తాంతమునుజెప్పి యోబ్రాహ్మణులారా నాకు శాస్త్రోక్తమగు ప్రాయశ్చిత్తమునుజేసి యాయాత్మకునుజ్ఞానమును గల్పింపవలయునని ప్రార్థించెను. ఆబ్రాహ్మణులెల్లరు దీర్ఘముగ నాలోచించి ధర్మశాస్త్రవిధినిసరించి యితనికి

ప్రాయశ్చిత్తమున జేసిరి. పిదప భయరమభట్టు అబ్రాహ్మణులనుజూచి యోవిశ్రులారా! నాకు సంశయముకలిగియున్నది. అదియేదియనిన మునుపు తురుష్కుండనయి గున్నతు మొదలగుసంస్కారములను జెందితేని. ఇప్పుడుమీరలుప్రాయశ్చిత్తముచే నన్నబ్రాహ్మణుని జేసితిమని చెప్పవచ్చును. మునుపుచేసినగున్నతుమాత్రమే యెప్పటియట్లున్నది. అదిమాత్రమే ననుగదా నన్నబ్రాహ్మణునిగభావించుట న్యాయముగును. కాననేను తురుష్కుండనుగాను, బ్రాహ్మణుండనుగాను అనిచెప్పినవినియోబ్రాహ్మణులమీనికి ఈశ్వరుండేవచ్చి సమాధానముచెప్పవలయుననిచెప్పి మానముగనుండిరి.

భయరమభట్టులొకట తనవిషయమునచేయునిందకు తనమనంబునవలంపక బహుదేశములయందు సంచరించుచు బడబాసలమును నూరికివచ్చెను. అచటనాగనాధుండను సొక కుమార్తెను, భగవద్వందరమునిర్మించుటకయి బెండుచేబండ్లుచేసియందువర్వతాకారములగుగొప్పతొళ్ల నెక్కించుకొనివచ్చుచుండెను. ఈయద్భుతమును భయరమభట్టుచూచియీనాగనాధుండను వరమసిద్ధుండయియున్నాడను. ఇతనివలననాసంశయము నివర్తికావచ్చుననితలచి యాలయములలోపలప్రవేశించి నాగనాధునికెదురుగనిచి నేనెవ్వడను జెప్పము. నీసామర్థ్యమునుజూతమని దైర్యముతోనడిగెను. అదివినికుమారుభావుండగునాగనాధుండను కోపగ్రస్తునివలె నటించి తనచేతనుండు బెత్తముతోనతనితలమీదగొట్టి కూలుమనిచెప్పెను. తోడనేభయరమభట్టుభూమిపైబడి ప్రాణములువిడిచెను. అప్పుడు నాగనాధుండను తనశిష్యులనుబిలిచియీప్రేతమునురోటిలోనునిచించియుద్ద చేసితెండనినియమించెను. వారలట్లుచేసి పిండాకృతియగుప్రేతమును ఆచార్యునికెదుటనునిచి వీరీహంస పిండమునేమిచేయుదురని చూచుచుండగా నాగనాధుండను పిడకలనుదెప్పించి కేర్చి యాపిండాకారశవమును దానియందునిచి పిడకలచేమూసి యగ్నినియేవముచేసికాల్చి యాభస్మరాశిని ప్రోగుచేసికృపాదృష్టిచే కటాక్షించి దానిపై జలమును ప్రోక్షించినంతట భయరమభట్టుసజీవుండయి మునుపటికన్ననధికమగు తేజస్సుతోగూడినశరీరముగలవాడయి లేచి వచ్చి నాగనాధునికివందనముచేసి యంజలిహస్తాండయి తనికెదుటనిలుచుండెను. నాగనాధుండను భయరమభట్టునుజూచి యోరీమాధా! యిప్పుడునీవెవ్వడవు. చెప్పమనియడిగెను. భయరమభట్టుతనశరీరమునందు తొలుత బ్రాహ్మణులచేచేయించబడినసంస్కారములను గాని, పిమ్మట తురుష్కులచేచేయించబడినమహమ్మదీయ సంస్కారములనుగాని గానకప్రత్యుత్తరముచెప్ప నేరక మానముగనుండెను. అప్పుడు నాగనాధుండను అతనిశరీరమునతన కరంబులచేకరంబలంకరించి శ్రీతారకమంత్రమునుపఠించియోరీ! నేనెవ్వడను. నీవుచెప్పము. మాతమనినన్నడిగితివి. అందుకుప్రత్యుత్తరముచెప్పరవినుము. నీవుదేవతర్యజ్ఞనుష్ఠాపరములలోను, బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రులలోను, బ్రహ్మచారి గృహస్థవానప్రస్థసన్యాసులలోను ఒక్కండవునుకావు. ఈసంజ్ఞలన్నియు శరీరకతములయియుండునే గాని యాత్మకులేవు. అత్తనిత్యమయి, యమికారమయి, జ్ఞానానందస్వరూపమయి, జ్ఞానగుణకమయి, పరమాత్మకు శేషమయి, యుండును. మునుపుబ్రాహ్మణులును, తురుష్కులును జేసినసంస్కారములు నీశరీరమునకేకాని యాత్మకుకావు. కాననీసంస్కారములచే

నీచ్యవతాళముకూడలేదు. అహంకృతి వాచ్యుడను ఆత్మయే కాని శరీరముకాదు. అట్లొందితన
 బ్రాహ్మణోహం, కూడ్రోహం, కృశోహం, వృద్ధోహం, ఇత్యాదిలినిశరీరకథర్పములను ఆత్మ
 ల్లం దాటోపింత్రివ్యవహరించుట అలోకమునలదునాకుకయ్యెయ్యెన్నది. అందున నుత్తరకళాధర
 యందెట్టివలదుబువలికినను బుద్ధిమంతులనవసరము నేనురకయాత్మసర్వకామము ననుసరిం
 చుచుండవలయు. ఈయాత్మకు కర్మానుగుణముగ కెక్కుభిన్నములును, అనంతభవములును
 గలుగుచున్నందును. వివేకింతునవాడను శుద్ధుడును పాశించి కానికృతజ్ఞానదిక్కును జెంది
 యజ్ఞానతిమిరమును పాఠించి తన్నుతానెఱింగి భక్తయాత్మతారమును అగవంతుని సాదక
 మలములయందర్పించియాభగవంతునికటాక్షముచేత్రకృతిబంధవినిర్ముక్తడయి పునరావృ
 త్తిరహితమాక్షమును జెందును. నీపుణ్యగవదాజ్ఞయగుత్రుతి, స్వపులనల్లంఘింపక శాస్త్రో
 క్తమార్గంబున నడచుచుననవరతము భగవన్నామస్తరణముచేయుచు నిరంతరభగవద్భా
 నవరుండవలది నీకరణకళేబరములను భగవత్త్రైకర్యమానవినియోగించుచుండుము. ఆత్మ
 యనెడువధికుండు శరీరమనెడిరథమునారోహించియున్నాడు. ఈరథమునకు ఇంద్రియ
 ములుగుట్టములయి, మనగువగ్గుమయి, బుద్ధిసారథియైయుండును. బుద్ధిమంతుండు ఇంద్రి
 యముల నెడి గుట్టములనుబొగ్రతతోడశాస్త్రోక్తమార్గమున నడపించిన నిర్భయుండై హాత్
 మును జెందును. సారథియగుబుద్ధిబొగ్రతతప్పిచునస్సనెడివగ్గుములను వదలవిడిచిననింద్రియ
 ములనెడి దుష్టాశ్చములు శరీరరథమును రాజమార్గమగువేదాంతవిధిని విడిచిపెట్టివిషయవి
 థికినీడ్చుకొనిపోవును. అమార్గము రథికుండగునాత్మను యమగుట్టలమునకజేర్చును. కాన
 భగవంతుండు నాయంచావేరించి నీకుచేసినహితోపదేశమును మఱివక బొగరూతడవయి
 సాధుజనులతోనహవాసముచేయుచు ఆయుశ్శేషమునుగడపి బ్రహ్మనందమును జెందిగుభిం
 పుము. అనిహితోపదేశముచేసిన నాగనాథగురువచనములనువిని నిర్మలచిత్తుడయి యత
 నికి సాష్టాంగపదనముచేసి గురువుంగవా! భగ్యుండనైతిని. కృతకృత్యుండనయితిని. ఇపుడు
 మృత్యువును ప్రియమగునతిథివలె నిరిక్షించుచున్నాడను. భవరోగైద్యుండగుభగవంతుం
 డు నీరూపమయివచ్చి నాకునీడ్చిపదమునిచ్చెను. చానిని నేవించుటచే నాభవరోగముమాని
 నీకటాక్షముచే ముక్తడనయితిని. శ్రీపాండురంగమూర్తిని అనేకభక్తులుపాశించుచున్నారట.
 ఐనను అర్చారూపింతుగుభగవంతునిని సహజశ్రీనిడంకిని భుజించిననాకుదేవునికిని, భాగ
 వతాచార్యమునకయివుక్తునితలను భేదించినకపీరునకును, మహిషమునూటిచే నాబుగు
 వేదములను బలికించినజ్ఞానదేవునికిని, తనశృద్ధుమాండుపండరినాకునిదాచిపెట్టినసామం
 తునికిని, మరియగుట్టివిచిత్రచరిత్రముల ననుష్ఠించిన తక్కినభాగవతులకును సభ్యులూరు
 లుగలరా? ఈకాలమునస్వర్సవేదిచే నినుము బంగారమగునట్లు నాశరీరమును పుటమువెట్టి
 నన్నుబరికుద్ధినికజేసిన నీకుసదృశులెవరనిచెప్పవచ్చును. నిస్సమాభ్యధికండగు శ్రీమత్పం
 డరినాథుండు తనకతానే సదృశుండగునట్లు నీకునీవేసదృశుండైయున్నాడను. అనియా
 చార్యునిస్తులించి యతనిపాదచ్ఛాయంబులు కొన్నాక్షపటవసించి యాచార్యునియనున
 తును జెంది పండ్లరిపురమునకువచ్చి శ్రీపాండురంగునిని దర్శించి శాకుంఠియందుండి బ్ర
 హ్మనందమునకుభుజించుచు శ్రీభాగవతమునందలి వందలైంకులములను ముఖాభ్యసరి

భాషయందు యనన్త నానమువారించి యాచార్యుడగునిధింభివద్యమును తప్పక తోరము
తేప్పమును గడకి భగవత్స్వామ్యమును జెందెను.

భవభయహరాయనము.

నేలువదియొడవ యథాయము.

ఏకనాథస్వామిచరిత్రము.

విద్యావగరముననుండి దేవాధిదేవుడగుక్రిరుక్మిజీకాంతునిని పండరిపురమునకు తెచ్చి
పూర్వమువలె ప్రతిష్ఠించి యభిలషాకములకు శుభీవనమునుగల్పించి సాధుజనులనుభవతో
పింఠించినకుటానుభావుడగుదాసునికి చక్రపాణియను సుకపుత్రుడగుకలిగెను. అతఁ
డుకల్యాణగుణగణరాజ్యై యనవరతము శ్రీహరిభజనముచేయుచుండెను. అతని పుత్రునికి
గూర్జనారాయణుడని నామకరణముచేయఁబడియె. ఈ పుత్రునికి నుచితకాలమున పా
లో, వనయన, వేదాభ్యయన, శాస్త్రాభ్యాసములు క్రమముగ జరపఁబడియె. పిదప రుక్మిజీ
యను సుకకన్యకను ఇతనికి పాజిగ్రహణముచేయించిరి. వీరిరువురికిని కుమారుభావుడయిన
యేకనాథుడగు పుత్రుడయి యవతరించెను. ఈయేకనాథునికి తల్లిదండ్రులు యథాకాల
ముననుపనయన వివాహములను జేయించిరి. ఇతఁడు పూర్వజన్మనాసనచే గతబాల్యము
నందే సాధుజనులయందు విశ్వాసముగలవాఁడయి సాధువులగోష్ఠియందువసించుచు శ్రీహరి
భజనమున నత్యంత ప్రీతిగలవాఁడయియుండెను. అపుడవట వరమజ్జానియై దత్రాత్రేయో
పాపకుడగు జనార్దనపండితుడను సుకమహర్షి యుండెను. ఏకనాథుడతని చెండుకు
బోయి సాష్టాంగవందనముచేసి భయభక్తులతోడ బద్ధాంజలియై నిలుచుండగా జనార్దన
పండితుడతనిఁజూచినయనా నీవెవ్వడవు? బాలుడవగు నీవుక్రీడాపక్షినివిడిచి తల్లిదం
ద్రుల నెడవాని యిచటి కేమికారణంబుగవచ్చితివి. అనియడుగఁగా ఏకనాథుడట్లనియె.
ఓస్వామీ! ఇదివఱకు నేనెత్తిన జన్మములకు లెక్కలేదు. అజన్మములందు నాకెందరోతల్లి
దండ్రులయిరి. ఈకరీరమునకునివెంచిన తల్లిదండ్రులును, మునుపటి తల్లిదండ్రుల కోటిలో
చేరదగినవారే కాని వీరులందుడు శేషమేమియునుగానము. నిరుపాధిక జనకుడగు శ్రీగు
న్నారాయణుడు నాకును, నీకును, నెల్లలోకములకును తండ్రియై యున్నాఁడు. వానిని తే
కుకృత్యమే నావమగ్ధ భక్తులకును ద్యోతరీరము లభించెను. ఈజన్మమునందును అజగత్సా
ధును పొందిత యాజగదనిరాధ యై ముగములకువశ్యుడనయి కాలమునువృథా వృధి
శ్రేని నేనుజకుప్రాయుడనగుదును. సాధుగోష్ఠిని జేరికాంతి గూఢముననుభవించుటకామును
ద్యోజన్మమునకు ప్రయోజనము. అట్టిగూఢముననుభవించునీక కాను, శ్రోధ, లోభ, మోహ,
కుడ, మాత్సర్యముల నెదియెదిక ద్యుగ్ధము నన్ను బాధ పెట్టుచున్నది. ఈభీకరశత్రువులను జి
యించినకాఁదముగ నా జీవనముకలహింపకుననినయెందుకొని బ్రహ్మనందగుభామును జెంతు
ను. అట్టిభామునంభయములేమీని. (అజగతి నజ్ఞనందగతిరేకా । భవతిభావార్థవతతేజా
దా) అనినది భాము భామున వాఁడులకు నజ్ఞనందనానామకమైన నామ లేదనినట్లుం

చి సజ్జనాశ్రేయగులగు దేవరవారిపాదపద్మములనాశ్రయించి యనవరతముకైంకర్యము చేయుచు కృతార్థుడనయ్యెదనని నిశ్చయించుచున్నది. శరణాగతరక్షణము సర్వేశ్వరుని కిని, సాధులకును స్వభావగుణముకదా? అనివిన్నవించినయీబాలనిముద్దుపటలకు జనార్దనపండితుడడు మిగులనాశ్చర్యపడి నీవుకేవలబాలుడవైయున్నాడవు. నీవివేకము అద్వితీయమునునీమాటలు కర్ణామృతములైయున్నవి. ఇదిఅఘటితములను ఘటింపించుభగవంతుని ఘటనయనితోచుచున్నది. లోకులందఱు భగవద్విముఖులయి కామక్రోధాదియరిప ద్వర్గమునుపాపించుచుండ నీవీబాల్యమునందాయరిప ద్వర్గ స్వభావమునెఱిగి యింద్రియ గుణమును ద్వేషించి బ్రహ్మనందగుభము నపేక్షించితివి. హృషీకములుబాధింపవు. భయపడకుము. నీవుకొరెనట్లే నాచెంతవసించుము అనియనుగ్రహించెను. అవుడునారదసల్లాపము చేశ్రీవేదవ్యాసులకును, మహర్షి సల్లాపముచే ద్రువునిగినినెట్టి యానందముకలిగెనో యట్టి యానందమునుజెంది యేకనాథుడనుసంతోషించెను. అదిమొదలు (శరీరంసగువిజ్ఞానం । వాసంకర్తగుణానసూత్ర । గుర్వర్థంధారయేద్యస్తు । సశిష్యనేతరస్త్వతః) అనునీతిని ఆత్మాత్మీయములను ఆగురునియధీనముచేసి గురుకులవాసముచేయుచుండెను. ఏకనాథుడడు (గురుపాదాంబుజంధ్యామేత్) అనునీతిని గురుపాదపద్మధ్యానముచేయుచు పరమపాపనమగువారియొచ్చిష్టమునుభుజించుచు వారిపాదచ్ఛాయయనందగి వర్తించుచుండెను. జనార్దనపండితుడేకనాథుని ధీశక్త్యాదిగుణగుణులనుజూచి యెంతయుసంతోషించి యోవత్సావనవరతము నాకుకుశ్రూషచేయుచు నన్నెడవాయకయున్నావు. నీజననీజనకప్రభృతులన్నవస్త్రములకులేక భిన్నులయియుండురు. తల్లిదండ్రులు కుండుచుండ నీవువారలచింతలేకయిచటనుండుట న్యాయ్యముకాదు. నేనునీకుకొంతద్రవ్యమిచ్చెదను. ఆద్రవ్యమునుకకుశలవస్త్రమానవత్రికతోడ నీతల్లిదండ్రులకుపంపి నీవునాయెంటిలెక్కలనువ్రాయుచు జాగరూకుడవయియుండుమని నియమించెను. ఏకనాథుడడు మహాభాగ్యుని యాచార్యుడనియమించినట్లుచేయుచుండెను.

ఏకనాథు జనార్దనపండితుడేకనాథుని సామర్థ్యమునుబరీక్షింపవలయునని తలచి యతనిజూచినీవిదివఱకు వ్రాసినలెక్కలను మొత్తముచేసినాకు తెచ్చిచూపుమని నియమించెను. ఏకనాథుడడువలెయని పగలంతయునాచార్యుకైంకర్యమునందు జాగరూకుడయి యుండి రాత్రియాచార్యుడడు శయనించినపిదపదీపమునుంచుకొని లెక్కలను మొత్తముచేయింజున్నావు అర, పాతిక, పరక, వీసము, వ్యత్యాసముగనుండుటచే ఏకనాథుడడు నిద్రాహారములనువర్జించియీరాత్రియంతయును తదేకధ్యానముగ లెక్కలనుబరీక్షించుచుండెను. జనార్దనపండితుడడు రాత్రిమూడవజామున మేల్కొని యేకనాథునిని అతడువాడుకగా శయనించుస్థానమునందుగానక వెదకకగానతడొకయేకాంతస్థలమునందుగూర్చుండి దీపముపట్టుకొని తదేకధ్యానముగ లెక్కలను బరీక్షించుచుండుటనుజూచి యతనికి తెలియక కొంతదూరమున నిలుచుండి చూచుచుండగా కొంత నేపయిన పిమ్మట ఏకనాథునిలెక్కలనుబరీక్షింపనందున నతడు సంతోషమును జెందితనదాచార్యుడడుచెంతనిలుచుండినదియెఱుంగకయేయట్టిపరకనవ్వును భరియనితెచ్చెను. అదిచూచి జనార్దనపండితుడేకనాథుని

యెదురవచ్చి నీవేమియాశ్చర్యమునుగంటివి. భళియనిచెప్పినప్పుడు చేయితట్టుటకు కారణ మేమనియడిగిన నేకనాథుఁడు తలయెత్తించి శిష్యులుగలేచి యాచార్యునికివందనము చేసి తననప్పుడు కారణమును విన్నవించెను. అదివిని జనార్దనపండితుఁడునవ్వి యోరి ఏకనాథా! ఒక్కజోముగ నేనునీచెంతవచ్చినిలుచుండునదియెఱుంగక పరకతై, వీసమునతై, తదేకధ్యానముగ నీమనస్సును లెక్కయందులయింపఁజేసితివి. ఇట్టియచంచలస్థితి నీకు భగవంతునియందుకలిగెనేని నీభగవత్పాఠ్యమును జెందుటకు సంశయములేదు. ఇదియే నీవుకోరినపరమశాంతిగుణమని హితోపదేశమును జేయఁగా ఏకనాథునికి తత్త్వణమున వైరాగ్యముగలిగి స్వామీ! దేవరవారికరుణచే నాకోరికసిద్ధించి నాజన్మముసఫలమయ్యెను. దేవరవారిహితోపదేశమనెడి ప్రదీపమనాదికాలముగ పెక్కుజన్మములయందు నన్నెడవాయకుండినయజ్ఞానమిరమును పాఱఁదోలెను. అనిచెప్పితాటియాకులనుగంటుమును భూమిపైనునిచుగురువుగవా! లెక్కింపశక్యముకానినాసంచితప్రారబ్ధములు దేవరవారికటాక్షముచేరూపుమానియున్నచోటు తెలియకపోయెను. ఇదివఱకు నరశరీరమునుధరించుటవృత్తితోఁగూడియుంటిని. దేవరవారియుపదేశముచేసివుడు నేనెకమనుజుఁడనయితిని. ఐనను నన్నువిశ్వసించవలదు. ఈశరీరధమునఁగట్టఁబడియుండు దుష్టేంద్రియాశ్వుములు నాస్వాధీనముననిలువవు. ఇవివేదాంతపథమునుదప్పించి విషయవిధియందుచరించి నన్నయమఃపట్టణంబునఁజేర్చునని వెఱచెదను. నాకుదృఢమగుబుద్ధియనుపగ్గమునిచ్చి యాదుష్టాశ్వుములయిచ్చుకువచ్చిన గమనమునుదప్పించినన్నర్పిరాదిమార్గముననడపించి శ్రీవైకుంఠదివ్యనగరమునఁజేర్పవలసినభారము నీదియైయున్నది. నేను నీసన్నిధిని శరణాగతిచేసిననాఁడే యీయాత్మభారము నీచేవహింపఁబడినదయ్యెను. ఇపుడు నేనుమరలప్రార్థించుట యనావశ్యకము. అయిననునీతోడిసల్లాపమునాకు ధారక, పోషక, భోగ్యరూపములయియుండుటచే మునుపటివిన్నపమునేమరలవిన్నవించుచున్నాఁడను. అనిచెప్పిన ఏకనాథునివాక్యములను వినిజనార్దనభట్టుమిగులసంతసించి యతనినాలింగనముచేసికొని యతనిచెవిని శ్రీతారకమంత్రమునుపదేశించెను. ఏకనాథుఁడు కృతార్థుఁడనయితిని యానందించియేమరకయూచార్యశుశ్రూషచేయుచుండెను.

ఇట్లుండ శ్రీజనార్దనపండితుఁడు ఏకనాథునినిశ్చయజ్ఞానమును, భయ, భక్తి, విశ్వాసములనుజూచి యతనిస్వభావమువమానరహితమయి యున్నది. ఇతఁడు భగవంతునియవతారముగనుండవచ్చునని తోఁచునున్నది. ఇట్టివానికిశ్రీదత్తాత్రేయస్వామిదర్శనముచేయించుటయుచితమని తలఁచి యేకనాథునిఁజూచి నీకుఅస్తదాచార్యుఁడయి, జగద్గురువగుశ్రీదత్తాత్రేయస్వామి దర్శనముచేయించెదను. అమహాత్ముఁడు హేయమగు వేషమునుధరించుచున్న. దానిఁజూచి నీమనంబున సంశయింపకుము. నేనతనితోఁగలసిమాటలాడుచుండు నేపుడు నీవతనిపాదములనుగట్టిగవట్టుకొనియతనిని ధ్యానింపుము. అతనికి నీయందు కృపకలిగితనయుచ్చిష్టమునిచ్చునేని తోడనేస్వీకరింపుము అనిచెప్పఁగా ఏకనాథుఁడు గురువునవలూకించియోస్వామీ దేవరవారిపాదములములకన్నమించినగొప్పవదార్థము వేఱొకటి నేనెఱుంగననిచ్చెన్ను. అదివినిజనార్దనపండితుఁడోయేకనాథా! నాయుపాసనాపై వడుగుదత్తాత్రేయనికి నానియమనుచుచే భక్తిచేయుము. అతనికృపకు పాత్రుఁడవయితి.

మిగులసంతోషించును. అనిచెప్పియేక నాధునిచిలుచుకొనియడవికిఁజొరలు స్వాచార్యునిని ధ్యానించుచుండఁగా అనఘాయాపత్యమగు దత్తాత్రేయభగవంతుఁడు తురుష్కువేషధారియయి ముంగలపాతైత్కూరమయ్యెను. జనార్దనపండితుఁడు తనగురువును ఏకనాధునికిఁ జూపి యదిగోచూడుము. ఈన్నాథుఁడు తురుష్కువేషభరులఁడయి యశ్వమునారోహించి వచ్చుచున్నాఁడనిచెప్పచుండఁగా దత్తాత్రేయస్వామి జనార్దనపండితునికెదురవచ్చి గుఱ్ఱమునవరోహించెను. అప్పుడు జనార్దనపండితుఁడు గురువునకుసాష్టాంగవందనముచేసియతనితోడనే కాంతముగఁగూర్చుండిమాట్లాడుచుండెను. ఏకనాథుఁడు ఇతఁడెవ్వఁడోయని సంతయించుచు దూరముననిలుచుండిచూచుచుండెను. ఇట్లుండ దత్తాత్రేయస్వామి నన్నాఁకలిచాఁకించుచున్నదనితనశిష్యునితోచెప్పెను. జనార్దనపండితుఁడు తనయోగబలముచే మద్రసాపేటకుగు నన్న మునప్పడేతెప్పించిస్వర్ణపాత్రముననునిచియూచార్యునికెదుటనుంచెను. అపుడు గురుశిష్యులిరువురునునకావత్క్రిధోజనముచేయుచుండ దత్తాత్రేయస్వామి జనార్దనపండితునిజూచి నిన్ను వెంబడించినచ్చిన నీశిష్యుఁడునునకావత్క్రికర్ణుఁడనితలఁచితివేని నతనిఁచిలువుమని నియమించెను. ఈమాటనువిని యేకనాథుఁడదియేమివివరీతము. బ్రత్యక్షముగతురుష్కునితోడ నేనెట్లుజింతుననిచెప్పచు దూరముగఁజొలఁగిపోయెను. దత్తాత్రేయస్వామియవృత్త్యుఁడయ్యెను.

అపుడు ఏకనాథుఁడువచ్చిజనార్దనపండితునకు సాష్టాంగవందనముచేసియోస్వామీయి పుడిచిటికివచ్చిన తురుష్కుఁడెవఁడు. దేవరవారతనికిసాష్టాంగవందనముచేసి యతనితోడభుజించుటకు కారణమేమనియడిగిన జనార్దనపండితుఁడు తనశిష్యుఁడయినయేకనాథునిఁజూచియతఁడత్రమివార్చి పుత్రుఁడగుదత్తాత్రేయస్వామి. పూర్వమేనితోనేను జెప్పియు నీపువ్విశ్వసించకపోతివి. ఇతనినేవరమయోగులకును మర్కథమయినది. మనభాగ్యవశముచే ఈమహాత్మునిదశ్శనము నీకునీధించియు, నీపుకల్పచిత్తృఁడవయియతనికటాక్షమునకులక్ష్యముగాకపోయితివి. కల్పవృక్షము వృక్షసామాన్యముగను, కామధేనువును ధేనుసామాన్యముగను తలఁచువారివలె నామహర్షునిని మనుష్యసామాన్యునిఁగతలఁచితివి. అష్టాంగయోగములును, అఙ్గమాద్యష్టనీధులునునీధించినను ఈమహాత్మునిదర్శనమునీధించుటమర్కథము. అట్టిదివ్యమూర్తిమాహాత్మ్యమునెఱుఁగకయతనిచేషమునుజూచితురుష్కుఁడనిగర్హించితివి. అంతవేషమగుదైత్యాగమేయాత్మకుముఖ్యస్వరూపమగునుగాని బాహ్యవేషమెట్టిదైనను అది బ్రయోజనకారకాదనగుట్టి పరమధర్మమును దత్తాత్రేయాదివరమయోగులు లోకులకును స్థించిచూపుదురు. నీవీతత్వమునెఱుఁగకమానపోతివి. ఐననుకొదవలేదు. ఇకనైననుసావధానముతోచూడియుండుమనిచెప్పినవిని యేకనాథుఁడాచార్యునవలూకించిగురువుఁగవా? దేవరవారిపాదపద్మముల నాశ్రయించిననాకు మఱియొకరితోపనియేమి? నేనుశ్రీకరణగుర్గితోడదేవరవారిని ఆశ్రయించినదియథార్థమయిన నత్యక్షాఁడగుదత్తాత్రేయస్వామినాయండుబ్రహ్మదగనుగాక. వృక్షములముననీరుపోసినకొమ్మ ఫలముచ్చనట్లుదేవరవారిసనువర్తించునాయండు దత్తాత్రేయస్వామికిసంతోషముకలుగుననుటకు సందేహములేదుఅనివిన్నవించినశిష్యునిమాటలకు సంతసించి యతఁడు వెంబడియ జనార్దనపండితుఁడు స్వగృహముచేరెను.

మఱియొకనాఁడు జనార్దనపండితుఁడు ఏకనాథునిని వెంటఁబెట్టుకొని యడవికివచ్చి విజనస్థలంబుననుండి దత్తాత్రేయస్వామిని ధ్యానింపఁగా ఆమహత్మ్యఁదోకపకీరువేషమునుధరించుకొనివచ్చెను. కామధేనువుశ్వానరూపమునుగరించియామహానుభావుని వెంటఁబడించుచున్న జనార్దనపండితుఁడీరూపమునుజూచి చిత్రమునకలంకములేకసాష్టాంగవందనముచేసియతనితోడఁగూర్చుండి సంతాపణముచేయుచుండెను. అపుడుదత్తాత్రేయస్వామి తనశిష్యులను సందేహింపఁజేసి త్రికొని తనతోడవచ్చిన శ్వానముపాలనుతనకమండలుపునపిడికి యారొట్టెనుఁటచి యాపాలలోనద్దిగుజించుచుండెను అపుడేకనాథునికి చిత్రకాలుష్యముమానకయుండుటచేనతఁడుదూరముగనిలుచుండి మాచుచుండెను. దత్తాత్రేయస్వామి జనార్దనపండితునిఁజూచి నిన్ను వెంటఁబడించుచున్నవాఁడు నీకంతరంగశిష్యుఁడు. కానవానిచటకిఁబిలుపుమని నియమించెను. అపుడుజనార్దనపండితుఁడు తనచేతితోఁసయిగవేసి యేకనాథుని రప్పించి దత్తాత్రేయస్వామిభుక్తశేషమగుమహాప్రసాదమును అతనికిచ్చి, స్వాచార్యుని పాదకమలంబులఁబడవైచి యాయాత్మను జక్కఁగఁగటాయీంపవలయుననిపఱింపించి యతనిచరిత్రమునంతయు విన్నవించెను. అదివినిదత్తాత్రేయస్వామి సంతసించిజనార్దనపండితునిఁజూచియాయేకనాథుఁడువేదవ్యాసమహర్షి ప్రణీతమయి, సకలవేదసారమయి, శ్రీమద్రామాయణమునందుఁగల సకలవేదశాస్త్రమునందుమిగుల ప్రఖ్యాతిపొందుచున్న మఱియొకనాథుని తఁడవరమభక్తియుక్తఁడయి పెక్కువారికి రసంబులఁ జెప్పి భగవద్విష్ణుముఖులగుచేతనులకాభిముఖ్యమును గలుగఁజేయుననియనుగ్రహింపఁగా జనార్దనపండితుఁడు సంతోషించియేకనాథునిఁజూచియిప్పుడైనను నేనుజెప్పినది నిజమనితోచుచున్నదా. అస్తత్స్వామిభుక్తశేషము పరమపావనమని స్వీకరించితివాలేక వారివేషమునుజూచిశంకించి యాప్రసాదమును పాఱవై చితివా ? అనియడుగఁగా నేకనాథుఁడు నిజగురువునవలోకించి మహాత్మా నేను మందభాగ్యుఁడను కాన నీవరమాచార్యుని ప్రభావమునెఱుఁగక యితనివేషమునుజూచి చిత్రమునకలుపించి నాచేతికందినమహాప్రసాదమును స్వీకరింపకపాఱవై చితినని భయపడుచుచెప్పెను. జనార్దనపండితుఁడు కొంతచింతించి తనచేతనుండిన తాంబూలమును దత్తాత్రేయస్వామికిచ్చెను. వారుదానినిస్వీకరించుచుండఁగావారిసౌతినుండికొంతతమ్మయెత్తియేకనాథునిసౌటవేసెను. పరమపావనమయినపరమాచార్యులయుచ్చిష్టమితినిసౌటవడినంతట నితనికి చిత్రకాలుష్యముమాని సర్వప్రపంచము భగవత్స్వరూపముగఁదోచెను. వెంటనే దత్తాత్రేయమూర్తి యపుశ్శుభ్రఁడయ్యెను. జనార్దనపండితుఁడేకనాథునితోడ స్వగృహమును జేరెను. ఏకనాథుఁడభీండ్జ్ఞాయుక్తఁడయి చేతనాచేతనములగుసర్వపదార్థములు భగవత్స్వరూపమనియు, చిదచిద్రూపమగు సర్వప్రపంచమాభగవంతుని శరీరమనియు, అతఁడే సర్వమునందును శరీరమైయున్నాడనియు భావించుచునన్యమునెఱుఁగక యాచార్యునికి పాదచ్ఛాయయనఁదగి వర్ణించుచుండెను.

జనార్దనపండితుఁడోకనాఁడు ఏకనాథునియధ్యవసాయమును జూచియిట్టిమహాత్ముఁడు నాకుపరిచర్యచేయుటయు చిత్రముగాదనియోచించి యితనిఁజూచి యాయేకనా

ధానీపుత్రుడై ట్టి పురమునకుఁబోయి నీతల్లిదండ్రులకువందనముచేసి గృహంబునవసించి దేవాతిథి పితృపూజలను శ్రద్ధతోఁ జేయుచు పంచకాలపరాయణుండవయి యనవరతము భగవంతుని భజించుచు లోకులకుభగవద్భక్తిని గలుగఁజేయుచునుండుము. నీవిట్లుచేయుట నాకుపరమ సమ్మతము. సచ్చిహ్యనికాచార్య నియమనమలంఘనీయముగదా? అనినియమించిన ఏక నాథుఁడాచార్యునివివందనముచేసి గురునాథా నీవిశ్లేషమునెట్లుసహించును. విసమనీయాజ్ఞ నుశిరసావహించి నీపునియమించినట్లు చేసెదననివిన్నవించి యాచార్యనియమముచేలది పై ట్టి పురమునకువచ్చి తల్లిదండ్రులకు వందనముచేసి కుశలతృష్ణముచే నెల్లరను సంతోషింపించితనయాచార్యుఁడాజ్ఞాపించినరీతినిగృహమునందువసించితనయింటసాన్నిధ్యముచే నియుండుశ్రీపాండురంగమూర్తినిభక్తితోడనారాధించుచు నెడతెగకహరికీర్తనముచేయుచు నతిగులనారాధించుచు తచ్ఛేషమును స్వీకరించుచు భోజనానంతరము పురాణశ్రవణము చేయుచు కాలముగడపుచుండెను. ఇతనిజ్ఞానానుష్ఠానములనుజూచి సాధుజనులొందించుచుండిరి. +

ఒకనాఁడేకనాథస్వామి స్వప్నమునందు శ్రీపాండురంగఁడు ప్రత్యక్షమయి యేకనాథా వార్తీకిప్రోక్షమగురామాయణమును మహారాష్ట్రభాషయందురచించుచు. దానినిబిరించి మందప్రజ్ఞులుజ్జీవించురు. అనినియమించియదృశ్యుఁడయ్యెను. తోడనే యేకనాథస్వామి మేల్కొనిస్వప్నమునువిశ్వసించి గుముహూర్తమునందిష్టదేవతాప్రార్థనాపూర్వకముగభావార్థరామాయణమును పేరుపెట్టిగంభము వ్రాయుటకుఁపారంభించెను. ప్రక్కయింటి బ్రాహ్మణుఁడనుయోగ్రస్తుఁడయియుతఁడు సంస్కృతగంభమును మహారాష్ట్రమున వ్రాయుట కెట్లుసమర్థుఁడగును. ఒకవేళశక్తికలిగి వ్రాసిననులోకమున దీనినెవరుగౌరవించురని చెప్పచుండెను. ఏకనాథస్వామిస్వప్నమున జూనకీరమణుఁడు ప్రసన్నుఁడయియేకనాథానిద్రించుటకార్యముకాదు. నీవాక్కులచే శ్రీరామాయణసారమగు నానందరసమనుభవంబువచ్చి తననిచెప్పియతనిచెంత తాటియాకులను, గంటమునునిచి యదృశ్యుఁడయ్యెను. ఏకనాథస్వామి మేల్కొని శ్రీరామచంద్రనికృపకుసంతోషించి శ్రీరామాయణమును వ్రాయుచుండెను. ఇట్లువ్రాయుచు నుండరకాండమునందాంబనాయుఁడు సీతాన్వేషణమునకయి మహేంద్రపర్వతముననుండి లంకకులంఘించెనని వ్రాయునపుడు శ్రీరామచంద్రచరణారవింద సేవాధురీణుఁడగు నాంబనాయుఁడవ్వడు పరిపూర్ణముగ ఏకనాథునియందావేశించియుండుటచే శరీరముపరవశమయి యాకాశమునకెగసి ప్రక్కయింటిముంగిటబడెను. అప్పుడాంబి బ్రాహ్మణుఁడీశబ్రదునువిని భయపడుచు ముంగిటవచ్చిచూడఁగా ఏకనాథస్వామి మూర్ఖాక్రాంతుఁడై పడియుండెను. అతనిశరీరమును శోధించునపుడతనిచేతులయందు ఐత్రములునులేచినియునుండెను. అఐత్రములనుతీసిచదివిచూడఁగా ఆంబనాయుఁడు మహేంద్రపర్వతమునుండి లంకకులంఘించెననివ్రాయఁబడియుండెను. అబ్రాహ్మణుఁడదిచూచి యాశ్చర్యపడి నే నీమహాత్మునిప్రభావమునెఱుఁగక దూషించుచుంటిని. ఇతఁడుమూర్తీకరించిన భగవంతుఁడనుటకు సంశయములేదని నిశ్చయించి శైత్యోపచారములచే నేకనాథస్వామి మూర్ఖుననుమాన్వియతనిగృహంబునకుఁబోడ్కొనిపోయి కూర్చుండఁబెట్టి యతనిపాదపద్మములకు వందనంబాచరించి స్వగృహముచేరెను.

మఱియొక నాండీ బ్రాహ్మణుఁడు ఏకనాథస్వామివలన నుపదేశమును జెందవలయునని తలచి యతనిసన్నిధికివచ్చి తనకోరికనతనికెఱుకచేసి మఱిత్వా నీయుపదేశముచే నేనుకృతార్థుఁడనయ్యెదనని విన్నవించెను. అప్పుడేకనాథస్వామి (సంపత్సరంత్పర్యంవా । మాసత్రయమధాపివా । పరిక్ష్యవివిధోపాయైః । కృపయానిస్సృజమావదేత్) అనగాసంపత్సరమునను, ఆఱు నెలలయినను లేక మూడు నెలలయినను బహువిధోపాయములచే శిష్యునిని చక్కగపరీక్షించి నిస్సృహుఁడయి కృపతోనాచార్యుఁడుశిష్యునికిమంత్రోపదేశముచేయవలయుననువాక్యమును స్మరించి వీనినిబరీక్షింపకయే నే నెట్లుపదేశింపవచ్చును. ఖ్యాతిని, లాభమును, పూజలనుబొందఁగోరి శిష్యునికుపదేశించినయాచార్యునికనర్థము సంభవించును. (శిష్యపాపంగురోరపి) అనురీతిని శిష్యునిపాపమాచార్యునిఁజెందును. కాననాచార్యుఁడు తన్నాశ్రయించినశిష్యునిని బహువిధములచే పరీక్షించి (సద్బుద్ధిస్సాధునేవీపముచితచరితస్తత్వబోధాభిలాషీ । శుశ్రూషుస్త్యక్తమానః । ప్రణిపతనపరః । ప్రశ్నకాలప్రతిక్షః । శాంతోదాంతోనసూయశ్వరణముపగతశ్శాస్త్రవిశ్వాసశాలి । శిష్యోపాప్తః పరిక్షంకృతవిదభికుతంతత్వతశ్శిక్షణీయః) అనురీతినిసద్బుద్ధియై, సాధునేవియై, మంచినడతకలవాడయి, తత్వబోధాభిలాషియై, శుశ్రూషుపరుఁడయి, త్యక్తమానియై, ప్రణామపరుఁడయి, ప్రశ్నకాలమును బ్రతిక్షించువాడయి, శాంతుఁడయి, దాంతుఁడయి, యసూయారహితుఁడై శరణాగతుఁడయి, శాస్త్రవిశ్వాసశాలియై యుండువానిని శిష్యునిఁగనంగీకరింపదగును. శిష్యునిత్రాపహరకులగుగురువులును, గుణహీనులగుశిష్యులును పరస్పరమనర్థపడుదురనుటకు సంశయములేదనితనలోచింతించి యాబ్రాహ్మణునిఁజూచి రేపు నేను శ్రీపాండురంగునిని పూజించుకాలమున నీవురమ్మనిచెప్పి పంపి వెంటనే తనయింటనుండువారలనుబిలిచిరేపు భగవదారాధనకాలమునందు దేనికయినను నేనుమిమ్మెవరినెనిబిలిచిన మీరదివినివారివలె దూరస్థులరయి యుండుఁడని నియమించియట్లుమఱునాఁడు భగవదారాధనమునకుపక్రమించినతోడనే ప్రక్కయింటి బ్రాహ్మణుఁడువచ్చి యతనిచెంతనెమ్మదిగఁ గూర్చుండి యుండెను. అప్పుడేకనాథస్వామి ఎవరచ్చట, ఎవ్వరచ్చటయని గొంతైతిపిలిచి పిలిచి కోపించి యిదియేమివిపరీతము. నాయింటనుండువారందఱును స్వకార్యములయందుబౌగరూకులై స్వామికార్యమునందు అశ్రద్ధధానులై యుండునట్లు తోచుచున్నది. ప్రతిదినముతెచ్చువారు నేఁడేలభగవంతునభిషేకించుటకు నభిషేకతీర్థముతెచ్చియుంచరు. ఎవరయిననుశీఘ్రముగఁబోయి తీర్థమును దేవలయునని పలుమాఱుపిలిచియు సంకేతముప్రకారముగ సుక్కరునుబలుకరైరి. ఏకనాథస్వామియెవరును సమయముననక్కఱకురాలేదు. నేనేపోయి యభిషేకతీర్థమునుదెచ్చుకొనియెదనని చెప్పెను పాత్రమునుదీసికొనిపోయి దీర్థముతెచ్చి భగవంతునిభిషేకముచేసి యారాధనము ముగించినపిదపనతిపూజచేసి తచ్చేషమునుస్వీకరించి పరిశుద్ధఫలమునఁ గూర్చుండి తనమనంబుననిట్లనిదితర్కించెను. ఈప్రక్కయింటి బ్రాహ్మణునిశిష్యునిఁగనీడ్వకరించి నే నెట్లుపదేశింపవచ్చును. అభిషేకార్థముబలమునెవరైననుదెచ్చి యిందని నేనుపలుమాఱుపలుకుచుండుటను నాయండఁగూర్చుండివినుచుండియునితఁడు నేను తెచ్చియిచ్చెదననిచెప్పకయూరకుండెను. నన్నాచార్యునిఁగవరింపవచ్చు పూజార్థమునాకొకచెంబుబలముతెచ్చియిచ్చుటకుఁ జైతోపూనుకొననివాఁడు అత్తాత్మీయములనెట్లుభగవం

తునికర్పించును. కావున వీరడుపదేశమున కర్హుడగుకాండని నిశ్చయించి యిచ్చుపదేశమునకు కాలముచిత్రమయియుండలేదు. మఱియొకప్పుడు చూచుకొందమనిచెప్పి వానిని యింటికిపంపెను. ఏకనాథస్వామి శ్రీపాండురంగనియమనప్రకారము రామాయణమును వ్రాసియుగించి శ్రీబ్రహ్మత్రేయస్వామియనుగ్రహమున శ్రీభాగవతమునుమహారాష్ట్రమునరచించి యనవరత భాగవద్గుణభవముచే పరమానందభరితుడయి కాలక్షేపముచేయుచుండెను.

శ్రీమద్బ్రహ్మత్రేయమహాగురవేనమః.

నలువదియావయధ్యాయము.

ఏకనాథస్వామియింట పండరసాధుడను పరిచారకుడయియుండినచరిత్రము.

ఏకనాథస్వామి జగన్నివాసునిని సర్వోపచారములతోడపూజించుచు నతిభులను భాగవత్సర్వరూపులనుగభావించి భక్తితోడనారాధించుచునుండుకాలమునశ్రీరుక్మిణీకాంతుడేకనాథస్వామిభక్తియనెడివలనుజిక్కి యొకబ్రాహ్మణపేషమునుధరించుచున్నవైట్టిపురమునప్రవేశించి యేకనాథస్వామిగృహమెద్దియని యావట్టణవాసులనడుగుచు వచ్చి యాయింటప్రవేశించియేకనాథస్వామికి సాష్టాంగవందనముచేసియోమహత్త్వా నేనుబ్రాహ్మణుడను. ఒంటివాడను. నాకెవ్వరునుదిక్కులేదు. నీవుభక్తితోడచేయునతిభిఘ్నజానై భవమును వినినీవేగతియనివచ్చితిని. నీవనుమతిచేసితివేని యింటపరిచారకుడనయియుండెదను. నేను వేతనమున పేషించువాడనుకాను. అన్నవస్త్రములిచ్చినన్ను నీవానిగనభిమానించినదౌలును. అనినవినియేకనాథస్వామి యావిఘ్నపునిజూచి నీవేరేమి? నీయూరెయ్యది? అని యడిగినదేవకీనందనుడను ఓయీ సాధుజనాగ్రేసరా ఏకాకియగునాకు నాయదియనియభిమానింపదగినస్థలములేదు. నేనెందును సంచరించుచుండును. నాకుబంధువులులేరు. సాధుజనులేబంధువులనినమ్మియున్నాను. నాపేరుశ్రీకంఠియాకృష్ణుడను. నేనంతలునుసంచరించి చూచితిని. ఇచ్చోట నాకురమించియున్నది. అనినవినియేకనాథస్వామి మంచది. నీకెంత కాలమిచ్చట వసించుటకిష్టమోయంతవఱకు సుఖివయి యిచటనుండుము. సమస్తప్రపంచము శ్రియఃపతియధీనము. కాననీయిల్లును, ఇంటియందలివదార్థములును, ఈశ్వరసంతానమగునాకును, నీకును అనుభవయోగ్యములయియున్నవి. కాన నాయనుమతినిజెంది నాయింటవసించవలయుననుభావమునువిడిచి యభేష్టముగ నీయింటవసించుము. అతిభిఘ్నజావిషయమున నాకుసహాయుడవై యుండుము. అనిచెప్పిన నేకనాథస్వామికిగలగంభీరభావమునకు భాగవంతుడెంతయు సంతోషించి యితరులకవకాశమియక యతనియింటికార్యములనన్నింటినితానేనిర్వహించుచువచ్చెను. అపుడింద్రాదిదేవతలును, సనకాదియోగులును ఈయద్భుతమునుజూచి యాహాయీయాశ్చర్యమునేమనికొనియాడవచ్చును. బ్రహ్మాదులకారాభ్యుండయి సర్వభూతహృత్పద్మవర్తియగు భాగవంతుడేకనాథునియింట పరిచారకుడయియున్నాడు. ఎవనియానందము వేదపురుషునికగోచరమైయున్నదో యట్టి జగదీశుడేకనాథుడగుచేయునట్టి యతిభిఘ్నజానందించుచు నతనికిసహాయుడయియు

న్నాడు. శ్రీమహాలక్ష్మీయొక్క కోమలకరస్పర్శమునకోర్కవి దివ్యమంగళవిగ్రహ విశిష్టుడై
 పృథ్వీకానాధునియింట చందనమునూటంట మొదలగు కార్యములను జేయుచున్నాడు. అష్టాం
 గయోగములచే సాధింపబడని సర్వేశ్వరుడేకానాధునియింటననులేవనాది. కృత్యములను
 జేయుచున్నాడు. స్వమస్తదేవతలను పరిచారకులనుగ నేలుదేవాధిదేవుడేకానాధునియింట
 పాత్రశుద్ధిచేయుచున్నాడు. ముక్తిదాయకుడగు ముకుందుడేకానాధునియింటి యతిధుల
 కన్నమువడ్డించుచున్నాడు. పరమపవిత్రుడగులోకేశుడేకానాధునియింటినిధులుభుజిం
 చియుచ్చిష్టమునుబరిహరించి స్థలశుద్ధిచేయుచున్నాడు. ఊరాధినిమధించి దేవతలకన్య
 తముసచ్చిన్యయిందిరేశుడేకానాధునియింటపాకముచేయుచున్నాడు. సంకల్పమాత్రముచేత్ర
 వ్యంధసృష్టిచేసినశ్రీకృష్ణుడు ఏకానాధునియింట గుడ్డలను గుంబుచున్నాడు. సూర్యచం
 ద్రులను నేత్రవ్యయముగఁగలవాఁడు ఏకానాధునియింట దీపములను వెలిగించుచున్నాడు.
 ఏమియాశ్చర్యము. ఎట్టిభాగ్యము. ఈయేకానాధునిప్రభావము పరమయోగులవాఙ్మనస్సుల
 కగోచరమయియున్నదని పెక్కువిధంబుల సన్నుతించుచుండిరి. శ్రీకంఠియాకృష్ణుడబూ
 గరూకుండయి (అహంసర్వంకరిప్రాప్తి) అనురీతిని ఏకానాధస్వామియింటిసమస్తకార్యము
 లనుతానుకొండేనిర్వహించుచుండెను. ఇట్లుండఏకానాధస్వామి తండ్రికత్రాధదినమువచ్చెను.
 అత్రాధదేకానాధస్వామి త్రాధమునకు బ్రాహ్మణులనువరించిశ్రీకంఠియాకృష్ణునిఁజూచి నేఁడు
 త్రాధదినముగానున్నది. (త్రాధయాదీయతేత్రాధం) అనితాస్త్రముచెప్పటచే మనముత్రాధ
 మును శ్రాధతోడపరిపాలింపవలయును. త్రాధమునకువలసినపదార్థములన్నీంటిని సేకరించి
 బహువిధములగు భక్ష్యములతోపాకముచేయుమనిచెప్పి స్నానముచేసినచ్చి మిదైమేదవ
 స్త్రమునూటవేయుచుండఁగా నతనితోఁటపనివాఁడగుమాలవానిఁజూచి వానిభార్యనేఁడు
 మనయజమానునియింటిత్రాధము. కాన ననేకబ్రాహ్మణులు భుజింపవత్తురు. పాకశాలయం
 దుండివాయువశముచే పచింపఁబడుభక్ష్యములదివ్యపరిశ్రమవెలుపడి మనమనంబులనాక
 ర్మించుచున్నది. బ్రాహ్మణభోజనానంతరమెంగిటాకులయందలిభక్ష్యములు మనకువిశేషముగ
 లభించుననిసంతోషించుచుచెప్పఁగావనిమాలవాఁడు తనభార్యనుజూచియోసీచ్చిదానా
 ఏలవ్యర్థముగనుసారాధించెదవు? నేఁడుత్రాధదినముకాన నెంగిటాకులనువారు మనకంటికగ
 పడనీకభూమియందు పూడ్చివేయుదురు. ఏలయందనిప్రానిపండ్ల కట్టుచాచెదవనిచెప్పెను.
 వస్త్రములు నారవేయుచుండిన యేకానాధస్వామియూమాటలనువిని తనభందానువర్తియగు
 తనభార్యనుబిలిచియోవనితా మనతోఁటపనిచేయుమాలవాఁడు పాకశాలయందుపాకము
 చేయఁబడుచుండు భక్ష్యముల వాసనలనుగ్రహించి యాసవడుచున్నారు. ఈశ్వరవిభూ
 తినితృప్తిపఱుచుట మనకు పరమధర్మముగదా? సర్వస్వరూపియగుభగవంతునిని పితృరూప
 యీగనారాధింపవలయుననిమనము మనారధించుచుండ భగవంతుండచుండాలరూపధరుడై
 వచ్చి మనపూజనంగీకరింపమనారధించెడినివాని. సంకల్పముననువర్తించుటవిడిచి మనకు
 వేఱుసంకల్పమేల. భగవంతునిసంతోషింపించుటమనకు ముఖ్యధర్మమయియున్నది. అతడే
 రూపమునుబరిగ్రహించిననుమనకదివిచారింపఁబనిలేదనిచెప్పిన భర్తవచనములనువిని యూ
 పరీమదతీత్రత మత్ప్రణాధా నీపలుకులుచితములయియున్నవి. నీయిష్టమేనాకునిష్టము.
 పాకశాలయందు పాకముచేయఁబడినపదార్థములు విశేషముగనున్నవి. కాన మనతోఁట

మాలవాండ్రను వారలబంధుమిత్రులతోడతృప్తిపఱచుట బానే యున్నది. ఇపుడుపాకము చేసియుండువస్తువులను వారలకువినియోగించి పిదపగృహమునుశుద్ధిచేసి శ్రాద్ధమునకుకావలసిన కార్యములను జేయుదమని భార్యచెప్పిననామాటలువిని మిగులసంతోషించి యేకనాథస్వామి చండాలవాటికయందలి మాలవాండ్రనెల్లరప్పించి వీధిలోప జ్జీర్ణగృహార్చుండఁజెట్టి శ్రాద్ధమునకయిచేసినసమస్తపదార్థములను ఆకులయందువడ్డించి భగవత్స్వరూపులగుచేతనులారా శ్రీగోవిందస్మరణముతోడ భుజింపుఁడనిచెప్పెను. అప్పుడువారలుభుజించి తృప్తులయియేకనాథస్వామిని పెక్కువిధములస్తుతించుచు తమయిండ్లకుఁబోయిరి. ఆయాారిబ్రాహ్మణులు గుమిగూడి యిదియేమివివరీతము. ఈయేకనాథుఁడు తనతండ్రిశ్రాద్ధముని బ్రాహ్మణులనువరించి శ్రాద్ధమునకయి పాకముచేసినవస్తువులను చండాలురకు వినియోగించెను. కాననేడను మొదలుపీనియింట బ్రాహ్మణులెవరును భుజించగూడదని తమలోనిశ్చయముచేసికొని యేకనాథస్వామియింటికివచ్చి యాసుశీలునిఁజూచి యోరీయేకనాథా నీవుపితృదినమున బ్రాహ్మణపూజను పేక్షించి చండాలపూజచేసితివి. వైదికమార్గమునతిక్రమించి భ్రష్టుఁడవైతివి. అనికఠినాక్షరములుగ పలుకఁగావిని యేకనాథస్వామి యంజలిహస్తంఁడై యోవిప్రలూరా నావిన్నవము నాలకింపుఁడు. బహుజన్మార్జితసుకృతవారానికి అగస్త్యుఁడనఁదగు క్రోధమును సాధుజనులు కొనియాడఁదగదు. నాయందుతప్పలేదు. శ్రాద్ధమునకయిచేసిన పదార్థములవాసనను బట్టియీసంచములు వానివై నానవడిరి. వారలపేక్షించిన వస్తువులను వారలకే వినియోగించి చుటలభ్యలశుద్ధిచేసి శ్రాద్ధమునకై పాకముచేయఁబడుచున్నది. మీరలునాయందనుగ్రహముచేసి శ్రాద్ధమును నెఱవేర్చవలయునని ప్రార్థించెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణులగ్రహగ్రస్తులయి పురోడాశమును శ్వాసమునకిచ్చినట్లు శ్రాద్ధార్థముగునన్నమును పంచములకిచ్చిననిన్ను జాతిభ్రష్టునిఁజేసితిమనిచెప్పవలయుండ్లకుఁబోయిరి.

ఏకనాథస్వామి శ్రాద్ధమునెట్లునిర్వహింతుననిచింతించుచుండ శ్రీకంఠియాకృష్ణుఁడతనిఁజూచి యోదేవా నీవేలశోకించెదవు. శాంతచిత్తులుకాని యీబ్రాహ్మణులను నీవేలబలిమాలెదవు. వారలురాచేని శ్రాద్ధమునెఱవేరదని శోకించెదవు. నీకారాధ్యుఁడగు శ్రీగోపాలమూర్తి నీపితరులనురప్పించిశ్రాద్ధమును పూర్తిచేయును. నీవుచింతనుడిచి చేతులుకాళ్లుకడుగుకొని యాచమనముచేసి మీది కార్యములకుయత్నింపుము. అనిసశ్రీకంఠియాకృష్ణునిమాటలనువిని యేకనాథస్వామిశ్రాద్ధముచేయయత్నించెను.

భగవన్నియమనముచే ఏకనాథస్వామిపితరులు నిరారాధములతోడవచ్చి నిలిచిరి. ఏకనాథస్వామి వారలకు ప్రదక్షిణనమస్కారములుచేసి వస్త్ర, కుసుమ, చందన, ధూప, దీపాదులచే వారినిపూజించెను. పితరులుకూర్చుండిభుజించి తాంబూలాదులనంగీకరించిరి. ఏకనాథస్వామి వారలకుసాష్టాంగవందనముచేసి స్తుతించుచుండెను. ఆయాారిబ్రాహ్మణులీయద్భుతమునువిని యేకనాథస్వామియింటికివచ్చి సాక్షాత్కరించినపితరులనుజూచి యాశ్చర్యపడిరి. తోడనేపితరులదృశ్యులయిరి. అపుడాబ్రాహ్మణులు తమలోనిట్లనిచెప్పకొనిరి. ఏకనాథుఁడు మహానుభావుఁడు. ఇతనికి శ్రీకృష్ణుఁడు సహాయుఁడయియున్నాఁడు. కాననితనిపితరులు సాక్షాత్కరించి భుజించిపోయిరి. ఇట్టివానిని నిగ్రహించుట మనకవహన

కరమయియున్నది. మనమితనికిప్రాయశ్చిత్తమునువిధించి యితని నెప్పటియట్లు జాతీయం
దుఁజేర్చుకొనుటకుంబిదనినిశ్చయించి మఱునాఁడుదయమున బ్రాహ్మణులందఱు నేకనాధ
స్వామియింటికివచ్చి వాకిటనిలుచుండి యతనినాహ్వానముచేసిరి. ఏకనాధస్వామి వెలుఁబకి
వచ్చి బ్రాహ్మణగోష్ఠికి వందనముచేసి నన్నెలజాతిభ్రాహ్మణిఁగఁజేసితిరనియడిగెను. బ్రాహ్మ
ణులతనింజూచియీఁజోషము అబుద్ధి పూర్వకముగనెద్దించెను. నీవుప్రాయశ్చిత్తముచేపరకు
డ్డఁడవు కావలయుననిన ఏకనాధస్వామి వారలనుజూచి నాకుతల్లియఁడండియు సర్వ
మును శ్రీకృష్ణఁడయియున్నాఁడు. నేనేమిప్రాయశ్చిత్తము ననుష్ఠింతును. మికిష్టుమగు నేని
మీదనియమించినట్లుచేసెదననెను. బ్రాహ్మణులు ఏకనాధస్వామిని గంగాతీరమునకు పిలు
చుకొనిపోయి సకలమముచేయించి మంత్రపూర్వకముగ స్నానముచేయించి ప్రాయశ్చి
త్తముజరపించుచుండఁగా త్ర్యంబకత్వేత్రముననుండి యొకబ్రాహ్మణుఁడువచ్చి యోవిశ్రు
లారా ఏకనాధస్వామియెవరనియడిగెను. వారలబ్రాహ్మణుని జూచియేకనాథునితో నీకే
మివనియనియడిగిరి. అతఁడు వారలనుజూచి బ్రాహ్మణులారా యిదిగోచూడుఁడు. నేను
కుష్ఠరోగముతోబహుదాధలనుభవించి రోగశాంతికయి పార్వతీరమణునుపాసించితిని. ఆదే
వుఁడు నాయుండుఁగరుణించి పైట్టి పురమునందు ఏకనాథుఁడనుసెకవిష్ణుభక్తాగ్రేసరుఁ
డున్నాఁడు. ఆవైష్ణవోత్తముఁడు పితృత్రాధదినమునందనేకచండాలుర నన్నుద్రదానముచే
త్పప్పులనుజేసెను. అతఁడు చండాలురనుబుద్ధిచేయక వారలనుభగవత్స్వరూపులనుగభా
వించి యారాధించెనుగాన నాయారాధనము భగవంతునికత్వంతము తృప్తిరమయ్యెను.
పూర్వము భక్తివిలోచనమనుస్థానముననుండి ఋషివత్సులయన్నమునంగీకరించినగోపాల
చూడామణి యీహంపములయందావేళించి యేకనాథుని పూజనంగీకరించెను. కాననీతదీ
యారాధనము అసదృశమై మాదృశులకు కీర్తనీయమైయున్నది. అతదీయారాధనయందు
ఒకశ్రీశిశువుభుజించిన సుకృతముననేకాంశమును ఏకనాథునిచేఁజెందితివేనివ్యాధినివర్తి
యగుటయకాక నీవుపునరావృత్తిరూతభగవత్స్వాయుజ్యమునుజెందుదువని తైలాపవతి
నియమించినందున నేనేకనాధస్వామినివెదకుచువచ్చితినిచెప్పి యాభాగవతోత్తమునికిసా
ష్టాంగవందనముచేసి తనవృత్తాంతమునువిన్నవించిననేకనాధస్వామిసంతోషించి యాబ్రా
హ్మణునింజూచి నేనునిష్కాముఁడను. తదీయారాధనమేమిటాత్మత్వలకుని భాగవతులనారా
ధించుచున్నాను. ఈయారాధనమునకు మరియొకభలమున జేయింపలేదు. నీవుశివాజ్ఞచేవచ్చి
తివికాన నీవుకోరినదానినిచ్చెద. నీకు భగవంతుఁడుమేలుచేయుఁగాయనిచెప్పి తానుచే
సిన తదీయారాధనమునసెకశ్రీశిశువుభుజించినసుకృతముననేకాంశమునతనికుదకపూ
ర్వకముగ దత్తముచేసెను. తోడనేయతనివ్యాధినివర్తియయి దివ్యశరీరముతోఁగూడినవాఁడ
య్యెను. ఈ యతిశయమునుజూచి బ్రాహ్మణులు లజ్జావిశిష్టలయి యేకనాధస్వామికి వంద
నముచేసి మహత్మానీవుపూర్వేద్భగవదవతారమని తెలిసితిమి. మేము దురభిమానముచే నీవిష
యముననవచారపడితిమి. లోకపాపనుఁడగునీకుమాయనివేకముచేప్రాయశ్చిత్తమునువిధిం
చితిమి. మాతప్వసునైఁది మాయందనుగ్రహముచేయవలయుననిప్రార్థించిరి. ఏకనాధస్వామి
యూబ్రాహ్మణులనందఱిని తనయింటికిఁబిలుచుకొనిపోయి వారలకుషడ్రసోపేతాన్నమునిడి
చందన, కుంకుమ, తాంబూలములనిచ్చి సత్కరించి వారలనువారివారియిండ్లకుఁపంపెను.

ఇట్లుండ ద్వారకాపురమున సౌకర్యబ్రాహ్మణుఁడు శ్రీరుక్మిణీకాంతునిదర్శనము నపేక్షించివైరాగ్యశీలుఁడై తపస్సుచేయుచుండెను. అపుడు శ్రీరాధారుక్మిణులతనిస్వప్నమున సాక్షాత్కరించి యోయి బ్రాహ్మణుఁడా నీవుశ్రీకృష్ణదర్శనకాంక్షతో నిచటికి వచ్చి తపస్సుచేయుచున్నాఁడవు. అతఁడి పుడచటలేఁడు. ఆభక్తవత్సలుఁడుపైట్టి పురవాసీయగు నేకనాథుఁడనుపరమభక్తునియొక్క భక్తివలనుజిక్కి శ్రీకంఠియాకృష్ణుఁడను నాముతోడ బ్రాహ్మణవేషమునుధరించి పండ్రెండుసంవత్సరములుగ నతనియింట పరిచారకృత్యమును జేయుచున్నాఁడు. నీవచటికిఁబోయి యాదేవదేవునిదర్శించి యేకనాథునకై పండ్రెండుసంవత్సరములుగముక్తు నెడవానియుండుట న్యాయము కాదనివిన్నవించి మాహృదయేకునిచటికిఁ బోడితెచ్చునిచెప్పియచ్చశలయిరి. బ్రాహ్మణుఁడు మేల్గునిస్వప్నమునుకునకుచేసి యేకనాథస్వామిభక్తిని, భక్తవత్సలునికతనియందు కలిగియుండువాత్సల్యమునకును ఆశ్చర్యపడి తోడనే బయలుదేరి పైట్టి పురముచేరి యేకనాథస్వామియింటఁ బ్రవేశించెను. ఏకనాథస్వామియీ బ్రాహ్మణునివివందనముచేసియర్ఘ్యపాద్యంబులనిచ్చి యాసనంబునఁగూర్చుండఁ జెట్టి యోతపోనిశ్చయిండుండివచ్చెదవు. ఏతీర్థంబులయందుఁగ్రుంకితివి. ఇఁక నెచటికిఁబోవ నుద్దేశించియున్నవాఁడవు. నేఁడిచటవసించినా పూజనంగీకరింపవలయునని ప్రార్థించెదను. భగవంతుఁడతిథిరూపియయి గృహస్థుల పూజలనంగీకరించి వారలనురక్షించుచు న్నాఁడు. సాక్షాత్కృతవత్సరూపియగు నిన్ను నేనారాధించి కృతార్థుఁడనయ్యెదననిన ఏకనాథస్వామినిఁజూచి యా బ్రాహ్మణుఁడిట్లనియె. ఓసాధుజనాగ్రేసరా నీయింటపరిచారకుఁడయియుండు శ్రీకంఠియాకృష్ణునిఁజూడవలయుననికొరి నేను ద్వారకాపురమునుండివచ్చితిని. అతఁడెచటనున్నాఁడనియడిగిన ఏకనాథస్వామి యోషిప్రోత్తమా శ్రీకంఠియాకృష్ణుఁడుతీర్థము తెచ్చుటకై గంగకు పోయియున్నాఁడు. అతఁడి పుడువచ్చుననిచెప్పెను. ఇంతలో శ్రీకంఠియాకృష్ణుఁడు తీర్థ పుకావడిని తనభుజమునవహించుకొని రాఁగా ఏకనాథస్వామియి తఁడే శ్రీకంఠియాకృష్ణుఁడని ద్వారకనుండివచ్చిన బ్రాహ్మణునకు చూపెను. ఆ బ్రాహ్మణుఁడుతోడనే లేచి యానందాశు పూరితలోచనుఁడై శ్రీకంఠియాకృష్ణునికి సాష్టాంగవందనముచేసి తనయుత్తమాంగముచేతని పాదపద్మములనలంకరించి లేచి నిలుచుండినిటల తటఘటితాంజలియయి (లోచనాభ్యాంపిబిన్నై) అనురితినితనలోచనములతో అతనిదివ్యమూర్తినిదర్శించి యిట్లని విన్నవించెను. అఖిలలోకశరణ్యా? రుక్మిణీకు సూహరా? సత్యభామాహృదయేశ్వరా? రాధావతే? నేను నీదర్శనమున పేక్షించి ద్వారకయందు తపస్సుచేయుచుండఁగా నీవు ఈయేకనాథునిభక్తివలనుఁజిక్కి శ్రీరాధారుక్మిణులను పేక్షించి యిచటపరిచారకుఁడై యున్నావనివిని యిచటికివచ్చితిని. ఇదిమేము వేషము. శంఖచక్రముల నెచటఁబాచి పెట్టితివి. శ్రీవత్సకాన్తుభంబుల నేలములుఁగచేసితివి. ఏకనాథునియింటపరిచారకమున కింద్రాదిదేవతలను నియమింపఁగూడదా. మహిషియు చిచ్చమున పేక్షించుకాముకునివలె నీపరిచారకృత్యమునునీవేచేయవలయునని కామించితివి కాఁబోలు. ఇచ్చామాత్రముచే ననంతాండములను స్మరించునీవు స్మరించినమాత్రమున గంగసాన్నిధ్యముచేయదా. ఇందుకయి కావడియొకటి మోగి కొనిపోయి తీర్థమును తేవలయునా. అఖిలజగదుదయరక్షేప్రళయములు నీసంకల్పాధీనములయియుండ నేకనాథునియింటపరిచారకృత్యములను శరీరప్రయాసపడి చేయుట వింతయయియున్నది.

నిన్నాశ్రయించినవరకుయోగులకు అనంతశరీరపరిగ్రహము లిలయ్యయ్యుండ నీవేకనాథుని కైశ్రీరాధారుక్మిణులనెడవానివచ్చితివి. అచటనుండినట్లుమఱియొకశరీరమునుబరిగ్రహించి యిచటవర్తించుటనీకసాధ్యమా? నీయాశ్రితవాత్సల్యము నిట్లంతయు ప్రకటనముచేయుచున్నాడవు. సద్యోబాతమగుదూడయందలిప్రేమాంభతచే పూర్వవాత్సల్యములను, తనకుగ్రాసమునిచ్చుపోషకులను, గొమ్ములతోఁజిమ్ముచేసెనుపువలె నవీనాశ్రీకులయందలి వాత్సల్యాతిశయముచే నిత్యాన పాయనియగుశ్రీమహాలక్ష్మీను పేక్షించునీకల్యాణగుణమును వికనాథుని వ్యాజముచే గువ్యక్తముచేసేతివి. నీయనుమతిలేక రావణునిమీఁదికిలంఘించి వానినిపరిభవించినవచ్చినగుగ్రీవమహారాజునుజూచి (త్వయికించిత్సమావన్నే । కింకార్యంసీతయామయా) నీకుకొంతయావదకలిగిన నీతతోనాకేమికార్యమనిచెప్పితివిగదా. ఆవాక్యమునుభవనీధమగునట్లు నీయంతరంగభక్తుండగు నేకనాథునివిషయమున శ్రీరాధారుక్మిణులను పేక్షించి యిచటకీ వచ్చితివని బ్రాహ్మణుండవచ్చువించుటనువిని నిరుత్తరఁడయి, స్త్రయమానముఖాంబుజుండయి, దయమానదృగంచలుండయి శిరఃకంపముచేయుచు ద్రీరుక్మిణీకాంతుఁడు తనభుజముననున్న తీర్థపుకావడినిక్రిందనునిచి దేవతాగృహమునఁబ్రవేశించి యదృశ్యుండవయ్యెను. ఈబ్రాహ్మణుండతని వెంబడించి శ్రీకృష్ణవరమాత్మను దేవగృహమునఁగానక తలనుమోడుకొనుచు భూమిపైఁబడిపొరలుచు పెద్దస్వరముతో నేడుచు రాధావతే! నన్నుజూచినమాత్రమున నేలయదృశ్యుండవైతివి. నేనేమితప్పచేసేతిని. భగవద్విముఖుండనగునన్ను పెక్కుజిత్తుమలయందు వెంబడించి నాయందొకింతయూభిముఖ్యమునుగానక వేసరెతివి. ఇప్పుడు ఆకించిన్యా, నన్యగతిత్వములతోఁగూడి నిన్ను వెదకివచ్చిననన్ను పేక్షించి యదృశ్యుండవయ్యెతివి. వికనాథుండుమాత్రము నీకేమిలంచమిచ్చెను. పండ్రెండుసంవత్సరములుగ నతనియింటపరిచారకుండవయ్యయ్యుండిననీవు ఒక్కముహూర్తమయిననునాకు నేవయ్యెనఁగఁగూడదా! నీసీతి మిగులనసీతియైనదని ప్రలాపించుచుండఁగా వికనాథస్వామి యేమియూఁజొచక యిది యేమియాశ్చర్యము. ఓమిత్రమా? శోకమునువిడుపుము. ఈజగదీశుండు పండ్రెండుసంవత్సరములుగ నాయింటవసించియు నేనితని నెఱుఁగకపోయితిని. తపోధనుండవగునీవు ఈలోకకు నెఱిఁగినవచ్చి దర్శించి కృతార్థుండవయ్యితివనిచెప్పి యతనికి దుఃఖాపశమనంబుచేసేయూబ్రాహ్మణునికి పందనంబాచరించి యూబ్రాహ్మణోత్తమా! నేనెఱుఁగక యీమాధవునిచే వనులుచేయించితిని. నాభాగ్యహీనతకేమని వగతును. అనిచెప్పచునవకుండయిభూమిపయించి భిక్షవత్సలా? లక్ష్మీకాంతుండవగునీవు నాయింటకింకరుండవయ్యయ్యుంటివి. నేనునిన్నెఱుఁగక మోసపోతిననియేడ్చుచుండ నేకనాథస్వామిభార్య యీవృత్తాంతమునువిని దుఃఖాక్రాంతయై ద్వారకావతే! పెక్కుదినములుగ పరిచారకవేషమునుధరించి మాయంటివనుల నన్నింటినిజేయించుంటివి. నీసౌకుమార్యమునెఱుఁగక నిన్నుకష్టకార్యములయందు నియోగించితిమి. లోకమాతయగు శ్రీమహాలక్ష్మీపరిచర్యకుసంతసించునీవు మాయంటికివచ్చునతిభులకు పరిచర్యచేసి మేము భుజించినపిదపనందఱిశేషమగునన్నమును నీకునీవే వడ్డించుకొని భుజించుచుంటివి. నానాథుండుకట్టివిడిచినభక్తప్రములను మహాప్రసాదమనిధరించితివి. మద్భర్తయచ్చిప్తమును వరకుపావనమని భుజించితివి. నానాథునిపాదోదకమును చుఱుతిర్థమని స్వీకరించితివి. నీయాశ్రితవాత్సల్యమునునిట్లంతయు ప్రకటించితివి. మేమునిన్నెట్లుమఱియొక

కంటికిదృశ్యములగు సమస్తపదార్థములును నీరూపములుగఁజూచుచున్నాము. నీవుమాతవ్వలన్నియును తమించి మమ్మురక్షించుము. అనిశోకించుచుండు దంపతులను బ్రాహ్మణుఁడహరఁడించియేకనాథునిఁజూచినీభాగ్యమునే నేమనిపర్చింతును. బ్రహ్మదులకగోచరుఁడగులక్ష్మీకాంతుఁడు నీకుదృగ్గోచరుఁడయినీకింకరుఁడయ్యెను. కాననీవభిలలొకములందుమానసియుండవైతివి. నీహృదయాలయవర్తియగుమాధవుఁడు నిన్నెట్లువిశ్లేషించును? నాయందనుగ్రహముచేయుము. నీవ్యాజముచే నేనవ్యక్తుఁడగుభగవంతునిని కన్నులారఁగఁటిని. పోయివచ్చెదనని చెప్పియతనియనుమతిఁజెంది ద్వారకకుపోయెను. భగవంతుఁడు తనయింటపరిచారకుఁడయి చేసినచేతలననవరతము పురించుచు ఏకనాథస్వామి నిరంతరభగవద్భావనపరుఁడయి యుండెను.

ఒకనాఁడు జ్ఞానదేవుఁడేకనాథస్వామిస్వప్నమున సాక్షాత్కరించి యోభాగవతాగ్రణీ! నీవుఅశ్రుకాపురికివచ్చి నాసమాధినితెఱచి నన్నుదర్శించుము. ఒకయశ్వత్థవృక్షమువేరునాసమాధికిసమీపముగాఁపఱిగివచ్చుచున్నది. అందుచేనాకు బాధకలదు. నీవావృక్షమును సమపాయముచేసమాలముగఁపెల్లగించి దూరముగఁప్రతిష్ఠించుమనినియమించియంతర్ధానఁడయ్యెను. ఏకనాథస్వామిమేల్కొని సాక్షాద్భగవదవతారమగుజ్ఞానదేవుఁడు అపదార్థమగు నన్నొక్కపదార్థముగఁభావించి తనత్రైకర్యమునకు నన్నునియమించెనుగానధన్యుఁడనయి తననిసంతోషించుచునలకాపురికివచ్చి నీధ్వేశ్వరమూర్తిని దర్శించి జ్ఞానేశ్వరునిసమాధిచేంతకువచ్చి యాసమాధికిప్రదక్షిణమసాగ్రములుచేసి శివులనురప్పించి సమాధినిదెఱపించి యోగాసనాసీనుఁడయియుండు జ్ఞానదేవునిదర్శించి సాష్టాంగవందనముచేసి యానందభరితుఁడయి శ్తుభించి సమాధికిబాధకరమయియుండునశ్వత్థమాలమునుజూచి యావృక్షమునుపక్ష్యముగఁపెల్లగించి మఱియొకచోటస్థాపించి యెప్పటియట్లుసమాధినిఁగట్టుటకు తాళ్లును నన్నమురప్పించి వనికిప్రారంభింపఁగావనివాండ్రకు కావలసిన భోజనపదార్థములాయలకాపురియందుదొరకకపోయెను. అపుడ్రాత్రితరక్షణదక్షుఁడగు శ్రీవంశధీనాథుఁడొకవర్తకుని వేషముధరించి బియ్యము, వవ్వు, నెయ్యి, మొదలగు సమస్తపదార్థములనువిస్తారముగఁదెచ్చి సమాధిసమీపముననంగడియించుకొని సమాధికిట్టుచుండువనివాండ్రనుజూచి మీకువలసిన వస్తువులనుయథేష్టముగఁగొనిపొండు. సమాధివనిని నెఱవేర్చి మీయూరికిపోవునపుడు నాకు పదార్థములమూల్యమునిప్పించవచ్చును. నేనును ఏకనాథస్వామితోడ యాత్రచేయుటకపేక్షించెదననిచెప్పి వారుకోరినవస్తువులను సమృద్ధిగనిచ్చుచుండెను. ఏకనాథస్వామి శ్రీవంశధీనాథుఁడీరూపమయివచ్చి మనలనురక్షించుచున్నాఁడనియానందించుచు సమాధి కెదుటహరిభజనముచేయుచుండెను. సమాధివని నెఱవేర్చియందఱును వైట్టిపురమునకుబయలుదేరునపుడు ఈవర్తకుఁడు నేనును మిమ్ము వెంబడించివచ్చెదనని తనసరకులనెల్ల సొకశకటమున నుంచుకొనివీరలతోడవచ్చుచు మార్గమధ్యముననదృశ్యుఁడయ్యెను. ఈయాశ్చర్యమును ఏకనాథస్వామి మొదలగువారు చూచి భోజనపదార్థములు దుర్లభమగునలకాపురికివచ్చి యిన్నాళ్లు ఊనతోడవసించి మనకువలసినవస్తువులనవ్వారిగనిచ్చి మనచే పదార్థమూల్యమును జెందక యవ్యక్తుఁడయినవాఁడు శ్రీమత్వంశధీనాథుఁడని నిశ్చయించి యానందభరితుడై

స్తుతించుచు వైట్టి పురముచేరిరి. ఏకనాథస్వామియనవరతము తనకాచార్యుడగు జినార్దనపండితునిస్తరించుచు జగముంతయుశ్రీజినార్దనునిరూపముగభావించుచు శ్రీజినార్దనభక్తుల నారాధించుచు లోతులకెల్లశ్రీజినార్దనభక్తినిగలుగఁజేసిశ్రీజినార్దనసాయుజ్యమును జేందెను.

భక్తజనవిధేయాయనమః.

నలువదియేడ నయధ్యాయము.

సమర్థరామదాసుచరిత్రము.

గంగాతీరముననుండు జాంబానగరమున శ్రీరామోపాసకుండగు సుకబ్రాహ్మణుండగు వఠమభాగవతుండయి, మహావచరుండయి, గుష్ఠానియైయుండెను. షరమవతివ్రతయగు నితనిభార్యనిజభర్తకు అనువ్రతయయియుండెను. ఈదంపతులసూరాత్రము శ్రీరామభజనముచేయుచు కాలముగడపుచుండిరి. వీరలుభూతదయవత్పాత్రావముతోఁగూడి (ఆత్మవత్సర్యభూతాని) అనురీతినిసర్వాత్మలను ఆత్మసదృశములుగభావించుచు, భక్తితోడనతిథుల నారాధించుచు, చైత్రశుద్ధనవమిమొదలుపండ్రెండు దినములదాక శ్రీరామోత్సవమునత్యంతవిభవముతోడజరపించుచు, ఆయుత్సవకాలమునందు దూరదేశవాసులగువరకుసాధువుల ననేకులనురప్పించి పూజించుచు, కాలమునుగడపుచుండసెకనాటిరాత్రి వీరలస్వప్నమునందు శ్రీరామచంద్రుండఁ జూడెత్తరించి నాకంతరంగభక్తుడగు నాంజనేయుండఁ మీకు పుత్రుండయియవతరించి మహాజ్ఞానవంతుండయి యనవరతము నాభజనయందే యాశక్తికలవాండయియుండునని యనుగ్రహించియంతర్ధానుండయ్యెను. తోడనేయాదంపతులు మేల్కని తమస్వప్నవృత్తాంతమును షరస్పరముచెప్పకొని యానందించుచుండిరి. అదిమొదలబ్రాహ్మణుని ఐత్తిగర్భముద్ధరించి ఐదియవమాసమున శ్రీరామచంద్రకటాక్షేంకితుండై యాంజనేయాంశసహితుండగును పుత్రునిఁగనెను. శ్రీజానకివతియనుగ్రహముచే నిట్లుగలిగిన శిశువునకుపండ్రెండవదినమున రామదాసుఁడనినామకరణముచేసిరి. పిదపయథాకాలమున నతనికి చాలోపనయన వేదాధ్యయనంబులఁజేయించి తొమ్మిదవయేటవివాహము చేయనుద్యుక్తులై దేవాతిథిబ్రాహ్మణులను బిక్కఁగాపూజించి వివాహమంటవమును శృంగారించి దంపతులనలంకరించి గుముహూర్తంబున పాణిగ్రహణముఁజూత్సవమునకుయత్నించిరి. ఈరామదాసుఁడు ఖాకచింతమాన్సి సర్వప్రపంచమును శ్రీరామచంద్రస్వరూపముగభావించుచు ననవరతము శ్రీరామధ్యానపరవశుండయియుండుటను బట్టివివాహవిషయమయిచేయఁబడుచుండు యత్నములెవ్వయుతానెఱుఁగక బడునిధంగియుండెను. తన్నలంకరించి వివాహమంటవమునకుఁ దోడ్కొనివచ్చి జననీజనకులు, బంధువులుమొదలగు వారందఱునుగూడి వివాహకృత్యములను జరపుచుండుటను ఇతఁడుకొంచెత్తెనను మనమునపాటించక శ్రీరామచంద్రధ్యానపరమైడయియుండెను. ఈనిష్ఠ, సౌమీరమహారాజుకాలికాదేవిని గూర్చి విరకాలముతవముచేసి తనసంకల్పనీధితై యాదేవికినరబలియాయఁగోరిండుండుటతై తనసోదధినితేరింప నతఁడంతటను వెదకిబలికిఁదగిననదనిఁగానక యరణ్యమునకుఁబ్రవృత్తును

భవనిష్ఠుడయి యున్నతప్రాయుడై సంచరించుచుండిన జడభరతుని బట్టుకొనిపోయి యలంకరించి కాళికాదేవి యగ్రభాగమున నిలిపిన పుడా జడభరతుడడిమియు నెఱుంగక పరబ్రహ్మ ధ్యాననిష్ఠుడయి యుండిన స్థితు నదృశ్యుడయి యుండెను. వివాహమంటవమున యధాక్రమముగ జరపవలసిన కార్యముల నెల్లను జరపి మాంగల్యధారణ సమయమున సావధానమనిరి. అపుడు రామదాసుఁడదియేమని యింనుక చింతించి యచటివృత్తాంతము నెఱింగి తల్లిదండ్రులు మొదలగు బంధువులఁజూచి యాహమంతవిపరీతముచేసితిరి. సంసార సముద్రమును దాఁటటకు నెవరికిని సాధ్యముకాదు. సముద్రమును చేతులతో నీడినను ఈ దవచ్చును గాని మహాసముద్రమును సంసారమునీడట కెట్లు సాధ్యమగును. అది సముద్రము. ఇది మహాసముద్రము. ఆ సముద్రము అగాధమగు బలమును, గాలిచే నెగరఁగొట్టఁబడిన యలలును, శుక్లును, మొసళ్లును గలిగి భయంకరమయి యుండును. ఈ సంసారమహాసముద్రము ఆశయను బలముతోడను, మన్మథుఁడను గాలిచే నెగరఁగొట్టఁబడిన మోహముల నెడియలలవరుసలతోడను, భార్యయను శుడితోడను, పుత్రసోదరుల నెడి మొసళ్లగుంపులతోడనుగూడి మహాభయంకరమయి యుండును. అపదయందు రక్షించువారుగ దా బంధువులగుదురు. శ్రీరామచంద్ర ధ్యానముచేయుచు బ్రహ్మనందగు భుమునను భవించుచుండునన్ను నిర్దయులై భీకరమగు సంసార సముద్రమునందుఁడ్రోయి యత్నించితిరి. నిరపరాధి నగు నాకుని ట్టికూరదండనను జేయ నేలయు ద్యుత్తలరయితిరి. మిమ్ము నాజ్ఞానరత్న మహరింపవచ్చిన పగటి క్రుచ్చులను గాభావించెదను. మీసహవాస మింతటితోఁజాలును. నేనుపోయి వచ్చెదను. నాజీవితేతుఁడగు శ్రీరామభద్రుఁడు మీకు మేలుచేయుఁగాక యని చెప్పి రామబాణమువలె మహావేగముతోడ నడవించి బరుగై తిరిపోయెను. తల్లిదండ్రులు వెంటడించి యంత గాప్రాధ్నించి పిలిచినను వారల ప్రార్థనకొడంబడక యథేచ్ఛ గఁదోయెను. ఇతని తల్లిదండ్రులు ఇతని పరుగువట్టుటకును, ఇతనికి సహధానముచెప్పి యింటికిఁదొడ్చి నివచ్చుటకును అతఃప్రయితము స్వప్నంబున భగవంతుఁడానతిచ్చిన దివ్యసూక్తిని స్మరించి మనమిఁకను ఈ బాలుని నిర్బంధించుట న్యాయముకాదు. అంజనేయుఁడు మనకు పుత్రుఁడగునని భగవంతుఁడనుగ్రహించెనుగదా. ఆ సత్యసంకల్పమువట్లు తప్పదు. సుగ్రీవాంగదనలనీలగు శేణబాంబవదాదులుండ వారలను విడిచి యంతఃపురకార్యమునకు విరక్తాగ్రేసరుఁడగు నంజనాపుత్రుఁడే తగిన వాఁడనియు, నితరము నెఱుంగక శ్రీరామధ్యానమునే ధారక, పోషక, భోగ్యములుగఁగలిగియుండు వాయునందనుఁడొక్కఁడే శ్రీరామభక్తి సహాయుఁడయి, సోమికార్యమును నిర్వహింపఁగల వాఁడనియు, తనలానిశ్చయించుటచేఁగదా శ్రీరామభద్రుఁడు భద్రముద్రికని మార్పుచేతికిచ్చి పంపెను. మఱియు నీ శ్రీరామదూత రావణాంతఃపురమున మదిరాపానపరవశలయి యొకరినొకరుకొఁగి లింకుకొని తమతమ యుదరంబులు, తొడలు, నాభిమూలంబులు, కక్షమూలంబులు, స్తనంబులు బయల్పడ శరీరంబులు మఱచి నిద్రించుచుండు వనితాజనంబులనవలొకించి పరదారమర్చునిరి. ఈణభయంబునంగలఁగి యక్కటా బ్రహ్మచారి నగు నేను అన్యపురంధ్రులగాత్ర, మర్తంబులనుజూచి భిర్చవిహీనుఁడనయితిని. అని మఃఖించి సుదతిని సుదతులలోపల వెదకక మృగకులంబులొన వేదకుమరే. అట్లుగాన నేనిక్కాంతలను మదనవిక్రతమాన సుండనయి చూచిన వాఁడనుగాను. ఇంతియకాదు. పుణ్యస్థానండుగు శ్రీరామచంద్రుని పంపున వచ్చిన నా కృష్ణమహాభక్త

జెయ్యగుననితనలో నూరడిల్లె. అట్టి పుణ్యశోభండు శ్రీరామానుగ్రహముచేయునకు శుభ్రుఁ
డయ్యెను. ఇట్టివరమువర క్రిందిని మనము నిర్బంధించుట న్యాయముకాదని తమలోనిశ్చయం
చిస్వగృహముఁజేరి శ్రీరామచంద్రధ్యానముచేయుచు కాలముగడపుచుండిరి. రామదాసుఁ
డరణ్యమధ్యంబునఁగూర్చుండి తనలోనిట్లని చింతించెను. నేనికనుసంసారులవలన జిక్కి
కజొగరూకుఁడనయి, నిరంతరరామధ్యానపరుఁడనయి, కృతార్థుఁడనయ్యెదను. మిథిలా
నేగరంబున వసించుచుండినపింగళయన గణికారత్నము ద్రవ్యమునందలికాంత చే తనభర్త
నువిడిచి యధికముగధనమిచ్చు విటకానిఁజేకొని కుందెరంబునకుంగొనిపోయి యారాత్రి
యంతయునిదురలేక నానావిధముల జొరపురుషుని సంతోషింపించుచు వానివెంట తిరిగి
తిరిగియలసి తుదకు ఆత్మకునుభముకలుగఁజేయువాడే భర్తయని నిశ్చయించి అక్కటా
ధనాద్దనాపేక్షచేనేటిరాత్రియంతయు జారునిని నానావిధములనుపవరించుచు వెంటఁదిరు
గుచుభావించుచుంటివి. ఇట్లుశ్రీమన్నారాయణునిఁ జింతించిన పరమపదంబుఁజేరవచ్చునని
విచారించి నిజశయనాది భోగ్యపదార్థంబులను వర్జించి వడిగవాసుదేవచరణారవిందపంప
నాభిలాషియయి దేహము మెఱుపువలె నశ్శీరమనిచింతించి పరమతత్వంబునందు చిత్తంబు
నిలిపి ముక్తరాలయ్యెనని శ్రీకృష్ణుఁడుద్ధవుని కుపదేశించెనుగదా? కాననేనుసంగరహితుఁడ
నయితైలధారవలె నవిచ్చిన్నమగురామభక్తితోఁగూడి కృతార్థుఁడనయ్యెదనని చింతించి
పరమవైరాగ్యశీలుఁడయి యాహారాదులను వర్జించి పర్యాసనాసీనుఁడయి శ్రీరామచంద్ర
ధ్యానముచేయుచుశ్రీరామచంద్రా! కోసలేంద్రా! కరుణాసాగరా! రాక్షసభీకరా! కంజ
నేత్రా! కమనీయగత్రా! నేను ఈయరణ్యమధ్యమునందేకాకినయి నీదర్శనము నపేక్షిం
చుచున్నాఁడను. శృంగిబేరపురమున గుహునికి నేవయ్యెసంగి యనుగ్రహించినట్లునాకు ప్ర
త్యక్షమయి నన్ను రక్షింపుమని ప్రార్థించుచుండ రాక్షసాంతకుఁడగుసంజనానందనుఁడు
ఘోరరూపముతోడ తనకభిముఖుఁడయివచ్చుటనుజూచి రామదాసుఁడులేచి వందనము
చేసి శ్రీరామభక్తాగ్రేసరా నీఘోరరూపమునుజూచి నేను వెఱవను. కాకుఁడ్రోధాద్యరిష
డ్వర్గమునకు వెఱచునన్ను కృపాదృష్టింజూడుము. నాబంధువులందఱు నన్నుసంసారసము
ద్రమునఁ ద్రోయయత్నించుచుండ నేనాదొంగలచేతికి తప్పి యీవిజనస్థలంబునకు వచ్చి
తిని. శరీరస్థులగు కామాదిభీకరశత్రువులు నాజ్ఞానరత్నమునపహరించుటకయి పొంచిపొంచి
మంచినమయమును వేచియున్నారు. పూర్వము రావణ, కుంభకర్ణ, విభీషణులతోఁగూడి
జలధిపరివేష్టితమైనలంకయందుండిన నీతమ్మవలెనేనును ఇపుడురాజస, తామస, సాత్విక
గుణములతోఁగూడి యహంకార మనుకారరూపమగు ఘోరసముద్రముచే పరివేష్టింపఁబడి
యుండుశరీరనగరంబునందువసించుచున్నాను. నీతకుభద్రముద్రకసౌసఁగినట్లునాకు శ్రీతారక
సుంద్రము సౌసఁగము. లంకయందలి యశోకవనమును నిర్మూలముచేసినట్లు నాయవిద్యా
వృక్షమునిర్మూలనముచేయఁజూచు. అచటలంకనుదహించినట్లు ఇచట అన్యశేషత్వమును దహిం
పుము. బొనకిశోకమును రామున కెఱింగించినట్లు నాశోకమును శ్రీరామచంద్రున కెఱింగింపు
ము. లంకకు శ్రీరామునినితోడితెచ్చినట్లు శ్రీరామభద్రునినిచటికిఁదోడితెమ్ము. కుంభకర్ణరావ
ణులను నాశముచేసినట్లు నిగ్రహింపించినట్లు నాయందలిరాజసతామస గుణంబుల నాభగవంతునిచే
స్మృతముచేయఁజూచు. దాశరథిదేవిభీషణునిలంకయందు గుడ్డిరునిఁజేయించినట్లు అదేపునిజను

గ్రహముచే నాయందు సాత్వికమును స్థిరపఱుపవలయును. రావణవధానంతరమునీ తనాంధో శికయందుంచి తెచ్చి నట్లు ఈ ప్రాకృతశరీరవియోగానంతరము నన్ను బ్రహరధారూఢునిం జేసికొనిపోవలయు. మైథిలియగ్నివవేశముచే లోకనిదనుచా పుకొన్నట్లు నేనువిరజాస్నానముచే సూక్ష్మశరీరవాస సారేణువులఁగా పుకొనవలయు. అగ్నితనచేతులచేసేతను శ్రీరామ నన్నిధినివిడిచినట్లు నేను అమానవకరస్పర్శముచే వంచోపనిషత్తయ దివ్యశరీరపరిగ్రహము చేసి శ్రీవైకుంఠమును జెందవలయు. శ్రీజానకిరామునితోడ పుష్పకారోహణముచేసినట్లు నేను భగవంతునితోడ శేషవర్యంకమునారోహింపవలయు. పెక్కుమాటలేల. ఓమారుతీ నీకటాక్షముచేతనే నాకిన్నియులభింపవలయునని మనోరథించెదను. భక్తిక్రీతుఁడగు శ్రీరామచంద్రుఁడు నీకుపరమాంతరంగుఁడు. కాననాకు సారథమును పూర్తిచేయుట నీకుగుకరమై యుండునని ప్రార్థించిన శ్రీరామభక్తినిజేపమగు నాంజనేయుఁడు మందస్మితముచేసి రామదాసునిఁజూచి నీపుకోకింపకుము. నావలెనీవును రామదాసుఁడవైతివి. భగవంతుఁడంత శుద్ధిలేనివేషధారులకు దూరస్థుఁడై యుండునేగాని నీయట్టివై రాగ్యశీలునకు సమీపస్థుఁడై యుండును. నాయందాజానకీవతిచేసిన యనుగ్రహమును నీయందును జేయును. నీపుకోరినట్లనేతాకు సామారుఁడు నేవయొసంగును. అనిచెప్పియదృశ్యుఁడయ్యెను.

రామదాసుఁడాయరణ్యభక్తమున శ్రీరామభజనేయుచునిర్భయఁడయివసించి పగటిపూటనమీపగ్రామములకుపోయి భిక్షుత్నమునుదెచ్చుకొనిభుజించుచు (మనవివమనుష్యాణాం | కారణంబంధమోక్షయోః | బంధాయవిషయాసంగీ | ముక్తినిర్వషయంకునః) తునుష్యులకు మనస్సేబంధమోక్షములకు కారణమైయుండును. మనస్సువిషయములతోఁ గూడినబంధహేతువగును. ఆమనస్సు నిర్విషయమైనముక్తిహేతువగును. అనినిశ్చయించి మనస్సువిషయముగ నిన్నూఱుశ్లోకములురచించెను. ఆశ్లోకములయర్థము నెఱిగిమనసముచేయువారు వైరాగ్యశీలులగుదురు. రామదాసుఁడడవియందలివృగములతోడ వర్తించుచు (అశ్వత్థమేనంసువిరాధమూలమసంగశస్త్రైణదృఢేనభిత్వా) అనునీతినిదృఢమగువేళ్లతోఁ గూడినసంసారవృక్షమునువిరక్తియను నాయుధముచేతెగఁగొట్టి శ్రీరామనామామృతపానముచేయుచు పరమానందభరితుఁడయ్యుండెను.

ఇట్లుండరామదాసునిచెంతకాంజనేయుఁడు వచ్చి యోరామదాసా? శ్రీమత్పండురపురమునం దాపాదశుద్ధైకాదశిమహాత్మవము సమీపించుచున్నది. నీవచటికిపోయితివేనిశ్రీరామచంద్రునిదర్శనమగుననిచెప్పి పండరిహర్షమునుజూపి యదృశ్యుఁడయ్యెను. రామదాసుఁడు పండరిపురముచేరి సాధుజనులుచేయు భగవన్నామసంగీర్తనకోలాహలమున కానందించుచు, చంద్రభాగయందుస్నానముచేసి మహద్వారమునవందనముచేసి యాంజనేయునికినమస్కరించి లోపలప్రవేశించి పుండరీకపరదని నేవింపఁగా నతఁడుకటిహస్తుఁడై, సమచరణుఁడయి, యిటికెఱాతిపయిలుచుండెను. అప్పుడురామదాసుఁడు అశంకుష్టుఁడయి భగవంతునిఁజూచి యోస్వామీ? ఏల భనుర్భాణములనుబడిచిపెట్టితివి. భాస్రములనేల నడుముననుంచుకొనియున్నాడవు. సరయూనదియిచటలేదు. వానరవీరులెచటికి పోయిరి. ఆంజనేయుఁడుమాత్రమే మహద్వారముచెంతనున్నాఁడు. ఏకపత్నిప్రభుఁడవగు

నీవు నీతనువిడిచిబహుశున్నుల నేలయి పేక్షించితివి. నీవిశ్లేషమును సహింపక యడవికినిన్ను వెంబడించినచ్చినలక్ష్యణుండివుడు నిన్నెట్లువిశ్లేషించెను. రావణావహృతయయిలంకయందేకాక్షి మొదలగురాక్షసశ్రీల కావలియందుండినకాలమున (మాసాదృశ్యం నజీవిషేష) అనురీని ఒకమాసమునకులూపలనాజీవితేకునింజూడనేని నేనుజీవించియుండనని యాంజనేయునితోఁజెప్పివంపిన నీతాదేవి విరోధులులేనియీకాలమున నిన్నువిడిచి యెచటికిపోయెను. నీవేల యీరూపమునుబరిగ్రహించితివి. మందభాగ్యుండనగునాకు నేవయొసంగనిష్టములేకయీవికృతరూపమును ధరించితివి కాఁబోలు. కోదండదీక్షెగురూ? అభిలషగద్గరూ! చుద్గరూ? నీమితయుపేక్షించిన నేనెందుఁజూత్తును. నా మొఱయెవరాలింతురు. శ్రీరామరూపముతోనుండినయెడల శరణాగతుండనగు నారక్షణభారము నీకుదు స్తృజిమయియుండనని బారచోరభిఖానుణియగు శ్రీకృష్ణనిరూపమును బరిగ్రహించితివి కాఁబోలు. ఆంజనేయునిచే నీదటసాన్నిధ్యముచేసియున్నావని విని వేగముగవచ్చితిని. ఇంతలో నేయేభ త్తుండ నిన్నీరూపముగఁభానించి నీరూపమును మార్చెను. నాకట్టివృథభక్తికలిగియుండిన నాప్రార్థనకయినీ కృష్ణరూపము తనంతట శ్రీరామరూపముగును. అట్టిపరమభక్తినిష్ఠ నాయందులేకపోయినను నీగుణపూర్తినిప్రరించి నన్నుగ్రహింపుము. విద్యకాఁకలిమందములు సంతట అవిద్యనిగన్న తల్లి పాలిండ్లవృషదవృషుచేఁచుచుండక రిక్తములగునా నాభక్తిమందమైనను నీవాత్సల్యమేలకుష్మించెను. భక్తవత్సలా? కరుణింపుము. నన్నుగనిపించిన బసనీబసకులను, బంధువర్గమునువిడిచి (త్వమేవమాతాపపితౌత్వమేవ | త్వమేవబంధుశ్చగురుస్త్వమేవ | త్వమేవవిద్యాద్రవిణంత్యమేవ | త్వమేవసర్వంమమదేవదేవ) అని నిన్నే సర్వముగనమ్మివచ్చితిని. నమ్మినవానినినట్టేఁడ్రోయుటనీతికాదు. వసిష్ఠభిష్యుండవగునీకు ఈగుణముతగదు. ఇయ్యెవ్వవంశమునఁబుట్టినవారు సర్వమును పేక్షించి తమగుగుణములను రక్షింపఁజూతురు. నీతండ్రియగు దశరథుండు అసత్యమునకోర్వకకదానిన్నడవిడిచిబనిచి నీవిశ్లేషదుఃఖముచేమృతుండయ్యెను. అట్టివానికిఁబుట్టి కుహంశస్సనుచేఁబట్టియిప్పుడేలనిందకాడిగట్టెదవు. విధిషణునికలంకాధిపత్యమునిచ్చినకాలమున నీయాప్తసచివులు నిన్నుఁజూచిరావణుండుజీవించియుండ విభీషణుని లంకాధిపునిగఁజేయుటన్యాయముకాదు. ఇవ్వడు రావణుండు శరణాగతుండయిన నేమిచేయుదువనివిన్నవింపఁగా అంతమంచికాలమువచ్చిరావణుఁడుశరణాగతుండయ్యెనేని అతనికి నాయయోధ్యనిచ్చెదననిచెప్పితివికదా? అట్టినిపుతరణాగతుండనగు నన్ను పేక్షించుటన్యాయమా? ఇప్పుడెచటవసిష్ఠుండనుండిననీకీయధర్మముతగదనిచెప్పి నిన్ను పేక్షింపింతును. అయోధ్యయందుండిన నిట్టినిర్భంధములు కలుగుననుభయముచే వందరిపురమునకువచ్చితివనితలఁచెదను. అట్లుకాకుండిన నన్నేల యయోధ్యకురప్పింపక యెచటికిరప్పించితివి. నేనెంతబలిహులినను నీమనస్సుకరఁగలేదు. మానససర్వార్థసాధకమనియున్నాండవు. నేనెందునుసంచరించినీయనీతిని ప్రకటనముచేయుదునుగుమి. అనివిన్నవించిన భగవంతునికి సంతోషమున్నప్రకమయి కిరిటకుండలాదిదివ్యాభరణభూషితుండయి, ధనుష్పాణియై, తూణీరయగఁధరుండయి శ్రీనీతాలక్ష్యణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేతుండయి, గుగ్రివాదివానరవీర్యవరీష్ఠుతుండయి, నేవయొసంగెను. అప్పుడు రామదాసుండు ఆనందపరవకుండయి (ఆహదామవహారం | దాతారంసర్వసంపదాం | లోకాభిరామంశ్రీరామం | భూయోభూ

యోనమామ్యహం || రామాయ రామభద్రాయ | రామచంద్రాయ వేదనే | రఘునాథాయ నాథాయ | సీతాయాఃపతయేనమః || నమఃకోదండహస్తాయ | సంతతికృతశరాయచ | దండితాఖిలదైత్యాయ | రామాయావన్నివారిణే || ఆర్రానామాత్రిశంకారం ! భీతానాంభీతినాశనం | ద్విషతాంకాలదండంశ్రీ | రామచంద్రంసమామ్యహం || అనిస్తుతించియనంతవందనములుచేసి మన్నాధాయిన్నిదినములుగ నీరూపమునుగానక యుపవసించిన నానేత్రములకు పూర్ణాహారముననుగ్రహించితివనిన భగవంతుండడుమందహాసముచేసి రామదాసా? నేనునామరూపరహితుండను. నానిజస్వరూపమును సాక్షాత్కరింప లేక దేవతలు మొదలగువారునన్ను వివ్యరూపవిశుష్టనిగ్రహ్యానించుచున్నారు. నీవిపుడుదర్శించినరీతినినన్నీ రామరూపముతోడ ననవరతముధ్యానింపుము. సమస్తచేతనాచేతనములను నారూపముగభావించుము. నీయుపదేశముచే లోకులకు నాయందుభక్తినిగలుగజేయుము. అనిచెప్పియతనిశిరంబును తనకరంబుచే కరంబలంకరించి మునుపటియట్లు శ్రీపాండురంగరూపమునుబరిగ్రహించెను. రామదాగుండు పాండురంగని పెక్కువిధంబులస్తుతించి యానందభరితుండయి నృత్యక్రితనంబులజేసి యుత్సవాంతమున భగవన్నియమనముజెంది స్వస్థానమునకుఁబలెను.

రామదాగుండుపండరిపురమువిడిచి బయలుదేరినిజాత్రమునునకువచ్చుచుండు నపుడుమార్గమధ్యమున నుండెడి జేమూరియనుపట్టణమునకువచ్చెను. ఆనగరమునసన్నిధిచేసి యుండు పార్వతీరమణుండఁడు రామదాసునిసాంగత్యమునఁజేసి యీరామదాగుండు శ్రీరామరూపముతప్ప తక్కినరూపముల నాదరింపఁడు. శ్రీపాండురంగమూర్తి యితనికై శ్రీరామరూపధరుండయి నేవయెసంగెను. ఇట్టివాఁడునానిలయంబున కెట్లువచ్చును. (సుమారమసిగంతవంశంబునత్రభాగవతాద్భి తాః) అనుప్రమాణమును గౌరవించి నేనేయీభాగవతమని యొద్దకుఁజోయెదననినిశ్చయించి యాదేశమునేలుశివాజిరాజువేషమునుధరించి యశ్వారూఢుండయివచ్చి రామదాసునిఁజూచినంతట గుఱ్ఱమునువిడిచినడచివచ్చి రామదాసునిః వందనముచేసి యో భాగవతాగ్రజీ? నేఁడుగుదినము. నీదర్శనమాకన్తికముగ లభించెను. అనిచెప్పియతనినాలింగనముచేసికొని యోమహత్తా యింకమీఁదసీపుపండరిపురమునకుపోవునపుడును, మిరలవచ్చునపుడును నాకిచట నేవయెసంగవలయుననిపార్థించెదను. శ్రీరామభక్తిస్థులు నాకుప్రాణసహాయులైయుందురు. నన్నుమఱువకుము. నేనుపోయివచ్చెదననిచెప్పి యదృశ్యుండయ్యెను. రామదాగుండాశ్చర్యపడి యపుడువచ్చినవాడుతారకమంత్రిపాపకుండగు శంకరమూర్తియనినిశ్చయించి సంతోషించి యచటనుండుకొండపై నాన్నిధ్యముచేసియుండుగంగాధరునిదర్శించి ముఖమంటవముననిలచుండిశ్రీరామచంద్రుని భజించి చంద్రశేఖరునియనుమతిపడసికొండదిగిపోవుచుండగా శివాజిరాజీవృత్తాంతమును వినివేగముగవచ్చి రామదాసునిశరణుజెంది యతనికృపకు పాత్రుండయి యతనిచే శ్రీతారకమంత్రిపదేశమునుజెంది ధన్యుండయ్యెను. రామదాగుండు ఈరితినేనాత్మలననుగ్రహించినిజాత్రమునునవసించి యీశ్వరవిభూతియగు చేతనాచేతనములయందు సమభావము చేసియానందించుచు గుబోధమునుగ్రంథమునుర్చించెను. ఆగ్రంథమును శ్రద్ధతోడఁజెదువువారలకు జ్ఞానవైరాగ్యములవివృద్ధియయి భేదజ్ఞానతిమిరమునశించును. మఱియు నాగ్రంథ

మునుబరించువారు జీవన్ముక్తులగుదురు. రామదాసుఁడు బ్రహ్మవైశ్యవర్ణములను తృణీకరించి సర్వమును భగవత్స్వరూపముగఁజూపుచు బ్రహ్మనందముననుభవించుచు ననవరతము రామస్మరణచేయుచు ప్రతిసంవత్సరము ఆషాఢశుద్ధకౌంబి నాఁడుశ్రీపాండురంగనివర్ణించుచు తనయువదేశానుష్ఠానములచే పెక్కుండ్రుచనవలెఁజేయుచు ఆయుశ్శేషమునుగడపి దేహావసానకాలమున శ్రీరామచంద్రసాయజ్యమును జెందెను.

అంజనేయవరదాయనము.

నలువదియెనిమిదవ యధ్యాయము.

తుక్క-రాంస్వామిచరిత్రము.

అలకాపురికివచ్చియున్నందు దేవనగరమున తుక్క-రాంస్వామి వర్తకముచేసి జీవించుచుండెను. ఇతనికిద్దఱుభార్యలుకలరు. పెద్దభార్యయందద్దఱుపుత్రులుకలిగిరి. తుక్క-రాంస్వామి వర్తకముచేయుచుండియు తులాధారునివలె నిర్మలమిత్తుఁడయి బలగవలె సంసారమున నంటక యనవరతము శ్రీపాండురంగధ్యానముచేయుచుండెను. ఇతఁడాయూరిలోనన్నిధిచేసియుండు శ్రీపాండురంగనాథునిని భక్తితోడనారాధించుచుండెను. ఇట్లుండ మహాత్మమముసంభవించినందున నాహారముదొరకుటదుర్లభమైజనులుశాకములనుభవించుచు కాలముగడపుచుండిరి. ఇట్టిసమయమున నితనిజ్యేష్ఠభార్య శరీరవియోగమును జెందెను. ఆమెపుత్రులిరువురును తండ్రినిదూషించుచు నిట్లువిడిచి స్వేచ్ఛగపోయిరి. తుక్క-రాంస్వామియెందుకును చలింపకభగవద్ధ్యానముచేయుచు భగవత్సన్నిధిని సృత్యక్తిరసంబులనుచేయుచు నానందభరితుఁడయ్యుండెను. (గిరయోవర్షధారాభి | ర్హస్యమానానవిష్యభుః | అభిభూయమానావ్యసనై | ర్యధాకోక్షజచేతనః) అనఁగా నకోక్షజునియందు లయించిన మనస్సుగలవారు వ్యసనపరంపరలచే నెట్లుచలింపకుండురోయట్లు పర్యతములు పర్వపరంపరలచే చలింపకయున్నవి అనునర్థము తుక్క-రాంస్వామివిషయమున ప్రత్యక్షసిద్ధమయ్యెను.

పూర్వమునామదేవుఁడు పండరినాథుని నేవించి యానందభరితుఁడై యోదేవాధిదేవా ? నీయనంతకల్యాణగుణముల నెన్నివిధములవర్ణించినను నాకుతృప్తికలుగకయున్నది. సిగుణానుభవముచేయును జేయను ప్రభినవమయితోచుచున్నది. సత్యలోకముననుండుశ్రీరామాయణప్రక్రియఁగా శతకోటివృత్తములచే నిన్ను స్తుతింపవలయునని మసారాధించెదను. ఈమసారాధమును నీవు పూర్తిచేయవలయునని పలుమాలు ప్రార్థింపఁగా శ్రీపాండురంగమూర్తిమందహాసముతోడ నతనిఁజూచి యోనామదేవా ? మనుష్యశరీరముమిగులనర్థిరమైనదనినీవెఱుంగుదువుగదా ? అట్లుండశతకోటివృత్తములచే నన్ను స్తుతింపవలయుననినీమఁగలిగినమసారాధమెట్లుసాధ్యమగును. పురుషునికి నూలువత్సరములుపరమాయువైయున్నది. అంద్యునగమునిద్రచేవర్ధింపగుచున్నది. పెరిసగమునందు క్రీడలచేతను, విషయానుభవముచేతను, రోగపీడచేతనుకొంతకాలమువర్ధింపగుచున్నది. మిగిలినకాలమును నిజమనినట్లుట

కష్టమయియున్నది. బాల్యమందో, కుంచితప్రాయమందో, లేక ముదిమియందో, యూరసా, యడవిసా, యుదకమధ్యమునసా మరణమునీధించును. ఇట్టిశరీరమునునమ్మి నూఱుకోట్ల వృత్తములనుబాడెదనని యెట్లుసంకల్పముచేయఁగలవు. అని రుక్మిణీకాంతుఁడడిగిన నామ దేవుఁడు భగవంతునివందనముచేసి నాదేహమును, నాశక్తినినమ్మి నేనిట్టిసంకల్పమునుజేసి నవాఁడనుగాను. ఆశ్రేయసంకల్పమును నెఱవేర్చుట నీకుబిరుదుయియున్నదిగాదా. మహా భారతయుద్ధమునందొకప్పుడు నేనాయుధమును తాకననివ్రతిజ్ఞు చేసి పరమభాగవతుఁడగుశ్రీ భీష్మనివ్రతిజ్ఞును నెఱవేర్చుటకయి నీవ్రతిజ్ఞును పేయించి యాయుధమునుతాకినది యెల్లరు నెఱిగినవిషయమేగాదా. మరియు నేనునాభక్తులహృత్పద్మమునవసించివారివారిమనోరథముల నెల్ల నెఱవేర్చెదననుబిరుదుపడించుచుండువాఁడవగుటచే నీభక్తుఁడగు నేను నీబలమునునమ్మి నేనిట్టిమనోరథముగలవాఁడనయితిని. నీవుసర్వశక్తుఁడవయియుండ నీకుపరతంత్రుఁడ నైననాకుమనోరథంబేలకొనసాగదు. అనివిన్నవించఁగా శ్రీపాండురంగఁడుసంతోషించినా మదేవా? నీమనోరథమును నెఱవేర్చెదననిచెప్పి సరస్వతీదేవినిస్మరించెను. ఆదేవి భగవంతునితలంపునెఱిగినచిచ్చు పుండరీకవరదునికి వందనముచేసి దేవాధిదేవా? నన్నుస్మరించిన కారణమేమనియడిగెను. రుక్మిణీకాంతుఁడు సరస్వతినిఁజూచి నీవునామదేవునివాక్కుననుండియతఁడుమనోరథించినట్లుశతకోటివృత్తముల నతనిచేఁజెప్పించుమనియింటిని నాకాదాదేవిస్వామి? దేవరవారివైభవమునుస్తుతించుటకు విధి, శివ, సనకాదులకలవిగాక యున్నది. వేదపురుషుఁడు నీయానందమును నిశ్చయించఁజూచి మనుష్యానందమునునిశ్చయించి బ్రహ్మానందపర్యంతము చెప్పవచ్చునని పరబ్రహ్మానందమునామనన్నున కప్రాప్తమయియున్నదని చెప్పితిరిగెను. అట్టినీవ్రభావమును గీర్తించుటకు నాకెట్లుసాధ్యమగును. అయినను దేవరవారియాజ్ఞను శిరసావహించి నామదేవునివాక్కుననుండి శతకోటివృత్తములను జెప్పి దేవరవారినిస్తుతించెదను. అట్లుచెప్పఁబడువృత్తములనుపడిపడిగ్రవాయుటకుఁడగిన లేఖనీవై ఖరిగలలేఖరియొకఁడునాకు కావలయుననివిన్నవించఁగానవుడు దేవాధిదేవుఁడగు పండరినాథుఁడు వ్రతములనులేఖనినిజేత నెత్తుకొని తానేయాపనికెదగినవాఁడనితలఁచివ్రాయఁజూనుకొనెను. ఇట్లువ్రాయుచుండనామదేవుఁడు తొంబదినాలుగుకోట్ల నలుపదిలక్షల వృత్తములనుచెప్పెను. ఇంతలోనామదేవునికిపాంచభౌతికశరీర సంబధమగుహృదయంతోఁచి నిత్యవిభూతినిఁజెందవలయునని త్వరకలిగినందున భగవంతుఁడు నామదేవునాలింగనముచేసి కొని యోవత్పాశోకింపకుము. నీకు ఈవిభూతియందలివాసమగుసహృదయై తోఁచినందున నీవు కోరినట్లు నిత్యవిభూతికెఱిగింపుము. కొంతకాలమునకుపిదప నీవుమఱిల మనుష్యలోకమునకు వచ్చి తుక్కారాంఅనునామమునుపహించి నాయందతిశయించిన భక్తితోఁగూడి యిప్పుడుకొఱతపడిన యయిదుకోట్లయఱుపదిలక్షలవృత్తములనుబాడి సీసంకల్పమును నెఱవేర్చి నాకానందమునుగలుగఁజేయుము. అనినియమించఁగా నామదేవుఁడుసంతసించి నిత్యవిభూతికిపోయెను. ఇప్పుడునామదేవునిసంకల్పమున కొఱతపడినవృత్తములను పూర్తిచేయఁదలఁచి శ్రీపాండురంగఁడునామదేవునితోడ తుక్కారాంస్వామిస్వప్నమున సాయతనమింటి మునుపటివృత్తంతము నతనికెఱిగఁజేసి యోయీతుక్కారాం! నీబితరవ్యాపారములనుబడిచి నాయాజ్ఞనుశిరసావహించి నామదేవునిసంకల్పమును పూర్తిచేయుము. నేనునీకుసహ

యందనయి యుండెదను. అనినియమించి యదృశ్యుడయ్యెను. తుక్కారాంస్వామి మే
లగ్ని స్వప్నవృత్తాంతమును మననముచేసి యానందభరితుడయి యితరవ్యాపారములనెల్ల
వర్జించి యనవరతము శ్రీపాండురంగనిని లోకోత్తరములగు వృత్తములచేత బాడుచుండెను.
ఈవృత్తములను విని సాధుజనులు పరమానందమును జెందిరి. అసూయగ్రస్తులగు కొందఱు
దుష్టచిత్తులు తుక్కారాంస్వామిని పరిహాసముచేయుచుండిరి. మహానుభావుడగు తుక్కారాం
స్వామి తనవిషయమయి సాధుజనులుచేయు స్తుతిని విని వీరేలభగవంతుని స్తుతింపవలసిన నో
టితో అపదార్థముగ నన్ను స్తుతించెదరని యసహ్యపడుచు దుష్టులతనవిషయమయిచేయు
నిందను విని వారలను జూచి యోభాగ్యవంతులారా! సముద్రమునుచేటితో నీడఁబూనుకొను
నట్లు నాదోషరాశిని వర్జింపఁబూనుకొంటి. సర్వజ్ఞుడయి, సర్వశక్తుడగు నర్వేశ్వరునికి
లెక్కింపవశక్యముకాని నాదోషరాశి మీకెట్లు లెక్కింపసాధ్యమగును. అయినను నన్ను పరి
శుద్ధునిఁ జేయవలయుననువాత్సల్యముచే మీరిట్లయఘటితకృత్యమునకుఁబూనుకొన్నందులకై
కృతజ్ఞుడనయి మీకువందనంబాచరించెదనని చెప్పచుండెను.

ఆపాదమాసమున పండురి పురమునకుఁబోయి శ్రీపాండురంగనియత్సవమును నేవిం
చుచు నిరవేక్షుడయి, మునియై, శాంతుడయి, నిర్వైరియయి, సమదర్శియయి, మితా
హరనిద్రలతోఁగూడి యనవరతము శ్రీపాండురంగని కల్యాణగుణములను దివ్యవృత్తములచే
పాడుచుండును. వికసించిన పుష్పములయందలి సౌరభము వాయువశమున లోకమునందు
వ్యాపించునట్లు పరమభాగవతుల ప్రసంగవశమున తుక్కారాంస్వామికల్యాణగుణములు జగ
మంతయు వ్యాపించెను. ఆదేశమునేలు శివాజిహహారాజు తుక్కారాంస్వామి వైభవమును
వినియామహాత్మునిని దర్శించి పోవలయునని యపేక్షించితానురాజధానిని విడిచివచ్చుటతన
శత్రువులెఱుంగకుండునట్లు ప్రచ్ఛన్నవేషధారియయి, యేకాకియయి బయలుదేరి యొక
తట్టయందు వరాలనుబోసీతినీకొనివచ్చి తుక్కారాంస్వామిమందిరమునందు ప్రవేశించివారి
కెదురవరాలచే నిండింపఁబడినతట్టనునిచి సాష్టాంగముగ వందనంబుచేసెను. ఆసర్వరాశిని
బూచినంతట తుక్కారాంస్వామికి శరీరమునందు కంపముకలిగి రాజునుజూచి దీనినేల
యిచ్చుటినీకొనివచ్చితివి. నిరవేక్షుడనగు నాకు శ్రీమత్పండురీనాథునిచరణారవిందయుగళ
ముతవృష్టమణియొక పదార్థముననవేక్షలేదు. పురుషునిదేహయాత్ర కర్తానీనమైయున్నది.
కర్తృసాక్షియగు భగవంతుఁడు హృత్పండురీకమునవసించి చేతనులకు కర్తానుగుణముగ శుల
ప్రదానముచేయుచున్నాఁడు. ఆభగవంతునికి పుడేమికొఱుఁతకలిగెననితలంచి నాశీద్రవ్య
మొసంగవచ్చితివి. మహర్ణామధ్యమునందీఁగలు గూర్చినతేనె నానామానవుల పాలగునట్లు
లోభరతులు పరులికడకలఱాముననుభవింపక లోకులకన్నుమూసినచేర్చిన ద్రవ్యముతుట్టతుడకు
తనవుగాక తనవారికిగాక పరులపాలగుచున్నది. దీర్ఘాంగముతోఁగూడి సంచరింపవశక్తిలేని
గొప్పకొండలుబలవత్తానుండినచోట అశనమును జెంది బ్రతుకుచున్నది. ఇట్లుండనివిచ్చుధన
మునకయి నాకర్తృముమాజుననితలంచితివా? ధనవంతులరోగపీడితులయి యాహారమునహిం
పకుండుటయు, నిరుపేదలుపరులయభిమానముచే పరమాన్నంబుఁ గుడుచుటయు, మనము
కనియెఱుంగఁజే. నాకురక్షకుడగు శ్రీవాసుదేవునికి దారిద్ర్యముకలిగినప్పడు నేను నీద్రవ్య

ముపరిగ్రహించెదను. ఆదేవుడతత్తుండగునపుడు నేను నీరక్షణమునకులొంటిబడియెదను. మఱి యొకవిశేషముచేప్పెదనువినుము. ఒకతపస్వీవరమసాధువయి తపస్సుచేయుచుండగా నతనితపంబునకు విఘ్నంబాచరింప యత్నించి యింద్రుడొకపాంథునివేషంబుధరించియా తపోధనునిజూచి యోతపోనిధి! నేనుకకార్యమునకయి యొకచోటికిపోయినచెప్పెదను. నాభిక్షమునునీసన్నిధినునిచిపోయెదను. మఱిలవచ్చి నాయాయుధమును దీసికొనిపోయెద ననిచెప్పి యతనియనుమతినిజెంది తనభిక్షమునచటనునిచిపోయెను. ఆతపస్వీ ఆయా యుధమునెచటనైననునిచిన దానికేమి యవద్యముకలుగునూయని శంకించియనవరతము ఆ భిక్షమును తనచేతధరించి తిరుగుచుండెను. ఇట్లుండతపమునందలిచింతవిడిచి యాయుధ సహవాసముచేత్రూరస్వభావుండయి జీవహింసచేయుచు కాలముగడపి యాతపస్వీవరక ముండజెందెనని నీతరామునికిచెప్పినట్లు శ్రీరామాయణంబునక జెప్పబడియున్నది. ఈద్రవ్య మునేసంగీకరించితి నేని మొదటనాదియనిమమకారముకలుగును. గృహనిర్మాణమునకుపునా దివలె ఆమమకారము అహంకారమును మున్నిడుకొనియుండును. నేననుభావముకలిగిన పిదపకదానాదియనుభావముకలుగవలయును. ఈయహంకారముమమకారములనెడి చం డాలుర సహవాసముచే నాహృదయాలయము చండాలవాటికయ్యయి భగవంతునిసాన్ని ధ్యమునకు అయోగ్యమగును. నేనెందుసంచరించినను, నామనస్సు ఇంటనుండుద్రవ్య మునేభ్యానించుచుండును. ఈద్రవ్యము శబ్దాదివిషయములకు ధారకమయినరకమునుపోషిం చును. విషయాసక్తునికి కృత్యాకృత్యవివేకము శూన్యమయి, శాస్త్రవిశ్వతత్వపిపాపును. భగవదాష్టయగు శాస్త్రమునుల్లంఘించుటచే తప్పకనరకమునీధించును. ఈద్రవ్యమునుసద్విష యమునువనియోగించిన నిట్టియనర్థములేల కలుగుననియుండువేమో అడుగు త్రొక్క నేల? అగుగుగడుగనేల? అనర్థమగునర్థమును ఆర్జించి బాగరూకుండయి దుష్పథమునకుం దపిస్తత్వాత్రమునద్రవ్యమువనియోగింపవచ్చునని తలంచుటయుమేలుకాదు. మహామతులు మర్తజ్ఞులయి సర్వానర్థమూలమగు నర్థమును దూరముగఁబరిహరించి వైరాగ్యమునేగొప్ప ధనముగభావించురు. నీధనమునునీవేకొనిపోము. ఇదియనామగొప్పయుపకారము. నన్ను సంతోషింపింపవలయునని నీకిష్టముండిన ఈయర్థమును దీనులకిచ్చినాలోకగూడి భగవంతు నినిభజించుము. నీవాదేవదేవునిస్తుతించిన ఆస్తుతి నాకర్ణములయందపుత్రప్రవాహమైప్రవే శించి నామపరిపూర్ణానందమును గలుగఁజేయును. ఈవిషమునిచ్చి నన్నునరకమునఁద్రోయ కుము. అనిచెప్పి యాద్రవ్యమునువేయించి భగవంతునిని భజించుచుండెను. ఆదిసముహారివా సరమయియుండినందున శివాజిమహారాజు తుక్కారాంస్వామిచేయు హరికీర్తనమునుదీను చుండెను. ఇట్లువినితనివిండెందక దేశవరిపాలనకృత్యమును మఱిచి రెండుమాసములచటనే యుండెను. ఈశివాజిరాజునకు విరోధియయినయవరంగిపాచ్చా శివాజిరాజునుబట్టుకొన వలయుననిసమయము వేచియుండి తనచారులవలన శివాజిరాజువృత్తాంతమునెఱిగి యత నినిబట్టుకొనిరండని రెండువేలయశ్వారోహకులనుబంపెను. వారలువచ్చి తుక్కారాంస్వా మియింటినిచుట్టుకొనిరి. వారలలోనలుగురు లోబలప్రవేశించి శివాజిరాజువేటనున్నాడని యడిగిరి. అపుడుశివాజిరాజేమియుచేయనేరక వ్యసనాకాంతుండయియుండెను. అచటనుండినసాధువులచే తుక్కారాంస్వామి బరగినవృత్తాంతమునెఱిగి మిరంబులును భయ

మునువిడిచి భగవంతునిని స్తుతించుచు. భగవత్ప్రసాదమును వినుచుండును. శ్రీపండురీతిగాను మనకురక్షకుడై యుండుమనఃకెట్లాపదకలుగును. ఒకవేళయితేరుద్రులు మనలనుసంహరింతురేమోయని కోరికపడును. వారట్లుచేసినమనమికర్తృశరీరములగుకారాగృహములయందుండి విముక్తులై బ్రహ్మనందగుభుముననుభవించవచ్చును. ఎన్నోబ్రతికిననుమరణమొకనాటికినిద్దించకతప్పదు. కాననట్టిమరణమునకుభయపడిమీరేలవగచెదరు. ఈతురుష్కులునేడడుమనయందఱుశరీరములను ఛేదించినమనఃభాగ్యమునకంతములేదు. అనిచెప్పెను. అచటిసాగువులుశివాజిరాజిచ్చటలేడని రాజభటులకుచెప్పిరి. వారలునమ్మకదూసినకత్తులతోతుక్కారాంస్వామిగృహమునఁబ్రవేశించిరి. తుక్కారాంస్వామిపండురీతిగానునిధ్యానించినవేదాధిదేవా! నీకీర్తనానందమునకు విరోధముగ నివ్వడిదేమిమిలయని కొనియాడెదవని విన్నవించెను. శ్రీమత్పాండురంగమూర్తి మీరెప్పుడయియు సంతోషనానందము ననుభవించుచుండును. తక్కినకార్యమును నేనునిర్వహించెదనని తుక్కారాంస్వామితోఁజెప్పి తానుశివాజిమహారాయ వేషమునుధరించి వెలుపటవచ్చి యొకగుఱ్ఱమునెక్కి చేతబల్లెమునుబట్టుకొని రణశూరునివలెపోవుచుండెను. తుక్కారాంస్వామి చెంతనుండిన సాగువులకును, శివాజిరాజునకును వెలుపట జరుగువృత్తాంతము తెలియకుండెను. ఇంటినిముట్టడించుకొనియుండిన రెండువేలయశ్వాశ్వికములు ఇతఁడేశివాజిరాజునుముట్టకొనవచ్చిన మనలఁజూచి పాటిపోవుచున్నాడని యతనినివెంబడించి బొప్పితిడుచుపోవుచుండిరి. రాయవేషమును ధరించిన భగవంతుఁడు కొంతదూరము వేగముగఁబోవుచు సెక్కికొనవోట వారలకుతానులోఁబడునట్టిభిన్నయించుచు నిట్లువారలనలయించి యరణ్యకుభ్యమునకు నేలయించి తానభ్యుదయించెను. ఇట్లుండ వచ్చినగుఱ్ఱపురాతులు ఇదియేమిజగజ్జాలముగనన్నది. ఇంతదూరముతఱుముకొనివచ్చియుశివాజిరాజునకులోఁబడఁడయ్యెను. మనఃప్రయాసమంతయునువర్ధమయ్యెననిచింతాకాంతులయి మఱివచ్చుచుండిరి. ఆనాటిరాత్రిమూడవజామున చంద్రుడవై మించి కారుశీలకట్టునలుగడలదట్టుముగ కమ్మినందున దారితెలియక గుఱ్ఱములు నడవలేక యడవియందలి పెద్దవృక్షములనుజూచి చెదరిచెదరితమమీదిరాతులను గ్రిందఁబడఁద్రోసి యధేచ్ఛగఁబరుగెత్తిపోయెను. ఈరాతులలోకొందఱు చెట్టు, పుట్టు, మిట్టు, పల్లములెఱుంగకబరువులిడి ముండ్లపాదలలోఁబడిరి. కొందఱుగోతులయందుఁబడిరి. ఆహారములేనందున కొందఱు నడచుటకకత్తులయిరి. నిద్రావరవశులయి కొందఱుదారితప్పి యున్నత్తులవలె సంచరించుచుండిరి. ఇట్లు ఆసేనదురవస్థనుజేంది యొకఁడుపోయినదారిని మఱియొకఁడు పోకయందఱును ఆయరణ్యమునందే నశించిరి. పండురీతిగానుతుక్కారాంస్వామియొద్దకువచ్చివచ్చిన యాపదను దూరముగఁజూడఁద్రోచితిని. మీరుభగవత్ప్రసాదము నానందించుచుండనిచెప్పి యభ్యుదయించెను. అశుభంధమును జయజయధ్వనులుచేసిరి. సూర్యోదయమునంతట భజనసునిలిపి యొకరిసొకరు ఆలింగనముచేసికొని సంతోషచిత్తులయిరి. ఆయాసవారు శివాజిరాజునుజూచి యితఁడెట్లు తరుష్కులచేతికిఁజిక్కిరథప్పెనని యాశ్చర్యపడితుక్కారాంస్వామికయి శ్రీపాండురంగనాథుఁడు మనలనురక్షించెనని యొకరితోసొకరుచెప్పకొనుచు స్వస్థానములకుఁబోయిరి.

తొలుత శివాజిరాజీయవచ్చిన భగవంతుడు తుక్కారాంస్వామి యంగీకరింపనందున మఱియొకనాఁడుకొంతభాగ్యమునైన వారివిషయమునవినియోగింపవలయునని తలచి యొకదీపవర్తకుని వేషముధరించి యొకయెద్దుమీదబియ్యపుమూటవేసికొని తుక్కారాంస్వామియింటికివచ్చి యామహాత్మునికి వందనముచేసి యోభాగవతగ్రంథా! నేనుబియ్యమువ్యాపారముచేయుచుండువాఁడను. ఇటీవలనావ్యాపారమునందీబియ్యము దైవానుగ్రహముచే నాకులాభముగ నీడ్చివచ్చెను. కాననాపైఁగరుణించి దీనినిదేవరవారంగీకరించి నన్ను భగ్యునిఁజేయవలయునని వలవిధముల ప్రార్థించెను. సర్వజ్ఞుఁడగుతుక్కారాంస్వామి నిజమునెఱిగి రాజుప్రార్థనను నిగ్రహింపలేక మానముగనుండెను. రాజుఅమహాత్మునినియమముఁజేంది స్వస్థానమునకుఁబోయెను. తుక్కారాంస్వామి తనభార్యనుబిలిచినిన్నరాత్రి శివాజిరాజువచ్చి యొకమూటబియ్యమునిచ్చిపోయెను. అందుమనకొకనాటి యాహారమునకు మాత్రమువలసినంతభాగ్యమునెత్తుకొని తక్కినభాగ్యమును దీనజనుల కిచ్చి నియమించెను. ఆమెకామూటసమృతముకానందున భాగ్యమునంతయుఁ గైకొనయత్నించెను. తుక్కారాంస్వామి తనభార్యభావమునెఱిగి లేచివచ్చి తనయింటికొకనాటికి వలసినంత బియ్యమునామెకిచ్చి శేషించినబియ్యమును దీనజనులకిచ్చెను. అప్పుడురాజునేవసులు చూచుచుండి యీవృత్తాంతమును రాజునకెఱిగించి రాజు తుక్కారాంస్వామి వైరాగ్యమునకుమిగులనాశ్చర్యపడెను.

మఱియొకనాఁడు తుక్కారాంస్వామి భగవత్సన్నిధికిఁబోయి యానందపరవశుఁడై భజనముచేయుచుండెను. ఆయూరిలో గాజులవ్యాపారముచేయుచుండు వాఁడొకఁడు భక్తిత్రోవప్రతిదినముతుక్కారాంస్వామి భజనచేయుచోటికివచ్చి నామసంకీర్తనమువినుచుండును. ఇట్లువినుచుండ నొకదినము తనశిశువుమాంద్యముచే మిగులబాధపడుచుండుటనులక్ష్యముచేయక యెవ్వటివలె భగవన్నామసంకీర్తనశ్రవణానైకీతనతఁడుఇట్లుదీచి బయలుదేరెను. అప్పుడు వానిభార్యభక్తకడ్డంబుగ వచ్చిమనబిడ్డమాంద్యముచే బాధపడుచుండగా నీవు భజనకుఁబోవుట న్యాయముకాదు. అచటనుండుసాధువులలో నెవరినైన మనకు సహాయులనుగాఁబిలుచుకొనివచ్చి శిశువునకారోగ్యము కలుగుటకుఁడగిన ప్రయత్నముచేయుమని చెప్పెను. అతఁడామూటనుచెపులనిడక తుక్కారాంస్వామిభజనచేయుచోటికి వచ్చెను. తొలినే యాశిశువుప్రాణములనువిడిచెను. అప్పుడాశిశువునుగన్నతల్లిదుఃఖాక్రాంతయై యాశవమునెత్తుకొని భగవత్ప్రార్థనజరగుచుండుచోటికి వచ్చి తుక్కారాంస్వామిని జూచి యోయీభాగవతుఁడా! నీవుమాకుటుంబమును నాశముచేయుచున్నాఁడవు. నాపురుషునికేమేమో బోధించితివి. అతఁడునీవలలోఁజిక్కియిట్టి యాపద్దశయందు ఇంచుకయైనను శంకలేక యీశిశువును పోషించి నీయొద్దకు వచ్చెను. నాభర్తనాయంటనుండిన శిశువునకు మరణముకలుగకయుండును. అనిచెప్పి యాశవమును తుక్కారాంస్వామి కెదుటఁబడవైచి యెడ్చుచుండెను. కీర్తనమునువినుచుండిన జనులుఓసీపిచ్చిదానా! శవమునేలనిచటికిఁదెచ్చితివి. ఈబిడ్డనిబ్రతికించుటకు తుక్కారాంస్వామియొద్దనమృతమున్నదాయనిచెప్పఁగా విని తుక్కారాంస్వామివారలనుజూచియోభాగవతులారా! శ్రీహరినామామృతమునకన్న భా

దయంగమమును నమృతము మఱియొకటిగలదా? దీనిమహిమ నెఱుంగక మీకుఁదోచినట్లు పల్కెదరు. మీరందఱును ఏకకాలమున శ్రీవిఠ్ఠలనాధుని నామమునెక్కువఁజనుదువుఁ డనిచెప్పినతోడనే సంతోషించి వారందఱుసముద్రఘోషమువలె భగవన్నామములను పుష్పముఘోషించిరి. అప్పడాశిగువునకు ప్రాణమువచ్చి లేచి కూర్చుండెను. ఈయదృశమునుజూచి యెల్లదనానందపరఃపులయిరి. ఇశువుతల్లియాశిగువునైత్తికొనివచ్చి తుక్కారాంస్వామి పాదపద్మములయందుఁ బడవైచి మహాత్మా! నీప్రభావము నెఱుంగక మనఃసుఖంబు నట్లుమాటలాడితిని. ఆతపస్వనుమన్నింపవలయునని ప్రార్థించియపరాధయోగముచేసికొనెను. అపటనుండిన వారందఱిమహానుభావునిప్రభావము సర్వజ్ఞుఁడగు శ్రీపాండురంగనికే తెలియునుగానియజ్ఞులమగుమనమెఱుంగుటకుశక్తులముగామనిచెప్పిరి. దేవతలుపుష్పసర్పము వర్షించిరి. గంధర్వులుగానముచేసిరి. ఈయదృశమునుజూచి ప్రజలు ఐరమానందఁగిరి తులెరి.

బాలప్రాణప్రదాయకాయనమ్,

నలువనిశొమ్మిదవయధ్యాయము.

తూక్కారాంస్వామిభార్యసర్వస్వదానము చేయుచరిత్రము.

తూక్కారాంస్వామి ఐరమవై రాగ్యనిధియయి, సంసారమునువిడిచి, పరమసంద్భును, శ్రీపాండురంగనిసన్నిధానమునందును, వసించుచు బ్రహ్మనిఘ్నఁడయి, బ్రహ్మనందమనుభవించుచు నెడతెగకభగవంతునిఁగీర్తించుచునుండినందున తనభార్యదుఃఖాక్రాంతయయి యొక నాఁడు జలముతెచ్చుటకుపోవుచు శ్రీపాండురంగనిసన్నిధికభిముఖుఁడై పచ్చుచుండు నిజభర్తనవలొకించి యతనికడ్డమువచ్చి హా! మత్స్యినాథా? నీవు దాదాపురెండుమాసములుగననైడవాని యరణ్యమునవసించిన నేనెట్లుజీవించుచును. నన్నురక్షించువారెవరు. నీకంచుకయ్యుననునాయందు జ్ఞాపకములేక యశూరాత్రమునృత్యకీర్తనంబులచే. శ్రీపురుషోత్తమునిని సంతోషింపించుచున్నాఁడవు. నీవిట్లుండిన నీకుటుంబమునెవరుపోషించురు. అని దుఃఖింపఁగా తుక్కారాంస్వామి తనభార్యను బహువిధములసూరఁగించి నాతల్లిదండ్రులు నిన్నురక్షించురనిచెప్పిన ఆపాలతి యోనాథా! ఐరలోకమునవసించు నీతల్లిదండ్రులు నన్నెట్లురక్షించురనిన తుక్కారాంస్వామియిట్లునియె. ఓనుదత్! నాతల్లిదండ్రులు జననమరణములులేనివారు. ఐరలోకగతులయినవారలు నాశరీరమునకు తల్లిదండ్రులేకానిజ్ఞానానందస్వరూపియయి, జ్ఞానగుణకుఁడై, యీశ్వరునికి శేషభూతుఁడయియుండునాకు తల్లిదండ్రులుకారు. నేనునీచేజూడఁబడుశరీరముకాదు. శరీరాంతర్గుతుఁడగు జీవాత్మనైయున్నాను. (అంతవంతజమేదేశా! నిత్యస్వోత్పత్త్యాశ్శరీరిణః) అనురీతిని ఈశరీరము అంతముతోఁగూడియుండును. శరీరాంతర్వర్తియగు నేను నిత్యుండనయియున్నాను. (నజాయతే ధ్రియంతేవాకదాచిన్నాయంభూత్వా భవితావానభూయః। అజోనిత్యశ్శాశ్వతోయంపురాణోనహన్యతేహన్యమానేశరీరే) అనురీతిని నేను పుట్టువాఁడనుగాను. చచ్చువాఁడనుగాను.

స్థిరరూపుడను. అనాదియైనవాడను. ఈ దేహమునశించునేగాని నాకొకవృథునునాశం లేదు. ఇట్టి నాకు కర్మానుగుణముగకలిగినజన్మములకులెక్కలేదు. ఆదేహములనుగనిన తల్లిదండ్రులకునులెక్కలేదు. అట్లుఈశరీరమును గన్న తల్లిదండ్రులను పూర్వజన్మములయందలి తల్లిదండ్రుల గణనలోచేరదగినవారయియున్నారు. ఇంకను నానిజ జననీ జనకులస్వరూపమును దెప్పెదనుమినుము. జ్ఞాన, శక్తి, బలై, శ్వర్య, వీర్య, తేజస్సులనుపడుటై శ్వర్యముతోఁ గూడినవాడయి సర్వాత్మలకీశ్వరుడయి యఖిలజగత్సృష్టిస్థితి, సంహారకర్తయయి చేతనులవలె పరతంత్రుడడు కాకస్వతంత్రుడయి, యఖిలమునకు నాధారమయి, తనకుముఱయొకయాధారములేనివాడై, పరమయోగులవాఙ్మనసములకు నగోచరుడయి, యభ్యుత్పాదయి, నామరూపరహితుడగు తన్ను పాసించుచుండుసాధ్యముకాన తన్ను పాసించునిజ భక్తులకయి నామరూపములను బరిగ్రహించినవాడయి సకలచేతనులహృదయమున సన్నివిష్టుడయి, కర్తృసాక్షియయి, కర్తృఫలప్రదుడయి, ముక్తిదాయకుడయి, యఖిలలోక శరణ్యుడయి, యఖిలజగజ్జనకుడయియుండు సర్వేశ్వరుడనునాకుతండ్రియైయున్నాడు. నిత్యానపాయనియై, యఖిలాత్మలకు పురుష కారభూతయయి, కారుణ్యరూపిణియయి, జగజ్జననియయి, శ్రీపద్మ సాధునిపక్షస్థలంబున విహరించుచుండునిందిరాదేవి నాతల్లియయి యున్నది. నాకుమాత్రమేకాదు. ఈదివ్యదంపతులు సర్వాత్మలకును, నిరుపాధికజననీజనకులయియున్నారు. నేనువారలనెఱింగి యాశ్రయించియున్నాను. నీవువారలనెఱుంగకున్నావు. కానకునతల్లిదండ్రులనిచెప్పక మొదలనే నాతల్లిదండ్రులనిచెప్పితిని. నీవునునావలె వారలనెఱింగి యుపాసించితివేని నీకందునుకొఱతలదనిచెప్పినవిని యామందగమనహృదయేశ్వరా? నీవునాతోడగృహంబునవసించిభగవంతునినిధ్యానించుచుండుము. నీవులేనందున గృహముకూన్యమయినట్లున్నది. నీయుపదేశముచే శ్రీమత్పాండురంగనాథుడే మనకుతండ్రియనియు, శ్రీరక్తి జీదేవియే తల్లియనియు నెఱింగితిని. నేడు మొదలు నేనును నీతోడహరిభజనముచేసేదననివిన్నవించిన తుక్కారాంస్వామి సంతసించి యోషనితా నీపటుకులు బాదైయున్నవి. నీవునాతోడ ననవరతము శ్రీపాండురంగనినిభజించుచు కర్మాధీనమగు దేహయాత్రకై చింతపడుకుండువేని నేనుగృహంబునకువచ్చినితోడవసించెదను. నాయఖిలప్రాయములంగీ కారమగు నేని నేనుపదేశించుపథ్యముననుండెదననిప్రతిజ్ఞ చేయుమనిచెప్పినభక్త మాటలకుసమ్మతించి యతడుకోరినట్లు ప్రతిజ్ఞ చేసేకొని యతనినిగృహంబునకుఁబోడ్కొనివచ్చి యతనితోఁగలసిహరిభజనమునేయుచుండెను.

ఒకయేకాదశినాఁడు తుక్కారాంస్వామి హరికీర్తనముచేయుచుండి తనభార్యను జూచి యామె కుతొమ్మిదిశ్లోకములనుపదేశించెను. ఆశ్లోకములయర్థ మేమనగా ఎనుబది నాలుగులక్షలజీవరాసులయందు మనుష్యదేహము మిగులను త్రమయైయుండును. అందుహరి స్మరణచేయువారిభాగ్యవేదాగ్యము. పారహార్థిక చింతలేనివారు కుటుంబభారమును వహించి జననమరణప్రవాహమునఁబడియమవశ్యులయై బాధపడుదురు. కానజ్ఞానవృద్ధులు మానాధిమానములనువిడిచి బాహ్యోందియవ్యాపారమును వర్జించి శుభాశుభశబ్దంబులను సమముగ వినుచులోక్త కాంచనంబుల సమముగఁజూచుచు, మాధుర్యకటుపధార్థంబులను సమముగ

భుజించుచు దుర్గంధగుగంధంబులను సమముగ నాఘ్రాణించుచు చంచలమగుచున గున్నును దృఢముచేసి యాత్మేశ్వరుడగు శ్రీకృష్ణవరహత్మయందు తమమనంబులనులయింపఁజేయుదురు. నేనును అట్టివాఁడనయి యున్నాఁడను. ఓ బాలికామణి! నాతండ్రియగు శ్రీపాండురంగఁడు మహాహీరుడయి యున్నాఁడు. ఆహీరునికగవడక తప్పించుకొందుమనిన సతఁడు లేనిచో టులేదు. ఎందువెదకినేనువాఁడుతప్ప మనకు గత్యంతరములేదు. అట్టిదొంగకు స్త్రీతికరముగ సేకతార్యము నీవుచేసేతి వేనియది నాకును ప్రియకరమయియుండును. అందుచేమనము వరమగుభిక్షునుజెంది దేహావసానమున ప్రణవరథారూఢులమయి శ్రీవైకుంఠదివ్యలోకమును జెంది వాగుదేవమూర్తిసామిప్యమునవసించి యీశ్వరానందమునకు సచ్చశమగునిత్యానందమును జెందుదుము. జననమరణదుఃఖములులేక సనకాదులవలెనానందిండుము. అందుకు పాయమెద్దియనినవినుము. మనయింటనుండు మమకారయోగ్యములగు సర్వవదార్థములను దీనజనులకిచ్చి సంసారమెట్లు నిర్వహించునను చింతనువిడిచి సర్వమును శ్రీమత్పాండురంగఁడేనిర్వహించుచున్నాఁడనినిశ్చయించి యాహీరునివరీక్షకు కొంచెమైననుచలింపక దృఢముగనిలిచి విడ్డలకయిదుంభింపక వీరలు మనవిడ్డలు కారనితలంచుచు కందమూలాదులచేనాఁకలిసి, నదీజలములచే దాహమునుదీర్చుకొనుచు కుప్పయందుపడియుండు ప్రాతఃపేరికలచేలమునుధరించుచు, వరితృపులమయియుంటిమేని అప్పడాభగవంతునికి మనమీదసంతోషము కలుగును. కానమనమిరువురము యోగీశ్వరులకు దుర్లభమగుపదవినిఁజెందిగుభింపవచ్చును. కాఁబట్టి నీవు దృఢమగుమనస్సుతోఁగూడి సర్వస్వమునుదీనులకుచూఱియిచ్చి శ్రీపాండురంగని ధ్యానించుచుండుము. అనియుపదేశించినంతట ఆయతివభర్తనియమనానుసారముగ తనయింటనుండిన సర్వస్వమును దీనజనులకు చూఱియిచ్చినాఁడంతయు స్వస్థచిత్తయయియుండెను, ఒకవస్త్రముమాత్రమే మిగిలియుండెను. మఱునాఁడుద్వాదశపారణకునింటనుకవదార్థమును లేక యాశ్రీ నేనేమిచేయుదునని చింతాక్రాంతయయియుండగా శ్రీరుక్మిణీదేవి యొకనీచశ్రీవేషమునుధరించి తుక్కారాంస్వామిచెంతకువచ్చి యోమాహుతా? నీయింటనుండిన సర్వస్వమును దీనజనులకు యభేష్టముగానిచ్చితివి. కాన నాకు నెద్దియేనియొకవస్తువునిమ్ముని వేడిన తుక్కారాంస్వామియిల్లంతయుశోభించి యొకవదార్థమునుగానక పెరటితోఁటయందారఁగట్టియుండినచీరనువిప్పి యానీచశ్రీకిచ్చెను. అదిచూచినజనులందఱు తుక్కారాంస్వామి, సంసారమునుసమూలముగఁభేదించెననిచెప్పి యీశ్వర్యవదుచుండిరి.

వారలనుజూచి తుక్కారాంస్వామి భార్య భాగ్యవంతులగునో సోదరులారా? వినుఁడు. నాభర్తయిట్లువిడిచి రెండుమాసములుగ అరణ్యమునందువాసముచేయుచుండెను. నేనింటికిపులసంఘకొనికష్టపడుచు పురుషునివెదకుచుండనితఁడు మొన్నటిదినముదేవాలయమునకువచ్చుచుండఁగాచూచి మంచుకూటలుచెప్పి నేనును నీతోడ హరికీర్తనముచేసెదనని సమాధానముచెప్పి నీవింటనుండినఁజాలుననిప్రార్థించి తోడ్కొనివచ్చితిని. నిన్నయే కాదశికాననుబవనించి హరికీర్తనముచేసినన్నుపిలిచి నాకు బహువిధములుగనుపదేశించెను. తోడనేనాకువైరాగ్యముకలిగి యితనివలుకులు నిజమనినమ్మి యింటనుండిన సర్వస్వమును

దీనులకిచ్చి శ్రీపాండురంగనిస్తరించుచుంటిని. నాకొక్కచీరమాత్రమే శేషించెను. ఆచీరము సయితము నాపెనిమిటి నేడుదయమున నెకనీచస్త్రీకి దత్తముచేసి దేవాలయమునకు పోయెను. ఇచటనాకలిచేమూర్త్యున జెందియుండుశివులంజూచిన నెట్లు సహింతును. నేనేమిచేయుదును. నాగతియట్లయ్యెను. రెండుమూడుమాటులుస్తరించినమాత్రమున సర్వమును త్యజించునట్టియభ్యుపాయమును నాకుఁగలుగఁజేసిన శ్రీపాండురంగనిపాదకమలయుగ్మము మిగులవంచనకారియయియున్నది. యోగీశ్వరులు, మహాత్ములు, దేవతలు మొదలగు నెల్లరును అతనిపాదపద్మములనుజూచినంతట మయిమఱచిచొక్కెదరు. నాభర్తయఁగూరరాత్రమాచొక్కుతోఁగూడియున్నాఁడు. నేను రెండుమాటులుస్తరించినమాత్రముననే నాబుద్ధికిసహితముగ్రమకలిగి మోసపోయితిని. ఒకగుండుతాతిచేసిట్టిపాదములనునలఁగఁగొట్టిన నందఱును గుభవడుదురు. సాధుజనులతమభార్యాపుత్రులనువిడనాడిలజ్జవిడిచి యున్న త్రులవలెవెలిదిరుగకుండురు. అనిచెప్పియొకపెద్దగుండుతాతిసైత్తుకొని దేవాలయమునందు ప్రవేశింపఁగా మత్స్యరూపియై ప్రళయోదధియందుసంచరించునపుడును, కూర్మరూపియై మందరపర్వతమునువహించునపుడును, వరాహరూపియై ప్రళయజలధినిమగ్న మగుభూమినుద్ధరించినపుడును, నృసింహరూపియయి హిరణ్యకశిపునితోఁ బోరాడినపుడును, వామనరూపియయి బలిని యూచింపఁజోయినపుడును, వరకురామమూర్తియయి పితృహంతలగుక్షత్రియుల నెదిరించినపుడును, శ్రీరామరూపియయి రావణునితోఁ జెనఁగినపుడును, బలరామరూపియై ప్రలంబునిచే వినుపిధిఁగొనిపోవబడినపుడును, శ్రీకృష్ణరూపియై కాశీయునిచే బంధింపబడినపుడును, కలంకకుండిన గంధీరస్వభావముగలవాఁడు పెద్దపాపాణమును తనరెండుచేతులతో నెత్తుకొని విత్తలాధీశునిపాదములనునలఁగఁగొట్టవలయుననుపూనికతోవచ్చు గుదతినిజూచినంతట నెంతయుఁగలఁగి శరీరము శంపింపభయపడుచుండెను. అదిచూచి రుక్మిణీదేవియో ప్రాణనాధా? నీశరీరకంపమునకుఁ గారణమేమి? తుక్కారాం భార్యకు వెఱుతువేని ఆలయమునువిడిచి కొంతతడవు వెలుపలసంచరించి మరలరమ్ము. అనినవినిరుక్మిణీకాంతుఁడు ఓవైదర్శి? నేనాలయమునువిడిచి వెలుపలపోయిన మనకంతరంగుండగు తుక్కారాంస్వామి ప్రాణమునువిడుచును. మధుబిందుగ్రహణమునకల కమలమునఁబ్రవేశించి సూర్యాస్తమయసమయమునముకుళించిన పద్మమునఁజిక్కిబయలుపడనేరని భృంగమువలెనేనునాభర్తని హృత్పద్మంబునఁజిక్కి వెలువడనేరక భక్తవరాధీనుడనై యున్నాఁడను. అదిగోచూడుము. తుక్కారాం తనభార్యకు మంచిమాటలుచెప్పియూఱడించుచున్నాఁడు. తనప్రార్థనను తనభార్యయంగీకరింపదేని యామెతెచ్చినతాతిని తనకాలిపయివ్రేయించుకొని నాకపాయములేక తొలఁగింపవలయునని తనమనంబునశిచ్చయించి తనభార్యకు పెక్కుచందాల హితవచనంబులను జెప్పచున్నాఁడు. ఒకవేళయూమందగమున లానుదెచ్చినతాతిని తుక్కారాం పాదములపయివేసిన కోమలతొండవముచేయునతని పాదములకు అపద్యముకలుగునుగదాయనిశోకించెదను. అనిచెప్పినలోకనాథునిమాటలనువిని శ్రీరుక్మిణీదేవి గర్భగృహమునుసమీపించివచ్చుచుండు తుక్కారాంభార్యను లోపలికిచేరఁబిలుచుకొని తుక్కారాం లోపల ప్రవేశించుటకు మునుపు తలుపునుమూసికొనెను. తుక్కారాంస్వామి వెలుపలనిలిచి, రావణుఁడు భక్తిచే సాధించుటకన్న విరోధముచేసాధించుటగులభమనిననకుఁజూరునిచే నుప

దేశమును జేంది యది మొదలు భగవంతుని దేవీపించియతనిచే మరణమును జేంది పాపముఁ
డయ్యెనని శ్రీరామాయణోత్తరకాండంబున వివరించుచున్నది గదా. ఆయర్థము నేఁడు మధ్య
హిణివిషయమున ప్రత్యక్షసిద్ధమయ్యెను. ఈయంబలకునిద్దించిన భాగ్యమునాకు నీద్దింపదయ్యెను
గదా యని శోకించుచుండెను. గర్భగృహమునందు ప్రవేశించినపిదప భగవంతుని పాదములను
నలఁగఁగొట్టుటకు యత్నించిన తుక్కారాంస్వామి భార్యచేతిని శ్రీరుక్మిణీదేవి గట్టిగవట్టుకొని
యోముందయానా! దేవాధిదేవుఁడగు పాండురంగఁడేమి యపరాధముచేసెను. అనియడి
గిన ఆయతివరుక్మిణీదేవిని జూచి యోజననీ! జారచోరశిఖామణియగు నీగోపికాచిత్రవో
రుని పాదములను రెండు మాటులు స్పరించినంతట సర్వస్వమును దీనులకు చూపియియ్యవలయు
ననుబుద్ధి నాకు కలిగెను. కాననిట్టి పాదములను ఈడాతిచే నలఁగఁగొట్టి లోకమునకు డేమ
మునుగలుగఁజేసెదను. అని చెప్పిన రుక్మిణీదేవి యాచంద్రవదన నూరడించి నీకువలసినదం
తయు నేనిచ్చెదఁగొనిపొమ్ము. నీవెందులకును జింతింపకుమని చెప్పి యొకదివ్యాంబరమును గట్ట
నిచ్చి యమూల్యరత్నాభరణంబులచే నలంకరించి యామెయొడినింపవరాలనుబోసి సంతో
షమునుగలుగఁజేసెను. ఆవనిత పరమానందభరితయై శ్రీరుక్మిణీదేవికిని, శ్రీమత్పాండురంగుని
కిని శందనంబులాచరించి వారలయనుమతిని జేంది తనగృహంబునకుఁబోయెను.

అఖిలార్థప్రదాయనము.

ఏబదియవ యధ్యాయము.

తుక్కారాంస్వామి శ్రీవంశరిసాధునికి విన్నవకత్రికవంపు చరిత్రము,

తుక్కారాంస్వామి తన భార్యనుజూచి మిగులభేదమును జేంది యోలలనా! యేమి
కార్యముచేసేతివి. నీవు విశ్వాసముకొంచెమైనను లేక భగవద్విషయమునందవచారపడితివి.
కాననునకు నీద్దింపదగిన పూర్వఫలము అల్పమయ్యెను. పక్ష్యమగుటకుముందువైరుగుగోసిన
ధాన్యమెట్లు సంసారికినిద్దించును. విడికినతోడనే పాలుద్రాగిన వెన్నయెట్లులభించును. గూ
ర్వునివిడిచి ఖిద్యోతమునాశ్రయించువారివలె పరమవైష్ణవసాయుజ్యమును పోషించి తుచ్ఛ
మయి యనర్థావహమగునర్థమున పోషించితివి. నీయవివేకమునే నేమనికొనియాడుదును. అని
చెప్పిన భర్తమాటలనువిని సంతట ఆయతివ మమకారమును విడిచి వైరాగ్యము తలయెత్తి
శ్రీరుక్మిణీదేవి తనకిచ్చిన పదార్థములనన్నింటిని దీనజనులకిచ్చి నిర్మలమగుమనస్సుతోడ
శ్రీపాండురంగునినిధ్యానించుచుండెను.

ఇట్లుండ తుక్కారాంస్వామి మహిమయి పారమయి యామహాత్ముని నిర్మలయశస్సు
లొకమంతయు వ్యాఖించెను. కొందఱు బ్రాహ్మణులు తుక్కారాంస్వామితోడ రుక్మిణీకాం
తుండు కూర్చుండి సహజ జ్యోభోజనముచేయుచున్నాడని లోకులు వాడుకొనియెదరు. అది
యెట్లు సాభ్యమగునని తమలోననుకొనుచుండిరి. ఈవార్తను నించవటింతును గ్రామమునను
డుగణపత్యుపాసకుఁడగు సౌకర్యాక్షుండు వినియసూయాత్రాంతంఁడయి నేనుగణపత్యు
పాసకుఁడగు బ్రాహ్మణుండను. దేవాధికారముగలవాఁడను. సకలకామ్యపారంగతుఁడను

బహుమంత్రములు నాకు స్వాధీనములయియున్నవి. గణపతిని నానావిధోపచారములతోడ నారాధించుచున్నాను. ఇట్లుండియు నిదివఱకు గణనాథుడను నాకు ప్రసన్నుడగుట కాకయున్నాడు. ఈతుక్కారాం శూద్రుడను వేదమునకనధికారి. వీరిడుచక్రపాణిని సాన్నిధ్యముచేసికొనియాదేవాధిదేవునితోడ సహజక్షిప్రోజనముచేయుచున్నాడనిన నెట్లునమ్మవచ్చును. అయిననువానినిటకు రప్పించివరీక్షించిచూచెదనని తలఁచుచుండగా సర్వజ్ఞుడగుతుక్కారాంస్వామియారాహ్మణునియభిప్రాయమునెఱిగి తానేసించవఱికివచ్చి యారాహ్మణునియింటప్రవేశించి యతనికి వందనముచేసెను. అచిత్తుడమిగులసంతోషించియోతుక్కారాం! నేనిన్నుఁజూడవలయుననియపేక్షించి స్తుతించుచునుండగా భగవంతుడగు నిన్నిటకుఁదోడితెచ్చినందులకయి మిగులనానందించుచున్నాడనని చెప్పి కుశలప్రశ్నముచేసెను. కుఠాహ్మణునిసంతట నారాహ్మణుఁడుతానుభుజించుచోట తుక్కారాంస్వామికిని సెలకయ్యాకవేసెను. అపుడు తుక్కారాంస్వామి యోవిప్రోత్తమా! నాయాకుప్రక్కన మఱియొకయూకునువేయవలయును. నేను భుజించునపుడు శ్రీపాండురంగుడను భోజనమునకువచ్చును. నీయాకుప్రక్కనమఱియొకయూకు వేసి నీచేనుపానీంపఁబడు గణపతినిరప్పించి భుజింపింపుము. అనిచెప్పిన తుక్కారాంస్వామిమాటలనువిని రాహ్మణుఁడాశ్చర్యపడి దేవగృహమునఁ బ్రవేశించిగణపతినిపెక్కువిధంబులస్తుతించి భుజింపరమ్మని ప్రార్థించియు గణపతిప్రసన్నుడగుకాఁడయ్యె. అపుడారాహ్మణుఁడులజ్జించి నేనుకాస్త్రీహర్షముననుసరించిగణపతినుపానీంచుచున్నాను. ఈదేవుడనునాకుప్రసన్నుడగుకాకయున్నాడు. గజేంద్రుఁడు ఏకాస్త్రీహర్షమునవలంబించి భగవంతునిని ప్రసన్నునిఁజేసికొనెను. మఱితెత్తిని నెడమచేతికినిఁగల భేదమునెఱుఁగని గొల్లభామలు శ్రీకృష్ణునెట్లుసాన్నిధ్యముచేసికొనిరి. బ్రహ్మాదులకలభ్యముగు శ్రీకృష్ణవరహత్వదర్శనము వేవలైగొల్లవారికెల్లు సులభమయ్యెను. భగవంతుడగు భక్తిసాధ్యుఁడగునట్లు యజ్ఞ, దాన, తపములకు సాధ్యుఁడుకాఁడు. అనితనలోఁ జింతించుచు తుక్కారాంస్వామిచెంతకువచ్చి యోభాగవతాగ్రణీ! అచ్చారాజమును పరిగ్రహించియుండుభగవంతుఁడు మనతోడ నెట్లుభుజించును. మనమునై వేద్యముచేసియునన్నమును భగవంతుఁడుకటాక్షించి దాసులనాటుకలయందుండి రసమునుగ్రహించుననికాస్త్రీముచెప్పచున్నది. అనినవిని తుక్కారాంస్వామి యోరాహ్మణోత్తమా! నీకుపాశ్చుడగు గణపతిసముద్రమునఁబడినయొకభక్తుని రక్షింపఁబోయెను. షణ్ములూపలవచ్చును. కాన నీవిపుడుపోయియాదేవునిఁ బిలుచుకొనిరమ్మనిచెప్పెను. అరాహ్మణుఁడాశ్చర్యపడుచు దేవగృహమునఁబ్రవేశించి చూడగా సచేలస్నానముచేసిన వానివలె గణపతిశరీరమును, వస్త్రీమునునీటిచేఁ దడిసియుండెను. ఆవస్త్రీమును పిండినీటినిపరీక్షింపఁగా నదిసముద్రజలమైయుండెను. గణపతికిభౌతవస్త్రీమును సమర్పించి తుక్కారాంస్వామిచెంతకువచ్చి నీవుచెప్పినదంతయు నిజమయియుండెను. బహుదూరమునజరిగినవృత్తాంతమును నీవెట్లెఱిగితివనిరాహ్మణుఁడడిగిన తుక్కారాంస్వామి వినీతుఁడయి దేవరపంటిసాధుజనుల యాశీర్వాదబలముచే నామనస్సునకు స్ఫురించినదానిని విన్నవించితినినచెప్పెను. అచటనుండిన రాహ్మణులందఱును విస్మయమునుజెంది శ్రీపాండురంగుడితనికి ప్రసన్నుడయియుండుటచే నకలదేవతలునితనికి ప్రసన్నులయియుండురు. కల్పవృక్షమునాశ్రయించినవారికిన

ర్వార్థములుకరస్థములయియుండునట్లాశ్రితకల్పతరువగు శ్రీమత్పాండురంగని నాశ్రయించిన నీమహాత్మునికసాధ్యమెద్దియును లేదనిచెప్పచుండిరి. అపుడు తుక్కారాంస్వామి గణపత్య పానకునిజూచి యాలస్యముచేయక గణపతినిరప్పించుము. శ్రీపాండురంగడి పుడువచ్చును. మనమందఱముఁగూర్చుండి భుజితమనిచెప్పెను. అదివినియచటిబ్రాహ్మణులుతుక్కారాంస్వామినిజూచి నీపుపాండురంగనిని రప్పించునట్లుగణపతినిసహితమురప్పించుమనిచెప్పిరి. తుక్కారాంస్వామిస్మరించినంతట శ్రీపాండురంగఁడప్రత్యక్షమయ్యెను. విదవతుక్కారాంస్వామి గణపతికగ్రభాగంబుననిచి యంజలిహస్తంజైగజాననా! శ్రీపండరినాడుఁడు వచ్చియున్నాఁడు. నీవును వచ్చిమాలోడ భుజించిపోవలయుననివిన్నవించెను. అదివినిమూషికవాహనుఁడు సాక్షాత్కరించి వందరినాధునికివందనముచేసి యిరువురుగఁగూర్చుండిరి. తుక్కారాంస్వామి తప్పతక్కినవారలకన్నులకుగణేశవాగుదేవులు అగవడకుండిరి. ఆకుల యందువడ్డింపఁబడినపదార్థములవృశ్యమయ్యె. మీఁదమీఁదవడ్డించుచుండిన యావదార్థములదృశ్యమగుచువచ్చెను. తుక్కారాంస్వామితోడ బ్రాహ్మణులందఱును గూర్చుండిభుజించిరి. భోజనానంతరము అందఱును చేతులుకాళ్లు గడుగుకొని శుద్ధావమనముచేసిరి. వాగుదేవ విఘ్నేశ్వరులు తుక్కారాంస్వామిచే వందనకుసుమతాంబూలంబులనంగీకరించి యంతర్ధానులయిరి. తుక్కారాంస్వామి యారాత్రియచట హరికిరైనముచేయుచుండి నించవటి బ్రాహ్మణులనియమనముచెంది విఘ్నేశ్వరుని స్తుతించి వందనముచేసి దేవనగరమునకువచ్చుచుండెను.

మార్గమునసెుకతోటవాఁడగుతుక్కారాంస్వామికి సాష్టాంగవందనముచేసిచెఱకుపాలిచ్చి యువచరించికొన్నిచెఱకులనుసెుకకట్టగఁగట్టి యోస్వామీ! దీనినింటికిఁగొనిపోయి బిడ్డలకిందని ప్రార్థించెను. తుక్కారాంస్వామి యాచెఱకులనంగీకరించి భగవత్ప్రేరైన చేయుచు నానందభరితుఁడయి వీధియందువచ్చునపుడా యూరిశివులుపూచి మాకుచెఱకుకావలయునని యడిగిరి. తుక్కారాంస్వామియబిడ్డలను శ్రీవాగుదేవమూర్తులనుగా భావించి చెఱకునుబుచ్చుకొనుము దామోదరా! చెఱకునంగీకరించుము కేశవా! చెఱకునుస్వీకరించుము గోవిందా! చెఱకునుభుజించుముకంసారీ! చెఱకునుజైకొమ్ము దేవా! అని చెప్పచుచెఱకులనెల్ల నాబిడ్డలకిచ్చుచు నింటికి వచ్చునపుడు తనచేతసెుక్క చెఱకుమిగిలియుండెను. దానినితనభార్యచేతికిచ్చెను. ఆయువతివీధినిలుచుండి తనభర్తయూరిబిడ్డలకు చెఱకులనిచ్చుచువచ్చినదిచూచుచుండితనభర్తనవలగించి భాగ్యవంతుఁడగుతోటవాఁడిచ్చిన చెఱకులనన్నింటినింటికిఁజేకయూరియందుండు నీతండ్రులకు పంచియిచ్చితివి. ఈచెఱకునేమనినాచేతికియవచ్చితివి. అనిచెప్పచు ఆచెఱకుతోనతని తలమీఁదఁగొట్టెను. అపుడాచెఱకు రెండుకుసుకలయియందొకటియూమెచేతనుండెను. మఱియొకటిభూమిపయిఁబడెను. అదిచూచిపరమశాంతనిధియగు తుక్కారాంస్వామినవ్వుచునూపనితా! యీచెఱకును నిష్పక్షపాతముగ భాగించితివి. నీచేతనుండుచెఱకును నీపుత్రైకొనుము. క్రిందవడిన నాభాగమును బిడ్డలకిచ్చెదననిచెప్పిన నాయువతివీధిపరమశాంతికాశ్చర్యపడి యితఁడు ప్రపంచాతీతుఁడు. ఖరమశాంతమూర్తి. అహంకారముమకారములితనియందు నెదకినను

లేవు. దీపముగృహధికారికిని, చోరునికిని సమమయ్యుండునట్లు ఈమహాత్ముడు సుఖదుఃఖములయందును, లోష్ఠకాంచనములయందును, ప్రియాప్రియులయందును, నిందాస్తుతులయందును, మానావమానములయందును, శత్రుమిత్రులయందును, సముండయియన్నాడు. ఇట్టిమహాత్మునిని నేను వ్యర్థముగనుపద్రవించుట న్యాయ్యముకాదనిచెప్పి శాంతచిత్తయిమానముగనుండెను. ఇతనికిల్యాణగుణగణములత్యద్భుతములయి వాచామగోచరములయియవమానరహితములయియుండెను.

దుక్కారాంస్యామి ప్రతిసంవత్సరము ఆషాఢశుద్ధకృత్తికాదశికి వండరిపురమునకు పోయివచ్చుచుండును. ఒకసంవత్సరమితనిశరీరమునజ్వరముకలిగియుండుచేసి తండమిగుల బాధపడుచు, బలహీనుడయినదచుటకు శక్తిలేకయుండెను. ఈసంవత్సరము శ్రీవండరిపురయాత్రకు విఘ్నము కలిగెనని మిగులశోకించుచు సైకపత్రికయందు శుభమున్ను. శ్రీమదభిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుడై, యనంతకల్యాణగుణపరిపూర్ణుడై, వండరిపురమున భక్తజనపరిత్రాణముకొఱకు వేంచేసియుండు విత్తలనాథుని పాదపద్మముల కసంతసముస్కారములుచేసి చేయువిన్నపమేమనఁగా ఓదేవాధిదేవా! రుక్మిణీవలే! నేనునికన్యకును, దైవమునుగాని నీసంక్రీతనకన్యసన్యకునువారలనుగానియెఱుంగను. అసన్యగతియండెను. శరణాగతపత్నీ! ఈసంవత్సరము దేవరవారిమహాత్మవము దర్శనముచేయఁగోరిన నాకు విఘ్నముగ నాశరీరమున సైకవ్యాధికలిగి యుండుచే బాధపడుచు నడచివచ్చుటకు శక్తిలేకయున్నాడనుగాన యీవిన్నపమునువ్రాసితిని. నీప్రభావము వేదశాస్త్రములకగోచరము. నేనును పామరుడను. నిన్నేమనివర్ణించును. అసవరతము నీనేవచేయుచుండు నిత్యానపాయనియగు శ్రీరుక్మిణీదేవి నీప్రభావము నెఱుంగకున్నయది. బ్రహ్మరుద్రాదులకును, మహర్షులకును, పరమయోగిజనులకును దుర్లభములగు దేవరవారిపాదపద్మములు నీయంతరంగభక్తులకు సులభములగుచున్నవి. సర్వవ్యాపకుండవయి, సర్వజ్ఞమూర్తివగు నీకుదాసభాతునికష్టములు తెలియకయున్నవి. ఓగోవీందా! ఓముకుందా! ఓయనంతా! ఏభక్తునినిరక్షించుచున్నుముఁచితివి. నేనేమయినన పేక్షించునని నీవు వెఱచెదవా? ఓవ్యాపీకేతా! ఓజగదీశా! మత్ప్రాణేశా! నాకునీనిజపదంబునుశీఘ్రముగనిమ్ము. కన్నతల్లియు పేక్షించినవిడ్డలు తమకోరికల నెవరితోఁజెప్పకొందురు? నాకొఱత నెవరెఱుంగఁగలరు? ఓపాండురంగా! వృదయేశా! భుజింగశయానా? ఏలకరుణ లేకనన్ను నిరాకరించితివి. ఓకేశవా! ఓవాసుదేవా! దేవాధిదేవా! నేనునీకేమియుభారమును గలుగఁజేయలేదు. నీనామసంస్మరణమే నాకునిత్యేవము. ఇదియనాకు చాలుననునిశ్చయముతోడఁగూడియుండియు శుక్రూండనగు నేనుతండ్రివగునిన్నుఁజూడన పేక్షించెదను. గోపికారమణా! గోవర్ధ సూధరణా! గోపాలబాలా! నీకాశ్రితులనేకులున్నారనినన్ను మఱచితివా? లక్ష్మీనాథా! దీపనాథా! నాప్రాణనాథా! నీదాసునిసొకనిబంపినాయోగక్షేమములనువిచారించుటనీకుభారమైతోచిన సైకపత్రికనైనను వ్రాసిపంపుటచే నీకురాగలనష్టమేమి? నారాయణా! శాంతమూర్తీ! పెక్కువిడ్డలఁగనిబహుభాగ్యముతోఁగూడియుండు నీవు నీభాగ్యమును నీవిడ్డలకియక మఱియెవరికిచ్చెదవు. నీవిడ్డండనగునేను ఆకలిచేనేడ్చుచుండ నన్ను సహధానము బంజుకవేని నిజముగ నీగౌరవమునకు

హానికలుగునని యెఱింగియుండుము. నేనునిన్నుతలచుకొని యెద్దుశబ్దమునీచెవికినారసమై సోకలేదా? ఖక్షవత్సలా! ఖక్షవరాధీనా! ఖక్షజనపారిజాతా! నీవికనుపరాజ్యఖండవై యుండువేని సాధుజనులతోచెప్పివారలచే నీవుచెందుభక్తియనువేతనమును నేడుమొదలు కొనినిలిపివేయుదును. జగత్కర్తయ్యి, సర్వశక్తుండయి, యనంతకల్యాణగుణగణనిధియై, యుండునీగర్భమునందుజనించిననేను ఇట్లుకష్టపడుట నీకవకీర్తికరమయి, లజ్జాకరమైయుండలేదా? రుక్మిణీకాంతా! యేలనావలననిష్ఠురవాక్యములను గలుగఁజేయుచున్నావు. శిష్టుముగఁగృహచేయుము. ఇఁకనుక్షణమాత్రమయిననుసహింపను. సర్వలోకశరణ్యా! శరణాగతులను పేక్షించుటయందు నీకు సద్వృత్తులగువారినికనివిని యెఱుఁగను. పాపబలముచే ఈభవసాగరంబునఁబడి కష్టముననుభవించుచున్నాడనని సమాధానముచేసి కొనుటకును అవకాశములేకయున్నది. శార్ఙ్గధరా! నీదివ్యనామములలో నెక్కొకటియు భవసాగరమునింకఁజేయునని వేదశాస్త్రములు మొఱవెట్టుచుండుటయబద్ధమా? నేను నీదివ్యనామములను అపారాత్రమును స్మరించుచుండలేదా? నీవునామప్రత్యుత్తరము వంపువఱకు నేను నీకభిముఖుండనయి దండవత్ప్రణామముచేసి లేవకభూమిపైఁబడియుండును. అనుమొదలగు సంగతులను ఇరువదినాలుగువృత్తములను గావ్రాసి యాత్రార్థముండరిపురమునకుఁబోవు సాధుజనులచేతికిచ్చి కుద్దేవతలారా! యీవిన్నపపువత్రికనునావందనములతోడ దేవాధిదేవునిచేతికిచ్చియతనిఁజూచిమోమోడకతుక్కారాంవీమియక్రమముచేసెను. అతనియందు నీకేలకృపలేకపోయెను. అతనియందేదుర్గుణముచూచియు పేషించితివి. జ్ఞానీశేశా! నీవువిద్వలనుగనినవాడవు. నీకునన్నుఇనుమా. నీకిష్టమైనట్లుచేయుము. తుక్కారాంకునన్నును చిన్నినిన్ను శపించిన నతనిశాపముఖలించును. నీవుగుభివయ్యుండుము. నీనామముమాత్రమే యతనికిచాలును అనివిత్తలనాధునితో విన్నవించుచుఁడనిన వారలట్లుచేసెదమనిచెప్పి బయలుదేరి పండరిపురమునకుఁబోయిరి.

స్తుతిప్రియాయనమః.

ఏఁబదియొకటవయధ్యాయము.

శ్రీపండరినాధుఁడు గరుడారూఢుండయితుక్కారాంస్వామికి

నేవయ్యెఁగినచరిత్రము.

ఉత్సవార్థము వండరిపురమునకువచ్చినభాగవతులు చంద్రభాగయందుస్నానముచేసి పుండరీకుని నేవించి, కుహాద్వారముననకుస్కరించి భృజిస్తంభముచేత శ్రీవిత్తనాధునికభిముఖులయినిలుచుండి, తుక్కారాంవ్రాసితముచేతికిచ్చినవిజ్ఞాపనపత్రికను విత్తలరాయనియనుమతిమీఁదభిషి అందువ్రాయఁబడియుండినయిరువదినాలుగువృత్తములనుచదివి వినుపించిరి. శ్రీపాండురంగఁడదిని మిగులభేదించి శ్రీరుక్మిణీదేవినిఁజూచి యిట్లునియె. ఓసఖీ! నాకీతరంగుండగుతుక్కారాం వ్రాసినపత్రముత్తరమునందలి వృత్తాంతములనువినినంతట నాకుననువశముకాకయున్నది. నాపుత్రుఁడునావిశ్లేషమునుసహింపలేనివాడై యున్నటు

దుఃఖించుచుండ నిచ్చటియుత్సవవైభవము నాకునగునక్కలు రుచించును. నేనుదేవనగరమునకుఁబోయి నాప్రాణపదంబగు తుక్కారామునిఁజూచి వానినిసమాధానపఱచుచువఱకు నాకునిద్రాహరములు రుచింపవు. తుక్కారాం వ్రాసినవృత్తములు నాకునన్ను నవహరించుకొని దేవుపట్టణమునకుపోయెను. నాకునన్నునన్ను విడిచిపోయినందున నాకింద్రియముల పాటవముతప్పియున్నది. ఇచటివైభవము లెవ్వియునాదృష్టికిఁగోచరములుకావు. ఇచటిభాగవతులకోలాహలశబ్దము నావీనులకువిసరాదు. ఇచటనాకుఁజేయఁబడునైవేద్యాన్నరసమును నాజిహ్వగ్రహింపలేదు. నీకరస్పర్శమును నాశరీరముగ్రహింపదయ్యె. పరమభక్తులునన్నన్నించుదివ్యతులనీగంధమునునాప్రాణముగ్రహింపదయ్యె. ఓయతివా! నేనేమిచేయుదు. ఇచటను త్వవార్థములెక్కలేనిసాధుజనులు వచ్చియున్నారు. వీరలను పేక్షించిపోవుటయు యుక్తముగాదు. అనిజడునివలె పల్లుచున్న ప్రాణనాకునవలొకించి నైదర్శియట్లనియె. ఓదేవాధిదేవా! దీనికయియింతచింతయేల? గరుడునిఁబి తుక్కారాముని రప్పించుము. అనిచెప్పిన శ్రీరుక్మిణీదేవివచనంబులకుసంతోషించి పక్షిరాజునుబిలిచియోవైనతేయా! నీవిష్వడేదేవునగరమునకుపోయి తుక్కారామునిఁజూచి కుశలప్రశ్నముచేసి నాయాశీర్వచనముచెప్పి యాత్రపోవువారిద్వారా నీవువంపినబాబువలన నీశరీరస్థితినిపండరినాధుఁడెఱిగిమిగులభేదమును జెంది నిన్నుజూడవలయునను నభిలాషతోఁగూడియున్నాఁడనిచెప్పియతనిని నీవీఁచుమీఁదనుంచుకొని వడిగరముని యొకపత్రికయందు శ్రీపాండురంగనాథుఁడు ఆయుష్మంతుఁడగుతుక్కారామునకు జ్ఞానభక్తివైరాగ్యములు దినదినప్రవర్ధమానమగునట్లు మంగళాశీసనముచేసి వ్రాయుశ్రీముఖమేకునఁగా - ఇటీవలనీవువ్రాసినవంపిన యిరువదినాలుగువృత్తములనువినినంతట నాకు మిగులభేదముకలిగెను. ఇచటను త్వవార్థము పెక్కువేలసాధుజనులువచ్చియుండుటచే నేనిష్వడే నీయొద్దకువచ్చుటకువీలుపడలేదు. (నజీవేయంతటానుమి) అనురీతిని నిన్నుజూడకక్షణమాత్రమైనను నేనుజీవించియుండఁజాలను. కాననానియమనముచే నీవుగరుడునిమూపునఁగూర్చుండి శీఘ్రముగవండరిపురమునకు వచ్చి నీదర్శనముచే నానేత్రములకు నానందమొసంగుము. నీమృదువచనంబులచే నావీనులకు విందుఁజేయుము. నీయాలింగనముచే నాశరీరమునకుఁగుఱుమునుసఁగుము. నీతోడియాలాపనముచే నాజిహ్వకునమృతమొసఁగుము. నీశిరంబుమూర్ఛినుటచే నాప్రాణమునకు నింపుసంపాదించుము. ఇవి మొదలగువృత్తాంతములనువ్రాసి దానినిగరుడునిచేతికిచ్చిన వేదస్వరూపియగువిహగేశ్వరుఁడాజూబును శిరసావహించిదేవునగరమునకుఁబోయి తుక్కారాంస్వామి కెదుట నిలిచెను. వాడినవయసు వర్షించినంతట తలయెత్తునట్లు తుక్కారాంస్వామి శ్రీవైనతేయునిఁజూచినంతట మనస్సుననుత్సాహమును, శరీరమున బలమునుగలిగి లేచి సాష్టాంగముగ నమస్కరించి యంజలిహస్తంబులనుచుండి యోస్వామి! నాజీవితేఱుఁడగుశ్రీరుక్మిణీకాంతుఁడుగుఱియయియున్నాడా? అతనికంతరంగులగుసాధుజనులు ఆపుండరికవరదని ననదరతమునీవించుచునానందించుచున్నారా! నేనాజగదీశునివిశ్లేషమును సహింపఁజాలక యహలారాత్రముదుఃఖించుచున్నాను. నాకెన్నఁడు మత్స్యాణనాధునిదత్తనము లభించును. అనినవినిగరుడుఁడు ఓభాగవతాగ్రణీ! నీవిచట శ్రీరుక్మిణీపతిదర్శనలాలగుఁడవై తద్విశ్లేషమునుసహింపక దుఃఖించుచున్నాడట. (వ్యసనేతుమనుష్యాణాం । భృశంభవతిదుఃఖితః)

అనురీతిని నీదర్శనమునుగోరుచునీవిశ్లేషమునుసహించకమన్నాభుండునీదుఃఖమునకన్ననధిక
మగుదుఃఖము ననుభవించుచున్నాడు. అతనిదుఃఖము మాదృశులకు వాచామగోచరమయి
యున్నది.నిన్నిట్లుదేనామూఁపునవహించుకొనిరమ్మనినానాభుండునియమించెను.అతఁడు
నీకిచ్చిన పత్రికయిదియని యాశ్రముఖమునతనిచేతికిచ్చెను. తుక్కారాంస్వామి వందన
ముచేసి యాభాబునందుకొని నేత్రములయందొత్తుకొని శిరసావహించి పిదపదానినివిప్పిచదు
వుకొని యానందబాష్పములను విడుచుచు కమలమిత్రునికన్న కమలమువలెను, పున్నమ
నాటిచంద్రునికన్న మహాసముద్రమువలెను, ఆంజనేయదత్త శ్రీరామనామాంగులీయకమును
గనిననీతవలెను పరమానందమునుజెంది గరుడునిముఖముగ శ్రీవాసుదేవసందేశమును విని
సంతోషభరితుఁడయియోగరుత్సనుఁడా! నిన్నుఁజూచినంతట నాసకలసంతాపములు
చల్లాఁతాను. వేదస్వరూపివగు నిన్ను వర్ణించుటకెవరికిఁదరమగును. పురాణపురుషుఁడగుపు
రుషుఁడతమునిని నీవీఁపునవహించుకొని పరమయోగుల హృదయవిధిని సంచరింతువు. శ్రీని
వాసునిపాదపద్మములు నీకరంబులకాధరణంబులయియుండును. ఇట్టిసీగారవమును నేనే
మనికొనియాడుదును. నీవాభగవంతునియగ్రభాగమున మణిముకురుమనఁదగి భాగవతులకు
పురుషకారభూతుఁడవయి వసించుచుండువు. ఇతరులకజేయుఁడగు దేవేంద్రునిని జించి
యతని స్వాధీనముననున్నయమృతమును సర్వములకిచ్చి విపతదాస్యముమూర్చిని మహాను
భావుఁడవు. నీపుభగవంతునికి దాగుఁడవై, సఖుఁడవై, వాహనమవై, యాసనమవయి, ధ్వజ
మవయి, వితానమవయి, వ్యజినమవై, యున్నాఁడవు. (దాసస్పృభావాహనమాసనంధ్వజో
యస్త్రేవితానవ్యజినంత్రయామయః) అనిసీగారవమును అభిజ్ఞులువేసాళ్లఁగొని యాడు
చున్నారు. మందముతినగునేను నిన్నేమని నుతింతును. నీదాగుఁడనగునేను నిన్నైట్లారో
హింతును. నాయార్చిని నీనాధునకు విన్నవించి యతని నిటకుఁ దోడితెచ్చినామసారథము
పూర్తిచేయుము. అనివిన్నవించినవిని గరుత్మంతుఁడు సంతసించి యోసాధుజనాగ్రేస
రా! శోకింపకుము. అశ్రుతరక్షిదీక్షితుఁడగు పండరినాధునిదిగోతోడితెచ్చెదననియూరడించి
పండరిపురముచేరి పుండరికవరమనికి వందనముచేసి తుక్కారాంస్వామిప్రార్థనను విన్న
వించి మన్నాథా! జలమునువిడిచినమత్స్యమువలె నీసంశ్లేషమునుజలములేక తుక్కారాం
త్రుక్షితత్వించుచున్నాడు. శీఘ్రముగనతనికి నేవయిసంగవేనియతనియొడలఁ బ్రాణములుం
డవు అనిచెప్పెను. ఈవృత్తాంతమును శ్రీరుక్మిణీదేవి వినియోనాథా! యిచటనుత్పరార్థము
లెక్కలేని భాగవతులు వచ్చియున్నారు. నీవిపుడు బయలుదేరిపోయినయెడల చంద్రుఁడు
లేని పున్నమవలె నీయూరుమరగళహీనమయియుండును. కాననుత్సవము నెఱవేరినతోడ
నేదేవుపట్టణమునకు పోవచ్చుననిచెప్పెను. అపుడు భగవద్దర్శనార్థమయి శేకుమర్పుడు,
గణేశనాథుఁడు, నింబరాజు మొదలగు భాగవతుల నేకులు వచ్చి ధ్వజస్తంభముచేత సాష్టాంగ
పరదనముచేసి యానందభరితులయి నృత్యకిర్రనంబులను చేయుచుండిరి.

అపుడు పండరినాధుఁడు శ్రీరుక్మిణీదేవినిజూచి యానింబరాజునకు నీపుత్రత్యక్త
మయియనుగ్రహించువుమనిచెప్పెను. ఈనింబరాజెవఁడనఁగా ఉత్తరదేశమున దేవంతపట్టణ
మున గొప్పయదృశ్యముచేయుచు కుటుంబియయి యుండినవాఁడు. ఇతఁడువైరాగ్యశీలఁ

राग कालिंगडा ।

प्रीतम नूपुर मति न उतागे । इनकी धुनि सुनि पाग परोसिन
कहा करेगी हमारे ॥ भले करो जग चर्चा मेरी तुम निज प्रण नहिं
टारो । नारायण जे शरण चरणकी तिन्हें न कीजै न्यागे ॥ १९३ ॥

राग भैरव ।

भोर भयो जागो मनमोहन देखत राधे प्राणपियारी । बोलत
तमचर मुखर सुहावन निशि तम विगत भई उजियारी ॥ दधि
मथि माखन तुमपै ल्याई मिश्रित मिश्री मधुर सुधारी । ललितादिक
सखियां सब ठाढीं मेवा पान लिखे नाल झारी ॥ सुन प्रियवानी
सुखरस सानी नयन कमल खोलें गिरिधारी । दश पश
नयनन फल पायो वारि अपनपौ भई सुगारी ॥ आदि मनातन
राधे मोहन विलसत हुलसत संग सुकुमारी । दंपति लीला सुखद
सुशीला गावत दीन मगन बलिहारी ॥ १९४ ॥

राग गमकली ।

लटकत आवत कुंज भवनते । दुर दुर पगत राधिका उपर
जाग्रत शिथिल गवनते ॥ चौक पगत कवहुं मार्ग विच चलत
सुगंध पवनते । भर उमांम राधा विदोष भय सकुचे दिवसरवन
ते ॥ आलस मिस न्यागे न होत हैं नेकहुं प्यारी तनते । रसिक
टरो जिन दशा श्यामकी कवहुं मेरे मनते ॥ १९५ ॥

राग कान्हरा ।

प्रीतिकि रीति रंगीलोइ जानें । यद्यपि सकल लोक चूडामणि
दीन अपनपौ मानें ॥ यमुना पुलिन निकुंज भवनमें मान मा-
ननी ठानें । निकट नवीन कोटि कामिनि कुल धीरज मनहिं
न आनैं ॥ नश्वर नेह चपल मधुकर ज्यों आन आनसं बानें ॥
जय श्री हित हरिवंश चतुर सोइ लालहिं छांड मंड पहिचानें ॥ १९६ ॥

భూషణంబులను సంగవలయునను మనారభంబుతోడ పండరినాధుడొక బ్రాహ్మణరూపంబుబరిగ్రహించి కంతమునరులనీహరమును, శిరమునకుల్లాయయును, శరీరమునకామయవస్త్రకంచుకములను ధరించి చంద్రభాగతీరమునకు వచ్చి తానుధరించియుండు తులనీహరమును, కుల్లాయన్ముకామయవస్త్రమును, కామయకంచుకమును నింబరాజుచెంతనునిచి యతనిఁజూచి యోమహత్యా! నేనున్నానముచేసినవచ్చెదను. నీవుకొంతనేపు ఈవస్తువులనుజూచుకొనియుండుము. ఇవటబహుజనులు గుమిగూడియుండుటచే నేను వచ్చువఱకు నీపీవస్తువులను కాపాడవలయుననిచెప్పి స్నానముచేయువానివలె నీట దిగియదృశ్యుడయ్యెను. నింబరాజుచాలానేపు కాచియుండి స్నానమునకుఁబోయినవిశ్రుండుముఱిరాడయ్యెను. నేనేమిచేయుదునని చింతించుచునచటనుండిన సాధుజనులతోఁ జెప్పఁగా వారలాశ్చర్యపడి యొనింబరాజా! వచ్చినవాఁడుబ్రాహ్మణుఁడు. కాఁడు. శ్రీరుక్మిణీకాంతుఁడు. ఆరూపమునుపరిగ్రహించినచ్చి నీకీవస్తువులనిచ్చియదృశ్యుడయ్యెను. కానదీనిని నీవుధరింపుమనిచెప్పిరి. నింబరాజుసంతోషించి సాధుగోష్ఠికి వందనంబాచరించియాకామయవస్త్రములను ధరించెను. అపుడవటనుండిన సాధువులందఱాభాగవతోత్తమునిఁజూచి నింబరాజా! మాకెల్లరకు మిగులదాహముకలిగియున్నది. నీవీనీకతాతలమున నిలుచుండిభగవంతునిని గీర్తించితివేని యాయమృతప్రవాహము మాపీనులంబ్రవేశించి మాలోకమును చల్లార్చిమాకు పరితృప్తినిగలుగఁజేయుననిచెప్పిరి. నింబరాజు శ్రీరుక్మిణీపతినిస్తరించుచు నీకతాతలముననిలుచుండి యానందపరవశుడయి మయిముఱచి భగవంతునిగీర్తించుచుండెను. ఈకీర్తనామృతముఁగ్రోల నిచ్చుయించి ముప్పదిమూడుకోట్లదేవతలును, నలువదియెనిమిదివేలమూఁదులును, యక్ష, కిన్నరాదులును ఆకాశమార్గముననుండి యానందపరవశులయి వినుచుండిరి. ఈకీర్తనలనువినుటచే భూమ్యంతరిక్షంబులందుండు వారెల్లరుమయిముఱచి పరవశులై యుండిరి. పురుషోత్తముఁడును, పురాణపురుషుఁడునగు పుండరీకపరమనిశిఁహరమగు ధృతికీర్తనముచే సంతోషమున్న ప్రకరుయి యొకశిశురూపమునుబరిగ్రహించి చేతనుకతాశవృంతమును బట్టుకొని నింబరాజుభజమునఁగూర్చుండియతనిముఖమునఁ జెమటపోయకుండ తిన్నఁగ విసరుచుండెను. భక్తవత్సలుఁడై, పతితపావనుఁడై, పరమదయాకరుఁడై, పరమయోగిజనహృత్పద్మవాసీయయి, బ్రహ్మదిగకలాత్మలకంతరాత్మయైనశ్రీరుక్మిణీకాంతుఁడు నింబరాజుభజమునఁగూర్చుండియతనికి శ్రమపరిహారముగవిసరుచుండు నతిశయమునేమనిచెప్పవచ్చును? అపుడందఱును శ్రవణానందమునుజెంది యానందరసాబ్ధిమగ్నులయియుండిరి. రాత్రి నాలుగుజాములునుగడచిఘోరార్ధరాత్రులయియున్న అందఱును దేహముమీఁదస్వరణలేక చాక్కియుండిరి. ఒకవర్తకుఁడున్నానముచేయుటకయి చంద్రభాగవచ్చి నింబరాజుభజమునంబత్యద్భుతమగులావణ్యముతోఁగూడి దివ్యమంగళవిగ్రహవిశిష్టుడయియతనికి విసరుచుండు ఖానినిదర్శించియాశ్చర్యపడి సమీపమునకు వచ్చినింబరాజుసాలింగముచేసికొని యాఖానినిఁజూడఁగా నతఁడదృశ్యుడయ్యెను. అపుడూపర్తకుఁడేమియు గద్గదకంఠుడయి దేవాదిదేవా! రుక్మిణీదేవిమహామహాసంతోషునిపు నీభక్తునిశ్రమపరిహారముగ విసరుచుండి నేనుసమీపమునకువచ్చినంతటనేలయదృశ్యుడవయితివి? అనిచెప్పకుండగా నచటనుండెనివారందఱునాశ్చర్యపడి యూపర్తకునిమాటలకన్యగుణముగ నింబరాజుభజమున కొన్ని

నిదర్శనములుచూచి యానందవరవశులయి స్తుతిప్రకాశములను జేసిరి. కీర్తనచాలింపఁ బడియె. అందఱును స్నానమునకుఁబోయిరి. ఉత్సవముపూర్తియయినంతట భాగవతులం దఱు భగవన్నియమనమును జెందిస్వస్థానములకుఁబోయిరి. పండరినాథుఁడను శ్రీరుక్మిణీదేవి నిఁజూచి భాగవతులందఱు స్వస్థానములకుఁబోయినందున పండరిపురముకలారహితుఁడగు చంద్రునివలెనున్నది. నాకిప్పుడిచటివాసము రుచింపలేదు. దేవునగరమునకుఁబోయితుక్కా రామునకు దర్శనమిచ్చివత్తము రమ్మనిచెప్పియాదేవితోడగరుడారాధుఁడయి దేవునగర మునకుపోగా వైష్ణవశిఖామణియగుతుక్కారాంస్వామిమేఘమును నిరిక్షించుచాతకము వలెపండరినాథుని రాకనునిరిక్షించుచుండియ పుడు తనకుకలిగినభాగముచకములనుజూచి నాతల్లిదండ్రులగు శ్రీరుక్మిణీవాసుదేవులను నేనెప్పుడు దర్శింతుననిచింతించుచుండ పండరి నాథుఁడను శ్రీరుక్మిణీసమేతుఁడయి గరుడవాహనారాధుఁడయి నేవయొసంగెను. తుక్కా రాంస్వామి యానందవరవశుఁడయి పున్నమచంద్రునిజూచినసముద్రమువలె జయవి జయీభవయని ఘోషించుచు శరీరముపూరించి యెదుర్కొనిపోయి సాష్టాంగవందనంబాచ రించి యంజలిహస్తంబుల నిలుచుండి (ఓన్నకుంపరమాధార్థ్యం. స్థూలసూక్ష్మక్షరాక్షర | వ్యక్తావ్యక్తకలాత్మిత | సకలేశనిరంజన || గుణాంజనగుణాధార | నిర్గుణాత్మస్థానిత | మూ ర్తమూర్తమహామూర్తే | సూక్ష్మమూర్తేస్ఫుటాస్ఫుట || కరాకరూపసామ్యాత్ | స్విద్యా విద్యామయాచ్యుత | సదసద్రూపసద్భావ | సదసద్భావభావన || నిత్యానిత్యప్రపంచాత్ | నిష్ప్రపంచామలాశ్రిత | ఏకానేకనమస్తుభ్యం | వాసుదేవాదికారణ || యస్మాదసూక్ష్మ ప్రకటప్రకాశో | యస్సర్వభూతోనచసర్వభూతః | విశ్వంయతత్యైతదవిశ్వహేతో | నమోస్తుతస్తే పురుషోత్తమాయ) అనిస్తుతించి మణిలవందనముచేసి శ్రీరుక్మిణీకాంతునిపాదంబులఁ బట్టికొనిశరణాగతుఁడై యుండెను.

శ్రీగరుడారాధాయనమః.

ఏఁబదిరెండవయధ్యాయము.

తుక్కారాంస్వామి నిజశరీరముతోడవరమపదమునకుఁబోయినచరిత్రము.

శ్రీసాండురంగఁడనుసంతోషించి తుక్కారాంస్వామినిజూచి నీకువలసినవరమడుగు మిచ్చెదననిన ఆవైరాగ్యశిలుఁడు భగవంతునిఁజూచి పురుషోత్తమా? నీపాదపద్మములయం దెడతెగనిధి కలుగునట్లునుగ్రహించితివిగాన నేను కృతార్థుఁడనయితిని. సకలజగత్కారణభూతుఁడవగునీయందెవనికి నచంచలభక్తిగలుగునూ యట్టివానికి సర్వోత్తమమగుమోక్షము కరతలామలకమయియుండును. అట్టివానికి ధర్మార్థకామములతోఁబనియేమి! నీయనంత కల్యాణగుణగణములను సదా పఠించుచు నీదాసత్వములతోడఁగూడియుండుట శాకత్యంత ప్రియమయియున్నది. నేనుమిథ్యాచారశిలుఁడనుగాక వైరాగ్యద్యాంతరవేషములతోఁ గూడి నీకును నీయంతరంగభక్తులకును అంగీకారమగునట్లును గ్రహింపుము. చిదచిద్రూప మగుసర్వప్రపంచమును నీస్వరూపముగఁజూచుచు నీవిభాతయగుచేతనాచేతనములంబును

రాగ ద్వేషములులేక వరులలాభనష్టములను శుభదుఃఖములను నారయదిగవలయును నీచుల
లొనేనేయగ్రగణ్యుడననిభావించుచు నుండఁదగిన దృఢాధ్యవసాయమును నాకొసంగుము.
భక్తవత్సలా! వరదోషములును స్వగుణములును నాబుద్ధికిగోచరింపకుండునట్లుకృపచేయుము.
అనివిన్నవించిన భగవంతుడనుసంతసించి మందహాసముతోడ నతనిఁజూచి నీకోరినవరంబు
నిచ్చితి ననిచెప్పి గరుత్మంతునిఁజూచి వైనతేయా? యీతుక్కారాయొక్క మంచినడు
వడియా, వై రాగ్యమును, అద్వితీయమైయున్నదనిచెప్పిన గరుత్మంతుడవిసీతుడయ్యుచక్ర
పాణి? యితఁడుద్ధవాంశజుడగునామదేవునియవరావతారమగుటచే ఈమూర్తి సీస్వరూప
మయియున్నది. ఇంతకథి కముగ నేనేమియుఁజెప్పలేననివిన్నవించెను.

అపుడు వండరినాథుడడుతుక్కారామునిఁజూచి యోవత్వా? నాకుమిగులనాఁక
లియైయున్నది. నీయింటనేదైనపర్యవసితముండిన నాకుఁ దెచ్చి పెట్టుమనిచెప్పెను. తుక్కా
రాంస్వామి వరికుడ్డోదకమునుదెచ్చి శ్రీరుక్మిణీవాసుదేవుల కాళ్లుగడిగి వారలకాసనంబిచ్చి
కూర్చుండఁజెట్టి తనయింటనుండినప్రాతరొట్టెనుదెచ్చి భగవంతునికెదుఱుపలభ్యుదయి యొక
యాకుననారొట్టెనునిచి పానీయమునుదెచ్చియుంచెను. ఆరొట్టె రెండుమూడుదినములకు
మునుపుకాల్పఁబడినదికాన నెండి నిస్సారమయి మిగుల కఠినమయియుండెను. శ్రీభూనీ
ళలును, బ్రహ్మదేవతలును, ప్రార్థించియిచ్చుదివ్యావృతమునంగీకరింపనిభగవంతుడను ఈభా
గవతోత్తమునివరమభక్తి సంతోషించి యతఁడెచ్చినయెండురొట్టెను వరమప్రేమతోడ
భుజించెను. (వ్రతంపుష్పంఫలంతోయం యోమేఢత్యావ్రయచ్చతి తదహంభక్త్యవశ్యతా
మశ్వామివ్రయతాత్మనః) అనఁగా నెవఁడు భక్తితో నాకు పత్రమునయినను, పుష్పమునై
నను, ఫలమునయినను, ఉదకమునయినను, సమర్పించుచున్నాఁడోయట్టివానిచే భక్తిపూ
ర్వకముగ సమర్పించఁబడిన యాపదార్థమును నేను స్వీకరించుచున్నాఁడను. అనిభగవద్గీ
తయందు చెప్పఁబడియుండెడియర్థమును తుక్కారాంస్వామివిషయమున ననుష్ఠించిచూ
పెను. ద్రావదిద్రావ్యణసమారాధనానంతరము కడిగియుంచఁబడినపాత్రమున నంటియుం
డినకాకలవముచే శ్రీకృష్ణునికి తృప్తికలుగఁజేసెను. వేంకటాచలముననుండిన వరమభాగవ
తుడగుసౌకమ్యరవాఁడు మంటిపుష్పమునర్పించి శ్రీనివాసునిసంతోషింపించెను. గురు
కుశ్రూపావరయగుశబరితనయెంటిగిరిఫలములచే శ్రీరామునికి నానందమును గలుగఁజేసెను.
అతిథిపూజాపరుడగురంతిదేవుఁడతిథియగు చండాలునిని భగవత్స్వరూపునిఁగభావించి
తనపాత్రమునందలితిర్థమిచ్చినరవ్యశరీరకుండగుభగవంతునికి మోహమునత్పాదించెను. ఇపు
డు తుక్కారాంస్వామి యుండినరొట్టెనిచ్చి భగవంతునికీష్టసిద్ధినిఁగలుగఁజేసె. ద్రావది
బూర్వాసభయముచేతోకించినందున శ్రీకృష్ణుడడు కాకలవమునంగీకరించి పాండవులవశపును
ఁబాసెను. వేంకటాద్రివాసీయగు భక్తుడు తనభక్తిచేనర్పించిన పుష్పమును శ్రీనివాసుఁ
డంగీకరించెను. శబరిఅచార్యునియనునమును శిరసావహించి తన్నుభోగ్యసమునకై చేసిన
ఫలదానమును శ్రీరాముడంగీకరించెను. తతిదేవుఁడు, తృష్ణాకురుండయి జలమునర్పించి
చండాలునిని భగవత్స్వరూపునిఁగభావించి తనభక్తిపూర్వకమునై. తుక్కారాంస్వామియంటికి
భగవంతుడనుకానదచ్చి నీయింటగల ప్రాతరొట్టెమీద నాకొసంగుమనియెడిగి యాభ

తాగ్రణియిచ్చినరొట్టెను స్వీకరించి వరజానందమును జెందెను. కాన ద్రావది మొదలగునలుగురియారాధనమునకన్న తుక్కారాంస్వామిచేసినయారాధనమత్యంత శ్లాఘనీయమైయున్నది. శ్రీపాండురంగఁడెట్లు భుజించి తాంబూలమును స్వీకరించి తుక్కారాంస్వామినిఁజూచి నీచిచ్చినరొట్టెను భుజించి నేను మిగుల తృప్తినిఁజెందితిని. విదురునియన్నమును భుజించిన నాఁడు నాకెంతతృప్తికలిగెనో నేఁడంతతృప్తికలిగెను. నేను నాయాత్మాత్మయంబులనీయధీనముచేసియున్నాఁడను. నీవునన్ను స్మరించునపుడువడిగవచ్చెదను. పోయివచ్చెదననెప్పియతనివందనములనంగీకరించి శ్రీరుక్మిణీదేవితోడ గరుడునినారోహించి పండరిపురమునకు పోయెను.

పిదప ఆశించియున్న గ్రామమునవసించు బ్రాహ్మణుఁడొకఁడు తాను గొప్పవిద్యాంశుఁడు కావలయుననికోరియలకాపురమునకు పోయిజ్ఞానదేవును పాసించుచుండెను. జ్ఞానదేవుఁడా బ్రాహ్మణుని స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి నీవు తుక్కారాంయొద్దకుఁబోము. అతనియనుగ్రహముచే నీకోరికనిధించునని చెప్పియవృత్త్యుఁడయ్యెను. ఆ బ్రాహ్మణుఁడు దేవునగరమునకు వచ్చి తుక్కారాంస్వామిని దర్శించి తన స్వప్నవృత్తాంతమునతనికి విన్నవించెను. ఇదివిని తుక్కారాంస్వామియార్యర్యవడి జ్ఞానసంఘవగుజ్ఞానేశ్వరులు మహిషముచేసకలవేదంబులనుచ్చరించిరి. వ్యాక్రూరాఘంఁడయివచ్చు సారంగదేవునెదుర్కొనఁదలఁచితానారోహించియుండిన జీర్ణకుడ్యంబునడపించిరి. అట్టిలోకపూజ్యుఁడు ఈ బ్రాహ్మణుని నాయొద్దకుఁబంపినదిమిగులవంతయయియున్నది. మంత్రబలముచే తృణము బ్రహ్మస్రమిగునట్లు నేనామహాత్మునియనుగ్రహబలిముచే ఈ బ్రాహ్మణుని మనారథముపూర్తిచే నెదనని చెప్పి పదునెకండువృత్తముల సౌకవ్యమున వ్రాసి యాపత్రము సౌకల్యంకాయతోడ బ్రాహ్మణునిచేతికిచ్చి విభాత్రహా? యీవృత్తములను బఠించుము. ఈ నారీశమును ఇతరులకీయక నీవేభుజించుము. నీకిష్టనిధియగునని చెప్పెను. ఆ బ్రాహ్మణుఁడు భాగ్యహీనుఁడు కాన తుక్కారాంస్వామివాక్యమును విశ్వసించకయీ నారీశమును భుజించుటచేతను, మహారాష్ట్రభాగ్యంబును వ్రాయఁబడినవృత్తములను బఠించుటచేతను నాకెట్లు పొండిత్యము నీధించునని చెప్పి యతఁడనుగ్రహించియిచ్చినవాని నతనికెదుటనుంచి తనయారికి పోయెను. వీనికిప్రాప్తిలేదనితొక్కారాంస్వామియారకయింపెను. ఇట్లుండ శివాజిరాజు తనయారాధనముననుండు పారాశికుఁడగు బ్రాహ్మణుని పుత్రుఁడు నిరక్షరకుఁడయి, సభకనర్హుఁడై యుండెను. అట్టివాఁడు తుక్కారాంస్వామివై భవమును విని వారియొద్దకువచ్చి యామహాత్మునికెదుట బద్ధంబయి, వివేకఁడయినటుండెను. సర్వజ్ఞుఁడగు తుక్కారాంస్వామి. యతని మనారథమునెఱిగి ఆశించి బ్రాహ్మణుఁడు తనకు వలదనియొకటి చిహ్నంబునవస్త్రపుల నీ బ్రాహ్మణునికిచ్చెను. ఆ బ్రాహ్మణుఁడు మహావ్రసాదముని పుచ్చుకొని తుక్కారాంస్వామి చూచుచుండు ఆ నారీశమును భుజించియతఁడు రచించిన పదునెకండువృత్తములను బదివి మననముచేసి తుక్కారాంస్వామియనుచుతిని జెంది తనయారికిఁబోయెను. ఒకనాఁడు రాజసభయందు పురాణవచనముబడగుచుండగా ఈ బ్రాహ్మణుఁడవటికిపోయివినుచుండి యవటివిద్యాంశుఁడొకఁడతనిని స్మరింపఁబడినగొప్పయర్థమును లానుభవస్వనించెను. ఇదిచూచియందలు

నాశ్చర్యపడి నిరక్షరకుఁడై యగువని కిఁక యుద్రతి మహాండిత్యవ్రథావ ముట్టుకలిగెనని తమలాశంకించుచు దీనికిఁ గారణముడుగఁగా అబ్రాహ్మణుఁడు తుక్కారాంస్వామియనుగ్రహముచే నాకుఁగలిగెనని చెప్పెను. శుభరాణముచెప్పచుండిన విద్యాంఘ్రుఁడీ బ్రాహ్మణుని విలిచి తనచేతి పుస్తకమునితనిచేతికిచ్చి నీవుచదివియర్థముచెప్పకునఁగా అతఁడట్లుచేసెను. అపుడా సభయందుండిన విద్యాంఘ్రులెల్లరు నిట్టియుపన్యాసమిదివఱకెందును వినియెఱుంగమనియు, వీనివిద్యాసామర్థ్యమద్వితీయమయియున్నదనియు చెప్పి యిందునకుమూలకారణమగు తుక్కారాంస్వామి వైభవమునువేదికములఁగి యిందిరి. అపుడు నీంచవటనుండి రాజసభకు వచ్చియుండిన కొందఱుశాస్త్రులు తుక్కారాంస్వామిని బూడవలయుననునపేక్షతో అతనిఁడోడ్చినిరమ్మనియొకమనుష్యునిఁబంపిరి. ఆతఁడుదేవునగరమునకుఁబోయి తుక్కారాంస్వామికి వందనముచేసి యతఁడనేక సాధుజనులతోఁగూడిచేయుచుండిన హరికీర్తనమును వినియచటనుండువారలవలె తానునుమయిమఱచియానందపరవశుఁడయి కీర్తనముఁ జూకి తానువచ్చిన కార్యమును తుక్కారాంస్వామికివన్న వివరమండెను. అచటనుండిన జనులారాలవృద్ధముగఁగవన్నామసంకీర్తనామృతమునుగ్రోలి లోకమును మఱచి చిత్రప్రతిమలయట్లుండిరి. దివటీపట్టువాఁడుసయితమిట్టియవధ్దను జెంది తనచేతిదివటీని పైకినెత్తఁగావందిటనివృత్తిగలిగి యదికాలుచుండెను. కీర్తనమునువినుచు నానందపరవశులై యుండిన యచటివారెల్లరుదీని నెఱుఁగకుండిరి. ఇట్లుండగోదావరీతిరవాసియు, జ్ఞానవైరాగ్యభూషణుఁడుగు శేకుమర్పుచనుకూదిగవాఁడు, హరికీర్తనముచేయుచుండు సపుడుదేవువట్టణమున తుక్కారాంస్వామి హరిభజనచేయుచుండుచోట వందిటికినివృత్తిగలిగియదికాలుచున్నదని యెఱిఁగి తనచేతులనొకదానితోనొకటి తాముకొనుచుండెను. అపుడచటనుండినసాధుజనులు నీవున్నట్లుండి చేతులనుతాముకొనుటకు కారణమేమనియడుగఁగా అతఁడుఓసాధు పులారా! దేవునగరమునందు తుక్కారాంస్వామి హరినామసంకీర్తనముచేయుచోట చిన్నలును, పెద్దలునుగుమిగూడి వినివిని చొక్కిచుండుమఱచి వరవశులయియుండ నిపుడేదివటీనివప్పదిలి వందిలికాలుచుండదానిని నాచేతులతో తాచితాచిచల్లార్చితినిచెప్పెను. అదివిని యెల్లరునాశ్చర్యపడి తోడనేదేవునగరమునకొక నేవమనినిబంపి యచటవందిలికిఁచగలిగిన విషనుజల్లార్చియుండుటను వానివలనవిని విస్తృతచిత్తులయి శేకుమర్పుదుగుజూచి దేవునగరమునకలిగినయగ్నిభయమును నివేల్లెఱిఁగితిమి. ఆయగ్నినినీవుచల్లార్పవలసినవనియేమి? సర్వజ్ఞుఁడయి సర్వశక్తుఁడగు శ్రీపండురీనాధుఁడు తుక్కారాంస్వామికిఁగలిగిన యావరణేఱిఁగియతనినిరక్షింపఁజేడాయనియడిగిన శేకుమర్పుడు ఆసాధుజనులనుబూచిమియనుగ్రహబలముచేసేనుదేవునగరమందలివృత్తాంతమునెఱిఁగితిని. శ్రీపండురంగనాధుఁడు తుక్కారాంస్వామికి కీర్తనమునువినుచు తన్నుఁదామఱచి తద్గతచిత్తుఁడయియుండుటచేన తనిసర్వజ్ఞత్వ, సర్వశక్తిత్వములిపుడు ప్రయోజనకరములుకాకపోయినవి. అనిచెప్పివనియచటివారెల్లరుబ్రాహ్మనందమునుజెంది సాధుజనులవ్రథావమునుసాధుజనులయెఱుంగుదువనిచెప్పి శేకుమర్పుదునకు సాష్టాంగవందనముచేసి యతనివైభవమును వేదికముల గ్రుతింతుమనెడిరి.

ఇట్లుండ శివాజిరాజునాథానముననుండిననీంచవటివాగులగు బ్రాహ్మణులు తుక్కారాంస్వామినిదిలువఁబోయిన మనుష్యుఁడురాడయ్యననిమఱియొకమనుష్యునిఁబంపిరి. హరి

దును దేవునగరమునకుఁబోయి మొదటఁబోయినమనుష్యుని సామ్యవర్ధను జెంది మఱి
రాఁడయ్యెను. సించవటిబ్రాహ్మణులు మఱియొకనిఁబంపిరి. వీనిగతియొక్కమునుపటివారియట్టిదే
యయ్యెను. తుక్కారాంస్వామిగోష్ఠిపునరావృత్తిరహితమగునిత్యవిభూతికి సదృశమయి
యుండెను. నిత్యవిభూతిఁబోవువారు భగవంతుని వరమసామ్యమును జెందునట్లు తుక్కా
రాంస్వామి గోష్ఠికివచ్చిన శ్రీపాండురంగఁడచ్చటి భాగవతులవరమసామ్యమును జెందెను.
సించవటిబ్రాహ్మణులు తమచే వంపఁబడినమనుష్యులు మువ్వరును మఱిరాంతునకు కా
రణమునైఁకక తమలోనిట్లనిచెప్పకొనిరి. మనము వంపినమనుష్యులు తుక్కారాంస్వామి
కీర్తనమునకుఁజొక్కి తాము పోయినకార్యమును మఱచి యుందురనితోఁచుచున్నది. ఇఁక
నెందఱినిబంపినను వారలను మునుపటి వారలయట్లేయగుదురనుటకొంచెమైనను సంత
యములేదు. కానమనమేపోయిసంతయనివృత్తిచేసికొందమని నిశ్చయించి బయలుదేరిరి.
సర్వజ్ఞఁడగుతుక్కారాంస్వామి దీని నెఱిగి గోష్ఠితోడఁగదలవచ్చుచు సించవటిబ్రాహ్మ
ణులను దారిలో నెదుర్కొనిబ్రాహ్మణగోష్ఠికి వందనముచేసి యోవిశ్రులారా! నాజీవితేకు
డగులక్ష్మీకాంతుఁడు (దైవాధీనంజగత్సర్వం । మంత్రాధీనంతుదైవతం । తస్మాంత్రంబ్రాహ్మ
ణాధీనం । బ్రాహ్మణోమమదేవతా) అనఁగా జగమంతయు దైవాధీనమయియుండును. అదై
వము మంత్రమునకధీనమయియుండును. ఆమంత్రము తన్నుమననముచేయు బ్రహ్మనిష్ఠుని
యధీనమయియుండును. కావునపట్టిబ్రహ్మనిష్ఠుఁడు నాకు దేవతయైయుండుననిచెప్పెను.
అందుచేబ్రహ్మనిష్ఠులగుమీరు మద్దేవతలగుచున్నారు. ఇట్టిమీరునాచైఁగరుణించి వదార్థము
కాని నన్నొకవదార్థముగ భావించినేవయ్యెనుగిరి. కాననేను సర్వవిధముల మీయగుగ్ర
హముచేకృతార్థఁడనైతినినిన్నవించెను. సించవటి బ్రాహ్మణులతని సవిసయాలాపములకు
నెంతయుసంతసించి యతని నాలింగముచేసికొనియోమహాత్మా! నీదర్శనమునుగోరిమేము
వచ్చుచుండఁగా శ్రీపాండురంగఁడు నిన్నిచటికిఁదెచ్చి మాకు సౌరభమును పూర్తిచేసెను.
మాకుఁగలిగిన సందేహమును నీవునివర్తిచేయవలయునని ప్రార్థించుచున్నాము. అత్యంతము
క్రూరమగునీకలికాలమున నీవనేకయద్భుతములను జూపుచున్నాడవు. మేమునీవై భవము
నువిని యాశ్చర్యపడి నీవెవ్వఁడవోయనిశంకించెదము. సామాన్యమనుష్యునకింతయోగ్య
తకలిగియుండదని తలఁచెదము. నీవుమా సంతయమును విచ్ఛేదముచేయవలయునని చెప్పిన
విని తుక్కారాంస్వామియొకకత్తి నైతి తనతోడనుగోసీచూపెను. అందురక్షమాంసము
లులేక మిగులభావశ్యమగుదుదికిసదృశమగువదార్థము చర్చావృతమయి యుండునట్లు వా
రలకగవదెను. అపుడాబ్రాహ్మణులొక్కరొకరి పాంచభౌతికమగుమనుష్యశరీరము రక్ష
మాంసామలతోఁగూడి హేయమయియుండును. నీశరీరము వంజోపనిఘ్నయమని తోచు
చున్నది. కానరక్షమాంసాదులేక నీశరీరాంతర్గతవదార్థమత్యంతభావశ్యమయి, మిగుల
వరికుద్ధమయి, యతిమసౌహారమయియున్నది. ఇట్టినిన్ను మాయపివేకముచే మనుష్యసా
మాన్యనిగఁడఁదలఁచితిమి. అనిచెప్పితుక్కారాంస్వామికి సాష్టాంగవందనముచేసిరి. తుక్కా
రాంస్వామి యాబ్రాహ్మణులకు దండవత్ప్రణామముచేసి నాప్రాణనాథుఁడగు శ్రీరుక్మిణీ
కాంతునికి వందనీయులగుమీరు నాకువందనముచేయుట న్యాయముకాదు. నాయందలి
కాదుక్రోధాదిదుష్టగుణులు నశించినేను వరము వైష్ణవలక్ష్మణును వైరాగ్యద్యాత్మగుణము

లతోఁగూడియుండునట్లును గ్రహించునప్రాధింఁచిన ఆ బ్రాహ్మణులితనిఁజూచి యోవిష్ణుభక్తాగ్రగణ్యా! విష్ణుభక్తుఁడు బ్రాహ్మణునికన్ననధికుఁడగును. విష్ణుభక్తివిరహతుండయితినైన నుశ్వచవాధముఁడగును. (యఃపశ్యతిశుభాచారం | వైష్ణవంవీతకల్పః | యస్మిన్కన్యైకాకులేజాతం | ప్రణమేద్దండవద్భువి) అనఁగా సదాచారవంతుఁడయి యాశ్వరవ్యాప్తిని సదానుసంధానముచేయుటచే వైష్ణవుఁడనఁబడుచు, కల్పపరహితుఁడయియుండువాఁడేజాతియందుఁబుట్టినవాఁడయినను వానికి దండవత్ప్రణామముచేయవలయునని భగవంతుఁడు నియమించియున్నాఁడుగదా. భక్తిపూర్వకముగ మేము వందనముచేయకపోయినను శాస్త్రపరిచయముచేసియున్నవారమగుటచే ప్రమాణపరతంత్రులమయి మీకు వందనముచేసితిమి. మఱియు మేముచేయుప్రార్థనను మీరవశ్యమంగీకరించి మావాసస్థానమగునీంచవటికి వచ్చి యచటకొంతకాలము వసించివారికి ర్తనముచేయుచు మమ్ముఁగృతార్థులనుజేయవలయునని ప్రార్థించిరి. అప్పుడు తుక్కారాంస్వామి మీరుకోరినట్లుచేసెదనని సమ్మతించి వారలను వెంబడించి పోవుచుండ మార్గకుభ్యమున లోహనగరవాసులు వచ్చి తుక్కారాంస్వామికివందనముచేసి తమయూరిలోకొంతకాలము వసించవలయునని ప్రార్థించి పిలుచుకొనిపోయిరి. తుక్కారాంస్వామి యచటవసించి వారికి ర్తనముచేయుచుండెను. ఆయూరివారు తుక్కారాంస్వామియందు మిగుల భక్తిచేయుచుండిరి. ఇట్లుండ సెకవిద్వాంసుఁడు తనశిష్యులతోడ నాయూరికివచ్చెను. అపుడాయూరివారు సూర్యోదయమయ్యున్న లేవకనిద్రించుచుండిరి. దీనికికారణమేమని విద్వాంసుఁడు విచారింపఁగావారలతనిఁజూచి తుక్కారాంస్వామియనుమహాత్ముఁడొకమానముగ నీయూరిలో వాసముచేయుచు శ్రీహరికి ర్తనముచేయుచున్నాఁడు. మేమురేయియంతయు ఆకిర్తనానందముననుభవించుచుండినందున కుమ్మిపుడూనిద్రభాదించుచున్నదని చెప్పిరి. అది వినివిద్వాంసుఁడు పరమవైరాగ్యనిధియగు తుక్కారాంస్వామికి ర్తనానందముననుభవించువీరలకు నావిషయమున ప్రీతికలుగుట దుర్లభము. ఇపుడియూరిలో నాకేమియు ప్రయోజనము నీధింపదు. నేను మఱియొకయూరికిపోయెదననితనలోనిశ్చయించి బయలుదేరిపోవుచుండెను. ఈపుత్రాంతమునువిని తుక్కారాంస్వామివచ్చియావిద్వాంసునినిమిక్కిలిశౌరవించి యాయూరికివచ్చిననీవిచ్చటఁగొన్నాట్లనిలువకబయలుదేరిపోవుటకు కారణమేమి? నీవెందుండి యెందుకయిలుచటికివచ్చితివనియడిగిన? ఆవిద్వాంసుఁడిట్లనియె. నేను వండరిపురమున వసించువాఁడను. నాకుమారునికి వివాహముచేయనుద్యేశించి ద్రవ్యాధిగ్రయమవచ్చితిని. జ్ఞానవైరాగ్యనిధివగునీకి ర్తనామృతమును గ్రోలువారికి కేవల దేహపోషణపరుఁడనగునాయందు ప్రీతికలుగదని తలఁచి మఱియొకయూరికిపోవుచున్నాఁడననినవిని తుక్కారాంస్వామియావిద్వాంసునిని వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చియతనిచే కొంతభగవత్ప్రీతి ర్తనచేయించి యాయూరివారలనుజూచి యితఁడు మహానుభావుఁడు. వండరితేత్రవాసియగునీతనిని సాక్షాత్పండరినాథునిఁగ భావించి భక్తిచేయుఁడు. ఇతఁడుతనకుమారునికి వివాహముచేయనుద్యేశించిద్రవ్యాధిగ్రయమియొద్దకు వచ్చెను. మిభాగ్యముమరచిది. ఇట్టిమహాత్మునికి సహాయముచేసిన శ్రీపాండురంగఁడు సంతోషించును. పిరవంజును మిత్రలిమికిఁదగినట్లు. మూడుతరగతులయి మొదటితరగతివారిలో సెక్కిక్కఁడు మూడే సీరుకలును, రెండవతరగతివారిలో సెక్కిక్కఁడు రెండేసిరూకలున్న మూడవతరగతివారి

లోనుకొక్కడొక్కొక్కరూకయును, ఈమూడుతరగతులయందుఁ జేరనివీడలు యథాశక్తి కించిత్రాగ్రమును దెచ్చియొక మొత్తముగచేర్చియూపిద్వాంగునకెండు. ఇందుచే శ్రీపండ్రి గాధుడగు మిగులసంతోషించునని చెప్పినవిని వారలు తుక్కారాంస్వామి నియమనమును శిశుసావహించి యాసాధుజనాగ్రేసరునిఁజూచి యోస్వామీ! దేవరవారి నాశ్రయించిన విద్వాంగునిమనోరథమును మేమేమూర్తిచేసెదము. ఇతఁడు యాచకమునకయి మఱియొక చోటికిపోనేలయని విన్నవించియందఱునొకచోటగుమిగూడి తమకలిమికొలది మూడు తరగతులుగవిభజనమై మొదటితరగతివారు మూడేసిరావ్యములును, రెండవతరగతివారు రెండేసిరావ్యములును, మూడవతరగతివారికొక రావ్యమును, ఈతరగతులయందుఁ జేర్చనివీడలు యథాశక్తి కించిత్రాగ్రము నిచ్చునట్లు తమలోనిశ్చయించుకొని యొకపత్రికలోలెక్క వ్రాసిద్రవ్యమును జేర్చితెచ్చి తుక్కారాంస్వామియెదుటనిలిచి యోస్వామీ! యీద్రవ్యము నుదేవరవారిచేతులతో నీవిద్వాంగునికెండ్లనిప్రార్థించిరి. కొందఱు దుష్టులుకునముద్రవ్యము నిచ్చువారమయియుండ తుక్కారాంస్వామి తనచేతులతోనీద్రవ్యమును విద్వాంగునికిచ్చి ప్రతిష్ఠవహించుట న్యాయముకాదని తమలోననుకొనిరి. సర్వజ్ఞుడగు తుక్కారాంస్వామి యీమటలచిత్తులతలంపునెఱిగి వారలనుజూచి యీయూరివారందఱును యథాశక్తికిం చిత్రాగ్రమిచ్చిరాయనియడిగెను. అందుకువారిట్లనిరి. ఓమహానుభావా! అందఱునిచ్చిరి. ఒకఁడుమాత్రమియలేదు. వాఁడు గుడ్డలవ్యాపారముచే దేహయాత్రగడపుకొనుచున్నాఁడు. మిగులదుష్టుడను. అతనికిలేతమయినను భగవద్భక్తిలేదు. అనవరతము భాగవతలగు మాషిం చుటమీవానికికాలక్షేపమయియుండును. వాఁడొకఁడు తప్పఁదక్కినవారందఱును యథా శక్తిద్రవ్యమునిచ్చిరనిచెప్పఁగావిన తుక్కారాంస్వామి మీలో కొందఱు వానియొద్దకుపోయి నాప్రార్థనగఁచెప్పి యతనిశక్తికిఁదగిన కించిత్రాగ్రమునిచ్చునియడిగి తీసికొనిరందని నియ మింపఁగా వారలుమంచిదనివానియింటికిపోయి వానికెదుటనిలిచిరి. వాఁడువీరలతోఁజూటలా డక సర్వకార్యముమీఁదనే దృష్టిగానుండెను. అప్పుడు వీరలకవమానమయి యాదుష్టునియొ ధ్దకుమనమురాఁదగదు. అయినను తుక్కారాంస్వామి నియమనమును వీనికెఱిగింతమని తమలోననుకొని వానిఁజూచి మహానుభావుడగుతుక్కారాంస్వామి నియమనమును వా నికెఱిగించిరి. వాఁడదివిని సంతట కోపగించుకొనియాత తుక్కారాం అహారాత్రముకప్ప వలెనెఱచుటనుజూచి మీరు భ్రాంతులరయిసర్వకార్యములను మఱచి యతని వెంటఁదిరుగు చున్నారు. నేను మీవలె వీడ్చివాఁడనుగాను. నేను కష్టపడిసంపాదించిన ద్రవ్యమున నొక్క కాసునయినను మఱియొకనికీయను. మీరువచ్చినదాతచూపుకొనిపొందనిచెప్పెను. అప్పు డుబుద్ధిశాలినియగువానిభార్యతనభర్తనుజూచి ధర్మమునకయివచ్చినవారిమీఁద కోపగింప కుము. నాశ్రీశబ్దముచెప్పక యేదియైననిచ్చిపంపుట మంచిది. అట్టిచ్చిపంపుటకష్టములేదేని నిష్ఠురములాడక మంచిమాటలుచెప్పిపంపుము. (చత్వారివిత్తదాయాదాః । ధర్మభూపా గ్నితస్మరాః । జ్యేష్ఠభ్రాత్రవమానేన । త్రయఃకుల్యంతినోదరాః) అనఁగాద్రవ్యమునుపంచు కొనుటకు నలుగురుదాయాదులయియున్నారు. అందు మొదటివాఁడుధర్మము, రెండవవాఁ డురాజు, మూడవవాఁడగ్ని, నాలుగవవాఁడుచోరుఁడు. ఈదాయాదులు పురుషునిచే సం పాదించఁబడిన ద్రవ్యమునుపంచుకొనువారయియున్నారు. ఇందు మొదటివాఁడుగుధర్మమును

వేషించిన జ్యేష్ఠభ్రాతృవచ్చినయవమానమును సహింపక కోపగ్రస్తులయి తక్కినముత్తుకు
వీనిద్రవ్యమును నాశముచేయుదురు. కాన బుద్ధికుంతులు ధర్మమునకధికభాగము నిత్తురు.
ఇందుచే తక్కినజ్ఞాతులు ముగ్గురును సంతోషించి తమభాగమునుగోరకుండును. లాభియగు
వాడు ధర్మమునుచేయకతానుననుభవించకపూడ్చిపెట్టు ద్రవ్యము వరులపాలగును. ఆద్ర
వ్యమునకయివీనిచేఁ జేయఁబడిన పాపముమాత్రము వీఁడెలోకమునకుపోయినను వీనినివిడు
వకఁజెంబడించినచ్చును. సరకానుభవముచేయునపుడు వీఁడుచేర్చిపెట్టినద్రవ్యమును ఆద్ర
వ్యముననుభవించువారును వీనినిరక్షింపఁజాలరు. కాన బుద్ధికుంతులు అనర్థావహముగునర్థ
మునుగోరవలెను. (జాతస్యహిద్రువోవృత్త్యః) అనురీతినిపుట్టినవానికి మరణముతప్పదు.
ఇవ్వడోలేకయెవ్వడో మరణముకాచియున్నది. లోక్లనుగొలుకు కుక్కలవలె ఘృతమరోచక
మయియుండును. మనుజుఁడు మరణమును జెంది వానిశరీరము శ్మశానమునకుఁగొంపోవఁబ
డునపుడు వాడుసంపాదించినద్రవ్యమున సెకటిరెండుకాగులనయినవానిశవముతోడ
పాడెయందుంచరు. బంధువులందఱు శ్మశానవర్యంతము వెంబడించి శవమునగ్నికాహారము
చేసేమఱివలెత్తురు. ఇదియంతయు నెఱిఁగియుండియు బుద్ధులగువారు పాపబలముచే ధర్మము
నుద్వేషించుచున్నారు. తుక్కారాంస్వామిమహానుభావుఁడు. అతనిసెక్రతూరిస్తరించిన
మాత్రానమనపాపములన్నియు నశించును. అట్టిమహాత్ముఁడు నీపూర్వజన్మగుకృత విశేష
ముచే నిన్నొకకదార్థముగభావించి నీయొద్దకువీరలనుబంపెను. నీకమృతముచేఁదయియున్నది
నేనేమిచేయుదునని కన్నీరువిడిచిశోకించెను. దానిసంతయువినియోసీ! యేమివదరుచున్న
దానవు. వీరలకుఁబట్టినపిచ్చి నీకునుబట్టెఁగాఁబోలు. ఎవరేమిచెప్పినను నేనెకగవ్యనయిన
నీయను. గృహస్థుఁడు తనభార్యనుద్వేషించినయెడ వానికిగుఱములేదు. కాననీతోపారాదు
టుకునేనుశంకించెదను. నీకంతయుష్టమయిన నీయొద్దనుండెడియోటిచెంబునువీరికిమ్మనిచె
ప్పిన ఆయువశిసంతసించియుండుకయినననుమతించితివిగదా. మనమందఱమునుకృతాత్మల
మయితిమనిచెప్పెను ఆయోటిచెంబునుదెచ్చి. యోభాగ్యవంతులారా! కృపానిధియగు
తుక్కారాంస్వామియాయోటిచెంబును స్వర్ణపాత్రముగా సంగీకరింపవలయుననివారల
చేతికిచ్చి తుక్కారాంస్వామివేంచేసియుండు దిక్కునుద్దేశించి వందనముచేసెను. వారలా
చెంబుతీసికొనివచ్చి తుక్కారాంస్వామిచేతికిచ్చిరి. వారిచేయితగిలినంతట అదిలోకోత్ర
మగుస్వర్ణపాత్రమయియుండెను. తుక్కారాంస్వామి వారలనుజూచి మీరావర్తకుఁడు
వరమబుఁబడనిచెప్పిరి. అట్టివాఁడెట్లు స్వర్ణపాత్రమునిచ్చెననిన అదిచూచివారలాశ్చర్య
వడియాచెంబునుబరిఁగింపఁగా అదివదివన్నెబంగారుచెంబయియుండెను. అపుడు వార
లందఱును తుక్కారాంస్వామినిఁజూచియోస్వామీ! వాడువరమబుఁబడనుటన త్యమీ.
ఒక్కగవ్యనయిన నీయననిచెప్పెను. వరమవతివ్రతయగువానిభార్య వానినిబహువిధములఁ
బ్రార్థించెను. వాడుకాహతుఁడను. కానభార్యకునగును సంకటవహుఁడగుఁడనియో
చించి నాచేతితోనేనేమియునీయను. నీకంతయుష్టమగునని నీయొద్దనుండెడియోటిచెంబు
వీరలకిచ్చివంతుమనిచెప్పెను. అపుడాశాధ్వీయాయెంబునుమాచేతికిచ్చి వీనిని కృపానిధియ
గు. తుక్కారాంస్వామిపెద్దచేసీస్వర్ణపాత్రముగా భావించియంగీకరింపవలయుననిచెప్పి తే
వరవారుజేంచేసియుండు దిక్కునకభిముఖయై వందనముచేసెను. అతనివ్రతపార్థనసేవ

యామెకోరినట్లుంగీకరించితిరి. పామెత్పండరినాధుడడు దేవరవారిరూపముగవచ్చియుండగా అఘటితములు ఘటించుట యొకవింతకాదనివిన్నవించిరి. తుక్కారాంస్వామి యావిద్యాంసునిఁ గూర్చుండఁజెట్టిచందన, పుష్ప, తాంబూల, వస్త్రబిలుచిచ్చి స్వర్ణపాత్రమును, అయూరివారిచ్చిన ద్రవ్యమును అతనిచేతికిచ్చియున్నవనియోవిద్యాంసుఁడా! పండరిపురమునుండివచ్చిననీవు మా పాలిపండరినాధుడవై యున్నాడవనిచెప్పియతనికానందమునుగలుగఁజేసి పండరిపురమునకుఁబంపెను. పిదపతానాయూరివారియనుమతినిఁ జెంది సంచవటికిఁజోయి భగవత్ప్రార్థనముచేయుచు నచటఁగొన్నాట్లవసించి యచ్చటిబ్రాహ్మణులనుసంతోషింపించి యచ్చోటు విడిచి బయలుదేరి దేవునగరమునకువచ్చెను.

ఒకనాటిరాత్రి తుక్కారాంస్వామికి స్వప్నముయినవిభవమెట్టివనఁగా—ఈమహానుభావుఁడింద్రాణినదికి స్నానమునకు పోయినపుడు పండరినాధుఁడొకబ్రాహ్మణునిరూపముధరించి యతనికెదుటవచ్చినిలిచెను. తోడనే తుక్కారాంస్వామి స్నానముచేసి భాతవస్త్రమును ధరించియారాహ్మణునికిపందనముచేసియోస్వామీ! నాపూర్వజన్మగుకృతపరిపాకముచే శ్రీపండరినాధుడడు నీరూపముగావచ్చి నేఁడు నాకతిథియయ్యె. కాననాయందుకృపయుంచి నాయంటికివిజయంచేసి భుజించి నన్ను ధన్యునిఁజేయవలయునని ప్రార్థింప అది వినియారాహ్మణుడడు అయ్యా! నేనుకుంచిభోక్తను. కాననాకు పూటకు పావుసేరు నేయి పోయుదువేని నీయింటభుజించెదననిచెప్పెను. అందుకుతుక్కారాంస్వామిసంతసించియూ విఘ్రాసితనయింటికిఁ బిలుచుకొనివచ్చి తనభార్యనుజూచి యోయతివా! శ్రీపండరినాధుఁడీ బ్రాహ్మణునిరూపముధరించి మనయింటికితిథియయి విజయంచేసెను. ఇతనికిమనయింటఁగలయన్నమునునిచ్చిపావుసేరు నేయి పోయుమనిచెప్పెను. అపుడాయమతి యారాహ్మణుఁడెచటినుండివచ్చెను. కాలుసేరు నేయి నేనెచటికిపోయి తెత్తుననిచెప్పఁగావిని యారాహ్మణుఁడదృశ్యుడయ్యెను. ఇట్లు స్వప్నముకని తుక్కారాంస్వామి మేల్కనిస్వప్నమునుబింపించి నాప్రాణనాధుడగు పండరినాధుడడు కోరినపదార్థమును సమర్పించక భాగ్యహీనుడనయినని శోకించి భగవంతునిఁగీర్తించుచు ఆదేవుడడు తనకుస్వప్నమునసామెత్తరించిన మాఖఖడ్గదళమితోఁగూడినగురువారమును పలుమాలు స్మరించుచుండెను.

కొండఱగూయూపరులగుబ్రాహ్మణులు ఈతుక్కారాంస్వామి రచించు గ్రంథము భక్తిమార్గమునకనుకూలమై, కర్మమార్గమునునాశముచేయుచున్నది. కాననీగ్రంథములకట్టలనుతీసికొనిపోయి నీటివరదలోవేయుదమని నిశ్చయించి యాగ్రంథములనన్నింటినిసెకకట్టగఁగట్టికొనిపోయి నీళ్లలోవేసివచ్చి తుక్కారాంస్వామినిజూచి నీవురచించిన గ్రంథములను నీళ్లలోవేసితిమి. అదిపదుమూడుదినములు నీళ్లలోతడియకలేలుచుండిన నీవువ్రాసినద భగవంతునికి సమ్యగియనినమ్మదమనిచెప్పిపోయిరి. అదివిని తుక్కారాంస్వామి భేదమును తెంది పండరినాథా! నీనియమనమును శిరసావహించి నామదేవునిసంకల్పమునకొఱఁతవడి నవ్యుత్తములనువ్రాసితిని. దానినీబ్రాహ్మణులు నీళ్లలోవేసిరి. నాయందావేశించి నిన్నునీవేస్తుతించుకొంటివి. నీవుచెప్పినవ్యుత్తములను నీవేకాపాదుమనిచెప్పి భగవన్నామస్తరణము చేయుచుండెను. అపుడు పండరినాధుఁడొకబ్రాహ్మణుడయి వచ్చితుక్కారాంస్వామినిజూచి

చి నీకు చింతతోపని లేదని చెప్పి యవృత్యుండయినీటియందు పాట వేయఁబడిన గ్రంథములను తడియకుండునట్లు కాపాడుచుండెను. పదుమూడుదినములయినపిదప సాబాహ్మణులుపోయి చూడఁగా తాము నీటవేసినపుస్తకములు తడియకనీటిపై తేలుచుండెను. అదిచూచివారలా శ్చర్యపడివిష్ణుభక్తునివిషయమున నవచారపడితిమనియనుతపించి యాగ్రంథములనుదెచ్చి తుక్కారాంస్వామి కేదురనుంచి యపరాధ యోషణముచేసికొనిరి. అప్పుడు తుక్కారాంస్వామీ యానందభరితుండయిస్తోత్రముచేయుచు శ్రీపాండురంగనిసన్నిధికేఁబోయి శ్రీరుక్మిణీకాంతునాలింగముచేసికొని తనమనసును భగవంతునియందులయింపించి పుండరీకవరదుని కటాక్షముచే నిజశరీరముతోడ శ్రీవైకుంఠమునకుఁబోయెను. ఈమహానుభావునిమహిమనువర్ణించుటకు శ్రీపాండురంగఁడు తప్పనితరులకు సాధ్యముకాదు. తుక్కారాంస్వామి శ్రీవైకుంఠమును జెందియున్ననకభక్తులకు స్వప్నమునసాక్షాత్కరించి యుపదేశించుచుండెను.

మోక్షప్రదాయనమః.

ఏఁబదిమూడవయధ్యాయము.

బోసలబావాచరిత్రము.

శ్రీపండరీపురమునకు సమీపమున పాల్ గాటుపట్టణమున సైకకాఁపువారి యిగుల సాధువై భగవద్భక్తుండై యుండెను. వానికిమాణుకోశిబోసలయనునదిపట్టపుపేరయి యుండెను. వానిభార్య పేరుమమతాబాయి. ఈమెమహావతివ్రతగాన భర్తృశుశ్రూషయందేమరక సంసారముచేయుచుండెను. వీరలకు ఏమాజియనుసైక పుత్రుండకలిగెను. వీఁడుబాల్యము నుండియే మహావీరత్వండుదేనిని పాటించకయుండెను. వీనిభార్య పేరు భాగీరథీబాయి. ఈనలుపురుసు సంసారమునందుండియు పరమవైరాగ్యశీలలయి పరమభక్తియుక్తులయి శ్రీపండరీనాథునినవరతముధ్యానించుచు దీనులనుబోపించుచు యాచకులనభీష్టపదార్థప్రదానములచేసంతోషింపించుచు ప్రతిపక్షమునందును ఏకాదశిపండరీపురమునకుఁబోయి పుండరీకవరదుని దర్శించి నాఁడంతయునుపవనించి ద్వాదశిదినముననపరిమితముగ భోజనముచేనతిథులను, దీనులనుసంతోషింపించి విఠ్ఠలనాథునికి ఆనందముగలుగఁజేయుచునుండిరి. బహుకాలమిట్లుజరగుచుండగా ఆదేశమునందు అనావృష్టిచే యేమముసంభవించెను. అందుచేజనులందఱును అన్నమునకులేక బాధపడుచుండిరి. వీరలుపడుబాధలనుజూచిబోసల అనుతాపయుక్తుండయి తనభార్యనవలొకించి యోసభీ! వినుము. ఈకాటకముతోఁబరిగి దేశమునకు నెక్కుదిగుగువఱకు ఆఁకలియనివచ్చినవారికి రాత్రియైనను, పగలైననువిరాజుములేకవినుగక భూతదయగలిగినా న్నిశబ్దమునీసాటరానియకయన్నము పెట్టుచుండుము. ఎండినచెట్టునకు నీళ్లుపోయుటయు, ఆఁకలిగొన్నవారికి నన్నమిడుటయు, వస్త్రములేక చలిచేపిడింపఁబడువారికి వస్త్రమిచ్చుటయు, రోగార్తులకునుపచారముచేయుటయు, బీదలకు ఇట్లుకట్టియిచ్చుటయు, నట్టివారికివివాహముచేయుటయు, బీదలైనవారికిపులకవిద్య నేర్పుటయు, నశాంకారముకారగ్రస్తులకు వైరాగ్యమును గల్పించుటయు, క్రోధయాత్తి

లను శాంతినిగల్పించుటయు, అసత్యవాదులకు సత్యము గఱపుటయు, భగవద్విముఖులకు భగవద్భక్తినిగలుగఁజేయుటయు ననునివి భగవంతునికి ముఖ్యరాధనములయి యుండును. ఇవిలేకచేయుజప, తప, యజ్ఞాదులును, ఆలయ, తటాక, వన, ప్రతిష్ఠలును మోక్షసాధకములుకానేరవు. రసములలోలవణమును, అవయవములలోశిరమును, ఇంద్రియములలోనేత్రములును, నెట్లుప్రధానమోయట్లు ఆత్మగుణములలో ఆనృశంస్యముప్రధానమయియుండును. (ఆనృశంస్యంపరోధర్మః) అనిశాస్త్రముచెప్పచున్నది. కాంచబట్టియేమకాలమునకు ధాతురులగు సర్వజనులను నీబిడ్డలయట్లు భావించి యాదరింపుమనిచెప్పిన ఆమెభర్తృశాసనమును శిరసావహించి మిగులజాగరూకురాలయి దీనజనులను అన్నపానాదులచేతృప్తిపఱచుచువచ్చెను. ఈవృత్తాంతమునువిని పెక్కుదేశములయందుండు దీనజనులు బోసలయింటికివచ్చుచుండిరి. ఎందఱువచ్చినను మమతాబాయియించుకైనను చలింపక కనికరించివారలనాదరించుచుండెను. ఇట్లుండియువారే కాదశినాఁడుపండరిపురమునకుపోవుటనుగాని, అచటదావశినాఁడుతదీయా రాధనముచేయుచుటనుగానివిడువకుండిరి. ఇట్లు జరగుచుండఁగాకొన్నాళ్లలో తనకుఁగలద్రవ్యమంతయు సెలవయినందున బోసలతనయింటనుండినయాభరణములు మొదలగువానినివిక్రయించిదీనలకువినియోగించెను. అంతకుమీఁద వశువులు, గుఱ్ఱములు మొదలగువానినివిక్రయించి బీదలకన్నమిడెను. ఇట్లుతనసర్వస్వమును దీనజనులకువినియోగించి కొన్నాళ్లలో బోసల దరిద్రుఁడయ్యెను. ఇట్టికాలమునబోసల చలింపక దైర్యమును, ఉత్సాహమునవలంబించికులిపనిచేయుచు నందువలననీధించినద్రవ్యమును బీదలకును, తనకుటుంబమునకును ఉపయోగపఱచుచు ననవరతము శ్రీపాండురంగనినిధ్యానించుచు నానందపరవశుఁడయియుండెను.

ఒకయేకాదశినాఁడు పండరిపురమునకుపోవయత్నించి తనచేతద్రవ్యములేనందున నరణ్యమునకుపోయియెండినపుల్లలనేఱితెచ్చి వానినిమూఁడుదుడ్లకమ్మి పండరిపురమునకుపోయిచంద్రభాగయందుస్నానముచేసిసంకల్పముచెప్పిన బ్రాహ్మణునికొకదుడ్డుదక్షిణయిచ్చి యొకదుడ్డునకు అరపడిపండ్లును, ఖర్జూరఫలములును, గంధపొడినిదీసికొనిభగవత్సన్నిధినిప్రవేశించిరుక్మిణీకాంతునిదర్శించి తానుకొనివచ్చినవస్తువులను భగవంతునికి సమర్పించి యుపవసించిభక్తజస్తంభముచేతఁగూర్చుండి రాత్రినాలుగుజాములునుహరికీర్తనముచేయుచుజాగరవ్రతముననుష్ఠించి మఱునాఁడుదయమునస్నానానుష్ఠానంబులను దీర్చికొనితనచేతనుండిన యొకదుడ్డునకు అరపడిపిండికొని చంద్రభాగతీరమునఁ గూర్చుండి తనలోతానీట్లనిచింతించెను. నేను ఈపిండినేయతిధికిత్తును. వియతిధిపుచ్చుకొనును. ఈయారిలో భాగ్యవంతులనేకులు బ్రాహ్మణభోజనమవ్వారిగచేయించుచున్నారు. అనేకులుదీనులనురసవంతముగ నన్నముచేతృప్తిపఱచుచున్నారు. ఇట్లుండవానినన్నింటినివిడిచిపెట్టి యీపిండినిభుజించుటకెఁడఁదు వచ్చును. ఒక్కయతిధికియినను పుణ్యకాలమునందు అహారమునిడకనే నెట్లుభుజింతును. నేను భుజించుటముఖ్యముకాదు. అతిథిరూపియగుభగవంతునారాధింపనిదినము దుర్దినమేకానిగుదినముకాదు. అతిథులకిడకతానుమాత్రము భుజించువానికరంబులు దుఃఖకరంబులేకానిగుఖకరంబులుకావు. అనిచింతించుచుండఁగా దేవాధిదేవులగు లక్ష్మీకాం

తుండు ఒకబీదబాపనివేషమునుబూని జీర్ణవస్త్రమునుధరించి చేచేవడవడవడలకును, బోసలయొద్దకువచ్చి యతనివందనములనంగీకరించి, యతనినాశీర్వదించి, యోషజ్ఞనాగ్రీసరాగ నీవుబహుదినములుగ ప్రతియే కాదశియాయూరికివచ్చి ద్వాదశినాడనేకులను బోజనముచేత్త ప్రివణుచుచునుండువు. నేనునుప్రతి ద్వాదశినీయన్నమునుభుజించిసంతోషించుచుండును. ఈయూరిలో భాగ్యవంతులనేకులువేలకొలదిబ్రాహ్మణులకుసమారాధనముచేయుచున్నారు. బీలవంతులచటికిపోయెదరు. నేను బలహీనుడనుగాన నచటికి పోవుటకుశక్తిలేక నీయొద్దకు వచ్చితిని. నాయాంకలికేమయిననిమ్మనియడిగిన బ్రాహ్మణునిమాటలకు బోసలమిగులసంతోషించి నాప్రాణేశుడగు శ్రీపంచరినాథుండే నాకొఱతనుదీర్చుటకయి యారూపమునుధరించి విజయించే నెననియానందించుచు ఆబ్రాహ్మణునిజూచి యోవిప్రోత్తమా! నాయొద్దకొంతపిండియున్నది. అందుజేర్చుటకునాయొద్ద నువ్వసయితములేదు. నేనేమిచేయు దీనినిచెప్పినవిని వైకుంఠాధిపతి నీచేతనుండెడిపదార్థమునిచ్చియిప్పటిసాబడలికను దీర్చుము. (క్షుధాతురాణాంనరుచిర్మృత్యుం) అనువాక్యమును నీవు వినియెఱుంగవేయనిచెప్పినవిని బోసలయూపిండినెవరుభుజింతురని నేనుచింతించుచుండ క్షుధాతురుడగు సీబ్రాహ్మణుండు నాభాగ్యునిశేషముచేసేతిధియొవచ్చెను. ఇట్లు ఘటించినశ్రీపాండురంగనాథుని కృపనునేనేమనికొనియాడుదుననిచెప్పచు తనయొద్దనుండినపిండిని ఆబ్రాహ్మణునికొంగునఁ బోసెను. ఆబ్రాహ్మణుండూపిండిని తనజీర్ణవస్త్రమునందు ముడివేసికొని బోసలనుజూచి యోభక్తాగ్రణీ! నేనుమిగులబీదవాడను. నాకనియొకచోటులేదు. ఈయాలయముననుకమూలపాకముచేసికొనవచ్చునని యత్నించినగుడియధికారులు నన్నచటజేరనికవెల్లఁగొట్టుదురు. కాననేనిచటనే రొట్టెలను గాల్చిభుజించెదను. నీవడవిపిడకలనేఱితెచ్చి యిమ్మనిచెప్పిన బోసలసంతసించి వడివడిగ నడవికిఁబోయి యెండినపిడకలనేఱితెచ్చి యాబ్రాహ్మణునికిచ్చెను. ఇంతలోనాబ్రాహ్మణుండొక క్రొత్తపెంకుసంపాదించి స్నానముచేసి తేమవస్త్రమును పిండికట్టుకొని నివ్వరాజవెట్టి పాకమునకుయత్నించెను. యాగభోక్తయగుదేవాధిదేవుండు బోసలయిచ్చినపిండిని పాకముచేయుటకు యత్నింపఁగా శ్రీరుక్మిణీదేవియొకవృద్ధబ్రాహ్మణునుంకలివేషమును ధరించి చేతనుకకోలనూనుకొని యిసుకదిబ్బమీదరొట్టెలుకాల్చుటకుయత్నించుచుండు నిజనాథునియొద్దకువచ్చి యతనిఁజూచినీచిచటనుంటిగవచ్చి పాకముచేసిభుజింపయత్నించుచున్నాడవు. పిండినాచేతికిచ్చిననేనురొట్టెలుకాల్చెదననిచెప్పి స్నానముచేసినచ్చి రొట్టెలుకాల్చుటకుఁగూర్చుండెను. బోసలయిదిచూచి పిండికొంచెముయియున్నది. వీరువురియూంకలియిదియెట్లువాన్ననని చింతించుచుండెను. జగజ్జననియగు శ్రీరుక్మిణీదేవి యూపిండినిస్పర్శించినంతటనే యదియధికమయ్యెను. ఆయిందిరాదేవి విస్తారముగ రొట్టెలనుగాల్చిపేర్చియుంచి నిజభర్తనవలొకించి యోపాణనాథా! కునమిరువురఘనీరొట్టెలనుబోసలతోడ భుజింపవచ్చుననిచెప్పెను. బోసలవారలనుజూచి మద్దేవతలారా! మీరుభుజించిమీకుక్తశేషమును నాకొసంగవలయునని ప్రార్థింపెను. అతనిప్రార్థననంగీకరించి యాదివ్యదంపతులు కూర్చుండి భుజించుచుండిరి. ఆపుడభిలషేవతలకాసముననుండి యాయద్యుతమునుజూచుచుండిరి. శ్రీరుక్మిణీవాసుదేవులు భుజించినపరితృప్తులయి తమకుక్తశేషమును బోసలకిచ్చి యదృశ్యులయిరి. భగవద్భక్తశేషమును

ప్రసాదము నిరవధికమయియుండెను. బోసలయాశ్చర్యపడి సాక్షాత్పండరినాభుడగు శ్రీరుక్మిణీసమేతుడయివచ్చి యిట్లుచే నెసనినిశ్చయించి యాప్రసాదమునుతాను స్వీకరించిభగవత్పన్నిధిని ప్రవేశించిచక్రపాణినిసేవించి యోభక్తవత్సలా! నేడనునేయి, చక్రారలేకయుత్తరొట్టెలను భుజించిసంతోషించితివా! ఈత్రమునందనేకులు షడ్రసోపేతాన్నముతోడసమారాధనముచేయుచుండదాని నుపేక్షించి యాదీనునియందు కృపచేసేతివిగదా? నీయాశ్రితవాత్సల్యము నేనేమనికొనియాడుదును. అనివన్నవించిన నందనందనుడెంతయునానందించి యోవైష్ణవాగ్రేసరా! అనేకులుసమారాధనముచేయుచుండినను నేనచటికిఁబోయిన వారలునాకన్న మిడరు. వారలకునాయందుభక్తిలేదు. డంభమునకయి పాటుపడుచున్నారు. రేపటికామర్మమును నీకు విశదపఱిచెదననిచెప్పెను.

కుటునాఁడు వర్తకఁడొకఁడు వేయింటికి సమారాధనమునకు యత్నించుచుండభాగతీరమున నిసుకదిబ్బమీదపందలివేసి తెరలుకట్టి బ్రాహ్మణులను గూర్చుండఁజెప్పెను. అపుడుపండరినాభుడొకవృద్ధబ్రాహ్మణుడయిజీర్ణవస్త్రమును ధరించి చేతమెకకోలనూనుకొనిబోసలనుజూచి నీవు దూరమునలుచుండుమని నియమించి పందిటిలోప్రవేశించి నాకు మిగులనాఁకలియయియున్నది. అన్నముకావలయునని ప్రార్థింపఁగా నచటికార్యాధ్యక్షులీబ్రాహ్మణునిఁజూచి నీకిచటనన్నముకొరకదు. సంకల్పించిన ప్రకారములెక్కను సరిగాబ్రాహ్మణులుముందే వరింపఁబడియున్నారనిచెప్పినవిని లక్ష్మీకాంతుఁడు వారలనుజూచివేపురుబ్రాహ్మణులు భుజించుచోట నాబోటివృద్ధునకొకనికన్నము నిర్వహించుట కష్టమా? నేనుబడలికతోనడవఁజాలకున్నాడను. నాకు మూర్ఛవచ్చుచున్నదనిచెప్పచుకూర్చుండెను. అపుడావర్తకఁడు కోపగించుకొని యీబ్రాహ్మణుడొగాత్రముచేయుచున్నాఁడు. వీనికడమిచ్చిన పెక్కుండ్రు వీనివలె వచ్చిమనలనిర్బంధింతురు. కానవీనినెత్తుకొనిపోయిపందిలికివెలుపలవిడిచిరండనిచెప్పఁగా నేవకులు వచ్చియాబ్రాహ్మణునెత్తుకొనిపోయిదూరముగవిడిచిపెట్టిరి. ఆపందలియందుఁగూర్చుండియుండిన బ్రాహ్మణులపోశనము చేయునమయమున అచింతితముగ నెకగుడుగాలిగట్టిగఁగొట్టుటచే పందిలి యాకాశమున కెగిరిపోయెను. భోజనపదార్థములయందంతయునిసుకనిండియుండెను. అచటనుండినవారెల్లరుచేతులువిదిలించుకొని తమప్రాణములుతప్పినఁజాలునని వరుగెత్తిపోయిరి. దీనినంతయు భగవంతుఁడు బోసలకు చూపి. వీరలభావముమంచిది కానందున నేనచటికిపోక భావమధ్విగల నీయొద్దకువచ్చితిని... దుర్యోధనునియన్నమును పేక్షించి (విదురాన్నానిబుభుజే! శుచీనిగణపతిచ) అని విదురునియన్నమును శ్లాఘించిభుజించితిననుటను నీవువినియెఱుంగవే. ఋషిపత్నులుభక్తితోనిడినయన్నమును భుజించినదియు, శబరిభావమునకుసంతసించి యాగుళియిచ్చిన యెంగిలిపండ్లనారగించినదియు నెవ్వరెఱుంగరు. నేనుదరిద్రుడనుకాను. నీభక్తికిసంతసించి శ్రీరుక్మిణితోడ వచ్చి నీవిచ్చినపిండి యారగించితిని. (హరిర్యసగృహేభుక్తే! తత్రభుక్తేజగత్రయం) అనునీతినినేనుసంతోషముతోడ నీయన్నమును భుజించుటచేసర్యలోకములును శృప్తిచెందెను. ద్రావదియిచ్చినశాకములను భుజించి పదివేలశిష్యులతోడ వచ్చిన దూర్వాసునిని. పరిత్యక్తుఁడేసేతినని నీవువినియుండువుగదా? కాననిన్నిదినములవలెకక్కం

ద్రక్షన్న మొగగనయితినిని శోకిండుము. నీవునాకిచ్చినపిండిచే సర్వలోకులునుసంతృప్తులయిరని ముమ్మాటు సత్యముచేసినచింతచెదననిచెప్పిన భగవంతునిమాటలు వినిసంతసించిపలు దెలుగులస్తుతించి వందనముచేసి దేవదేవునియనుమతినిజెంది తనయూరికిజోయెను.

ఇట్లు బోసల తనయూరికిజోవుచుండ మార్గమధ్యముననాఁకలిచే అత్యంతముబాధ పడుట నెఱిగి పండరినాథుండు మార్గమధ్యమున ఫలవృక్షములతోఁగూడినయొకతోటను, 'బావిని' నిర్మించి తానెకతోటవాడయిబట్టి సహితముగనచటసాన్నిధ్యముచేసియుండెను. బోసలయానందముతోడ భగవంతునిఁగీర్తించుచు యదృచ్ఛకుసౌర్భుకాని యాతోటలో ప్రవేశింపక దారినిబట్టివచ్చుచుండెను. అప్పుడు శ్రీరుక్మిణీదేవి యొడిసిండ ఫలములను గట్టుకొని యొకగంపయందు రొట్టెలనునుచుకొనివచ్చి బోసలనుజూచి నీవుపండరిపురమునకుపోయి వచ్చుచున్నాడవు. నీయాఁకలిదీర్చినిన్నాదరించుటకయి నేనునునాభర్తయునుఫలములను, రొట్టెలనుజాగ్రత్తచేసి యుంచుకొని నిన్ను ప్రతిఱింపుచున్నాము. నీవితోటలోవలవచ్చి యుద్దాహములనుశకునముచేసికొనిపోవలయుననియుపచారముతోడఁబలువఁగా బోసలసంతోషించి తోటలోవలప్రవేశించిచెట్టునీడనుగూర్చుండిమందమూతముచేమాఘాయాసమునుబోఁగొట్టుకొనితనకాదంపతులిచ్చినఫలములను, రొట్టెలను, దివ్యతీర్థమును స్వీకరించెను. తోడనే యాదంపతులుఅదృశ్యులయిరి. వృక్షములతోఁగూడినతోటయు, బావియునదృశ్యములయి బయలయియుండెను. బోసలయాశ్చర్యపడియిది నాతల్లిదండ్రులగు శ్రీరుక్మిణీవాసుదేవుల లీలయని నిశ్చయించి వారలవాత్సల్యాదిగుణగణంబులనుగీర్తించుచు తనయూరికిజోయెను.

ఇట్లుండనెకనాఁడు బోసలజొన్నచేనునకు కావలియుండునపుడు భగవంతునిఁగీర్తించుచు, ధ్యానించుచునుండఁగాపక్షులువచ్చిచేనిలోనిధాన్యమును యభేష్టముగ భుజించుచుండెను. దీనులగుబాటసారులకు బోసల కంకులను విఱచియిచ్చుచుండెను. ఇట్టిసమయమునతనిభార్యయగుచుతాబాయియాహారమునుదెచ్చి తనభర్తను భుజిపించి యోనాథా! నీవిట్లుజొన్నకంకులను విఱచి బాటసారులకిచ్చుచుండిన దొరతనమువారికివన్న నేవిధమునచెల్లంపవచ్చును. మనమేమిభుజింపవచ్చును. ఇఁకమీఁదనైనను అట్లుచేయకచేనినిజాగ్రత్తగలిగి కాచియుండుము. నీవిఁకకంకులనువిఱచి బాటసారులకిచ్చిన శ్రీవిఠలనాథునిమీఁద నీకానయన్నదనిచెప్పియింటికిజోయెను. బోసలయానందముతోడ భగవంతునిఁగీర్తించుచుండెను. అప్పుడు పండరియాత్రచేయుబాటసారులు బోసలనుజూచి మమ్ము నాఁకలిమికిలివిధానించుచున్నది. నాటుగుకంకులనిచ్చిననాఁకలితీతభుజించిపోయెదమనిచెప్పిరి. అప్పుడు బోసలతనభార్య పండరినాథునిమీఁదతనకానయించినదితలఁచి కంకులను తనచేతితో స్పర్శింపక యోభాగ్యవంతులారా! మీకువలసినన్నికంకులను విలుచుకొనితినిపొండునిచెప్పవచ్చుండెను. ఇదివిని దారినిఁబోవువారెల్లరునుయభేష్టముగకంకులనువిలుచుకొనిపోవుచుండిరి. ఒకక్షణములోవల జొన్నచేనంతయు శూన్యమయ్యెను. ఈవృత్తాంతమును ఆయావివరము వినియింతఁడు పరమాదారుఁడు, వైరాగ్యశీలుఁడు. ఇట్టివానిసంసారమును పండరినాథుండు బాగుగరక్షింపవలయును. దొరతనమువారికితఁడేమిసహధానముచెప్పసా తెలియదనితకు లోమాటరాదుకొనుచుండిరి. దీనిసంతయువినియితనిపుత్రుండయినయోజాజినచ్చియేమియు

చెప్పకదుఃఖించుచుక్కర్చుండెను. అదిచూచిబోసల యోవల్సా! నీవుశోకింపకుము. మనుజుఁడులో భరతుఁడయి పరులకిడక, తానునుభుజింపక, తనద్రవ్యమును భూమిలోపలపాతిపెట్టును. కడపట ఆద్రవ్యము అడవిలోనిఁగలుచేర్చినతేనెవలె బరులపాలగును. తానుజీవించియుండుతఱిని భగవచ్ఛరీరభూతులగు దీనజనులనారాధించుట భగవంతునకాక్షోభకరమైయుండునని నీవెఱుంగవేయనితండ్రిచెప్పినమాటలను వినినంతట చింతనువిడిచి సంతోషించుచుతండ్రినింటికి పిలుచుకొనివచ్చియచటబరగిన వృత్తాంతమును తనతల్లికిచెప్పెను. మమతాబాయి పుత్రునిమాటలనువిని సంతోషించి నెమ్మదిగలిగియుండెను.

ఇట్లుండదొరతనమువారు పన్నురూకలనడుగవచ్చిరి. ఆయూరిలోనుండినకొందఱు దుష్టులురాజభటులనుజూచి బోసలయీయవలసినపన్నును ముందుగఁదీసికొనివచ్చితేని మేమువెనుకనిచ్చెదమనిచెప్పిరి. వారలు వచ్చిపోసలయింటివాకిటఁగూర్చుండి యీయేఁడు నీవురాచఱికమువారికిచ్చెల్లంపవలసిన యేడువరాలను ఇప్పుడేచ్చెల్లంపవలయుననియడిగిరి. అపుడు బోసలతనయొద్దమూడువరహుండినందున తక్కిననాలుగువరహులను అప్పవీసీయీయవలయునని నిశ్చయించి యాయూరిలో మిగులద్రవ్యవంతురాలయి కృపణశిరోమణియైయుండిననాగాబాయియనువిధవయొద్దకుఁబోయి రాజభటులనిర్బంధమునుజెప్పి నాకునాలుగువరాలప్పించిన నేనుత్వరగావడ్డితోడ నీకుచ్చెల్లంపెదననియడిగెను. ఆయువతిరేపుదయమునవచ్చిననిచ్చెదననిచెప్పి బోసలనింటికిపంపి తాను భూమిలోపూడ్చియుంచినద్రవ్యమునుండి నాలుగువరహులనెత్తి వెలుపటనుంచుకొనియుండుఁగా కొందఱుదుష్టులువచ్చి యోతల్లీ! మామాటవినుము.నీవుదాచిపెట్టినధనమును దారపోయినట్లున్నది. ముఱుముసంపన్నులకీయవలయునేగాని నిరుపేదలకీయరాదు. నీవుబోసల కేమాముఱుమీయఁదలఁచియున్నట్లు వింటిమి. అదిసరే. అతఁడు దరిద్రుఁడు. పుచ్చుకొన్నముఱుమును జెల్లంపఁజాలఁడు. అతనికి పట్టువిడుపులుతెలియవు. తగులుకొనియిగిలించుకుము. నీయిష్టము. భద్రము. పోయివచ్చెదము. బోసలతానుసంపారమునసంతుక విరక్తుఁడయి తిరుగుచున్నాఁడు. కాననతనికిచ్చు ద్రవ్యము మఱలనీచేతికిరాదనిబోధించిరి. మఱునాఁడుదయమున బోసలవచ్చి యడుగఁగా నాగాబాయి నాకీయవలసినబాకీదారులు ఇపుడుబాకీయాయనందున నీకప్పిచ్చుటకు సాధ్యపడదనిచెప్పెను. అపుడు బోసలయేమియును చేయుటకులోచనకొంచెముచింతించి వీరాళాగ్రామముననుండు వర్తకునినడిగియప్పవీసీకొని వచ్చెదనని తనభార్యపుత్రులతోచెప్పి భగవంతునిఁగిరించుచు నాయూరికిఁబోవుచుండెను. ఇచటదుష్టులుబోసలవలాయనమయ్యెననియల్లరిచేసిరి. రాజభటులు పన్నుచెల్లించుపర్యంతము ఇంటనుండువారు వెలుపటబోఁగూడదని నిర్బంధించిరి. అపుడు పండరినాథుఁడాయూరివెట్టివానివేషమును ధరించి యథికారస్థానమునకుఁబోయి బోసలచ్చెల్లంపవలసినయేడువరాలను చెల్లించి, రసీదుతీసికొనివచ్చి యతనియింటివాకిటనుండురాజభటులయొద్దనిచ్చెను. వారలారసీదునుచదివించుచుకొని సంతసించిపోయిరి. అప్పుడాయూరివారు బోసలకెట్లువరాలు దొరకెననియాశ్చర్యపడిరి. వీరాళాగ్రామమునకుపోయినబోసల వర్తకునడిగినాలుగువరాలవృత్తుకొని మఱునాఁడుతనయూరికిరాఁగా రాజభటులు బోసలనుజూచి నీవుపంపినయేడువరాలను వెట్టిపాఁడధికార

స్థానమునఁజెల్లించి మాకురసీదునుదెచ్చియిచ్చెనని చెప్పిరి. అదివిని బోసలయాశ్చర్యపడుచు తనయింటికివచ్చి తనభార్యపుత్రులనుజూచి మీరు వరాలెక్కడఁసంపాదించియథికారస్థానమునకు వంపితిరనియడిగెను. వారలతనిజూచి నీవు వీరాళాగ్రామమునకుఁబోయిన పిదప వన్ను చెల్లింపకయింటిలోపలివారు వెలుపలపోగూడదని రాజభటులునిర్బంధించిరి. మేముజలము మొదలగునవీతెచ్చుకొన్నటుకు సాధ్యపడక కష్టపడుచుంటిమి. ఇంతలో వెట్టివాఁడు రసేంద్రుడెచ్చియిచ్చినందున రాజభటులు బయలుదేరిపోయిరి. వరాలు నీవేవంపియుండువని మేముతలఁచితిమనిరి. అప్పుడు బోసల వెట్టివానిని రప్పించి నీవధికారస్థానమునఁజెల్లించిన వరాలెక్కిడివనియడిగెను. అదివిని యా వెట్టివాఁడు అయ్యానక్కయెక్కడ, నాగలోక మెక్కడ? ఒక పూటఁగంజికిగతిలేనినేను ఏడువరాలనుచెల్లించితినిన నెవరు సమ్ముదురు. నే నేమియు నెఱుఁగనని చెప్పెను. అప్పుడు బోసలయిదివండరినాధునిలీలయని నిశ్చయించి భక్తవత్సలా! దీనదయాలో! ఆవత్సభా! నానిమి త్రమయి నీవేలకష్టపడియెదవు. అఖిలలోక నాయకుండవగునీకు ఈనీచవేషమును ధరింపఁదగునా? బ్రహ్మరుద్రాదిదేవతలు నీకు దాసభూతులయియుండ నీవేలదాస వేషమునుధరించితివనిచెప్పి కన్నీరుమున్నీరుగవగవచుండ వండరి నాధుఁడు ప్రత్యక్షమయ్యెను. బోసల భగవంతునికి సాష్టాంగవందనముచేసి (నమోనమోవా జ్ఞ నసాతిభూమయే । నమోనమోవాజ్ఞ ననైకభూమయే । నమోనమోనంతమహావిభూతయే । నమోనమోనంతదయైకసింధవే ॥ నధర్మనిష్ఠాస్తి నచాత్మవేదీ । నభక్తిమోత్యచ్చరణార విందే । అకించనోనన్యగతిశ్శరణ్య । త్వత్పాదములంశరణంబ్రవద్యే॥) అనివిన్నవించి వండరినాధా! వెట్టివాఁడవై ననీకు వరాలెక్కిడివనియడిగెను. అదివిని వండరినాధుఁడు మందస్థితముచేసి నాతండ్రి! నీవువీరాళాగ్రామమునకుఁబోయినపుడు నీవుపలాయనమయి తివనికొందఱుదుష్టులల్లరిచేసిరి. రాజభటులు నీభార్యపుత్రులను మిగులనిర్బంధముచేసిరి. నేనప్పుడు నాగాబాయినిజేషమునుండి నాలుగువరహాలెత్తుకొనివచ్చి నీయింటనుండిన మూడువరహాలతోఁజేర్చి యధికారస్థానమునందుచెల్లించితిని చెప్పెను. అదివినిబోసల అనాధబంధో! నీవేలకృపణశిరోమణియగునాగాబాయివరాలనుదెచ్చితివి. ఈసంగతివినిన నామెకుప్రాణమప్పడేబోవును. వీరాళాగ్రామమునందలివరకునినడిగి నాలుగువరాలుతెచ్చి తిని. ఈవరాలనామెకెచ్చెదననిన జగన్నివాగుఁడిట్లనియె. నీవట్లుచేయకుము. నాయనుకు తినిమీటి నాగాబాయికి వరాలనిచ్చితివేని ఆయువతిదాచిపెట్టిననిజేషమంతయు మాయమయిపోవునట్లు చేయుదును. నాభక్తుండవగునీకప్పిచ్చెదననిచెప్పి తప్పిపోయినందునకిది యవరాధమనిచెప్పి బోసలనుకృపాదృష్టిచే కటాక్షించియదృశ్యుఁడయ్యెను. అప్పుడు బోసలయిల్లంతయు ధనధాన్యములచే నిండియుండెను. ఇతనిచేనియందుధాన్యము సమృద్ధియై యుండెను. దీనినిజూచి భగవంతునికి బోసలయందుఁగలిగియుండువాత్సల్యమున కందఱు నకుందానందమును జేసిరి. బోసలభగవంతునికృపనుగొనియాడుచునతనికటాక్షముచే తనకులబ్ధమయిన ధనధాన్యములను మునుపటివలె దీనజనులకు వినియోగించుచువచ్చెను.

ఏబదినాలుగవయధ్యాయము.

బోసలహరికీర్తనముచేయు కాలమున శ్రీపండురీనాథుండు, సర్వదష్టుండయి మృతుండైన వానిని, బ్రదికించుచు త్రము.

బోసలతావా తనకు భగవత్కృతాక్షలబ్ధముగుసంపదను మఱల దీనులకేవినియోగించెను. చేనిలలో సమృద్ధిగనుండినకంకులను విజిచి సాధుజనులకిచ్చెను. ఆజాన్మవయిరు మఱలనంకురించియపరిమితముగ ఫలమునిచ్చెను. దీనిజూచినజనులార్యర్యపడి సాధుజనులవ్రథావమత్యద్భుతమయియున్నది. మరియు జగన్నివాగుండడు నిరపేక్షులగుసాధువులకు ప్రసన్నుండయి వారలయోగక్షేమములను తానువహించుచున్నాడనిభాగవతవైభవమును గొనియాడుచుండిరి.

రాధామణమునుపట్టణమునకు సమీపగ్రామమునందు మొత్తకమకరుండను సైకకాఠపు వాఁడుబోసలతావాకు సమీపబంధువయియుండెను. వానితమ్ములిరువురహంకారగ్రస్తులై దురాచారశీలలయియుండిరి. ఆ మొత్తకమకరుని పాలముబోసలపాలమునకు ప్రక్కననుండెను. ఆచేనికీ ఆశియను సైకస్త్రీ కావలియుండెను. ఆయబల బోసలవ్రథావము వినియానందమునుజెంది పూర్వజన్మనుకృతవిశేషముచే బోసలయందుభక్తిగలిగియి తనిశరణుండెంది యోస్వామీ! నేననాదికాలముగ భవరోగముచేపీడింపఁబడుచున్నదానను. నాకాష్ఠము నిచ్చి తగినపథ్యమును జెప్పి నావ్యాధినిమాన్వి నాకు మోక్షరోగ్యమును గలుగఁజేయవలయు నని ప్రార్థించెను. అదివిని బోసలయోయతివా! నీకీటియనుతావముకలిగినందులకు సం తోషించెదను. నీయజమానునియనుమతిని జెంది ప్రతియేకాదశి పండరి పురమునకుఁబోయి శ్రీపుండరీకవరదునిదర్శించుము. ప్రతిదినము నీపు నీయజమానుండడు నియమించినకృత్యములను నెఱవేర్చి రాత్రికాలములయందువచ్చి నేనుజేయుభగవద్భజనమును శ్రవణముచేయుచుండుము. ఏకార్యముచేయుచుండినను నూటిచే భగవన్నామమునుచ్చరించుచు, మనసుచే భగవంతునిస్తరించుచుండుమనియుపదేశించెను. ఆస్త్రీ బోసలనియమించినట్లు చేయుచుండెను. బోసలయొక్క భక్తిపారవశ్యమును రాళ్లోరాసకగ్రామమువారువినివచ్చి బోసలను దర్శించియది మొదలు ప్రతిదినమువచ్చియ తఁడుచేయుభజనమునువినుచుండిరి. ఒకనాఁడాయూరివారు పదుగురుకూడికీర్తనమును వినుటకయి వచ్చుచుండగా మార్గమధ్యమునవారలలో సైకండు సర్వదష్టుండయి మృతుండయ్యెను. తక్కినవారుకీర్తనమునువినుట యందలి రాగాతిశయముచే ఆప్రేతముసైకగుడ్డతోమూసికొనిపోయి భజనముజరగుచోట దానిని ఒకప్రక్కఁగూర్చుండఁజెట్టి తామునుగూర్చుండి వినుచుండిరి. ఈరహస్యమెవ్వరికిని తెలియదు. బోసల హరికీర్తనముచేయుచుండి యచటవచ్చియుండినవారలనుజూచి యోజి నులారా! నిద్రింపక భగవత్కీర్తనము వినుఁడు. అందఱును భక్తితోభగవన్నామమునుచ్చరించుచు చేతులఁదాళముచేయుచు, నృత్యముచేయుండని చెప్పెను. చెప్పినపుడెల్ల వీరు అందఱునట్లుచేయుచువచ్చిరి. ప్రేతముమాత్రమారకకూర్చుండియుండుటనుజూచి బోసల నిద్రాపరవశుండగు మనుజుండనితలఁచి సమీపంబునవచ్చి యోభాగ్యవంతుఁడా! ఈగోష్ఠి

యందందఱును నేను జెప్పినట్లు శ్రీరామనామస్తవరణముచేయుచు, నృత్యముచేయుచుండఁగా నీవుమాత్రమేలయూరకకూర్చుండి నిద్రించుచున్నాడవు. మనము భగవద్విషయమున కరణ కళేబరములనువినియోగించి కృతార్థులమగుటకయి మనకీర్త్యురండ దుర్లభమగుమానుష దేహమునిచ్చెను. త్షణభంగురమగునీశరీరమునునమ్మికాలయాపనముచేయుట న్యాయము కాదు. తక్కినవారివలెనే నీవునులేచి నృత్యముచేయుము. నీవాకుచే భగవన్నామమును చ్చరింపుము. అనిచెప్పచుండఁగా మృతుడైనయాపురుషుఁడు పండరినాథునికృపచే ప్రేతత్వముమానిలేచి శ్రీరామనామస్తవరణముచేయుచు, నృత్యముచేయసాగెను. సర్పదష్టమగు మృతశరీరమును గూఢముగఁదెచ్చినవారాశ్చర్యపడి బోసలకు పంచనముచేసి నిజమునువిన్నవించిరి. అదివిని బోసలయానందపరవశుడయిదిశ్రీపండరినాథునిలీలయనిచెప్పి భగవంతునికార్యణగుణంబులనువర్ణించుచుండెను.

ఇట్లుండ ఆశియను కావలిదానియజమానుఁడు పరలోకగతుడయ్యెను. వానిభార్య శ్రుట్టినిల్లుచేరెను. వానిసోదరులు తమనీతిని భాగించుకొనుటకు యత్నించి ఆశియనుదాని సను విక్రయింపఁబూనుకొనిరి. దీనినెఱిగి ఆశిదుఃఖించి బోసలయొద్దకువచ్చి యోసాస్వమీ! దేవరవారిదర్శనమునకును, కీర్తనశ్రవణమునకును, విరోధముగ నాయజమానులు నన్నన్యలకు విక్రయింపఁదలచియున్నారు. దూరదేశమునుండివచ్చినవర్తకులు నాకయినాయజమానులుకొరినవెలయిచ్చి నన్నుఁగొనిపోవుటకునుద్యక్తులయియున్నారనియెప్పుచుఁజెప్పెను. ఆమాటలనువిని బోసలయనుతపించి శోకింపకుము. నీవెచటనుండినను పరమాత్మకు శేషమయియుండుదానవు. సర్వగుతుడగునాపరమాత్మునివిడిచి నీవెచటికిఁబోగలవు. కాననీదుఃఖమునువిడిచి యాభగవంతునిధ్యానించుచుండుము. అనినవిని ఆశియట్లనియె. దేవరవారివాక్యము సత్యమయియున్నది. నేనందుకయిశోకింపలేదు. దేవరవారివిశ్లేషమును సహింపలేక శోకించెదననిచెప్పి యతనిభార్యయగుమమతాదేవియొద్దకుఁబోయి యోతల్లీ! నాయజమానులు నన్నువిక్రయింపఁబూనుకొనియున్నారు. నీభర్తవిశ్లేషము నామఁగుల దుస్సహమయియున్నది. నాయజమానులుకొరినవెలయిచ్చి నన్నుకొనునట్లు నీభర్తకుపురుషకారముచేయవలయుననిప్రార్థించి శోకించుచుండెను. మమతాదాయికరుణకలిగి ఆశికి దైర్యముచెప్పిపంపి తనభర్తనుజూచి ప్రాణనాథా! శరణాగతరక్షణము ధర్మములలో గొప్పధర్మము. కానమనచేనినై ననమ్మి ఆశికయి దానియజమానులుకొరు వెలయిచ్చి యాయవతిదాస్యమును విడిపింపవలయుననిచెప్పెను. అదివిని బోసల సమ్మతించి ఆశియజమానులయొద్దకుఁబోయి యాఆశికయి మీరుకొరినవెలను నేనిచ్చెదను. దీనినిమీదాస్యము నుండివిడిపించుటఁజేసిచెప్పెను. అదుష్టచితులు కోపగించుకొని నీవధికముగా వెలయిచ్చినను మేమంగీకరింపము. తక్కువవెలకయిననితరులకేయమ్ముదుమనిచెప్పిరి. బోసల యేమియు చెప్పకతనయంటికివచ్చుచు ఆశియెప్పుటనుజూచి నీవుశోకింపకుము. నాజీవితేళుండగుపండరినాథునిప్రార్థించి నిష్క్రందస్వించెదననిచెప్పి తనయూరికిఁబోయి యావృత్రాంతమునుతన భార్యకేఱిగించెను.

పిదప ఆశియజమానులు ఆశినిదానిపుత్రికతోడనిరువదియైదువరాలకు మారదేశము నుండివచ్చినవ రక్షకులకువిక్రయించి వారలకు విక్రయవత్రమునువ్రాసియిచ్చి వారలచే వరాలనుజెందిరి. అపుడుపండరినాథుడొకబ్రాహ్మణుడయివచ్చి ఆశినిజూచి బోసలనిన్ను పిలుచుకొనిరమ్మని నన్నుపంపెననిచెప్పెను. అపుడాశిపుత్రిక శరీరమునువిడిచి వరకుపదమునుజెందెను. విక్రవేషధారియగుపండరినాథుడను, ఆశియును, అదృశ్యులయిరి. అపుడువరక్షకులు వ్యసనాక్రాంతులయి ఆశియజమానులనుజూచి మీరుమాకువిక్రయవత్రమును వ్రాసియిచ్చి మాచే వరాలనుబుచ్చుకొంటిరి. కానమాకు ఆశిపవ్వగించుట. అట్లుచేయరేని మావరాలనుమాకింపనివాదించుచు మాటలవెంటిని జగడముచేసిరి. అపుడాశియజమానులు వరక్షకులనుజూచి మేము విక్రయవత్రమువ్రాసియిచ్చి మీవలన వరాలనుగొన్నపుడే ఆశి మీకుసొంతక త్రెయ్యెను. ఇతడుదానితోజేరినలాభనష్టములు మాకునిమి త్రములేదు. ఇపుడాశినిమాయముచేసికొనిపోయిన బ్రాహ్మణుడు తానుబోసలచే పంపబడినట్లు చెప్పెను. కానమీరచటికిజోయి బోసలతోపోరాడఁడనిచెప్పిరి. మధ్యస్థులగుగ్రామస్థులు వినియిది న్యాయమయిననున్నది. బోసల ఆశితోనీపుకోకింపకుము. పండరినాథునితోజెప్పి నిన్ను రప్పించుకొనియెదననిచెప్పిపోయెను. కానమీరుబోసలయొద్దకుఁజోవుట యుచితమనిచెప్పిరి. అదివిని వరక్షకుల బోసలకును మాకును ఏమిసంబంధము. వత్రమువ్రాసియిచ్చి మాచే వరాలనుగొన్నవీరే మాకుసమాధానము చెప్పవలయునని కలహించుచుండిరి.

ఇదియిట్లుండ పాల్గొటుపట్టణముననుండిన మాలవాడొకఁడు బోసలయొద్దకువచ్చి నాకుపదేశముచేసి నన్ననుగ్రహింపవలయునని బహుదినములుగఁబ్రార్థించుచుండెను. బోసల వానివిషయమునశంకించి శ్రీపండరినాథునినిధ్యానించి సాక్షాత్కరించినయాదేవనాయకునికి వందనముచేసి యోస్వామి! ఒకపంపముఁడు తనకుపదేశముచేయవలయుననినన్ను మిగులనిర్బంధించుచున్నాఁడు. వీఁడుపదేశమును జెందుటకనధికారియనినేను శంకించుచున్నాఁడను. నాకీసందియమునుపూన్పి నీకిష్టమగునట్లు నియమింపవలయునని ప్రార్థించెను. భగవంతుఁడు బోసలనుజూచి (ఇదంతేనాతపస్కాయ | నాభక్తాయకదావన | నచాకు క్రూషవేవాచ్యం | నపహంయోభ్యసూయతి॥) అనఁగా తపోనిష్ఠులైనవానికిని, భక్తిహినునికిని, కుక్రూషచేయనివానికిని, అసూయాపరునికిని ఉపదేశింపఁగూడదని భగవద్గీతయందుఁజెప్పియున్నానుగదా. వీఁడుపదేశమునకనర్హుఁడు. నీవిపుడు నేనాజ్ఞాపించునట్లు చేయుము. అందుచే వీనిచిత్తవృత్తి బయలుపడును. నీవాపంచమునిని రప్పించి చేనిలోనుండునెకత్తుద్రదేవతకు పూజచేయవలయునని నటించియొకకోడెను వీనిచేతికిచ్చి దీనిఁజంపి దీనిహంసమునుదెచ్చియిమ్ము. ఈరహస్యమును బయలుపఱువకుమనిచెప్పిపంపి వాఁడుతెచ్చియిచ్చుహంసమునుతీసికొని పాకముచేయించి చేనిలోనిత్తుద్రదేవతను పూజించిహంసభుక్తులగుకొందఱిని రప్పించి భుజింపించుము. నీకాననమునకు వెఱచి యీరహస్యమును బయలుపఱువకుండెనేని వానికుపదేశించుము. హంసచే నెదననియు, త్తుద్రదేవతనారాధించెదననియు, శోకింపకుము. నాకు ముఖ్యోల్లాసకరముగ నానియమనముచేఁజేయుకార్యములెల్ల నాయారాధనములంబయిండును. నేనేయాత్తుద్రదేవతారాధకుఁడనియొకనియారాధనము

నంగీకరించెదను. నానామరూపములకంతములేదు. కాన నీవెట్టినామరూపములతోనైనను నన్నారాధింపవచ్చును. నాయనమతిచే నీవుచేయుకొంస కొంసకాదు. జీవకొంసచేయఁ గూడదని విధించినశాస్త్రము యాగములకయి వశువులను కొంసంపవచ్చునని చెప్పవచ్చు దిగదా. కానవిశేషవిధి సామాన్యవిధికి బాధకముకాదు. (అశ్వాలంబంగవాలంబంసన్నాస్య సంపలపై తృకం । దేవరేణగుతోత్పత్తిఃకలౌపంచవివర్జయేత్) అనురీతిని కొంసాపూర్వక ములగు యాగములు మొదలగునవి కలియుగమునందు నిషేధింపఁబడియున్నవని చింతింపకు ము. శాస్త్రము నాశాసనమైయున్నది. నాయజ్ఞానమువల్లించుచుచే శాస్త్రాతిక్రమణదోషము సిద్ధింపదు. ఇంతయుపన్యాసమేల. శరీరపోషణభారము శరీరియధీనమైయుండునట్లు నాకుశరీ రమగునీయొక్కరక్షణభారము శరీరియగునాస్వాధీనమైయున్నది. కత్తిచేసమిథలను ఛేదించినను, వశువునుఛేదించినను, గుణదోషములు కర్తనుజెందునేగాని కత్తినిఁజెందవు. అట్లు సర్వప్రకారములచే నాకుపరతంత్రుఁడవైయుండునీవు నాశాసనముచేచేయుకార్యముల వలన నీవుయమవశ్యుఁడవుకానేరవు. నాయనగ్రహముచేవశువునకుపాణభయమును, నీకు శాస్త్రాతిక్రమణదోషమును గలుగదనిచెప్పియదృశ్యుఁడయ్యెను. బోసల ఆపంచమునిరసించి యోరీ! నాచేనియందుండునుకదేవతకు పూజచేయవలసియున్నది. గోళాలలోనుం డెడి యెఱ్ఱనికోడెను బట్టుకొనిపోయిఛేదించిదానిమాంసమును నాకుఁడెచ్చియిచ్చిపొమ్ము. ఈరహస్యమును బయలుపఱచువశుము. అనినియమించెను. ఆహులవాఁడు కోడెనుబట్టుకొని పోయి ఛేదించిదానితలను, కార్లనుదాచిపెట్టి తక్కినమాంసమునుదెచ్చి బోసలకిచ్చెను. బోసల తగినవారినిగొని పాకముచేయించి యన్నము, రొట్టెలు మొదలగువానితోడ ఆహం సమునుజేర్చి చేనిలోనిదేవతకు నైవేద్యముచేసి మాంసభుక్తులగుకొందఱిని రసించి భుజిం పించెను. వారలు పూర్ణముగ భుజించి తమలోనిట్లనిచెప్పకొనిరి. ఈబోసల పొలములోని దేవతకు మేకనుబలియిచ్చినది యాశ్చర్యమైయున్నది. ఇందుచే వీరడువై రాగ్యశిలుఁడుకాఁ డనియు, వేషధారియనియు, వ్యక్తమగుచున్నదనిచెప్పవ శుతమయిండ్లకుఁబోయిరి. బోసల మాంసశేషమునుపంచమునిచ్చి రహస్యమును బయలుపఱచవలదని వలమఱుచెప్పి పండరినాధునిని ధ్యానించుచుండెను.

మఱునాఁడుదయమున ఆపంచముఁడొకకాఁపువానియింటికిఁబోయి పిథిలోనిటు వకనిర్భయముగ లోపలప్రవేశించెను. అయింటియజమానుఁడు కోపగించుకొనియోరీ! చం డాలా! నీవేలభయములేకయింటిలోపల ప్రవేశించితివనెను. ఆపంచముఁడు యజమానునిఁ జూచి. మీకునునాకునుభేదమేమి. మీరును మావలె గోమాంసమును భుజించువారలేకదాయని , నవని యజమానుఁడుమిగుల కోపించి నీవులోపలప్రవేశించినది కాక నూటికివచ్చినట్లువదరు చున్నావు. వెలుపటపొమ్మనిచెప్పెను. అదివిని మాంసవాఁడు అయ్యా! నిజముచెప్పదనువిన ము. నిన్నమీరందఱును బోసలపొలమున భుజించినది గోమాంసము. అతఁడొకకోడెనునా చేతికిచ్చిచంపితిమిని యాహంసమును మీకు వండిపెట్టెను. దానితలను, కార్లను, దాచి పెట్టియున్నాడనిచెప్పి యింటింటికిపోయి యిట్లుచెప్పవచ్చెను. అందఱు సుక్కోదో గుమిగూడి. మన మెల్లరము క్రమ్మలమైతిమి. బోసల హరిశ్చంద్రుడని నేరుపట్టుకొని యంతఃక్ర

మాదముచేసెను. చక్కఁగ వరీక్షించుకాలవానిమాటలు నిజమగు నేని బోధలను ఆచేసెలలో నే చంపి మనము ప్రాయశ్చిత్తముచేసికొందమని తమలో నిశ్చయించి మాలవానిజూచి నీవు చెప్పనదినిజమేని ఆనవాలిమ్మనియడిగిరి. చండాలుఁడువారలనుజూచి యయ్యలారా! మీ కునాపై సం దేహమేల. బోధలవశపులలో నెఱ్ఱనికోడెకొట్టములో లేకుండుటనుజూచుకొండు. ఆకోడెనాచేచంపఁబడియెను. దానిమాంసమును మీరందఱు నిన్నభుజించితిరి. దానితలను కాళ్లను, దాఁచిపెట్టియున్నాను. అనిచెప్పఁగానిని వారల౧హగ్రస్తులై బోధయొద్దకుఁ బోయి యతనినిబహువిధములుగ దూషించి యోరీ నీచుఁడా! నీవుపరమదుష్టుఁడవు. హరిభక్తుఁడని వేషమువేసికొనియూరినిచెఱచితివి. నిజమునుజెప్పము. ధ్యానముచేయుటచాలును. నీయట్టిభ్రష్టునికి పండరినాథుఁడెట్లు ప్రసన్నుఁడగును. గోమాంసమునిడిముక్తుండఱిని భ్రష్టులంజేసితివి. మహాపాపివగునిన్నుజంపి మేముప్రాయశ్చిత్తముచేసికొనియెదమని చెప్పమండఁగా బోధలయేమియుననక శ్రీపండరినాథునిని ధ్యానించుచుండెను. కొండఱు మాలవానిఁ బిలుచుకొని వాఁడు కోడెతలను, కాళ్లను, దాఁచిపెట్టినచోటికిపోయి చూడఁగాపండరినాథునిసంకల్పముచేసెమేకతలయు, కాళ్లనుగా అయియుండెను. మాలవాఁడేమియుతోచక దిగ్భ్రమమునుజెందెను. వానితోఁగూడపోయిచూచినచ్చినవారలు ఓరీనీచుఁడా! లేనిదానిని కల్పించియెంతప్రమాదముచేసితివనిచెప్పి యాతలను, కాళ్లను, దెచ్చియందఱికెడుటనునిచిరి. అపుడందఱును చక్కఁగసంశయనివృత్తిచేసికొనవలయునని గోవాటమునకుపోయిచూడఁగా నెఱ్ఱనికోడెకొట్టమునఁగట్టఁబడియుండెను. అపుడందఱును అనుతాపయుక్తులయిబోధలకువందనముచేసి యోకుహత్వా! అనుపూర్వముగవిషయమునువిచారింపక నిన్నవమానించితిమి. అగ్నికుష్టమును, నీళ్లకు నైత్యమును, స్వభావమగునట్లు నీబోటిభాగవతోత్తములకు శాంతమునై జగణమయియున్నది. అయినను భాగవతావమానమును సహింపని శ్రీపాంధురంగనికిమాయందు నిగ్రహము కలుగుననివెఱచెదము. నీపురుషకారముచే ఆధగవంతుఁడు మాకనుగ్రహముచేయునుగాకయనివిన్నవించి యంతప్రమాదమునకుఁజేతుభూతుఁడగు మాలవానిఁజంపవలయునని చెప్పఁగా బోధల వారలనుజూచి యిదిశ్రీపాంధురంగనిలీలయై యున్నది. నాకయియీపంచమునినిరీక్షింపుఁడనిప్రార్థించెను. అపుడందఱును ఇతనిపరమ శాంతికాశ్చర్యపడి పెక్కువిధంబులనునుతించుచు తమతమగృహంబులకుఁబోయిరి. పంచముఁడు లజ్జించి యదిమొదలు బోధలకెదురరాకయుండెను. ఒకసంవత్సరముకాలమునవర్షము లేకప్రజలుమిగులకష్టపడుచుండిరి. అట్లుండ కార్తికమాసమునసెకవర్షముకురిసెను. అపుడు బోధల కొంతధాన్యమువృచ్చుకొని చేనిలోచల్లెను. నాఁటిదినము పండరిపురమునకు యాత్రపోవువారు బోధలనుజూచి నేఁడుమామ భోజనమునకులేదు. మాయాఁగలిగిదీర్చుమనిన నిల్లంతయుశోధించి చూడఁగా కొంతపుచ్చినబొన్నలుండెను. అదిచూచిదీనినెట్లు సాధువులకిత్తుననిచింతించి తనకుమారుఁడగు నేమాజినిపిలిచి యోరీనాయనా! మహత్పులగుసాధువులకు పుచ్చినబొన్నలీయఁగూడదు. నేఁడుపాలమునఁజల్లినధాన్యమును ప్రోగుచేసిజల్లెడతోజల్లించితెచ్చిదానినిజక్కఁజేసి సాధువులకిచ్చియీపుచ్చినధాన్యమునుపాలములోఁజల్లుమనినియమింపఁగా ఏమాజి తండ్రిచెప్పినట్లుచేసెను. ఆపుచ్చినధాన్యము పండిరినాథునికృపచేనకురించి చక్కఁగపెరిగెను. ఆయూరిప్రజలకాశ్చర్యపడి పాలమునకు

వచ్చిచూడఁగా విస్తారముగ సౌరకాయలు కాచియుండెను. ఒకకాయనుగొట్టిచూడఁగా నదిగోధుమబియ్యముచేసిండింపఁబడియుండెను. దానినిజూచి యుద్యుతంబంది యాదేశము నేటుతురుష్కునికెఱిగించిరి. వాఁడు బోసలను రప్పించి పుచ్చినజొన్నలంకురించి సౌరకాయలుకాచుటకును, ఆసౌరకాయలుగోధుమబియ్యముచే నిండింపఁబడియుండుటకును కారణమేమనియడిగెను. అదివినిరాజునుజూచి బోసల నాకేమియునువెలియదు. ఇదివండరిసాధనిలీలయనిచెప్పెను. అపుడాతురుష్కురాజు ఈబోసల యింద్రజాలమునందుసమర్థుఁడు. వీనినిభ్రష్టునిఁజేసెదననితలచి తనకుపాత్యుచితముగానాహారమునురప్పించి బోసల కెదురునునిచిదీనిని భుజింపుమనినిర్బంధించెను. అపుడాపదార్థమంతయు పండరినాథునికృపచేతులసియయియుండెను. దీనిఁజూచి రాజు విస్తయమునుజేంది బోసలకు వందనముచేసి నీకువలసినపదార్థముకొనుమిచ్చెదననెను. బోసలయితనిఁజూచి కామధేనువునాశ్రయించినవానికిఁజాలతలెనట్లు శ్రీరామనామజపశీలుండనగు నాకేమియును గొఱతలెదనిచెప్పి తనయింటికెఱిగియి శ్రీపాండురంగునిగీర్తించుచు నానందభరితుఁడయియుండెను. ఆయాదు బోసలనివాససంబంధముచే పండరిపురమువలె ప్రకాశించుచుండెను.

సతాంగతయేనమః.

పిఁబదియొదవయధ్యాయము.

గణేశనాథునిచరిత్రము.

పాల్గొంటువాయ్నమీపమున ఉజ్జినినగరమున గణేశనాథుఁడను వైష్ణవోత్తముఁడనవరతము హరికీర్తనముచేయుచునానందముచే మ్రోకుఁచి నృత్యముచేయుచు, నిరపేక్షుఁడయి వైరాగ్యయుక్తుఁడయి (యథాదీపానివాతస్థో | నేంగతేస్తోవహస్త్వతా | యోగిసూయతచిత్తస్య | యుంజతోయోగమాత్మనః॥) అనురీతినిగాలిలేనిచోటుండు దీపమువలెమనెనిగ్రహముకలిగి యోగయుక్తుఁడయి యరణ్యమున వసించుచు కౌసీనమాత్రధారియయి కందమూలములనాహారముగఁగొనుచు, అనికేతనుఁడయి కాలమునుగడపుచుండెను. ఈమహానుభావుఁడు పండరిపురమునకువచ్చి భగవంతునిగీర్తించుచుండఁగా అదేశమేలుశివాజిమహారాజు గణేశనాథునిప్రభావమును విని యానందపరవశుఁడయి పండరిపురమునకువచ్చి గణేశనాథునిదర్శించియతఁడుచేయుహరికీర్తనమునువినుచుండెను.

ఈరాజు తాను శయనించుటకయి శ్లాఘ్యుడుగుసెకక్రొత్తమంచముచేయించియుండెను. ఆమంచమునుతానువాడకభాగవతోత్తముఁడగుగణేశనాథునికి ప్రధమమునవినియోగింపవలయుననిమనెరఁగించియతనికి సాష్టాంగవందనముచేసి తనయింటికెఱవలయునని ప్రార్థించెను. గణేశనాథుఁడు పరమసౌధువగుశివాజిరాజుప్రార్థనను నిగ్రహింపనేరకయారాజును వెంబడించియతనియింటికెఱవెను. అట్లుపోవునపుడొకపుటికలోగులక రాళ్లలను సయితముబిగిసికొనిపోయెను. రాజుదిచూచియివియేలయనియడిగిన శ్రీరామనామములనెంచుటకనిసమాధానముచెప్పెను. శివాజిరాజు గణేశనాథునిసెకపల్లకిలోనుంచుకొని తనయింటికె

గొనిపోయి యతనిపాదములనుగడిగి యాత్మిర్థమును స్వీకరించి ప్రోక్షించుకొని గంధ పుష్ప మలచే పాదపూజచేసి భుజింపించి పగలంతయునతడుచేయుసంతోర్తనములను వినుచుండి రాత్రియయినంతట తానునూతనముగచేయించినమంచమునందు శయనింపవలయుననిప్రా ర్థించెను. గణేశనామఁడట్లుచేసెదననిచెప్పి రాజునుబంపి యామంచముమీఁదతానుదెచ్చిన గులకరాళ్లను పఱపి యందుపైఁగూర్చుండి భగవంతునిట్లనిస్తుతించెను. ఓపుండరీకాక్ష! శంఖచక్రగదాదివిద్యాయుధధరా! నీకుదండము సమర్పించెదను. పూర్వముకరణకళేబరములు లేక మూలప్రకృతియందు లీనమయియుండిననాకు దయమానమగుస్కృండవయి కరణకళే బరంబులనొసంగితివి. అట్టినీవునన్ని పుడు రక్షింపవలయును. ఓజనార్దనా! నీకటాక్షముచే రక్షింపబడు నేను నీకుశరీరమయియున్నాఁడను. నేనుమాత్రముకాదు. పృథివ్యప్రేక్షోవా య్యాకాశంబులును, మహదహంకారతన్మాత్రులును, ప్రకృతియు, జీవుఁడును, నీశరీరములయి యున్నవి. ధేత్రజ్ఞస్వరూపివయి, పరమాత్మవయి, సమస్తజగద్వ్యాపకండవయియుండు నీకునకుసమర్పించెదను. అవ్యక్తమగుగూఢ్మప్రకృతియు, వ్యక్తమగుప్రపంచమును, కాల మును, స్వరూపముగఁగలిగియుండునీకు నకుసమర్పించెద. బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్ర, స్వరూపివై, సర్వభూతములకుసృష్టి, స్థితి, సంహారకర్తవయి, కల్పాంతకాలమునసకలభూతములనుగ్రహిం చి మూఁడులోకములను ప్రళయార్ణవమగ్నమగునట్లుచేసి, శేషపర్యంకమునశయనించి పర మయోగులకు ధ్యానగమ్యుండవయియుండు గోవిందుడవునీవేకదా? పరాత్పరుండవయి దివ్యుండవయియుండు నీనిజస్వరూపమునెవరెఱుఁగుదురు. నీవుజగద్రక్షణమనకయి లీలార్థముగ పరిగ్రహించినమత్స్య, కూర్మ, వరాహ, దిరూపములనేగదా దేవతలారాధించెదరు. మోక్షమునపేక్షించుమహర్షులు పరబ్రహ్మమవగు నిన్నారాధించి ముక్తులయి పరమానందము నుజెందుచున్నారు. సమస్తమునకునాధారమవయి యాధేయమవయి ధారకుండవయి ప్రకాశకుండవైయుండుటచే నీవాగుదేవుండను దివ్యనామముగల నిన్నారాధింపకయెవఁడు ముక్తినిజెందసమర్థుండగును. మనసుచేగ్రహింపఁబడుసుఖాదులును, నేత్రాదింద్రియముల చేగ్రహింపఁబడు రూపాదులును, బుద్ధిచేపరిచ్ఛేదింపఁబడుప్రమాణాంతరములును, ఇవియన్ని యు నీస్వరూపములయియున్నవి. ఓదేవదేవా! నీయందుజనించి నిన్నాశ్రయించి నీకుశరీర భూతుండనయినీయందు స్థితినిఁజెంది నీవ్యాప్తిననుసంధించుచుండుటచే నేనువైష్ణవుండనఁ బడుచున్నాఁడను. సకలజ్ఞానస్వరూపియగువాఁడా! నీకుజయముకలుగుఁగాక. అవ్యయా! నీకుమంగళమగుఁగాక. శ్లోలప్రపంచరూపా! నీవుజయింతువుగాక. అవ్యయా! నీకుమంగళమగుఁగాక. అనంతా! జయజయ! వ్యక్తభూతాదిస్వరూపా! అవ్యక్తరూపా! జయ జయ. మహాప్రభావా! ఉత్కృష్టములకును, నికృష్టములకును, అత్యయిననవాఁడా! జయ జయ. విశ్వాత్మకా! జయజయ. యజ్ఞపతే! జయజయ. యజ్ఞములును వషట్కూలమున నీవే. ప్రణవమును, త్రేతాగ్నులును నీవే. చతుర్వేదములును నీవే. వేదాంగములునునీవే. యజ్ఞకర్తయు, యజ్ఞఘోక్తయు, యజ్ఞఫలప్రదాతయునీవే. ఓపురుషోత్తమా! సూర్యచంద్రాః గ్రహములును, అశ్విన్యాదినక్షత్రములును, తక్కినతారకాగణములును, మూర్తములయిన ద్రవ్యములును, అమూర్తములును, దృశ్యములును, అదృశ్యములును, మణియు నాచేతె వ్వబదిసవియును, చెప్పఁబడనివియునగు సమస్తమును నీవే. పరమేశ్వరా! ఇట్లన్నిటికిఁ

అత్తభూతుండవయిననీకు వందనముచేసెద. మఱిమఱియనంతవందనములు చేసెదననియిట్లారాత్రియంతయును గణేశనాథుండొ భగవంతునిస్తుతించుచు నానందపరవశుండయియుండెను. ప్రాతఃకాలమున రాజువచ్చి సాష్టాంగవందనముచేసి యోస్వామీ! మంచముపయిగులకతొల్లనవఱపి వానిమీదఁగూర్చుండుటకు కారణమేమనియడిగెను. అప్పుడా భాగవతాగ్రణి రాజునుజూచి శరీరమునకు గుఱుమునుగలుగఁజేసిన నింద్రియములు విషయగుఱుమున,వేషించును. విషయములు విషమునకంటెకూరములు. విషమునుభుజించుటచేశరీరమునకుమాత్రము హానికలుగును. విషయములనుస్మరించిన మాత్రముననే అత్తకు నరకముప్రాప్తవుగును. కానబుద్ధిమంతులు శరీరమునకు గుఱుమునుగలుగఁజేయరు. మఱియు పురుషుండొ గుఱుముననుభవించునపుడు భగవంతునిని స్మరింపక విషయగుఱుమున తనివితేక కామాతురుండయి కాలమును గడపుచుండును. అట్టివానియాయుష్కాలమును ఉదయాస్తమయముల నెడివ్యాజముచే గూర్చుండొ వంచింకొనిపోవును. వీడదియెఱుంగక వెక్కిరిండుజీవించియుండునని తలఁచుచు సంగనాపుత్రగృహరామవిత్రాది సంగసారగుఱుము ననుభవించుచు వర్తించును. కాలమునెఱింగి దండధరకింకరులు వచ్చివీనికాలపాశములచేఁగట్టికొనిపోవునపుడు భగవంతునినిస్మరింపక విషయగుఱుముల వెంటఁదగిలి పాపరతుండవయితి ననిదుఃఖించును. ఇట్లుదుఃఖించుచు యమపట్టణమును జేరినపిదప పాపానుగుణముగు పెక్కు నరకములనుభవించును. ఓరాజా! పాపులు బాధింపఁబడునరకస్థానముల నేకములుగలవు. వానినిఁజెప్పెదను వినుము. రౌరవము, సూకరము, రోధము, తాలము, విశేషము, మహాబ్యోలము. తప్తకుంభము, లవణము, విలోహితము, రుధిరాంభము, వైతరణి, క్రిమిశము, క్రిమిభోజనము, అనీభత్రవనము, కృష్ణము, లాలాభక్షము, పూయవహము, వహ్నిబ్యోల, అధశ్శిరము, సందంశము, కృష్ణసూత్రము, తమగ్ను, అపీచి, శ్వభోజనము, అప్రతిష్ఠము, ఇమిమొదలగుననేకక్రూరనరకములు యమునియధికారమునకులొఁబడియుండును. రురు అచ్యుగములచేబాధింపఁబడు నరకస్థానము రౌరవమునఁబడును. వండులచేఁచీడింపఁబడునరకస్థలము సూకరమునఁబడును. చలనములేకనిలువఁబడు నరకస్థలము రోధమునఁబడును. కాటిమూనిపైనుండి త్రోయఁబడి దానిమట్టలచే కొయఁబడునరకస్థలముతాలమునఁబడును. అంబముచే కొయఁబడుస్థలము విశేషమునఁబడును. మండుచుండునివ్వనఁద్రోయఁబడుస్థలము మహాబ్యోలమునఁబడును. కాచినసూనెకుండయందు వేయఁబడుస్థలము తప్తకుంభమునఁబడును. శరీరమంతయునుగోని యాగాయములయందుకాల్చినయువ్వనంటించుస్థలము బహుమునఁబడును. నైత్తుటిని పానముచేయించుస్థలము విలోహితమునఁబడును. కాచినరక్తమునవేయుస్థలము రుధిరాంభమునఁబడును. దాఁబుటకసాధ్యముగురక్తనదీప్రవాహము వైతరణియనఁబడును. పురుగులు శరీరమునందుద్వారములుచేయుస్థలముక్రిమిశమునఁబడును. పురుగులను భవించుస్థలముక్రిమిభోజనమునఁబడును. దట్టమగుముండ్లమీదఁపంచుస్థలముకృష్ణమనియు, కాష్ఠాయనమనియుఁ జెప్పఁబడును. సహింపఁగూడని చలితోఁగూడినస్థలము దామరమునఁబడును. సందంశమును నాయుధముచే నాలుకలను పెఱికివేయుస్థలము సందంశమునఁబడును. కత్తుల నేయకబుగఁగలిగియుండు బృశ్మనమూఢము అనీభత్రవన

కునఁబడును. మిగులదగ్గఁధముయి యసహ్యముగుఘటము పూయవహమునఁబడును. కాళి
వ్రేలికొక దారమునుదగ్గించి దేహమునుకముద్దగఁజేర్చికట్టి యాయుధములచే బాధించుఘటము
కృష్ణగూత్రమునఁబడును. ఈసరకములననుభవించు పాపులనుజెప్పెదనువినుము. తప్ప
సాక్ష్యముచెప్పవఁడు, పక్షపాతముచే వ్యవహారమున నన్యాయముపల్లువఁడు, అబద్ధ
మాడువఁడు మీరు రౌరవమునుజెందుదురు. శిశుహత్యచేయువఁడు, పట్టణమునుజెటుచు
వఁడు, గోవులనుజంపువఁడు, ప్రాణులకుశ్వాసబంధనము చేయువఁడు మీరు రోధము
నుజెందుదురు. మద్యపానముచేయువారును, బ్రహ్మహత్యచేయువారును, స్వర్ణమునపహ
రించువారును, మీరలతోఁజేరినవారును సూకరమును జెందుదురు. రాజునుజంపినవాఁ
డును, వైశ్యునిఁజంపినవాఁడును, గురుభార్యను జెందినవాఁడును, సోదరినిఁజెందినవాఁడు
ను, రాజభటులనుజంపినవాఁడునుమీరుతత్తకుంఠమును జెందుదురు. భార్యనువిక్రయించువాఁ
డును, సత్పురుషులను గావలియందుంచినవాఁడును, వైదికయోగ్యములగుగుఱ్ఱములను
అమ్మువఁడును, తన్నునమ్మికాచియుండువారి నుపేక్షించువాఁడును, శరణాగతులనుగొ
ట్టితెటుమువఁడునుమీరుతత్తలోభమును జెందుదురు. కోడలు, కొమార్తె మొదలగువారలఁజెందు
వఁడును, గురువునవమానించువాఁడును, కోపించివరులను దిట్టువాఁడునుమీరుకుహజ్యోలము
ను జెందుదురు. వేదదూషణచేయువాఁడును, వేదవిక్రయముచేయువాఁడును, పరస్మీలను
జెందువాఁడునుమీరులవణమునసరకమును జెందుదురు. దొంగిలించువాఁడును, లోకమర్యాద
ను జెటుచువాఁడును విలోమమును జెందుదురు. దేవదూషణచేయువాఁడును, బ్రాహ్మణ
దూషణచేయువాఁడును, ఉత్తమవస్తువులను దూషించువాఁడును, పరులకుకీడుచేయువాఁ
డును, శూన్యముంచువాఁడును క్రిమిశమును, క్రిమిభక్షణమును జెందుదురు. పితరులను, అ
తిథులను, విడిచిముందుగా భుజించువారును, వేటకాడు మొదలగువారికి ఆయుధములను
జేసేయిచ్చువారును, లాలాభక్షమును జెందుదురు. క్రూరములగుబాణములు, కత్తులు మొదలగు
నాయుధములను అయోగ్యులకుఁజేసేయిచ్చువారు విశేషమును జెందుదురు. అయోగ్యుల
వలన దానమును జెందువారును, వైదికకర్తములకనర్హుఁడగువానికి వానినిజేయించువారు
ను, బ్యోతిశ్చాస్త్రముచక్కఁగా నెఱుంగక భలముచెప్పవారును అభోముఖమును జెందు
దురు. సాహసముచేయువాఁడును, మంచినదార్థమును పరులుచూచుచుండ వారలకీయక
తానుకొండఁజే భుజించువాఁడును, పిల్లి, కోడి, మేక, కుక్క, పంది, పక్షులువీని నెవ్వడును
మిగులనుపలాలనముచేయువాఁడునుమీరు పూయవహమును జెందుదురు. నాటకమాడిజీవించు
బ్రాహ్మణుఁడును, మల్లయుద్ధముచేసి జీవించువాఁడును, గాలము మొదలగువానిచే కుత్స
ములనుబట్టువాఁడును, కుండకుఁడు, గోశకుఁడు మొదలగువారియన్నమును భుజించువాఁ
డును, విషము పెట్టువాఁడును, కొండెముచెప్పవాఁడును, భార్యనుపరులకుఁగూర్చియిచ్చి భీ
వించువాఁడును, అపర్యకాలములయందు ద్రవ్యాశచే పర్యకార్యంబులను జేయించువాఁడు
ను, ఇండ్లనుగాల్చువాఁడును, స్నేహితునిచెటుచువాఁడును, పక్షులను జంపువారికి పక్షు
లను విక్రయించువాఁడును, ఊరికయియాగముచేయువాఁడును, యాగమునసోమలతను
విక్రయించువాఁడునుమీరురుధిరాంభమును జెందుదురు. యాగమును జెటుచువాఁడు, ఊరిని జె
టుచువాఁడు మొదలగువారు వైతరణినిజెందుదురు. భనయావనాదులచే గర్వమునుజెంది

గ్రామముయొక్క మొల్లను మార్చువాఁడును, శుద్ధి లేనివాఁడును, మోసముచేసి జీవించువాఁడును కృష్ణమును జెందుదురు. వైదికోపయోగములేక వ్యర్థముగ పరాశాదివృక్షములను భేదించువాఁడు, మేకలను విక్రయించువాఁడు, మృగములను జంపువాఁడు వీరు మొదలగువారు అగ్నిబోజులను జెందుదురు. కాల్యం గూడని భాండములు మొదలగు వానియందగ్ని సుంచువారు అనరకమునే చెందుదురు. వ్రతలోపముచేయువాఁడు, ఆశ్రమధర్మములను విడిచినవాఁడు వీరు సంగంశమున బాధపడుదురు. బ్రహ్మచారియయియుండి రేతోవిసర్జనము చేయువాఁడును, శుశ్రూష చేరబడి వింపబడువాఁడును శ్వభోజనమును జెందుదురు. మద్యకాంసాదిశాస్త్రవిద్యములగు పదార్థములను గుడుచువారు మల, మాత్ర, క్రిమి, భోజనమును జేయుదురు. ఏకాదశినాఁడు భుజించువారు పంచమహాపాతకములను జెందుదురు. తమతమ వర్ణాశ్రమములకు విరోధముగ నడచువారును, మనోవాక్కాయములచే పాతకములను జేయువారును, వారి హరిపాపమునకుఁ దగిన నరకమును జెందుదురు. ఇట్లు నేకవిధములగు పాపములను జేయువారు యాతస్సలను జెందునరకములు పెక్కువేలున్నవి. నరకమున నుండు ప్రాణులు తలక్రిందుగ నుండి స్వర్గమున నుండు దేవతలను జూచి దుఃఖపడుచుండురు. దేవతలు తలక్రిందుగ నవస్థపడుచుండు నారకులను జూచి మిగుల భయపడుచుండుదురు. పాపులు నరకానుభవముచేసిన పిదప క్రమముగ స్థావరములయి, పురుగులయి, జలచరములయి, పక్షులయి, మృగములయి, మనుష్యులయి, మనుష్యులయందు ధర్మశీలులయి, దేవతలయి, కడపటముముఖపులగుదురు. వీరలలోమునుపటివారిలో వెనుకటివారు వేయింట నొక భాగముయి మునుపటి జన్మములయందుండి క్రమముగ నుత్తమజన్మమును జెందువారు మోక్షమును జెందువఱకు సంగారచక్రంబు నభ్రమించుచుండురు. ఓరాజా! క్రిందఁ జెప్పఁబడిన నరకములన్నియు నింద్రియములచేతనే జీవించుచున్నవి. జితేంద్రియుఁడగువానికి నరకభయములేదు. శరీరమునకు శుభమును గలుగఁజేసిన నింద్రియములు బలిష్ఠములయి విషయవీధియందు సంచరించును. కాననింద్రియ నిగ్రహమునుగోరువాఁడు శరీరశుభమున పేషింపక మితాహారనిద్రలతోఁగూడి మితభాషియై నిర్జనస్థలమున వసించుచు సాధుజనసంగతి నపేక్షించుచు నిరంతరభగవద్గతానుభవకీర్తనములచే కాలమును గడపవలయును. నాయనుష్ఠానక్రమంబును జెప్పెదను వినుము. కోరికలు లేకదిగంబరుఁడనయి పిశాచంబుచందంబున నుండుచు నేకాంతభావంబువిష్టనియందుఁ జేర్చి చేతనాచేతనంబులు ఈశ్వరశరీరంబులుగా భావించుచు విరక్తి నుంది విజనస్థలంబున వర్తింతును. నీవు భగవత్పరుఁడవుగాన పరమహంసధర్మమును నీకు పడెంచితిని. నీవు వివేకివయి సత్సత్సంబున వర్తింతువేని భగవదనుగ్రహముచేంది పునరావృత్తిరహితమోక్షమును జెందుదువు. నీకు మేలుగల్గునుగాక. నేనుబోయి వచ్చెదనని చెప్పి యడవికిఁ బోయెను.

అప్పుడు సమీపగ్రామములయందుండు జనుల నేకులు వచ్చి యితని నాశ్రయించి యితనిచే నుపదేశమును జేంది తమశరీరంబుల నితనికరస్పర్శముకలిగినంతట పరమవైరాగ్యశీలులై గృహమలస్థువిడిచి యరణ్యమున వసించుచు నాచార్యపాదచ్ఛాయయందగి గురుకులవాసముచేయుచు ననవరతము భగవన్నామస్తోత్రముచేయుచుండిరి. ఇట్లు పరమవైరాగ్యశీలులగు మున్నూటయందగురుగిష్యులొక సంవత్సరము లోపల గణేశనాథుని నాశ్రయించిరి. దీనిఁ

జూచి లోకులొక్కర్యపడి గణేశనాథునివై భవమును పెక్కువిధంబులఁగ్రుతించుచుండిరి. కొందఱు దుష్టులు గణేశనాథునియొద్దకుఁబోయి నీవింద్రజాలమునందు సమర్థుఁడవు. అనేకులు సర్వసంగపరిత్యాగముచేసికొని యెల్లప్పుడు నీవెంటఁదిరుగునట్లుచేసికొంటివి. ఇందుచే నీవు యోగ్యుఁడవనిమాకునమ్మిక కలుగఁజాలదు. నీవుజంగములులనువశీకరించియువదేశించునట్లు స్థావరములనువశీకరించియువదేశించివేసినియోగ్యతను మేము నమ్ముదుము. ఇదిగోసీకెదుట నుండువృక్షరాజమునకువదేశించుము. చూతమనిచెప్పిరి. అప్పుడాగణేశనాథుఁడు తనచేతులతో నావృక్షమునుస్పర్శించి దానికితారకమంత్రమునువదేశించి యాదుష్టులుతెచ్చినయాహారయోగ్యమగువదార్థములను ఆవృక్షరాజముమీఁదనుంచఁగా ఆవదార్థములనాచెట్టుతానులోఁగొనితనయందగవడుచుండినమిట్టపల్లములు మఱుఁగువడునట్లుపుష్టిగలిగినమఱుయ్యుండెను. ఈయంతిశయములనుజూచియాదుష్టులనందవరవకులయి తమదుస్స్వభావములనువిడిచి గణేశనాథునిని పెక్కువిధంబులఁగ్రుతించిరి.

మఱియొ సెకనాఁడు గణేశనాథుఁడరణ్యమునందుభగవత్ప్రేరణముచేయుచుండఁగా బహుజనులువచ్చి కీర్తనమునువినుచువరమానందభరితులయియుండిరి. కొందఱు బ్రాహ్మణులు గణేశనాథునిఁజూచి మేముగ్రహతివారము. మేమితరులవందనంబులనంగీకరించి యాశీర్వాదించి వారలకువదేశింపనర్హులమైయున్నారము. అన్యలకువందనముచేయుటయు, నన్యలయువదేశమునువినుటయు మాకనర్హములయియుండును. కాననిన్ను గౌరవించుటయు, నీవుచేయుకీర్తనములనువినుటయు మాకనుచితమనిచెప్పిరి. అదివిని గణేశనాథుఁడు వారలనుజూచి మీరట్లుచెప్పటన్యాయముకాదు. పురుషుఁడు బ్రహ్మజ్ఞానముచే బ్రాహ్మణుఁడగుచున్నాఁడు (విష్ణుభక్తివిహీనఁడైయతిశ్వశ్వుచాధమః) అనురీతినివిష్ణుభక్తిలేనివాఁడయితఱు ననుశ్వుచాధముఁడగును. బ్రాహ్మణకులమునఁబుట్టి భగవద్విముఖులగువారికన్న భగవత్ప్రధాత్రవణకుతూహలులగుసాధుజనులపాదస్పర్శమునుజెందినతొట్టత్రేష్ఠములగుననిచెప్పెను. గణేశనాథుఁడట్లుచేప్పినంతట నచటనుండినట్లోకటితో సెకటి మోదుకొనియాకసమునకెగిరిను. ఈయద్భుతమునుజూచియాబ్రాహ్మణులొక్కర్యపడియి తఁడు సాక్షాద్భగవదంశసంఘాతుఁడని తమలో నిశ్చయించియతనికి వందనములుచేసి యవరాధక్షేపణముచేసికొనియతనివలనశ్రీతారకమంత్రోపదేశమును జెంది ధన్యులయిరి. ఇట్లుజ్జనిపట్టణసమీపముననుండు సారసమును నూరియందుజరగినయాయద్భుతచరిత్రము శ్రీమత్సండరినాథునినియమనముచేత్రతిసంవత్సరమునకరింపఁబడుచున్నది. ఇప్పుడును సాధుజనులచటికిఁబోయియాయుత్సవమును దర్శించుచున్నారు. (యంయంస్పృశతిపాణిభ్యాం | యంయంభశ్యతిచక్షుషా | స్థావరాణ్యపిముచ్యంతే) అనఁగావరమభాగవతుఁడు దేనిదేని తనచేతితో స్పర్శించునో, దేనిదేని తనకంటితో కటాక్షించునో, యదిస్థావరమయిననుజ్జీవించుననునర్థముగణేశనాథునియందు బ్రత్యక్షనిర్వహయ్యెను.

కేశవస్వామిచరిత్రము.

సోజీవిభయకరతమియను సూరిలో కేశవస్వామియనువరకుభాగవతుండనవరతము భగవంతునిగీర్తించుచు, ధ్యానించుచు, నానందముచేమెరుుటచి నృత్యముచేయుచు తీర్థయాత్రావరుండయియుండెను. ఇతఁడొకయేకాదశినాఁడు విజయపురమున ఊరికిర్రనముచేయుచుండఁగాన నేకులువచ్చియోక్తిర్రనమును శ్రవణానందముగ వినుచుండిరి. అప్పుడు కేశవస్వామి తనశిష్యులలోనుకబ్రాహ్మణునిఁజూచినేఁడు హరివాసరము. కానసాధువులందఱువసించియున్నారు. నీవంగడికిపోయి విశేషముగ శౌంతిని, బెల్లమునుదీసికొనివచ్చియూరెంటినుకటిగఁజేర్చి మర్దించి తెచ్చు. దానిని భగవంతునికి నివేదించి శ్రీహరినామసంక్తిర్రన శ్రవణముచేయుచుండు సాధువులకు వినియోగించిన వారలుదానినిస్వీకరించి తమకుగలిగినతాపమునుమాన్సుకొనుదురనియమింపఁగా నాబ్రాహ్మణుండంగడివిడికిపోయెను. అప్పుడు రాత్రిపండ్రెండుగడియలైనందున సంగళ్లన్నియుమూయఁబడియుండెను. ఒకవర్తకుఁడుమాత్రము కేశవస్వామిభజనముచేయుచోటికి రావలయునని తలఁచుచునువసాసాయాసముచేచుయిరుుటచి కూర్చుండునట్లు నిద్రించుచుండెను. ఈబ్రాహ్మణుఁడావర్తకునిని జేయితట్టిలేపి కేశవస్వామినియమనమునెఱిగింపఁగా వాఁడంగడిలోపలప్రవేశించి దీపములేనందున శౌంతిసంచయింతలఁచి వసనాభిసంచలలో చేతినునిచి వసనాభినియభేష్టముగనెత్తిబెల్లముతోఁజేర్చియిచ్చి నాకుమారుఁడు సంతపేటకుపోయినందున నేనువచ్చి కేశవస్వామిచేయుఊరికిర్రనమునువిసుటకు సాభ్యుపదకపోయెననిచెప్పెను. ఆబ్రాహ్మణుఁడు వర్తకుఁడిచ్చినవస్తువులను రోటిలోనునిచి దంచిమెదిపిముద్దగఁజేసి కేశవస్వామి కెడుటఁదెచ్చి యుంచెను. అప్పుడు భక్తవత్సలుండగుపండరినాథుఁడావిషమునుతానుగ్రహించెను. కేశవస్వామికిర్రనముముగిసినపిదప ఆశౌంతిబెల్లమునుతనకారాధ్యుండగువిత్తలనాథునికి నివేదించి యచటనుండినసాధువులకందఱికిని గచ్చకాయప్రమాణముగ వినియోగముచేసెను. అప్పుడందఱునుదానినంగీకరించి మహాప్రసాదమని స్వీకరించి తమతమయిండ్లకుఁబోయిరి. వర్తకుఁడు వసనాభినిచ్చుటయు దానినికేశవస్వామి భగవంతునికి నివేదించి భాగవతులకు వినియోగించుటయునేవారికిని దెలియదు. మఱునాడుదయముననావర్తకుండంగడిలోప్రవేశించి వసనాభిసంచించివిప్పియుండుటనుజూచియోహూనిన్నటిరాత్రినేసంతప్రమాదముచేసితిని. నిద్రావరవతుండనయియవివేకముచే శౌంతియనివసనాభిని సాధువులిచ్చితిని. ఇందుచేననేకభాగవతులకు శరీరవియోగముకలిగియుండును. నేనేమిచేయుదును. ఇప్పుడెట్టిప్రాయశ్చిత్తముననుష్ఠించినేనుశుద్ధుండనుగాఁగలను. భక్తవత్సలుండగు శ్రీమత్పండరినాథుఁడాపద్రక్షకుఁడని విరుద్ధవహించి యిట్టికాలముననుపేక్షించునా? కేశవస్వామిప్రభావముచే నావిషముకుతమైయుండవచ్చునని పెక్కువిభంబులుగఁజింతించి రాత్రిఊరికిర్రనమువినుచుండినకొందఱుభాగతులయిండ్లకుఁబోయి చూడఁగా వారలందఱును తమశరీరములయందు, వసనాభితోమెదిపియిచ్చిన శౌంతినిసర్థరాత్రముననేమించుటవలనఁ గలుగవలసినవికారము కొంచెమైననులేకయెప్పటియట్లుగుభముండిరి. అదిచూచి వర్తకుఁడాశ్చర్యపడి కేశవస్వామిసన్నిధికి వచ్చుచుండెను. అచటకేశవస్వామి స్నానాద్యనుష్ఠానంబులనుదీర్చికొని తనకారాధ్యుండగుశ్రీ

పండరినాభునినారాధింపనువక్రమించి దేవగృహంబునప్రవేశించి పుండరీకవరదునినేమించి స్వర్ణకుండుకుండుముండిన యాభగవంతునిదివ్యకుంకళవిగ్రహము నల్లనయియుండుటను జూచియిందునకుఁగారణ మేమని తనచెంతనుండినభాగవతులతోడ నాలోచించుచుండఁగా వర్తకుఁడు వచ్చి కేశవస్వామికిసాష్టాంగవందనముచేసి స్వామీ! రాత్రినిద్రాపరవశుఁడనయి గొప్పయవరాధమును జేసితినిని విన్నవించి నన్నురక్షింపవలయునని ప్రార్థించెను. అదివిని కేశవస్వామి శ్రీవిఠ్ఠలనాభునికి వందనముచేసి మస్తకస్యస్తాంజలియై భగవంతునిట్లనిస్తుతించెను. పృథివ్యప్రేజోవాయ్యాకాశంబులును, తన్మాత్రులును, మనసును, తక్కిన యింద్రియములును, మహదహంకారములును, మూలప్రకృతియు, నెవనిరూపములయిన్నవో యట్టి సర్వేశ్వరునికి దండములుసమర్పించెద. శుద్ధస్వభావుఁడయి, సూక్ష్మరూపియయి, జ్ఞానముచే నెందునువ్యాపించి, ప్రకృతికంఠెవరుఁడయిన పురుషుఁడెవనిరూపమైయుండునో యట్టి గుగుకాకరుఁడగు పురుషోత్తమునికి వందనముచే నెద. పృథివ్యాదిభూతములును, గంధాదిగుణములును, బుద్ధ్యాదులును, ప్రకృతియు, సంసారియగుజీవుఁడును, అగువీరలకంఠెవరుఁడగుముక్త పురుషుఁడెవనిరూపముయిండునోయట్టిజగత్పతికి నమస్కరించెద. పరమేశ్వరా! బ్రహ్మలక్షణయుక్తఁడవయి, యఖిలజగత్పతివయి, శుద్ధఁడవయిన నీస్వరూపమునకు వందనముచే నెద. సర్వాత్మకా! సమస్తశక్తియుక్తమగు బృహత్తత్వముచేతను, జగదాకారముచేతను, మహాప్రమాణముయిండుటచేతను, బ్రహ్మమను నామధేయముగలిగి వికారరహితమయి యోగించింత్యమయి ప్రకాశించు నీస్వరూపమునకు వందనముచే నెద. నీవుసహస్రశిరములును, సహస్రపాదములును, సహస్రనేత్రములును గలవాఁడవయి, పురుషుఁడవయి, సర్వమునువ్యాపించి, భూమియనిచెప్పఁబడుచరాచరమయప్రపంచమునకంఠెవదింతలధికముగ నతిశయించియున్నాడవు. భూతభవిష్యద్వస్తుజాతములునీవే. పురుషోత్తమా! విరాట్టనిచెప్పఁబడు నవ్యక్షశరీరకుఁడగుననిరుద్ధుఁడును, స్వరాట్టనిచెప్పఁబడు కేవలాత్మప్రాప్తికాముఁడును, సమ్రాట్టనిచెప్పఁబడుభగవత్ప్రాప్తికాముఁడును, అధిపురుషుఁడనిచెప్పఁబడు బ్రహ్మదేవుఁడునునీయందుఁగలిగిరి. సమష్టిదేహముగలహిరణ్యగర్భుఁడనునా పురుషుఁడు పృథివికి అధోభాగమునందును, పార్శ్వదేశములందును, ఊర్ధ్వదేశమునందును వ్యాపించియున్నాడు. నీయందు సర్వప్రపంచముకలిగెను. నీయందెకలుగఁజూపుచున్నది. ఇట్లునీచేసృజింపఁబడినీరూపమగుహిరణ్యగర్భునియుదరముననఖిలప్రపంచమునఁగలియుండుటచే నన్నియునీయందున్నవని వేఱుగాచెప్పవలయునా. సర్వమాతమగుయాగమును, పృథుదాజ్యమును, హవిస్సును, గ్రామ్యములనియు, ఆరణ్యములనియు రెండువిధములగవశువులును, ఋగ్యజుసామకుములును, ఛందములును, అశ్వములును, అజౌదులును, ఓంటిపంటివరు సగల జంతుజాతములును, మృగములును, నీయందుఁగలిగెను. నీవదనమున బ్రాహ్మణులును, భుజములయందుక్షత్రియులును, తొడలయందువైశ్యులును, పాదములయందు శూద్రులును, నేత్రములయందు సూర్యుఁడును, మనస్సునచంద్రుఁడును, ప్రాణమునవాయువును, ముఖమునన్నీయు, నాభియందంతరిక్షమును, శిరమునస్వర్గమును, కర్ణములయందు దిక్కులును, పాదములయందుభూమియుకలిగెను. అతివిశ్రీర్ణమగువలవృక్షము అతిస్వల్పమగు బీజమున నఁగలియుండునట్లు మహత్తగునీప్రపంచమంతయు ప్రళయకాలమున నాదికారణభూతుఁడ

వగునీయందఁగఁగియుండును. వటవృక్షము మఱలబీజమునుండికలిగి వాఘావళాఖలుగదిస్తార
మగునట్లు సృష్టికాలమునప్రపంచమంతయును నీయందుండికలిగివిస్తీర్ణమయ్యెను. జగన్మా
యకా! పారలూకవానిమీఁదనుకటిమూసికొనియే కాకారమయి తోచులేత యరఁగి
చెట్టు పెద్దదయివేఱుకాకయుండునట్లు సూక్ష్మచిదచిత్తులతోఁగూడి కారణరూపమగునీక
న్నస్థూలచిదచిద్రూపమయి కార్యమగునీప్రపంచము వేఱుగాకయున్నది. మధనంతోఁప
శరమై, నిత్యమై, యనవరతము ఏకరూపమయియుండుజ్ఞానవిశేషము నీయందేయున్నది.
సంతోష,దుఃఖములగుగలుగఁజేయునదియు, కేవలదుఃఖముగుగలుగఁజేయునదియునగుజ్ఞాన
ములు నీయందులేవు. ఏలయనిన నీపుష్పాకృతములగునత్వాదిగుణములతోఁగలియకయప్రా
కృతమధనత్యవయుండవయియున్నాఁడవుగదా. ప్రపంచమునకంటెవేఱియేకాత్మయేసర్వ
భూతశరీరమండవయి వెలుగొందునీకు వందనముచేసెద. ప్రపంచమున శ్రేష్ఠులగుబ్రహ్మదుల
స్వరూపివయి, సర్వభూతాంతర్యామివై నీకు నమస్కరించెద. సూక్ష్మప్రకృతియు, స్థూల
ప్రకృతియు, పురుషుఁడును, విరాట్, స్వరాట్, సమాట్, అనువారలును మఱియున
న్నియు నీవేయగుచున్నాఁడవుగదా? మఱియు నందఱియొక్కయంతఃకరణములయందు
అక్షయజ్ఞానమయుండవయిప్రకాశించుచున్నాఁడవు. నీవాకాశమునందుశబ్దమవయి, పురు
షునియందు పౌరుషమవయి, సూర్యునియందు తేజమువై ఇట్లు ఆయావదార్థములయందు
దానిదానిసారాంశమవయియున్నాఁడవు. నీయందుసర్వమునున్నది. కానసర్వాత్మకుఁడ
వగునీకు వందనముచేసెద. ఇట్లు నీవన్నిటికిని కారణమవయియున్నటిని వ్యాపించియున్నటి
లొకలనువనించెదవు. కాఁబట్టినివేనామసారభమునంతయు నెఱుఁగుదువు. అందుచేనేనువి
న్నవింపఁదగినదేదియులేదనిప్రార్థించిన కేశవస్వామినిజూచి శ్రీమత్పండరీనాథుఁడు నీవిపు
డువిన్నవించినదంతయు నిజమయియున్నది. నీమసారభమును నీవాక్కులచేవిసఁగోరెద.
లంకణముండినశిశువునకు వ్యాధిమా నెను. అన్నమిడుఁడనివై ద్యుఁడుచెప్పినను తల్లిదండ్రు
లుసంతసినవరు. శిశువు అమ్మానన్నాఁకలిబాధించుచున్నది. అన్నముకావలయుననియడిగిన
జననీజనకులూనందమును జెందియాశిశువునకుతోడనే యన్నమిడుదురు. అట్లునేనుసర్వజ్ఞుఁ
డనైనునీవాక్కులచే నీమసారభమునువిని యానందింపవలయుననిమసారభించితి ననియ
నుగ్రహించినభగవంతునికి మఱలవందనముచేసి కేశవస్వామి యిట్లనివిన్నవించెను. ఓజగదీ
శా! నేనునిందాన్ముతులను సమముగభావించియున్నాఁడను. కాన నాకయిచింతలేదు. రా
త్రివననాథిని స్వీకరించినయనేకసాధుజనులు శరీరవియోగమును జెందిరేని నీదివ్యనామవై
భవమునకును, నీప్రసాదప్రభావమునకునుమిగులనబక్తికలిగియుండును. దుర్బుధులదుష్టాలాప
ములువినినేనును నీయంతరంగభక్తులును ఎట్లుసహించుము. వనసాధివిషమును నీవు లోఁగొని
యట్టికొఱతకలుగక మమ్మందఱిని రక్షించితివి. ఈరక్షరక్షకాదు. తెలిసియు, తెలియక
యు, అకృత్యకరణ, కృత్యకరణ, భగవదవచార, భాగవతావచారా, వసావ్యవచారంబులన
నాదికాలముగఁజేసియున్నారము. మాతవృథా సర్వజ్ఞుఁడవగునీకును రెక్కింపఁదరముకాక
యుండును. ఇట్టిమాదోషంబులను భోగ్యముగఁగొనిపాఁడుకణభారమును నీవే వహింపవలయున
నిప్రార్థించెదము. అగ్నితనయందంధంబుఁడైన సమప్రదార్థములనుకుద్ధిచేయునేగాని జట
దార్థములంధుండలియకుద్ధిచే తానకుద్ధముకానేరదు. అట్లుండ భక్తరక్షణమునై వనసాధి

యందలిదోషమునుబోగొట్టిననీశరీరమున వసనాభిదోషము వ్యాపించుట న్యాయ్యముకాదు. చంటిబిడ్డలకయి యాషభ నేవచేయుతల్లివలె నిన్నే చింతించుచు తమయాత్మభారములను నీయందర్పించి నిర్భరులయియుండువరకుభాగవతులయోగక్షేమమును నీవేవహించివారల యాత్మయాత్రను, దేహయాత్రను నీవే నిర్వహించుచుండుటను లోకులకు చూపుటకయి వసనాభిదోషమునుగ్రహించి నీభక్తులనుకాపాడినయద్భుతమును నీశరీరవైవర్ణ్యముచే ప్రకటించితివికాబోలు. ఇతడు మాయందనుగ్రహించి యీవికృతవేషమునువిడిచి మునుషుటియట్లునేవయొసంగవలయునని మేముదఱుమునువేడుచున్నారమనిపిన్నవింపగా భగవంతుడు మిగుల సంతోషించి తనశరీరవైవర్ణ్యమునుమీని మునుపటివలె నేవయొసంగెను. అది చూచియందఱు నాశ్చర్యపడి బయ బయ శబ్దములుచేసి 'పుండరీకవరదునిని పెక్కువిధంబుల గుఱించి కేశవస్వామివై భవమును వేనాశ్లగ్గొనియాడిరి. ఆవర్తకుడు వరకువై రాగ్యశీలుడయి కేశవస్వామికి అంతేవానియయియుండెను.

విషహరాయనము.

గోమాబాయిచరిత్రము.

గోమాబాయియను సుకవిధవస్త్రీ శమదమాదిసద్గుణాన్వితయయి, నిరంతరముభగవద్భావముచేయుచుండును. ఈమె నిరుపేదయై మిగులజీర్ణమగు సుకవస్త్రమునుధరించిత్తమెత్తుకొనిజీవించుచుకాలముగడపుచుండెను. ఈస్త్రీ శ్రీమత్పండరీపురముననుత్పవమును నేవించుటకయివచ్చి భీమనదియందు ప్రవాహముధికముయియుండినందున తన్ను ఆగట్టునఁ జేర్చవలయుననియోడవానిని మిగులప్రార్థించెను. ఆమెయెంతప్రార్థించినను కానీయకయోడలోనిన్నెక్కించుకొనననియోడవాఁడు చెప్పెను. ఆయువతి వానినిజూచి నాయనా! నేను పండరినాధునినేవన పేరీంచి బహుమారమునుండివచ్చితిని. నేనుకాసునీసముచేతలేనిదానను. కాఁబట్టి నాయొద్దనుండుపిండిలో నీకుఁగొంతయిచ్చెదను. (గోవిందేతియదాక్రందతే | కష్టాహంధారవాసినం | ఋణంప్రవృద్ధఇవమే | హృదయాన్నావసర్వతి) అనఁగా గోవిందాయనిదారవాసియగునన్నుద్రోవదిశించినది ప్రవృద్ధఋణమయి నాహృదయమున నాఁటియున్నదని పూర్వము వాసుదేవుఁడుచెప్పెనుగదా. అభగవంతుఁడిపుడు భక్తులకయి పండరిపురమున సాన్నిధ్యముచేసియున్నాఁడు. నేనెంతగవేడినను ఈయూరిలోనుండునీకు కనికరములేకపోవుట వింతయయియున్నది. పూర్వజన్మమున కఠినహృదయనై వరోపకారముచేయకుంటినిగాన నాప్రార్థనకు నీమనస్సుకరఁగకున్నదని చెప్పఁగా వినియాయోడవాఁడుతల్లి! వట్టిమాటలతోప్రయోజనములేదు. పిండినాకేల. ఇతరులవలెకానిచ్చినసాడలో నెక్కించుకొని యాగట్టునఁజేర్చెదననిచెప్పియోడను తోసికొనిపోయెను. రాత్రియయినంతట గోమాబాయి యీగట్టున సుంటరిగనుండి పండరినాధునినిస్మరించియిట్లనిగ్గుతించెను. సకలశబ్దజాతములెవనియుండు న్నీతిని జెందియున్నవో యట్టిసకలలో కశృష్టిసంహారకరయగువరకు పురుషునికివందనముచేసెద. సూర్యచంద్రాదిజ్యోతిర్గణములను బ్రకాశింపఁజేసెడియప్రాకృతతేజోమయుఁడును, ఉపమానరహితుఁడును, సూక్ష్మరూపియు, కాలదేశపరిచ్ఛేదములేనివాఁడును, చరాచరాత్మకముగు జగత్తునకుఁగారణభూ

తుండునునగు శ్రీవిష్ణుదేవునకు నమస్కరించెద. ఎవనికి పగలు మొదటిరూపమై, రాత్రి రెండవ రూపమయి, సంధ్యమూడవరూపమయియుండు సౌంద్యటికాలరూపియగు పరమేశ్వరునకు దండములు నమర్పించెద. ఎవఁడమృతమయియనుదినంబును దేవతలచేతను, పితృదేవతల చేతను భుజింపఁబడుచున్నాఁడో, యోషధుల ద్వారాసమస్తప్రాణులకు జీవనమయియున్నాఁడో యట్టిచంద్రరూపియగు భగవంతునికి ప్రణామములుచేసెద. ఎవఁడు వేడిమియగు తనకిరణములచే సంధికారమునబోగొట్టియాకాశమునుబ్రకాశింపించుచు తాపమునకును, శైత్యమునకును, జలమునకును, కారణమైయుండు సౌంద్యటిగూర్వాత్మకుఁడగు భగవంతునికి నమస్కరించెద. ఎవఁడుకఠినరూపియయి, యీలోకమునంతయు భరించుచు శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములకాశ్రయమయియుండు సౌంద్యటిభూమాత్మకుఁడగు భగవంతునికి వందనముచేసెద. ఎవఁడు శుక్లశోణితములయి లోకమునకుఁగారణమగుజలరూపమై యున్నాఁడో యట్టిభక్తరక్షకునిస్వరూపమునకువందనములుచేసెద. ఎవఁడు సకలదేవతలకు నుముఖమయియుండి హవ్యమును, పితృదేవతలకుముఖమయియుండికవ్యమును భుజించుచున్నాఁడో యట్టియగ్నిస్వరూపియగుపరమాత్మకు నమస్కరించెద. ఎవఁడు ప్రాణాపానాదిరూపమయి శరీరములయందుండియనవరతము శ్వాసము విడుచుట మొదలగు కార్యములను జేయించున్నాఁడో యట్టివాయ్వాత్మకుఁడగు పరంధామునకువందనముచేసెద. ఎవఁడు సకలభూతములకునవతాశమునిచ్చుచు నసంతమాద్రియయి, శుద్ధమయియుండునాకాశరూపియయియున్నాఁడో యట్టిస్వామికి ప్రణామములుచేసెద. ఎవఁడు సకలేంద్రియములకునాశ్రయఁడయి శబ్దాదివిషయాత్మకుఁడయియుండు సౌంద్యటిజగత్కర్తయగు శ్రీకృష్ణునికి నమస్కరించెద. ఎవఁడు తీరమును, అతీరమునగునింద్రియస్వరూపియయి, శబ్దాదివిషయములను గ్రహించుచు, జ్ఞానమున కాధారమయియుండు సౌంద్యటిబ్రహ్మాద్రిహరునికి దండములు నమర్పించెద. ఇంద్రియములచే గ్రహింపఁబడు శబ్దాదివిషయములను, ఆత్మయెఱుఁగుటకుసాధనమయియుండుకునస్సు, బుద్ధి, అహంకారము, చిత్తము అనిచెప్పఁబడునంతఃకరణస్వరూపమగు సర్వేశ్వరునికి వందనముచేసెద. అసంతుఁడగు నెవనియందు సకలప్రపంచమున్నదో, యెవనియందుండికలిగెనో, యెవనియందులయించెనో, యట్టిప్రకృతిస్వరూపునికి నమస్కరించెద. ఎవఁడు ప్రాకృతమగు సత్త్వాదిగుణములులేక శుద్ధఁడయియుండియు ప్రకృతిసంబంధమగు సత్త్వాదిగుణములుగలవానివలె భ్రాంతిచే నగపడుచున్నాఁడో యట్టిజీవాత్మరూపియగు పురుషోత్తమునకు వందనముచేసెద. జ్ఞానముసంకోచించుటయు, వికాసమగుటయు ననువికారములులేనివాఁడును, జన్మరహితుఁడును, శుద్ధుఁడును, ప్రకృతిగుణసంబంధములేనివాఁడును, ప్రకృతిపురుషులకంటెమిగులగౌరవముగలవాఁడును నయియుండుముక్తాత్మస్వరూపియగు శ్రీవిష్ణుదేవునికి నమస్కరించెద. దీర్ఘమును, బ్రాస్వమును, స్థూలమును, సూక్ష్మమును, రక్తమును, నీలమును, స్నేహమును, ఛాయయును, దేహమును, అవయవములును, కుఢ్యావకాశమును, శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములును, నేత్రశ్రోత్రాదులును, షాక్వాఽపిపాదాదులును, అంతఃకరణమును, నామగోత్రములును, అన్నపానాదులచేఁగలుగుగుఱమును, తనకన్యమగువేఱొక తేజస్సును, తనకొకకారణమును, భయ, భ్రూ, నిద్ర, జిరా, మరణాదులును, సంచారమును లేనిదై దేనిచేతను మూలమయి యున్నదై

యప్పు తమయమై యాద్యంతరహితమై, పరమేశ్వరత్వాదిసకలకల్యాణగుణయుక్తమై, సకల శ్రవ్యమై, తనకొకయాశ్రయములేనిదయి, వాఙ్మనసులకగోచరమై, కంటికగవడనిదయి యిట్లు సర్వప్రకారములచేతను విలక్షణమై పరమప్రాప్తమైయుండు శ్రీవిష్ణుభాగవంతుని స్వరూపమునకు దండములు సమర్పించెదనని స్తుతించి శ్రీరుక్మిణీవత్! గ్రాహగ్రస్తుండగుజేంద్రుని రక్షించితివి. స్తంభముననవతరించి ప్రహ్లాదునిఁ గాచితివి. వస్త్రములనిచ్చి ద్రౌపది మానమును గాపాడితివి. అంబరీషుని రక్షించఁజగ్రమును బంపితివి. అర్జునుని కయి యాయుధము నంటితివి. ఇట్టి నీవు నన్నెలయు పేక్షించితివి. నన్నీ భీమనదిని దాటించి నీ నేవయ్యె సంగవేని భవార్థమును దాఁటించి నీత్యనేవయ్యె సంగుడువని నీ భక్తులు నిన్నెట్లు విశ్వసించురని చెప్పవలయుండగా వండరినాథుఁడొకయోడవాని పేషమును దరించి యోడనుదోసికొనివచ్చి గోమాబాయిని జూచి యోతల్లీ! నీవేలయి చటసెంటరిగవసించి శంకంచుచున్నదానవు. నీకాగట్టునకు పోవలయుననున పేక్షకలదేని యాయోడలోఁగూర్చుండి రమ్మని చెప్పినదిని గోమాబాయి యాయోడవానినిఁ జూచి యోభాగ్యరాశీ! నేను నిరుపేదరాలను. నీకిచ్చుటకు నాయొద్దకాగులేదు. నాయొద్దనుండు పిండిలో నీకు గొంతయిచ్చెదను. నన్నాగట్టునవిడుపుమని చెప్పెను. ఆపుడు లక్ష్మీకాంతుఁడు మందహాసముచేసి యిట్లనియె. నన్ను గన్నతల్లీ! నేను నిరపేక్షుఁడను. ఒకరిచ్చుకాగును బరిగ్రహించువాఁడనుగాను. వండరిపురుషునవసించుచు విఠలనాథుని నేవార్థమువచ్చుచిదలనక్కఱతోడ ఆవలిగట్టునఁ జేర్చుచుండును. నాయోడలోఁగూర్చుండి నామమోరభమును నేజ వేర్చువారు నాకు పరమోదారులయ్యుండురని చెప్పఁగా విని గోమాబాయి సంతోషించి యోపుణ్యవంతుఁడా! యిపుడు రాత్రిజామయ్యెను. ప్రవాహముధిక్మయ్యున్నది. ఈచింపిగుడ్డతప్ప వేఱువస్త్రములేదు. ఇదియును తడినీహియే నేని వృద్ధురాలనగు నేను చలివాద కల్మసుహింతునని చెప్పినదిని యాయోడవాఁడో జననీ; నీవు భయపడకుము. నీవు నాభుజమునఁ గూర్చుండుము. నీకాళ్లకు జలముతగులకుండునిన్ను వహించుకొనిపోయి యాగట్టునఁ జేర్చెదను. నన్ను నీవు త్రునిఁగనభిమానించి శంకలేక నాభుజమునఁ గూర్చుండమని చెప్పి గోమాబాయిని తనభుజమున వహించుకొని యోడతోసికొనిపోయి యాగట్టునతడి లేనిమిట్టభూమిపై విడిచి యోతల్లీ! నీవస్త్రము తడియలేదుగదా. నీవు సంతోషముగ వండరినాథుని నేమింపుము. నన్ను మఱువకుండుమని చెప్పిన గోమాబాయి సంతోషించి యోనాయనా! శ్రీమత్పండరినాథుఁడు నీరూపముగావచ్చి యనాధనగునన్నీగట్టునఁ జేర్చెను. నీవు నిరపేక్షుఁడవయినను నాప్రార్థనకయి నేనిచ్చుపిండినంగీకరింపుము. మహాత్ములు శరణాగతుల ప్రార్థనలనుల్లంఘించరని విన్నవించిన ఆపురుషోత్తముఁడు ఓతల్లీ! రేపటికి ద్వాదశి. కాననీయొద్దనుండు పిండి సెకయతిథికిము. అందుచే నేను మిగుల తృప్తిని జెందుదును. నిన్ను నదిని దాఁటించినట్లు నన్ను నమ్మినవారిని భావ్యమును దాఁటించును. భాగవతపాదరజమును గోరుచుండునాకు భాగవతగ్రగణ్యువగు నీపాదస్పర్శము నీర్థించెను. నేను మిగుల భద్రుఁడనయితిని. నన్ను నీవు మఱువకుండునట్లు నేను నిన్ను మఱువకుండును. నన్ను నీవనవరతము భాగ్యముచేయునట్లు నేనును నిన్ను డతెగక భాగ్యింపుచుండునని చెప్పి యోడతోడ నదృశ్యుఁడయ్యెను.

గోమాబాయి పుండరీకవరదునియాశ్రితవాత్సల్యమునుగొనియాడుచు గోపురద్వారమున వందనముచేసి యారాత్రిభగవద్భావముచేయుచు జాగరవ్రతముననుష్ఠించి ప్రాతఃకాలమునందు చంద్రభాగలలోస్నానముచేసి చీరనారవేనీకట్టుకొని తిలకమునుధరించి భగవద్వందనమును జపించిసన్నిధిలోపలవ్రవేశించి పుండరీకవరదునిని దర్శించి చంద్రభాగతీరమునకువచ్చియతిథిని నిరీక్షించుచుండెను. ఆయూరిలో పెక్కండ్రు భాగవతులు బ్రాహ్మణులను, భీనులను ఇష్టాన్వయులచే సంతృప్తులంజేయుచుండినందున గోమాబాయి పిండినంగీకరింపఁజూకరునుగోరిరాలైరి. అప్పుడు గోమాబాయిపండరినాథా! అవ్యక్తరూపమునీవు అతిథిరూపుడవయి చేతనులుచేయుపూజలనంగీకరించి వారలనురక్షించుచున్నాడవు. ఇట్టినిపు నన్ను క్షేపించిన నేనెమిచేయుదునని దుఃఖించుచుండ పండరినాథుఁడొకవృద్ధబ్రాహ్మణవేషమును ధరించి గోమాబాయియొద్దకువచ్చి యోతల్లీ! నేనుమిగులబీదవాఁడను. నన్నెవరు నాదరించువారులేరు. నన్నాకలిమిగులరాధించుచున్నది. నాకొకరోష్ట్రకాల్పియిచ్చితివేని నేనుమిగులనానందింతును. భక్తిపురస్కరముగ బలిచక్రవర్తియిచ్చినదానమునకు శ్రీవామనమూర్తి సంతోషించినట్లు నేనునీమిచ్చుటొట్టెను భుజించి యెంతయునానందింతుననిననిని గోమాబాయి సంతోషించి యడవిపిడకలనేటితెచ్చి శీఘ్రముగ సుకరోష్ట్రకాల్పియిచ్చెను. భగవంతుఁడు నన్నెవరిట్లాదరింతురనిచెప్పియారొట్టెను పరిగ్రహించి హర్షుండి భుజింపఁజోవునపుడు శ్రీరుక్మిణీదేవియొకవృద్ధసుమంగలియయి వచ్చి ప్రాణనాథా! నీవు నన్నెంటరిగవిడిచివచ్చి యిచటరోష్ట్రలను భుజించుచున్నాడవు. నన్ను విడిచి నీవుమాత్రము భుజించుటకు నీకెట్లు రొట్టెలు రుచించెననిచెప్పఁగా విని భగవంతుఁడు మందస్మితముచేసి గోమాబాయినిజూచి యోతల్లీ! యీగుమంగలికి సుకరోష్ట్రకాల్పియిమ్ము. నీభాగ్యమునకంతములేదనిచెప్పిన గోమాబాయి సంతోషించి తనచేతమిగిలియుండినపిండి సుకరోష్ట్రకాల్పి శ్రీరుక్మిణీదేవికిచ్చెను. ఆదివ్యదంపతులురోష్ట్రలను భుజించి తృప్తులయిగోమాబాయినిజూచి నీయారాధనముచే మేము పరితృప్తులమయితిమనిచెప్పి యామెయిచ్చినతలనీదశములను స్వీకరించి పూర్వము శబరిననుగ్రహించినట్లు గోమాబాయిననుగ్రహించి యవృత్యలయిరి.

ప్రణతార్తి హరాయనమః.

లద్దిబ్ సాహాయచరిత్రము.

లద్దిబ్ సాహాయ, అనుతురుష్కుఁడగు పరమభాగవతుఁడయి, పరమవైరాగ్యశీలుఁడై, శకుదమాన్వితుఁడయి, యనవరతము శీహరినాకుశ్వరణముచేయుచుండెను. ప్రతిదినము ప్రాతఃకాలమునలేచి స్నానముచేసి భగవద్వందనమునుజపించి శ్రీభగవద్గీతాపారాయణముచేసి భగవంతునారాధించి యతిభులను భగవత్స్వరూపులనుగాభావించి భక్తిచేనీభోజనాదులచేవారలనుసంతుష్టులంగావించి పిదపభగవద్భాగవతశేషమునుసన్నమును తానుభుజించును. తనకత్తికొలఁదిధర్మకార్యంబులను జేయుచుండును. ఇట్లునింతుమములోఁగూడి లద్దిబ్ సాహాయ భగవత్క్రీడనముచేయుచోటిక నేకులు వచ్చి శ్రవణానందముగవినుచుండుదు. పితరుష్కుఁడైతనింతునుష్టానమునుజూచి విడువబొలిగ్రహించియి యవ్యయతమునకునుగలవలె

ననియఁగూయవడుచు నాదేశమునేలుపాచ్చాయొద్దకుఁబోయి యావృతాంతమును జెప్పఁ
గావని యావ్రభువుకోపగించి కొందఱుభటులనుబిలిచి మీరులద్ది బ్రసాహేబునింటప్రవేశించి
వానిసర్వస్వమునుగొల్లగొనియాజాతిభ్రష్టుని నాయొద్దకుఁబట్టుకొనిరండని నియమించెను.
ఆభటులు రాజాజ్ఞనుశిరసావహించి లద్ది బ్రసాహేబు శ్రీరామభద్రనముచేయుచోటికిఁబో
యి యతనిముఖముచూచి సంతట వారికి భక్తి విరక్తులుగలిగియత్తఁడుచేయుకీర్తనమును
వినుచుండిరి. పాచ్చాతనభటులుతిరిగి రానందున మరికొందఱుభటులనుబంపెను. ఇట్లేంద
జీనిబంపినందఱును మునుపటివారియట్లుచుండిరి. అందుచే పాచ్చాకు కోపమధికమయి
తానేబయలుదేరి లద్ది బ్రసాహేబునింటికివచ్చెను. అపుడాభాగవతోత్తముఁడు బృందావన
సమీపమునఁగూర్చుండి భాగవతముచదువుచుండెను. అప్పుడనేకులతనిచుట్టును గూర్చుండి
వినుచుండిరి. ఆయిల్లంతయు గోమయముచే శుద్ధిచేయఁబడి రంగవల్లులచే నలంకరింపఁబడి
యుండెను. గోడలయందు శ్రీకృష్ణలీల లతిమనోహరముగ వ్రాయఁబడియుండెను. అట్ల
లము భూలోకవైకుంఠమునఁదగియుండెను. దీనిసంతయునుజూడఁగా పాచ్చాకు ఆముతులు
చేయఁబడినయగ్నివలె కోపముప్రజ్వలించి యాదుష్టుఁడు మనకందజీకీనపక్తి కలుగఁజే
యుటకై మనకులంబునఁబుట్టెను. ఈజాతిభ్రష్టునికి ప్రారదండనవిధింపవలయునని తనలో
నిశ్చయించెను. పిదపనచటవ్రాయఁబడియుండు చిత్రములనుజూడఁగా శ్రీరాధాదేవి శ్రీ
కృష్ణునికి తాంబూలము మడిచియిచ్చునట్లుకనోట వ్రాయఁబడియుండెను. పాచ్చాయది
చూచి యిదియేమియని లద్ది బ్రసాహేబునడిగెను. అపుడు లద్ది బ్రసాహేబు శ్రీకృష్ణపరమా
త్మకు శ్రీరాధాదేవి తాంబూలముమడిచియిచ్చుచున్నదనిచెప్పెను. అదివిని పాచ్చాఅట్ల
యిన శ్రీకృష్ణఁడేల ఆతాంబూలముగీకరింపలేదని యడిగెను. స్వామికిష్టమయినప్పడంగీ
కరించునని లద్ది బ్రసాహేబుచెప్పియోచిత్రరూపుఁడగు భగవంతునికి వందనములుచేసి యి
ట్లనిస్తుతించెను. స్వామి! వేదములకగోచరుఁడగువాఁడా! బ్రహ్మవిషయమగువివేకముచేఁ
గలుగుజ్ఞానమును, శబ్దబ్రహ్మవిషయమగు నాగమముచేఁగలుగుజ్ఞానమును అయినపరమనియు,
అపరమనియును జెప్పఁబడు రెండువిద్యలును నీవే! ఉపనిషత్తులయందుఁ జెప్పఁబడినవియయి
రూపయుక్తమును, రూపరహితమునై యుండు బ్రహ్మద్వయమగు ప్రకృతిపురుషులు నిరూప
ములయియున్నారు. సూక్ష్మములకును, స్థూలములకును ఆత్మయగువాఁడా! సర్వస్వ
రూపివగువాఁడా! సర్వజ్ఞుఁడగువాఁడా! ఋగ్యజుస్సామాధర్వణములును, శిక్ష, కల్పము,
నిరుక్తము, ఛందము, జ్యోతిషము, వ్యాకరణము అనఁబడు వేదాంగములును, ఇతిహాస,
పురాణములును, మీమాంస, తర్క, ధర్మశాస్త్రములునునీవే. ఓయధోక్షజా! ఆదిమూల
మగువాఁడా! జీవాత్మపరమాత్మలును, స్థూలసూక్ష్మశరీరములును, అవ్యక్తమునునగువీని
గుఱించి విచారణచేయువేదాంతవాక్యము నీకంటె భిన్నమయినదికాదు. ఇంద్రియగోచ
రముకానిదియు, సుఖమానరహితమయినదియు, నచింత్యమయినదియు, దేవాదినామము
లును, శుక్లాదివర్ణములును, కరచరణాద్యవయవములును లేనిదియు, శ్లోకకర్తృదులులేనిది
యు నగుముక్తస్వరూపము నీవే. పరమస్వరూపమనఁబడునదియు నీవే. ఓస్వామి! నీవు
చెపులులేకయేవినుచున్నాఁడవు. కన్నులులేకయే చూచుచున్నాఁడవు. కాళ్లులేకయే పరు
గత్తుచున్నాఁడవు. చేతులులేకయే గ్రహించుచున్నాఁడవు. రూపములేకయే నీకీష్టమగుననేక

రూపములను ధరించుచున్నాడవు. ఎవరికి నెఱుంగఁగూడనివాఁడవయి యన్నియు నెఱుంగుచున్నాడవు. ఓపరమాత్మా! అణుపునకునణువయి చూచుటకు సాధ్యముకాని స్వరూపముకల నిన్నుజూచువానికి అజ్ఞానము నివర్తించుచున్నది. ఇట్టియుపాసకునిబుద్ధి నీయత్యుష్ట రూపమునుదప్ప ముఱియొకటినిగ్రహించదు. నీవేయన్నిటికిని నాధారభూతుడవు. నీవేసర్వ లోకరక్షకుఁడవు. సర్వభూతములు నీయందఁగలియున్నవి. కలిగినవియు, కలుగఁగలవియు నైవియో, యణుపునకునణువయియుండునదియెదియో ప్రకృతికంఠెనధికుఁడగుపురుషుఁడెవఁడోయివియన్నియు నీహికఁడవేకానివేఱుకాదు. ఎవఁడొక్కఁడయియుండియునా లుగువిధములయి లోకమునకు తేజస్సును, విశ్వర్యమును ఇచ్చుచున్నాఁడోయట్టియన్ని భగవంతుఁడనీవే. సర్వదిక్కులయందును నేత్రములుకలవాఁడవయి యంతములేని స్వరూపముకల భగవంతుఁడా! నీవుత్రివిక్రమావతారముచేసి మూడులోకములయందునునీదివ్యచరణముంచితివి. అగ్నియొక్కటియైయుండియు రూపముమాఱక యనేకవస్తువులనాశ్రయించి యనేకరూపములయి ప్రకాశించునట్లు నీవుసర్వవ్యాపకమున నేకరూపివయి యుండియు సకలస్వరూపములనాశ్రయించి వానినిమక్కువతోడ వర్ధింపించుచున్నాడవు. ప్రకృతిసంబంధములేనిదయి యుపమానరహితముయి యొక్కటయి జ్ఞానైకవేద్యమునీయత్యుష్ట స్వరూపమును జ్ఞానులేచూచుచున్నారు. ఓపరమాత్మా! త్రికాలములయందలి పదార్థములయందు నీకన్యమయినదియెద్దియునులేదు. కారణకార్యరూపములయిసమష్టివ్యష్టియనిచెప్పఁబడునవ్యక్తమును, వ్యక్తమునునగుస్వరూపము కలవాడవునీవే. ముఱియు సకలవృక్షాదులకును కారణమవయి సమష్టియనిచెప్పఁబడు శ్రీవాగుదేవమూర్తియయి, కార్యమయి, వ్యష్టియనిచెప్పఁబడుసంకర్షణానిరుద్ధప్రద్యుక్తుమూర్తివయియున్నాడవు. నీవన్నియు నెఱిగినవాడవు. అన్నిటినిగలవాడవు. అన్నిటినినిర్వహించఁదగినసత్యజ్ఞానబలాతిశయగౌరవయుక్తఁడవు. ఇదియునుగాక నీవు వృద్ధిక్షయములులేనివాడవు. ఒకరికినిలోఁబడకస్వతంత్రుఁడవయియుండువాడవు. ఆద్యంతభూన్యుఁడవయి సకలమును స్వవశముచేసికొనియున్నాడవు. ముఱియు నీవుకార్యము, ఆలస్యము, భయము, క్రోధము, కామము, మొదలగుదుర్గుణములులేకయున్నాడవు. ఓస్వామీ! నీవు దోషరహితుఁడవయి నీకృపతప్ప ముఱియొకదానిచేఁ జెందఁగూడనివాఁడవయి యాధార రహితుఁడవయి నిత్యుఁడవయి నిరంకుశమగునుత్సాహముతోఁగూడినవాఁడవయి యున్నాడవు. ముఱియు సకలమునకీశ్వరుఁడవయి ముఖ్యాధారమవయి తేజస్సులకు తేజనైస్త్రియున్నాడవు. ప్రకృతిమొదలగు నావరణములచేతను, కర్మములచేతను మూయఁబడనివాఁడా! ముఱియొకయుపాయములేనివారిచే భావించఁబడఁదగినవాఁడా! త్రిపాద్విభూతియందు వేంచేసియుండువాఁడా! శ్రీపురుషోత్తమా! నీకు దండముసమర్పించెద. శ్రియఃపతి! నీవనేకవిధములుగఁజేయునవతారములన్నియు ధర్మసంస్థాపనార్థము స్వేచ్ఛచేఁగలిగినవేగాని నరకానుభవముచేయువారిలకు వలదుఃఖానుభవమునకయికాదు. స్వర్గమునందుండు వారికివలె గుఱానుభవమునకునుగాదు. భూమియందుండువారికివలె గుఱదుఃఖానుభవమునకునుగాదు. ధర్మాధర్మములచేఁగలిగినవియుఁగావనిస్తుతించి ముఱిల భగవంతునుద్దేశించి నీయవతారములు సాధువరిత్రాణ, దుష్కృతపీనాశ, ధర్మసంస్థాపనములకయిచేయఁబడినవియని నీవే భగవద్గీతయందుఁజెప్పియు

న్నాడవుగదా. అట్టిసీలీలలను ఈపాచ్చాపరిహాసముచేయుచున్నాడు. విండుసీభక్తడ
నగునన్నును నాచేరజేయఁబడు సీవిషయముగూర్చినమును వినుచుండుసాధువులను పరిభ
వింపఁబూనుకొనియున్నాడు. నాకయి నేను వగవలేదు. సాధువులకయివగచెదను. ఈసమ
యమున సీయతిహానుషచేష్టితమునుజూపి నీదివ్యప్రభావమును వ్యక్తముచేయుము. గజేంద్ర
నిరక్షించినదియు, ద్రువునికిసర్వోత్కృష్టపదవినిచ్చినదియు, ద్రావణికివస్త్రప్రదానముచే
సినదియు, ప్రహ్లాదునికయిసభాస్థంభమున నవతరించినదియు నిజముగనేనియిప్పుడు సీయ
తిహానుషచేష్టితమునుజూపవలయు. అట్లుచేయవేని నీదివ్యచరిత్రములనబద్ధమని యీపా
చ్చాదురు త్రులాడునదివిని లోకులందఱును నాశ్చికులగుదురు. సీవిషయముగునిందను విని నే
నెట్లుసహించునని విన్నవించఁగా చిత్రరూపముయియుండిన పండరినాథుఁడు పాచ్చామొవ
లగునందఱునుజూచుచుండమూరు తెఱచి రాధమడిచియిచ్చుతాంబూలమును స్వీకరించెను.
రాధచేతనుండినతాంబూలమవృశ్యమయ్యెను. అపుడచటనుండినభాగవతులందఱు మైకు
ఱచిన్మృత్యముచేయుచు శ్రీపండరినాథునిఁగీర్తించి మహానుభావుడయిన యీలల్లిబోసాహే
లు శ్రీపాండురంగనియవతారమనికొనియాడిరి. పాచ్చాఅత్యాశ్చర్యమును జెంది భాగవతా
గ్రంథిఁబఱచి లద్దిబోసాహేలునకు సాష్టాంగవందనముచేసి మహాత్మా! నీప్రభావమునెఱుఁగక
యవచారవడితిని. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ నీకత్యంతము విధేయుడయియున్నాడు. భాగవతో
త్తములగు కపిరోదాసులు మొదలగువారిప్రభావమును, వారికిభగవంతుఁడు వశవర్తియయి
యుండినవై భవమును, భగవంతుడవతారములుచే నెననుకభలును కల్పనలని పరిహాసముచే
యుచుంటిని. ఇప్పుడు సీయనుగ్రహముచే అన్నియు నిజములనియెఱిగితిని. శ్రీమత్పండరి
నాథుఁడు నీకు విధేయుఁడై యుండ నీకసాధ్యమెద్ది యనులేదు. చిత్రరూపియగుశ్రీకృష్ణుఁడు
రాధయిచ్చుతాంబూలమును స్వీకరించినది వింతకాదు. నీవుకీరితివేనియిచ్చట వ్రాయఁబడి
యుండు భగవద్భాగవతచిత్రరూపములన్నియు మూర్తికరించునటుకు సందియములేదు.
భగవంతునియవతారములవలె సీయవతారమును లోకోజ్ఞీవనార్థము చేయఁబడినదని యెఱిం
గితిని. భవార్జవమగున్నడనగునాకు సీయభిమానము నెడినావసుఁగఁగియుద్ధరించుము. భాగవ
తాభిమానముచే మనుష్యవశువత్తులు పరమపదమును జెందుననుప్రమాణము నావిషయమున
ననుభవనీధృతుగునట్లుచేయవలయుననిప్రార్థించఁగా లద్దిబోసాహేలు ఓరాజా! లోకము
నందలిరాజులు అజ్ఞానముచేనంధులయి హేయమై త్యాజ్యముగుశరీరమున విశేషాభిమానము
నుంచిరి. వారలీభూమినాకెట్లు వశపడును. నాపుత్రునికెట్లువశపడును. నాకుఱమువారికెట్లు
వశమయియుండును. దీనికిఁదగినయుపాయమును జేయవలయునను చింతతోఁగూడినవా
రయొగతించిరి. ఇప్పుడుండురాజులును మునుపటిరాజులును వారికి మునుపటివారును, ఇం
కఁగలుగఁగలరాజులును, వారిని వెంబడించి రాఁగఱవారును ఇట్టివారేయగుదురు. భూదేవి
యీరాజులనుజూచి బుద్ధిమంతులగురాజులకేలయిట్టి యజ్ఞానముగఱిగియున్నది. నీటిబు
గ్గకు సమముగుశరీరగ్గితిని కాశ్వేతమనితలఁచుచున్నారు. మొదటతప్పుజెఱుఁగించి సిద్ధపత్ర
ముముగఁగుండులను, సేవకులను, లోకులను, జెఱుఁగించియంతకుమీఁద శత్రువులను జెఱుఁ
గవలయుననితలఁచుచున్నారు. ఇట్లు శత్రువులను జెఱుఁగించుచుచే సముద్రపరిశోధితముగు
మిసంతయుసాధారణము చేసికొనవచ్చుననుచే రాసనుజెందియున్నందుచున్నారేగాని భృ

తృపుసమీపించియున్నదని యెఱుగకయున్నారు. మంచిది. వారలు తలచునట్లు సముద్ర
పరివేష్టితభూమండలము వారలకు : స్వాధీనమయినను దీనికి మొదటికారణమగునాత్మజయ
మునకిదియొకప్రయోజనమగునా? కానేరదు. మోక్షముగదా ఆత్మజయమునకు ప్రయో
జనమగును. ఓహూయిట్లుతలచి పాటుపడినతాతతండ్రి మొదలగువారందఱు తమతోడ
తీసికొనిపోనేరక విడిచిపోయిననన్ను వారలబిడ్డలు స్వాధీనముచేసికొనవలయుననితలచు
చున్నారుగదా. ఇదియేమిమాధవ్యభావము. అహంకారయుక్తులగుసీరాజులలో పితృపు
త్రులకును, అన్నదమ్ములకును నానిమిత్తము మోహముచే యుద్ధముకలుగుచున్నదిగదా. ఈ
భూమియంతయునాది. నావంశమువారికిదిశాశ్వతము అనునీనబుద్ధి సకలరాజులకును, త
మకుమునుపటివారిమరణమునకు పిదపఁగలిగియేయున్నది. ఇదియాశ్చర్యము. ఇట్టిమకుతను
జెంది నన్నుదీసికొని పోనేరక విడిచి మరణమును జెందినయొకనిఁజూచియు పిదపకలుగువా
నిచిత్తముననిట్టిమకుతయెట్లు కలుగుచున్నది. తమదూతలముఖముగనన్యరాజులకు ఈభూమి
నాది. నీవుదీనినివిడిచిపొమ్మనిచెప్పివంపురాజులను జూడఁగా నాకు మిగులసప్తకలుగు
చున్నదనిభూదేవిచెప్పెనని జనకచక్రవర్తి అనితమహామునిచెప్పెను. మహాబలవంతులయి
మహాపీఠ్యవంతులయి యవరిమితైశ్వర్యవంతులయియుండినయిట్లెవరు, జిహ్వా, మాంధాత, సగ
రుఁడు, రఘు, యయాతి, నమఃపుండు మొదలగువారు కాలబలముచే నేమియులేక మర
ణమును జెంది కథలయందు చెప్పఁబడఁదగినవారయి యుండుటనుజూచియు వివేకియగు
వాఁడెవఁడు భార్య, పుత్ర, గృహ, ష్ట్రాదులయందు మకుతనుంచును. మహాబలముగలభు
జములతోఁగూడియుండియనేకసంవత్సరములు తపముచేసి గొప్పశలములను జెంది యాగా
దులఁజేసి మిగులఁగి ర్తివంతులయియుండినవారును కాలబలముచే కాలభర్తమునైంది కథ
లయందేచెప్పఁబడినవారైరి. పృథుచక్రవర్తి సమస్తశత్రువులనుజయించి సకలలోకముల
కురాకపోకలను జేయుచుండెనుగదా? అట్టివాఁడును నిష్పనఁబడినదాదినై కాలచక్రము
నకు లోఁబడియొకనిమిషమునఁదెచ్చిపోయెను. ఎవఁడు సమస్తశత్రువులను నాశముచేసి
సమస్తద్యవములను స్వాధీనముచేసికొని గౌరవముతోడ భూమినేలెసాయెట్టికార్యవిర్యా
ర్థునుఁడుకథలయందుఁజెప్పఁబడునపుడిట్టివాఁడొకఁడుండెనాయనుసందేహమునకుఁగదా
యాశ్చర్యదమగుచున్నది. సమస్తదిక్కులయందును శ్లాఘింపఁబడుసంపదయు, కీర్తిప్రతాప
ములునుగలరావణుఁడు మొదలగువారిశరీరములు కాల్యుఁబడి శేషించిన బాడివయు యము
నిదృష్టిచే లోకమున లేకపోయెనుగదా. భీ-భీ-విమిసంపదలు? మాంధాతయని పేరువహించిన
చక్రవర్తియు కథకేలత్వ్యమయియుండుటనుజూచి యెట్టిబుద్ధిహీనుఁడును మకుతను జెందఁ
డు. మహామూఁకాయుక్తులయి మనుపు భూమినేలిన రాజులుచెందినగతిని నిష్పటి రాజులును,
ఇఁకనురాఁగలరాజులును చెందుదురు. దీని నెఱిఁగి బుద్ధిశాలియగుమనుజుఁడు తనయందు
మకుతను వర్ణింపవలయును. ఇట్లుండ పుత్ర, దార, గృహ, ష్ట్రా, దులయందు మకుతకూడ
దనివేమిగఁజెప్పవలసినదితేదు. ఓరాజా! నీవునేనుజేసినకాతోపదేశమును నీమనంబునసూని
నీయాత్మభారమును భగవదధీనముచేసి నిర్మరుఁడవయియుంటివేని నీకు మోక్షము కరతలా
మలకమయియుండునని లద్దిబ్ సాహేబుచేసినకాతోపదేశమును విని వైరాగ్యశీలుఁడయి
యతనియనుగ్రహమును జెంది పాశ్చాత్యస్థానమునకుఁబోయెను.

శ్రీరాధాపతయేనమః.

ఏలదియాటవయధ్యాయము.

సంతో బాచరిత్రము.

సంతో బాయను భాగవతుడధితై శ్వర్యవంతుడయ్యుండెను. రాజితనికి కొంతభూమియిచ్చియుండెను. ఇతడు భగవద్భక్తితోఁగూడియుండెను. ఒకప్పుడు జారిభజనముభరగుచోట తుక్కారాంస్వామిపాడినక్తిరనలను విని సంతట నితనికి వై రాగ్యము జనించి తనలోనిట్లనిచింతించెను. ఎన్నాళ్లుజీవించినను మరణముతప్పదు. భోగంబులు శాశ్వతములుకావు. మనుష్యశరీరముమిగులదర్శభమయినది. ఇట్టిశరీరమునుజెంది కాలమును వ్యర్థముగఁజూడగొట్టుట న్యాయముగాదు. (నందంతుడిత ఆదిత్యే | నందంత్యస్తమితేరవే | ఆత్మసోనావబుద్ధ్యంతే | మనుష్యాజీవితక్షయం) అనఁగా సూర్యుడగుచున్నది ప్రవ్యర్థముచేయవచ్చుననియు, సూర్యుడ స్తమించిన విషయానుభవముచేయవచ్చుననియుమనుషులొనరించెదరేకానియదయాస్తమయములచే నాయుష్కాలమువ్యయమగుచున్నదని యొకరైననుగమనించుటలేదు. మహానుభావుడగుతుక్కారాంస్వామిపాడినక్తిరనములు నాకువిరక్తిబీజముయ్యెను. నేనికను ప్రతదారగృహక్షేత్రాది సర్వసంగపరిత్యాగముచేసి విజనస్థలంబునవసించి చందమూలంబులనాహరంబుగఁగొని భగవద్భావముచేయుచు శ్రీపాండురంగనిపాదపద్మములయందు స్యస్తభరుడనయి కాలమునుగడపెదనని నిశ్చయించి తనచెంతనుండి నదాసజనంబులనుజూచి నేనిదివఱకు యజమానుడననియు, మీరు దాసులరనియుండలచియుంటిని. తుక్కారాంస్వామియుపదేశముచే సర్వాత్మలును భగవద్దాసులనితెలిసికొంటిని. నేనిదివఱకు మీచేదబనులుగొనినతప్పను మన్నించి మీరు యథేచ్ఛగపొండనిచెప్పి తనస్థితి సంతయును దీనజనులకిచ్చియొక ఓర్వవస్త్రమును ధరించుకొనిలజ్జవిడిచి శ్రీరామనామస్తరణముచేయుచు, సృత్యముచేయుచు భీమనదితోడమఱియొకనదిసంగమించుస్థలమునకుఁబోయియానదులకుధ్య ప్రదేశమున వాసముచేయుచునానందపరవతుండయి శ్రీపుండరీకవరదునిని ధ్యానించుచుండెను.

దీనిజూచినవారందఱును సంతోబావై రాగ్యమునకు మిగులనాశ్చర్యపడిరి. సంతోబాయిల్లువిడిచి యడవికిఁబోవునపుడతనితల్లియడ్డమువచ్చి యడవికిఁబోవలదనియెంతగప్రాధింపినను అతడు వినకపోయెనుగాన వ్యసనమునుజెంది యెవ్విధముననయిననుదనపుత్రునినింటికిరప్పింపవలయునని చింతించి తనకోడలినిబిలిచి నీవు నీభర్తయొద్దకుఁబోయి యతని నెవ్విధముననయినను ప్రార్థించియింటికెదిలుచుకొనిరమ్మని నియమించి యొకపల్లకిలోఁగూర్చుండఁజెట్టిపంపెను. ఆయువతి తనభర్తయొద్దకువచ్చియతనికి ప్రదక్షిణనమస్కారములచేసి నిలుచుండగా సంతోబా తనభార్యనవలొకించి యోసీ! నీవేలయచటికి వచ్చితివి. ఇంటికిపొమ్మనిచెప్పి హాసముగ భగవద్భావముచేయుచుండెను. ఆయువతి వివేకవంతురాలుకాన కొంతనేపూరకుండినమయమెఱింగి భర్తకు వందనముచేసి యోప్రాణనాథా! (నస్త్రీస్వాతంత్ర్యమర్హం) అనువాక్యము నీవెఱుంగనిదికాదు. పుష్పమునువిడిచి పరిమళమును, సూర్యునివిడిచి తత్ప్రభమును వేఱుకానిచందమున నేను నీకనన్యనయియుందును.

ఇట్టిసన్ను. ఇంటికి పొమ్మని చెప్పటట నీకుధర్మముకాదు. మత్స్యముజలమునువిడిచి జీవించు నేరనట్లు నిన్నువిడిచిననుజీవించు నేరను. పురుషునివిడిచి యతనిపైనిదవేలుఫలమున నెట్లు నిలుచును. అనివిన్నవింపిన భార్యకూటలను విని సంతోబాచరిత్రముచేసి యోచనితా! తుక్కారాంస్వామియుపదేశముచే నాకువైరాగ్యము నీధించెను. లోకులు తాపత్రయదంఢి ముననుభవింపుచుండియు దుఃఖములయందు గుఱివ్రాంతిని జెందియున్నారు. ఆతాపత్రయ శ్మభావమునుచెప్పెదనుమినుము. ఆధ్యాత్మికము, ఆధిభౌతికము, ఆధిదైవికము అని తాపము మూడువిధములు. అందు ఆధ్యాత్మికమనగా తనయాత్మను, దేహమునుననుసరించుచులుగు దుఃఖము. అదిశారీరమనియు, మానసమనియు ద్వివిధము. శరీరసంబంధమగుతాపము బహు విధములయియుండును. అందుఁగొన్నిటినిచెప్పెదను. తలసెప్పి, పీనస, బిర్బరము, గుల్మము, నైర్దురుబేది, సోబె, శ్వాసము, వాంతి, కంటిసెప్పి, అతిసారము, కుష్మము, వాయురోగము, ఇట్లునేకవిధములయియుండును. ఇకనుమానమును జెప్పెదనుమినుము. కామము, క్రోధము, భయము, ద్వేషము, లోభము, మోహము, దుఃఖము, అగూఢ్య, యవమానము మొదలగునవియనంతములయియుండును. ఆధిభౌతికమనగా జంతువులవలనఁగలుగునది. చ్యుగ్మ, పక్షి, మనుష్యు, పిశాచ, సర్ప, రాక్షసాదులచేఁగలుగునవికాన నవియు బహువిధములయియుండును. ఆధిదైవికమనగా దైవముచేఁగలుగునవి. చలి, గాలి, ఉష్ణుదము, వర్షము, పిడుగు, మొదలగువానిచేఁగలుగును. కాననిదియుబహువిధములయియుండును. ఈతాపములుమూడును గర్భముచేతను, జన్మముచేతను, మరణముచేతను, వాక్యకృమముచేతను నరకముచేతను గలుగఁజేయఁబడి పెక్కువేలవిధములయియుండును. వానిని వివరించెదనుమినుము. జంతువు మిగులఘోర్ముగు శరీరముకలదయియనేకమలములతోఁగూడినగర్భము నందొకవిధమగుతోలుచే మాయఁబడి మిగులవంఢబడినవీఁపుయొక్కయు, కంఠముయొక్కయు నెముకలనుగలదయి తల్లిభుజించునట్టి పులుగు, చేఁడు, కారము, ఉష్ణ మొదలగునరకములసారము శరీరముమీఁదసోఁకుటచే మిగులవేదనను జెంది తనశరీరమును గదలించవశక్తి లేక మలమూత్రముల నెడియడుగులతోఁబడియుండి దుఃఖమునేయనుభవించుచు శ్వాసమును విడువలేక జ్ఞానముమాత్రముగలిగి గతించినపెక్కుజన్మంబులను స్మరించి మహావ్యసనమును జెంది కర్మబద్ధమయియుండును. పిదపజన్మించునపుడు బ్రహ్మదేవునిచే ప్రేరితమగునొక మారుతముచే నెముకలునలిగిపోవునట్లు పీడింపఁబడిమలమూత్రములచేతను, శుక్లశోణితములచేతను పూయఁబడినముఖముకలిగిమిగులబలిష్ఠమగు ప్రసూతివాయువుచే తలక్రిందుగ త్రిప్పఁబడి మిగులకష్టముతోడ తల్లిగర్భమునుండి వెలువటవచ్చును. జనించినపిదప వెలువలి గాలిదేహముమీఁద స్ఫురించినంతట పెద్దమార్పును జెంది మనువుండినజ్ఞానమునుబోగొట్టుకొని గర్భమునుండి వడునపుడు ముండ్లచే గ్రుచ్చఁబడునట్లును, అంఘములచేఁగోయఁబడి నట్లును బాధను జెంది దుర్బంధమయి వ్రణసదృశమగుయోనిద్వారమునుండి పురుగువలె భూమియందుఁబడును. పిదప తానుగాఁగొనుటకును, పొరలుటకును శక్తిలేక స్నానాహారాదులను వరులయిచ్చానుగుణముగఁజెందుచు మఱియుమాత్రాదులచే నశుద్ధమగుపడక యందుఁబడియుండి చీమలు, దోమలు, నల్లులు మొదలగుజంతువులు తన్నుగఱచు నపుడు పానిని నిగ్రహించలేక మోడ్చుననశక్తుఁడైయుండును. ఇట్లుజన్మదుఃఖములను, పిదపఁగలుగు

దుఃఖములను ఆధిభౌతికాదిదుఃఖములను అత్యంతశైశవావస్థయందుఁజెందుచున్నది. పిదప పెఱిగి యావస్థమును జెందునపుడు మనుష్యుఁడజ్ఞానాంధకారముచేఁగవ్వఁబడియున్నాఁడు. కానమూఁగుఁడయిన నెవఁడు? ఎచటనుండివచ్చితిని? ఎచటికిఁజొంగలవాఁడను? నా కేమిఫలము? నేనేకట్టుచేకట్టఁబడి యున్నాఁడను? కారణమిది? కారణముకానిదెది? చేయఁదగినదెది? చేయఁగూడనిదెది? చెప్పఁదగినదెది? చెప్పఁగూడనిదెది? విదిధర్మము? విది అధర్మము? ఎచటనున్నాను? ఎట్లున్నాను? ఎదిగుణవంతమయినది? ఎదిదోషయుక్తమయినది? అనియొకటివలెనైనట్లుఁగఁలేనివాఁడయ్యున్నాఁడు. ఇట్లుమృగములవలె మూఁగుఁడయి యాహారమైభుజములనేముఖ్యముగఁగొని యజ్ఞానముచేఁగలుగు బహుదుఃఖములననుభవించుచున్నాఁడు. అజ్ఞానముతమోగుణవికారమైయుండును. అందుచే మనుజుఁడు యెఱ్ఱకార్యములను జేయునట్లు పాపఁగుచున్నది. అందువలన వైదికకర్మములనడవకున్నవి. కర్మలోపముచే నరకము కలుగుచున్నది. కాననజ్ఞానికిహవరములయందు దుఃఖముధికమగుచున్నది. ఇట్లుయావస్థమును దాటి వార్ధక్యము వచ్చునపుడు శరీరముకృశించి, యంగసంఘలు వదలి, పండ్లాడియూడి వెండ్రుకలునఱసి నరములుప్రకాశించి కొంచెము దూరముననుండు వానినిగ్రహింపలేక నల్లగొడ్డులోవలికిపోయి నానీకాద్యారమునుండి వెండ్రుకలు రాలునుండ శరీరమునవణఁకుగలిగియెముకలుబయలుపడి వెన్నెముకవంగి దీపనముమందమై యాహారము గూడ్చుమై వ్యాపారములుకొంచెమై నడచుటయు, లేచుటయు, వవ్వఁగించుటయు కష్టసాధ్యమయి చెవులువిసక కన్నులు తెలియక నొటినుండి బొల్లుకాటుచుండ తపించుచుండును. ఇట్లు సకలేంద్రియంబులు స్వాధీనములయి మరణముసమీపించియుండునపుడు మునుపు తాననుభవించిన వానిని తలఁచుకొనిమనఁగు శిథిలమైయొకమాటచెప్పటకు మిగులఁగవ్వవడుచు దీర్ఘశ్వాసము గలుగుటచే మిగులనాయాసమును, నిద్రారాశిత్యమును జెందిలేచుటకును, గూర్చుండుటకును, పరుల సహాయముకావలసియుండుటచే నేవకులు, బిడ్డలు, భార్యలు మొదలగు వారిచేనవహానింపఁబడుచు నెకశుద్ధియులేక భుజించుటకును, నడచుటకును తన మనఁసునందెల్లవృత్తులను అత్యాశగలవాఁడయి తనపనివాండ్రు పరిహాసముచేయుచుండ, బంధువులసహ్యముపడుచుండ తనయావనానుభవమును, పూర్వజన్మానుభవమువలె స్మరించి మనస్తాపముతోడ పెద్ద యూపిరివిడుచుచుండును. ఇట్లు వార్ధక్యదుఃఖములననుభవించి మరణమును జెందును. ఆమరణదశయందు సంభవించు దుఃఖములనువినుము. కరచరణకంఠముల సంఘటుపిడి మిగులవణఁకుచు స్వాధీనముతప్పి కొంతనేపు వివేకమును, గొంతనేపుమైకమును జెందుచు ఈపదార్థములెల్లగుసొందని బిడ్డలు, స్త్రీలు, ఇండ్లు, పశువులు, ధనము, ధాన్యము, మొదలగువానియందలిమమతచే చలించుచుండ ఉంపములవలెనతిక్రూరములయి యనుశరసదృశములగుహాహవాగులచే ప్రాణముపెల్లగిలఁగా కన్నులు చుట్టుచుండఁగా కాలక్షేపముచేతులను విదుర్చుచు నాలుకయు, పెదవియు, శోషించి యుధానవాయువులేచి దుఃఖపఱుపఁగా కంఠస్వరమణఁపఁబడిగుఱు, గుఱుశబ్దముచేయుచునధికమగుతాపమును, ఘోరమును, దాహమును, జెంది యనుకింకరులచే పీడింపఁబడి బహుప్రమాదముతోడ దేహమును విడిచి బయలుపడును. తోడనేయాతనాదేహమును జెందును. ఇప్పుడుచెప్పఁబడిన దుఃఖములును మఱియు బహువిధములగుదుఃఖములును మరణకాలమునందు సంభవించును. చచ్చిన పిదప

మనుజులు నరకమునఁబడునవస్థలనువినుము. యమకింకరులు మొదటపాశములచేఁ గట్టిగఁ గట్టిపీడించుటయు, వెనుకదండములచేఁ బ్రహరించుటయు, నుగ్రుండగుయమునిఁ జూచుటయు, కష్టమగు దారినడచుటయు, దుఃఖములనుభవించుటయు, వెనుకవేడియగునిగుక, యగ్నియంత్రము, ఖడ్గాద్యాయుధములు వీనిచే నానరకమునఁజెందుదాదలమిగులక్రూరమై యుండును. అంశకులచేఁగోయఁబడియు, మూసయందువేసి కావఁబడియు, గొడ్డల్లచే చీల్చిబడియు, భూమియందు పూడ్చబడియు, శూలములయందు ద్రుచ్చబడియు, పులిసూట వేయఁబడియు, గ్రద్దలచేపెఱుకఁబడియు, క్రూరమృగములచేకఱవఁబడియు, నూనెకుండల యందుంచికావఁబడియు, లవణపంకమున పొరలింపఁబడియు నున్నతప్రదేశములనుండి త్రోయఁబడియు, యంత్రములయందెక్కించి విసరివేయఁబడియు నిట్లుపాపఫలముగ మనుష్యులు నరకముననుభవించుదుఃఖములు లెక్కించిచెప్పవలయు సాధ్యముకాదు. దుఃఖపరంభర నరకమున మాత్రముకాదు. స్వర్గమునందునుగలదు. ఎట్లనినస్వర్గానుభవము చేయుచుండునపుడు పుణ్యము తయించి యింకను మనముత్రోయఁబడఁబోయెదమను తలంపుచే భయముగలుగునపుడు మనసునకు మహాదుఃఖము కలుగును. ఇట్లు నరకాదులనుభవించి మఱిగర్భమునఁబ్రవేశించి పుట్టుచున్నాఁడు. ఈరీతినిపుట్టుచు, చచ్చుచు, గతాంతము చేయుచున్నాఁడు. మఱియు పుట్టినతోడనయినను, బాల్యమందయినను, యౌవనమందయినను మధ్యవయస్సునందయినను, వార్ధక్యమునందయినను మరణమునకు నీడ్పడఁబడియున్నాఁడు. జీవించియుండునపుడు నానావిధములగుదుఃఖములచే పరివేష్టించబడి దూదిచేమట్టఁబడియుండు బీజములవలెనున్నాఁడు. మఱియు ద్రవ్యార్థనముననును, దానిరక్షణమందును, తద్విశాసమునందును, తనయిష్టలకుఁ గష్టములు వచ్చునపుడును మనుజుల కనేకదుఃఖములుగలుగుచున్నవి. ఏయేవదార్థము పురుషులకు గుఱరావమయియున్నదో యదియేదుఃఖమనెడివృక్షమునకు బీజమయియున్నది. కళత్ర, పుత్ర, మిత్ర, ధన, గృహ, డేత్రా, దులవలన పురుషునికెంతదుఃఖముకలుగుచున్నదో యంతగుఱముకలుగదు. ఇట్లు సంసారదుఃఖమనునెండచే తపింపఁబడుమనుజులకు మోక్షమనెడివృక్షము నీడతప్ప మఱియెందును గుఱముగలుగదు. కాన గర్భజన్మవార్ధక్యాదులయందు మనుజులకుఁగలుగు తాపత్రయమునకొషధమేదియనిన మఱియొకగుఱముననతిశయముతోచుచుండునట్టి మహాగుఱరావమయి, దుఃఖసంబంధలేశములేనిదయి, నిత్యమయి, యుండు భగవత్ప్రాప్తియే యనినాయభిప్రాయము. కాన వివేకియగుమనుజుఁడగు హేయగుణరహితుఁడయి, సకల సద్గుణవంతుఁడగు భగవంతునిఁజెందుటకు యత్నముచేయవలయును. ఓపనితా! తుక్కారాంసామిక్కిర్రనలను వినుటచే నాకిట్టియధ్యవసాయముగలిగెను. వస్త్రాభరణాదిసంపదల యంధిచ్ఛకలనీకును, అడవియందువసించి మనుజులు తృణించిన జీర్ణవస్త్రములను ధరించి కందమూలములచేతను, ఉంధవృత్తిచేతను, అంకలినిబోగొట్టుకొనిభగవత్పాదముచేయుచు కాలమునుగడపునాకును, సహవాసమెట్లుపొనఁగును? కాన నీవు శీఘ్రముగ్నింటికిఁబోయి నాతల్లికి శుశ్రూషచేయుచుండుము. నాతోడ వసింపవలయునని గోరుదువేని నీవునువైరాగ్య శిలవలని యుండవలయుననిచెప్పెను.

ఇట్లు సంతోబాచెప్పినమాటలను వినినంతట నతనిభార్యకు పరమవైరాగ్యముంకురించి తనవెంటపచ్చినమనుష్యులను వల్లకితోడనింటికిఁబంపి తాను ధరించియుండినయనధ్యభరణంబులనులిచి యడవిలోపాటవేసియొకజీర్ణవస్త్రమును ధరించుకొనిభర్తకు శుశ్రూష చేయుచు నతనితోడ శ్రీరామ భజనముచేయుచుండెను. సంతోబా యుద్భావనుజెంది తన భార్యనుజూచి నన్నాకలి బాధించుచున్నది. సావోమాల్సి అనుసమీపగ్రామమునకునదేహ బంధువులు వసించుచున్నారు. నీవు లజ్జివిడిచి యచటికిఁబోయి భిక్ష మెత్తుకొనిరమ్ము. అర రొట్టెకధికముగ నెవరైననిచ్చిన పరిగ్రహింపకుము. మనబంధువులసహ్యముగుపలుకులు పలికి నను నీవు మానముగనుండుమనిచెప్పి పంపెను. ఆపతివ్రత భర్తృనియమమును శిరసావహించి యాయారికిఁబోయి యొకయింటివాకిట నిలిచి శ్రీహరే! కృష్ణా! యనిపలుకును. ఇంతలోనాయంటివారు భిక్షుమిడినదీసికొనును. లేనియెడల మఱియొకయింటివాకిటికి పోవును. ఇట్లుచేయుచుండనాయూరివారలు ఈమెపాతివ్రత్యమునకును, వైరాగ్యమునకును, ఆశ్చర్యపడి యీమెనువెంబడించిపోవుచుండిరి. ఈగుదతి శ్రీహరే! కృష్ణా! గోవిందా! మాధవా! ముకుందా! మురారే! కైటభారే! జగన్నివాసా! పురుషోత్తమా! వాగుదేవా! నారాయణా! అచ్యుతా! అనంతా! పుండరీకాక్ష! పురాణపురుషా! అనిభగవన్నామములనుచ్చరించుచు వీధినిఁబోవుచు తనయూడబిడ్డయింటివాకిట నిలిచి శ్రీహరే! కృష్ణా! యనిపలికెను. సంతోబా యొక్క జ్యేష్ఠసహోదరి వీధికివచ్చి తమ్మునిభార్యనాలింగనముచేసికొని కన్నీరు విడుచుచు నిదియేమియాశ్చర్యము. నీభోగభాగ్యములను విడిచి యిట్టివైరాగ్యమును జెందినది యీశ్వరునికి సహించెనా? ఒకనాఁడైనను నడచియెఱుంగని నీవు పాపాణములతోఁగూడి కఠినమగుభూమియందెట్లు నడవ నేర్చితివి. పరపురుషులఁజూచి యెఱుంగనినీవు లజ్జివిడిచిగ్రామవీధులయందెట్లుసంచరించెదవనియేడ్వఁగా సంతోబాభార్య మానముగనుండెను. అపుడు సంతోబాసహోదరియింటిలోపలికిపోయి నేయి, చక్రైరవీనితోడ రొట్టెలనుదెచ్చియీమెకొంగునవేయవచ్చెను. ఈమె నాపురుషుఁడు కోపించును. ఈపదార్థములనేసంగీకరింపననిచెప్పెను. ఈమెయంతచెప్పిననువినక సంతోబాసహోదరి తానుదెచ్చిన పదార్థములను బలాత్కారముగ నీమెకొంగున ముడివేసిపోయెను. ఈపతివ్రత భర్తయొద్దకు వచ్చి తానుదెచ్చినపదార్థములనతనియెదుటనునిచి జరగినవృత్తాంతమును విన్నవించెను. సంతోబా తనభార్యతెచ్చిన బిక్షముసంగీకరించి తనసహోదరిపంపిననేయి, చక్రైరవీనితోఁగూడిన రొట్టెలను మఱలనామెకిచ్చి రమ్ముని భార్యకు నియమింపఁగా ఆసాధ్యయట్లుచేసితిరిగివచ్చునపుడుచింతితముగ వర్షముగురిసినదియందు పూర్ణప్రవాహమువచ్చెను. అపుడీయబల శ్రీమత్పండరినాథా! పుండరికవరదా! శ్రీరుక్మిణీవతే! యనిస్తురించుచు నేనేట్లు నాభర్తనన్నిధికిఁబోదునని చింతించుచుండ భక్తవత్సలుఁడగు పండరినాథుఁడొకయీకానివేషముధరించి యీమెకెదుటనిలిచి యోతల్లీ! శోకింపకుము. నీసహోదరుఁడను. నిన్నివ్వడనీభర్తయొద్దజేర్చెదను. నాభుజమునఁగూర్చుండుమనిచెప్పి యాయవతిని తనమూఁపునవహించుకొనినదినిదాటి యావలిగట్టున విడిచిపెట్టియోజననీ! అదిగో నీపురుషుఁడున్నాఁడు. అతనియొద్దకుపొమ్మనిచెప్పియవృత్త్యుఁడయ్యెను. ఆకాంతామణి పురుషునియొద్దకువచ్చి జరగినవృత్తాంతమును విన్నవించఁగా నతఁడమందానందమునుజెంది యోవనితా! నీభాగ్య

మేభాగ్యము. నీకు పండరినాథుడడు దర్శనమిచ్చెనని చెప్పి శ్రీరుక్మిణీపతే! నామిందనీ కేలకృప లేదు. నన్నేలయిట్లుకోధించెదవు? నీవు నాకు దర్శనమిచ్చుపర్యంతము నేను భుజింపనని చెప్పి వచ్చా ననానీనుండయి భగవద్ధ్యానముచేయుచుండెను. మఱునాఁడొకవర్తకుని స్వప్నమున పండరినాథుడవచ్చి యోరీ! నీ పుణ్యవశముచే నీకునాదర్శనమిచ్చితిని. శ్రీఘముగదివ్య భక్ష్యములతోడ పండ్రసోపేతాన్నమును దీసికొనిపోయి నాకంతరంగభక్తుడగు సంతోబాకు పేట్టుమని నియమించియదృశ్యుడయ్యెను. వర్తకుడు మేల్కొని స్వప్నమును జింతించి పర మానందభరితుడయి భగవన్నియమనానుసారముగ దివ్యాన్నమునుగొనిపోయి సంతోబాకు వందనముచేసి భగవన్నియమనము నెఱింగించి భుజింపవలయునని ప్రార్థించెను. సంతోబా ఆవర్తకునిజూచి నీకు దర్శనమిచ్చినపండరినాథుడడు నాకును దర్శనమిచ్చెనేని నేనుభుజిం చెదను. అదివఱకుభుజింపనని చెప్పెను. ఆవర్తకుడు తానుదెచ్చినపదార్థములనుతానే కొనిపోయెను. సంతోబా వైరాగ్యమునుజూచి పండరినాథునికి కృపగలిగి శ్రీరుక్మిణీసమే తుండయియతనికి దర్శన మిచ్చెను. అప్పుడు సంతోబా భగవంతునికి ప్రదక్షిణనుసాగ్గర ములుచేసి యిట్లని మ్రుతించెను. ఓస్వామీ! నీనిజస్వరూపము వాచామగోచరమయినది. భూ మియు, జలమును, అగ్నియు, వాయువును, ఆకాశమును నీవే. బుద్ధిమొదలగు చతుర్విధ మగుసంతోకరణములును, ప్రకృతియు, ప్రకృతికంఠైప్రేక్షుండగు పురుషుడనునై యున్నాడవు. అదెల్లనిన బ్రహ్మది తృణవర్యంతమగు రూపవంతములును, రూపరహితములునయికాల దేశభేదములతోఁగూడియుండెడియొప్రపంచమంతయు నీశరీరమయియున్నది. ఆదియందు నీనాభికులమునందుండి సృష్టినిమిత్తమయికలిగిన నీబ్రహ్మస్వరూపమునకు దండముసమ ర్పించెదను. ఇందుడడు, సూర్యుడడు, రుద్రుడడు, వసువులు, అశ్వినలు, మరుత్తులు, చంద్రుడడు అనుభేదములతోఁగూడియుండెడు నీదేవస్వరూపమునకు దండముసమర్పించెదను. దంధమతిశయించి వివేకము స్వల్పమయియోర్పును, మసానిగ్రహమునులేని నియగుర స్వరూపమునకు వందనముచేసెదను. మందవివేకముగు నేరూపమునందు నాడులకు అధికుముగ జ్ఞానసంచారములేకయున్నదో యష్టశబ్దాదివిషయరుచితోఁగూడిననీయక్ష స్వరూపమునకు ప్రణామముచేసెదను. మిగులక్రూరమయి, భయంకరమయి, మాయామయమయి, నల్ల నయియుండు నీరాక్షసస్వరూపమునకు వందనముచేసెదను. స్వర్గముచేరదగిన పుణ్యాత్మునికి పుణ్యఫలమునుగలుగఁజేయునీధర్మస్వరూపమునకు దండము సమర్పించెద. సంతోష మధికుమయి, సంగళూనృమై, యెందును సంచరించుశక్తికలదియయి, సిద్ధార్థమైయుండు నీ సిద్ధస్వరూపమునకు వందనముచేసెదను. అసూయాప్రపవభూమియయి, క్రూరమయి, ఉప భోగసమర్థమై పెండునాలుకలతోఁగూడియుండు నీనాగస్వరూపమునకు నమస్కరించెదను. గొప్పజ్ఞానముకలదయి, శాంతమయి, రాగద్వేషాదిదోషరహితమగుముషిరూపమయియుం డు నీవ్యాపకస్వరూపమునకు నమస్కరించెద. కల్పాంతమునందు విస్వరూపము నిరంకుశ ముగా సకలభూతములను భక్షించుచున్నదోయట్టి నీకాలస్వరూపమునకు నమస్కరించెద. విస్వరూపముకట్టకడపట దేవాదిసకలమును భక్షించి సంతసించి యానందనృత్యము చేయు సూయట్టి నీరుద్రస్వరూపమునకు పలుమాటు వందనముచేసెద. రజోగుణప్రవృత్తిచే కర్మము లనుజేయుస్వభావముగల నీసరస్వరూపమునకు బహుభక్తితోడనమస్కరించెదను. రెండు

గొరినెలతోఁగూడినవితొమ్మదియు, ఒంటిగొరినెలతోఁగూడినవియాలును, వంచనఖములతోఁగూడినవి పడుమూడును, కాఁగానిరువదియెనిమిదివిధములయి శాస్త్రమార్గమునతిక్రమించినడను స్వభావముతోఁగూడియుండు పశురూపముగు నీతామనస్వరూపమునకు భయభక్తులతో నమస్కరించెదను. యాగములకన్నిటికినంగమయి, లోకముయొక్కప్రయోజనమునకు సాధకమయి, తరు, లతా, వృక్ష, గుల్మ, తృణ, పర్వతముల నెడియూలువిధములుగల నీముఖ్యస్వరూపమునకునమస్కరించెద. దేవతిర్యజ్ఞనుష్ఠాపకమును, ఆకాశశబ్దాదినమస్తమునకును ప్రధమకారణముగు నీసర్వస్వరూపమును నేపించెదను. ప్రధానము, బుద్ధి మొదలగు రూపములతోఁగూడినసమస్తమునకన్నవేతై జ్ఞాప్యమై యద్వితీయమయి, కారణముగు ప్రధానమునకును గారణమయియుండు నీపురుషస్వరూపమునకు నమస్కరించెద. తెలుపు మొదలగునవియు, నిడుపు మొదలగునవియు, స్థూలము మొదలగునవియు లేక విశేషణరహితమయి, శుద్ధముగు బద్ధస్వరూపమునకంటె శుద్ధమయి, మహాయోగులజ్ఞానమునకువిషయమయియుండు నీముక్తపురుషస్వరూపమునకు వందనముచేసెద. ఏది నాశరీరమునందును అన్యులశరీరమునందును సకలమునందును నాశరహితమయి, యేకరూపమయి, యుండునో దేనికంటె నన్యముగుపదార్థము మఱియొకటిలేదోయట్టినిపరబ్రహ్మ స్వరూపమునకు ప్రణామముచేసెద. చేతనాచేతనాత్మకముగు నీసకలప్రపంచమును పరమపదముననుండు సకలత్వమును అవికారియై, నిత్యుండయి, యుండెడిమివని స్వరూపమయియున్నదో యట్టిసకల నిత్యకారణమయి, సర్వస్వామియయి, సర్వశక్తుండయి యుండు శ్రీవాసుదేవునినిశరణుఁ జెందెదననిస్తుతింపఁగా భగవంతుఁడానందించి సంతోబాను కృపాదృష్టిచేకటాక్షించి నేనవరతము నీచెంతవసించెదనని యనుగ్రహించియంతథానుండయ్యెను. షిక్కుట సంతోబాతనభార్యతోడ నాయరణ్యమున వసించుచు శ్రీరామభజనముచేయుచు భిక్షెన్నమును భుజించుచు సుఖముగ కాలక్షేపముచేయుచుండెను.

ఒకబ్రాహ్మణుండు తనభార్యతోడ ప్రతిదినము కలహించుచుండును. అట్లు కలహము కలుగునపుడెల్ల నతఁడు తనభార్యతోడ ఓసీ! నీవు నాయిష్టముచొప్పుననడవవేని సంతోబావలనేనును వై రాగ్యశీలుండనయి సంసారమునువిడిచి పెట్టియడవికిపోవుదునని చెప్పుచుండును. ఆయువతి తన పెనిమిటిమాటలకు మిగుల భయపడి వాఁడేమి చెప్పినను దానికంతయు లోఁబడుచుండును. ఆశ్రీవ్యసనాక్రాంతయయియొకనాఁడు భిక్షువైతనయింటివాకిటికి వచ్చిన సంతోబానుజూచి యామహాత్మునికి వందనముచేసియోస్వామి! నాభర్త మిగుల ముష్కరుండయి న్యాయములేక స్వల్పవిషయములకెల్ల ప్రతిదినము నాతోడ కలహించుచు నీవునాయిష్టప్రకారమునడవవేని సంతోబావలనేనును వై రాగ్యశీలుండనయి సంసారమును విడిచి యరణ్యమునకుఁబోవుదునని చెప్పి బెదరించుచున్నాఁడు. నీవత్సనీ! హితమునుపడేశిం చిశాంతచిత్తునిగాఁజేసి నాకుటుంబమును రక్షింపవలయునని ప్రార్థించెను. అదివినిసంతోబానవును నామెనుజూచి నీవుశోకింపకుము. ఇకమింద నీపురుషుండట్లు చెప్పినేని నీకిష్టముగునట్లు చేయవచ్చునని చెప్పము అనిబోధించి యభేచ్ఛగఁబోయెను. ఆమఱునాఁడామె భర్తయెప్పటియట్లుకలహించి యోవనితా! నీవు నాకిష్టముగునట్లు నడవవేనినేనువై రాగ్య

శిలుండనయి సంతోబాచలెనడవికి పోయెదననిచెప్పెను. అప్పుడా స్త్రీయోప్రాణనాథా! నీవు న్యాయములేని రచ్చపెట్టుకొనుచున్నాడవు. నీకిష్టమగునట్లు నడచుటకు నాకు సాధ్య పడదు. సంతోబాచలె వై రాగ్యశిలుండవయియడవికిఁబోవలయునని నీవిచ్చయింతువేని యట్లుచేయవచ్చుననిచెప్పఁగా వినియాబ్రాహ్మణుండు తనమనంబునట్లనివితర్కించెను. నేనిన్నిదిగములుగ నాభార్యతో న్యాయములేని రచ్చపెట్టుకొని సోటితో బెదరించుచు నాకు సౌఖ్యములను నెఱవేర్చుకొనుచు వచ్చితిని. ఇప్పుడీ స్త్రీనీకిష్టమగునట్లు చేయుమనిచెప్పచు న్నది. నా సోటిమాటలచే నేను చెడితిని. ఇక నేనేమిచేయుదును. అడవికిఁబోయి యొక్క పూటయియిన నేనెట్లు నిర్వహింతును. నేనిన్నాళ్లుచెప్పచు వచ్చినట్టిపుడు చేయనేని నా బంధుమిత్రులు నన్ను పరిహసించురు. ఇక నన్నెవరును లక్ష్యముచేయరు. మానహీనమగు బ్రదుకుకన్న మరణము మేలుగదా? నేనిపుడడవికిఁబోయెదను. ఆవలనాను పటివ్రాలచొప్పన నేమి జరగినను దానిననుభవించెదనని తనలో నిశ్చయించి యొకచెంబును, వస్త్రములనుకూత్రమై త్రుకొని సంతోబాయొద్దకుఁబోయియతనికి వందనముచేసి యోస్వామీ? నేనునిన్న రమగుసంసారమును త్యజించి నీసహవాసమును గోరి వచ్చితిని. నన్ననుగ్రహింపవలయునని చెప్పఁగా సంతోబా మందస్మితముచేసి యోయయా! నీవై రాగ్యమునకు సంతరించితిని. నీ వపేక్షించినట్లు నాయొద్దవసించుమనిచెప్పి యతనిచేతికొకసారకాయపాత్రమునిచ్చి నీవు నదికిఁబోయిన్నానముచేసేరమ్ము. అచటచోరభయము కలదుగాననీచెంబును, వస్త్రములనిచటనునిచిపొమ్మనిచెప్పఁగా ఆబ్రాహ్మణుండు తనచెంబును, వస్త్రములనచటనునిచి నదికిపోయిన్నానముచేసి నిత్యకర్మములననుష్ఠించుచుండఁగా ఆకలియధికముయనందున సహించనివాడయి కష్టపడుచుండెను. ఇచట సంతోబా అతనిచెంబును, వస్త్రములనెత్తిముండ్ల పొదలోపాఱవై చెను. బ్రాహ్మణుండు వచ్చియాకలి, చలి వీనిబాధలకోర్వనివాడయిసంతోబానుజూచినన్నాకలి మిగులబాధించుచున్నదనిచెప్పఁగానతఁడొక వెట్టి పుచ్చకాయ నిచ్చి నీవుదీనిభుజించుమనిచెప్పెను. ఆబ్రాహ్మణుండు దానిఁదీసికొని సోటనుంచఁగానది నమలుటకు నై తముమిగులచేదై యుండెను. అప్పుడావిప్రుండఁగోకించుచునయ్యో నేనింటనే యుండియేమియు సంపాదించకపోయినను నాభార్యను బెదరించి ప్రతిదినము మూడుపూటలు షడ్రసోపేతముగను పూర్ణముగను భుజించును. ఇట్టిసుఖజీవనగనాకు నేఁడిట్టికష్టము నాదురహంకారముచే సంభవించెను. ఈచేదయిన వెట్టి పుచ్చకాయ నేనెట్లు భుజింపవచ్చుననిగోకించుచు సంతోబానుజూచియోస్వామీ! ఈ వెట్టి పుచ్చకాయ మిగులచేదయియన్నది. దీనినినే నెట్లు భుజింతును? ఇక నెక్కినిమిషమాహారములేకుండిన నాశరీరమునందు ప్రాణములు నిలువవు. నేనేమిచేయుదుననిచెప్పఁగా సంతోబా నవ్వుచునతనిఁజూచి యోవిప్రా! వై రాగ్యశిలునకు రుచియిట్టిదనితెలియదు. నీకట్టివై రాగ్యము కలుగకుండఁగా నీవేలసంసారమును విడిచియడవికివచ్చితివనియడుగఁగా ఆపాణుండు తనచరిత్రముసంతయును ఆనుపూర్వముగ విన్నవించి కన్నీరు విడిచి శోకించెను. అప్పుడు సంతోబా నవ్వుచు నీవుశోకింపకుము. నీవెవ్వటియట్టింటికి పోయి నీభార్యతోఁగలహింపక శుభముగా కాపురముచేయుము. ఇక శిలుండసంతోబాచలె వై రాగ్యశిలుండనయియడవికిఁబోయెదనని నీభార్యను బెదరింపకయూపెతో కలహింపకయుండుటనిజమేని నాకు ప్రతిజ్ఞ చేసియమ్ము. నేనునిన్ను వెంటఁబెట్టుకొని

పోయి నీకును, నీభార్యకును సంధిచేసి నిన్నింటవిడిచిపెట్టి వచ్చెదనని చెప్పెను. అందుకా విప్రుఁడు సమ్మతించియంకను నేనట్లుచేయననియతని పాదములనంటిప్రతిజ్ఞ చేసెను. సంతోచా ఆ బ్రాహ్మణుని నతనియంటికి వెంటఁ బెట్టుకొనిపోయి తని భార్యయొద్ద విడిచి దంపతులకు ఖాతోపదేశముచేసి స్వస్థానమునకు వచ్చెను. అది మొదలదంపతుల స్వాస్థ్యమును రాగయుక్తులయి సుఖముగ జీవించుచుండిరి.

పండరిపురమునందామాధకుడై కాదశియుత్సవమునకై పెక్కువేలభక్తులు భగవత్కిర్ర నంబును, నానందతాండవమును జేయుచువచ్చిరి. అపుడు భీమనదియు, మజియొకనదియు సంతోచా వసించుస్థలమునకు సమీపమున నొకటితో నొకటి గలియుచుండునగాన సమీప గ్రామముగనరసింహపురముచేత ప్రవాహముధికమయియుండెను. యాత్రార్థము వచ్చిన భాగవతులు రేపటికామాధకుడై కాదశి. కాఁబట్టి నదీప్రవాహముధికమయియున్నది. నదిని దాఁటి మనము పండరిపురమునకుఁబోవుటకు సాధ్యపడదు. మనమేమిచేయవచ్చుననిశోకించుచుండిరి. సంతోచా ఆభాగవతులనుజూచి మీరు శోకింపకుండు. శ్రీపండరినాథునికృపచే మిక్కుండఱిను నేనావలిగట్టునఁజేర్చెదను. మీకు సూరభము వ్యర్థముకాక రేపటికి పండరి నాథునిని దర్శింపవచ్చును. శంకింపక నన్ను వెంబడించురండు. నిజభక్తులనుభవార్థ వమువలన నుండి దాఁటింపఁగలస ర్వేశ్వరుఁడీయేటిని దాఁటింపఁలేదా? శ్రీకృష్ణవతారకాలమున జరా సంధాదిదుష్టులవలన భయములేక నిజబంధువులను రక్షించుటకయి శ్రీద్రావ్యరకానగరమును నిర్మింప విశ్వకర్మనునియోగించి నాకు స్థలముకావలయును. నీవుకొంతతొలఁగిపోమ్మని సముద్రునికి నియమించినంతట నతఁడాదేవాధిదేవునాజ్ఞను శిరసా వహించి దొలఁగిపోలేదా? వసుదేవుఁడు శ్రీకృష్ణునైత్తుకొని గోకులమునకు పోవునపుడు పూర్ణప్రవాహముగల దయియుండినయమునానదియావసుదేవునికి తెరువించి మోఁకాళ్ళ కొలఁచియైయుండలేదా? ఆప్రణతా ర్థివారుఁడేగదా యాశ్రితసంరక్షణార్థమై పండరిపురమున వేంచేసియున్నాఁడు. మనరక్షణమునకయి త్రిపాద్విభూతినివిడిచి యీకర్మ భూమికి వచ్చినవాఁడు తనయందాభిముఖ్యముతోఁగూడి తన్ను నేవింపవచ్చునిజభక్తులకు నేవయొసంగుండునా? బిడ్డహంద్యము చే నన్నమడుగలేదని శోకించుతల్లిదండ్రులు డుధాతురుఁడయి యన్నమునడుగు బాలుని కాఁజరమియక యుపేక్షింతురా? మనయధ్యవసాయము కలంకరహితమైయుండునేనినంద నందనుఁడు మనకార్యమునందు జాగరూకుఁడయియుండునని చెప్పియేటిలోదిగెను. భాగవతులందఱును సంతోచావచనములను విశ్వసించి యతనిని వెంబడించిభీమనదిలోదిగిరి. అప్పుడోడచేదాఁటుటకును సాధ్యపడక పూర్ణప్రవాహమైయుండినభీమనదివారలకు దారియిచ్చి మోఁకాలిబంటిలోఁతయి యుండెను. పూర్వము శ్రీరామభద్రునిని వెంబడించి సరయానది యందు దిగిన కోసలవాగులగు జనులవలె భాగవతులందఱు శృంధరికవరదునిఁగి ర్తించుచు సంతోచా నదిలోదిగినడవనతని వెంబడించిదిగి కోలాహలముతో నావలిగట్టుచేరియతనికి ప్రదక్షిణనమస్కారములుచేసి యోమహత్మా! నీవుసాక్షాత్పండరినాథునియవతారమవనిస్తుతించి సుఖముగ విర్రలనాథునిసన్నిధికిఁబోయిచేరిరి. వెనుకవచ్చినవారలకు దాఁటఁగూడక భీమనది పూర్ణప్రవాహముకలదయియుండెను. వారలచటనుండిన వారివలన తమకుముండు

వచ్చిన భాగవతులబృందమును సంతోబా బిలుచుకొనిపోయి యావలిగట్టుచేర్చిన వృత్తాంతమును విని పరమభాగవతులాలంకారుడగు సంతోబాను స్మరించుచు పుండరీకవరదునినుతిం చుచునేటిలోదిగి మునుపటిపారివలె డేచుముగనావలిగట్టుచేరిరి. వెనుకవచ్చువారెల్లరిపద్ధతి నవలంబించి భీష్మనదిని గుకరముగదాటి పండరిపురము చేరుచుండిరి. శ్రీవిఠ్ఠలనాధుడగు సంతోబాకయి కూర్మరూపమును ధరించి భీమనదియందు ఘోరకాళ్లలో తునకులోపలసా స్నానముచేసియుండెను. సంతోబాయీతహాస్యమునెఱిగి శ్రీకూర్మరూపియగుపండరినాధు నిని పెక్కువిధంబులనుతింపుచు తనవాసస్థానమునకుఁబోయెను.

శ్రీకూర్మరూపాయనము.

నీలోబాచరిత్రము.

నీలోబాయనభాగవతోత్తముడగు శకువమాదిగుణాన్వితుడయి, పరమవైరాగ్యశీలుఁ డయి యుండెను. ఒకనాఁడతనిస్వస్థమున తుక్కారాంస్వామి ప్రత్యక్షమయి ఖాలోప దేశముచేసి శ్రీతారకమంత్రముననుగ్రహించియవృశ్యుడయ్యెను. అది మొదలు నీలోబా అన పరతము హరికి ర్తనముచేయుచు నహంకారముకారములను సమాలముగ త్యజించిసాధు పులనారాధించుచు, దీక్షలనుబోపించుచుసర్వమును భగవత్స్వరూపముగ భావించుచు సం సారమునందుండియు నెందును తగులువడక జనకచక్రవర్తివలె పరిశుద్ధహృదయుడై కాల మునుగడపుచుండెను. ఇతఁడు తనకొమార్తకు వివాహముచేయవలయునని యిత్నించి ము చూర్తము నిశ్చయముచేసి బంధుపులంబఱును పిలుపింపఁగా వారును వచ్చిచేరిరి. తానుమిగుల దరిద్రుడగుకాన వివాహమునకుఁగావలసినపదార్థములను కొద్దిగనేకరించెను. అతనిభార్య భర్తనుజూచి బంధుపులనేకులు వచ్చియున్నారు. మఱియు వివాహార్థ మనేకులువత్తురు. నీవుసంగ్రహించినవస్తువులు మిగులకొద్దిగానున్నవి. వచ్చినవారలనెల్ల నెల్లాదరింపవచ్చును. బంధువులు మొదలగువారు, వివాహమునకయి యందఱినిరప్పించివచ్చినవారికన్నము పెట్టక పోయిరని బహువిధములుగ, దూషింతురు. ఇందులకేమిచేయవచ్చుననిచెప్పి శోకింపఁగా నీలోబా తనభార్యనుజూచి యోయబలా! నీవేలశోకించెదవు? సర్వాత్మలును ఈశ్వరకు టుంబమయియున్నది. బహుకుటుంబియగు పండరినాధుడగు సర్వజ్ఞుడై సర్వశక్తుడైయు న్నాఁడు. మనయాత్మ భారమును వహించియుండు శ్రీపండరినాధుడే సర్వమును నిర్వహించుచున్నాఁడు. చేతనుండు అచిద్యావృత్తివేషమగు స్వప్రయత్నముతోఁగాడియున్నాఁ డేకాని వీనియత్నముకొంచెమైనను కార్యకరముకాదు. ద్రవ్యాపేక్షచే మిగులప్రయాస పడి బహుయత్నములుచేయువారు నష్టమునుజెందుటయు, ఏయత్నమును జేయనివారికచింత తమకు నిజేషము లభించుటయు, వైద్యును పానీంచి యాషఢనేపచేయువానికి వ్యాధిపర్థి ల్లుటయు, శరీరమునుపేక్షించి యపద్యముచేయువానికారోగ్యము కలుగుటయు మఱియు ననేకములగునెట్టి విచిత్రములను మనము కనివినియున్నారముగదా? పురుషునిదేహయాత్ర కర్తృధీనమయియున్నది. అనఁగా కర్తృసాక్షియగునీశ్వరుండుచేతనకర్తృమగుణముగభలము నిచ్చుచున్నాఁడు. ఆత్మయాత్రయ్యాశ్వరాధీనమయియున్నది. కర్తృధీనమగుదేహయాత్ర యందు తనకన్వయముకలదని తలచువాఁడు నాశ్రయింపఁడును. ఈశ్వరాధీనమగునాత్మయా

త్రయందు తనకన్వయముకలదని తలచువాడు భగవద్భక్తివ్యక్తుడు నాత్మనవహరించినవాడగును. (కింతేననకృతంపాపం । చోరేశాత్మావహరితా) అనురీతిని ఆత్మవహరముచేయు చోరునిచే సమస్తపాపములు చేయఁబడినవియగును. ఈధర్మసూక్ష్మమునెఱచి యాత్మాత్మీయములను భగవంతునికర్పించి నిర్భరుండయి, కరణకళేబరంబులను భగవద్విషయంబున వినియోగించుచు, జాగరూకుండయి వర్తించువానికి మోక్షము కరతలామలకమయి యుండును. మనకార్యమున మనకన్వయముకలిగియుండువర్యంతము మనలనీశ్వరుండఁపఱచును. మనయత్నమును, సవాసనముగవిడిచి చాతకనిష్ఠనుజెందితిమేని యట్టిమనవిషయమున శ్రీపండరినాథుండఁ కపోతనిష్ఠనుజెందును. చాతకముమేఘజలమునే ధారకముగ గొనియుండునట్లు మనము భగవత్కృపాక్షమే ధారకమనియుండవలయు. కపోతము తనయొష్ఠవచ్చిన బోయవానిని రక్షించి వానికి తనశరీరమునిచ్చినట్లు భగవంతుండఁ సాన్నిధ్యములనురక్షించియాశ్రితవరతంత్రుండయియుండును. (ప్రపన్నశ్చాతకోయద్వత్ । ప్రపత్తవ్యః కపోతవత్) అనిశాస్త్రముచెప్పచున్నది. ద్రావతితన్ను భగవంతుండఁ రక్షింపవలయుననునధ్యవసాయముతోడ గోవిందునిశరణుజెందియు మహాసభయందు మానహానికలుగునని శంకించి తనచేతితోవస్త్రమును బట్టుకొనియుండువర్యంతము భగవంతుండగుగ్రహింపక యామె లజ్జవిడిచి వస్త్రమునుబట్టుకొనియుండు చేతులనువిడిచినపిదప భగవదనుగ్రహముచేనక్షయవస్త్రములుకలిగెను. రావణుఁడొకనాటియుద్ధమున రామునిచేఁజక్కఁగవర్దింపఁబడి తననైనవ్యమును, ధనుర్పాణాదిసాధనములను బోగొట్టుకొని విడిగినవింటిని దురభిమానముచే బట్టుకొనియుండువర్యంతము రాముండతనిపై బాణములు వేయుచుండి (చచాలచాపంచము మోచవీరః) అనురీతిని శ్రీరామునిబాణములకు చలించి యావింటినివిడిచిపెట్టినపిదప రణధర్మవేదియగు రాముండఁ రావణా! నీవెంతయునాబాణములచేఁ గొట్టఁబడినవిట్టివి. నిరాయుధుండవగునిన్ను నేనేమియుచేయను. నీవింటికిపోయి యలసటఁదీర్చుకొని బలములను గూర్చుకొని రేపు యుద్ధమునకురమ్మనిచెప్పి వంపెను. కానపురుషుండఁ లజ్జాప్రయత్నంబులనువిడిచి తనయాత్మభారమును భగవంతునికర్పించువఱకు వీనిరక్షణమున భగవంతుండఁపఱచుచియుండును. భగవదుపేక్షచే స్వకృతపుణ్యపాపకర్మానుగుణముగ స్వర్గనరకములకు పోవుచు మఱల గర్భమునప్రవేశించి జన్మించుచు గతాగతములను జేయుచుండును. గాలికి మయి యాకాశమున నెగయుచుండుపదార్థముమీఁదనుకరాయినుంచిన నదియెగురక నిలుచునట్లు చేతనుండఁ తనయాత్మభారమును భగవంతునికర్పించి పరతంత్రుండయియుండెనేని యాభగవత్పారతంత్ర్యమును పాపాణము కర్మమునవాయువశముచే నిలుకడలేక సంచరించుచుండునాత్మకు భగవచ్ఛరణారవిందములయందు అచంచలస్థితిని గలుగఁజేయును. (పారతంత్ర్యంపరేఘంసి । ప్రాప్యనిర్గతబంధనః । స్వాతంత్ర్యమతులంప్రాప్య । మోదతేదివి దేవవత్) అనఁగా పరమపురునియందు పారతంత్ర్యమునుజెందినవాండఁ భగవత్కృపాక్షముచే బంధవిముక్తుండయి పరమపదమును జెందియద్వితీయముగస్వాతంత్ర్యముతోఁగూడి భగవంతుని ఆనందసామ్యమును జెందును. ఇట్టి పారతంత్ర్యముతోఁగూడియుండు శరణాగత నిష్ఠునిదేహయాత్రభారమును, ఆత్మయాత్రభారమును భగవంతుండఁతానేవహించియున్నాడనుటకు సందేహములేదు. ఉద్ధవునియంతముచే దేవునగరమున నవతరించిన తుక్కారం

స్వామి నాస్వప్నమున సాక్షాత్కరించి నాకీవరమార్గమునుపదేశించెను. ఓయితవా! నీవుశోకమునువిడిచి వండరినాధునిలీలలన్నజూచుచుండుము. (గోపురధారివకుటుంబధారి) అనురీతిని గోపురధారియగుజామ్ముకు గోపురభారవహనమున నెంతయన్వయముగలదోయంతయన్వయభేతన్నకుటుంబధారియని తలచియుండువానికిని కుటుంబభారవహనమునందుఁగలిగియున్నది. గోపురధారియగుజామ్ము విడిగి నేలఁగూలిసంతట గోపురమునకపాయముకలదా? అట్లునేను కుటుంబనిర్వాహకుఁడనని యభిమానించియుండువాఁడు మృతుఁడయినను ఆకుటుంబమునకవద్యములేదు. కానభగవత్కుటుంబమగు మనము బహుకుటుంబియగు నీశ్వరునికి పరతంత్రులమయి వానిసన్నివేశము ధ్యానించుచుండుట మనకు స్వరూపమయియున్నది. దీనికన్యగమగునడువడి వ్యభిచారమగును. అట్టివ్యభిచారులుయమవశ్యులగుదురు. ఓయితవా! నీవును నావలె తుక్కారాంస్వామియందాచార్యప్రతిపత్తివేసి భగవన్నస్తభరవయియుండువేని నన్నుగమించి పునరావృత్తిరహిత మోక్షమును జెందుదువని చెప్పిన భర్తృవచనముల కానందించి పుండరీకరదనిని ధ్యానించుచుండెను.

ఇట్లుండ శ్రీవండరినాథుఁడొక బ్రాహ్మణరూపముభరించి తనవస్త్రముకొంగున బియ్యము, వవ్వు మొదలగువదార్థములను కొద్దిగఁగట్టుకొనివచ్చి నీలోబానుజూచి నేనుదరింపఁడను. ఆచలిచే బాధింపఁబడుచున్నాను. నేనుకొంగునముడివేసితెచ్చినవదార్థములను తిసికొని నాకన్నముపెట్టుమనియడిగెను. దానికినీలోబానవ్వును ఓయివి! పెండ్లియింట నీకొకనికన్నములేకపోయేనా? నీవుయభేష్టముగ భుజించిపొమ్ము. నీవుతెచ్చినవస్తువులు నాకు వలదనిచెప్పెను. అదివిని బ్రాహ్మణుఁడొసజ్జినాగ్రేసరా! (అసంతుష్టోద్వేషోనష్టః) అను రీతినిఅసంతుష్టుఁడగుబ్రాహ్మణుఁడు నశించును. నేనన్నార్థిని. నీవునాయాఁకలినిదీర్తువేని తృప్తుఁడనగుదును. నాకొంగుననుండువస్తువులతో పిమ్మట నాకేమివనియున్నది. నీవీవదార్థములసంగీకరింపవేని నేనునీయింట భుజింపననిచెప్పఁగావిని నీలోబా తనభార్యనుబిలిచియొవిఁపుఁడు తెచ్చినవదార్థములనుదీసికొని యతనికి షడ్రసోపేతమగునన్నముపెట్టుమని నియమించెను. అందుకావిఁపుఁడు సంతసించి తనకొంగుననున్నవస్తువులను నీలోబాభార్యచేతికిచ్చియోతల్లి! వివాహమునకయి నీభర్తనేకరించినవదార్థములతో ఈవస్తువులనుగలుపుమనిచెప్పెను. ఆయువతియట్లుచేసియతనికి షడ్రసోపేతమగునన్నమునిడియతనియొకలినిమాన్వి పరితృప్తునిజేసెను. ఆబ్రాహ్మణుఁడు నాటిరాత్రియటవసించి మఱునాఁడువయమున నీలోబానుజూచి నీయింటివివాహమునకు నన్ను స్వయంపాకిగానుంచుకొనుము. నేనెడఁకయిననతిశ్రీఘముగ బహుభక్ష్యములతోడ పాకముచేసివడ్డింపఁగలను. వేఱొకనిసాహాయ్యములేకయే కనుగలిగి సమస్తకార్యములను నేనుకొండనే నిర్వహింతును. మీకేచింతయులేకుండునట్లు వివాహభారమునంతయు నేనేవహింతుననిచెప్పఁగావిని నీలోబాసంతసించి యట్లుచేయుమనిసమ్మతించెను. ఆబ్రాహ్మణుఁడు బహుభక్ష్యములతోడషడ్రసోపేతముగనన్నము పాకముచేసి వివాహమునకు వచ్చినవారికెల్లవడ్డించుచు తక్కినవివాహకార్యములనుసహితము తానే నిర్వహించుచువచ్చెను. ఆయింటనుండినవదార్థములెంతనెలపుచేసిననుకొఁకతవడక పూర్వమువలెనుండెను. వివాహముపూర్తియగువర్యంతము నీలోబాకేకార్యమునకును మఱియొకనియపేక్షలేకయుండెను. ఈయట్టుతమనుజూచి నీలో

నా నీ వెవడవనియా బ్రాహ్మణునినడిగెను. అందుకా బ్రాహ్మణుడు నేనెంటివాడను. నా కనియొక చోటులేదు. నాయందు ప్రీతిచేయువారలయందు నేను ప్రీతిచేయుచు వారల నేవకుఁ డనయియుండును. నా పేరు శ్రీకృష్ణశాస్త్రి. నీవు నాయందు ప్రీతిచేసితివి. కాన నేను నీయంద త్యంతానురాగముతోఁగూడి యిచ్చటి కార్యములనన్నింటిని నేనే నిర్వహించితిని. నాయందు బద్ధానురాగుఁడవయియుండు నీ కార్యములను నా కార్యములుగా భావించితిని చెప్పి నీతో బానుమున్న దుకొనియిమూల్యవస్త్రాదులచే పెండ్లికి వచ్చిన బంధువులను సంతోషింపించి కొంత దూరము వారలను వెంబడించి పోయి దారివిడిచి నీతో బాలోడన తనియింట ప్రవేశించెను. అప్పుడు నీతో బా యీ బ్రాహ్మణుడు కేవలము మనుష్యుఁడని నేను నమ్ము లేదు. ఇతఁడు కొంగున ముడి వేసి తెచ్చిన వస్తువులనింటిలోనుండి నవస్తువులతోఁ జేర్చినంతట నెంత నెలపుచేసినను అవికొఱతపడక యభివృద్ధియగుచువచ్చెను. ఇతఁడ పూర్వము విరామము లేక కష్టపడి నదియు, వివాహ కార్యములనన్నింటిని తానెక్కడఁ జే నిర్వహించినదియు, నితని శరీరమున గొంతయయిన నాయాసము లేకయుండినదియు, బంధువులక మూల్యములగు వస్త్రాదులనిచ్చి నదియు, మొదలు గాఁగలయితని కృత్యముల తిమానుషములయియున్నవని తనలోచింతించి వివాహంతమునందీ మహానభివృద్ధిని నూతనవస్త్రములిచ్చి గౌరవింపవలయునని తలంచుచుండగా ఆ బ్రాహ్మణుఁడవృత్త్యుఁడయ్యెను. నీతో బా యెందు వెడకియున తనిఁగానక యిదియంతయు శ్రీపండ్రినాథుని లీలయని నిశ్చయించి పరమానందభరితుఁడయి (కేశవాయనమ నైస్తు) నమోనారాయణాయనః । మాధవాయనమస్తుభ్యం । గోవిందాయనమోనమః ॥ ఓమనమో విష్ణువేదేవ । మధుసూదనతేనమః । త్రివిక్రమనమస్తుభ్యం । నమస్తేవామనాయనః ॥ శ్రీధరాయనమస్తుభ్యం । హృషీకేశనమోస్తుతే । నమస్తేపర్వనాభాయ । నమోదామోదరాయనః ॥ మత్స్యకూర్మవరాహాహి । హంసాశ్వశిరసేనమః । నమోస్తుజామదగ్నాయ । దత్తాయకపిలాయనః ॥ వేదవ్యాసాయబుద్ధాయ । నరసింహాయతేనమః । రామలక్ష్మణశత్రుఘ్నభరతాత్మన్నమోస్తుతే ॥ కృష్ణాయబలభద్రాయ । నమస్తాంబాయకల్కినే) అని బహువిధంబుల భగవంతుని స్తుతించి శ్రీపండ్రినాథా! నాకయి నీవేల పరిచారకవేషమును ధరించితివి. నీవునాసంసారభారమునువహించుటకన్న నన్ను సంసారవిముక్తునిఁజేసితివేని నీకాత్మలాభమును నాకీశ్వరలాభమును నీధింపుననివిన్నవించి యాహారాదులు రుచింపక యారాత్రినిద్రించుచుండని తనిస్వప్నమున విత్తలనాథుఁడు సాక్షాత్కరించి యోవత్సా! నీవుశోకింపకుము. నేననవరతము నీచెంత వనించెదను. సూర్యసన్నిధిని చీకటి తలచూషణ్లు నాసన్నిధిని సంసారతిమిరము తలచూపదు. భయపడకుమని చెప్పియదృశ్యుఁడయ్యెను. ఇప్పుడును భీమనగరమున పాల్గునమానశుక్లపక్షమునందీయద్భుతచరిత్రానుకారము మహాత్మవముగఁగొని యాడఁబడుచున్నది.

సతాంగతయేనమః.

ఉద్ధవచిదస్వనునిచరిత్రము.

ఉద్ధవచిదస్వనుఁడనునతఁడు పరమభాగవతుఁడయి పరమభక్తియుక్తుఁడయి యననరతమానందభరితుఁడయి భగవత్పూర్వకముచేయుచు తీర్థయాత్రాపరుఁడయి దేశాటనము

చేయుచుండును. ఇతఁడొకనాఁడొకయూరికి పోగా నాయూరివారితనిజ్ఞానభక్తివైరాగ్యములకద్దుతమందియితఁడుచేయుభగవత్పరమమును కర్ణామృతముగననుభవించియాయూరిలోకొన్నాళ్లు వాసముచేయవలయునని మిగిలెఱ్ఱించిరి. అపుడామహాత్ముఁడు వారలనుజూచి యోసాధులారా! నేటికి మూడవనాఁడు శ్రీరామజియంతివచ్చుచున్నది. నేనాయుత్సవమునకై ద్వారకకుపోవనశేషించియున్నానని చెప్పెను. అపుడు వారలుద్ధవచిద్భనునికి వందనముచేసియోభాగవతార్థగ్రాణ్య! సర్వగతుఁడగు సర్వేశ్వరునిని అజ్ఞాలుగానలేరు. దేవరవంటిజ్ఞానపరిపూర్ణులకు భగవంతుఁడెందును సాక్షాత్కారమయ్యుండును గదా! కాననజ్ఞులగుమాటోటివారలుజ్ఞీవింతుటకయి యిచటకొన్నాళ్లువేంచేసియుండిమాకు జ్ఞానావదేశముచేయవలయునని ప్రార్థించెదము. శ్రీరామజియంతియుత్సవము నిచట విశేషముగఁగొనియాడవచ్చుననివిన్నవించగా వారలప్రార్థనసంగీకరించియాయూరిలో నిలిచెను. ఆయూరిలోనుండిన సాధుపులందఱును జేరియొకరమ్యప్రదేశమునందు విశాలమగుపందిలివేసి యరఁజిహ్వాకులు, తోరణములు, వితానములు, భృద్విములు, చెఱుకులు, నానావిభావుష్యములు, మొదలగువానిచేసలంకరించి స్థలశుద్ధిచేసి రంగవల్లుంచేతను, పంచవర్ణములచేతను, భూమిసంతయును శృంగారింపిరి. అపుడుద్ధవచిద్భనుఁడు సంతోషచిత్తుఁడయి యాపందిలియందు శ్రీరామభద్రునిప్రతిష్ఠించి బహువిధములుగనలంకరించియుత్సవమునకు ప్రారంభించెను. శ్రీరామోత్సవాంతమువఱకుప్రతిదినము వాద్యఘోషములును, భక్తులుభగవంతునిఁ గీర్తింపుఘోషములును సమప్రఘోషముననుకరించియుండెను. బ్రాహ్మణులును, దీనులును, యథేష్ఠముగ నన్నపానాదులచేనారాధింపఁబడుచుండిరి. అపుడు ఆదేశమునకొకతరుఁడు పుండ్రు ప్రభువయ్యుండెనుగాన నాయూరిలోతురుష్కులధికముగ వాసముచేయుచుండిరి. వారలావిభవమునుజూచి యనునూయవడి సహించనివారయి రెండువేలతురుష్కులొకటియయివచ్చి యుత్సవమంటపముమీఁద పాషాణములను శల్కములు మొదలగునపరిశుద్ధపదార్థములను ప్రయోగించియంతబోకలోపలప్రవేశించి యచటనుండినకుంగళపదార్థముల నెల్ల నేలపాలుచేసి పందిలిని బెఱికి పాఱవైచి సాధుపులనదలించి వెళ్లఁగొట్టిరి. అపుడుద్ధవచిద్భనుఁడు వ్యసనాక్రాంతుఁడయి సాధుజనసంరక్షణవిరుదాంకుఁడగు భగవంతునిట్లనిస్తుతించెను. ఓసావీ! స్వభావమయి, యుత్క్రొష్టమయి, యుపమానరహితమయి, యుండునచిహ్నద్యష్టగుణములతోఁగూడిన యైశ్వర్యముగలనిన్ను నేనెట్లుస్తుతింతును. నీవుప్రకృతికంఠైసధికుఁడగునాత్మస్వరూపివయి యాత్మలలోనధికుఁడగు ముక్తస్వరూపివయి యున్నాడవు. ఇంద్రియాదులకంఠైసధికుగుప్రధానము నీయందుండికలిగెను. ఇట్టిబద్ధముక్త, ప్రధానములకంఠైసధికుఁడని చెప్పఁబడువాఁడునీవేగాన నేనునిన్నెట్లుస్తుతింపనకున్ధుఁడనేగుదును. ఎవనియందుండి బ్రహ్మ, రుద్రుఁడు, ఇంద్రుఁడు, చంద్రుఁడు, మరుత్తులు, అశ్వినులు, వసువులు, ఆదిత్యులు, మొదలగువారుకలిగిరోయట్టినిన్ను నేనెట్లు స్తుతింతును. స్వేచ్ఛచే దివ్యశరీరమును బరిగ్రహించినయెవనియొక్క యేకావయవమునందలి సూక్ష్మంశమయి యాసకలలోకములున్నవో యట్టినిన్ను నేనెట్లుస్తుతింతును, మూర్తమయి, యక్షుర్రమయియుండు రూపముగలయెవనివరమాత్మ స్వరూపమును బ్రహ్మదిదేవతలెఱుంగకున్నారో యట్టివాని నేనెట్లుస్తుతింతును? ఎవనినిపర్వగర్భాదిదేవతలు సందనవనము మొద

లగువానియందుండు దివ్యశ్రుష్టగంధాదులచే నారాధింతురోయితివాని నే నెట్లారాధింతును? యోగులందఱును సకలేంద్రియములను విషయవిముఖములుగఁజేసి ధ్యానయోగముచే నెవనినర్పించుచున్నారోయితివానిని నెట్లర్పింతును? సనకాదివరకుయోగులెవనిస్వరూపమును ధ్యానముచేతమహృదయములయందు నిలిపి యహింస మొదలగు శ్రుష్టములచేనర్పించుచున్నారోయితివానిని నే నెట్లర్పింతును? ఓదేవేశ్వరా! అత్యల్పుడనగు నేను సర్వోత్కృష్టుడనగునిన్నర్పించుటకును, స్తుతించుటకును, నేమించుటకును, సామర్థ్యములేని బాఁడనయియున్నాఁడను. అయినను నీవుకేవలకృపచే నన్నుగ్రహింపవలయునని భగవంతుని స్తుతించుచుండెను. అపుడు శ్రీరామభక్తాగ్రేసరుడగు నాంజనేయుఁడు భాగవతావహానమును సహింపక యాతురుష్కులకునీడుయొద్దవచ్చి తనతోఁకనుజెంచి యాకునీడునకుఁ జుట్టిదానినిక్రిందత్రోయుటకు యత్నించెను. అపుడా యూరిలోనితురుష్కులువేలకొలదిగ వచ్చి యతివిస్తారముగ కునీడులోఁగూర్చుండియుండిరి. అపుడాతురుష్కులలోనగ్రగణ్యుఁడయియుండిన యతఁడు మిక్కిలిబుద్ధిశాలి. కావునమారుతియుల్సాహమునెఱింగి యతనికివందనముచేసి యోస్వామి! యిట్లుచేయుటకుఁ గారణమేమనియడిగిన వాతాత్మజుఁడాబుద్ధిశాలినిజూచినిరవరాధులగు శ్రీరామదాసులవిషయమున కావలయునని యవరాధముచేసినవారిని శిక్షింపఁబూనుకొంటిననిచెప్పెను. అందుకతఁడు భయపడితోడనే కునీడులోపలప్రవేశించి మారుతిపూనికను వారలకెఱుంగించి మీరందఱెవటికయినను పాఱిపొండనిచెప్పెను. అదివిని వారలు వీనికి పిచ్చిపట్టెనని పరిహాసముచేసి నవ్వుచుండిరి. ఇంతలో నాంజనేయుఁడు తనతోఁకఞ్చేఁజుట్టి యాకునీడునీడ్చి నేలపాలుచేసెను. ఆకునీడువీటిగి మీఁదపడినందున లోపలనుండినతురుష్కులందఱు కృతులైరి. ఈవృత్తాంతమును చారులవలనవిని దేశాధిపతియగుపాచ్చామిగులభయపడియుద్ధవచిద్వసునియొద్దవచ్చిసాష్టాంగవందనముచేసి యోభాగవతోత్తమా! నిరవరాధివగు నీకవరాధముచేసిన తురుష్కులు కృతులైరి. వారలు నీవిషయమున నవరాధమును జేయఁదలంచినది నేనెఱుంగను. ఎఱింగియుండునేని వారికి హితముచెప్పివారింబియుండును. కాననన్ను అనుగ్రహింపవలయునని ప్రార్థించెను. అపుడుద్ధవచిద్వసుఁడాతురుష్కుప్రభువునుజూచి యోరాజా! ప్రజలు చేయుపాపమునరాజునకు భాగముగలదు. కాన రాజు జాగరూకుఁడై దుష్టులను శిక్షించుచు, సాధుపులనర్చి రక్షించుచుండవలయు. (పరిత్రాణాయ సాధూనాం | వినాశాయచదుష్క్రుతాం | ధర్మసంస్థాపనార్థాయ | సంభవామియుగేయుగే ||) అనఁగా సాధుపులనురక్షించుటకును, దుష్టులనుశిక్షించుటకును, ధర్మమునుస్థాపించుటకును. నేను ప్రతియుగముననవతరించుచున్నాననిభగవంతుఁడుచెప్పెను. (నావిష్ణుఃకృధివీవతిః) అనురీతినిరాష్ట్రాధిపతివిష్ణ్వంశముతోఁగూడినవాఁడు. కాన నీవు నీరాష్ట్రమునందలి దుష్టులను శిక్షింపకయుపేక్షించిన నాదోషమునిన్నుఁజెందును. కునుజుఁడు తనచేఁజేయఁబడిన శుణ్యపాపములను, స్వర్గనరకములయందనుభవించి కర్మశేషముతోడ భూమియందు జిగించి, పూర్వకర్మానుగుణముగు ఫలభుజుననుభవించును. అకర్మపరిపాకము నెక్కింతచెప్పెదను వినుము. స్వామిద్రవ్యమున వహించువాఁడెలుకయయి, పందియయి, పిదపకుక్కుయయి, శుట్టును. పరదారగమున ముచేసినవాఁడు శవములను భుజించునక్క, గ్రద్ద, మొదలగుజంతువయి శుట్టి, కడపటక్రిమి

య్యయి పుట్టును. తనకొకూర్తనుకనికిచ్చెదననిచెప్పియట్లుచేయక మఱియొకనికిచ్చువాఁడు పురుగయి పుట్టును. పితృకార్యమును జేయక భుజించువాఁడు కాకమయి పుట్టును. అన్న నుదిట్టినవాఁడు క్రొంచవఱ్ఱియయి పుట్టును. బ్రాహ్మణశ్రీనిఁజెందినవాఁడు నరకపు గుంటయందు పురుషయయియుండును. ధనవాంఛచే నిరాయుధునిఁ జంపినవాఁడు గాడిద మొదలగు పెక్కుతీర్థగోననంబులనుబొంది తోడ్తోడ శస్త్రములచే మరణదశనుజెందును. ఆస్థము, పెరుగు, పాలు, నేయి, భక్ష్యములు మొదలగుపదార్థములను దొంగిలించినవాఁడు ఛోఁగ మొదలగు జంతువయి పుట్టును. ఖలములనుదొంగిలించినవాఁడు వానరమయి పుట్టును. ఇనుమునుదొంగిలించినవాఁడు వాయుసమయి పుట్టును. వెండి నవహరించినవాఁడు గువ్వ యయి పుట్టును. బంగారు దొంగిలించినవాఁడు అల్పక్రిమియయి పుట్టును. వస్త్రమును మ్రుచ్చిలినవాఁడు కుందేలయి పుట్టును. ఒకఁడు తన్నునమ్మి తనవశముచేసినసొమ్ము నవ హరించువాఁడు చేఁత మొదలగునచంతువులయి పుట్టును. పరిమళవస్తువుల నవహరించిన వాఁడు చుంచుజన్మమునొందును. ఇట్లనేకపదార్థములనవహరించువారలకు బహువిధజన్మ ములు కలుగును. మునుజన్మమునపరులనిర్బంధమునకయి పరోపకారముచేసినవారు ఈ జన్మమునధనవంతులయ్యుననుచుచియన్నవస్త్రములననుభవించుదురు. పూర్వజన్మమున పాత్రజనులనుతామేపిలిచి ద్రవ్యాన్నవస్త్రాదులచేనాదరించినవారు ఈ పుట్టువునశ్రమపడక ద్రవ్యమును జెందుదురు. తొలిజన్మమునందడిగినయర్థులకు దాచకయిచ్చినవారు యత్నము చేధనమును జెందుదురు. మునుపటిజన్మమున యాచకులనలయించియేమియునీయనిలోభులు ద్రవ్యలాభమునకయి ప్రయత్నపడియు ద్రవ్యమునుబోగొట్టుకొందురు. యాచనమునదాన ముచేయక వార్ధక్యమున దానముచేసినవారు మఱిజన్మమున ముసలితనమున ద్రవ్యమును జెందుదురు. రోగమతిశయించి చచ్చునపుడు దానముచేసినవారు వెనుకటిజన్మమునధన వంతులయ్యును రోగపీడితులై భోగిలుకాకయుండురు. మాంసభోజనమును వర్జించినవారు వెనుకటిజన్మమునందధికశౌందర్యవంతులైయుండురు. అంగహీనులనుబరిహసించినవారు వెను కటిపుట్టువున రూపహీనులయియుండురు. నిజభారైవరతులగువారు మఱియొకజన్మమున సౌభాగ్యవంతులైయుండురు. భార్యనుబోషించనివారు మఱిజన్మమున సౌభాగ్యహీనులయి యుండురు. వినికిగలిగియు దానముచేయనివారు వెనుకటిపుట్టువునజ్ఞానవిజ్ఞానవంతులయ్యును పేదలైయుండురు. బ్రహ్మహీనులయ్యును దీనులను రక్షించినవారు మఱియొకజన్మమున బుద్ధి హీనులయ్యును శ్రీఘంతులయియుండురు. ఆచార్యభక్తిగలవారుమఱిజన్మమున విద్యావం తులయి శ్రోత్రియులై మేధావులయియుండురు. తొల్లి విద్యాగర్వముచే నభయందుశిష్టు లనుభంగపఱచిన వారిపుడు తమపాండిత్యమునితరులకు ప్రకటించవలయునని వేడుకకలిగి విద్యాభ్యాసముచేసియు విద్యనుజెందకయుండురు. పరిశుద్ధవృద్ధులయి సత్సత్తమున దానముచేయుచు సత్యవంతులయి, కృపావంతులయియుండినవారిజన్మమున నాబుబిడ్డల తోడ ధనవంతులయి బహుభోగములననుభవించుచునారోగ్యవంతులయియుండురు. మును జన్మమున నాశ్రితులయి క్రోధలోభయుక్తులయి పరపీడచేసినవారాబుబిడ్డలతోడ దారిద్ర్య ముననుభవించుచు రోగపీడితులయియుండురు. యాచనగర్వముచేకామాంధులయి పరకాం తలకెడుటసగ్గచరించువారు మఱియొకజన్మమునందంధులగుదురు. శిష్టులనుకష్టపచనంబులచే

సెప్పించినవారు మఱియొకభవమున చెవుల సెప్పితోఁగూడియుందురు. మునుజన్మమునవిషమునుంచినవారిపుడు కడుపు సెప్పితోఁగూడియుందురు. అన్యస్త్రీని, కన్యకను, అఁడు పృగములను కామాతురులై చెందువారు మఱి జన్మమున మర్తమునను పాధిగలిగి బాధపడుదురు. తొలిజన్మమున నిరపరాధులను బంధించి బాధ పెట్టినవారు శరీరమున వాతబంధముచే పీడింపఁబడుదురు. సాధువులను కాలు నేతులువిడిచి బాధించినవారు వెనుకటిజన్మమునకుంటివారగుదురు. మునుజన్మమునందశుచియగు పాదములతో దేవాలయమునందు ప్రవేశించినవారును, తపస్వలేకవరులను తన్నినవారును పాదరోగమును జెందిబాధపడుదురు. పూర్వము నిర్దయలయి విసాదార్థము జంతువులనలయించి చంపినవారు జ్వరము, గుల్మము, అతిసారము, రావపుండు, మహిషదరము, వాతపిత్తకఫరోగములు మొదలగువానిచే బాధింపఁబడుదురు. వర్తకముచేసి మంచినదార్థములలో చెడ్డవస్తువులనుగలిపియు, తూనికలో మోసముచేసియు, ధనమునంపాదించినవారు మఱి జన్మమున గూనివారలుగను, మిగులగుజ్జువారలునుగావుట్టుదురు. మునుపు సాధుజనులను మోసముచేసి వారలద్రవ్యమునపహరించినవారిపుడు పిచ్చివారగుదురు. పూర్వము పితృకార్యములను దూషించినవారును శిశువులను, బంపినవారును, ఇపుడు బిడ్డలులేనివారగుదురు. పూర్వజన్మమున వృషభమును బీజమువట్టినలిపినవారును, పరులకామగుణమును జెఱచినవారును భర్తనువంచించిధనముచేర్చినస్త్రీలును మదముచే మఱియొక స్త్రీయొక్కభర్తను స్వాధీనముచేసికొనవనితయు ఈజన్మమున నపుంసకులగుదురు. గర్వముచే శిష్టులను పరిభవించినవారు ఈజన్మమున పరులకుదాగులయి, హేయమగువస్తులు చేయుచుందురు. మునుజన్మమునగర్వితులయి, పరులనుతపస్వలేక తిట్టికొట్టినవారు ఈజన్మమునపరులకు దాగులయియదల్పులచేతను, తిట్టులచేతను, దెబ్బలచేతను, పరిభవంపఁబడుదురు. తొల్లిభోగపరులయి, మాన్యజనులకవసరమియ్యనివారు ధనికుల గృహద్వారములందు ద్వారపాలకులు తమ్యంబట్టిత్రోయుచుండ దైన్యమును జెంది దుఃఖపడుచుందురు. నిరపరాధికి క్రూరదండననువిధించినవారు మఱి జన్మమునరాజదండనను జెందుదురు. కరుణలేక పెక్కుపాణులనుబంపినవారు వెనుకటిజన్మమున బంధుజనసహితముగ నేకకాలమునఁదెగటారుదురు. ఓరాజా! పాపులయనుభవమును సంగ్రహముగఁజెప్పితిని. దేశమేలువాఁడు జాగరూకుఁడయి తనరాష్ట్రమునందలిప్రజలను సన్మార్గమునఁబ్రవర్తింపఁజేయవలయును. అట్లుచేయక యుపేక్షించురాజు ప్రజలపాపమున భాగమును జెంది నరకమును జెందును. పూర్వము రాజ్యమేలినవారు తమపుత్రులయిన నధర్మపరులగుదురేని వారలనుశిక్షించుచువచ్చిరి. ఇపుడు నీప్రభుత్వమునకులోబడినప్రజలుచేసిన మహాపరాధముచే నీవునరకమును జెందుటకు పాత్రుఁడవయ్యున్నాఁడవు. అయినను నీవనుతాపయుక్తఁడవయినందున నిన్నురక్షింపవలయునని నాజీవితేఘండుగుశ్రీరామ భద్రునిని ప్రార్థించెదనను. నీవిది మొదలునీరాష్ట్రమునందలిప్రజలను మహార్థింబునఁబ్రవర్తింపఁగవలసికావచ్చును. నీవిది విశ్వాసములేక నాశ్రితులగువారిని రాష్ట్రమునకు వెలుపలఁదఱిమి తక్కిన వారలను రక్షించుచు, జాగరూకుఁడవయ్యుండుమనిచెప్పఁగా ఆప్రభువుద్ధవచిత్వమునకిది ప్రదక్షిణనమస్కారంబులుచేసి నీవు నియమించినట్లు చేసెదననివిన్నవించియతనియనుగ్రహమును జెంది తురుష్కులభయముచే వలాయనముయినభాగవతులను రక్షించి యహరజించి

యెప్పటియట్లు శ్రీరామజియంతియుత్సవమును జరపవలయునని ప్రార్థించివలసినవస్తువుల నెల్లసపరిమితముగరప్పించియిచ్చెను. అపుడుద్ధవచిద్భనునిచే ప్రార్థింపఁబడి యాంబనే యుండు ప్రశస్తుఁడయి యోభాగవతోత్తమా! నీకయి ఈతురుష్కప్రభువునకును, వీని రాష్ట్రమునకున్న కీడుచేయక మన్నించితినిచెప్పియవృశ్యుఁడయ్యెను. ఉద్ధవచిద్భనుఁ డుత్సవమును పూర్తచేసి యాయూరిలోకొక్కాళ్లు వసించియచటివారలకు భగవద్భక్తిని గలుగఁజేసియ భేచ్ఛగయాత్రచేయుచుండెను.

శ్రీరామభద్రదాయనమః.

ఏఁబదియేడవయధ్యాయము.

వీసోబావ రక్తకునిచరిత్రము.

పండరియేత్రమునవాసముచేయుచుండిన వీసోబావ రక్తకుఁడుభగవంతునికిప్రియభక్తుఁ డైయుండెను. ఇతనిభార్య భక్తనువ్రతయయి మహావతివ్రతయై యరుంధతియో, యన సూయయో, నాళియనియో, సావిత్రియోయనిలోకులచేకొనియాడఁబడుచుండె ను. ఈదంపతులకు నలుపురుగుపుత్రులు కలిగియుండిరి. వీరలుపుండరీకునివలె తల్లిదండ్రు లనే లక్ష్మీహధవులని యభ్యవసించి భక్తిచేయుచుండిరి. వీసోబావ రక్తకుఁడు రంతిదేవసు వర్చనులవలె నతిథులను హరిరూపులను గాభావించి భక్తితోడనారాధించుచుండును. ఇతఁ డుకర్తానుష్ఠానమున జనకచక్రవర్తిని జ్ఞాననిష్ఠయందు భరతయోగిని, భక్తియందు ప్ర జ్ఞాదునికిని, ప్రవత్తియోగమున వనీష్ఠ, యాజ్ఞావల్క్య, శక్తి, హరిత, శుక, పరాశర, గార్గ్య, వ్యాస, శౌనకాదులకును, భగవన్నామసంక్తిరసమున తుంబురు, నారదాదులకును సాటియయియుండెను. ఇతఁడు సంసారముననుండియు (మిగిలాయాంప్రదీప్తవ్యాంనమే కించిత్రవహ్యతి) అనినజనకచక్రవర్తివలెను, వారణాసియందుండిన తులాధారునివలెను, ఎందునునంటక నిస్సృహఁడయియుండెను. (నిస్సృహాన్యతృణంజగత్) అనురీతినిపరమ వైరాగ్యశీలుఁడు జగత్తును తృణముగ భావించుచుండెను. మఱియు (అత్యవత్సర్యభూతాని । పరద్రవ్యాణిలోఽస్థవత్ । మాతృవత్పరదారాన్న । యఃపశ్యత్సవశ్యత్) అనురీతిని సమస్త భూతములను తనవలెను, పరద్రవ్యమును మంటిగడ్డకుసమముగను, పరదారలను తల్లికిసమ ముగను, భావించుచు చేతనాచేతనరూపమగు సమస్తప్రపంచమును భగవత్స్వరూపముగా చూచుచుండెను.

సర్వభూతదయ, ఔంతి, అనసూయ, శౌచము, అనాయాసము, మంగళము, అ కారవృత్తిము, అస్పృహ లినునివిభగవద్భక్తునికి ముఖ్యలక్షణములయియుండును. (అబం భాంఘువగ్నేహ । మిత్రేద్వేష్టరివాతధా । ఆపన్నేరక్షేతవ్యంతు । దమైషాంప్రకీర్తితా) అనఁగా అబంధువును బంధువును శత్రునిని, మిత్రునిని సమముగభావించి వారలకాపత్తు కలిగినపుడురక్షించుట దయయనఁబడును. (దాహ్యేవాభ్యంతరేవాపి । దుఃఖితాత్వాదితే వరైః । నప్రకుప్యంతిసాహంతి । సాక్షమాపరీక్షీర్తితా) అనఁగా తనశరీరమునకయినను, మనసునకయినను పరులచే దుఃఖముకలుగఁజేయఁబడినపుడు వారలనుగోపింపకయూ,

బాధింపకయునుండుట యెంతయనఁబడును. (నగుణాఽగుణిసాహంతిస్తౌతిమంబగుణానపి
నాన్యదోపేషురమతే । సానుసూయాప్రకీర్తితా) అనఁగాగుణమంతులగుణములను మిథ్య
యనిచెప్పకయు, అల్పగుణముతోఁగూడినవారయినను అట్టివారలస్తుతించుచు, పరులదో
షములనువిని సంతోషింపకయునుండుట అనసూయయనఁబడును. (అభిక్ష్యపరిహరశ్చ ।
సంసర్గశ్చాప్యనిందితైః । స్వధర్మైశ్చవ్యవస్థానం । శౌచమేతదుదాహృతం) అనఁగా శాస్త్ర
దుష్టములగు మద్యహంసలకునగ్రంజనాదులగునభిక్ష్యములను భుజింపక పరిహరించుటయు,
అనిందితులగువారితో సహవాసముచేయుటయు, తమతమజాత్యాశ్రమధర్మములయందు
నిలుకడను జెందియుండుటయు, శౌచమనఁబడును. (శరీరంపీడ్యతేయేన । శుశుభేనాపికర్మ
ణా । అత్యంతతన్నకర్తవ్యం । అనాయాసస్వఉచ్యతే) అనఁగా అవర్జనీయములగు
నిత్యనైమిత్తికములు తప్పదక్కినకార్యములు మిగులమంచివైనను వానిచేశరిరమునకుపీడ
కలుగునేని యట్టివానినవశ్యము మానుట అనాయాసమనఁబడును. (ప్రశస్తాపరణింత్యరి
అప్రశస్తవివర్జితం । ఏతద్దిమంగళంప్రోక్షం । ఋషిభిస్తత్త్వదర్శిభిః) అనఁగాశాస్త్రవిహిత
ములను నిర్బంధముగననుష్ఠించుటయు, శాస్త్రనిషిద్ధములనుసవాసనగ విడుచుటయు మంగళ,
మనితత్త్వవిదులగుఋషులచే చెప్పఁబడియె. (స్తోకాదపిప్రదాతవ్యం । అదీనానాంతరాత్మీనా
అహన్యహనియత్కించి । దకార్యణ్యస్వఉచ్యతే) అనఁగాబీదయైనను దైన్యమునుజెందని
మనసుతోడ ప్రతిదినము యథాశక్తి దీనులకు కించిత్కరించుచుండుట అకార్యణ్యమనఁ
బడును. (యథోత్పన్నైస్తుసంతోషః । కర్తవ్యసాన్న్యతైర్ధైరైః । పరార్థానాభిలాషేత
సాన్న్యహపరికీర్తితా) అనఁగా కర్మానుగుణముగతనకులభించినదానిగొని సంతోషించు
టయు, పరద్రవ్యమున పేషింపకుండుటయు అస్పృహయనిచెప్పఁబడును. ఈయెనిమిదిగుణ
ములును వీసోదావర్తకునియందుసాన్నిధ్యముచేసియుండెను.

ఒకప్పుడాదేశమున మహామోక్షము కలిగి యాహారమునకు లేక ప్రజలుమిగులకష్టపడు
చుండిరి. వీసోదావర్తకుఁడు (వ్యసనేషుమనుష్యాణాం । భృతంభవతిదుఃఖితః) అనునీశ్వర
స్వభావమువలె దీనజనులదుఃఖమునకు తానధికముగదుఃఖించి యట్టివారలనుపిలిచి శ్రీహం
దురంగనిమూర్తివిశేషములగు మిమ్మునేనారాధించెద. మీరుచింతింపకుఁడనిచెప్పి తనయొ
ద్దనుండిన ద్రవ్యమునువారలకుపయోగించుచువచ్చెను. ఈవృత్తాంతమునువిని బహుదూరము
ననుండిన దీనజనులపరిమితముగ వచ్చుచుండిరి. దరిద్రునికెందలు బిడ్డలుకలిగినను అందొక
శిశువునయినను పేషింపక తానాకలికొర్చియయిన బిడ్డలందఱిని రక్షించునట్లు వీసోదా
వర్తకుఁడు చలింపక తనయొద్దకువచ్చువారి నెల్ల నాదరించుచుండెను. ఇట్లుచేయుచుండ కొ
న్నాళ్లలో తనయొద్దనుండిన ద్రవ్యమంతయు వ్యయమయినందున అభరణములను; ఇంట
నుండినలోహపాత్రములను విక్రయించి దీనులనారాధించుచువచ్చెను. ఈసజ్జనాగ్రసరుని
నడువడినిజూచి యాయూరిలోనుండిన వర్తకులు పశ్చాత్తాపమునుజెంది నీవిట్లుద్రవ్యమును
వ్యయించుట న్యాయముకాదని వీసోదాకు చెప్పిరి. ఎందఁకొన్నిచెప్పినను విసక్ వీసోదా
వృత్తియట్లు దీనజనపాపమున నేమిఱకయుండెను. అపుడందఱును ఈవీసోదా మూర్ఖుఁ
డయియున్నాడనిచెప్పి హాసముగనుండిరి. కొందఱుబుద్ధిమంతులు పండరినాకుని యందు

స్తభరుండగు వీసోబాకు ప్రపంచధర్మ మెట్లురుచించునని చెప్పిరి. మఱికొందఱు తత్వవేత్తలు
 త్రాత్రధారణాదులనాడించునట్లు శ్రీమత్పంచరినాధుండీమహానుభావు నిట్లాడించుచున్నాఁ
 చెప్పిరి. కొన్నాళ్లలో సర్వమునువ్యయించి వీసోబాయన్నవస్త్రములకు లేక మిగుల
 ద్రుండయ్యెను. ఇతనికిప్పించియుండిన కాశీపట్టణముననుండు సుకతురుష్కుఁడు వీసో
 మిగులదరిద్రుండయ్యెననివిని తోడనేబయలుదేరివచ్చి తనద్రవ్యమును వడ్డితోడఁజేల్లింప
 యునని నిర్బంధించెను. అదివిని వీసోబా ఆతురుష్కునిఁజూచి యయ్యా! నాచేత
 వ్యములేదు. కర్మానుగుణముగ నాపలభించియుండిన ద్రవ్యమునంతయునతిధిరూపియగు
 గౌహతునికి వినియోగించితిని. అయినను నీముణమును నేనుదీర్పవలసినది యవశ్యకర్త
 వుండును. ముణమును దీర్పకశరీరమునువిడిచిన వాడెంత పుణ్యరాయయినను
 రమముముక్షువయినను, వీనికిలోకాంతరమున గతిలేదు. ముణమునుదీర్చినపిదపనే తనపు
 ణ్యముచేసాధింపఁబడినయుత్తమలోకములను పురుషుఁడు చెందును. ముణముమోక్షము
 కును విరోధియయియుండును. ఎంతవారయినను ముణమునకయి మఱియొకజన్మమెత్తి
 ముణవిముక్తలయి పరిశుద్ధులుకావలయును. (యోగక్షేమంపహామ్యహం) అనునీతినిఈశ్వ
 రుఁడు పరమవైరాగ్యులండగు వానియోగక్షేమమును తాను వహించియుండును గాననష్ట
 పురుషుఁడు ముణుఁడయియుండు నేని వానిరక్షణభారము వహించియుండెడి యీశ్వరుఁ
 డీవానిముణమును తాను తీర్చుననుటయనుభవనీధృతయి శాస్త్రసమృత్తమయి యున్నది.
 కబ్రాహ్మణుఁడు పాదరక్షలుకుట్టించుకొని దానిమూల్యమును మాదిగవానికియీకులలోకాంత
 రమునకుపోగా మరణముచెందినయామాదిగవాఁడవడకిపోయి తన ముణమునకై యతని
 ాడలో పాదరక్షప్రమాణమునచర్మమునుగోని యియవలయునని నిర్బంధింపఁగా నా
 బాహ్యమునిచే కావేరితీరమున ప్రతిష్ఠింపఁబడియారాధింపఁబడినయశ్వత్థము బ్రహ్మచా
 వేషమునుధరించుకొనిపోయి తనతొడయందుండి పాదరక్షకృతిగచర్మముకొనిమాదిగవాని
 చ్చి బ్రాహ్మణునిని ముణవిముక్తునిఁజేసెనని తులాకావేరిమాహాత్మ్యమునఁజెప్పఁబడియు
 న్నది. నృసింహుఁడపాసకుండగు సుకభక్తునికయి శ్రీనృసింహస్వామికి ద్రవ్యముచెల్లించునట్లు
 పార్థనచేసినొన్న వారలస్వప్నమున నృసింహుఁడు సాక్షాత్కరించి మీరు నాకుచెల్లించవల
 న ద్రవ్యమునునాయుపాసకునిముణులకుచెల్లించుచు నియమించినచరిత్రము గుప్ర
 థ్యమయియున్నది. మఱియునిట్టిచిత్రచరిత్రములనేకములు పురాణములయందు వినఁబ
 సుచున్నవి. నేను శ్రీపంచరినాధునిచరణారవిందములయందు న్యస్తభరుండనయియున్నాఁ
 ను. కాననాభక్తవత్సలుఁడేవిధముననయినను నాముణమును నివర్తింపించును. నీవునా
 మాటనువిశ్వసించి నీయారికిపామ్ము. శ్రీవిత్తలనాథునికృపచే నేనిమిదిదినములలో నీయపవన
 తోడ నీయొద్దకుపంపెదనని చెప్పఁగా విని తురుష్కుఁడు నీవుసత్వవ్రతుండవని నే
 ఁగదనును. అయినను మిగులదారిద్ర్యమునుజెందియుండెడియీశ్ఠితియందు నీమాటలను
 టకు నాకువైర్యములేదు. ఇవటనుండుధనికులగువ ర్రకులనుగొనిచెప్పింతువేని నేనునా
 యారికిఁబోయెదననిచెప్పఁగావిని వీసోబా ధనవంతులగు వ ర్రకులను, తురుష్కునికివైర్యము
 ఁడని ప్రార్థించెను. శ్రీభంతులగువ ర్రకులు తురుష్కునిఁజూచి యయ్యాహూర్యచం
 కలగతితపించను వీసోబామాటతపఁడు. ఇతఁడుభగవద్ధానముచేతన్న ముణచియుండినను

ఇతనిపూనికను ఆశ్రితవత్సలుండగుశ్రీపండరినాథుండు నెఱవేర్చుననుట మాకు శ్రత్యక్షనీధము. అనిచెప్పఁగావని తురుష్కుండు ధైర్యమునుజెంది తనయూరికిఁజోయెను.

అంత రామ పురమునవాసముచేయుచుండిన బాబాయననుకనీధపురుషుండు శ్రీమత్పండరిపురమునకువచ్చెను. అతఁడువీసోబాచరిత్రమునువినియతనియధ్యవసాయమునెఱుంగవలయునని జీర్ణమయిమిగులమానసవస్త్రమునుధరించి శరీరమునడుగు పూసికొనిచేత సెకపెంకునెత్తుకొని వీసోబాయొంటివాకిటవచ్చినిలిచి నాయాఁకలికన్నముకావలయునని యడిగెను. ఆశబ్దమును వినిసంతట వీసోబా వెలువటవచ్చియతనికి సాష్టాంగవందనముచేసి లోపలపిలుచుకొనిపోయిఁగూసనమునఁగూర్చుండఁబెట్టి యుష్మత్తీర్థముచేన్నానముచేయించి యతనివస్త్రమునుతికియారవేసియచ్చితనకుఁగలకొలదియన్నమునిడి తృప్తిపఱచిచుఱువందనముచేసి శ్రీపుండరికవరదుండు నేఁడీరూపముగావచ్చినన్ననుగ్రహించెనని సంతోషించెను. ఆనీధపురుషుండు వీసోబాయొక్కయధ్యవసాయమునకు మిగులనాశ్చర్యపడియో సాఘజనాగ్రేసరునితనచెంతఁగూర్చుండఁబెట్టుకొని యోమహాత్మా! (సంసారవిషవృక్షస్య ద్వేషలేహ్యమృతోపమే! కదాచిత్త్రేశవేభక్తిః! తద్బక్తైర్వాసమాగమం) అనఁగాసంసారమనువిషవృక్షముననమృతోపమములగు ఫలములు రెండుగలవు. కాదాచిత్త్రముగనైనను కేశవునిభక్తిచేయుటయొకఫలము; తద్బక్తులసమాగమముమఱియొకఫలము. ఇందు రెండవది మిగులదుర్లభమైనది. నాభాగ్యవిశేషముచేనేఁడట్టి ఫలము లభించెను. వైష్ణవోత్తముండవగు నీవిషయమున యధాశక్తికించిత్తరంపవలయుననిమనోరథించెదను. నీవు నిరపేక్షుండవని నేనెఱుంగుదును. ఇట్టిసీతులోకమునందలి యైశ్వర్యములు సంతోషమునుగలుగఁజేయఁజాలవు. సామాన్యధనమునకన్న జ్ఞానధనముగొప్పది. అందుఆత్మజ్ఞానమునకన్న నీశ్వరజ్ఞానము శ్రేష్ఠమైనది. ఈశ్వరప్రభావమునెఱుంగుటకన్న తదీయలప్రభావమునెఱుంగట యుత్తమోత్తమమైయుండును. సర్వోత్క్రాష్టమగుశ్రీవైష్ణవప్రభావమును నాయెఱుకకొలదివిన్నవించి పూర్వమిట్లొకనకు జవఫలములనిచ్చి కొనికుండును, కొనికునకు యాగఫలమునర్పించి యిట్లొకకుండును సంతసించినట్లు నేనానందమును గాంచెదను. అవధరింపుము. సప్తద్వీపములును, పాతాళాద్యఘోలోకములును, ఉర్ధ్వలోకములును చేరినయీ బ్రహ్మాండములోపల గూఢములును, గూఢ్యములకన్న గూఢ్యములును, స్థూలములును, స్థూలములకన్న స్థూలములునునగు ననేకప్రాణులువాసముచేయుచున్నవి. అతిమిస్తారమగు బ్రహ్మాండమునందు అంగుళమున నేనిమిదింటసెకభాగమైనను ప్రాణులచేనిండింపఁబడకయుండదు. ఈ ప్రాణులన్నియు కర్మవశముచేనిచటఁబట్టి దేహంతమున యమునికి వశ్యులై వానిచేనియమింపఁబడిన యాతనలననుభవించియాయనుభవంతమున దేవాదియోనులందుఁబట్టుచున్నారు. ఇట్లాత్మల సంస్కృతిచక్రస్థులయిచుట్టుచున్నారనుటకా ప్రసీధమగువిషయము. ఇట్టిసంసారమునవైష్ణవులుమాత్రము యమవశ్యతను జెందకవరమవైష్ణవసాయబిగ్గమును జెందుదురు. ఒకకాలమున పాశవాస్తుండయి ప్రాణులనుదెచ్చుటకు బయలుదేరిన తనభటునిఁజూచి యమధర్మరాజు వానిచెవిని రహస్యముగనిట్లనిచెప్పెను. ఓభటుండో! శ్రీమధుగూఢనప్రవన్నులను నీవున్న

స్పృహకవిడిచి పెట్టుము. నేను తక్కినవారలకు ప్రభుండనేకాని వైష్ణవులకు ప్రభువనుగాను. సకలదేవతలచే నారాధింపఁబడున ర్వేశ్వరునిచే నేను యను నామునుజెందినకలప్రాణుల పాపపుణ్యములను బదిలింపునట్లు నియమింపఁబడియున్నాఁడను. అట్లుగుటచే నాశ్రీహరికి రక్షుండనేకాని స్వతంత్రుండను కాను. నాయధికారమున నేను దప్పితి నేని నన్న విష్ణువు పండించును. కటక, కుకుట, కుండలాద్యనేకాధరణములయందు కారణమగు సర్వ మొక తియ్యవ్యాపించియుండునట్లుగునర, పశ్వాదిసకలకార్యవర్గములయందు ద్రాక్షిమొక్కండేవ్యాపించియున్నాఁడు. కానవాండే సర్వేశ్వరుండగుచున్నాఁడు. గాలిచే నేగరగొట్టఁబడిన భూరేణువులావాయువణఁగినపుడు మరల భూమియందే లయించునట్లు భగవత్సంకల్ప ముచేకలిగినగుణవైషమ్యముచే నుత్పన్నములగునరరాదులగునైషమ్యముఁగినపుడు భగవంతునియందేలయుండురు. ఓభటుడా! వినుము సకలదేవతలచేనర్పింపఁబడు పాదపర్వములుగల శ్రీహరినేమనుష్యుండనిరుపాధికముగ నేమించుచుండునో, సకలపాపబంధవిముక్తుడగు నామనుజుని నీవుమాచునపుడా బ్యాపమిచేయఁబడి జ్వలించుచుండునన్నినిజూచినట్లుచూచి దూరమునవిడిచి పాటిపామ్మని యమధర్మరాజు నియమింపఁగా నాకింకరుండఁ తనప్రభువునుజూచిస్వామీ! ఆశ్రీవిష్ణుభక్తుఁడిట్టివాఁడని నేనెఱిఁగినదుచుకొనుటకై యామ పురుషునిలక్షణములను దెలుపవలయునని యడుగఁగా యముఁడిట్లనిచెప్పవారంభించెను. ఓభటుడా! వినుము. ఎవఁడుతనవర్ణాశ్రమధర్మములను భగవదాజ్ఞాకైకర్యమనియధ్యవసించి తన్నిష్ఠఁడైయుండునో, తనమిత్రునియందును, శత్రువునందును పక్షపాతములేకన మబుద్ధిగలవాఁడయి పరద్రవ్యాపహరముచేయక జీవహింసచేయక యుండునో, మిగుల పరిశుద్ధహృదయముగలయో పురుషుని విష్ణుభక్తునిగా తెలిసికొనుము. పరిశుద్ధజ్ఞానముగల యెవనిచిత్తము కలిసంబంధమగు రాగద్వేషాదిమలములచే మలినమునుజేదకనదాశ్రమన్నారాయణునికివాసస్థానమయి ప్రకాశించు సోయామనుష్యునిని శ్రీవివార్తనుని పరమభక్తుఁడని తెలిసికొనుము. భక్తులహృదయకమలమున స్ఫటికమయమగు పర్యతమవలె నిర్మలుండై వేంచేసియుండు శ్రీవిష్ణు వెక్కండ. మాత్స్వర్యాదిదోషములేక్కండ. చల్లనిచంద్రరణములువ్యాపించియుండుచోటనన్నియొక్క కాంతితలచూపదుగదా? ఎవనిహృదయమున శ్రీవాసుదేవుండనిస్పృధిచేసియుండుసోయాపురుషుండు నిర్మలుబుద్ధియై, మాత్స్వర్యాదిదోషరహితుండయి, పరమశాంతుండయి, సదాచారశీలుండయి, సకలప్రాణులకును మిత్రుండయి, మధురముగను మితముగను మాటలాడువాండయి, గర్వమునుపంచయులేనివాండయి ప్రకాశించును. ఆయనాదియగుభగవంతుండైవనిహృదయమునవసించుసోయాపురుషుండు లోకులకందఱికినిశాంతుండయి, ప్రసన్నముఖముతోఁగూడినవాండయి యగవడును. అదెట్లనిన 'లేతొండుం నసాలవృక్షము తాను వసించుభూమియొక్క సారమును తనతలచేచూపుటదీనికి సదృశముయిండును. అవ్యయుండయియనాదియయిన భగవంతుండు శంఖచక్రాద్యా యుధసమేతుండయి యొకనిహృదయమున వసించు నేని యాపురుషుని పాపమంతయుపాప వినాశనుండగునాభగవంతునిచే నాశముచేయఁబడును. సూర్యుండుండుచోటసంధ్యార్థముతలచూపదుగదా. యను నియమాదులచే పాపములను బోగొట్టుకొన్నవారయిశ్రీయమృతునియందులయించిన చిత్తముగలవారయి మదమాత్స్వర్యాదిదోషమునశించినవారయి

యందు పురుషులనుజూతువేని నీవు మిగులదూరముగఁజూతఁగి పొమ్ము. విపురుషుఁడెవరును లేనియే కాంతస్థలమున పరద్రవ్యముగుస్వర్గరాశి జ్వలింపుచుండుటను జూచునపుడాప దార్థమును తృణముగఁదలఁచి స్మరింపకుండునా, మఱియు సర్వేశ్వరుఁడొకఁడు తప్ప వేఱొకపదార్థమును మనసుచేస్మరింపకుండునా, యిట్టివానిని శ్రీవిష్ణుభక్తునిఁగాతెలిసికొనుము. ఇంకను శ్రీవిష్ణుభక్తివిహీనుఁడగుపాపియొక్కలక్షణములను జెప్పెదనుమినుము. ఎవఁడు ఎవ్విధంబుగనైనను పరద్రవ్యమునుపహరించుచు, జీవహింసచేయుచు, కఠినముగమాటలాడుచు, వ్యర్థమగుమదమునుజెంది చిత్తకాలుష్యముతోఁగూడియుండునా, యిట్టివాని హృదయమున అనంతఁడు వాసముచేయఁడు. ఎవఁడు మంచిబుద్ధి లేనివాఁడయి, పరులసంపదకు నసూయపడుచు, సత్పురుషులను దూషించుచు, భగవంతునారాధింపక, భాగవతవిషయమున ద్రవ్యమును వినియోగింపకయుండునా యాయధముని మనస్సున శ్రీజనార్దనుఁడు వాసముచేయఁడు. ఎవఁడు బంధు, మిత్ర, కళిత్ర, పుత్ర, జననీ, జనక, ప్రభృతులయందు పంచనతోఁగూడినవాఁడయి, ద్రవ్యమునేగొప్పగఁదలఁచి పేరాసతోఁగూడియుండునా, యాయధముఁడు శ్రీవిష్ణుభక్తుఁడు కాఁడనితెలిసికొనుము. ఎవఁడయోగ్యమగుతలంపును, అయోగ్యకార్యములయందాసక్తియు, అయోగ్యసహవాసముచేఁగలిగినయద్వితీయమగుమహిమునుగలిగి, సదాపాపకర్మంబులను జేయుచుకాలమునుగడపుచుండునా, యామనుష్యకృష్ణమును శ్రీవిష్ణుభక్తుఁడు కాఁడనితెలిసికొనుము. పరమపురుషుఁడును, పరమేశ్వరుఁడునగు శ్రీవాసుదేవుఁడొక్కఁడే తామును సకలప్రపంచమునగు శరీరమును కలవాఁడయియుండునని శ్రీయనంతునియందెవరికి సర్వవ్యాపకత్వబుద్ధి నీరమయియుండునా, యిట్టిమహాపురుషులనుజూచిత వేనిదూరముగాతొలఁగి పొమ్ము. కమలనయనా! వాసుదేవా! విష్ణో! ధరణిధరా! అచ్యుతా! శంఖచక్రపాణి! నీవుదాసభూతులగుమాకు శరణముకావలయుననియెవరుచెప్పచుండురో, యిట్టిమహాపరిశుద్ధపురుషులను నీవు దృష్టించి చూడక దూరముగ పాటిపొమ్ము. వికారనాశాది రహితుఁడయి, సత్యజ్ఞానానందమయిఁడయి, ప్రకాశించు భగవంతుఁడెవని హృదయకమలమున వాసముచేయుచుండునా, యామహాపురుషునికటాక్షము ప్రసరించు స్థలములయందెల్ల నీవుపోజినదు. నేనును పోఁగూడదు. మించిపోమమేని యాభగవంతునిచక్రముయొక్కతేజోవిశేషముచే తూలాయమానమగుదుము. ఆమహాపురుషుఁడు శ్రీవైకుంఠదివ్యలోకమునకు పోఁదగినవాఁడనిసూర్యపుత్రుఁడగుయమధర్మరాజు తనభటునికి నియమించి శ్రీవైష్ణవప్రభావమును ప్రకటనముచేసెను. ఈసంసారమహాసముద్రమున మగ్నులయియుండు ప్రాణులకు శ్రీమన్నారాయణుఁడుతప్ప వేఱొకయజ్ఞీవసాపాయములేదు. ఎవఁడు భగవంతునియందాత్మసమర్పణముచేసియున్నాఁడో వానివిషయమున యమకింకరులయినను, కాలదండమయినను, కాలపాశమయినను, యాతనాస్థానములైనను, ఏదియును జేయనేరవు. పరమరహస్యమగు భాగవతధర్మమును ఆచార్యపదిష్టమార్గముగ నీకు విన్నవించితిని. ఇందుచే నీకు నేనజ్ఞాతజ్ఞాపనముచేసినవాఁడనుగాను. నీవిషయమున కించితస్మరింపవలయునని మనారాధించితినిగాన నాకాచార్యకృపాలబ్ధమగు జ్ఞానధనమున నతివిలక్షణమగుభాగమును నీకే సమర్పించితిని. నన్ను మఱువకుండుము. పోయవచ్చెదననిచెప్పి వీసోబానియమనమును జెంది యభేచ్ఛగపోయెను. పిదప వీసోబా తానువర్తకునికి గడుపుచెప్పిన

దివములలో నేటికాటుదివములు కడచిపోయెనని తనకునంబున కొంత శ్లేషపడెను. అప్పుడు పరమశక్తి పానిధియగు శ్రీమంజరినాథుడడు తండ్రియుణమును పుత్రుడడు పనిబానిశిర్పు నట్లు నన్నుగన్న తండ్రియగునాథుని యుణమున నేను దీర్చెదను. నాశ్వరూపమున యిదను చెఱుచుకొని సాధు కులకూటము గా పాడుటనాకు ముఖ్యప్రతిబంధముయన్నది. ఆయుధమును తాంకనని ప్రతిజ్ఞ చేసి నేను నాశ్వ క్షుడగు భీష్ముని ప్రతిజ్ఞను గా పాడుటకయి భారతరణమున పాక్షమునంటితనని తనలోననుకొని వీరసాహిత్య రత్నావళిని వ్రాసిన యేడువందలవరాలను వడ్డితోడ నొకసంచిలో కట్టి శిరసావహించుకొని వీరసాహిత్యము పరిచారకుని వేషమునుధరించి భురుష్కుని యొద్దకుఁబోయి యయ్యానేను వీరసాహిత్యము పరిచారకుడను. నాయనమా నేడను నీకు చెల్లించవలసిన యేడువందలవరాలను నాచేతికిఁ బంపెను. నీవు లెక్కను పరిష్కరించి యీ ప్రవక్తమునం గీకరించి నాయనమా నుడను నీకు వ్రాసియుచ్చిన యప్పువ్రతమును భావేతిమ్యుని చెప్పఁగా విని భురుష్కుడడు సంతసిచి వీరసాహిత్యమును గొనియాడి నలుగురువరకులను జేర్చుకొని వడ్డితోడ లెక్కను పరిష్కరించి పరిచారకుడుఁడెచ్చిన ప్రవక్తమును దీసికొని వీరసాహిత్యము వ్రాసియుచ్చిన యప్పువ్రతమున సాధుచేరివలసిన యేడువందల వరాలు వడ్డితోడ చెల్లించవలసిన వ్రాసిచే వాలుచేసి పరిచారకునిచేతికిచ్చెను. పరిచారకవేష భారమును పంజరినాథుడఁడవ్రతమును దీసికొనివచ్చి వీరసాహిత్యము పరిచారమున నాయనమా నుడను పానంబులను నొకవేర్చి పరిచారమునకయి భగవద్గీత పుస్తకమును విష్ణుగానండు తాను భురుష్కునికి వ్రాసియుచ్చిన యప్పువ్రతముండెను. ఆవ్రతమును బాదఁగా నందునాకు చేరవలసిన ప్రవక్తమువడ్డితోడ నీరపరిచారకుడడు చెల్లించిన భురుష్కునిచేత లాలోడ వ్రాయఁబడియుండెను. ఇదిచూచి వీరసాహిత్యము పరిచారకుని సన్నిధికివచ్చి యతని యగ్రభాగమున నిలిచి యానందబాష్పములను విడుచుచు నిట్లనినైతిని.

శ్రీమంజరికామ! దాసులకభయమిచ్చువాఁడా! నిత్యమగు దివ్యశరీరము కలవాఁడా! సర్వమునకు సంతర్థమయగువాఁడా! సకలభూతములను శరీరముగఁగలవాఁడా! సకలభూతములకు కర్తయైనవాఁడా! నీకు పండము సమర్పించెద. కునస్సు, బుద్ధి, ఇంద్రియములు అనుపీనికి కర్తయైనవాఁడా! సమస్తకల్యాణగుణములచే పరిపూర్ణుడయి త్రిగుణాతీతుడగువాఁడా! శీతోష్ణదిదాభలు లేనివాఁడా! శుద్ధసత్వయయగువాఁడా! తెలుపు మొదలగు వర్ణములును, నిడుపు మొదలగు పరిమాణములును సకలవిభక్త్యనలు లేనివాఁడా! ఉత్పత్తి మొదలగు వికారములచే స్పర్శింపఁబడనివాఁడా! స్వప్నము మొదలగు నవస్థలు లేనివాఁడా! నీకు పండము సమర్పించెద. అచ్యుతా! సంధ్య, రాత్రి, పగలు, భూమి, అకాశము, గాలి, జలము, అగ్ని, కునస్సు, బుద్ధి, భూతాదులు ఇవియన్నియు నీశ్వరూపములయియున్నవి. ఓ సావమీ! లోకకర్తలగుచతుర్ముఖులకధిపతివగు నీవే బ్రహ్మాదిపాదులు గల నీదివ్యశరీరములను గొని సృష్టిధీతి సంహారములను జేయుచున్నాడవు. ఇంద్రియశోకు. దేవతలు, అశురులు, యక్షులు, రాక్షసులు, సిద్ధులు, పన్నులు, కూష్మాండములు, పిశాచములు, గంధర్వులు, కునస్సులు, మృగములు, పక్షులు, సరీసృపములు, పృథ్విములు, గుల్మ

ములు, లతలు, తృణములు మొదలగునవియు స్థూలములయి మధ్యమములయి సూక్ష్మములయి సూక్ష్మములకంటె సూక్ష్మములయి బహువిధములయియుండురూపములను ఇయన్నియునీశ్వరములయియున్నవి. పరమార్థమునెఱుంగునీకసూహింపించుమాయ నీయనమయియున్నది. ఇందుచే మూఢుండగువాఁడు అనాత్మను ఆత్మయనితలచిబంధింపఁబడిచున్నాఁడు. ఓస్వామి! అపదార్థమునందు పదార్థజ్ఞానమున్ను, నేను, నాది యనునహంకార, మమకారములను సంసారమునకు తల్లియగు నీమాయయొక్క కార్యములైయున్నవి. ఎవరుస్వధర్మమున సుఖీరులయినిన్నారాధించెదరోయితీవారలు మూతముమోక్షప్రాప్తియీమామయన దాటుటకు సమర్థులయియున్నారనిచెప్పి దేవతలును మనుష్యాదులునీహయయనెడి పెద్దగుడిచే కల్పింపఁబడిన మోహంధకారముచే కప్పఁబడియున్నారలొకులు నిన్నారాధించి పలువిధములగుకోరికలను గోరుచున్నారేకాని తమకు సంపించియుండు సంసారముయొక్క నాశమునుకోరకుండుటనీహయమునయియున్న ఇందుకు దృష్టాంతముచూడుము. నేను ఋణనివృత్తిని గోరితి నేగాని ఋణనివృత్తినిగోరయితిని. ఇదిహయాలిలాసమేకాని వేటుకాదు. ఒకఁడు కల్పవృక్షమునుజెంది తాపీమును యాచించు నేనియదియాచించువానిదోషమేకాని కల్పవృక్షముయొక్కదోషమేకాదు. సకలలోకములనుమాయచే మోహింపించువాఁడా! అవ్యయా! సర్వేశ్వరా! జ్ఞామువలెఁడునట్టియోయజ్ఞానమును నీవునాశముచేయవలయును. ఓభగవంతుఁడా! శ్రీపాంజన్య, సుదర్శన, కామోదకీ, కార్తీక, సందక, హస్త, ఉదయగు నీకు దరిద్రము సమర్థుడై. సర్వమా! స్థూలమును చిహ్నములతోఁగూడిన నీయొక్క స్థూలరూపమును జూచుచున్నాడనేగాని సూక్ష్మరూపమునుజూచి నేర్చినవాఁడనుగానయ్యెదని. నావిషయమునననుగ్రహించువునుతింది దేవాధిదేవా! నాముణమునుదీర్చుటకయి నీవేలకష్టపడితివనియదుగఁగా శ్రీపండునాగుఁడు బ్రహ్మనుండయి యోవత్సా! నాభక్తులసంకటమును నివారించుటనాకు కృతమయియున్నది. నాకనపరశ్రమిదియ కార్యమయియుండును. ఇందుకేగదా పుండరీకానగ్రహవ్యాజముచే నేనీపంజరపురమున సన్నిధిచేసియున్నాడను. తురుష్కునికి ద్రవ్యకచెల్లింపఁబడినందున నీవుముణవిముక్తుడవయితివి. నిన్నును, నీకు సుహృత్తులవారిని విరదాఁటించుపర్యంతము నేనుముణస్థుండనైయున్నాను. నేను భక్తిక్రీతుండననివిని యెఱుగవే. నీభక్తిసంగీకరించిన నేను నీవిషయమునపడినముణము నాకు తీర్పఁగూడనిదయియున్నది. నిన్నును నీసుహృత్తులను విరదాఁటించినపిదపను నాముణముతీతదు, నేనుయాదాత్మభావి నాదాసులకు దాగుండనయి యుండుననిచెప్పఁగా విని వీసోదోయాసంపరవశుండయ్యెను. సకలసాధువులును ఈవృత్తాంతమును విని శ్రీపండునివాధునిపెక్కుభంజనముతియిండుటకు అంతేవాసులయియుండి యతనియభిమానముచే పరమజ్ఞాన సాయజ్యమునుజెందిరి.

